

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

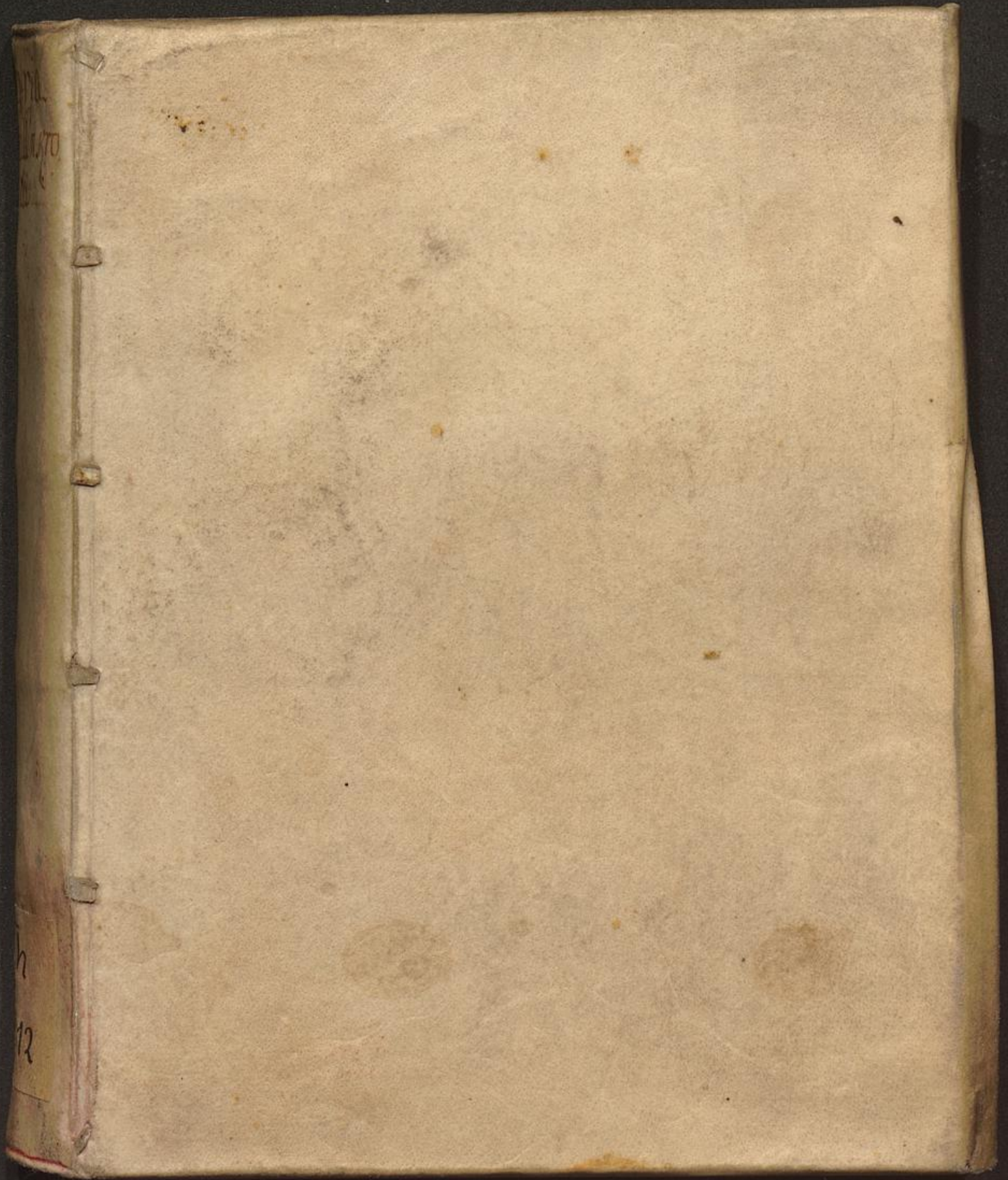
Universitätsbibliothek Paderborn

De Archicancellariis Sacri Romani Imperii Ac Cancellariis Imperialis Avlae

Mallinckrodt, Bernhard von

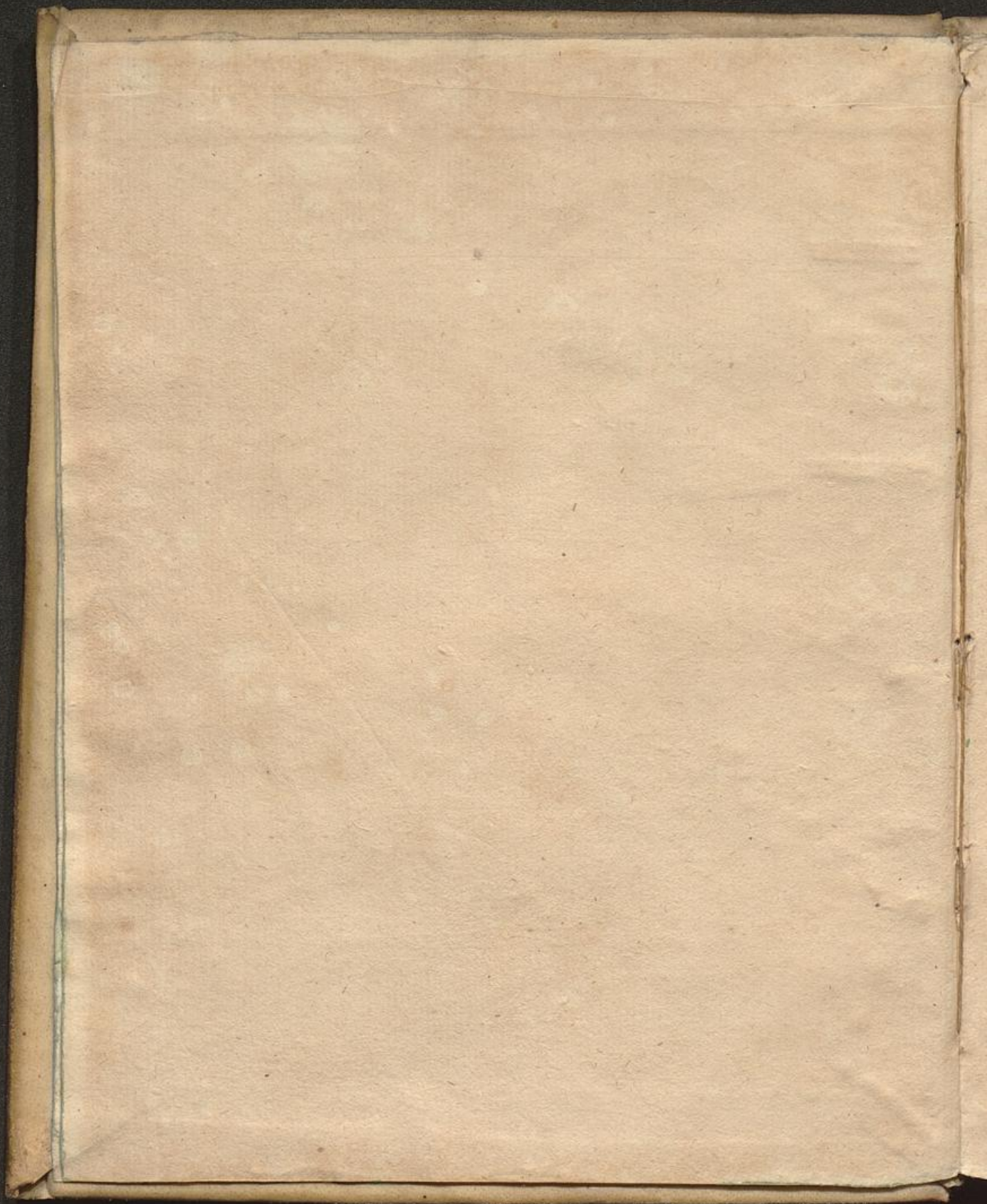
Monasteri[i] Westphaliae, 1640

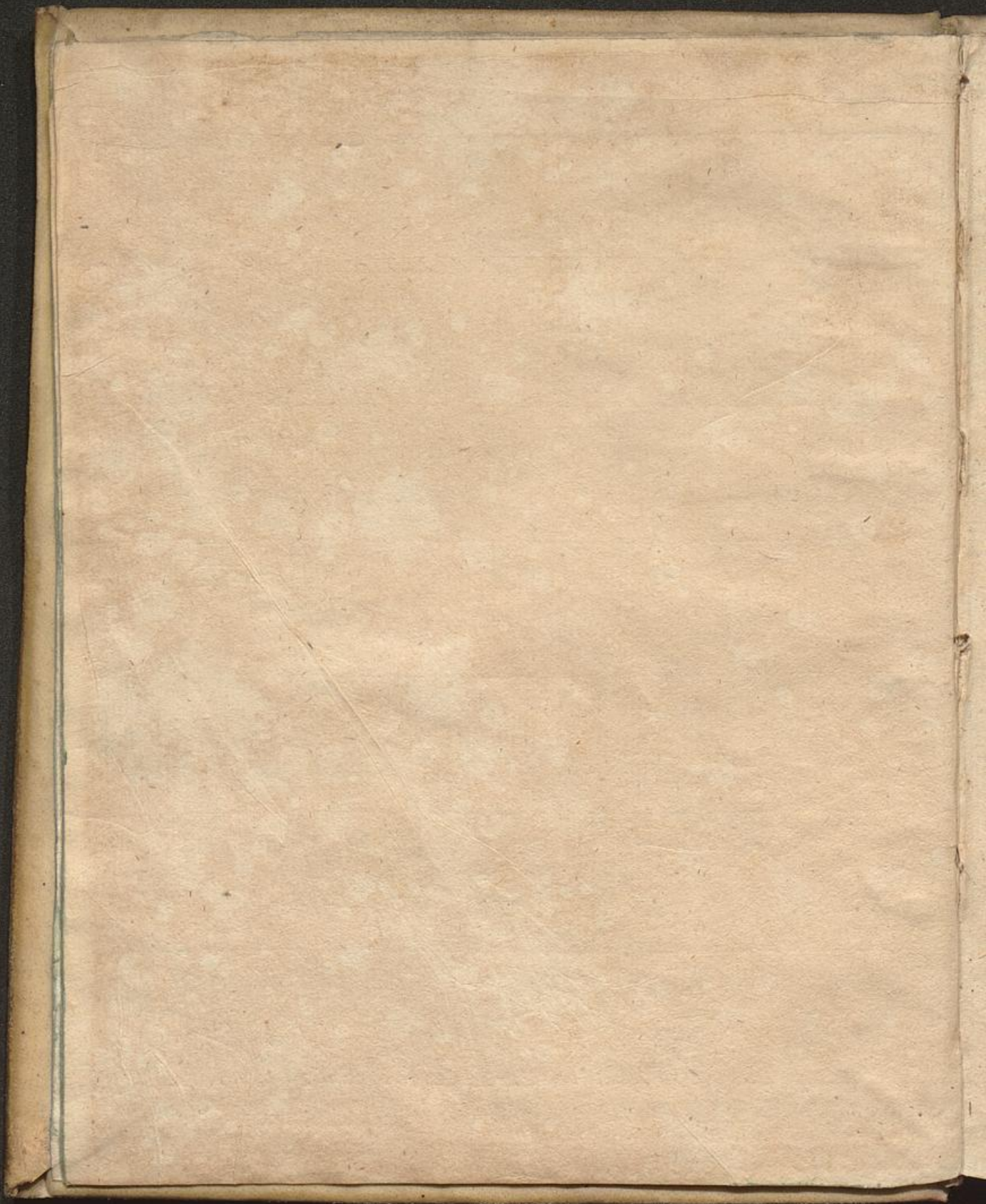
urn:nbn:de:hbz:466:1-11835

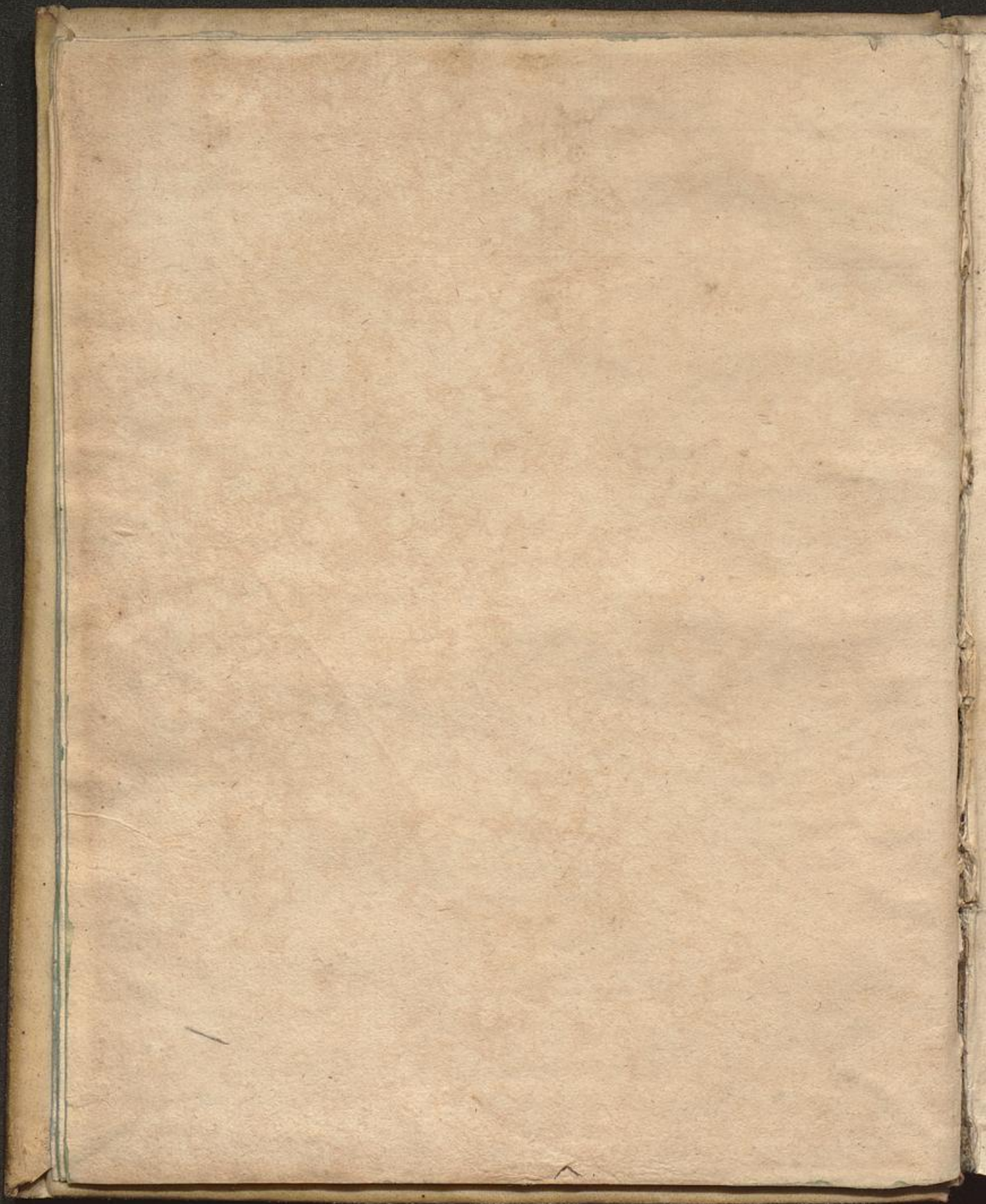

Siv
296

Th. 5712.

D E
ARCHICANCEL-
LARIIS
SACRI ROMANI IMPERII
A C
CANCELLARIIS IMPERIALIS AVLÆ.

Quibus accesserunt

SVMMI PONTIFICES
E T
SACRÆ ROMANÆ ECCLESIAE
CARDINALES GERMANICI,

aliaque sequenti paginâ recensita.

AVCTORE

BERNARDO à MALLINCKROT

DECANO MONASTERIENSI, &c.

*Ex legato Sani Principis Ferdinandi Epi
Pad. et Monast.*

Colleg. Societ. Græ Padib. 1685.

MONASTERI WESTPHALIÆ,

Typis BERNARDI RAESFELDI,

ANNO M. DC. XXXX.

Principali de **Archi-Cancellarijs &**
Cancellarijs Tractatui sequentia
Capita attextuntur.

- I. De Sanctis ac Beatis Germaniæ Cancellarijs.*
- II. De Summis Pontificibus & Cardinalibus Germanicis.*
- III. De Officijs Secularium Electorum, ac de origine Electoralis Collegij.*
- IV. De Primatu trium Metropolitanarum in Germaniâ Sedium.*
- V. De Cancellarijs S. Romanæ Ecclesiæ.*
- VI. De Episcopis, variorum Regum & Principum Cancellarijs.*
- VII. De Archi-Cancellariatu Abbatis Fuldensis.*

MONASTERII WESTPHALICÆ
TYPIS BERNARDI RAUENBERGII
ANNO M. DC. XXXX.

SERENISSIMO

AC

EMINENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

D. FERDINANDO

ARCHI-EPISCOPO

COLONIENSI,

SACRI ROMANI IMPERII PER ITALIAM

ARCHI-CANCELLARIO AC PRINCIPI ELECTORI,

EPISCOPO

MONASTERIENSI,

PADERBORNENSI AC LEODIENSI,

ADMINISTRATORI HILDESHEIMENSI AC BERCHTOLS-

GADENSI, PRINCIPI STAVLENSI,

COMITI PALATINO AD RHENVUM,

VTRIVSQUE BAVARIE, WESTPHALIE, ANGARIE

ET BULLIONIS DVCI, MARCHIONI FRANCHIMONTANO, &c.

Principi ac DOMINO meo Clemen-

tissimo humillima obsequia mea submississime

offero & confecro.

Serenissime Princeps, Clementissime DOMINE,

Vam Illustrem obtineat, inter reliqua do-

ctarum mentium exercitia & oblectamenta, Historiarum stu-

dium dignationis locum; apud Serenissimam Celitudinem

):(2

Vestram,

DEDICATORIA.

Vestram, non elegantioribus tantum literis, ac varijs potioribusque eruditionis omnigenæ partibus; sed insuper à tot iam annis, quod præcipuum est, per Principales Electoralesque curas, omnimodâ maximarum rerum experientiâ politam & excultam, probationis minimè indigens est. Tam latè enim earum vsus patet, & tam prolixum præstant, opem suam non aspernantibus, iuuamen; ut licet à quàm plurimis, ijsdemque præclarissimis ingenijs, exquisitarum laudum præconijs celebratæ sint, numquam tamen satis pro dignitate, meritisque suis commendari potuerint. Præter cetera autem, passim apud diuersos obuia, encomia, iure optimo videor Historiam vocare posse, **LVMEN OMNIVM SCIENTIARVM, & DEXTRVM PRVDENTIÆ OCVLVM.** De posteriori vix est, ut cordatior aliquis ambigere sustineat. Etsi enim ciuiliū curarum, reliquamque bene sapienterque viuendi solertiam **EXPERIENTIA** in primis perficere prædicetur: non dubitârim tamen, magnos secutus viros, affirmare; hanc illius illustratione destitutam, plus quàm lusciosam esse. Huius pronuntiati, imò veriùs oraculi, infallibilitatem, **Itelvvolfus de Lapide**, Eques Sueuus, Alberti Brandeburgici Cardinalis, & Archi-Episcopi Moguntini, &c ante seculum & quod excurrit, Aulæ Præfectus, Nobilitatis Germanicæ suo tempore, per excellentioris doctrinæ prærogatiuam, faciliè princeps, memorabili dicto (*Zincgrauij apophthegmata, & Melchior Adam in vitâ*) ostendit & euicit; quo sui ordinis grandæuum aliquem, annorum ditiori censu prætumidum, minusque prouectam ætatem eius, inconsultâ & superbâ irrisione explodentem, egregiè ac neruosè retudit. Insolentiùs enim in aliorum frequentia obiurganti, *non esse ætatem eius tantam, ut posset illa vel ille meminisse: at tu, respondit, ô senex, tantum ea in memoriâ habes, quæ ab annis quadraginta, aut paulò antè gesta sunt; ego verò ea etiam scio, quæ duobus aut tribus retro millibus.* De scientijs quod dixi, nullibi euidentius habet, cum tamen nusquam non habeat, quàm in ipsâ **ERVDITIONIS ARCE, THEOLOGIA,** fideique rebus, veritatis fundamentum; nec repertus adhuc est, qui in sacro isto studio, magni aliquid & perfecti præstiterit, Historiarum adiutorio destitutus. Ac quouis pignore vidi qui cõtendere minimè extimesceret, quæ à tot iam annis nos aliosque infestant & inquietant, absurdissimarum hæresum zizania; non alibi, quàm in **ANTIQUITATIS, NEGLECTV & CONTEMPTV,** adeoque Historiæ Ecclesiasticæ ignorantia, firmiores magisque luxuriantes egisse radices. Ac si qui sunt, certè paucissimos esse veriùs est, eosque reliquis pestilentiores, qui opiniones suas
à ve-

DEDICATORIA.

à veteris Ecclesiæ, priscorumque Patrum fide ac doctrinâ discrepare nôrint; plurimis ac plerisque, sibi cum antiquis præclare conuenire, falsò persuasum est. Nec est frequentior aut felicior, seductos à Sectariorum Coryphæis, ad vnitatem veræ ac prisçæ fidei reducendi modus, quàm si ementita vetustatis larua illis detrahatur; quamque nihil in controuersis articulis cum veteribus, præterquam vnis & solis toties conuictis, damnatis & anathemate percussis omnium seculorum hæreticis, commune habeant; non minùs ex Ecclesiasticæ Historiæ, quàm Theologicarum rerum Scriptoribus probè & peritè edoceantur. Hinc omnino persuasus sum, licèt doctorum omnium, imò hominum, communis sit Historiarum lectio; quâ & illi, qui reliquas doctrinas ferè aspernantur & fastidiunt, atque adeò ipsimet idiotæ, mirè capiuntur: nullis tamen propiùs conuenire magisque necessariam esse, quàm Ecclesiastici commatis hominibus, & sacrorum studiorum Mystis. Tantùm igitur abest, hanc suauissimam in omni Palladio thesaurario illecebram, in quoquam reprehendi posse, vt potiùs cuius pro modulo ingenij & profectûs sui, opera danda sit; vt magis magisque indies excolantur hæc spatiosissima plusque præ alijs florigera & fructifera Historiarum latifundia. Etsi enim reliquarum quoque artium & scientiarum limites tam latè pateant, vt priorum studiosâ industriâ & laboribus eruditis, subsequentes absterreri non debeant, à proferendis vltra finibus, conandoque, vt pretium operæ aliquod non pœnitendum, in necdum à quoquam alio defloratis faciant; nullibi tamen amplior & & vberior se exercitandi campus aperitur & extenditur, quàm in hac temporum omnium locorumque, tum rerum etiam ac personarum vniuersitate, quam totam & omnem ambitu suo Historicæ amplitudinis vastitas comprehendit. Ac cum alibi, tum in hoc præcipuè stadio, vel ruditatis, vel peruersi iudicij se manifestos faciunt, qui censûs literarij per nouas fœturas locupletationem incessunt & improbant. Auger enim sine omni controuersia, satis euidenter, studendi commoditatem, subleuatque studentium labores librorum multitudo; tantùm abest, vt, quod multi conqueruntur, eosdem retardet & obruat: (delectus tantum-modò adhibeatur, & vitetur promiscua superfluitas) dum alieni fastidij & sudoris fructum capiunt; congestaque absque propriâ molestiâ & tædio in vnum, primo statim conspectu & obuiâ delibatione frui ex assè toto possunt; domestico aliàs labore, magnoque temporis dispendio, infinitis ferè in locis vestiganda, & scrupulatim non rarò congerenda. Ad eiusmodi autem de publicis studijs bene merendi tentamenta, licèt primariò ab ipsâ rei pulchritudine, vtilitate, dignatione, quæque eius generis alia sunt prouocemur; mirificè tamen eodem, in hoc quidem, quod gesta priorum temporum attingit, studiorum genere, inuitat & allectat, illud

DEDICATORIA.

Cæcilij Secundi, doctissimi & optimi viri, dictum (lib. 5. epist. 8.) *Historiam quoquo modo scriptam delectare*: quod in carmine multisque alijs doctrinarum partibus contra est; in quibus *mediocribus esse* vix conceditur. Hunc igitur nacta Patronum mea scribendi impolities, ex his vernantibus iucundissimæ exercitationis pratis, qualemcumque corollam texere animum induxit: facta initio ab illo Germanicæ Historiæ paulò obscuriori recessu, qui circa Sacri Imperij Archi-Cancellarios, eorumque vices gerentes versatur; hætenus ab alijs non tam neglecto, quàm non satis accurate excusso. In hoc illustrando, an pretium operæ aliquod fecerim, aliorum, qui lectionem non dedignabuntur, iudicare est. Conatus certè sum, Historicorum veterum Diplomatumque subsidio, supra priores nonnihil efficere; ac dignum iudicavi hoc argumentum, quod non tantum pro virili elucidarè, sed etiam Serenissimæ Celsitudini Vestræ humillimè offerem. Duplici enim ex causâ, hac in parte pudori meo vim fieri permisi; quarum prior ab ipso opere est, ab operante altera. Nec tamen immorabor longius in subiecti commendatione, quod omnibus, qui sincerum minimeque corruptum Historiæ dulcedinis gustum habent, & fructuosæ eiusdem lectionis usum norunt, seipsum satis laudat; reliquis nulli panegyrici, quantumvis terri & proluxi, satisfecerint. Nam ipsos Archi-Cancellarios, id est, à tot iam sæculis ipsosmet Principes Electores, Sacri, inquam, Imperij præ multis alijs firmissimas nobilissimasque columnas, quod attinet; absit ut de illis dubitare quis ausit. Præmarium enim illi sunt post sacratissimi Imperatoris Maiestatem in omni Germanicâ re argumentum; qui que etiam aliàs in omni nostrate Historiâ ubique ferè omnem faciunt implentque paginam. Sed & reliqui satis illustre sunt scribendi subiectum. Si enim, ut apud Vopiscum (*in vitâ Aureliani, proem.*) Iunius Tiberianus Vrbi Præfectus, Clariss. & eloquentissimus vir, non sine stomacho refert, *Thersites & Sinones, reliquaque non verustatis tantum, sed & recentiorum temporum monstra*; in historijs locum inuenerunt; quis indignetur illos quoque scribi legique dignos censerì, quorum laboribus, industriâ, vigilijs, virtute, consilijs, munitisque res Romana apud Teutones multis Sæculis aucta, propagata, conseruata, & ad nostra hæc usque tempora, non pœnitendo successu, dummodo nosmetipsi velimus, transmissa & stabilita noscitur? Ac præterea illi maximam partem, quantum sciri potest, vel cum assummerentur, Imperij Principes extiterunt, vel postmodum ad Principalem fortunam euecti sunt; omnes certè magnos, insignes, memorabiles viros fuisse dubitari nequit: quamvis de nonnullis, ut in vetustate obsitis solet, vix quicquam, quàm quod Cancellarij fuerint, compertum habeatur. Non autem vi-

sus

DEDICATORIA.

fus mihi est qualiscunque hic labor meus, cuiquam quàm Serenissimæ Cel-
 situdini Vestræ aptius digniusque offerri & inscribi potuisse : non tantùm
 quòd ad exemplum ab aliquot seculis Decessorū suorū, Imperij Archi-Can-
 cellariatum dignissimè obeat; id enim cum Eminentissimis Dominis Colle-
 gis suis commune habet; sed etiam, quòd præter antiquissimam Archi-Can-
 cellariatūs memoriam, diuersa adhuc supersint alia, quibus Metropolitana Se-
 des eius, quando de hac materiâ sermo est, præ alijs tantæ dignitatis conforti-
 bus, inæclyta & spectabilis habetur. *Sanctus* certè *Cunibertus* Colonienfis Anti-
 stes, omnium primus est, quem Archi-Cancellarij titulum vsurpasse, huc vs-
 que compererim. Nec vlla est inter omnes Germaniæ Cathedras, siue Suffra-
 ganæ illæ sint, siue Archi-Episcopales, quæ tot dederit huius generis Præsu-
 les, gloriâ sanctitatis coruscans, quot vna Agrippinas exhibuit; septem illu-
 strans lucidissimis huiusmodi Sideribus, non Imperialem tantùm Senatū,
 sed vniuersam insuper Germaniam; quam reliquâ etiam Sanctorum suorū
 lucidissimâ coronâ, præ locis alijs splendidissimè illuminat. Præterea non alia
 vllibi terrarum Ecclesia est, quæ non Imperij tantùm, sed ipsius etiam Roma-
 næ Ecclesiæ Archi-Cancellariatum, & quidem perpetuo & hereditario v-
 trumque iure gerat, quàm hæc in Vbijs Serenissimæ Celsitudinis Vestræ; vt
 suo loco obiter ostendi, ac doctior manus suo tempore copiosius facundius-
 que explicabit. Denique & aliâ ratione Serenissima Vestra Celsitudo alijs
 antistat; quæ iam à viginti septem & amplius annis maximâ auctoritate &
 gratiâ, laudèque summâ, Electoralem primariæ inter Imperij Procereꝝ digna-
 tionis sarcinam, quæ ipsius Archi-Cancellariatūs accessio & sequela est, susti-
 net, & tres ordine in posuit, præclarâ allaboratione suâ, voti que sociatione,
 legitimè & concorditer electos Cæsares Augustos Imperiali throno; quorum
 vel vtrumque, vel alterutrum, Eminētissimorum Coofficialium suorū neu-
 tri contigit. Tantò autem pluris, vt præmissa nos admonent, & ipsis admini-
 strantibus, & omnibus alijs faciendâ est Archi-Cancellariatūs Imperialis
 dignitas, quòd Cæsareæ electionis ius & priuilegium, possessoribus suis, iam
 inde à seculis aliquot, conciliârît & progenuerit; certum que sit Diplomatum
 fide, Ecclesiasticos pariter & Seculares Septem-viros, longo tempore Archi-
 Cancellariatūs, reliquorumque Archi-Officiorum Imperij titulis vsos esse,
 priusquam Electoralem, quamuis rem ipsam liquidissimè obtinerent, eisdem
 adijcerent. Me autem opusculi huius, quamuis rudem & insubidum, concin-
 natorem quod attinet; etsi debitissimæ meæ erga Serenissimam Celsitudinem
 Vestram, **BENEFACTOREM & PRINCIPEM** meum, obseruantia cul-
 tusque deditissimi, forinsecus documenta anxie conquirere & operosius o-
 stentare, opus non habeam; acquiescens illis testibus, qui fallere fallique ne-
queunt,

DEDICATORIA.

nequeunt, ac generosis & modestis ingenijs, quorum longè saltè vestigia adorare, citrà arrogantiae suspicionem labemque iactantiae, licebit, abundè sufficiunt: non tamen, vt confido, omni ex parte Serenissimae Celsitudinis Vestrae, pro reliqua incredibili mansuetudine sua, ingratum erit, nec cuiquam aliorum magnoperè improbari poterit, quòd publicè exhibere studeam, & extare optem, humillimi obsequij mei, constantis fidei, & deuotissimae venerationis, hoc qualecumque specimèn & contestationem. Est quidem sibi ipsi satis praemij, verè Heroica virtus Serenissimae Celsitudinis Vestrae: imitata tamen, cuius cum reliquis Principibus in terrà vices gerit, Diuini Numinis ineffabilem bonitatem; non recusat exhiberi sibi à subiectis ac creaturis suis meritisimos honores, animique deditissimi, quantumuis tenuem, sinceram nihilò minùs, minimeque fucatam significationem. Maiora magisque plausibilia praestant, praestabuntque, faustis sideribus & felici Genio nati: ego cum thure nequeam, molà saltè litare salsa in votis habeo. Superat tamen omnes *votorum meorum delicias*, vt Serenissima Celsitudo Vestra praesentis anni curriculo, plures adhuc longae & robustae aetatis climaces (ita annuat faxitque supremus Arbitr) felicissimè adijciat; meque subiectissimum clientem suum, vt vt meritis, ad obtinendum haec petita, longè inferiorem, animo tamen ea, quae *semper illi probentur*, praestare cupienti, non facile cuius promiscuè concedere paratum, solita clementia sua, non vno ante-hac documento mihi testatissimà, deinceps etiam benignissimè complecti dignetur; ac dummodo aliquo, quocumque volet & quocumque, inter suos loco esse iubeat. Vt rata & grata sint haec vota ac desideria mea, Deo Opt. Max. Serenissimam Celsitudinem Vestram intimo animi affectu ardentibusque precibus humillimè commendo. Monasterij Westphaliae, viii Idus Augusti; in quem Dominicae Clarificationis siue Transfigurationis festiuitas incidit, quòque ante annos sexdecim, hanc *Monasteriensem* patriam, Celsitudinis Vestrae ditioni subditam, Caesareis auspicijs, ductuque pijssimi & fortissimi Herois, *Comitis Tilly*, quem omnis posteritas admirabitur, *Exercituum Deus* memorabili & nobilissimà ad *Lonam* oppidum (*Stattlohn*) victorià illustrauit & benedixit.

An. M. 1701.

Serenissimae Celsitudinis Vestrae

humillimus & subiectissimus

Cliens ac Creatura,

BERNARDVS à MALLINCKRODT, Decanus
MONASTERIENSIS in Westphalia, &c.

Ad Lectorem Præfatio.

CVM proximâ hieme, Candide Lector, de Statibus & Circulis Imperij Roma-
 ni, quâ Germanicum est, nescio quid commentarer; ad Rhenanum Electoralem
 Circulum, tresq; eius Ecclesiasticos Septem-viros, Sacri Imperij, in suo quemq; districtu,
 Archi-Cancellarios delatus, instituti operis ratio postulabat, de origine istorum officiorû,
 & quo tempore primùm hereditariâ & perpetuâ possessione ad istas Metropolitanas Sedes
 deuenissent, summatim aliquid attexere. Excusâ igitur & lustratâ memoria & nota-
 torum pœnu, num quid aliquando apud quemquam legissem quod mihi & Lectori, anti-
 quitatum nostrarum curioso, in hoc abstrusiori passu satisfacere posset, nihil ferè certi oc-
 currebat. Igitur recursum instituo ad illos, qui magno numero superioribus annis, quibus
 Ius Publicum nostrum à præclaris aliquot ingenijs egregiè & mirificè excoli cœpit, de Au-
 reâ Caroli IV Imp. Bullâ, alijsq; aliorum Cesarum Constitutionibus, & reliquis Publicis
 Statûs Germanici institutis, consuetudinibus, & ordinationibus scripta sua publicârunt,
 à quibus cum non restinctâ illâ, quam ad ipsorum fluentia detuleram, siti dimitterer, v-
 num supererat, vt ipsos fontes accederem. Cœpi ergò vetustissimas rerum Germanicarum
 Historias reuoluere, cumq; illis conferre Cæsarea Diplomata, quotquot illorum, ab vlti-
 mâ vsque origine, nancisci potui. In illorum enim editione, factâq; publicè adeundi eius-
 modi Imperiales aliorumq; Principum, & c. literas copias, egregiam & gratissimam Histo-
 riarum & antiquitatum amatoribus præstiterunt operam non pauci, Baronius, Gret-
 ferus, Pistorius, Meibomius, Magerus, Lehemanus, Chapeauillius, Guilli-
 manus, Ioannes à Bosco, Christophorus Hartmannus, Ægidius Gelenius,
 Lymnæus, alijsq; & nuperrimè Nicolaus Zyllesius Auctor defensionis Ab-
 batiae Imperialis S. Maximini Treuer. inter quos tamen præ ceteris, vbertate & co-
 piâ hætenus agmen ducunt, & primo nominari loco debuerant, Aubertus Miræus, in
 diuersis Belgicorum Diplomatum libris; Melchior Goldastus, in tribus Imperialium
 Constitutionum Tomis, alijsq; scriptis suis; & Salisburgensis Metropoleos gemini paren-
 tes, Wiguleus Hundius & Christophorus Gevvoldus. Addidi illis, quæcunque
 alia ad manum fuerunt, necdum publici iuris facta; cuius generis tamen admodum pauca
 suppeditauit curta suppellex mea. Hac igitur occasione enata est enarratio hæc antiqua-
 ria, cuius præcipuum membrum de Origine & primordijs predictorum Archi-Cancel-
 lariatuum, dictis sussultus subsidijs, vt cunque congeffi. Eâdem autem operâ simul cona-
 tus sum, successione Imperialis aula Cancellariorum, qui maiorum gentium, quos dixi,
 Cancellarijs subseruierunt, eorumq; vice Palatinam hanc primi honoris militiam obiu-
 runt, ad hæc vsque tempora deducere. In vtroque, vel alterutro, an omnem luserim ope-
 ram, tu, Lector, aestimabis; cuius tamen venia in plerisq; imploranda, & paulo rigidior
 censura deprecanda videtur. Vix enim est, vt à quoquam in hoc commentandi genere,

):():(

quod

Ad Lectorem.

quod circa particularia & indiuidua versatur, perfecti & absoluti aliquid expectari possit. Certè nec ipsimet mihi in omni Opere quicquam satisfacit, præter qualecumque desiderium historiam nostratè & antiquitates Teutonicas magis magisq; collatâ hac quamuis tenuiori symbolâ, illustrandi, excitandiq; illos, quibus copiosiora manuscriptorû Diplomatum hereditas & possessio est, ut & ipsi ad patriæ communis decus, & honorem suum, publicis vsibus eiusmodi thesauros, laudandâ aliorum imitatione, consecrent. Quod èo libentiùs facient, quò propius attendent, quam multa adhuc ad patrias antiquitates excolendas supersint eruenda, quibus ex editis hæctenus, quantum necessitas postulat, succurri nequit. Non enim dubitari debet, in necdum publicatis plurima latitare, quæ non minus præsentem materiam locupletare, quam reliquas de superiorum temporum gestis tenebras discutere valeant. Nec negauerim, circa initia Treuirensis & Colonienfis Archi-Cancellariatuum paulò exactius & infallibiliùs demonstranda, hæctenus mihi non minimâ ex parte aquam harere; licet citra vanitatis incursum simul considerare ausim, propius aliquantò ad scopum hac lucubratiunculâ collimatum esse, quam fecerint aliqui, qui in eodem hoc subiecto ante hac laborarunt. Nil aliud autem cum in prædictis, tum reliquis propositum mihi fuit, quam ipsi rerum veritati, quatenus haberi & erui poterit, insistere, eamq; circa hanc materiam in lucem & publicam cognitionem protrahere: quâ in re si quid alicubi contra alia omnia intendenti mentem aberratum sit, minusq; sincerum irroperit, id non scriptum & indictum esto. Ac nominatim profiteor me iam nunc hæc mea illorum correctioni subicere, si quæ de Cancellariatibus prædictis eorumq; antiquitate, Christophorus Broverus in suis Treuerensibus, siue Annalibus, siue Antiquitatibus, maiori veritatis fundamine executus fuit; & Egidius Gelenius in Colonienfi Historiâ suâ, cuius elucubrationi hoc tempore totus, ut referri audio, insudat, rectius traditurus est: cuius utriusque præclari & perquam necessarij Operis citam ac sufflaminis expertem publicationem, utinam breui cognoscere & frui liceat! Hunc igitur qualemcunque conatum meum de communibus studijs & historiâ patriâ bene commenerendi, donec à præstantioribus ingenijs in hoc genere perfectiora consequaris, beneuolè Lector, boni consule; nec scribendi cacoëthes in illo accusare velis. Illis enim non scripsi, qui hæc legere grauabantur, ac alias persuasissimus sum, in illustrandâ historiâ, ac eruendis veteris memoriæ antiquitatibus, parum abesse, quin in infinitum progressus detur, nec facile quid superuacaneum nimiumq; in illo scribendi genere videri posse. Ac ferè non nisi desidioforum querelæ sunt, quæ de nimia librorum copiâ subinde auribus nostris ingeminantur, ab illis ut plurimum profectæ, qui nec ipsimet aliquid pangere sustinent, nec aliorum laboribus uti & erudiri curant. Hos missos faciamus, censeo, qui doctrinas estimamus, & studiosi otij, id est, non in gloriæ laboris & laudatæ voluptatis sectatores sumus. Quam multa enim in quavis eruditionis parte, ac historico in primis studio, adhuc præstari possint, quotq; in præsens nobis desint, utiliter deinceps conscribendi libri, nullis euidentiùs constare potest, quam quibus aliqua librariæ suppellecti-

lis copia

Ad Lectorem.

Haec copia est, quae in evolvendis publici iuris monumentis mediocriter saltem versati sunt. Sed Te pluribus non detineo; quare rem ipsam, post exiguam, nec tibi displicituram, ut confido, moram, videamus. Placet enim prius hinc adiungere viri magni & de presentis Operis subiecto iudicare aptissimi iudicium & votum; quod uti vel solum ad hanc scripturam inchoandam me inflammare potuisset, ita perducta fere ad umbilicum editionem vehementer apud me promovit & vrsit: paulo serius enim Gevvoldi de Septemviratu Commentarius, cui praemittitur, ad manus meas venit.

Locus est iteris Ioannis Ludovvici ab Vlm, Vice-Cancellarij Imperialis, & Consiliarij sanctioris senatus apud Imp. Caesarem Matthiam Augustum, ad Christophorum Gevvoldum Consiliarium Bauaricum, quibus iudicium super eius Commentario de Septem-viratu continetur.

Peræ pretium fore arbitror, si quis, quantum fieri potest, ex antiquis Diplomatum & historijs, quales, cuiusque conditionis, generis & patriæ, post translatum ad Germanos Imperium, vel institutum Septemviratum, sub vnoquoque Imperatore Electores, Officiales primarij & secundarij, tam hereditarij quam vicegeruli, ab Imperatoribus ipsismet, vel Electoribus, mediate vel immediate asciti fuerint, compilaret, multam id lucis & honoris Historia & Patria nostræ adferret; multiq; viri probi, strenui atque docti, quorum hodie vix vlla memoria existat, reuiuiscerent: posterius autem istiusmodi lectione plurimum recrearentur. Circa Archi-Capellanos, Archi-Cancellarios, Cancellarios & Vice-Cancellarios sacri Palatij exiguis requireretur labor, & non difficilis; cum suus fere Germanicus Commentarius, uti notaui, pleraque (quorum & ego nonnulla hac celeritate ex nostro Pragensi Archiuo similiter extrahi curavi) in se contineat: quæ adhuc desunt, Moguntinum; atque circa reliquos Officiales reliquorum Dominorum Electorum, (videlicet Marscalci, Pincernæ, Dapiferi, Camerarij) Bauaricum item, & Bambergicum Archina atque Historiæ suppeditare possent. Ut autem maior fides operoso labori adhiberetur, ex quibus Documentis, Diplomatum & Historijs vnumquodque sit desumptum, quidque verisimiliter coniectari liceret, diligenter & candidè notandum esset. Ego super his iudicium suum expectabo; cuius amicitia & me, & mea defero.

A D

REVERENDISSIMUM,
NOBILISSIMUMQUE DOMINUM DECANUM
MONASTERIENSEM,
BERNARDUM
à MALLINCKROT, &c.
Literarum ac Literatorum Mæce-
natem.

Centenarius Hendecasyllaborum,

O Tium sine literis pudenda
Mors, & viui hominis graue est
sepulchrum; (ster.
Vita inquit Seneca entheus Magi

An non aureolum haret hocce dictum
Insculptum intimius Tuis medullis,
MALLINCKROTIADÈ insolente nista
Dum Musas colis? ingeni geniq;
Musas delictum Tuis; quibus iam
Viuentes apud, atque apud nepotes,
Si prouum genij sequare ductum,
Æternam potes excitare famam.

Illustri, ecce, Tibi prauit ausu,
Signauitq; viam Rudolphus ille,
Quem natalibus inclutis, & altâ
Patrum nobilitate diuitauit
Præclarissima Langiorum origo:
Miraculum Ansonia & simul Palaşa

Lingua Langius, atque vatum ocellus,
Ille, ille, emeritus Tibi insecuto,
Amplio lampada tradit apparatus,
Hoc ergò duce & anteambulone,
Dum pergis solitis modis; & astu
Has Diuas colere atque deperire;
Pro certo soluent Tibi brabio
Et clarum simul & perenne nomen;
Quod post nos veniens stupefcat atas,
Et nullo queat interire fato
Annorum rotio senescit aurum,
Et templa è solido cauat a saxo,
Quas ex marmore stare iam columnas
Cernis, tempore spontè collabascunt.
Nempe hac omnia destruit vetustas,
Absorbetq; vorax, quod instat, animum;
At sola hac monumenta fixa perstant,
Que Virtus sacra; qua suis Doxores

Erexi-

Eraxere Heliconides Alumnis.

MALLINCKROTTIADE, ecce singulari
Nuper dexteritate Literarum
Naturam simul explicasti & usum;
Insuperq; aliquot noua addidisti
Antiquis Elementa primis, ex quo
Tanto Auctore vocabitur nonarum
Mater, Vrbs Mimigroda, Litararum;
Vrbs per Westfalix solum omne princeps,
Vrbs qua Gymnasium toga sagiq;
Vrbs qua Iustitia celebre templum,
Et vera pietatis officina est
In praesens parili sagacitate,
Quanam origine pullularis Archi-
Cancellarium honorq; dignitastq;
O factum bene pergit explicare.
Hunc mox excipit elegans & alter,
Sub pralo modo Kinchij gemis scens,
De Typographica Libellus A. re:
Quem Moguntia vindicem ac Patronum
Inuidum decoris sui astimabis,
Assertum hinc sibi gratulans honorem,
Quem non nemo sat impudenter audes
Harlemum ad Batauam vocare gentem.
Tandem hunc ordine Circuli sequuntur
Romani Imperij, libro expediti
Limato satis & satis polito.
Scriptores taceo Tuos Latinos,
Vastum me hercle opus: insuper Tuorum;
Praclarissima Facta Westphalorum,
Seuero modo qua astuane sub ungue,
Et quos praeterea sagaces curi
Reum saxonicarum inuolutos

Audbas Veterum expedire gryphos,
Hos, inquam, taceo; immo prater isthac,
Qua seruas pluteis parata luci,
Tacebo pariter; quibus profecto
Immortalibus inferes papyris
Nomen, at tabulis perennis aui:
Quod sancte voueo, augurorq;, & oro
Per Musas, Charites, patremq;, Phœbum,
MALLINCKROTTIADE helluo librorum,
Et largè bibo multus Hippocrenes.
Si Te iam stimulat fames honoris;
Æternumq; uoles Tuæ superbos,
Fama praeperibus leuatus alis,
Olim per patriæ volare saltus;
Langio duce & anteambulone,
Vitas stadium quod institisti
Perges currere persinace passu.
Infame licet, inuidiq; Momi,
Et Dranca, Brosiq;, Zoiliq;
Et Burri, & genus omne Marculorum
Infandum crocitant procace lingua,
Et saudam rabiant procace dente,
Nobisq;, unanimi obstrepant tumultu;
Nil hos scemineos moremur estus,
Et nos haut moueant magis minace
Anserum strepitus; nec Arcadum omnia hoc
Vni pecus astimemus astu.
Qua mentis magè, sensibusq;, nostris
Noctes atque dies oberret illud
Diuinum Senecæ aureumq; dictum:
Otium sine Literis pudenda
Mors, & viui hominis graue est sepul-
chrum.

Bernardi Rottendorff I Com. Palat. Cæs.
Sereniss. Elect. Colon. ac Reipubl.
Monast. Medici,

:):):

SVM

S V M M I
PONTIFICES
 GERMANICI hoc Opere
 comprehensi.

<i>Clemens II.</i>	pag. 139	Bernardus Clesius Episc. Tridentinus. 160.
<i>Damasus II.</i>	pag. 139	Burchardus de Weispriach Archi-Episc. Salisburg. 156
<i>Gregorius V.</i>	pag. 137	Carolus Madrutius Episc. Tridentinus. 165
<i>Hadrianus VI.</i>	pag. 144	Christophorus Madrutius Episc. Tridentinus. 161
<i>S. Leo IX.</i>	pag. 140. 240	Conradus Mogunt. Archi-Episc. 149
<i>Stephanus VIII.</i>	pag. 136	Conradus Portuensis Episc. 137
<i>Stephanus IX.</i>	pag. 143	Cuno Eremita. 149
<i>Victor II.</i>	pag. 142.	Dietericus Episc. Praxensis 149

CARDINALES
 Teutonici.

<i>Albertus Austriacus Archi-Episcopus Tolertanus.</i>	pag. 164. 238	Emanuel Madrutius Tridenti Episcopus. 167
<i>Albertus Brandeburgicus Archi-Episcopus & Elector Moguntinus, &c.</i>	159	Erardus de Marca Episc. Leodiens. 160
<i>Altyvinus sine Adovvinus.</i>	147	Ernestus Comes de Harrach Archi-Episc. Pragensis. 167
<i>Amalarius Archi-Episcopus Treuer.</i>	147	Franciscus à Dirichstain Episcopus Olo-mucensis. 165
<i>Andreas Austriacus Episc. Constant. & Brixinensis.</i>	164	Fridericus Lotharingus Abbas Cassinensis. 147
<i>Antonius Perenottus Archi-Episc. Veson-tinus & Mechlin.</i>	163	Georgius Hasler. 156
<i>Benno Schismaticus.</i>	149	Georgius Tridentinus Episcopus. 153
		Gerardus à Groesbeck Leodiens. Episc. 165.
		Gerardus Ratisbonensis Monachus Clu-niacensis. 148

Ger-

Index.

Germani sex ab Urbano VI creati.	152	Philippus Bavarus Episc. Ratisbon.	165
Guilielmus Crocus Archi-Episcopus Tole-	158	Sigfridus II Archi-Episc. Moguntinus.	150
ranus.		Simon Limburgius Canonicus Leo-	
Guilielmus Enkevortius Episc. Dertusens.	160	dienfis.	150
& Ultraiect.		Theodevvinus.	148
Hadrianus Florentius Dertusensis Epi-	159	Urbanus Traiectensis electus.	154
scopus.		VVernerus Abbas Fuldenfis.	237.
Henricus de Hohenberg Abbas Fuldenfis.	152.		
Ioannes Aegidij Præpositus Leodienfis.	153.	ARCHI-CANCELLARIORVM Nomenclatura.	
Ioannes de Aich Episcopus Aisterensfis.	156	Adelbertus I Archi-Episc. Moguntinus,	
Ioannes Argentin. Episcopus.	154	Henrici V & Lotharij II.	33
Ioan. Frisingensis Episcopus.	154	Adelbertus II Moguntinus Arch. Conradi	
Ioan. Gropperus Canonicus Colon.	162	III.	33
Ioan. Olomucensis Episcopus.	153	Adeolus Episcopus Archi-Cancellarius Ita-	
Ioan. Pragensis Archi-Episcopus.	152	lia Conradi II.	228
Itelius Fridericus Zolleranus Episc. Ofna-		Adolphus Archi-Episc. Colon. Archi-Can-	
brugenfis.	166	cell. per Italiam Friderici I & Hen-	
Ludouicus Madrutius Episc. Tridentinus.	163.	rici VI.	40
Marcus Sirticus ab Alta-Embs Episc. Con-		Agilmarus Viennen. Archi-Episc. Lotha-	
stant.	164	rij Lin Notis.	pag. 221
Matthæus Brixinensis Episcopus.	152	Albertus Brandeburgicus Archi-Episcopus	
Matthæus Langus Archi-Episc. Salisburg.		Mogunt. sub Maxim. I & Carolo V.	
158.		113.	
Matthæus Scheimer Episc. Sedunensis.	158	Angilramus Archi-Episc. Rhemensis Caro-	
Matthæus Wormatiensis Episcopus.	157	li Magni.	10
Melchior Cleselius Episcopus Viennensis		Aribo Mogunt. Archi-Episc. Henrici II &	
& Neostadianus.	166	Conradi II.	133
Melchior à Meck. avv Episc. Brixinensis.	157	Anselmus Casimirus Archi-Episc. Mogunt.	
Nicolaus de Cusa Episc. Brixinensis.	155	Ferdinandi II & III. pag. 113, & in	
Nicolaus de Schönberg Archi-Episc. Ca-		Not.	234
puanus.	161	Arnoldus Archi-Episc. Coloniensis Archi-	
Olivarius Episcopus Paderbornensis &		Cancell. per Italiam Friderici I.	39
Sabinus.	151	Balduinus Archi-Episcopus Treuerensis per	
Otto Trucesius Episc. Augustanus.	162	Galliam Archi-Cancellarius Henrici	
Petrus de Schaumberg Episc. Augustanus.	154.	VII & Ludouici Bauari.	44. 224
		Bardo Moguntinus Arch. Conradi II &	
		Henrici III.	33. 129
			Boë-

Index.

Boëmundus II Archi-Episc. Treuer. Caroli IV per Galliam Archi-Cancellarius. 38	Grimaldus Episc. Argentinensis, seu verius Abbas S. Galli, Ludouici Senioris. 22. 222, & in Notit.
S. Bonifacius Moguntinus Arch. Pipini Regis. 6.123	Guibertus Parmensis Archi-Episc. Rauen- nas Italia Archi-Cancell. sub Henrico IV. 36
Brunoldus Argentin. Episcopus Ludouici Senioris. p. 22, & in Not. 222	Hatto I Archi-Ep. Mogunt. Ludouici III Imp. 24
S. Bruno Colon. Archi-Episc. Othonis I. 29.126.223.	Hatto II Archi-Ep. Mogunt. Othonis I. 32
Conradus de Hochstaden Archi-Episc. Colon. Archi-Cancellarius per Italiam tempore Wilhelmi, &c. 48	Helisachar Abbas S. Maximini & Episcop. Tholof. Ludouici Pij. 13
S. Cunibertus Episcopus Colon. Dagoberti & S. Sigeberti Regum. 6.122	Henricus I Arch. Mogunt. Conradi III & Friderici I. 33.127
Daniel Brendelius Archi-Cancell. Mogunt. sub Carolo V, Ferd. I, Maximil. II, & Rudolpho II. 114	Henricus de Molenaarcken Archi-Episcopus Colon. Italia Archi-Cancell. sub Frider. II. 40
Drogo Metensis Episc. Ludouici Pij. 14	Henricus Ratisbon. Episc. Lotharij II. 72
Ebbo Archi-Episc. Rhemensis Caroli Calui Imp. 16	Henricus Archi-Episc. Rhemensis Caroli Calui. 16
Eginhardus Abbas Caroli Magni. 12	Hermannus Colon. Archi. Ludouici III. 24
S. Engelbertus Archi-Episc. Colon. Italia Archi-Cancellarius sub Friderico II. 224.236.	Heroldus Salisb. Archi-Ep. Othonis I. 28
Erkenbaldus Mogunt. Arch. S. Henrici II Imp. 33	Hildebaldus Archi-Episc. Colon. Caroli Magni. 10.124
Erkenbaldus Caroli Magni. 11	S. Hildebertus, siue Hildegarius Archi-Ep. Colon. Pipini Regis. 124
Euphrardus Episcopus, Italia Archi-Cancell. sub Henrico II. 55	Hildebertus Archi-Episc. Mogunt. Henrici I Aucupis. 27
Ferdinandus Bauarus Archi-Episc. Colon. &c. 127	Hilduinus Abbas Ludouici Pij & Lotharij I. 15
Fridericus Moguntinus Arch. Othonis Imp. 27	Humbertus Archi-Episc. Viennensis Burgundici Regni Archi-Cancell. sub Friderico II. 45
Fridericus Colon. Arch. per Italiam Archi-Cancell. Henrici V. 41	Humbertus Italia Archi-Cancell. sub Othone I. 33
Frideg sus Abbas Ludouici Pij. 12	Ingelvvinus Paris. Episc. Caroli Calui. 16
Gauzielenus Parisiensis Episc. Caroli Calui. 16. & in Not. 221	Ioan. Svvicardus à Cronberg. Arch. Mogunt. sub Rudolpho II, Matthia & Ferdinando III 114
Gregorius Vercellensis Episcop. Italia Archi-Cancellarius Henrici IV. 3665	Leduar-

Index.

Leduardus Matisconensis Episc. Caroli Magni. 11
 Leopoldus Arch. Moguntinus Henricorum III & IV. 33
 Ludouicus Abbas S. Dionysij sub Carolo Caluo. 16
 Ludouicus Caroli Crassi. 17
 Luidbertus Arch. Moguntinus Ludouici Iunioris Germanie Regis. 17.19
 Ludvvardus Episcopus Vercellensis Caroli Crassi. 18.19
 Marcolphus Arch. Moguntinus Conradi III. 33
 Notingus Episc. Brixijensis Ludouici II Imp. 16
 Pelegrinus Archi-Ep. Salisburg. Ludouici III. & Conradi I. 20.26
 Petrus Episc. Comensis Italie Archi-Cancell. sub Othone III. 35
 Petrus Papiensis Episc. postea Papa, Othonis II, Archi-Canc. in Italia, Nota 223
 Philippus Arch. Colon. Italie Archi-Cancell. sub Friderico I. 40.223
 Rabanus Arch. Mogunt. Ludou. Sen. Regis Germ. 23. 125. 222
 Radbodus Arch. Treuer. Ludouici III. 21
 Rado Argentinenensis Episc. Caroli Magni. 9.10.11.221.
 Ricolphus Dagoberti Regis. 3
 Ricolphus Arch. Moguntinus Caroli Magni. 13
 Rinaldus Arch. Colon. Italie Archi-Cancell. sub Friderico I. 39
 Rodbertus Arch. Treuer. Othonis I. 28
 Rudhardus Arch. Mogunt. Henrici IV. 33
 Rudgerus Arch. Treuer. Ludouici III. 21
 Rupertus Mogunt. Arch. Othonis I. 32
 Sebastianus ab Heusenstein Arch. Mogunt. sub Carolo V. 113

Sigfridus I, Arch. Mog. Henrici IV. 33.66
 Stephanus Arch. Viennen. Burgundici Regni Archi-Cancell. sub Friderico I. 44
 Theodmarus Arch. Salisburg. Carolomanni Regis, Arnulphi & Ludouici Impp. 19.20.25
 Theodoricus Arch. Colon. Archi-Cancell. per Italiam Othonis IV. 40
 Vthelricus Archi-Ep. Ludouici Iunioris Germ. Regis. 23
 Venericus Vercell. Episc. Italia Archi-Cancell. sub Henrico IV. 36
 Vido Episc. Mutinensis Archi-Cancell. Italiae sub Othone I. 35
 Vilelmus Arch. Viennensis Archi-Cancell. Regni Burg. sub Friderico I. 45
 Weilo Arch. Mogunt. Henr. IV. 33
 Wichardus Matiscon. Episc. Caroli Magni. 11.
 Wichbertus Arch. Rauennas Henrici IV. 65.
 Wilhelmus Arch. Mogunt. Othonis I. 30
 Willigifus Arch. Mogunt. Othonum II & III. 32/127
 Wulfarius Arch. Rhemensis Ludouici Pij. 15.

SEQVNTVR CANCELLARIJ
 quibus nonnulli additi sunt de quibus
 Archi-Cancellarij necne fuerint, certò sciri hæcenus nequidit.

Adalagus Hamburgensis Archi-Episc. Othonis I, II, III. 51
 Adalgerus Othonis I. 51
 Adalgerus Episc. VVormat. Henrici III. 62
 Amadeus Episc. Lausannensis Friderici I, in Notis. pag. 230
 Adelbero

Index.

- Adelbero Episc. Herbipolensis (verius Ca-
nonicus Metensis, vide Notas) Hen-
rici IV. 67. 129. 229
Adelbertus Henrici IV. 68. & in Notis.
229.
Adelbertus postea Mogunt. Arch. Henrici
V. 70. 230.
Adelboldus Episc. Ultraiectinus Henrici
II. 58.
Amelbertus Caroli M. 19. 221
Amelbertus Caroli Crassi. 18. 239
Ambrosius Othonis I. 52.
Anselmus Lotharij II. 72.
Anso Dagoberti Regis. 123
Antonius Perenotus Caroli V. 108
Aribo postea Arch. Mogunt. Henrici II. 58
Arnoldus postea Colon. Arch. Conradi III.
73.
Arnoldus Henrici V. 78. 230
Arnoldus postea Mog. Arch. Friderici I. 75.
127.
Arnolphus Caroli Crassi. 17.
Aspertus Episc. Ratisbon. Arnulphi Imp.
19.
Baldo sine Valdo Carolomani Regis. 25
Baldericus Abbas, Ludouici Sen. 22
Bartolomeus Caroli Magni. 11
Bernardus Clestus Episcop. Tridentinus &
Cardin. Ferdinandi I. 109
Beroldus Aistet. Episc. Caroli IV. 95. 232
Beroldus de Hennenberg postea Arch. Mo-
gunt. Maximiliani I. 104
Beroldus de Nisen Friderici II. 231
S. Berwardus Hildesheim. Episc. Othonis
III. 56. 227. 236
Bibo Ep. Tullensis Henrici IV. 67. 229
Brunaldus Argentinenfis Episcopus Lu-
douici Sen. 22. & in fine notarum.
228.
Bruno Episc. Argentini. Henrici V. 70. 230
Bruno postea Colon. Arch. Othonis I. 28.
51.
S. Burchardus V. Vornat. Episc. Conr. II.
60. 228.
Burchardus alius eiusdem Conradi II. 61.
vide Notas. 228
Christianus postea Mogunt. Arch. Frideric
I. 78
Conradus Hildesheim. & Herbipol. Episc.
Henrici VI. & Philippi. 82. 231
Conradus Ep. Ratisbon. Philippi. 83
Conradus Episcopus Spirensis & Metensis
Philippi, Othonis IV. & Friderici
II. 84. 85. 86. 224
Conradus Viennensis Prapostus Friderici
III. 102
Cyprianus Serentanus Maximiliani I. 103
Dieterus Henrici VI. 140. 81
Dithmarus Hildesheim. Episc. Conradi II.
228.
Durandus Leodiensis Episc. S. Henrici II.
227.
Eberardus de Lapide Alberti I. 94
Eberardus postea Arch. Treuer. Henrici
III. 62
Eberhardus Episc. Bambergensis Henrici
II. 57
Eckehardus Lotharij II. 72
Egilbertus postea Arch. Treuerensis Hen-
rici IV. 66. 229
Egbertus Othonis II. 54. & in Notis. 226
Egilbertus Ludouici III. 121
Engelbertus Frising. Ep. Henrici II. 77
Ernestus Ludouici III. in Notis. 229
Ernuldu Ludouici III. 24
Fridericus Episc. Monast. Henrici IV. 65.
228.

Index.

Folginatus Othonis II. 54. & in Not. 226
 Folginatus Episc. Ultraiectinus Othonis II. 154
 Gaspar Slick Sigismundi, Alb. II. & Friderici III. 100. 101. 102
 Gebhardus Arch. Salisburg. Henrici IV. 85. 65. 130.
 Gebhardus Episc. Constantiensis Henrici IV. 68
 Georgius Comes ab Hohenlo Episc. Patavienfis. Sigismundi. 99
 Geruasius Avelatenfis Othonis IV. 85
 Gero Ludouici Jun. Episc. 23
 Godebaldus Herbipol. Episcop. Ludouici Sen. 28. 48 122
 Godfridus Episc. Herbipol. Friderici I. 79
 Gondakarus Aistet. Episc. Henrici IV. 129
 Guntherus postea Arch. Salisburg. Henrici IV. 18. 11.
 Guntherus Episc. Bamberg. Henr. III & IV. 63. 64
 Hardouvidus siue Hezelinus Episcop. Bamberg. Henrici III. 64
 Hartvvicus Ep. Aistet. Philippi Imp. 83
 Haymardus Caroli Crassi. 179
 Henricus August Episc. Henrici III. 164
 Henricus de Chalem Ord. Minor. Ludouici Bauari. 92
 Henricus de Clingenberg Episc. Constant. Rudolphi I. 90
 Henricus Dagoberti Regis. VI. 121. 7
 Henricus postea Mogunt. Arch. Conradi III. 74
 Henricus Henrici II. 35. 59
 Henricus Friderici II. 179. 230
 Henricus de Parisijs Friderici II. 80
 Henricus Spirensis Episc. Wilhelmi Imp. 88.

S. Heribertus postea Colon. Arch. Othonis III. (2510) 226
 Heribertus Episcop. Aistet. Henrici II. vide Notas. 88. VI. 226
 Hermannus Augustan. Ep. Henrici IV. 63
 Herman. Monast. Episc. Othonis IV. 84
 Herman. de Lichtenberg Herbipol. Episcop. Ludouici Bauari. 92
 Hildebaldus Episc. VVormat. Othonum II & III. 55
 Hubertus Henrici IV. 69
 Hugo Episc. Herbipol. Othonis II. 84
 Ioan. Aistet. Episc. & Argentinensis Alberti I. 91
 Ioan. ab Aich Ep. Aistetensis Alberti II. 101
 Ioannes Friderici Jagell. 76
 Ioan. Lithomislensis & Olomutensis Episc. Caroli IV. 95
 Ioan. Strigoniens. Arch. Sigismundi. 98
 Ioan. Stanislaus à Buchaim Maximil. I. 105
 Ioan. Treuer. postea Arch. Friderici I. 80
 Ioan. Zagrabiensis Episc. Sigismundi. 99
 * Itherius Episcopus Teruannensis Caroli Magni. 8
 Lambertus Episcopus & Abb. Caroli IV. 94. & in Notis ad eand. pag.
 Leonardus Erlayver Maximiliani I. 104
 Lüdgerus Othonis I. 91
 Luitolphus postea Arch. Treuerensis Othonis I. VI. 226
 Mattheus Episc. VVormaticensis & Cardinalis Ruperti Imp. 98
 Mercurinus Gattimara Card. Caroli V. 107
 Nicolaus Cameracensis Episcopus Richardi Imp. 89. & in Notis. 132
 Nicolaus Granuellanus Caroli V. 108
 Nicolaus Praepositus Cameracensis Caroli V. 106
):():():(2 Nico-

Index.

Nicolaus Prouincialis Ruperti Imp. 98
 S. Norbertus Arch. Magdeburg. Lotharij II. 72. 133
 S. Otho Bambergensis Episcop. Henrici IV. 69. 132.
 B. Otho Frisingensis Episc. Conradi III & Frid. I. 74. 76. 133
 Otho Prapostus S. VVidonis Rudolphi I. 89.
 Philippus de Himsberg postea Colon. Arch. Frid. I. 79
 Poppo Episc. Herbipol. Henrici Aucupis. 27.
 Pretzlaus Ep. Vratislaviensis Caroli IV. 94
 Primislaus Dux Teschinensis Wenceslai. 97.
 Radleicus vel Radlarius Ludouici Senioris. 23
 Reinoldus de Dassel postea Arch. Episc. Colon. Frid. I. 76
 Rudbertus postea Arch. Moguntinus Othonis I. 53
 Rudgerus Othonis I. 53
 Rudolphus Othonis I. 52
 Rudolphus postea Arch. Salisburgus Rudolphi I. 89
 Rupertus Caroli Magni. 8. 220
 Salomon Episc. Constantiensis Ludouici III. 20
 Sibotbo Episc. Spirens. Henrici VII. 91
 Sigehardus Aquileiensis Patriarcha Henrici IV. 68. 228
 Sigfridus siue Seifridus Episc. Ratisbon. Friderici II. 87
 Simeon Ludouici Pij. 34
 Syvidigerus Episc. Bambergensis & postea Pontifex Max. Henrici II. 59. 129. 227. 240.
 B. Tagmo Arch. Ep. Magdeburg. Henrici II. 128. 227
 Theodoricus Episc. Constantiensis Henrici III. 61
 Theodo Abbas Ludouici Pij. 14
 Thietmarus siue Dithmarus Episc. Verdensis Lotharij II. 71. & in Notis. 230
 Vdalricus Conradi III. 60
 Vdalricus Friderici I. 77
 Vricus Hangenobr Ludouici Bauari. 93
 Vricus Nusdorffius Episcopus Pataviensis Friderici III. 403
 Voelbertus Lotharij II. 71
 VValdo siue Baldo Episc. Frisingensis Caroli Crassi. 18
 Wenceslaus Kralick Patriarcha Antioch. & Episc. Olomuc. Wenceslai. 97. 239
 VVichbaldus Caroli Magni. 40
 VVichbaldus Abbas Strabulensis & Carberensis Conradi III & Friderici I. 270
 VVichbertus Arch. Ratiennas Henrici IV. 65. 228.
 VVichingus Episc. Pataviensis Arnulphi 20.
 VViggaria Ludouici Senioris. 23
 VVilligifus postea Mogunt Arch. Othonis II & III. 53
 VVintherius siue Ganttherus Episc. Bambergensis Henricorum II & IV. 63. 64.
 VVodelfridus Conradi I. 26
 B. VVolpodo Leodiensis Episc. Henrici II. 227. 239.
 Zegerus Othonis I. 51.
 VICE-CANCELLARIJ
 Cesarij.
 Balthasar Merkelius Ep. Constant. & Hildesheim. Caroli V. 106. Ebe-

Index

Hermannus Adolphus 190
Ferdinandus Comes Curtius Ferd. III. 112
Gaspard Comes Slickius Sigismundi. 100
Georgius Sigismundus Seldus Caroli V & Ferd. I. 107. 109
Jacobus Curtius à Senffenavy Rudolphi II. 110
Joan. Baptista VVeberus Ferdin. I & Maximil. II. 109. 110
Joan. Ludouicus ab Vlm liber Baro Mathie & Ferd. II. III. 112
Ioannes Nauius Caroli V. 96
Joan. Valtricus Zasius Maximiliani II. 110
Ioannes VVolfgangus Freimonius Rudolphi II. 110. 234
Iustus Ionas Ferdinandi I. 109
Leonardus Gezius Ferdinandi II. III
Leopoldus à Stralendorff Rudolphi II. III
Labbertus Abbas Egmondanus Wilhelm. VIII. 88
Matthias Heldus Caroli V. 106
Nicolaus Zigelus Caroli V. 105
Petrus Henricus à Stralendorff Liber Baro Ferd. II & III. 112
Sigism. Vieheaster Rudolphi II. 110. 234
Vlricus VVeltzli Friderici III. 102. 234

Albertus Henrici VI. 82
Albertus Ludouici Senioris. 23
Alexander Sveris Caroli V. 114
Ambrosius Dieterich Maximil. I. 105
Amelbertus Caroli Craffi. 18. 239
Andeser Caroli Calui. 16
Andreas Hannivalt Rudolphi II. 114
***Arbertus Conradi III.** 74
***Arnoldus Ludouici Pij.** 13
Arnoldus Wilhelmi Imp. 232
Bertoldus de Nifen Briximensis Episc. Friderici II. 86. 231
***Bertholdus siue Bertholous Abbas Fald. Lotharij II.** 71. 72
Burchardus Friderici I. 81
***Comearus Ludouici Sen.** 23. 222
***Carlomanus Ludouici Sen.** 115
Conradus de Gisenheim Episc. Lubecensis Caroli IV. 97
Conradus Vecerius Maximil. I. 105
Cyprianus Serentanus Maximil. I. 104
Daniel Lotharij I. 15
Desiderius Monachus Conradi III. 74
Dominicus Ludouici Senioris. 23
Ditrandus Ludouici Pij. 13
Eimio Othonis I. 29
Engelbertus siue Engelpero Arnulphi. 20
Erkenbaldus Caroli Magni. 11
Ernestus Caroli Craffi. III. 18
Ernestus Ludouici III. 20. 107 (nisi cum precedenti idem fuerit.)
Erstenbergerus Rudolphi II. 114
Franciscus Præpositus Strigoniens. Sigismundi. 99
Gebevvinus Alberti I. 15
Genesius Caroli Magni. 11
***Gildebertus Caroli Magni.** 10
Godfridus Ep. Pataviensis Rudolphi I. 90

PROTONOTARIJ IMPERIA-

les, quos recentiora secula Secretarios vocare maluerunt.
 Quibus asteriscus apponitur, illi huius an præcedentis classis fuerint incertum est.
*** Adalleodanus Ludouici Pij.** 13
Adam Carolus Ferdin. I. 109
Adehdus Caroli Calui. 16
Adelatorius Caroli Calui. 16
Aneas Sylvius Piccolominus postea Pius II. Friderici I. 103. 234

);();();(3 Gode-

Index.

Godefridus Episcopus Ratisbon. Conradi III.	80	Ioan. Obernburger Caroli V.	102
Guido Archi-Episc. Mediolanensis Henrici III.	228	Ioan. Rot. Friderici III.	103
Guilielmus Putschius Ferdinandi I.	239	Ioan. Olomuc. Episc. & Archi-Episc. Pragensis S. Rom. Eccl. Cardinalis Caroli IV.	232
Hadelbertus Ludouici Senioris.	22	Ioan. Soldner I. V. D. Ferdinandi II.	114
Hannart & Caroli V.	114	III.	
Henricus de Catalonia Episcopus Bambergensis Friderici II.	88	Ioan. VV alderodius Ferdin. II. & III.	114
Henricus, postea Archi-Episc. Moguntinus Conradi III.	74	Ioan. VV einheim Ruperti Imp.	108
Henricus de Elbingo Caroli IV. in Notis pag.	242	Iodocus Rot Sigismundi.	99
Henricus Friderici I.	45	Luitulphus Othonis I.	226
Henricus de Tanna Friderici II.	231	L. Kirchlager Ferdin. I.	104
Henricus VVormatiensis Episcopus Henrici VI.	79. 81	Mandalvvinus Carolomanni Regis.	125
Hermannus Hecht Sigismundi & Friderici III.	103. 114	Matthias Arnoldinus a Clarstein Liber Baro Ferdin. II.	104
Hermannus à Questenberg Liber Baro Ferdinandi II.	114	Meginarius Ludouici Pij.	272
Hildebertus Ludouici Sen.	22. 222	Michaë de Pfullendorff Friderici III.	103
Hilduinus Henrici Aucupis. & in Notis pag.	222	Michaël Boleslau. Prapofitus Sigismundi.	99.
Hirmimarus Ludouici Pij.	14	Michaël de Pacesst suae Priest. Sigismundi.	99.
Hirmimarus alius Ludouici III.	20. 238	Michaël Pragensis Canonicus Caroli IV.	233.
* Hubertus Ludouici Sen.	15	Michaël Strigonienfis Canon. & Prapof. Sigismundi.	99.
* Hugobertus Othonis I.	225	Nicolaus de Chirmfir Caroli IV. in Notis pag.	242
Iacobus de Bannissis Maximiliani I.	105. 114.	Nicolaus Friderici I.	78
Iacobus de Lins Frider. III.	103	Nicolaus Gekortz Wencoslai.	97
Iacobus Spigelius Ferdinandi I.	109	Nicolaus de Resenberg Caroli IV.	233
Ioan. Baruitius Rudolphi II.	114	Nicolaus Zigler Maximil. I.	114
Ioannes Carondeletus Maximiliani I.	114. 234.	Odacer Caroli Calui.	16
Ioannes Gersius Sigismundi.	100	* Orgarius Ludouici Sen.	23
Ioan. Ianurensis Wenceslai.	97. 233	Petrus Kalde Sigismundi.	99
Ioannes Maius Ferdinandi I.	109	Petrus Ianne Caroli IV.	232
		Petrus Olomucensis Prapof. Caroli IV.	232
		Petrus de Vineis Friderici H.	87
			Pfu-

Index.

Pfinzingerus Maximil. I. 114
Philippus, Commentarius Henrici Aucu-
pis Secretarius. 27
Rabanus Abbas Fuldensis, postea Archi-
episc. Moguntinus Ludouici Pij. 222
***Regibertus Ludouici Sen.** 23
Richardus Lotharij I. Nota. 221
***Rinaldus Lotharij I.** 16
Rodericus Abbas Cauerubensis Alphonfi.
 89.
Rudmundus Lotharij I. 15
Rudolphus de Fridenberg Caroli IV. 96
Rudolphus Pucher Matthia. 114
Rudolphus VVormatiensis Canonicus Fri-
der. I. 81.231
Sifridus Philippi Imp. 231
Segoinus Caroli Crassi. 18
Sigebertus Ludouici Pij. 14
Sigelous Henrici IV. 82
M. Singmoser Ferdinandi I. 114
Stephanus Canonicus Mindensis Otho-
nis IV. 86
***Suauis Caroli Magni.** 238
Theadolphus Ludouici III. 21.222
***Ulricus Sonnenbergius Episcopus Gurcen-**
sis Fridetici III. in Notis ad pag 103
Ulricus Hangenohr Ludouici Bauari. 93
***Urmus Othonis I.** 27
VValtherus Othonis IV. 40.85
VVilligisus Othonis I. 34
VVolfgangus Haller Caroli V. Ferdi-
nandi I & Maximil. II. 110.114
B. Zerntent Maximil. I. 105.

CATALOGVS VTRIVSQUE
Ordinis Cancellariorum secundum
temporis Seriem & Imperato-
rum successionem.

Sub Carolo Magno Archi-
Cancellarij.
Itherius Abbas & Episcopus Tervanensis. 8
Lupertus. 8
Ruidbertus. 8
Hildebaldus Colon. Archi-Episc. 10
Rado Argentin. prius Cancellarius. 11
Erckenbaldus. 11
Eginhardus. 12
Ricolphus Mogunt. 13
Cancellarij & reliqui.
Amelbertus. 9
Rado Episc. Argentin. 9
VVigbaldus. 10
Gilbertus. 10
Bertholomeus. 11
Erckenbaldus. 11
Genesis. 11
VVittigovvo. 12
Sub Ludouico Pio Archi-
Cancellarij.
Helisachar Abbas S. Maximini & Episco-
pus Tholosanus. 13
Fridegisis incerti loci Abbas. 13
Theodo Abbas Turon. 14
Druogo Episc. Metens. 14
VVulfarius Rhem. Archi-Episc. 15
Hilduinus Abbas S. Dionysij Lud. Pij. 15
Cancellarij, &c.
Arnoldus. 13
Durandus. 13
Sigebertus. 14
Simeon. 14
Meginarius. 14
Hirminmarus. 14
Sub Lothario Archi-Can-
cellarij.
Hilduinus Abbas S. Dionysij
Cancellarij, &c. Rud-

Index.

<i>Edmundus.</i>	15	<i>Sub Ludouico III Archi-</i>	
<i>Daniel.</i>	15	<i>Cancellarij.</i>	
<i>Rinaldus.</i>	16	<i>Theodmarus Salisburg. Archi-Episc.</i>	20
<i>Sub Ludouico II.</i>		<i>Pelegrinus Salisburg. Archi-Episc.</i>	20
<i>Notingus Episc. Brixienfis.</i>	16	<i>Hatto I Mogunt. Archi-Episc.</i>	20.21
<i>Sub Carolo Caluo Archi-</i>		<i>Radbodus Archi-Episc. Treuer.</i>	21
<i>Cancell.</i>		<i>Rudgerus Archi-Episc. Treuer.</i>	21
<i>Ingelyvinus Episc. Paris.</i>	16	<i>Hermannus Archi-Episc. Coloniensis.</i>	21
<i>Ludouicus Abbas S. Dionysij.</i>	16	<i>Cancellarij.</i>	
<i>Ebbo Archi-Episcopus Rhemanfis.</i>	16	<i>Salomon Episc. Constant.</i>	20
<i>Gauzelenus Paris. Episcopus.</i>	16	<i>Ernuldus.</i>	21
<i>Heriuens Archi-Episcopus Rhem.</i>	16	<i>Theodulphus.</i>	21. 21.2
<i>Cancellarij, &c.</i>		<i>Egilbertus.</i>	21.
<i>Adebaldus.</i>	16	<i>Sub Ludouico Seniore Archi-</i>	
<i>Andeser.</i>	16	<i>Cancellarij.</i>	
<i>Odacrus.</i>	16	<i>Grimaldus Abbas S. Galli. 22. & in fin. not.</i>	22
<i>Adelatorius.</i>	16	<i>Gausbaldus Herbipol. Episc.</i>	22
<i>Gauzelinus, qui postea Archi-Cancel-</i>		<i>Rabanus Archi-Episc. Mogunt.</i>	23
<i>rius.</i>	17.	<i>Cancellarij.</i>	
<i>Sub Carolo Crasso Archi-</i>		<i>Brunaldus siue Brunoldus ibid.</i>	22
<i>Cancell.</i>		<i>Adalmodatus.</i>	22
<i>Ludouicus.</i>	17	<i>Otgarius.</i>	22
<i>Ludvyardus Episc. Vercell.</i>	18	<i>Hildebertus Subdiaconus.</i>	22
<i>Cancellarij, &c.</i>		<i>Baldricus Abbas.</i>	22
<i>VValdo siue Baldo Episcopus Frising.</i>	17.18	<i>Hadelbertus notarius.</i>	22
<i>Segoinus.</i>	18	<i>Albertus not.</i>	23
<i>Amelbertus.</i>	18	<i>Regnibertus Diaconus.</i>	23
<i>Ernestus.</i>	18	<i>Dominicus Notarius.</i>	23
<i>Haynardus Abbas S. Michaelis.</i>	19	<i>VViggarius.</i>	23
<i>S. Cunibertus Regum Dagob. & Sigeberti.</i>	6.122.	<i>Radleicus siue Radlarius.</i>	23
<i>S. Bonifacius Pipini Regis.</i>	6.123.	<i>Hubertus.</i>	23
<i>Sub Arnulpho Archi-Can-</i>		<i>Comeatus.</i>	23
<i>cellarij.</i>		<i>Sub Ludouico Iuniore Archi-</i>	
<i>Theodmarus Archi-Episcopus Salisburg.</i>	19	<i>Cancellarij.</i>	
<i>Cancellarij, &c.</i>		<i>Luidbertus Mogunt. Archi-Episc.</i>	17.19.23
<i>Aspertus Ratisbon. Episc.</i>	19	<i>Vdaltricus incert. Sedis Archi-Episc.</i>	23
<i>VVichingus Pataviens. Episc.</i>	20	<i>Cancellarij.</i>	
<i>Engelbertus siue Engelpero.</i>	20	<i>Gezo.</i>	23.24
		<i>Sub</i>	

Index.

Sub Carolomano Archi- Cancellar.		<i>Ambrosius.</i>	52
<i>Theodmarus Salisburg. Archi-Episc.</i>	25	<i>Rudgerus.</i>	53
Cancellarij, &c.		<i>Rudbertus.</i>	53
<i>Mandalvvinus.</i>	25	Sub Othone II.	
<i>Baldo Episc. Frising.</i>	25	<i>Rudbertus Archi-Episc. Mogunt.</i>	32
Sub Conrado I Archi- Cancellar.		<i>VVilligisus Archi-Episc. Mogunt.</i>	32
<i>Telegrius Salisburg. Archi-Episc.</i>	26	Cancellarij.	
Cancellar.		<i>VVilligisus postea Archi-Ep. Mogunt.</i>	32. 53
<i>VVodelfridus.</i>	26	<i>Folgmarius Episc. Vltraiectinus.</i>	54
Sub Henrico Aucupe Archi- Cancellar.		<i>Folginatus.</i>	54. 226
<i>Rotgerus Archi-Episc. Treuer.</i>	26	<i>Egbertus.</i>	54
<i>Hildebertus Mogunt. Archi-Episc.</i>	27	<i>Hugo Episc. Herbipol.</i>	55
Cancellar.		<i>Hildebaldus Episcopus VVormatiens.</i>	55
<i>Poppo Episcopus Herbipol.</i>	27	<i>Burchardus de Mangenselt.</i>	55
Sub Othone I Archi- Cancellarij.		Sub Othone III. (deinceps Archi- Cancellarij omittuntur.)	
<i>Fridericus Archi-Episc. Mogunt.</i>	27	<i>Hildebaldus Episc. VVormat.</i>	55
<i>Rodbertus Treuer. Archi-Episc.</i>	28	<i>S. Bervyardus Episc. Hildesheim.</i>	56
<i>Heroldus Salisburg. Archi-Episc.</i>	28	<i>S. Heribertus postea Archi-Episc. Colon.</i>	56
<i>S. Bruno Colon. Archi-Episc.</i>	29	Sub S. Henrico II.	
<i>VVilhelmus Archi-Episc. Moguntinus.</i>	30	<i>S. Heribertus Colon. vel potius Heribertus</i>	
<i>Hatto II Archi-Episc. Mogunt.</i>	32	<i>Aistetens. Episc.</i>	56. 226
<i>Rudbertus Archi-Episc. Mogunt.</i>	32	<i>Engelbertus Episcopus Frising.</i>	57
Cancellarij, &c.		<i>Tagmo Archi-Episc. Magdeb.</i>	57
<i>Adalgerus.</i>	51	<i>Eberhardus Episcopus Bamberg.</i>	57
<i>Eimo Not.</i>	29	<i>Adelboldus Episcopus Vltraiect.</i>	58
<i>Poppo Episcopus Herbipol.</i>	27. 50	<i>Aribo postea Archi-Episc. Mogunt.</i>	58
<i>Adaldagus Archi-Episc. Hamburg.</i>	51	<i>Guntherus Archi-Episc. Salisb.</i>	58
<i>Ludolphus postea Arch. Treuer.</i>	30. 51. 226	<i>Suidgerus Episc. Bamberg.</i>	59
<i>Vrmus.</i>	51	<i>Henricus.</i>	59
<i>Bruno.</i>	51	Sub Conrado II.	
<i>Rudolphus.</i>	52	<i>Burchardus Episc. VVormat.</i>	60
<i>VVilligisus Notarius.</i>	32. 33	<i>Vdalricus.</i>	60
<i>Ludgerus.</i>	51	<i>Burchardus.</i>	61
<i>Zegerus.</i>	51	Sub Henrico III.	
		<i>Theodoricus Episc. Const. ant.</i>	61
		<i>Eberardus Archi-Episc. Treuer.</i>	62
		<i>Adalgerus Episc. VVormat.</i>	62
) : () : () : ()	VVin-

Index.

VVintherius siue Guintherius Episc. Bamberg.	63	Henricus postea Moguntinus Archi-Episc.	74
Henricus Episc. Augustanus.	64	Arbertus Notarius.	74
Hardouidus Episc. Bamberg.	64	Desiderius Monachus, Notarius.	74
Sub Henrico IV.		Sub Friderico I.	
VVintherius siue Guintherius Episc. Bamberg.	64	Arnoldus postea Archi-Episcopus Mogunt.	75
Gebehardus Archi-Episc. Salisb.	65	Ioannes.	76
VVichbertus Archi-Episc. Rauennas.	65	Orho Episc. Frising.	76
Fridericus Episc. Monast.	65	Reinaldus postea Colon. Archi-Episc.	76
Sigehardus Patriarcha Aquileiensis.	66	Vlricus.	77
Bibo Episc. Tullensis.	67	Nicolaus Notarius.	78
Adalbero Episc. Herbipolensis, vel potius		Christianus postea Archi-Episc. Mogunt.	78
Canonicus Metensis.	67.2.29	Philippus postea Colon. Archi-Episc.	79
Egilbertus Archi-Episc. Treuer.	pag. 68.	Henricus.	76
229.		Godfridus Episc. Herbipol.	79.80
Adalbertus.	68	Ioan. Archi-Episc. Treuerensis.	81
Gebehardus Episc. Constant.	ibid.	Rudolphus V Vormatiensis Canonicus No-	
Herman. Episc. Augustanus.	69	tarius.	81
Hubertus.	69	Burchardus Notarius.	81
S. Otho Episc. Bambergensis.	69	Sub Henrico VI.	
Sub Henrico V.		Dieterus.	81
Albertus postea Archi-Episc. Mogunt.	70	Henricus Episc. Vormatiensis Protonota-	
Arnoldus.	70	rius.	81
Bruno Episc. Argentinenensis.	70	Conradus Episc. Hildesheim. & Herbipo-	
Sub Lothario II.		lensis.	82
Dithmarus Episc. Verdens.	71	Sigelous Protonotarius.	82
Anselmus.	71	Albertus Protonotarius.	82
Bertholdus Abbas Fuldenf.	71	Sub Philippo.	
Voelbertus.	71	Conradus Episcopus Hildesheim. & Herbi-	
S. Norbertus Archi-Episc. Magdeburgensis.	72.	pol.	82
Eckehardus.	72	Haradvvicus Arster. Episc.	83
Bertolfus Notarius.	72	Conradus Episcopus Ratisbon.	83
Sub Conrado III.		Conradus Episcopus Metensis & Spirensis.	84.
Arnoldus postea Archi-Episcopus Colon.	73.	Sub Henrico VII.	
Otto Episcopus Frising.	74	Conradus Protonot.	84
		Sub Othone IV.	
		Herman. de Carzenelnbogen Episcop. Mo-	
		nast.	84
		Con-	

Index.

Conradus Episc. Metensis & Spirensis. 85	Henricus de Obalem Ord. Minorum. 92
Geruasius Arelatensis, siue Tilberiensis. 85.	Vlricus Hangenohr. 93
& in sine Notarum. 85	Sub Carolo IV.
VValtherus Protonotarius. 85	Pretislaus Episcopus Vratislau. 94
Stephanus Notarius Canon. Mindens. 86	Lambertus de Burne Abbas & Episc. 94
Sub Friderico II.	Bertoldus Burggravius Noriberg. Episcopus
Conradus Episc. Metensis & Spirensis. 86	Aister. 95
Bertoldus de Nifen Episcopus Brixinensis	Ioan. Episc. Lithomislensis & Olomucensis.
Protonot. & deinde Cancell. 86. 231	95.
Seisfridus Episc. Ratisbonensis. 86	Nicolaus Prepositus Cameracensis. 96
Petrus de Vine a Protonotarius Imperij, Si-	Rudolphus de Fridenberg Protonotarius.
culi Regni Cancell. 87	96.
Henricus de Catalonia Episc. Bamberg. 88.	Conradus de Gisenheim Episcop. Lubecens.
Sub Wilhelmo.	Secretarius. 97
Henricus Episc. Spirensis. 88	Sub Wenceslao.
Eubbertus Abbas Egmondanus Vice-Can-	Primislaus Dux Teschimensis. 97
cellarius. 88	VVenceslaus Kralick Patriarcha Antio-
Sub Richardo.	chenus & Episc. Olomucensis. 97. 239
Nicolaus Episc. Cameracensis. 89	Nicolaus Gekoiz Protonotarius. 97
Sub Alphonso.	Sub Ruperto.
Rodericus Abbas Cauerubensis Notarius. 89	Nicolaus Prouincialis. 98
Sub Rudolpho I.	Mattheus Episc. VVormatiensis & Cardi-
Otho Prepositus S. VVidonis. 89	nalis. 98
Rudolphus Archi-Episc. Salzburg. 89	Ioan. VVeinheim Protonotarius. 98
Henricus de Clingenberg Episc. Constan-	Sub Sigismundo.
tienfis. 90	Ioan. Archi-Episc. Strigoniensis. 98
Godefridus Episc. Pataviensis, Protonota-	Ioan. Zagabriensis Episcopus. 99
rius. 90	Georgius Comes Hoenlous Episcopus Pat-
Sub Adolpho.	aviensis. 99
Ebernandus. 90	Franciscus Prepositus Strigon. 99
Sub Alberto I.	Michael Canonicus Vratislaviensis. 99
Eberardus de Lapide. 91	Iodocus Rodt Canonicus Basil. 99
Ioan. Episc. Aistetensis & Argentinensis. 91	Petrus Kalde Prepositus Northusanus. 100
Gebeyvinius Notarius. 91	Gaspar Slick Comes Passaumi & VVeisen-
Sub Henrico VII.	kirchen. 100
Sibotho Episc. Spirensis. 91	Ioan. Gersius Protonotarius. 100
Sub Ludouico Bauaro.	Sub Alberto II.
Herm. de Lichtenberg Episc. Herbipotensis.	Gaspar Slick, qui supra. 101
92.	Ioan.

);():():():(2 Ioan.

Index.

Ioan. ab Aich Episc. Aistetenfis. 101
 Sub Friderico III.
 Gaspar Slick Comes, &c. 102
 Conradus Viennensis Praepositus. 102
 Vlricus VVelzli. 102.242
 Vdalricus Episcopus Passauiensis. 103
 Ioan. Rot Doctor. 103.242
 Iacobus de Eins decretorum Doctor. 103
 Aeneas Syluius Secretarius. 103
 Michael de Psullendorff Protonot. 103
 Sub Maximiliano I.
 Cyprianus Serentanus. 104
 Leonardus Ermauer. 104
 Beroldus Princeps Hennebergicus postea
 Mogunt. Archi-Episc. 104
 Iacobus de Bannissis Tridentinus Decanus.
 105.
 Conradus Vecerius. 105
 Conradus Stanislaus à Buchaim. 105
 B. Zerntent. 105
 Sub Carolo V.
 Nicolaus Zigler. 105
 Balthasar Merckelius Episc. Constantiensis
 & Hildesheim. 106
 Matthias Heldus. 106
 Ioan. Nauius. 106
 Georgius Sigismundus Seldus. 107
 Mercurinus Gattinara Cardinalis. 107
 Nicolaus Perenottus Gramuellanus. 108
 Antonius Perenotrus Cardinalis. 108
 Sub Ferdinando I.
 Iustus Ionas. 109
 Georgius Sigismundus Seldus. 109
 Ioan. Baptista VVeber. 109.
 Bernardus Clestus Episcopus Tridentinus
 & Cardinalis. 109
 Iacobus Spigelius Secret. 109
 Ioan. Maius Secret. 109

Adamus Carolus Secret. 109.
 Sub Maximiliano II.
 Ioan. Vdalricus Zasius. 110
 Ioan. Baptista VVeber. 110
 VVolfgangus Haller. 110.
 Sub Rudolpho II.
 Sigismundus Vieheuser. 110
 Iacobus Curtius à Senfftenayv. 110
 Ioan. VVolfgangus Freimonius. 110
 Rudolphus Coraducius. 111
 Leopoldus à Stralendorff. 111.
 Sub Matthia.
 Ioan. Ludouicus ab Vlm. 111.
 Ferdinandus II. 111.
 Leonardus Gezius. 111
 Ioan. Ludou. ab Vlm. 112
 Petrus Henricus à Stralendorff. 112.
 Ferdinandus III. 112.
 Ferdinandus Curtius Comes. 112.

CANCELLARIORVM SERIES
 per plerofque Germaniae Episco-
 patus digesta.

Quoniam Kirchnerus de Offic. & dig-
 nit. Cancellarij lib. 1. cap. 12. scribit, nul-
 lum fere Germaniae Episcopatum
 nominari posse, qui non ex Imperiali
 Cancellariatu vnum & alterum an-
 tistitem prisca aetate fuerit sortitus,
 ac de plerisq; hoc verè affirmatum esse hoc
 opere ostendimus; visum fuit huic Can-
 cellarios nostros etiam per Episcopatus, di-
 sponere, vt primo statim conspectu cogno-
 scere possint talium Curiosu, an & quot
 quaeq; Ecclesia Teutonici Imperij exhibere
 possit huius generis praesules suos.
 Aistadium.

He-

Index.

Heribertus in ord. s. Henrici II. 56. 226	Hermannus Ludouici III. 21
Herdouicus siue Hartvritus Philippi. 64	S. Bruno Othonis I. 29. 51
Ioannes à Dirpheim Alberti I. 91	S. Heribertus Othonis III. 56
Bertoldus Burg grauius Norinbergensis	Arnoldus Conradi III. 73
Caroli IV. 95	Reinaldus Friderici I. 76
Ioan. ab Aich. 50. Alberti II. 101.	Philippus Friderici I. 79
Argentina.	S. Engelbertus Friderici II.
Rado 26. Caroli Magni. 10. 11. 221	Quibus accedunt ad nostra hæc vsque tem-
Grimaldus vel Brunoldus 32. Ludouici	pora alij XXVIII.
III Senioris. 22. 222	Constantia.
Bruno 52. Henrici VI. 70	Salomon 3. Ludouici Senioris, Caroli
Ioannes 66. à Dirpheim Alberti I. 91	Crassi, Arnulphi, Ludouici III &
Lambertus à Burne 70. Caroli IV. 94.	Conradi I. 20. & in Notis pag. 243
Augusta Vindelicorum.	Theodoricus Henrici III. 65
Henricus 29. Henrici III. 64	Gebhardus Henrici IV. 68
Hermannus 32. Comes à Wittelsbach	Henricus de Clingenberg Rudolphi I. 90
Henrici IV. 69.	Balthasar Merkelius Caroli V. 106
Bamberga.	Frisinga.
Eberhardus 1. Henrici II. 59	Baldo siue Vualdo Caroli Crassi Imp.
Suidigerus 2. Henrici II. 59	& Carolomani Regis. 17. 18. 25
Hardouidus siue Hezelinus 3. Henrici III.	Engelbertus Henrici II. 57
64.	Otho Conradi III & Friderici I. 74. 76
Guintherus siue Vvintherius Henrico-	Gurcum.
rum III & IV. 63. 64	Vlricus de Sonnenberg Friderici III. in
S. Otho Henrici IV. 69	Not. pag. 242.
Henricus de Catalonia Prænotarius Fri-	Hamburgum.
derici II. 88	Adaldagus trium Othonum.
Lambertus à Büren Caroli IV. 94.	Herbipolis.
Brixina.	Gauzbaldu Ludouici Sen. 22
Bertoldus de Nieffen Friderici II Proto-	Poppo Henrici Aucupis & Othonis I.
notarius & Cancellarius. 86	27. 50.
Lambertus à Büren Caroli IV. 94.	Hugo Othonis II. 55
Cameracum.	Godfridus Friderici I. 79. 80
Nicolaus Richardi Imper. 89.	Conradus Henrici VI & Philippi. 82
Colonia.	Hermannus de Lichtenberg Ludouici
S. Cunibertus Dagoberti & S. Sige-	Bauari. 92.
berti Regum. 6. 122	Hildesheimum.
):():():():(3 S. Ber-

Index.

S. Berwardus Othonis III.	56	Olomucia.	
Conradus Henrici VI & Philippi.	82	Ioannes Caroli IV.	99
Balthasar Merkelius Caroli V.	106	Venceslaus Kralick Wenceslai.	97
Lithomifla.		Patauium Danubianum.	
Ioannes Caroli IV.	95.	VVichingus Arnolphi.	20
Lubeca.		Godefridus Protonotarius Rudolphi I.	90
Conradus de Gifenheim Secretarius Ca-		Georgius ab Hohenloe Sigismundi.	99
roli IV.	97.	Vdalricus Friderici III.	103.
Magdeburgum.		Ratisbona.	
B. Tagmo Henrici II.	57	Aspertus Arnulphi.	19
S. Norbertus Lotharij II.	72.	Henricus Archi-Cancell. Lotharij II.	72
Metis.		Godfridus Episcopus Ratisbona. Protonoti-	
Druogo Ludouici Pij.	14	rius Conradi III. & V.	80
Conradus Philippi Othonis IV & Fri-		Conradus Philippi.	83
derici II.	84.85.86.	Scifridus Friderici II.	86.
Moguntia.		Salisburgum.	
S. Bonifacius Pipini.	6.123	Theodmarus Carolomanni Regis.	19
Ricolphus Caroli Magni.	13	nulphi & Ludouici III Imp. 19.20.25	
Luidbertus Ludouici Iunioris.	17.19.23	Pelegrinus Ludouici III.	22
Hatto I. Ludouici III.	20.21	Heroldus Othonis I.	28
Rabanus Ludouici Senioris.	23	Guntherus Henrici II.	8
Hildebertus Henrici Aucupis.	27	Gebehardus Henrici IV.	5
Fridericus Othonis I.	27	Rudolphus Rudolphi I.	86
VVilhelmus Othonis I.	30	Henricus Protonotarius Spira.	8
Hatto II 32. & omnes successores eius ad		Conradus Philippi Othonis IV & Fri-	
nostra vsque tempora numero XLVII.		derici II.	84.85.86
Cancellarij qui ad Moguntinam de-		Henricus Wilhelmi.	88
inde Cathedram promoti.		Sibotho Henrici VII.	91
VVilligifus Othonis II.	32.53	Lambertus a Büren Caroli IV.	94
Aribo Henrici II.	58	Treueris.	
Alberrus Henrici V.	70	Radbodus Ludouici III.	21
Henricus Conradi III.	74	Rudgerus Ludouici III & Henrici Au-	
Arnoldus Friderici I.	75	cupis.	21.26
Christianus Friderici I.	78	Robbertus Othonis I.	28
Bertoldus de Hennenberg Maximil. I.	104.	Euerardus Henrici III.	62
Monasterium Westphalia.		Egilbertus Henrici IV.	68.229
Fridericus Henrici IV.	65	Ioannes Friderici I.	81
Herman. de Catzenelenbogen Othonis		Balduinus de Luxenberg.	44.224
IV.	84		

Cuno

Index.

Cuno de Falckuffen	239	Ludouicus S. Dionysij Abbas Caroli Cal-	
Boemundus.	38	ui.	16
Successerunt numero quindecim vsque		Haymardus Abbas S. Michaelis Caroli	
ad Ioan. Christophorum a Sotern,		Crassi.	19
qui etiam nunc superest,		Baldricus incerti loci Abbas Ludouici	
Tergeftum.		Senioris.	22
Aneas Syluius Picolominius Secretarius		Grimaldus Abbas S. Galli Ludouici Se-	
Friderici III.	103.	nioris.	244
Tridentum.		Bertholous Abbas Fuldenfis Lotharij II.	
Bernardus Clesius Ferd. I.	109.	71.	
Tullum.		Lubbertus Abbas Egmondanus Vice-Can-	
Bibo Friderici IV.	67	cell. Wilhelmi.	88.
Verda.		Ferdinandus Roderici Abbas Caueruben-	
Dithmarus Lotharij II.	71.	fis Notarius Alphonfi.	89
Ultraiectum.		Lambertus de Büren Abbas Gengenbach-	
Folgmarus Othonis II.	54	centis Caroli IV.	94
Adelboldus Henrici H.	58.	Præpositi & Canonici Imperatorum	
Vraiflauia.		Cancellarij & Protonotarij.	
Fretilaus Caroli IV.	94.	Rudolphus V Vormaciensis Canonicus Fri-	
Wormatia.		derici I Protonotarius.	81
1. Hildebaldus Othonum II & III.	55. 56	Stephanus Canonicus Mindensis Otho-	
2. Burchardus Conradi II.	60	nis IV Protonotarius.	86
3. Adalgerus Henrici III.	62	Otho Præpositus S. Vidonis Spirensis Ru-	
4. Henricus Protonotarius Henrici VI.	81	dolpho I.	89
5. Matthæus Polonus Cardinalis Ruper-		Vlricus Hangenohr Ludouici Bauari.	93
ti.	97.	Nicolaus Præpositus Cameracensis Caroli	
Abbates Imperatorum		IV Protonotarius.	96
Cancellarij.		Petrus Olomucensis Præpositus Caroli IV.	
Eginhardus Caroli Magni Abbas Saling-		232.	
stadenfis & Blandiniensis.	12	Michaël Pragensis Canonicus Caroli IV.	
Helifachar Ludouici Pij Ab. S. Maximini		233.	
Treuer.	13	Nicolaus de Resenberg Præpositus Caroli	
Fridagifus incerti loci Abbas Ludouici Pij.		IV.	233
13.		Franciscus Præpositus Strigoniensis Sigil-	
Theodo Abbas S. Martini Taronensis Lu-		mundi.	99
douici Pij.	14	Michaël Canonicus Vraiflauiensis Sigil-	
Hilduinus Abbas S. Dionysij Ludouici		mundi.	99
Pij & Lotharij.	15		100

Index.

<i>Iacobus Rot Canonicus Basileensis Sigismundi.</i>	99	<i>tu Balthasaris Constantiensis & Hildesheim. Episcopi, qui an. 1531. accidit, Casareorum diplomatum curam habuerunt.</i>
<i>Michaël Boleslaviensis Canonicus & Praepositus Sigismundi.</i>	99	<i>Pontifices Maximi qui in minoribus constituti Imperatorum Cancellarij vel Protonotarij fuerunt.</i>
<i>Petrus Kalde Praepositus Northusanus Sigismundi.</i>	100	<i>Ioannes XV. Othonis II.</i> 223
<i>Conradus Viennensis Praepositus Friderici III.</i>	102	<i>Clemens II. Henrici II. (est qui Conradi II esse velit.)</i> 59
<i>Iacobus de Bannissis Decanus Tridentinus Maximiliani I.</i>	105	<i>Clemens III. Anti-Papa Henrici IV. Pius II. Friderici III Secretarius.</i> 65
<i>Religiosi è S. Benedicti & Mendicantium Ordinibus.</i>		<i>Cardinales qui vel ante adeptam purpuram, vel eâ iam donati Imperatorum Cancellarij, &c. fuerunt.</i>
<i>Engelbertus Monachus Notarius Lotharrij II.</i>	72	<i>Mattheus Episcopus Vormatiensis Ruperi.</i> 98
<i>Desiderius Monachus Notarius Conradi III.</i>	74	<i>Aeneas Syluius Piccolominius Secretarius Friderici III.</i> 103
<i>Henricus de Chalem Ord. Minorum Cancellarius Ludouici Bauari.</i>	92	<i>Mercurinus Gattinara Caroli V.</i> 107
<i>Nicolaus Prouincialis Cancellarius Ruperri.</i>	98	<i>Antonius Perenottus Caroli V.</i> 108
<p style="text-align: center;">Laici.</p>		<i>Bernardus Clesius Ferdinandi I. Patriarchæ Imperatorum Cancellarij.</i> 109
<i>Primislaus Dux Teschinensis Wencel-lai.</i>	97	<i>Sigehardus Aquileiensis Henrici IV.</i> 66.
<i>Fortè tamen hic non tam Cancellarius, quam Consilij Casarei Præses fuerit. Nam & eâdem occasione Fridericum Palatinum Caroli V Imp. literas subscripsisse pag. 208. ostensum est.</i>		<i>Wenceslaus Antiochenus Wencellai.</i> 97.
<i>Gaspas Comes Slikius.</i>	100.101.102	
<i>Allis annumerandi omnes illi, qui ab obi-</i>		

DE
ARCHI-CANCEL-
LARIIS,
CANCELLARIIS,
ET
VICE-CANCELLARIIS
S. ROMANI IMPERII.
P R O O E M I V M.

Cancellarij nomen, anti-
quissimis temporibus quantum
constat, insuetum & inauditum; postmodum
vbi vsurpari cœpit, vile & abiectum; à seculis ali-
quot per omnem Europam honoratissimum
habetur. Dignitas enim illa, cui significandæ
inservit, è diuersis iisque primariis, in admini-
stranda Repub. & regendis populis, constat offi-
cijs. Nam & Magistri Epistolarum, & Logo-
thetæ, & Quæstoris munere Cancellarius fungitur, interque Consiliarios
principem, vel primo saltem proximum, obtinet præminentia locum; ad-
eoque plerisque in locis, vbi Pro-principem aut Præsidentem moris non est
præficere, regimini præest, ac Consilia statûs, Domini sui vice, moderatur diri-
gitque. Ac vt obiter dicam, magis tamen ex aliorum sensu quàm meo, (nec
enim tam altum sapio) quæ requirantur in homine, qui cum laude suâ & ex v-
su commodoque publico tam onerosum & operosum munus sustinere con-
fidat,

A

fidat, sex in illo ENTIA iure desideramus, sed alijs, quàm Metaphysici generis. Illis nomina sunt, SCIENTIA, PRVDENTIA, INNOCENTIA, ELOQVENTIA, EXPERIENTIA, ET CONSCIENTIA. quibus si DEI & benignioris Eugenæ beneficio accedant CONSTANTIA & VIGILANTIA, MODERATIO & COMMISERATIO, (quamuis quatuor hæc, ad hoc officium æquè ac præcedentes necessariae dotes, sub Innocentiæ, id est VIRTUTIS generali nomine possint comprehensæ videri,) absolutam, ni fallor, Ideam habebimus boni Cancellarij. Hæ enim qualitates omnes conueniant, & blandâ amplexatione stabiliq; fœdere iungantur necesse est in illo, qui omnes & singulas illas Reip. gubernandæ partes, è quibus Cancellariatus officium compositum & concinnatum esse dixi, dignè subire propositum & votum habet. Nec est, vt arbitror, è prænominatis aliqua, de quâ magnopere dubitare quis velit: nisi fortè rigidiori Philosophorum sectæ addictior, vltimam inter vitia magis quàm virtutes, errore Christiano homini minùs conuenienti, numerandam censeat. Hanc tamen, in honorem Boëthij Seuerini viri eruditione & probitate summi, nec vitæ integritate magis, quamuis maximâ, quàm mortis constantiâ, omni posteritati venerandi, & verè Iustitiæ Martyris, * præterire nolui; cuius hæc è lib. 1. de Consol. Philosophia de seipso verba sunt: Prouincialium fortunas tum priuatis rapinis, tum publicis vectigalibus pessundari, non aliter quàm qui patiebantur indolui. Libet illa, quæ de partibus Reip. ad Cancellarij curam spectantibus indigitari, breui & compèdiosâ recensione complecti; ne nimis ieiunè & illotis, quod dicitur, manibus præsentem Tractatum & materiam irruisse potius, quàm venerabundâ præmeditatione attigisse insimuler. Etsi igitur qui populos regunt, & ne quid Respublica detrimenti capiat, perpetuam dictaturam gerunt, multis cooperatoribus & succollantibus opus habeant; præ cæteris tamen, illorum notabili & palmario adiutorio subleuantur, quos Cancellarios vocari dixi. Siue enim ad Gratia, siue Iustitiæ signaturam res tractandæ & expediendæ pertineant; siue vocis, siue calami ministerium requirant; siue denique priuatorum causas, siue publicæ salutis curam concernant; ad Cancellarium itur, ad illius directorium & homines & negotia rejiciuntur. Huius partes sunt, operam dare, ne quid contra PRVDENTIAM peccetur, id est, veram & nullis fucatam fraudibus status, quam vocant, rationem; ne quid contra IUSTITIAM, sine qua, vt scribit S. Augustinus, nil aliud sunt magna Imperia, quàm magna latrocinia. Oculis enim boni regiminis, Prudentia est; cor & anima, æquè Iuris administratio, & Iustitiæ

* Inter
martyres
numeratur
à Lilio Gy-
raldo & Ia-
cobo Ber-
gomenfi. à
Iulio etiam
Martiano
quem Ba-
ronius re-
fert.

castissi-

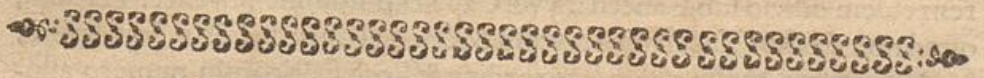
castissimus cultus. Sine illius vigilaci custodia cœcum est; sine huius vitali spiritu, languidum & emortuum. In geminâ istâ boni publici tutelâ illa **Ars Artium**, quam **POLITICAM** sapientiam dicimus, consistit. quæ non immeritò tam sublimi præ alijs scientijs honorata est appellatione: non tantùm, quòd sub alarum eius vmbra cætera conquiescant, & incolumitate suâ fruantur; sed etiam, quòd omnium longè difficillima sit, plusque præ reliquis ingenij, doctrinæ, & vsus requirat. Ac certè rarissimi ab omni æuo reperi sunt, qui scitam & artificiosè consonam vtriusque (Prudentiæ & Iustitiæ, quas dixi) harmoniam, mixturam, & sociationem vbique obseruare nouerint, (quanquam fatendum sit, non rarò felicitatis magis quàm artis rem esse) quique non subinde in alterius leges peccarint, dum alterius religiosos cultores se præstare studuerunt. Etsi enim secundum Stoicos nil iustum sit, quod non simul prudens; nec prudens aliquid, quod non pariter iustum; Peripateticè tamen & magis populariter loqui, hoc subiectum tractans, malo. qui etiam loquendi modus magis, ni fallor, facit ad demonstrandam & explicandam illâ, quam attigi, verissimam tam magnæ rei difficultatem, & à paucissimis feliciter tentatam virtutum ad speciem infociabilium coniunctionem. Verè enim scribit in Theologicis suis Institutionibus *lib. 5. cap. 15* Lactantius: **Iustitiam suapte naturâ stultitiæ quandam speciem habere.** De vulgo tamen hoc & plebeijs ingenijs dictum esse, intelligendum est; longè aliter enim de istâ **Virtutum Reginâ** ipse Lactantius sensit: aliter de illâ senserunt sapientùm alij, omnibusque iudicio valentibus sentiendum est. Atque hanc ego peruersam multorum persuasionem præcipuam causam esse censeo, quòd qui Iustitiæ parùm curiosi sunt, de sublimiori sapientiæ gradu sibi plerique præ alijs tantoperè blandiuntur. Hic igitur ille gloriæ campus est, in quo omnes illi, qui regendis populis & consilijs publicè dandis admoti sunt, ac præ collegis suis Cancellarij in primis, duplex illud sollicitudinis suæ & laborum exantlatorum præmium venari habent, **Famæ celebrioris & conscientie intemeratæ.** quarum vtrique malè consulitur ab his, qui vel priuatorum res sine tuitione publici, vel publicum sine particulari subditorum defensione rectè curari posse, persuasi sunt; cum neutri sine alterius diligenti & fido contubernio rectè prospectum sit. Atque omnium grauissimè impingitur à Politici nominis infamatoribus illis, qui nil minùs ciuilem virum decere credunt, quàm sinceram Dicaosynen: quam etiam, prauis innixi principijs, plerique officere putant fructuosè & salubriter instituendis de Publicâ re consultationibus, non attendentes,

non aliam esse vberiore magisque copiosam inuertendi & euertendi statum publicum scaturiginem, quam ex hoc turbido & cœnoso fonte neglectæ in rebus priuatorum Iustitiæ, & illatarû vel infimæ aliquando sortis & sordidæ plebis vltimæ feci iniuriarum. Cancellario igitur iustæ Prudentiæ & prudentis Iustitiæ sanctior & religiosior obseruantia, studium & tutela in excellentiori præ alijs plerisque gradu commissa est; cuius industria, dexteritas, fides prora & puppis ferè est omnis politicæ curæ. Huius est operam dare, vt consultanda rectè proponantur, vt proposita debite definiantur, vt definita fideliter expediantur. Os principis sui est in orando, & ita antiquis Cæsarum Quæstoribus & Candidatis responder: Legum ferendarum, edictorum condendorum ad illum cura pertinet, & hætenus Nomothetam agit: lara & publicata, & quæcunque præterea in publicis tabularijs, quæ Archiua hodie vocant asseruantur, eius fidei & inspectioni credita sunt, & ita Nomophylacem & Censorem è vetustate repræsentat. Literarum ac diplomatum confectio, subscriptio, subsignatio, quam hodie sigillationem, ne antiquitus quidem inusitato vocabulo, vulgò & communiter dicunt, ad eius curam pertinent; & istâ ratione Epistolarum supremum Magistrum, sigilli custodem, Maximum Referendarium, similibusque honorum titulis, vocare possimus. Ac sigillum quod attinet, eius omnium incorruptissima custodia facienda est, & in eius vsu omnino contraria obseruari debet regula ab illâ, quam olim Orator Arpinas germano suo Asiam pro Consule regenti præscripsit *lib. 1. ad Quint. Fratr. Epist. 1.* eamque strictissimè teneri conuenit, vt illud habeat **ministerium alienæ (Principis) voluntatis, non testem suæ.**

Compendium denique omnis ad Cancellarium pertinentis officij in duobus his consistit. 1. Vt Deo magis quam homini placere studeat. 2. Ne suam Principis sui autoritate potiorem habeat. Verum hæc & eius generis reliqua hic longius non exequor. De officio enim & dignitate Cancellariatus cum diuersi ex professo scripserint, ad Herm. Kirchnerum, Franciscum Lanouium, aliosque remittimus illius subiecti curiosos; vt ex illis pleniùs, qui volunt, hauriant, quæ hic summarim & parergòs, ad principale institutum properantes, libauimus. Mihi enim in præsentiarum hoc vnica propositum est, historicâ enarratione iam inde à primæuâ Imperij Romani ad Francos ceterosque Germanos factâ translatione, ordine illos ad hæc vsque tempora, quatenus indagari & erui potuerunt, recensere, qui sub quoque Imperatorum his muneribus præfuerunt; sperans me hac qualicumque operâ rem non ingrati præstiturum veteris memoriæ curiosis, & rerum Imperij notitiam consequendi avidis. Insistam, hoc agens, tum Historicorum traditis,

tum Diplomatum Imperialium fidei; è quibus pleraque, quæ ad hanc materiam pertinent, petenda fuerunt. Vtque de origine horum officiorum tantò certius constet, de Francorum regibus, ad quos è Germanicis proceribus omnium primos apex dignitatis Imperialis delatus est, quædam non præter rem præmittere oportebit. Etsi enim Imperatorum, Regum, Principum &c. diplomata, edicta, decreta, literas, ab ipsis promulgantibus & emittentibus subscribi, subsignarique antiquissimus mos sit, Græcis, Latinis, alijsque vetustioribus usurpatus; tria tamen à Francis ad hanc materiam spectantia, accepisse videmur, quæ recensebo: an & hi ab alijs didicerint, & mutuati fuerint, non placet hac vice aliàs indagare. Illorum primum est, quod præter ipsos Reges, Epistolarum Magister, (qui modò Cancellarius, modò Archi-Capellanus, modò Archi-Cancellarius in antiquissimis literarum subscriptionibus vocatur) solenniter & ipse subscriberet Domini sui literas: Secundum, quod præter Archi-Cancellarium, alius inferior, eius absentis vel occupati vices gerens eidem officio sub Cancellarij vel Capellani nomine præesset: Tertium, quod non Archi-Cancellarius tantùm & Cancellarius, sed & reliqui scribæ, seu Notarij non ex alio quàm sacro ordine & Ecclesiasticorum numero assumèrentur. Notissima hæc omnia sunt ex antiquis diplomatibus, alijsque documentis, ipsis denique Historicorum scriptis; vt putidum videri possit, ei rei demonstrandæ longiàs immorari velle. Aliquam tamen Francicorū Cancellariorum successionem maioris lucis ergò recensebo, qui vel ex Episcopis assumebantur, vel assumpti, regulariter ac plerumque ad Episcopatus postmodum vacantes promouebantur. Clodouci enim, primi inter Francorum Reges Christiani, S. Melanius Cancellarius fuit, Rhedonensis Episcopus. Eius filio Clotario, primo illius nominis, apud Sueffiones primùm, deinde vniuersitati Francorū dominantis, Cancellarius, siue, vt antiquitus vocabant, Referendarius inferuit Baudinus, in Turonensem, deinceps sextum-decimū promotus Præsulem. S. Guntramni Regis, præfato Clotario nati, Scrinij Magister fuit Flavius, Cabillonensium, apud quos sanctus habetur, Episcopus: quo munere apud Sigebertum Guntramni fratrem functus legitur Theutarius Presbyter: & apud tertium, tunc apud Francos conregnantem, vtriusque prædictorum germanum, Regem Chilpericum Pharamundus, Parisiorum postea Antistes; vt coniectat, ex quo hæc delibantur, Franciscus Lanouius in *Schediasmate de Franciæ Cancellarijs*. apud Childebertum denique, fratrum rerum Francicarum potentem quartum, Carimerus, Virdunensium Episcopus, Referendarium egit, & Gallomagnus, Præsul Tricassinus. In Clotarij 2 aulâ S. Romanus Rothomagensis; filij autem eius Dagoberti, S. Landricus Parisiensis, & S. Audoëmus itidem Rothomagensis Ecclesiarum Episcopi, huic, de quo

agimus, officio præfuerunt : vti & apud S. Sigebertum Regem Coloniensis Præful S. Cunibertus, & S. Bonitus Aruernorum Episcopus; apud Clodouum 2, præter Audoœnum prædictum, S. Ansbertus, eius in Cathedrâ non minùs quàm Palatinâ militiâ successor. Denique sub Dagoberto 2 Rege occurrit S. Godegrandus Metensis Præful, & sub Pipino, Magni Caroli, qui Operis nostri initium erit, patre, S. Bonifacius, Moguntinorum Archi-Episcoporum princeps; vt statim suo loco pluribus videbimus. Hæc præmittere visum fuit; quòd ad sequentium illustrationem conducere videantur: & quòd Francisci Lanouij, *de Sanctis alijsq; Franciæ Cancellarijs Schediasma & Commentarius*, in omnium manibus promiscuè non versentur. Duplex autem deinceps institutæ tractationis pars erit: prior de Archi-Cancellarijs Imperij; altera de illorum Vicarijs & Subseruientibus. quos antiquitùs per plura secula Cancellarios vocarunt; nos hodie à multo tempore Vice-Cancellarios dicimus.

P A R S P R I O R

D E

ARCHICANCELLARIIS.

Archi-Cancellarij nomen & officium itidem à Francis ad nos deriuatum est : omnium enim primus, qui hoc nomen titulumque vsurpârît, S. Cunibertus fuit, Coloniensis Episcopus, quatenus huc vsq; reperire quiui. post quem, * S. Bonifacium reperio: qui apud Miræum in *Notitiâ Eccles. Belgij c. 20*, Regis Pipini literas, quibus Epternacense S. Willibrordi Cænobiû dotat, ita subscribit: Bonifacius Archi-Cancellarius recognouit. Datæ enim illæ literæ sunt anno Christi 752, tertio Regis Pipini: in cuius ad Franciæ regnum sublimatione cum notabilis valde huius sancti viri opera fuerit, eiusque manibus ille in Regem inunctus & consecratus sit; suspicari possumus, inter cætera antiora & gratitudinis documenta, nouâ istâ dignitate, nouæque dignitatis minùs trito & augustiori titulo donatum fuisse. Dubitandum enim non est,

non

* vide infra de SS. Germania Cancellarijs, in S. Cuniberto.

non alium esse hunc Bonifacium, quàm celeberrimum illum Moguntinum Præsulem: cuius etiam opinionis est Franciscus Lanouius, Ord. Minimorum Religiosus *in suo de Francie Cancellarijs Schediasmate*. Nec facile quis persuadebit, in alium aliquem eiusdem nominis, illorum temporum synchronum, ista conuenire. Felicissimis igitur auspiciis, non Coloniensium & Moguntinorum tantum Præsulum, sed omnium toto orbe Archi-Cancellariorum ad S. Cunibertum & S. Bonifacium principatus & primitiæ referuntur. quorum tamen posterior, non hæreditario quodam perpetuoque ac stabili iure, quod postmodum obtinuit, isti Sedi hanc prærogatiuam pro Successoribus suis acquisiuit: sed sub Carolo, ac stirpis Carolinæ Augustis reliquis, aliarum etiam Ecclesiarum Cathedras in consortium illius honoris admisit; donec sub Magno Othone; ex toto assè sibi proprium stabilemque in hunc usque diem faceret, ut postmodum ostendetur. Hinc igitur cognoscitur huius officij, & eiusdem appellationis antiquitas: nam & Archi-Capellanorù nomē, qui cum Archi-Cancellarijs ijdem sunt, (licet sub Merouingorum primis & vetustissimis Fræcorum Regibus communiter & plerumque *Referendarij* dicerentur,) ipsum quoque antiquissimum est. Inter Diplomata Cœnobij S. Maximini Treuer. num. 1. habetur Dagoberti Magni Regis Diploma, cuius subscriptio est: **Henricus Cancellarius ad vicem Ricolphi Archi Capellani recognouit.** extat idem Diploma apud Miræum. *lib. 1. Diplom. c. 2.* vbi *Ricolphi* pro *Ricolphi* legitur. Igitur de Archi-Cancellarijs quæ tradere decreui, circa tria hæc versabuntur. 1. Quæ sit illorum successio ab Imperio Caroli Magni, usque ad Magnum Othonē eiusque Filium Wilhelmum, primū è Moguntinis Archi-Episcopis; qui non alios, quàm illius Martinianæ Metropolitanæ Sedis suæ Antecessores, Successores habuit, in Imperij primū Cifalpini vniuersi, deinde Germaniæ Archi-Cancellariatu. 2. Qualiter & quo tempore ad Moguntinos dignitas ista priuatiuè, ut vocamus, deuenerit; & qua ratione ac quouis que per omne Imperium Cismontanum, sine cuiusquam participatione, Archi-Cancellariatum vniuersalem gesserint. 3. Quando primitus & qua occasione, munia ista summi Cancellariatus ad cæteros Rheni Archi-Episcopos propagata; quæque vnius eousque dignitas fuerat, trium deinceps promiscua, institutâ cōmunicatione & distributis officijs, facta sit; ac Triumvirale Archi-Cancellariorum, quod etiamnum feliciter perennat, Collegium, primæuâ originatione florere cœperit.

CAROLVS MAGNVS IMP.

Initium igitur à Magno Carolo, primo Germanicæ potentæ & Monarchiæ Fundatore, capiendum est. Dudum enim explosa est quorundam Teu-

Teutonico nomini minus bene volentium opinio, ipsum Carolum, & eius temporis Francorum populum (qui postmodum demum lapsu seculorum magis magisque in earum gentium, quas subegerat, & in quarum fines sedesque immigrarat, mores & instituta degeneravit) Germaniæ abiudicare conantium. Nam & in palatio Ingelheimensi, propè Moguntiam, in Teutonico solo, (multis enim ante Carolum seculis, & ab ultimâ vsque memoriâ, Gallicam Rheni ripam Germanorum populi longè lateque insederunt) eum natum, linguâ Teutonicâ uti natiuâ vsum esse, eiusdemque gentis moribus & ipsum & Successores eius longo tempore egisse, notissimum est: ac ipsemet Summus Pontifex Innoc. 3, in *cap. Venerabilem ex. de Election.* disertis verbis asserit, in huius Caroli personam, Apostolicæ Sedis beneficio, quod omnes, quotquot ingratitude notam odimus, libentes gratantesque fatemur, Romanorum Imperium ad GERMANOS delatum esse. Verùm istis longiùs immorari extra propositum est. Quamuis igitur diuersos repererim, qui sub Carolo, ex quo tempore imperare cœpit (incidunt primordia Imperij eius, ut notum est, in annum secularem 800.) *Archi-Cancellarij* extiterunt; quò Rado, Erkenbaldus & Einhardus, de quibus postea, redigendi sunt: non tamen & illos referre disconuenit, qui regnantis Scrinio, & literarum diplomatumque recognitionibus præfuerunt. Præmittam illos, de quorum annis constat, reliquos, quorum tempora incerta sunt, subsequi faciam. Latere autem Lectorem nolo, in prima hac de *Archi-Cancellarijs* parte, promiscuè cum illis *Cancellarios* *Notarios*que referre me constituisse; eò quòd difficile sit, propter obscuriorem huius rei antiquitatem, satis accuratè illos ab inuicem distinguere: cum non vniformiter vbique, vnusquisque officij sui cognomine appellari animaduertatur. *Itherius* igitur, siue *Ætherius*, primo occurrit loco; utpote qui sub ipsomet etiam Pipino patre, extremis annis eius, diplomata recognouerit, incerti loci Abbas, vir præclarus, & ipsismet summis Pontificibus probatus: de quo Lanouius videri potest. Fortè hic sit huius nominis Teruanensis Episcopus; ad quem inter cæteros an. 748. scribit Zacharias Pont. Max. vide *Epistolas S. Bonif. Epist. 136. & Tom. Concil. 3. part. 1. pag. 373.* vbi tamen Cenomanensis dicitur: sed cum Bonifacij editore facit Miræus in *Chron. Belgico, pag. 154:* nec reperitur hoc nomine aliquis Cenomanorum Præsul.

*Itherius.**Lupertus.*

Huic proximum subiungo *Lupertum*, uti apud Ioan. Paulum Windeck *cap. vi. de Electoribus Imperij* vocatur, siue *Ruidpertum*, uti legitur in *Chron. Lauresheim*, quod Freherus edidit, pag. 60. De vno enim homine illos loqui suspicor; cum apud vtrumque Auctorem eodem anno, videlicet 773, Literæ

Literæ

Literæ recognitæ fuisse tradantur. Res tamen illa ideo minus certa est; quòd *Lupertus* Archi-Cancellarius, alter non item vocetur; ac pro *Luperto Amelbertus*, pro *Rudberto Rado* vicariam recognitionis operam subisse legantur. Si qui igitur non de vno eodemque, sed de diuersis præmissa accipere volent; non displicebit, si dicamus, sub potentissimo illo Rege *Carolo*, ob magnitudinem Imperij & prouinciarum pluralitatem, diuersos & plures Cancellarios & regimina fuisse. quod etiam alijs simili ratione vsui venisse infra in *Henrico Aucupe*, ac fortè alijs, ostendetur. Hodie certè cum apud alios, tum præcipuè Hispaniarum potentissimum Regem, & in ipsâ Casareâ Aulâ, hoc animaduertere est; vbi vno in loco, ipsoque ad eò palatio, quinque reperiuntur distinctæ Cancellariæ, Imperij, Regnorum *Hungarici*, & *Bohémici*, *Austriæ*, & *Styriæ*: quibus sexta, ni fallor, rerum bellicarum; & septima, ærarij, siue fiscalium negotiorum, accedunt: licèt, quod sciam, hæ postremæ Epistolarum Magistris non Cancellarij nomine, sed alio vocent. Nihil tamen certi de re obscurâ definitio; nec pudori cuiquâ esse debet, si de rebus antiquis quædam se nescire fateatur. Fuit igitur eodem tempore *Amelbertus* Cancellarius, de cuius recognitione iam dixi. de vtroque autem, tam *Luperto*, quàm hoc, ita subscriptio habet foundationis *Campidonensis*, per *Carolus* Magnum factæ: *Amelbertus*
Amelbertus Cancellarius ad vicem *Luberti* Archi-Cancellarij recognoui, an. 773 Extat apud *Münster*, lib. 5. *Cosmog.* c. 233. & apud *Crus.* in *annal. Suevicis* tom. 1. lib. 11. cap. 2. Fuit etiam iam memoratus *Rado*, siue *Radonus*. (vtrumque enim reperimus) qui postmodum ex inferiore ordine ad apicem Archi-Cancellariatus ascendit: disertè enim Archi-Capellanus vocatur apud *Gevoldum* de *septem-viratu*, pagina 85. in Literis datis an. 802. quas nomine eius *Erkenbaldus* recognouit. Ac præterea etiam aliàs eius dignitatis pato vel omnes, vel plerosque fuisse, quorum vice alios recognitionis curam respexisse inuenimus: excepto, quando expressè contrarium additur & exprimitur. Nam post *S. Bonifacium Moguntinum*, de quo in superioribus, paucissimos, vt postea videbimus, ex Archi-Cancellarijs siue Archi-Capellanis (his enim nominibus antiquitus promiscuè vocabantur) reperio, in illis Regum *Cæsarum*que diplomatibus, licèt satis curiosè inspectis & collatis, quæ publici iuris facta, vel alia ad notitiam meam peruenerunt, qui ipsimet recognitiones subierint, ad tempora vsque *Caroli* quinti Imperatoris, vt infra dicam. Ac obseruavi, ne tunc quidem priscis illis temporibus *Moguntinum* aliòsve id muneris per semet obijisse, quando in Aulis *Curijs*que Imperatorum præsentibus interfuerant, vti plurium diplomatum fide probari potest; idque ipsum hodierno etiam tempore, vt alibi dicam, regulariter adhuc obtinet.

Vigbaldus.
Gildbertus.

obtinet. Sed ad propositum reuertor. Radonis igitur vice, an. 779, vt Miræus annotat, (quem tamen annum mihi non liquere fateor) recognouit Caroli literas Basilicæ Aquisgranensi concessas VVigbaldus. *n. not. Eccles. cap. 23. & lib. 2. donat. Belg. c. 8.* Ad eiusdem Radonis vicem Gildbertus recognouit literas Caroli Laurishemenfi Cœnobio datas, quæ extant in *Chron.* eius loci Freheriano, *pag. 61.* Vixit sub Carolo Magno Ratho, Curiensis Episcopus, prius Monachus vallis S. Gregorij: illum autem ab hoc diuersum puto.

Hildebaldus Archi-Episcopus Colon.

Ad annum Christi 788, Hildebaldus occurrit, Antistes Agrippinas, qui Carolinam Fundationem Ecclesiæ Bremensis, in Saxoniâ, in Palatio Nemetensi datam, ita subscripsit: Hildebaldus Archi-Episcopus Coloniensis, & Sacri Palatij Capellanus recognoui. Ita Goldast. *tom. 3. Const. Imper. pag. 137.* similiter apud Meibom. *in notis ad VVidikindum, pag. 63.* in erectione Comitatus Tremonien. eod. an. Hic est, qui S. Lüdgerum nostrum, Episcopum consecrauit. Idem Ludouicum Pium regali coronâ redimitum inunxit. Etsi autem se simpliciter Capellanum scribat, tamen ob Archi-Episcopalem, quam tenuit, dignitatem, vix dubitari potest, quin Archi-Cancellarius fuerit. Si enim secus fuisset, præter hoc, * alia eius generis exempla alicubi occurrerent. Ac præterea apud Gewold. *de septem-viratu, pag. 85,* in ea ipsa subscriptione, Archi-Capellani legitur. Videatur de hoc Cratepolius in *Catalogo.*

*Videtur
men infra
de S. Heriberto.

Angilramnus Episcopus Mutens.

Non omittendum dixi, quod de hoc Hildebaldo (nec enim de alio capiendū videtur) in Actis Synodi Francofurtensis, (extat etiâ apud Sirmond. *tom. 2. Concil. Gall.*) reperi ad calcem operum B. Alcuini, an. 1617 Paris. excus. quæ absunt à Tomis Conciliorum, quæ Colonia & alibi impressa circumferuntur. Memoratu enim dignum est, tam strictam antiquitus fuisse & rigidam Ecclesiasticæ Episcoporum residentia obseruantiam, vt nec in ipsius Imperatoris aulâ, licet propter Ecclesiarum vtilitates in illa morarentur, sine speciali per ipsum Cæsarem obtentâ Apostolicâ licentiâ, assidue versari permitterentur: quam Magnus hic Carolus tum de Hildebaldo, tum de prædecessore eius in illa Palatinâ appariturâ Angilramno, à Romano Pontifice consecutus fuisse signato loco scribitur. Sed præterea & hoc considerationem meretur, quod prædictus Imperator religiosissimus non contentus ista sanctæ Sedis gratiâ & dispensatione Patres Francofurtensis Synodi super eadem licentiâ deprecatus sit. Angilramnus prædictus, siue Angilranus, æquè ac Hildebaldus, Caroli Archi-Capellanus fuit; reperiturque fuisse inter Metensis Ecclesiæ Antistites, in ordine 38. De ipso Ioannis Chenu Biturigis in *Catalogo* locum adscri-

adscribo: 38 *Angelramus*. Archi-Capellanus Palatij Caroli Magni, rexit annis 33. Nouæ Cellæ Monasterium construxit, in quo quiescit. Obijt 8. Kal. Nouemb. An. 800.

Sequuntur duo alij eiusdem Caroli Archi-Cancellarij: quorum vterque Matisconensis Ecclesiæ Episcopus fuit. Vtrumque recenset sub tali elogio Ioan. Chenu, in *Catalogo Episcoporum Matisconen.* refertque eisdem Francisc. Lanouius, Ord. Minim. Religiosus, in *Schediasmate suo de Cancellarijs*. Leduardi prior, alter VVichardi, siue Guichardi nomen habuit; sibi que in Ecclesiastico regimine sine intermedij interuentu successerunt. Quibus annis Archi-Cancellariatu functi sint, ex illis, quos mihi inspicere datum est, Auctoribus non liquebat; qua de re *Robertum Reginaldum, & Iacobum Seuertium*, qui habent, & operæ pretium censent, videre poterunt. Incessit autem suspicio Lanouium, vtrique titulum illum, honoris causâ delatum esse, absque re & functione; quod videtur sibi non temerè ex tempore, quod vtrique tribuitur, colligere. Verùm, quod sciam, alia eius rei exempla de Carolinis reliquorumque Regum temporibus non suppetunt; eaque de causa parum veri similitudinis habere videtur coniectura prædicta. *Bartholomæum* suppeditat nobis Auctor anonymus *vite Caroli Magni* à Petro Pithæo edita, qui S. Eparchij Engolismensis Monachus fuit, ita scribens pag. 236, de diplomate Caroli isti Cænobio concesso: quod præceptum *Bartholomæus Cancellarius eius scripsit, & ipse Dominus Rex manu sua firmavit*. Constat ex serie narrationis, datas esse literas prædictas sub initium Regni Carolini, ad an. 769.

Erkambaldus memoratur Auctori *Annal. Francic.* siue is *Adelmus*, siue *Adomarus*, aut quis alius est, editorum à Iusto Reubero, *ICro Westphalo*, Palatini Electoris Cancellario, qui sub an. 801: Tum ille (Carolus) *misit Erkambaldum Notarium in Liguriam ad classem parandam, qua elephas, & que cum eo afferebantur, subuehi possent*. Apud *Gewold. de septem-viratu, pag. 85*, Erkambaldus Notarius vice Radonis an. 802. recognoscit. quod ideo hinc repeto, vt ostendam, non minùs ad Imperij, vt supra dicebam, quàm regni Carolini tempora Radonem pertinere. Hunc Erkambaldum, similiter postmodum ad Archi-Cancellariatum euectum esse, ex *Chartulario Dionysiano*, quod Lanouius adducit, comprehenditur: in quo *Genesisius* Erkambaldi nomine Caroli literas recognouisse scribitur. Admodum verisimile est, hunc Erkambaldum; cum ad posteriora Caroli tempora pertineat, eundem esse, quem Auctor anonymus *vite Ludouici Pij Imperatoris*, apud Pithæum, *Commentariensem Imperij* vocat. quo nomine Cancellarium vocari nemo puto improbet; licet antiquitus, vigente adhuc Latini sermonis incorruptâ castitate,

tate, Commentariensis nomen non vsque adeò sublimis dignationis fuerit. Vocabula enim vt nummi, valent ad arbitrium & libitum vtentium.

VVittigovvo.

VVittigovvo subscripsit & recognouit diploma Carolinum Cœnobio Laurish: (vide *Chron. pag. 61.*) concessum. Hoc eodem nomine, sub Othone 3, vixit Augiensis Abbas. *Herm. Contr.* Apud Georg. Fabricium, hoc nomen *VVittigo* scribitur *lib. 1. Annalium Urbis Misnie in fine & in principio secundi.*

Einhardus Abbas Salingenstadiensis.

Supereft Einardus siue Eginhardus, inter Caroli Capellanos & Cancellarios celebritate & famâ nominis facilè princeps; ac fortè nec eruditione etiam, pietate, rerumque vsu alicui reliquorum secundus. Hunc tamen hactenus, quod quidem constet, ex recognitionibus & subscriptionibus necdum cognouimus. Præter reliqua autem Historicorum de hoc viro testimonia satis honorifica, à Trithemio, *de Vir. Illust. Caroli Cancellarius;* in vetusto autem libro Monasterij Laurisheimensis, cuius fragmentum refert Iustus Renberus, eiusdem *Archi-Capellanus & Notarius* vocatur. Fuit autem alumnus Caroli, vt ipsemet in principio vitæ Heri, benefactoris, & nutritij sui grato animo agnoscit; adeoque sub finem Imperij Carolini Scrinio dominico præfuit. Hinc etiam factum, vt, cum regni diuisio, & testamentum Caroli approbari ab Apostolicâ Sede peteretur, hic vnus cæteris prælatus, & delectus sit, qui legationem tanti momenti in se reciperet: quam etiam rem feliciter ad votum Imperatoris effectam dedit. Memoratus liber Laurisheimensis, generum Caroli fuisse narrat, per filiam, nomine Innam; de quorum amoribus lepidissimam historiam refert: cuius veritas non videtur dubia fuisse Lipsio, qui monitis Politicis suis inseruit*. Cardinalis tamen Baronius, in *Annal. Ecclesiast. sub an. 826,* pro merâ fabulâ habet. Visitur sanè hodieque in medio Choro Claustralis templi Salingenstadij (Monasterium illud Benedictinum ad Mœnum, inter Francofurtum & Aschafenburgum situm, hunc fundatorem, & primum Abbatem agnoscit ac veneratur,) eleuatum monumentum; quo communi sepulchro vtrumque coniugum claudi, Religiosi eius loci credunt & referunt. Mirum tamen videatur, si aliqua hoc nomine Carolo filia fuerit, huius non meminisse ipsummet Eginhardum *in vitâ eius;* vbi liberorum, etiam è concubinis natorum, satis accuratam nomenclaturam instituit. Verùm de hoc alij iudicent. Videtur autem suspicari Miræus *ad cap. 7. lib. 2. diplom. Belg.* Ainardum, Abbatem Blandiniensem sub Ludouico Pio, non alium quàm hunc eundem esse. Quicquid autem sit de hoc, & matrimonio eius, extra dubium certè est, dicti Salingenstadiensis Monasterij primum Abbatem fuisse. Longissimè autem vixisse necesse est, si is ille idem sit, qui, hoc nomine, an. 848, Moguntinæ Synodo interfuit; vt ex Trithemio narrat Baronius *tomo Annal. 10.*

**lib. 2. cap. 32. num. 12.*

Ri-

Ricolphum, tertium Archi-Episcopum Moguntinum, Caroli Magni Sacellanum intimumque Consiliarium fuisse, magnaque in regia aulâ potentia viguisse, Cratopolius, Bruschius, & Serarius testantur. è quibus colligi ni fallor, videtur Cancellarium eius extitisse. Nil tamen firmiter eâ de re affirmo, contentus Lectoris hæc examini exhibuisse, donec diplomata aliave documenta certiora nobis largiantur.

LUDOVICVS PIVS.

Progredior ad Ludouicum Pium; sub quo primo loco Helisachar occurrit de quo Lanouius tabularium Sandionysianum Iacobi Dubletij aduocat. Extant autem apud Miræum quoque Ludouici diplomata, ab Elisachare recognita, *lib. 1. diplom. c. 9. & lib. 2. c. 7. & in notit. Eccles. c. 27.* omnia de anno 2. regim. Lud. qui est Christi 816. Vtitur hac formulâ in subscriptionibus: Helisachar recognoui & notau. Huius nomine, apud Gevoldum *pag. 86.* Arnoldus recognouit, an. 3. Imperij Ludouici, & apud Goldast. *tom. 2. Constit. Imp.* Factus hic postea est Abbas S. Maximini Treuerensis, vt non præter rem coniectat Miræus, *ad c. 10. lib. 1. diplom.* deinde ad Tholosanam Cathedralam euectus creditur: hoc enim nomine eius loci Præsul reperitur, apud Aimoinum *l. 2. c. 19.* vt Lanouio obseruatum est. Meminit huius admodum honorificè Amalarius Fortunatus, Archi-Episcopus Treuerensis in Prologo Antiphonarij, cuius conficiendi illum adiutorem in versuum ordinatione habuit, vocatque inter priores Palatij primum. Locus is ita habet: *In versibus, quos penè mutatos reperiet, si fortè quis dignum duxerit præsens volumen frequentare, laborauit & sudauit Sacerdos Dei Elisagarus, apprime eruditus, & studiosissimus in diuino cultu, nec non & inter priores primus Palatij excellentissimi HLudouici Imperatoris, &c.* Freculphus Lexouiensis huic præceptoris suo partem priorem historiarum suarum inscripsit. Ad huius etiam vicem Durandum Diac-

num recognouisse, videre licet in diplomate Ludouici, anni regni eius 8 dato, quod ex Archiujs Narbonensis Ecclesiæ refert Pithœus *ad calcem vite Ludouici,* & ex illo Gold. *tom. 2. Const. Imp. pag. 9.*

Idem Durandus, etiam absque mentione vicariæ præstationis, recognouit Pij Imp. literas: qui enim apud Miræum *lib. 1. diplom. c. 10.* Danandus vocatur, sine dubio hic ipse est sub corrupto nomine. sed & vice Fridegisi recognouit, ad quem transeo.

Friderigisus, qui in tabulario Dionysiano Fridagissus scribitur, incerti Cœnobij Abbas, reperitur inter subscriptores Testamenti Carolini, vt ait Lanouius.

nouius. De hoc ita subscriptio Foundationis nouæ Corbeia ad Visurgim; de qua extat diploma Ludouici Pij apud Gerhard. Kleinsorgium. in Chronico Westphaliae Ecclesiastico: Durandus Diaconus ad vicem Fridagisi recognoui, Dat. IV. Kal. August. anno, Christo propitio, X Imperij D. Ludouici, &c. (Chr. 824.) in Gylenheim Palatio Regis. Ita etiam habent Literæ Ludouici, & Lotharij patris ac filij; quibus eidem Corbeienfi Cœnobio donant *Capellam* (alibi *Abbatia* vocatur, hodie *Præpositura* est) in Eresberg. (Statberg hodie vocamus, siue Marsberg, ad fluuium Dimelam, in Ducatu Westphaliae: quo loco non alius celebrior est apud Annalium Francicorum Scriptores, in omnibus Saxonum oris) anno 13. Imp. Ludouici. (Chr. 827.) Extant apud eundem Kleinsorgium. Apud Auentinum, lib. 4, par subscriptio reperitur, eorundem Imperatorum subsignata literis. Literæ Ludouici, datæ anno Imperij eius octauo, Cœnobio Altaichij inferioris in Bauaria, ita subscribuntur: Sigebertus ad vicem Fridegisi Abbatis. *Metrop Salisb. tom. 2. p. 11.* anno Imperij X. Simeon Diaconus & Cancellarius recognouit vice Fridegisi Archi-Capellani, apud *Gevvold. pag. 86. de septem-viratu.*

Sigebertus.

Simeon.

Theodo Ab-
ba. S. Mar-
tini Turo-
nensis.
Meginar-
rius.
Hirmin-
marus.

Thectonem suppeditat Miræus lib. 2. diplom. c. 9. & in not. Ecclesiar. c. 28. apud quem tamen Theodonem legendum esse, rectè monet Lanouius: ita enim nomen eius exprimitur in Dionys. tabulario. Apud Miræum an. 831, Meginarius vice eius subscribit: apud Dubletium Hirminmarus, vterque regius Notarius; (hodie Secretarios vocamus.) ac verisimile est, quod Lanouius coniectat, esse illum S. Martini Turonensis Abbatem, qui an. 834 in conflictu ciuili belli cecidit, vti Annalium à Pithæo editorum incertus auctor scribit. Hoc ipso tamen anno, Idibus Maij, idem Hirminmarus eius vice recognouit Ludouici literas, Hamburgensi Ecclesiæ concessas, apud Erpold. Lindenbrog. in *Scriptoribus rerum septemtrion. pag. 146.*

Druogo E-
piscopus
Metensis.

Apud eundem Annalium Scriptorem, ad annum 739. & in Annal. Fuldensib. Freheri ad an. 840. reperio Druogonem (is frater Ludouici fuit, licet materno genere, è concubinâ procreatus, impar) Archi-Capellanum: quem sine ambiguitate in hac Cancellariorum serie recensendum iudico; eò quòd certò constare putem, iam tunc illo æuo Archi-Cancellariorum & Archi-Capellanorum nomina pro Synonymis recepta fuisse, vt ex superioribus constare potest. Posterioribus certè temporibus, sub Othonibus & Henricis, apud Germanos nostros ita obseruatum est: in quibus, quod numerosissimis Cæsareis diplomatibus probari potest, ferè frequentius est in hoc, quem tan-

go, significatu, Archi-Capellanorum, quàm ipsorummet Archi-Cancellariorum memoria. Druogo iste factus est Metensis Episcopus, è Luxouienfi Monacho, an. 823. obiit an. 855; atque satis frequens eius in *Annalibus Francicis* mentio occurrit.

Vulfarium Antistitem Rhemenfium, fide tabularij Dionysiani, *Vulfarius* & Roberti Reginaldi qui de *Gallicis Episcopis* scripsit, refert Lanouius; memi- *Archi-E-*
nitque eiusdem Flodoardus, *Chronici Rhemensis* vetustissimus auctor, pag. 244. *piscopus*
qui tamen Cancellariatus non facit mentionem. de quo nihilominus non *Rhemensis.*
dubitat Coluenerius in *Catalogo Rhem. Archiep.* editioni Flodoardinae subie-
cto: cui etiam Ioannes Chenu astipulatur. De Hilduino, de quo contra alios *Hilduinus*
Lanouius dubitat, sub proximè subsequenti Imp. Ludouici filio videbimus: *Abbas.*
quamuis dicto Lanouio in hoc non assentiar, quod ad Ludouici tempora
non pertineat. Flodoardus enim modò dictus Presbyter & Abbas Rhemen-
fis, Historicus vetus & verax, *lib. 3. Hist. in princip.* agens de Hincmaro Archi-
Episcopo, disertis verbis Hilduinum Ludouici Imperatoris Archi-Capel-
lanum vocat.

LOTHARIUS IMP.

SUB tertio igitur è Francis Imperatore Lothario, haftenus non se prælen-
tant alij Cancellariorum præter vnum Hilduinum prædictum, S. Dio- *Hilduinus*
nyfij Abbatem, ac postmodum Virduensem Episcopum; cuius *Abbas S.*
Dionysij. E-
tica, pro S. Dionysio ciue & Senatore Atheniensi, ac Parisiorum Episcopo, *piscopus Vi-*
ad Ludouicum Pium scripta supersunt. Huius memoriam, quando de Archi- *rodunensis.*
Cancellarijs agitur, inter alios Miræo debemus; qui dato in publicum inæsti-
mabili veterum diplomatum Belgicorum thesauro, de antiquitate venerandâ
eiusque studiosis, suprâ quàm dici aut credi possit, meritus est: cuius vtinam
liberalitatem imitentur, quibus eiusdem generis cimelia, vel propria, vel a-
liena, vel vtraque industria comparauit! Extat apud illum *lib. 1. Donat. cap. 6. &*
Not. Eccles. c. 32. diploma Lotharij Imp. an. 844. datum; cuius hæc subscriptio
est: Rudmundus Notarius, ad vicem Hilduini. Apud Ioan. à Bos- *Rudmun-*
co, in Xysto læuo Bibliothecæ Floriacensis, *Hilduinus* vocatur: vbi pag. 52. hu- *du.*
ius vice Daniel Notarius recognouit. Mirum autem non est, hunc præ ceteris
rerum summa à Lothario adhibitum fuisse, vtpote qui è præcipuis fuerit, *Daniel.*
qui impias partes eius, Patrem oppugnantis, in ordinem cogentis, ac planè in
custodiam conijcientis, secuti sunt. Videantur *Annales.* Archi-Cancellarij ti-
tulum quod habuerit Hilduinus, etsi in præmissa subscriptione non memo-
retur, aliunde tamen constat. Guilimannus enim in *Episcopis Argentinensi-*
bus

Rinaldus.

bus refert Lotharij diploma, ita subscriptum: Rinaldus Vicarius, ad vicem Hildevvini Archi-Cancellarij nostri recognouit & confirmauit, &c. an. 848. Hunc ego Vicarium, Vice-Cancellarium interpretor.

LUDOVICVS II.

*Notingus
Episcopus.*

Successit in Imperio Ludouicus 2 Lothario Patri, nouo exemplo è Palatio ad Monasterium liberâ sponte transeunti: apud quem quis togatorum Princeps fuerit, necdum eruere datum est. Reperio tantum Notingum Episcopum apud illum gratiosum fuisse: quem etiam legationi, sub initium regni ad patrum Ludouicum Germaniæ Regem missæ, Principem præfecit. *Annales Pirhœi & Freheri ad an. 858.* Suspicio hunc esse eius nominis Brixensem in Italiâ Episcopum, qui iam tunc sub patre Ludouici Lothario, vtriusque missu, ad Leonem 4, cum tribus alijs Legatis, iuerat Romam: vbi & regio nomine, anno 853, Concilio generali interfuit, narrante ex Actis, ab Antonio Augustino editis, Cardinale Baronio, *tomo Annal. 10.*

CAROLVS II. COGNOM. CALVVS.

*Ingelvvini
Episcopus
Parisiensis.**Ludouicus
Abbas S.
Dionys.
Ebbo Archi-
Episcopus
Rhemens.**Gauzelenus
Episcopus
Parisiensis.
Adebaldu,
Andeser,
Odacer, A-
daletorius.
Heriuens,
Rhemensis
Archi-Ep.*

Morte Ludouici, sine liberis defuncti, ad Carolum Caluum patrum eius, rerum summa & Imperij apex delatus est: qui, cum iam triginta quinque annos in parte Galliarum regnasset, deinceps biennium, paucosque menses Imperium tenuit. Sub illo Ingelvvinus, Parisiensis Episcopus; Ludouicus, Abbas S. Dionysij; ac præterea, vt aliqui volunt, Ebbo, Archi-Episcopus Rhemensis, homo Germanus, & ad vltimum, post iniquiores fortunæ vices, Hildesheimensis in Saxonia Episcopus, Archi-Cancellarium tenuerunt: vt apud Lanouium aliosque videre est. Ad Imperium eius Gauzelenus, siue Goslinus, aut Goslenus, propriè pertinet; cuius nomine reperio an. 875, quo Ludouico nepoti succenturiatus est, & an. 877, quo obiit Carolus, literas Domini sui diuersos recognouisse. Videatur Miræus *lib. 1. Donat. c. 9. lib. 1. diplom. c. 14. & 16. in Notit. Eccl. c. 41. & 42.* è quibus, alijsque locis, constat, Gauzleni vice ab Adebaldo, Andesere, Odacro, Adaletorio (si tamen scriptio vbiq; mendis vacat) Notarijs subscriptas esse. Addatur prædictis Heriuens, Antistes Rhemensis, ab alijs præteritus; cuius memoria est in literis Calui, an. 863. datis, apud Miræum *in Notit. Eccl. cap. 37.* è quibus eadem operâ discimus, quid muneris Gauzlenus obierit, prius-

priusquam ad Archi-Cancellariatum sublimaretur. Sic igitur ibi: Gozelinus regiae dignitatis Notarius, ad vicem Heriuei Archi-Episcopi summiq̄ue Cancellarij. Porro Gauflenus, Abbas fuit SS. Germani & Dionysij; ac postmodum Parisiensis Episcopus. Obseruatum est Lanouio, ipsummet se Archi-Cancellarium subscripsisse, in Concilio Pontigonensi, apud Sirmondum in *Concilijs Gallicanis*, pag. 444, tom. 3.

Ludouicum Calui Filium, cui Balbi cognomen fuit, non, vt plerique prius voluerant, Imperatorem; sed Galliae tantummodo Regem fuisse, clarissime probat *ad tom. 3. Concil. Gall.* Iacobus Sirmondus, refertque ex illo *ad cap. 42. Not. Eccl.* Aubertus Miræus; eaque de causâ, vtpote qui in Gallia, non verò Germanicis partibus regnârit, ad institutum nostrum non facit.

Ludouicus
Balbus, Rex
Galliae, Cal-
ui filius.

CAROLVS III CRASSVS.

AD Carolum igitur Crassum progredior: cui, si Serario credimus, *lib. 1. rer. Mogunt. c. 29.* Ludouicus Archi-Cancellarius fuit; ad cuius vicem Diploma Crassi, quo fundatio Collegiatae Ecclesiae S. Bartholomæi Francofurti continetur, an. 882 recognouit **V**Valdo * Cancellarius. Dubitari enim possit, an non, quem reliqui Ludwardum vocant, idem sit cum Ludouico isto: de qua re certius iudicabit, qui ipsas literas inspiciet. Verùm magis, vt arbitrari fortè non nemo velit, vero accedere videri possit, Ludouicum istum corruptè scriptum esse loco Ludberti Moguntini Archi-Episcopi; quem eodem an. 882, Archi-Cancellarium fuisse, sequens subscriptio probat; quæ extat ap. Gevold. *de septem-viratu*, pag. 88, num. 11: **Arnolphus** Cancellarius ad vicem Luidberi (rectius Ludberti) Archi-Capellani recognoui & subscripsi. Dat. XV. Kal. Febr. an. Dom. Incarn. DCCCLXXXII. Indiæt. X. an. VI. Domini Ludouici Serenissimi Regis. Actum Francofurt. Palatio regio, in Dei nomine feliciter, Amen. Verùm hæc res adhuc ex eo incerta manet, quòd Ludouicus, Caroli Archi-Capellanus; Luitberus autem, siue Luitbertus, Ludouici Regis scribatur fuisse. Est autem iste Ludouicus (in sequentibus in ordine suo referetur) ille ipse, quem Iuni orem dixerunt; Ludouici senioris, Germaniae Regis, filius, Ludouici Pij nepos, Carolomani Regis, & Caroli Crassi Imp. frater: quem aliqui, vti reliquis minùs notum habentes, modò cum Ludouico Rege Calui filio; modò cum Ludouico Casare Arnulphi nato, confundunt. Tres illi fratres an. 876, paternam hereditatem inter se diuiserunt,

Ludouicus.

*VValdo-
nem hunc
vide paulò
pòst.

Ludbertus
Archi-E-
piscopus
Mogunti-
nus.

serunt; obtigeruntque Ludouico ex hereditarijs regnis, Orientalis Francia, Thuringia, Saxonia, Frisia, & pars regni Lotharij, vt Regino scribit. Tempora igitur iustè conueniunt in eo, quod an. 882, vt præcedens subscriptio habet, fuerit Ludouici regis annus sextus. Ludbertus autem prædictus sedit Moguntia ab an. 863, vsque ad an. 889; vt Serarius scribit *lib. 4. pag. 655*. De Ludouico igitur Archi-Cancellario ampliùs deliberandum. Ludvvardum autem quod attinet, illum sub hoc Imperatore Archi-Cancellarium fuisse, plura, quæ apud diuersos extant, Diplomata fidem faciunt. An. 884, Segoinus Notarius vice Ludvvardi recognouit literas datas Laurisheimensi Monasterio; quæ extant apud Miræum in *Not. Eccl. c. 43*. videatur quoq; Gevvoldus de *septem-vir. pag. 88. num. 11*. Non dubito etiam, hunc eundem esse, de quo *tom. 1. Hist. Leod. à Chapeauillio editæ, pag. 162*, legimus; licèt ibi corruptè legatur: VValdo Episcopus (hunc suspicor esse Frisingensem illum, in ordine decimum; tempora enim satis quadrant) ad vicem Linquardi Archi-Cancell. anno 884. In Metrop. etiam Salisb. Wigulei Hundij, & Christoph. Gevvoldi *tom. 1. pag. 245*, simili ratione mendosè vocatur Luit-hardus; vbi vice eius Amelbertus Notarius anno 885 subscriptit. Rectiàs nomen eius exprimitur *tom. 3. pag. 62*, in literis, an. seq. 886 expeditis; quo loco etiam Amelbertus, qui priùs Notarius dictus fuerat, Cancellarius nominatur: è quo tempus assumptionis eius comprehenditur. Eundem Luithardum reperio apud Ioannem Paulum Windeck, de *elect. Imper. c. 12*, in literis Fundationis seu Confirmationis Monasterij Gengenbachensis; quæ tamen illic perperam Carolo Magno tribuuntur. Denique eiusdem Ludvvardi vice recognouit Ernstus Notarius Diploma Caroli Crassi, de expeditione Romanâ, apud Goldast. *tom. 1. Const. Imp.* vbi tamen annus datæ, vt vocamus, mendosus est, qui adscribitur 890: cùm certum sit, Crassum an. 887 Imperio excidisse, sequenti mortuum esse. Longiùs tamen abit exemplar eiusdem Diplomatis, quod, à Marco Velfero suppeditatum, primus edidit Rittershusius *ad calcem Ligurini sui*, & post illum Marq. Freherus, qui etiam *Commentario* illustrauit; vbi annus 790 reperitur: vt videatur illud descriptor Carolo Magno tribuere voluisse; sicut procliues facileque sumus, quasque res illustriores ad celeberrimos quosque deferre. Nam idem contigit modò citatis literis eiusdem Crassi, apud Windeckium; vbi itidem annus 790 erroneè irrepfit, & referenti illas lapsùs ansam præbuit, vt Magno adscriberet, quod pronepoti, eius cognomini, debebatur. Animaduertit autem errorem prædictum Commentator, qui an. 881, vel sequentem reponi iubet. Mihi magis placeret, numerum rotundum retinere, & annum 880 ponere: ipsomet enim Frehero

faten-

Ludvvardus Episcopus Vercellensis.

Segoinus Notarius.

VValdo Episcopus Frisingensis.

Amelbertus Notarius.

Idem Cancellarius.

Ernstus Notarius.

fatente, Carolus Crassus anno 881, Coronæ causâ, in Italiam profectus, Romam adiit; vti ex Reginone & recentioribus, qui illum vnanimiter sequuntur, constat. Iuuat hanc coniecturam, quod ab antiquo iam tunc moris est; insuper etiam eâ ipsâ Carolinâ Constitutione ordinaretur, vt anno integro & sex septimanis ante profectioem, Italica ista expeditio publicè indiceretur. Verum longiùs fortè quàm par sit euagor. Lutvvardus prædictus à Paulo Æmilio *Lutvvaldus* vocatur; ab Auentino, vti à *VVindekio, Luithardus*. Fuit autem Episcopus Vercellensis, in magnâ longo tempore Domini sui gratiâ; quâ postmodum excidit, ob adulterij suspicionem, vti apud Reginonem videre est, an. 887. statimq; secutus est illud, in ministro & vxore, aulicæ fortunæ exemplum maior, vt solet, ipsius Domini casus; de quo alibi videndum. Adeat præterea, qui cupit, de hoc viro Lanouium in *schediasmate, pag. 194*. Exitus hominis extat apud Reginonem sub an. 901: ab Hungaris enim, in quorum manus imprudens, dum *opibus immensis & thesauris innumerabilibus* fugere tentaret, incidit, trucidatus est. Vocat illum Historicus iste, Caroli Imp. *familiarissimum, & Consiliarium à secreto*.

Lindebertum, seu, vt rectiùs vocatur, Luidbertum, Moguntinum Archi-Episcopum, præcitatus Auctor, Franciscus Lanouius, (sed timide admodum, & parùm fidens Roberto, cuius fidem ista tradens sequitur) Crasso Cancellarium donat. Verum Serarius de hac re altùm filet; licet ob egregias dotes, maximæ in Aula auctoritatis fuisse fateatur: nec adiuuant nos Diplomata. Nam quod suprà retuli, ad Ludouicum Crassi fratrem pertinet. Præter recensitos refert huius Imp. Cancellarium Haymardum Lanouius: quem tradit à Wasseburgio S. Michaëlis Abbatem vocari; aliàs autem sibi incompartum esse.

*Luidbertus
Archi-Episcopus
Mogunt.*

Haymardus.

ARNVLPHVS IMPERATOR.

Caroli 3 Imperium, nec morte eius expectatâ, Arnulphus, è fratre nepos, sed extra legale vinculum natus, excepit; sub quo non alios Archi-Cancellarios hæctenus reperio, præter vnum Theodmarum, siue Dithmarum, Salisburgensem Archi-Episcopum. Is enim ei Sedi præfuit ab an. 881, dudum ante initium Imperij Arnulphini, pluribusque, eo mortuo, adhuc vixit annis. Non alio autem, pro more & stilo illius æui, quàm Archi-Capellani nomine producitur. Fuit Comes Italicæ expeditionis Caroli Crassi, & Huagaricæ Ludouici tertij, Imp. Arnulphi filij. Huius vice recognouisse traduntur Aspertus Cancellarius, apud *Miraum*, & in *Metrop. Salisburg.*

*Theodmarus
Archi-Episcopus
Salisburgensis.*

*Aspertus
Episc. Ratisbonensis,*

nec puto ab hoc alium esse, qui in *Notit. Eccl. Mirai cap. 44*, Afdelgus vocatur, librarij, vel Typhoteta lapsu: anni enim coincidunt & officia. Huius recognitiones, annos 887, & seqq. vsque ad 891, adscriptos habent; quo vel defecisse, vel ad alia se transtulisse videtur. *Vide Metrop. Salisb. tomo 1. p. 247. & tom.*

Engelbertus.

2. p. 236. Eodem anno cœpit Engelpero, qui & Engelbertus, Notarius; *Metrop. Salisb. p. 1. p. 129.* duravitque ad an. vsque 898. *Ibidem tom. 1. p. 249. 350.* Aspertum hunc non alium iudico fuisse, quàm eius nominis Ratifbonensem in ordine septimum Episcopum; qui sedere cœpit anno 886, præfuitque annis octo. *vide Metrop. Salisb. tom. 1. pag. 191.* vbi etiam, per lectionis variantiam, Isbertus, & Ansbertus vocatur.

Wichingus Episcopus Pataviensis.

Wichingus deinde successit; qui & Wichindus, & Winechindus, (in Diplomatis alicubi Wilhingus & Winhingus) Pataviensis Episcopus. Is an. 894 subscripsit vice Theodmari Archi-Capellani literas Arnulphi, Wormatiæ Cameracensi Episcopo datas (extant lib. 1. Chron. Camerac. Baldrici) & an. 998, mensè Decemb. recognouit eiusdem Imp. literas, Waldoni Frisingensi Episcopo concessas; in quibus utrobique Cancellarius vocatur. *Metrop. Salisb. part. 1. p. 128.* Eius vice recognouit Engelpero Notarius; *ib. p. 350, eod. an.* Episcopatum annis 13 tenuit, parùm, vt Hundius ait, quietè, propter emulationem Detmari Archi-Episcopi Salisburgensis.

LVDOVICVS III IMP.

Theodmarus Salisburgensis.

SVb Ludouico 3 (quartum vocant alij) Arnulphi filio, Theodmarus Archi-Episcopus, qui supra, septem adhuc annis, Hundio teste, quem sub Carolomano auo Arnulphoque patre obtinuerat, gessit Archi-Cancellarius honorem. Post illum Successor eius in Cathedra non minùs quàm officio

Pilgrinus Archi-Episcopus Salisburg. Ernuftus.

fuit Pelegrinus, siue Pilgrinus, Archi-Episcopus Salisburg. cui demum Hatto, primus Moguntinus Archi-Episcopus successus est. De Theodmaro fidem faciunt Diplomata Ludouici, *apud Hund. in Metrop. tom. 1. pag. 350.* vbi Engelbero, an. 900: & *pag. 250,* vbi, ad an. 903, idem, & Ernuftus Notarij, eius vice recognoscunt. Apud Gevvold. etiam, *pag. 87,* vice Theodmari Hermimarius Notarius recognouit. De hoc enim accipio; licet Gevvoldus Diploma illud Ludouico Pio adscribat. De Pilgrino ead. *Metrop. part. 1. p. 469:*

Salomon Episcopus Constantiensis.

Salomon Cancellarius ad vicem Pilegrini Archi-Capellani recognouit. Data 13. Febr. an. 909. Salomon iste, videtur esse eius nominis tertius Constantiensis Episcopus, primùm Abbas Sangallensis, & vn-

& vndecim alijs Monasterijs ab Arnulpho Imp. præfectus; quem Bruschius in *Catalogo* scribit, Ludouici 2 Imp. Sacellanum fuisse, ac post mortem eius quatuor alijs Impp. seruijsse. Fuit ortu Sueuus, è Baronibus de Ramschvvag; cuius arcis rudera prope S. Gallum adhuc conspici traduntur. Obijt an. 919; vt Herm. Contractus auctor est, postquam sedisset an. 28.

De Hattone non alia documenta habeo, quàm Brovveri Antiquitates *Fuldenses*; apud quem *lib. 3. c. 16*, ipsemet Hatto literas suas in hunc modum subscribit: Hatto Archi-Episcopus & Cancellarius, has literas iussu meo scriptas recognoui. Datae sunt anno 910, regni Ludouici II. Hic est ille, qui fraudibus suis Adelbertum Babebergensem Comitem Imperatori prodens, omni se posteritati execrandum tradidit: estque proximus è Moguntinis Archi-Episcopis, post S. Bonifacium & Ludbertum, de quibus supra, Imperij Germanici Archi-Cancellarius; cuius dignitatis deinceps, duobus tantummodo proximis demptis, omnes Successores suos confortes habuit. fuerat priùs Augiæ Abbas, vt Regino testatur.

Hatto Archi-Episcopus Moguntinus.

Superest Ratbodus, quem similiter Ludouici Archi-Cancellarium fuisse, Diplomatum fide constat. hic autem ad Austrasiæ seu Lotharingiæ regnum pertinet; quod itidem ad Ludouicum delatum est, an. 900, postquam à fratre eius Zuendeboldo, ob rapinas & sæuitiam, proceres & prouinciales defecissent. Fuit iste Ratpodus, qui etiam Ratpodus, Treuerensis Archi-Episcopus, in ordine eius loci Præfulum 66; ex Abbate Epternacensi isti Cathedræ impositus. Eius vice recognouit an. 908, Ernuldus Cancellarius; *tom. 1. Hist. Leod. pag. 169*; & apud Miræum in *Cod. Donat. c. 25. ac in Not. Eccl. c. 47*. vtrobique illic Archi-Cancellarius vocatur. anno verò 910, Theodolphus Notarius, apud Mir. *eod. loc. ac lib. 2. Diplom. c. 16*, eius nomine subscripsit, nominaturque Archi-Episcopus, & summus Cancellarius. Eandem Spartam sub Zuendeboldo, Ludouici fratre, priùs tenuerat; vti & prædecessor eius Rutgerus, eiusdem Sedis Antistes: quod constat ex prædicti Miræi Tomis antiquarum literarum. Quis autem fuerit Hermannus, eiusdem Regis Archi-Capellanus, cuius vice Egilbertus Cancellarius, an. 879 recognitionis solemnia perfecit, vti apud Mir. in *Not. Eccl. c. 46*, videre est; non puto dubium illis esse posse, qui meminerunt, illis temporibus Agrippinati Ecclesiæ præfuisse Hermannum primum, cui Pij cognomen datur; quem in Arnulphi Imp. patris prædictorum Ludouici & Zuendeboldi, aulâ summæ authoritatis fuisse, Merfæus in *Catalogo* scribit. sedit autem annis 35; obijtque an. 924.

Ratbodus Archi-Episcopus Treuerensis.

Ernuldus Theodolphus.

Rutgerus Treuer. Archi-Episcopus. Hermannus Archi-Episcopus Colonien. Egilbertus.

LVDOVICVS SENIOR, REX GERMAN.

ANtequam ad Conradum I, & Saxonicos Imperatores transeam, Ludouici senioris, & filiorum eius, Ludouici iunioris, & Carolomanni Germaniæ Regum, quamuis Imperatores non fuerint, patriæ causâ meminisse, pium & æquum erit: ac ni fiat, ingens lacuna relinquetur, in hac, res Germaniæ præcipuè attingenti, serie.

Senior igitur Ludouicus, Pij filius, Magni Caroli nepos, Orientalis siue Cis-Rhenanæ Franciæ & Bauariæ, &c. Rex, viuento iam tunc & imperante genitore, regnare cœpit ab anno Christi 826: decimus-octauus enim Imperij Ludouici annus, sextus est regni filij eius homonymi; vti tum aliunde, tum ex literis præfati Regis constat, apud Hund. in *Salisb. Metrop. tom. 1. pag. 225*. Hic sub initium regiminis Brunaldum Cancellarium habuit; pro quo recognouit Ludouici literas, anno regiminis eius quarto, Adalleodatus Diaconus, apud Hund. siue Gevvoldum *tom. 2. Metrop. pag. 502*. Idem tamen, regni tertio anno, vice Grimaldi subscripsit; licet Grimaldi & Brunaldi nomina alterutro in loco fortè mendo non careant, & vnus idemque homo vtroque denotetur. Nam & ipsius Adalleodati nomen variè legitur, modò Adalleodus, modò Adalleous à librarijs vocati. Grimaldum tamen reperio etiam apud Guilliman. *de Episcopis Argentinen. pag. 37*. vbi Priuilegium Ludouici Regis, an. 22 regni eius ita subscriptum legitur: Otgarius ad vicem Grimoldi Archi-Cancellarij recognouit. sed & Grunoldus legitur apud Hund. *tom. 1. Metrop. pag. 15*, in literis, datis an. Ludouici Regis 25, hac subscriptione: Hildebertus Subdiaconus ad vicem Grunoldi Archi-Capellani recognoui. Mihi placeat, pro Grunoldo & Brunoldo, vtroque Grimoldum reponere. Sexto deinde anno regni, Christi 832, Gausbaldus Cancellarium egit; cuius nomine recognouit idem ille Diaconus, qui supra, dictâ pag. 225 attestante. Fuit iste Gausbaldus, quem etiam Godebaldum, & Gotsvaldum scriptum reperio, Episcopus Herbipolensis, in ordine octauus, primùm Abbas Altaichij inferioris in Bauariâ. Episcopalem thronum insidere cœpit an. 841. obiit 852. Postmodum, an. regni 10 & 12, Baldricus Abbas Ludouici Cancellarius reperitur, apud Kleinsorg. in *Chron. VVestphal. Eccles.* in Diplomate gemino Corbeiensibus ad Visurgin dato, quæ eius nomine Hadelbertus Notarius recognouit. Apud Auentin. *lib. 4*, duo extant huius Ludouici Diplomata, seu verius fragmenta &

com-

compendia eorundem; quorum prius Regnibertus Diaconus, alterum *Radleicus.*
 Dominicus Notarius Radleici vice recognouit; hoc tertio, præcedens *Regniber-*
 quintodecimo regni eius annis. Anno 26 regni eiusdem Regis, V Viggarius *tus. Domi-*
 Cancellarius reperitur; cuius vice literas Ludouici, datas Monasterio Her- *nicus.*
 uordienfi in Westphaliâ, super donatione *Kasarum Dominatarum*, vt habent *VVigga-*
 formalia literarum, cum territorio dominicali in Silihem & Stochem, (loca sunt *rius.*
 diœcesis Monasteriensis) in pagis Dreni & Borkoro, Comitibus Burchardi &
 VVarini, Albertus Subdiaconus, quem cum modò memorato Adalberto *Albertus.*
 Notario eundem censeo, signauit. Extant literæ illæ in Archiuo Abbatia præ-
 dictæ. Deinceps Radlareus (is tamen possit cum prædicto Auentini Rad- *Radlareus.*
 leico idem fuisse) sequitur; cuius nomine notatas reperimus Ludouici Regis
 literas, ab Huberto datas, an. regni eius 29, Hungero Episcopo Vltraiectino, *Hubertus.*
 apud Miræum *lib. 2. Donation. c. 12.* Hungerus ille, vt ex Chronicis Vltraiecti-
 nis docet Compiler magni Chronici Belgici, à Pistorio editi, anno Imperij
 Lotharij Imp. 14; qui incidit in annum Christi, non, vt illic vitiosè legitur, *Rabanus*
 824, sed 854; sedere orsus est, præfuitque annis 13. Sed & Rabanus, Archi- *Archi-*
 Episcopus Moguntinus, Ludouici Regis Archi-Capellanus fuisse videtur: *Episcopus*
 Rabani enim nomine literas eius recognouit Comeatus; vt scribit, nescio *Mogunti-*
 cuius fide, Windeck *de Elector. cap. 12.* *nus.*
Com. eantue.

LVDOVICVS IUNIOR, REX GERMAN.

Svb senioris Regis Ludouici cognomine filio, Liudbertus Archi-Episco-
 pus Moguntinus Archi-Cancellariatu functus est, vt vidimus suprâ in Ca-
 rolo Crasso; poteruntque huc repeti, quæ illic dicta sunt. Post illum se offert
 Vdalricus Archi-Cancellarius; sub quo Gezo Cancellarium egit. vtriusque *Vdalricus*
 meminit liber Donationum Miræi cap. 23. quos similiter magis puto ad Lu- *Archi-*
 douicum iuniorem, quàm patrem eius pertinere: ita enim subscriptio habet *Episcopus.*
 literarum, quibus *VVasia* siue *VVasda* (Flandriæ regiuncula est, Antverpiæ
 vicina) Theodoro Comiti (Hollandiæ) donatur: Gezo Cancellarius ad *Gezo.*
 vicem Vthelrici (lectio marginis habet Otheldrici) Archi-Episco-
 pi summique Cancellarij recognouit & subscripsit. Datum
 anno Domini 868. Idus Aprilis, regnante Domino Lothovvi-
 co anno 14. Eadem literæ repetuntur in Notitiâ Ecclesiarum Belgij c. 47;
 vbi in notis sequentia Miræus: *Duo fuerunt Ludouici, Reges Germaniæ; & vtrique*
uxor fuit nomine Hemma siue Emma. Prior an. 876; posterior anno 912 obiit. Ad neu-
trum

trum pertinent prædictæ literæ; sed ad illum, quem iuniorem dixi, senioris filium, qui decessit an. 882, vt Regino scribit; quiq̃ue vxorem habuit Luidgardam Saxoniam, quam Cuspinianus alijq̃ue Ludouico Imp. Arnulphi filio non rectè sociant. Nihil autem causæ habuit prædictus Diplomatum editor, cur ad cap. 23 Codicis Donat. sequentia adnotaret: *Ceterum illud Ludouici Diploma mihi suspectum est; quòd ipsi titulus Augusti, aut Imperatoris non tribuatur.* Vthelricus ille cuius Sedis Archi-præsul fuerit, hæctenus reperire nequiu. Hæc autem subscriptio nos docet, quod nescio an apud aliquem Chronographorum memoretur, Ludouicum iuniorem, anno paterni regni 28, in partem sollicitudinis receptum esse; & in inferiori Orientali Francia, id est, Saxonia vicinisq̃ue regionibus, regnare cœpisse. Hanc autem è paternis ditionibus partem tenuisse Ludouicum, Annales Reginonis abundè docent. Præmissa inde probantur, quòd annus Christi nati, qui adscribitur, 868, regni senioris Ludouici quadragesimus secundus sit; ideoque dubitari non debet, illius Diplomatis largitorem non alium, quàm filium esse. Occasio autem & causa, vt id simul attingam, quæ Ludouicum patrem permouisse potuit, an. 854 (in illum enim incidunt primordia regiminis prædicti iunioris Ludouici) filium in regni consortium recipiendi; videtur fuisse expeditio Aquitanica: quòd missus eo ipso anno fuit, spe defectionis subditorum à Carolo Caluo, Rege suo. re autem infectâ inde redijt; quòd expectatione minorem illic bene rem gerendi occasionem inuenisset, vt in *Pithæanis & Fuldensibus* Freheri annalibus legere datur. Vel igitur ante profectionem Rex declaratus fuit, venerationis augendæ ergò; vel in solatium repulsæ & confusionis, postmodum, cùm peregrè non potuisset, in patria regnare iussus est. Accedit & alia coniectura, cur seniori Ludouico prædictum Diploma adscribi non debeat; eò quòd annos nati Christi subscriptos habeat, quod in illius Regis literis, quarum data non nisi annis regni vbique insignitur, insolens est; ac nullibi, quod hæctenus compererim, reperitur. quâ in re stilum Cancellariæ paternæ secutus fuit: nam & ab Imp. Ludouici Pij Diplomatibus Æra Christiana regulariter & communiter abest.

Porro Cancellarij memorati *Gezon's*, siue Gifonis nomen, idem videtur esse cum Gifelberti siue Gisberti. Tralatitium enim istis temporibus & vsitatissimum fuit, Germanica nomina, quæ nobis abbreviare, & in monosyllaba contrahere, olim & hodie familiare & frequentissimum est, in Latinum quoque sermonem, terminatione conuenienti emollita, recipere. Hinc *Bernones, Sunzones, Bennones, Gozzones*; indeq̃ue per diminutionem factos *Gozelinos, Hezones ac Hezilinos, Menzones, Gunzones, Arnones, Hannones, Buccones, Luz-*
zones,

zones, Eppones, Rothones, Nixones, Ranones, VVulpones siue VVulfones, passim apud antiquos Scriptores reperias: qui cum Bernardis, Sunderoldis, Benedictis, Godfridis, Henricis, Meinhardis, Gundobaldis siue Gundakarijs, Arnoldis, Iohann. Burchardis, Ludouicis, siue Luitprandis, Eberhardis, Rothardis, Nithardis, Reginoldis, VVolfgangis ijdem sunt. Gezonis eodem nomine, Othonis I tempore, Tortonenfis Episcopus fuit, qui subscripsit cum alijs multis literas eius, quibus Apostolica Sedi regalia confirmat, tom.3. Concil. part.2 pag.151. Sed ad propositum post diuagationem me recipio.

CAROLOMANVS REX.

ALter Ludouici filiorum, de quibus hinc extra Casarum numerum agimus, Carolomanus fuit, (de tertio enim Carolo, qui imperauit, inter Carolinae stirpis Casares iam dictum est) Boiariorum Rex, Arnulphi Imp. parens; sub quo Baldonem inuenio in literis, Octinganae veteri Capellae, *Baldo Frising Episcopus.* praecipua a tot iam seculis hodieque venerationis, & religiosarum peregrinationum, miraculorumque frequentia nominatissima, concessis, apud Gevvold. in addit. ad Metrop. Hundj, tom. 3, pag. 61. Illarum subscriptio sic habet: Mandalvvinus Notarius ad vicem Baldonis Cancellarij recognoui. Datae VI. Kal. Mart. an. Christo propitio, primo regni Domini Carolomani, Serenissimi Regis Boiorum, &c. an. Chr. 876. Videndum an non Baldo hic sit eius temporis Frisingensis Episcopus; quem supra in Carolo Crasso VValthonem siue VValdonem vocari *Theodmarus Salisburgensis Archiepiscopus.* vidimus: qua de re satis liquere crediderim. Praeter hunc Theodmarus se offert, Salisburgensis Praesul, (septimus ab Arnone, primo Iuvaviensi Archi-Episcopo, fratre B. Alcuini Abbatis, Caroli Magni praceptoris, a quo Aquila nominatur) * qui quem sub Arnulpho, & filio eius Ludouico, gessit ** vid. Epist. Alcuini 66, 78, & 104.* Archi-Cancellariatum, iam antea sub hoc eorum Auo Patreque Carolomano obiuerat. Testis eius rei idem Gevvoldus, in praedictis additionibus; vbi literae Carolomani hoc modo subscriptae leguntur: Mandalvvinus Notarius ad vicem Theodmari recognoui. Datae V. Id. Sept. anno Christ. propit. tertio regni Domini Carolomani Regis in Boiaria, & primo in Italiâ, DCCCLXXVIII. Apud eundem Gevvoldum etiam sequens recognitio extat: quam ideo addo, ne quis de Archi-Capellanatu eius etiam sub Carolomano obito, dubitare possit: Baldo Cancellarius ad vicem Diotmari recog. an. primo regni Carolomani,

D

mani,

mani. Nec enim Cancellarius alicuius nomine & vice, præterquam vnus Archi-Cancellarij siue Archi-Capellani, recognitionem facere potuit.

CONRADVS I.

ATque hætenus de Carolingis. sequuntur reliqui Germanici Reges, Cæsaresque, qui sine controuersia, & contradicente nullo, pro Teutonicis reputantur. Illorum primi sunt Conradus, & Henricus Auceps; quos Papali benedictione & coronâ caruisse constat Hi quibus Epistolarum Magistris, Iuris Tutoribus, & Consiliorum Præsidibus vsi fuerint, necdum fortè satis sufficienter subodorari potui: eò quòd rariora videantur illorum Diplomata superesse. nisi tamen hinc inde in Archiuorum abditis etiam nunc delitecant, vtinam cum eiusdem generis quàm plurimis alijs, quibus hætenus publicam vel negligentia, vel inuidia denegat, lucem aliquando visura! Conradi Diploma extat apud Kleinsorgium in Chron. Eccles. VVestphalia; quo an. 913, regni secundo, confirmat Corbeiensium Priuilegia: verùm id à Notario aliquo vel Cancellario recognitum non est. Apud Gevoldum de septem-virtu, pag. 91, num. 24, sequentem legimus subscriptionem: VVodelfridus Cancellarius ad vicem Pelegrini Archi-Capellani recogn. an. 912. an. Regis Conradi primo. De Pelegrino, sub Ludouico huius Conradi prædecessore, dictum est: VVodelfridum, adhuc quæro.

*Pelegrinus
Archi-E-
piscopus
Salisbur-
gensis.
VVodelfri-
dus.*

HENRICVS AVCEPS.

Sequitur iam Henricus Auceps, Saxonorum Cæsaris primus: cuius literas edidit inter Othonis filij Diplomata (excusa sunt cum Widekindo Saxone & Rosvithâ) Henricus Meibomius Lemgoiensi, quondam Professor Historicus Helmstadianus, pag. 116; quibus Recognitor desit. Idem hic Cæsar, (cur enim fraudem meritis titulis optimum Principem, quos nec ipsa met Canonica Iura illi denegant?) postquam Lotharingiæ regnum è manibus Gallorum liberasset, aliud Diploma emisit, quod extat apud Miræum, in Cod. donat. c. 50. & Not. Eccl. c. 153, ita subnotatum: Hilduinus Notarius, vice Rotgeri Archi-Episcopi recognoui. Iste Rotgerus, Treuironum 68 in ordine Antistes fuit, vir doctus & prudens. Scripsit librum Decretorum, ac Henrico Aucupi contra Normannos bellum gerenti auxilio fuit. Sedit an. 22. obiit an. Chr. 934. Gevoldus etiam pag. 91. num. 25, sequentem sup-
peditar

*Rotgerus
Archi-E-
piscopus
Treuiren-
sis.*

peditat recognitionem: Poppo Cancellarius, ad vicem Hildeberti *Hildebertus Archi-
Episcopus Moguntinus.*
 Archi-Capellani, an. Domini 931. de Poppone dicam inter Cancellarios, sub sequente Imp. Hildebertus autem duodecimus fuit Moguntinus Archi-Episcopus; quem hic idem Rex, vt Cuspinianus scribit in Othone Magno, *ob vitæ sanctimoniam, literarum eruditionem, & singularem sapientiam,* ad Pontificatum Moguntinum transtulit. Sub eodem Henrico hoc, Secretarium Regium fuisse Philippum, tradit Auctor de Torneamentis siue hastiludijs; & ex illo eum refert Kirchn. *lib. 1. cap. 2. ac Francisc. Modius in Pandectis Triumphalibus.* Cum autem vacillare dudum cœperit, & in dubium vocari illius Scriptoris apud doctos fides, nescio an & hac in parte illi multum fidi possit. imò pro certo statui potest, fabulosum illum Auctorem, in fictione nominis huius Secretarij, decori voluisse obseruantem videri; eâque de causâ, in equestribus exercitijs laboranti, ab equis deriuatum nomen assignasse.

OTHO PRIMVS.

VEntum iam est ad Othonem I, Aucupis filium; qui primæ huic de Archi-Cancellarijs parti finem imponet. sub illo sequentes hoc ordine comparent: Fridericus, Rudbertus, Heroldus, Bruno, Wilhelmus, Hatto, & iterum Rudbertus alius; quorum quatuor Moguntini Archi-Episcopi fuerunt: ideoque, si attendantur & conferantur ista, quæ hoc loco traduntur, cum illis, quæ in præcedentibus relata sunt, quæque deinceps sequentur; dubitandum nequaquam est, sub Othone Magno Moguntinam Sedem honoratam fuisse perpetuo isto Archi-Cancellariatus Imperij iure & honore. quare secundam partem primi membri, post expeditos illos, qui aliarum Sedium fuerunt, hic ordiri conuenit. Reperio quidem v'tra recensitos, Henricum etiam & Bardonem; verum lectiones istæ suspectæ sunt, & Criticam manum poscere videntur, vt statim dicam. Fridericum suppeditat nobis Metropolit. Salisb. *tom. 2. pag. 506;* vbi ita subscriptio habet: Poppo Cancellarius ad vicem Friderici Archi-Capellani, an. 940. Eod. tomo, *pag. 372,* pro Friderico corruptè Henrici nomen irrepsit: quod satis euincitur ex anni, loci, (is Salza est, Saxonix oppidum) & recognitoris identitate. Ad vicem eiusdem Friderici *Vrmus,* si lectio illa genuina est, subscribit an. 946, apud Miræum *lib. 2. Diplom. & in Not. Eccl. c. 55.* Hic Fridericus non alius credi potest, quàm eius nominis Moguntinus Archi-Episcopus: qui Lotharingæ Ducis Giselberti, eius, qui sororem Othonis Magni Gerbergam coniugem habuit, frater fuit, (perperâ nonnulli filiū faciunt) & istius affinitatis beneficio, absq; omni dubio prouectus est; pro munere tamen tanto, nō satis bonam gratiam

Benefactori rependens. Cætera enim satis laudato, vnam hanc notam Regi-
 nonis Continuator impingit; quod, sicubi vnus Regis (Othonis) inimicus emerge-
 ret, ille se statim secundum apponeret. Veritatem istius elogij, historiæ illorum
 temporum sat superque astruunt; quæ longiùs exequi, huius loci non est. Ista
 autem simultates fortè in causa fuere, cur Successorem in Archi-Cancella-
 riatu acceperit. Is fuit Rodbertus, seu Robertum maus; cuius memoria,
 quantum hæctenus reperi, apud vnum Miræum, in hac materiâ superest. qui
 lib. 2. Donat. cap. 16. & in Not. Eccl. cap. 16, refert literas dotationis, ab Othone Ca-
 nonicis Caprimontis, (illi postea Leodium migrârunt, loco primæuæ man-
 sionis euerso, estque illorum Ecclesia S. Ioannis in Insulâ) an. 947 concessas;
 quas Brun Cancellarius (frater Othonis Imp. postea Archi-Episcopus Co-
 lon. de quo statim dicendum est) ad vicem Rodberti Archi-Capellani re-
 cognouit. Extra dubium autem statuo, non esse hunc alium quàm Treuiren-
 sem eius temporis Archi-Episcopum, è Saxonum Ducum stemmate oriun-
 dum; vt ait Merfæus in *Catalogo*. obiit ille an. 965; regiminis sui vigesimo o-
 ctauo. Si quis tamen magis probet, Rodbertum hunc, siue, vt Catal. Rupertum,
 non totius Imperij, sed solius Lotharingici regni Archi-Cancellarium
 fuisse; non cupiam pertinaciùs ab illo dissentire: præsertim, cum sub Patre
 Othonis Henrico, Ruperti prædecessor Rutgerus, vt dictum est suo loco, i-
 dem munus obierit in istis partibus. De eiusmodi, densis tenebris antiquita-
 tis immerfis, difficile est certi quid affirmare. quare cum de veterum gestis
 agitur, eâ, quæ haberi notitia potest, contenti simus. interim nihilominus,
 donec in contrarium certiora proferantur, non minùs Robertum hunc,
 quàm reliquos iam relatos, & mox referendos, pro vniuersali Archi-Can-
 cellario cis Alpes habeo ac reputo. Post Rupertum Heroldus sequitur;
 qui testimonium dignitatis suæ Meibomio debet. Refert is Othonianum
 inter cætera Diploma, pag. 120; quo Ecclesiæ & Cænobio S. Emmerani,
 (Haimeranum comunius vocamus) in Vrbe Ratibon. bona quædam lar-
 gitur, datum an. 950, & à Brunone prædicto vice Herolti Archi-Capellani
 recognitum. Vixit isto æuo Herolfus Archi-Episcopus Salisburg. è Comiti-
 bus Schirensibus; qui sedere cæpit an. 943. quem cum Heroldo prædicto
 (facilis enim est in eiusmodi affinibus nominibus confusio & variatio, vt ex
 Arnolde & Arnulpho, Bertholdo & Bertolfo, similibusque passim animad-
 uertere datur) eundem censeo. Solemne enim fuit, vti hodie multisque retro
 seculis, ita etiam Othonis tempore, non alijs quàm solis Archi-Episcopis, ho-
 norem Archi-Capellani, seu Archi-Cancellarij, qui etiam summi Cancellarij
 summiq; Capellani dicti reperiuntur (hæc tamen nomina reperias ali-
 cubi

Heroldus
 Salisbur-
 gensis Ar-
 chi-Episco-
 pus.

cubi etiam aulicis Imperatorum Cancellariis, Archi-Capellanorum vicem obeuntibus, dari) ab Imperatoribus deferri; præsertim in Germania, vbi contrarium aliquod exemplum reperiri non puto, præter vnicum Henrici Ratisbonensis Episcopi; sed extraordinarium & exigui temporis, vt suo loco patebit. in Italicis enim Archi-Cancellariis secus fuit; inter quos *Petrum, Humbertum, Venericum, Gregorium, Euphrardum, & Guidonem* Episcopos reperio, vt postea videbimus. Proximum post hunc non alium reperio, (fortè tamen vnus pluresve intermedij fuerint, mihi necdum eruti) quàm **S. Brunonem**, Archi-Episcopum Colonensem, Othonis Imp. fratrem: qui nouo tunc temporis & insolito exemplo, Lotharingæ regimen, simul cum Archi-Episcopatu, in temporalibus administrauit nomine fratris, cuius Dux fuit; à Rutgero, vitæ Brunonis luculento & facundo Scriptore, nouitio eo-usque & inaudito titulo, Archi-Dux non semel vocatus. Quemadmodum igitur Archi-Cancellarij à S. Bonifacio Moguntino, & S. Cuniberto Colonensi; à S. Brunone itidem Colonensi, Archi-Episcopis, Archiduces incunabula sua repetunt; ante quorum tempora ista nomina incognita fuerunt: ita certum & exploratum est, Archi-Episcopi appellationem, quâ dignitate illi inter Ecclesiasticos proceres illustres fuerunt, nouis istis titulis ansam præbuisse. Hisce affines sunt, vt magnis minora conparemus, Archidiaconorum & Archipresbyterorum appellationes, quibus in Canonico Iure & foro Ecclesiastico nihil notius; ac præter illas Archi-Præpositi, quo vtitur Anonymus Scriptor Hasenrietanus, apud Gretserum, in *Catal. Episc. Aistet. pag. 448*; Archi-Notarij, quod apud Gevvold. *tom. 2. Metrop. Salisb.* in Papalibus aliquibus literis occurrit, nomina. S. igitur Bruno, cum priùs in minoribus constitutus Imperialem in aula fratris Cancellarium egisset, Archi-Capellanatum cum Aprippinati Infulâ & pallio (assumptionis annus in an. Christi 953 incidit) tandem suscepit. De Cancellariatu assentitur Miræus, in *notis ad cap. 16. lib. 2. Donat.* Quæ igitur de recognitionibus, à Brun siue Brunone factis, sub Othone primo occurrunt, non de alio quàm hoc nostro intelligenda sunt. Vide Miræum *d. loco, & c. 55. Not. Eccl.* & Meibom. *diplomata pag. 120.* nec aliò referendæ sunt, quas Eimo Notarius vice Brunonis subscriptiones fecit, *an. 944, apud Miræum lib. 2. Diplom. ni me decipit memoria; & apud Chapeauill. in histor. Leod. tom. 1. pag. 176.* ac rursus apud eund. Miræum *an. 947. in Notit. Eccles. cap. 55.* Pluribus enim diplomatum clausulis probari potest, Cancellarijs vel absentibus, vel impeditis, recognouisse Notarios plerumque vice illorum potiùs, quàm Archi-Cancellariorum; quamuis vtriusque generis exempla affatim suppetant. Certè istis annis, quibus præactæ literæ Brunonis vice fuerunt re-

S. Bruno
Archi-
Episcopus
Colonienfis.

cognitæ, is Archi-Capellatum necdum consecutus erat. Vice eiusdem Brunonis, iam tunc Archi-Capellani, recognouit Luitolphus, siue Ludolphus Cancellarius, an. 952, (rectius 953; aliis anni Imperij Othonis, qui adscribuntur, non conueniunt; uti nec primordia inthronizationis S. Brunonis quadrant) apud Meibom. in *diplo. Othon. pag. 121.* deinde an. 961. apud Pistorium, in *diplo. siue priuilegij Ecclesie Mindensis, pag. 734.* & an. 963. in *Laurishem. Chronico Freheri pag. 70.* denique *pag. 126.* apud eundem Meibom. an. 965. Ex postremo hoc loco, iuncto & collato cum primo, euadit, à principio præfulatus vsque ad finem, Archi-Cancellariatum per annos duodecim penes Brunonem resedisse; ac recognitio facta nomine Successoris eius Wilhelmi, anno sequenti, vltèriùs comprobatur, de Coloniensi hæc Brunone, quæ diximus, indubitatè accipienda esse; licet neque Rotgerus in *vitâ*, nec Cratopolius in *Catalogo*, nec Chronicon Coloniense eius rei meminerint. Mendum etiam, quod apud Miræum in *Notit. Eccl. c. 62* irrepsit, auferendum est; ubi pro *Bardone*, qui ad hæc tempora non facit, *Bruno* reponendus videtur. Magna autem laus est Saxonie nostræ, & miraculum ferè istorum temporum; hunc Præfulem, præter vitæ sanctitatem, de qua inter additamenta cap. 1, non Latine tantum, sed etiam Græcè doctissimum fuisse; accersitis studiorum causâ ex ipsâ Græciâ Magistris, ut in vitâ eius Rotgerus scribit: quam auget duplicatque, quod obiter adiungo, Rosvitha, Poëtria Gandersheimensis; cuius extat de gestis Othonum panegyricus, Heroïco carmine iisdem ferè temporibus conscriptus, sexûs, æui, & patriæ intuitu non contemnendus.

Membrum de Archi-Cancellarijs secundum.

De MOGUNTINIS Archi-Episcopis, vniuersi Cisalpini Imperij Archi-Cancellarijs hereditarijs.

Wilhelmus Archi-Episcopus Moguntinus.

DEuentû igitur iam est ad **WILHELMUM** Archi-Episcopum Moguntinum, Othonis I Imperatoris filiû, post quem, ut supra dicebâ, nullos iam alios deinceps Archi-Capellanos, seu Archi-Cancellarios habebimus, quàm eiusdè Sedis Archimystas. Quare superfedebimus in sequentibus ab illorû recensione; remissis Lectoribus ad *Serarium, Bruschiû, Cratopolium*, aliosque, qui Moguntinorû Præfulû vitas & gesta exequentur: nisi quod proximi aliquot prætereundi non sunt, ut de veritate assertorum tantò firmiùs constet. Wilhelmi igitur vice recognouit Augusta Diplomata, an. 966, proximo post obitum decessoris, (Brunonis Coloniensis) anno verò præfulatus eius 12, (anno enim 954 Friderico Lotharingo successit) Ludolphus Cancell. apud Meibom. *pag. 126: Miræum lib. 1. Diplom. cap. 20; & in Not. Eccl. cap. 62.* ac biennium circiter

munere

munere isto functus est Wilhelmus; qui anno 968 mundo valesciens ad plures abijt. Fuit autem non Edithâ, siue Edgithâ Angliæ Regis filiâ, priore Othonis Coniuge, natus, vt volunt Serarius *in reb. Moguntinis*, Bruschius & Merfæus *in Catalogis*, ipseque Ecclesiasticæ historiæ pater ac princeps Baronius *ad an. Chr. 973. nu. 1.* & ante omnes illos, prout à Baronio citatur, Widikindus Saxo *l. 3.* sed, vt grauissimus idemque antiquissimus Auctor, Dithmarus Merfburgensis Episcopus *l. 2.* scribit, nobile parentis sui Othonis Concubinâ, Sclauonici generis, matrem habuit: quem etiam Gelenius in Hierotheca sua Engelbertina, cui Othonianum stemma ex occasione S. Geronis inseruit, sequitur. Nec posse prædictam Reginam huius genitricem esse; etiam ex Continuatore Reginonis constat: qui biennio circiter ante nuptias eius cum Othone, Wilhelmum natum esse prodidit; cuius natales incidunt in annum Christi 928: Otho autem maritus factus fuit, Edgithâ ductâ, an. 930. Non puto autem ab his diuersum sensisse & scripsisse Witikindum, cuius textus apud Baronium glossate non vacat. Sequentia enim verba: *Nimirum Anglicanâ Edmundi Regis Anglorum filiâ, nomine Edgithâ*, ab editione Witikindi Meibomiana, prioribus emendatori, absunt; nec admodum cum ipso textu conueniunt, qui adulteratione ista sublata idem cum Dithmaro tradit. Etsi autem apertis hac in re probationibus destituamur, valdè tamen probabile & verisimile est, hunc laudatissimum Præsulem (Witikindus *lib. 3.* vocat *virum sapientem & prudentem, piûm & cunctis affabilem*) ab optimo Parente suo hanc obtinuisse Sedi suæ prærogatiuam, vt perpetuis deinceps temporibus, non alij, quàm Moguntini Antistites, Romani Imperij Archi-Cancellarij constituerentur. Quæ in re affectui paterno videri possit ipsius loci dignitas suffragata fuisse; vtpote cum iam inde ab antiquo, inter Archi-Episcopales Sedes, Moguntina Cathedra, præ reliquis Cisalpini Imperij, maximè insignis & excellens fuerit: tum ad S. Bonifacij honorem; nam de antiquitate forsitan alijs, & imprimis Treuerensi Ecclesiæ concesserit, vt ipsemet Serarius *lib. 1. c. 17* quodammodo innuere videtur: tum ob ipsius etiam Urbis, quondam florentissimæ, dignitatem & splendorem; quæ sitûs commoditate, commerciorum frequentia, alijsque dotibus inter Germanicas Imperij Vrbes caput extulerat; vsque adeò, vt à Reginonis Continuatore, Regia ciuitas & Franciæ Metropolis; ab Authore autem Annalium Pithæanorum, vetustissimis Scriptoribus, Germaniæ Metropolis vocetur. Atque hoc intuitu, per excellentiam, Sigonius, *lib. 7* de regno Italiæ, Moguntinum Antistitem vocat *Germaniæ Metropolitânium*; ac Widikindus Saxo passim & vbique, *Summum Pontificem*. Quamquam ipsius prouinciæ spatiosissima amplitudo, Apostolatui S. Bonifacij

facij Germanico debita, istam eminentiam præcipuè huic Ciuitati & Sedi conciliâsse videri possit; utpote quæ quatuordecim (Bambergensi & Pragensi inclusis) insignes & patentissimos sub se olim complecteretur Episcopatus. quorum huc-usque duodecim retinet, à summitate Alpium & Italico limite, ad ipsum ferè Germanicum mare, à quo Verdenfis Parochia non ita longè abest, ac à Morauia montanis ad Burgundiam & Galliam usque, continuo vtròbique & nuspiam interrupto tractu se diffundentes. Verùm, an expresso Othonis I aliufve Imperatorum priuilegio; de quo certè nil habemus præter coniecturam, quam attuli: an verò tacito quodam, ut sæpe factum nouimus, ac paulatim gliscente iure, *Archi-Cancellariatus Imperij Moguntinæ Sedi annexus, & ut vulgò loquimur, incorporatus fuerit; cuiusque iudicio & arbitratui vel tenendum, vel reijciendum relinquitur.* Illud interim verissimum, *Wilhelmum prædictum fecisse initium priuatiuè possidendi, & exercendi hanc primariæ dignationis functionem; uti reliquorum succedentium exemplis, quatenus opus videbitur, ostendere restat; donec postmodum Coloniensis & Treuirensis, in communionem & consortium nobilissimæ dignitatis reciperentur.*

*Hatto II.
Archi-E-
piscopus
Mogunti-
nus.*

Successor in *Archi-Episcopatu* post *Wilhelmum Hatto II* fuit; cuius quantumuis breuis (vndecim mensium, ut quibusdam placet) *Archi-Capellanus*, Documentis suis non destituitur. Extant enim apud *Miræum l. 1. Donat. c. 13. & in Not. Eccl. c. 65;* apud *Hundium in Metrop. tom. 2. pag. 237;* denique apud *Meibomium pag. 129,* de annis 968 & 969, *Hattonis vice* recognita primi *Othonis diplomata.* Difficultatem aliquam circa annos *Hattonis* videtur facere *Diploma Othonis, Papiæ An. 972 datum, quod extat in Metropol. tom. 1. p. 134.* Verùm ex annis regni & Imperij, annus Christi illic corrigendus est; quanquam nec illi omni vitio carere videantur. quod nunc scrupulosius expendere, & Critico vanno ventilare, operæ pretium non videtur. *Hattoni, siue mures illum siue vermes comederint, (prius fusè solideque refellit Serrarius rer. Mogunt. lib. 4.)* successit *Rupertus, seu Ruppertus, aut Rodbertus,*

*Rupertus
Moguntinus
Archi-
Episcopus.*

Canclarius Othonis: constat id ex Meibomij Diplom. ut infra patebit. cuius vice necdum reperi sub Othone I recognitas literas, præter vnum Diploma, quod apud Miræum legitur lib. 2. Donat. cap. 20. Sub Othone autem

*Vvillegifus
Archi-
Episcopus
Moguntinus.*

II, pro ipso (Rudberto) recognouit, anno 974, Vvillegifus. Priuil. Mind. apud Pistorium, pag. 740; & apud Miræum in Codice donat. cap. 39, eod. an. uti & in Not. Eccl. cap. 39. in quo posteriori Diplomate Roberti & Willegifi nomina transposita sunt. denique in Metrop. Salisb. tom. 1. pag. 135. Huic, an. 977 mortuo, Willegifus itidem Cancellarius successit; cùm idem ante Cancellariatum, regalis

regalis aula Notarius fuisset, ut postea videbitur. Huius, sordida quidem originis, utpote Hamaxurgi filij, ingenio autem, doctrina, & virtute ad magnam fortunam euecti, vice & nomine plurima supersunt sub Othonibus II & III, ac Henrico II recognita diplomata; ideoque referre illa, utpote vbiuis obuia, minimeque dubia, superfedeo. Sedit enim annis 35; ab an. 976, vsque ad an. 1011. Traditur à plerisque primus suæ Sedis Elector fuisse, quod an subsistat, & temporum illorum ac sequentium historiae conforme sit; post alios, loco ad id destinato, mea etiam mediocritas, volente Deo, ad ruinam reuocabit. (*infra inter additamenta, cap. 3.*) Othonis III nutritor, & per absentiam Italicam, locum tenens fuit in regni Germanici gubernatione.

Erkenbaldus, laudatissimi Prædecessoris dignus Successor, qui prius fuerat Fuldenfis Abbas, sedit annos nouem. Imperatoriarum literarum, quas vice eius Cancellarij pro tempore recognouerunt, infra, vbi de illis dicitur, ex parte recensio instituetur. Quod idem de Successore eius Aribone; & qui illum vicissim secutus est, Bardone dictum esto. Illorum primus ad S. Henrici principatum pertinet; Aribo ad Conradi Salici potissimum; Bardo ad Henrici tertij tempora. Qui post illos sibi ordine successerunt, Leopoldus, Sifridus, Wecilo, Ruthardus, sub Henrici quarti longissimo, sed parum felici, quinquaginta ferè annorum regimine floruerunt. si tamen lætius illud verbum admittent in fausta illa tempora: quibus ad securam inclinationem & ruinam Imperij prima ferè fundamenta iacta sunt. Adelbertus deinde sub Henrico V, & Lothario II sedit. post quem Albertus II, Marcolphus, & Henricus I, Conrado III contemporanei fuerunt; atque ita ad Fredericum Barbarossam deuentum est. sub quo tres Imperij hereditarij Archi-Cancellariatus primū cœpisse potuerunt; cum prius à tempore Othonis I, sola Sedes Moguntina tali prærogatiuâ fuisset inclita: Henrici autè V auo, (hanc opinionem, ut suo loco indicabo, probabiliorem iudico) Colonienfis pari priuilegio honorata esset: donec tandem tertius accederet, vel Friderico I. Imperante, vel certè pauld post tempora Friderici secundi, nepotis eius, Archi-Episcopus Treuerensis, uti in sequentibus videbitur. De hoc ut tantò melius & plenius Lector informetur, duo hæc subiungam & expediam, priusquam ad tertium de Archi-Cancellarijs membrum transitus fiat. Illorum prius fide Diplomatum oculos ponet, qualiter ante Fridericum, Imperatores, etiam cum in Italia existerent, Moguntinos Præsules pro Archi-Cancellarijs in expediendis literis res Germanicas concernentibus agnouerint, illorumque vice recognitiones ab aula Cancellarijs factæ fuerint: Alterum, exempla aliquot Italicorum Archi-Cancellariorum producet; quibus Imperatorum quidam in Italicis negotijs,

Erkenbaldus Archi-Episcopus Moguntinus.

Archi-Episcopus Moguntinos sub Othonibus, etiam trans Alpes agente Casare, rerum Germanicarum recognitionem obuisse.

gotijs, priusquam illa dignitas ad Colonienſes deferretur, uſi fuiſſe leguntur. Vt igitur in quibuſcunque rebus, temporum tractus lapſuſque ſeculorum nouationes, & uarietates introducit; ita etiam in hac Archi-Cancellariorum materia, aliter Othonum, aliter Friderici Barbaroſſæ, & filiorum eius nepotiſque homonymi, æuo obſeruatum fuiſſe animaduertitur. Nam tempore Imperatorum Sueuorum, differentia (quod pro exemplo ſit) Germanici & Italici Archi-Cancellarij in illo conſiſtebat, ut Imperatore in Germania exiſtente Cancellariæ regimen, & literarum expeditionis ſuprema inſpectio, ad Moguntinum, utpote Germaniæ Archi-Cancellarium, ſpectaret, non factio inter negotia, ſiue Italica, ſiue Teutonica illa eſſent, diſcrimine. idemque obtinebat in Coloniënſi, quoties in Italiã Imperator cum curia ſua verſaretur, ut infra palam fiet; eaque ratio ac longiſſima multorum ſeculorum ſubſecuta conſuetudo, etiam nunc firmiter conſiſtit, duratque. Saxonum autem rerum potentium æuo, quantum hæcenus indagare quiiui, res Italicas Archi-Cancellarij iſtius regni curabant; Germanicis, etiam trans Alpes agente Cæſare, Moguntinus intendebat. Extat Othonis I. Diploma, Monachis S. Heimerani Ratiſb. conſeſſum, quod Veronæ ad Arheſin an. 973 emiſſum, Willigiſi vice Hildebaldus Epiſcopus & Cancellarius recognouit, apud Gretſerum in *Diuiſiſ Bambergeniſibus*, pag. 533, & in *Metrop. Salib. tom. 2. pag. 372*. Eiuſdem Imperatoris donatio, facta Eccleſiæ Aquilgranenſi de Abbatia Caprimontis, an. 972 *Papie* data eſt, quam Rotberti Archi-Cancellarij nomine Wicilliſus (Willigiſus communiuſ uocatur) Notarius ſubſcripſit, ap. *Mireum lib. 2. Donat. cap. 20*. Eiuſdem donatio ſuper Abbatia Chiemeniſi, facta Salisburgeniſi Eccleſiæ, *Monticuli in Tuſcania* prope Lucam data, *Hattonem* Archi-Epiſcopum ſubnotatum habet, in *Metrop. Salib. part. 2. p. 237*. uideatur ead. *Metropolis tom. 1. pag. 134*, & *Chronicon Lauriſheimenſe pag. 70*: ubi Priuilegium extat primi Othonis, de iure & facultate electionis Abbatis, *Papie* an. 963 conſeſſum; quod vice *Brunonis* Archi-Capellani *Luidolphus* ſubſcripſit. Apud Meibomium etiam duo extant Othonis eiuſdem Diplomata, pag. 129, an. 968 emiſſa: quorum altero Fundatio Miſnenſis Eccleſiæ continetur, Romæ date; altero Adelheidi uxori prædia quædam in Germania ſita donantur. illud, ut formalia ſonant, *ad uicem vacationis Archi-Capellani* (per Wilhelmi Archi-Epiſcopi obitum) Rudbertus; hoc uerò Hattonis uice Rotgerus recognouit. Othonis etiam III literæ ſuperſunt, *Ultraiectinæ* Eccleſiæ an. 999 Romæ conſeſſæ, quarum in ſequentibus etiam mentio fiet; quæ Willigiſi Archi-Epiſcopi & Archi-Capellani uice ſubſcriptæ ſunt. Eſſi autem ſequentium Imperatorum in eadem formâ emiſſas literas necdum repererim; ſufficere tamen hæc Othonianæ, Aui & Nepotiſ, iſti, quæ ſub manu eſt, rei probandæ uideri poterunt; eò quòd ſequen-

sequentium Imperatorum alia, quibus de contrario doceamur, quantum scio, produci nequeant. Quod attinet autem, de quo dicere restat, ad illum sub Othone, & eius in Imperio Successoribus, Italicum Cancellariatum, duos reperio sub Magno Othone successu temporis Archi-Cancellarios Italia fuisse, Vidonem Episcopum (Mutinensem, vt suspicor. fuit certe hoc nomine, Othonis tempore, eius loci præsul, qui subscripsit literas eius *tom. 3. Concil. part. 2. p. 151;* & erectionem Magdeburgensis Archi-Episcopatus, apud Meibomium: vbi tamen corruptè Vinth legitur) ad an. 963. qui refertur in dicti Imperatoris literis Aquapendente datis, Priuilegium Ecclesiæ Patauinæ concessum continentibus; cuius subscriptio est: **Luitgerius Cancellarius ad vicem Vidonis Episcopi & Archi-Cancellarij recognoui & subscripsi: & Humbertum**, itidem Episcopum, an. 967. cuius vice diploma Othonis in fauorem Aledrami Marchionis, cui diuersa bona in Italia sita conferuntur, Rauennæ expeditum recognouit Ambrosius Cancellarius. vtrumque habetur apud Meibom. *inter Othoniana diplomata, pag. 124 & 128.* Sed & Othonis III principatu, Petrus Episcopus Cumanus, Italiae Archi-Cancellarius fuit. Meminit Diplomatis Othoniani an. 997 Romæ dati, quod Heribertus eius nomine recognouit, Windeck *de Elect. cap. 12.* Eiusdem vice idem Heribertus recognouit Othonis III literas, Papiæ datas, apud Gevold. *de septem-viratu, pag. 98, num. 50;* & apud Baron. *tom. 11. Annal. sub an. 1001.* Eiusdem diploma legitur Romæ datum, an. 999: quo Vercellensi Ecclesiæ magnifica dona confert; extatque apud eundem Card. Baronium aliud, *tom. 10. Annal. pag. 954,* habens eiusmodi subscriptionem; Heribertus Cancellarius vice Petri Comani (Episcopi) & Archi-Cancellarij recognouit. Etsi autem hic Italiae mentio non fiat, ex superioribus tamen tam Othonis primi quàm huius tertij, nepotis eius, diplomatibus, explicatio illa repetenda est: nec potest ad Germaniam, & Imperium in genere, eius extendi Archi-Cancellariatum; quod notissimum sit, & magno numero diplomata Cæsarea euincant, illo tempore Willegisum Archi-Episcopum Moguntinum, Archi-Cancellarium fuisse. atque hoc ipso anno dedit Otto III Bomelam Ecclesiæ Ultraiectinæ; cuius donationis literas, Romæ expeditas, huius Willigisi, non verò alterius nomine recognitas esse Miræus auctor est *lib. 2. Diplom. cap. 26. & in Notit. Eccles. cap. 77.* Imperante Henrico Sancto Imp. Archi-Cancellarius Italiae videtur fuisse Euphrardus, (rectius Euerardus Episcopus) de quo apud Gevoldum *cap. 6. de Septem-viratu nu. 55.* vbi talis subscriptio legitur: **Henricus Cancellarius vice Euphrardi Episcopi &**

De Archi-Cancellarijs Italicis sub Othonibus; &c. Vido, sive Guido.

Humbertus.

Petrus Episcopus Comensis.

Euphrardus, sive Euerardus Episcopus.

Archi-Cancellarij recognouit. Datum an. Dom. Incarnat. M. XIV; an. Dom. Henrici Imp. regni 12, Imperij primo. Actum Romæ feliciter, Amen. (vide infra inter Cancellarios sub Henrico II) Vixit illo tempore Euerardus Episcopus Bambergensis, hæcque ipsas inter reliquos testes subscripsit literas. fortè tamen ille ab Archi-Cancellario isto diuersus sit. Henrici IV, quem Itali tertium vocant, in Italia Cancellarium fuisse Gilbertum, Episcopum Parmensem, auctor est Cuspinianus in vitâ. Hunc Baron. tom. II. Annal. sub an. 1061, Cumpertum; vel potius, vt habet marginalis correctio, Guibertum nominat: vbi narrat hunc præcipuè Imperatori fuisse auctorem, Antipapam Cadaloum, ciuem & amicum suum, constituendi aduersus secundum Alexandrum. Huic an. 1062 deposito per Annonem Coloniensem, regni Administratorem, Successor datus est Gregorius, Vercellensis Episcopus: quod an de Italico intelligi debeat, infra examinabitur. Huc etiam refero Bertoldi Constantiensis, (Gretserus rectissimè censet, Bernoldum vocari debere) Continuatoris Hermanni Contracti locum; qui ad an. Chr. 1077 scribit, Venericum, Episcopum Vercellensem, eiusdem Henrici IV Cancellarium fuisse. Ac ipsæ res ab illo narratæ videntur nos eò vocare; nam in Italicis partibus operam suo Principi nauauit. An autem, quoties citra Alpes & in Germania Imperatores existerent, res Italicæ per ultra-montanos Archi-Cancellarios æquè ac in Italia commorantibus illis, curatæ, literæque eorum nomine recognitæ & subscriptæ vniformiter fuerint, hætenus necdum reperi; vel certè minùs attentè, dum alijs intendo, obseruaui.

Guibertus
Episcopus
Parmensis.

Gregorius
Episcopus
Vercellensis.

Venericus
Episcopus
Vercellensis.

Tertium Membrum de Archi-Cancellarijs.

COLONIENSIS & TREVIRENSIS ARCHI- Episcopi, quando facti sint S. Rom. Imperij Archi- Cancellarij hereditarij.

SVperest, vt tertium de Archi-Cancellarijs membrum aggrediamur; quod; Sex propositâ in ingressu partitione, est de factâ Archi-Cancellariatûs dignitatis cum Treuerensi & Coloniensi communicatione. Istius nouationis, etsi ob Historiographorû aliorumq; Scriptorum silentiû, difficile sit ac fortassis impossibile certû ac circumscriptû tempus demonstrare non tamen abs re fuerit, eam, quæ ex Documētis veteribus, vt cunq; elici potest, qualis-qualis illa sit, in medium proferre cognitionem. in antiquis enim, & à memoria nostrorum

rum temporum remotioribus versamur; in quibus, coniecturis insistere fas est, (dummodo tamen deliræ & aniles non sint; sed probabilibus fundamentis nitantur) quoties apertis & expressis Auctorum testimonijs destituimur. Quoniam igitur per hætenus deducta evidens est, ab Othonis primi tempore, sub regimine eius & sequentium in Imperio Successorum, longo tempore penes vnum, pro tempore Moguntinum Antistitem, Archi-Cancellariatus Imperij officium, saluis & exceptis ijs, quæ de Italicis retuli, in solidum resedisse; omnium autem prima Diplomata, quæ Archi-Episcopi Coloniensis, vti Italiæ Archi-Cancellarij nomine, recognita fuisse noscuntur, vel sub Friderico I Ænobarbo, siue Barbarossa, vel certè, quod hætenus magis probo, sub Henrico V prodierint; (videantur quæ infra de tempore translati Italici Archi-Cancellariatus ad Coloniensem Sedem, ex diplomate sub Henrico V à Friderico Archi-Episcopo subscripto dicuntur) dictu absurdum non sit, sub eorum alterutro mutationem illam contigisse: præsertim, cum accedat probabilis ratio, quare tunc magis, quàm alias munia ista diuisa & inter plures communicata fuisse videri possint. Siue enim Italicus Archi-Cancellariatus Henrici V, siue Friderici I Imperio, Coloniensibus Archi-Episcopis accesserit; (quod hîc in medio relinquitur, postmodum paucis examinandum,) Gallicus certè & Arelatensis Archi-Cancellariatus, hoc posteriori antiquior & anterior constitui nequit. Prædictus enim Imp. Fridericus, cum priorem vxorem Adilam siue Alheidam, Marchionis Vohburgenfis Theobaldi filiam, ob consanguinitatis impedimentum dimisisset, duxit an. 1157, regni sui quinto, Beatricem (Marianus Scotus Agnetem vocat; sed maior est Guatheri in Ligurino suo fides, quem sequitur Cuspinianus *in vitâ*, & *in Versonione sua* Chiflerius) filiam Burgundiæ Comitis Reginardi: (Sigeberto Wilhelmus est; Othoni de S. Blasio Reginaldus) ac beneficio amplissimæ dotis Burgundiam ac Prouinciam, Arelatense deinceps regnum dictas, sibi acquisiuit, ac Imperio, à quo longo tempore separata fuerant, recuperauit. Ea igitur occasione suspicari quis possit, Archi-Cancellariatum Arelatensis regni, Galliæque primitus institutum fuisse. Nulla enim absurditas sit, cum præcedentibus annis non minùs de Italico quàm Gallico duorum istorum Archi-Episcopatum Archi-Cancellariatus apud Historicos aliosq; Auctores altissimum silentium fuisset; sub Friderico autem, Coloniensis non semel Italiæ Archi-Cancellarius vocetur; si dicamus circa eadem ferè tempora, vel saltè annorum intercapedine non adèò magnâ intercurrente, partim sub ipso, partim non ita diù ante eius imperium, vtrumque cœpisse. Nec potest anteriori alicui ista institutio, Gallici inprimis Archi-Cancellariatus, conuenire atque attribui; quandoquidem illius institutioni omnis occasio defuit, priusquam

quam Arelatense regnum connubiali foedere in Friderici ius ac manum veniret. Hac eò tendunt præcipuè, vt ostendatur Cancellariatum Treuerensis Archi-Episcopi Friderico I antiquiorem dici non posse. Esse autem multò adhuc recentiore, & sub Friderico II, vel paulò post primùm cœpisse, infra testimonijs omni exceptione maioribus probabitur. Prædicta stabiliuntur etiam ex illo, quòd Archi-Episcopus Moguntinus, qui eò vsque in genere Archi-Capellanus siue Archi-Cancellarius in subscriptionibus Imperialium diplomatum vocatus fuerat; deinceps, sub eodem Friderico, vel certè Henrico VI, filio eius, primùm Archi-Cancellarius per Germaniam dici, scribiq; cœperit. Quamuis autem satis curiosè perquisiuerim & indagârim, nullum hæcenus inter omnia, quæ ad manus meas ac conspectum venerunt, Imperialia Diplomata, reperire potui, quòd aureâ bullâ Caroli IV antiquius, Treuerensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij vice recognitum & subscriptum esset. Refert autem Gevvoldus *pag. 112 de Septem-viratu, num. 74*, subscriptionem diplomatis Carolini de an. 1357, quam appono: Ego Ioannes Lüthomisliensis Episcopus, Sacræ Imperialis aulæ Cancellarius, vice Reuerendi in Christo Patris Boëmundi Treuer. Archi-Episcopi, S. R. Imp. per Gallias & Regnum Arelatense Archi-Cancellarij recognoui. Rodolphus de Fridenberg. Datum Traiecti super Mosâ, an. M. CCCLVII. decimâ Indict. X Kal. Febr. Eiusmodi diplomatû, vice Treuerensis recognitorum raritatis, non aliam nominare causam sciuerò, quàm quòd in Gallico isto tractu rariùs commorari consueuerint Cæsares nostri; ac deficiente Friderici stirpe, regnoq; Arelatensi ad alios rursus deuoluto, deinceps necessitas aut comoditas vix superferit, istas Imperij partes adeundi. Nam ex referendis mox diplomatibus, Coloniensis vice recognitis, patebit veritas illorum, quæ in superioribus affirmavi: nempe, post erectum Archi-Cancellariorum Triumvirale Collegium, non ex negotiorum qualitate; sed ex sola Cæsareæ demeritationis differentiâ deinceps dependisse, cuius de tribus recognitionis partes essent. Quæ igitur de Treurense per Galliam & Arelatense regnum Archi-Cancellariatu dicuntur, ita intelligi debent, vt non omnem Galliam includamus; (quis enim illic Officiatos & regiminis adiuuas constituat, vbi quòd veteret aut iubeat non habet: quòd tamen saluâ Imperatoris per omnes Christiani orbis prouincias reuerentiâ & maiestatis prerogatiuâ intelligi debet) ac ne quidem veteres ad Imperium spectantes Trans-Rhenanas prouincias, quæ antiquitus latissimâ Lotharingæ appellatione comprehendebatur, huc in vniuersum pertrahamus. Satis enim constat, & diplomatum testimonio probatur,

Boëmundus Archi-Episcopus Treurensis.

batur, perseverasse Moguntinos Archi-Episcopos ius & facultatem recognitionis, per vicariam aulici Cancellarij operam, prædictis in oris, maximeque illis, quæ Rheno viciniore sunt, exercere, quoties Imperatorem illic degere contingeret; qui, si aliter fuisset, in alienam messem falces suas mittere non debuerant. Quid sentiendum sit de relata modò subscriptione, nomine Boëmundi Treuerensis, Caroli IV tempore Traiecti ad Mosam facta, ad calcem huius prioris partis strictim attingam; vbi de limitibus & finibus Italici Gallicique Archi-Cancellariatum quædam libabo. Antiquissimum igitur diploma, quod hactenus mihi visum est, Coloniensis Archi-Episcopi, cum expressâ & specificâ appositione Italici Cancellariatus, recognitionem præferens, apud Chapeauillium extat *tom. 2. rer. Leod.* quo Imp. Fridericus Barbarossa Henrico II, Episcopo Leodiensi, priuilegia & possessiones confirmat an. 1155, apud Ciuitatem Tridentinam, eius subscriptio hæc est: Ego Arnoldus Coloniensis Archi-Episcopus, & Italici Regni Archi-Cancellarius recognoui. Ipsiusmet hæc Archi-Episcopi subscriptio, quam Moguntinum, antiquis illis temporibus, per aliquot integra secula, propria manu, etiam præsentem in Curia Imperiali, peregisse, necdum erueri potui, præter vnicum, quo Fridericus Imp. limites Constantiensis diocesis definit, quod an. 1155, Arnoldus Archi-Episcopus & Archi-Cancellarius recognouit, (extat in *Chron. Const.* à Pistorio publicato, *pag. 623.*) videtur argumento esse, fuisse illam Coloniensem recognitionem, eo tempore adhuc noui & insoliti aliquid: nam deinceps illius Sedis Antistites, ad exemplum Moguntinensium, cœperunt & perseverarunt similiter vices illas Cancellarijs committere; vti sequentia exempla docebunt. Reperiuntur deinde binæ eiusdem Friderici literæ in *Salisb. Metrop. tom. 1. pag. 371, & 373;* quæ datæ sunt vtræque an. 1161; priores Comi, (Cum illæ vocant) altera ante portas Mediolani, recognouitque illas Vlricus Cancellarius, vice Reinaldi Colon. Archi-Episcopi, & Italiae Archi-Cancellarij. Posteriores has literas refert etiam Magerus de *Aduocat. armatâ cap. 9. num. 778.* Aliud prædicti Imp. Diploma extat apud Hund. in *Metropoli, an. 1162 datum, tom. 3. pag. 243.* quo Gerochum Præpositum, & Monasterium Reichersbergense, in Imperialem tutelam suscipit, recognouit illud, vice eiusdem Reinoldi Coloniensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij, prædictus Vdalricus Cancellarius. locus & tempus ita illic signantur: Datum Papiæ, post destructionem Mediolani. Huc etiam referendum videtur, quod de Reinoldo Coloniensi scribit, *ad an. Chr. 1166,* Vrspergensis Abbas; vbi Cancellarium vocat, estque omnino de Italiae Archi-Cancellariatu intelligendus. Etsi enim Reinaldus hic, sub Friderico

*Diplomata
Coloniensis
Archi-
Episcopi
vice re-
cognita.*

rico primo Imperialis etiam aulae aliquamdiu Cancellarius extiterit, eò tamen vix potest Vespergensis prædicto loco respexisse videri: nam Reinaldo in ista aulicâ functione, quando an. 1166 in Italiam cum exercitu missus est, ad minimum duo iam successerant, Vlricus & Christianus; de quibus suo loco. Apud Gevvold. sequens refertur recognitio pag. 109, num. 78: Godefridus Cancellarius, vice Philippi Colon. & Italiae Archi-Cancellarij recog. an. 1177. Datum apud Cellam S. Iacobi in Volanâ, in Archi-Episcopatu Rauennati. Henrici VI Imp. confirmatio possessionum Cœnobij S. Gislani in Hannonia, extat apud Miræum lib. 2. Donat. c. 68; & in Nor. Eccles. c. 175; quam recognouit an. 1191, vice Philippi Colonienfis Archi-Episcopi & Italiae Archi-Cancellarij, Ditherus Cancellarius, ante ciuitatem Neapolitanam. Eiusdem Henrici Diploma in Vienn. Antiquit. Ioan. de Bosco, pag. 89, hanc habet subscriptionem: Recognitum à Conrado, Imperialis aulae Cancellario, Hildeneshemensi electo, vice Adolphi Colonienfis Ecclesiae Archi-Episcopi, & totius Italiae Archi-Cancellarij, Anno Domin. Incarn. M. CXCVI; Indictione 14, apud Taurinum, V. Kal. Aug. per manum Alberti Imperialis aulae ProtoNotarij, & c. Othonis IV Imp. diplomata duo extant apud Meibomium in Apologiâ dicti Principis, pag. 112 & 115, concessa Monasterio Cisterciensium in Walkenried, in modum sequentem subscripta: Ego Conradus, Spirensis Episcopus, Imperialis aulae Cancellarius, vice Theodoricus Colonienfis Archi-Episcopi recognoui. Data per manum Waltheri, Imperialis aulae Protonotarij. Acta sunt hæc apud Interamnem in partibus Spoletanis, Anno Incarnationis Dominicæ M. CCIX, anno regni nostri XI, Imperij verò primo, IX. Kalend. Ianuarij, Indictione XII. Friderici secundi literas, quibus Rorensis in Baviariâ Monasterium in tutelam recipit, & auitum priuilegium à Friderico I concessum confirmat, eidem Metrop. Salisb. part. 3, pag. 361, insertum est. Eæ an. 1231, in ciuitate Rauennæ datæ sunt, sub hac subscriptione: Ego Seifridus, Imperialis Aulae Cancellarius, vice Domini Colonienfis Archi-Episcopi (fuit ille tunc temporis Henricus de Molenarken, vltor seuerus necis prædecessoris sui S. Engelberti) totius Italiae Archi-Cancellarij recognoui. Hactenus illas retuli subscriptiones, in quibus Italici Archi-Cancellariatus clara & expressa fit mentio; superest illa, cuius aliquoties iam memini, è literis Henrici V desumpta: quæ, cum præ cæteris anti-

quif.

quissima omnium sit, generatim solummodo de illo, quod hinc in quaestione est, loquitur. Extat apud Gevoldum *de Septem-vir. cap. 6. num. 70*; quam, uti illic posita est, hic integram exhibeo: In nomine Sanctæ & Individue Trinitatis. Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, &c. Hæc omnia acta sunt consilio & assensu Principum, quorum nomina subscripta sunt. Adelbertus Moguntinus Archi-Episcopus. Fridericus Colonienſis Archi-Episcopus. Otto Bambergensis Episcopus. Bruno Spirensis Episcopus. A. Augustensis Episcopus. Godebaldus Traiectensis Episcopus. Vodalricus Constantiensis Episcopus. E. Abbas Fuldenſis. Northmannus Dux. Fridericus Dux. Bonifacius Marchio. Theobaldus Marchio. Cynulphus Comes Palatinus. Obertus Comes Palatinus. Berengarius Comes. Godefridus Comes. Ego Fridericus Colonienſis Episcopus & Cancellarius recognovi Huius subscriptionis intuitu, videri mihi sub Henrico V cœpiſſe Italicum Colonienſis Archi-Episcopi Cancellarium, supra innui; breuique post illud aliquantò propiùs examinabitur. Sequentium Imperatorum necdum Diplomata aliqua reperi, quæ huc facerent: cuius minùs frequentis occurrus duplex causa est. Prima, quòd post Fridericum II, Imperatores nostri rariùs in Italia versarentur, nec facillè longas ibi moras facerent; plerique etiam illorum nunquam illam adierint. Altera, quòd solennitas illa subscriptionum deinceps minùs scrupulosè obseruari solita sit. Nunquam enim, vel rarissimè, in Imperialibus diplomatibus, vnius ferè Caroli IV exceptis, sequentibus istis seculis Archi-Cancellariorum fit mentio; nisi quoties ipsimet recognitionem & subscriptionem obeunt: quod iam à seculo, & quod excurrit, non admodum infrequens esse, quoad Moguntini personam, notum est, quandocunque ille in Diætiſ, vel Electoralibus, vel Imperialibus, in Imperatoris Curia præſens est. Nec dubitandum est, etiamnum de præſenti Archi-Episcopum Colonienſem eodem vsurum esse iure, si trans Alpes cum Cæsare ageret: nam eiusmodi iura ac prærogatiuæ non-*vsu* non pereunt: præſertim si occasiones desint illis vtendi. Quare firmiter statuere oportet, æquè ac Moguntinum, de quo nemo ambigere potest; Treuerenſem quoque & Colonienſem, non nomine & titulo tenus tantùm, sed re ipsâ & verè, non minùs ac olim, etiam sequentibus seculis, quouis tempore, in hodiernum vsque diem, Imperij Archi-Cancellarios fuisse, & esse: cùm verissimum sit, eiusmodi iura ac dignitates, magis ex po-

rentiâ quàm actu censerî; præsertim, quoties per actus contrarios & contradictorios, quales in hac materia aliquos non habemus, non eneruantur.

*Conclusio
huius prio-
ris partis, &
superiorum
recapitulatio.*

- Vt igitur hanc de Archi-Cancellarijs partem aliquando absolvam; ex præmissis sequentia Axiomata excerpta hîc recensebo, quæ eò tendent, & ostendent, quædam, circa Italici & Gallici Archi-Cancellariatum initia & exercitia, certa; quædam obscura & dubia esse. 1. Certò sciri, ex illis, quæ hætenus vidi & retuli, vix potest, an prisca temporibus, quibus Archi-Cancellariatum Italicum ex Lombardia Episcopis communiter & in genere aliquis obire solebat; Imperatorum citra Alpes in Germanico Imperio commorantium emissa de rebus Italicis Diplomata, vice Moguntini, an verò Italici pro tempore Archi-Cancellarij nomine recognosci consueverint. Nec enim recordor inspexisse literas Cæsareas de Italicis negotijs citra Alpes datas, quæ Friderico I antiquiores essent; licet non dubitem, illorum bene multas hinc inde in publicis priuatisque scrinijs latitare, è quibus, postquam in publicum prodierint, hisce tenebris lux esse poterit. 2. Vice versa indubium & exploratum est, quoties Othonum tempore in Italia Cæsares nostri consisterent, (ac puto sub Henricis idem obseruatum esse) literas Imperatoris, ad negotia Italica pertinentes, vice Italici pro tempore Archi-Cancellarij recognosci debuisse ac recognitas esse. Videantur Diplomata supra relata. 3. Præterea nec de hoc dubitatur, sine differentia loci & negotiorum, siue in Italia, siue Germania Imperatores versarentur; siue etiam de Italicis, siue Germanicis rebus Diplomata conficerentur; denique siue Moguntini Archi-Episcopi, siue Italici Archi-Cancellarij vice recognitiones fierent, semper & vniformiter subscripsisse & recognouisse (dummodo præsens esset, & impedimentum præterea aliud non obstaret) Aulæ Imperialis Cancellarium; nec vllibi apud quæquam vestigia superesse, è quibus vel suspicari possimus, fuisse diuersos & separatos Germanicarum & Italicarum expeditionum Aulicos Cancellarios. Atque idem mos hodieque obtinet, licet alij sint Germanicorum, alij Latinorum (quo idiomate literæ res Italicas concernentes expediuntur) Diplomatum Secretarij. 4. Certum & exploratum est, sub Henrico eius nominis quarto, Italis tertio, necdum fuisse Colonienfes Archi-Episcopos Italiae Archi-Cancellarios; sed aliquem ex Episcopis Italicis regulariter id honoris gessisse. 5. Similiter certum est, sub Henrico quinto, quarti filio & Successore, Fridericum, eius nominis primum, Coloniensem Antistitem, Cancellarium fuisse: ita enim constat ex illa, quæ apud Gevoldum extat, supra à me allegata subscriptione, in ordine 70. quæ an de Archi-Cancellariatu Italico, an quo alio, intelligi debeat, mox dicam. 6. Deinceps indubitatae certitudinis est, sub Friderico primo, eiusque Successoribus, Archi-Episcopos

pos Agrippinates fuisse, seque scripsisse Italiae Archi-Cancellarios. 7 Archi-Cancellariatum Galliae & Arelatensis regni quod attinet, puto similiter certum & minimè controuersum esse, illum Friderico primo antiquiorem constitui non posse. 8. Similiter indubium & exploratum est, sub Friderico I, Henrico VI, & Friderico II, Archi-Episcopum Viennensem ad Rhodanum, adhuc fuisse Burgundici regni Archi-Cancellarium. Incertum autem est, à quo Successorum primi Friderici, initium suum acceperit Treuerensis Archi-Cancellariatus: nam subscriptiones, quae Carolo IV antiquiores sint, necdum se mihi obtulerunt, & silent eam de re, ut de multis alijs, cognitu nec indignis nec iniucundis, Historici & Antiquarij nostri. Si igitur lectorum benignitas & indulgentia mihi permittit, de illis quae incerta esse dixi, coniecturis non nihil dare, valde probabile ducam, Fridericum I, Colon. Archi-Episcopum, quem Marchione n Foroliuensem, (rectius fortè Foro-Juliensem) id est, hominem domo & progenie Italicum, fuisse Merlaus in Catalogo scribit; in gentis & Cathedrae suae honorem, Coloniensi Ecclesiae, & Successoribus suis, perpetuo & hereditario iure Italicum Archi-Cancellariatum obtinuisse: licet non ita definitu proclive sit, à quartone, an quinto Henricorum, an verò à Lothario Saxone, gratiam & priuilegium hoc obtinuerit. Nam sub Henrico quarto, Fridericum, Caesareo beneficio, Agrippinatem thronum, an. 1099 obtinuisse; eumque toto Henrici V Imperio, usque ad an. Chr. 1132, per annos 33, tenuisse; adeoque Lotharij tempore, (quem etiam, una cum uxore sua, inunxit) aliquot adhuc annis sedisse, Auctor magni Chronici Belgici, à Pistorio editi, è Coloniensibus melioris notae Chronicis, disertè scribit. Dissentit tamè quoad patriam Friderici Archi-Episcopi Dom. Aegidius Gelenius; uti de illa alijsque à me consultus, familiariter suis ad me literis respondit: qui natione Sueuum facit, testimonio Auctoris vitae S. Godhardi, cap. 44. quamuis illic, pro huius Friderici nomine, per mendam sit Henrici intrusum nomen; & Epistolae 44, illarum, quas Gregerus edidit ad calcem Diuorum Bambergensium. Licet igitur, ut dixi, ante Lotharium Fridericus Italiae Cancellarius fuisse videatur, inde tamen non admodum consequens statim est; eius honoris simul perpetuitatem, & ut vocant, incorporationem iam tunc simul consecutum fuisse. Fortè certius aliquid ex hac, à Geuoldo publicata, subscriptione, elici posset, si constaret, quo in loco & de quibus rebus inter Henricianae literae, quarum illa subscriptio clausula fuit, datae fuissent. Tempus enim, è testium, in illis memoratorum, vitae, regiminis, & mortis annis utcumque cognosci potest. Treuerensis autem Episcopi Cancellariatum quod attinet, repeto quae praemisi, non videri mihi probabile, ante Friderici I Imp. tempora, qui Beatricis coniugio, Burgundiae & Arelatis regnum acquisiuit, & ad Imperium reduxit; illum in-

stitui potuisse. Vice versa vix dubitem, quàm primùm occasio ista ad manum fuit hanc quoque Sedem pari honore decorandi, sine longiori mora illius quoque rationem habitam, & eminentissimum illud *Archi-Cancellariorum Imperij* sacrumque Collegium integratum & erectum fuisse. superiorum temporum Scriptores negligentia & incuria insimulare velle, quòd nil certi de plerisque tam magnæ rei prodiderint; sed potiùs, quæ de illa memorari digna erant, perpetuo silentio inuoluerint, inanis & inutilis querela sit: cum æquè magna, vel multò etiam maiora ijdem sicco pede præterierint, & posteriorum diuinationi reliquerint. Interim non est dubitandum, quicquid sit de primo Erectore & Fundatore eius, Treuerensem *Archi-Episcopum* iam tunc, ante aureæ *Carolinæ Bullæ* erectionem & publicationem, Gallici & *Arclatensis Archi-Cancellarij* titulo ornatù fuisse. Balduino enim *Luxenburgico Archi-Episcopo*, qui post 48 annos præfulatus sui, an. 1354, duobus ante *Bullæ aureæ* publicationem annis mortuus est, *Lupoldus de Babenberg* Tractatum suù de iuribus Imperij inscripsit: qui illù in dedicatione isto prædicato salutatur; ac alias etiam ipse *Carolinæ Bullæ* contextus illud ipsum satis astruere videtur. His scriptis, fortè fortunà dum aliud ago & inquirò, incidi apud *Ioan. Iacob. Chifletium* *, in sequentem literarum *Friderici I Imp.* subscriptionem; è qua illa, quæ de *Treuirensis Electoris Archi-Cancellariatu* & antiquitate eius dixi, præclare stabiliuntur. quare integram hinc infero: *Data Bisuntij, VI Kal. Nouembris, Indictione V. Anno Domini Incarnati MCCLVII, regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore gloriosissimo. Anno regni eius VI; Imperij verò III. Recognita per Reinaldum Cancellarium, vice STEPHANI VIENNENSIS ARCHI-EPISCOPI ET ARCHI-CANCELLARII. Testibus Humberto Bisuntinensi & Petro Tarentasienfi Archi-Episcopis, &c.* Si igitur, vt hæc habet subscriptio, sub primos *Friderici Anobardi Imp.* annos, *Viennensis Archi-Episcopus* istarum partium *Archi-Cancellariatum* tenuit; satis euident & clarum est, necdum *Treuirensi Cathedræ*, ante Imperium eius, sub præcedētibus Augustis annexum fuisse. Præter hanc subscriptionem supersunt eiusdem generis plures apud *Ioan. de Bosco Cœlestinum, Cœnobitam Lugdunensem, in Viennensibus Antiquitatibus*, quæ *Fforiacensis*, ab illo editæ, *Bibliothecæ læuo Xysto* continentur, è qua suam quoque *Chifletius* mutuo sumpserat; illæque nos docent, *Archi-Cancellariatum Burgundiæ, Viennensis Archi-Episcopi hæreditarium & perpetuum* fuisse, eumque sub *Friderici II Imperio* ad minimum penes eundem adhuc resēdisse. In literis *Friderici I,* quarum subscri-

* Part. I.
Vesontio-
nes, p. 217.

ptio-

ptionem retuli, sequentia habentur inter cetera Viennensium Præfulum priuilegia: *Videlicet, vt in regno Burgundia, Sacri Palatij nostri Archi-Cancellarius & summus Notariorum nostrorum semper existas, & post te Successores tui.* In alijs literis eiusdem Friderici, anni 1176: ita disponitur de eodem Viennensi Archi-Episcope: *Viennensis Ecclesia, sicut inter ceteras Ecclesias & Metropolitanas Sedes regni Burgundia, gloria & honore quasi clariore fidere resulget; ita peculiaris gratia prerogatiua apud Imperialem Celsitudinem meruit præeminere, vt Metropolitanus eius, inter ceteros Archi-Flamines, principatē locum & dignitatē obtineat, & quia princeps Consilij nostri & Archi-Cancellarius in regno Burgundia, & primus in aula regali, & in administratione Reipubl. ceteris excellentiori dignitate præpolleat.* Istæ literæ ita subscriptæ sunt: *Recognitum per Henricum Sacri Palatij Protonotarium vice Vilelmi Viennensis Archi-Episcopi, & totius Burgundiæ Archi-Cancellarij.* Apud eundem Ioan. de Bosco, Friderici II literarum de an. 1214, talis subscriptio superest: *Conrado Spirensi & Metensi Episcopo Cancellario, vice Domini Humberti Viennensis Archi-Episcopi, totius regni Burgundiæ Archi-Cancellarij recognoscete.* Datum Basileæ. Idem Fridericus in alia Constitutione, cuius contenta pag. 93 referuntur, itidem Basileæ eod. an. promulgatâ, constituit Viennensem Archi-Episcopum, & Successores eius, Sacri Palatij Archi-Cancellarios. è quibus constare potest, Treuirensis Archi-Episcopum, Friderici II tempore, necdum fuisse Burgundici siue Arelatensis regni Archi-Cancellarium. Vnde ferè crediderim, & concludendum putârim, quo tempore Electoralis dignitas, sub Innocetio IV, vel Successorum eius proximorum aliquo, Treuirensi collata est, simul eidem Archi-Cancellariatum primitus concessum esse. Fortè Historiæ Burgundicæ diligentius excussæ & trutinatæ, quod hæctenus à me impedimentis cohibito factum non est, nos doceant occasionē & causas priuati hæreditario Archi-Cancellariatu antiquissimo suo Viennensis Antistitis; quamuis subdubitè, an vnquam illo expressè destitutus fuerit. certè Fridericus II Imp. an. Chr. 1238, denuo illius Ecclesiæ priuilegia & iura confirmauit: sub quorum appellatione non dubito tunc temporis, æquè ac præcedentibus annis, Archi-Cancellariatū illū adhuc comprehensum fuisse. Videndum igitur, an fortè distinctio & discrimen faciendum sit inter Archi-Cancellariatum Burgundicum Archi-Episcopi Viennensis, & Archi-Cancellariatum regni Arelatensis Archi-Episcopi Treuerensis: quæ, nī fallor, quæstio dependet ab hoc altero quæsitō de finibus limitibusque Burgundici regni; & an Arelatū eiūque circumiectus tractus illius regni pars, vel peculiare & separatum regnum fuerit. Latius patuisse olim terminos regni Burgundio-

* vide etiā
subscriptio-
nem pagina
præced.

num, quàm vt vtriusque Burgundiæ, hodieque ita dictarum, prouincijs contineretur, notissimum est, ac vix indicatorem poscit. Nam & magna Heluetiæ hodiernæ pars (illa antiquitus Cisiurana Burgundia vocabatur) ad Rhenum vsque, ipsa namq; Basilea Burgundici iuris * erat, vti Wippo in vita Conradi Salici, & Guntherus lib. 5, testantur, Sabaudia, Delphinatus, eò pertinebant. nec est vt de ipsa Prouincia, vt hodie ac multis retro annis vocatur, in qua Arelatensis vrbs sita est, dubitemus. Vsque adeò enim Arelas ad Burgundicū regnum spectauit antiquitus, vt ipsa Regia & Palatina Sedes Burgundionum regum fuerit. Testis eius rei Guntherus lib. 5 Ligurini sui, cuius versus sunt:

*Quæq; caput regni sede, q; fuisse vetusti
Fertur Arelatum, prisorum Curia Regum;
Teq; sibi iungens equo Prouincia iure,
Nomen apud Veteres regni titulumq; gerebat,
Cuius Arelatum Sedes, & finis ab illa
Parte ferebatur.*

Tractat illic de nuptijs Friderici I Imp. & Beatricis Burgundicæ; cuius beneficio ait Burgundiam, quæ eò vsque regnum fuerat, deinceps regni Germanici accessionem & partem factam esse. Plura huc pertinentia apud Paulum Merulam in *Cosmographia*, & Theophilum Raynaudum in *libello de S. Ambrosij Mediol. Episcopi in Gallijs patriâ*, videri possunt; è quibus constat, antequàm à Burgundis Arelas occuparetur, Præfecti Prætorio Galliarum solemnem sedem & ordinarium domicilium fuisse. nec dubitandum est, istam eius loci præminentiam & celebritatem, præcipuam Burgundiæ Regibus causam fuisse illic lares figendi. Etsi autem ista ratione in regni illius, vt dixi, Regiam electum & erectum Arelatum fuerit, necdum tamen apud Scriptores vetustos, nisi fortè illorum aliquot curiositatem meam hætenus elulerint, repetire potui, Burgundico regno, vel parti eius, à dicta ciuitate cognomè datum esse. Ac certè non minùs olim quàm hodie, si Neapolim & Granatam excipiamus, admodum insolens per omnem Europam habitum fuit, ab urbibus regnorum appellationes mutuari. Suspicio igitur, hac præcipuè de causa, in Treuerensis Archi-Cancellariatus titulo, Lotharingiæ & Burgundiæ regnorum, à quibus magis propriè denominatio peti potuisset, silentium esse, vt Moguntinus & Viennensis Archi-Episcopi, nouæ istius dignitatis erectione tantò minùs offenderentur: quorum priori Lotharingiam, alteri Burgundiam, cuius Arelatensis ager pars fuit, in hac Archi-Cancellariatum materia subiectas antiquitus fuisse, satis constat.

Dixi hætenus quæ potui, de tempore istorum Archi-Cancellar-

cella-

cellariatuum institutorum; superest, vt de terminis nonnulla subiungantur. Italicum igitur quod attinet; vidimus ex Diplomatum supra relatis, Tridentum, in confinio Teutoniæ & Italiæ situm, quamuis Episcopus eius loci Imperij Germanici Princeps sit, ad Germanicas diætas vocetur ac pertineat; finibus Italici tamen Archi-Cancellariatus comprehendi. Vice autem versa Aquileia, quamuis in Foro-Iulij, Prouinciâ Italicâ, sita sit, vel fuerit potius; Germanico tamen Archi-Cancellariatu continebatur, vt constat ex subscriptione Cæsarei Diplomatis Friderici II, quam Gevvold. *de Septemviratu cap. 6, num. 82*, profert: illud enim Aquilegiæ datum, vice Sifredi Archi-Episcopi Moguntini, in Germaniâ Archi-Cancellarij, Sifridus Ratisbonensis Episcopus recognouit. De Archi-Cancellariatus autem Gallici & Arelatenfis limitibus difficulter certi quid definiri poterit, eò quòd tum Diplomatum defectu laboremus, cuius generis non nisi vnicum huc-usque, vt retuli in præcedentibus, reperi; tum certi etiam nil hætenus constet de tempore cœpti & instituti illius Archi-Cancellariatus. Interim certum est, Moguntiam, Coloniam, Wormatiam, Aquisgranum, & Leodium; ac consequenter tractum illum sinistra, id est, Gallicæ Rheni ripæ, ad Germanicum, non verò Gallicum Archi-Cancellariatuum pertinuisse ac pertinere. Videatur Gevvold. *de Septemviratu, cap. 6, Inscription. 57, 66, 69, 71, 79, & 86*. Ac vt maximè concedatur, quòd Aquisgranum & Leodium, ad Treuerensem Archi-Cancellariatuum redigi debeant; exploratum tamen istâ ratione ad minimum est, per Inscriptiones modò allegatas, Henrico IV & V imperantibus, vt etiam sub initium Imperij Friderici I, illum necdum extitisse: cum inde constet, istis temporibus adhuc ad Moguntini districtum illa loca pertinuisse. Non tamen prætermiserim indicare, quòd non tantum ex Wippone, *de vita Conradi Salici Imp.* sed etiam ex relata in præmissis Friderici II literarum subscriptione constet, urbem Basileam ad Burgundiæ regnum, atque adedò consequenter ad Gallicum & Arelatensem Archi-Cancellariatuum pertinuisse. Cùm igitur de Carolo IV, & sequentium Imperatorum temporibus, præter vnicum illud Diploma, quòd retuli, vice Boëmundi II Archi-Episcopi Treuerensis, Traiecti ad Mosam subscriptum, hætenus alia non viderim; rem hanc indecisam in medio relinquo, donec alius certiora eruat & producat. Quæ de limitibus & districtu Archi-Cancellariatuum Imperij dixi, ad recognitiones & Cancellariæ aulicæ Imperialis regimen propriè pertinent; in reliquo enim, cùm Cancellariorum munus in illo præcipuè consistat, vt, quæ iuris & iustitiæ sunt, rectè administrantur; nec contra vtriusque dictamen quisquam iniuriam patiat, & violentis concussionibus per delationes & obreptitias suggestiones opprimatur; licitum est Archi-Cancellarijs, quibuscunque tandem in locis & regionibus

Impe-

Imperator verſetur, ſeruato reſpectu debito & conuenienti, iure ſuo vti; & ne quid contra leges, conſuetudines, & priuilegia fiat, curam & operam adhibere. Eius rei cum plura dare poſſim, vnico illuſtri exemplo hac vice contentus ero. Scribit *lib. 23 Chron. Belg. cap. 21*, Ioan. Gerbrandus Leidenſis, Religioſus Ord. B. MARIE Virg. de monte Carmelo, Prior Harlemēſis, quod, cum Wilhelmus Hollandus Imp. exortas inter Henricum Ultraiectinum Epiſcopum, & vaſallos eius, Dominos de Amſtel & Woerden, rixas & contentiones, quibus finiendis armatâ vtrimque manu in campum denſis agminibus proceſſerant, tollere laboraret; eoque nomine & ipſe contractis raptim copijs Ultraiectum acceſſiſſet, portis que effractis ciuitatem, abſentibus cum Præſule ſuo ciuibus, præter expectationem inopinatò intrâſſet; Conradum de Hochſtaden, Archi-Epiſcopum Colonienſem, qui fortè præſens aderat, vrbisque curam ac deſenſionem abeunte contra hoſtes Epiſcopo in ſe receperat, verentē, ne Cæſar, vi potiùs quàm iure acturus, urbem occupâſſet, inter cætera, quibus Cæſarem ad mitiora conſilia hortatus fuerat, his verbis Wilhelmum allocutum eſſe: *Si autem hoc, quod abſit, contra Iuſtitiam attentare præſumpſeritis, ME VESTRVM CANCELLARIVM pudefacitis, & honorem magnificentie vſtre plurimùm imminuitis.* Ad ea Imperator ita reſpondit, vt non increpauerit Archi-Epiſcopum, & indignè tulerit, quòd fines ſui muneris exceſſerit, ac extra Italiam, vt Cancellarius, cauſas iuſtitie curare intempetiue attentauerit; ſed in bonam potiùs partem omnem iſtam admonitionem acceperit, ac non tantùm accurata reſponſione Præſuli ſatisfecerit; ſed etiam conſeſtim dimiſſis in hoſpitia militibus ſuis, omnem timorem & ſcrupulum ipſi & vniuerſis incolis exemerit. Hæc eadem etiam illò pertinent, ne quis putet dicis tantùm cauſâ Rhenanos Archi-Epiſcopos Archi-Cancellariorum titulis inſignitos eſſe, illoſque nuda tantùm nomina, abſque ſolida ipſius rei ſubſtantia, haberi poſſe.

PARS

PARS ALTERA.

DE CANCELLARIIS, & VICE-CANCELLARIIS IMPERIALIBVS.

Idimus in prædeductis, cum ipso Germanico Imperio cœpisse apud nos Archi-Cancellariorum Officium ac dignitatem: quibus eâdem ratione, statim ab initio, qui vices illorum obirent, succenturiatos fuisse; nunc ostendere, eosque ab vltimâ antiquitate ad hæc vsque tempora deducere restat. Illi primitus, per multa secula, Cancellarij Imperialis Aulae, siue Palatij, (vnus Conradus, Herbipolensis Præsul, in Epitaphio, *Cancellarius Sacri Romani Imperij* vocatur) dicti fuerunt: nunc autem à seculo, & quod excurrit, Vice-Cancellarij dici cœperunt, eoque etiamnum censentur nomine; manente tamen, quæ prius fuerat, officij & dignationis amplitudine & prærogatiuâ. Vocantur autem illi hodie, quod silentio premi non debet, contra ac superioribus seculis moris fuit ac styli, Vice-Cancellarij Imperij; in vulgari, *Netch Vice-Cangler* Hoc Vice-Cancellariorum prædicatum, omnium primò, quantum hæcenus obseruavi, in hac Imperialium Logothetarum serie, Historiæ Guilielmi Hollandi, & Adolphi Nassouij Cæsarum, exhibent; vt infra monstrabitur. Fatendum interim est, pro respectûs diuersitate, & intuitu Archi-Cancellariorum, ipsos quoque Curia Cancellarios verè nil aliud antiquitus quàm Vice-Cancellarios fuisse: idque ipsimet, licet se primitus multis seculis, vt dixi, Cancellarios scripserint; satis eo ipso farebantur, quòd solenniter scriberent, se Archi-Cancellarij, seu Archi-Capellani VICE recognitiones obire. Vt autem non repetamus, quæ in superioribus de Cancellarijs sub Carolo Magno, & reliquis illius Carolinæ prosapia Imperatoribus, breuiter indicata sunt; ab Othone primo Imp. huius de Cancellarijs Germanici Imperij Commentationis principium sumam: priorum istorum simplici Nomēclaturâ positâ, additisque, * si quæ ex Auctoribus, de illis, ac virtutibus fortunaque illorum erui poterunt, necdum in superioribus relata. Igitur sub Carolo Magno, vt vidimus, fuerunt *VVichbaldus, Bartholomeus, Erkenbaldus,*

G

Gene-
*vide Not.
tas,

Genesisius, Rado, VVittigovro, Amelbertus, & Gilbertus. Difficile tamen est, de singulis distinctim affirmare, Cancellarij an Notarij fuerint: solet enim in eiusmodi, antiquitatis recessus plerumque tenebras facere. Sub Ludouico Pio reperiuntur *Durandus & Simeon*, vterque Diaconus; *Meginarius & Hirminmarus*.

Sub filio eius Lothario *Rudmundus* Notarius occurrit: sed neque de hoc, neque de aliquo præcedentium habeo, quæ prædictis, vbi de Archi-Capellanis sermo erat, adijciam.

Sub Carolo Caluo vidimus *Adebaldum, Andeserem, Odacrum, Adaletorium, & Gauzlenum*.

Sub Carolo Crasso fuerunt, *VValdo* Cancellarius, *Segoinus* Notarius, *Amelbertus* itidem, vti etiam *Ernustus*.

Sub Arnolpho, *Aspertus & VVichingus* Cancellarij, & *Engelpero* Notarius.

Sub Ludouico tertio, *Salomon, Ernuldus, & Epgilbertus* Cancellarij; *Engelpero & Ernuldus* Notarij reperiuntur.]

Sub Ludouico Rege Germaniæ, Ludouici Pij filio, *Adalleodatus* Diaconus & *Otgarius, Regnibertus* Diaconus, *Dominicus* Notarius, *VViggarius* Cancellarius, *Albertus* Subdiaconus, qui etiam alibi *Hadelbertus* Notarius vocatur, *Hubertus & Comeatus*.

Sub Ludouico iuniore, prædicti filio, *Gezo & Arnolphus* Cancellarij.

Sub Carolomanno, *Baldo* siue *VValtho* Cancellarius, *Madalvvinus* siue *Madalvvinus* Notarius.

Sub Conrado I, *VVodelfridus* Cancellarius.

Sub Henrico I, cogn. Aucupe, *Poppo* Cancellarius, & *Hildvvinus* Notarius.

OTHO I, cognomento Magnus, Imperator.

Poppo Episcopus Herbipolensis.

SVb Othone igitur Imperatore primo, se offert ordine principem *Poppo*; utpote qui sub patre Othonis Henrico idem munus obierit: qui recognouit Othonis literas an. 937, apud *Meibomium* pag. 117, 118, & 119: ac postmodum an. 940, nomine *Friderici* Archi-Capellani, in *Metrop. Salisb. tom. 2. pag. 372, & 506.* quo priori loco pro *Friderico* mendosè *Henricum* irrepsisse supra dixi. Fuit iste *Poppo*, de quo vix dubitem, ille ipse, qui anno sequenti 941, ab Othone, cui sanguine iunctus fuit, ad *Herbipolensem* Cathedram promotus fuit; natus patre, *Herbipolensi* Burggrauiò. Decessit *Ratisbonæ*, an. 961, in magno Principum conuentu. Gratosum apud Imp. fuisse, vel hinc colligas; quòd primus ius eligendi Præsulem, Ecclesiæ suæ ab illo impetrauit. Diuersus est ab hoc alter *Poppo*, prioris synchronus, *Slesvicensis* Episcopus,

pus, vir miraculorum gloriâ clarus, qui Danos ad fidem conuertit.

Huic *Vrmus* proximè successit, licet de illâ lectione superius dubitârim. Is reperitur, ad an. 946, apud *Miræum in Notit. Eccles. cap. 55.*

Tertium reperio *Brunonem*, fratrem *Othonis Augusti*, ut inter *Archi-Cancellarios* dixi. *Bruno Arabi-Episcopus Colon.*

Sequitur quarto loco *Liutolphus*, siue, ut hodie scribimus, *Liutolphus*; qui subscripsit *Priuilegium Othonis*, *Mindensi Episcopo* concessum, an. 961, apud *Pistor. pag. 734*; & apud *Meibom. pag. 121*, donationem, factam *S. Lüdgeri Helmstadiensi Cœnobio*, an. 952; præfuitque ad minimum ad annum usque 966, *Not. Eccles. Miræi, cap. 62*: vel etiam an. 972, si in numero nil sit vitij, apud *Hund. in Metrop. part. 1, pag. 134*. Fuit hic *Legatus Imperatoris in Concilio Treuerensi*, an. 948 celebrato, in causa *Ludouici Regis Galliaë*, & *Hugonis Principis*; tom. 5. *Concil. part. 2. edit. Colonienfis pag. 149*, vocaturque à *Flodoardo*, rem istam narrante, *Legatus & Cape. lanus Regis Othonis*. Fuerat initio eiusdem Imp. *Notarius*, recognouitque eius literas *Wilhelmi Archi-Capellani vice*, an. 957; non, ut in excuso, 967, apud *Hund. in Metrop. tom. 1, pag. 470*.

Ludgerius (nisi satius sit cum præcedenti hunc eundem credere, & scripturam interpolare; quod fortassis, ducto à numeris annorum, quibus signauit, argumento, præferre quis velit) recognitionibus intendit an. 963, apud *Meibom. pag. 124*: an. 968, apud *Miræum, lib. 1. Donat. & in Not. Eccl. c. 65*: denique an. 969, in *Metrop. Salisb. tom. 2. pag. 237*. Post hunc *Othonis I* literas, datas *Parthenoni in monte Elten*, super hæreditate *Wichmanni Comitis*, *Zegerus* vice *Roberti* recognouit an. 970. Extant apud *Dn. Ægid. Ge- lenium in Auctuario Histor. de S. Engelberto Archi-Episcopo & Martyre, pag. 376*.

Adalgerus, in *Notit. Eccles. cap. 62*, literas *Othonis* subscripsit an. 965: cum quo an idem sit *Adaldagus Hamburgensium & Bremensium Archi-Episcopus*, pro certo non affirmauero; imò contrarium longè verius crediderim. Hunc quidem per totos quinquaginta annos *Othonum Imperatorum Cancellarium* fuisse, è *Crantzij Saxon. lib. 4, c. 9, ac 12*; & *lib. 3 Metrop. cap. 16*, *Beyerlingus* tradit tom. 5. *Theatri, pag. 149*: nec tamen verba *Crantzij* expressè, id dicunt, quod inde citans exprimere conatur. Ea huiusmodi sunt: *Adaldagus Ynni successit, voluntate regis Ottonis, cuius semper hærebat consilijs, eius intimus ac primus Secretarius, quem ætas nostra vocat Cancellarium; (quod per Cancellos pro multitudi- ne negotiorum & interpellantium consuevit interpellari;) quod ministerium ille præstabat summâ fide & integritate tribus Ottonibus. Genere quidem illustris, et æte iu-*

uenis, specis decorus, morumq; probitate speciosior. Concordant cum præmissis, quæ Albertus Stadenſis Abbas ſcribit ad an. 961: cum Othone Magno, annis continuis quinque, in Italia commoratum eſſe, pependiſſeq; apud illum conſiliorum ſummam, quæ etiam cauſa fuerit, ob quam à Regum latere diuelli non potuerit. Item ad an. 974: Hiſ tribus, æquè fortiffimis ac iuſtiſſimis Imperatoribus, tam carus & familiaris erat Adaldagus, pro virtutum merito, & doctrinæ magiſterio, vt à latere illorum vix, aut rarò diuelleretur; ſicut præcepta Imperatorum ad nutum eius diſpoſita oſtendunt. In eandem ſcribit ſententiam Adam Bremenſis, quem prædictus Stadenſis; & hūc viciffim homonymus Hamburgeniſis compilauit. Putàrim autem potiùs, eſſe Adaldagum non Cancellarium; ſed, qui altior & ſublimior gradus eſt, rerum ſummæ præpoſitum fuiſſe; quem Conſilij ſanctioris directorem ſiue Præſidem hodie vocamus. Eo enim nos vocant formalia Adami, & Stadenſis verba, à Crantzio & Beyerlingo nimis latè & ampliter expoſita: præſertim, cum Diplomata taceant; nec hæctenus, quod quidem ego repererim, Adaldagus aliquis in illis compareat. Huiuſmodi autem officio, quo carere nequeunt, qui prudentis & laudati regiminis deſiderio tenentur, diuerſi apud diuerſos functi reperiuntur. Exempli cauſà apud Henricum III, cogn. Nigrum, Gebhardus Epicoſus Aſtetenſis, qui poſtea Victor II Papa; apud filium eius, Henricum IV, S. Anno Colonienſis, & Albertus Bremenſis Archi-Epicoſi; & matrem eius Agnetem, pro minorenni filio Imperij tractantem gubernacula, Henricus Epicoſus Auguſtanus; apud Fridericum II, & filium eius Henricum, S. Engelbertus Colonien. Archi-Epicoſus; alij apud alios. Nec tamen negauerim, non vnà vice, vtrumque munus, tum Cancellarij, tum Directoris (Vice-Dominum vocat Adam Bremenſis) in eundem hominem concurriffiſſe.

Rudolphus.

Rudolphum Meibomio debemus, apud quem an. 965, ſubſcribit is geminum Othonis Diploma, Eccleſiæ Magdeburg. impertitum, pag. 126. Forte tamen Ludolphi nomen illic reponi debet; de quo Lector iudicabit. Apud

Ambroſius.

eundem Ambroſij nomen conſeruatum eſt, an. 967 ſubſcriptionem facientis, pag. 128, quæ ita habet: Ambroſius Cancellarius, ad vicem Humberti Epicoſi & Archi-Cancellarij recognoui & ſcripſi. Data X. Kal. April. An. Dom. Incarn. D. CCCLXVII; Imperij verò Domini Ottonis piſſimi Cæſaris VI. Indictione X. Actum Rauennæ in Dei nomine, feliciter, Amen Idem Ambroſius principe loco, ante omnes, etiam Archi-Epicoſos, & nominatim Moguntinum, ſubſcripſit erectionem Archi-Epicoſatûs Magdeburgeniſis, factam Rauennæ in Concilio, ſub Ioanne Papa, hiſce formalibus: Ego Ambroſius Palatinus Cancellarius, ſubſcripſi, compleui, & dedi. Nec

Nec alibi, quàm illic pag. 129, Rutgerum reperimus, in Donatione Othonis, factâ Adelheidæ Coniugi an. 968. Quis ille fuerit, hætenus eruere nequiui. Vixit quidem hoc vel proximè sequenti auro Rutgerus, vir, vt illa ferebant tempora, eloquentissimus, Scriptor vitæ S. Brunonis Colonienfis Archi-Episcopi: quem suspicari possit nonnemo cum hoc eundem esse. Sed non conueniunt omnino tempora; ac licèt Vossius, lib. 2, cap. 44, sub Sancto Henrico hunc referat, videtur tamen ille Rotgerum Monachum Germanum, cum Rogero Abbate Britanno confundere; ac Scriptor ille Brunoniæ vitæ, à Gelenio alijsque, adhuc multò iunior fuisse scribitur.

Rutbertus tandem sub hoc Cæsare agmen claudit; qui, dummodo à præcedente diuersus sit, (fortè enim pro Rutberto Rutgerus immigrarit) eodem anno literas signâsse legitur, Foundationem Ecclesiæ Misnensis continentes, apud sepe dictum Meibom. pag. 129. Videtur hic idem ille esse, qui seq. an. 969, Moguntinam Cathedram, & cum illâ Archi-Cancellariatum Imperij obtinuit. Diuersis enim exemplis iam ostensum est, & deinceps probabitur; quo tempore Episcoporum nominatio & promotio magis penes Imperatores quàm Pontifices & Capitula fuit, sapius Sedi huic, Germaniarum Principi, Palatij Imperialis Cancellarios impositos fuisse; idque similiter in reliquis Metropolitanis & Episcopalibus Cathedris contigit, vt deinceps in Arnaldo, Christiano, Philippo, Reinaldo, Ioanne, Heriberto, plurimisque alijs, suis locis ostenderur.

OTHO secundus Imperator.

Filius primi Othonis simul ac Patri in Imperio successit, Willigisum in Cancellarium assumpsisse reperitur, qui sub Othone primo Notarius Aulæ fuerat, vt supra vidimus. Is humili loco ortus, patreque carpentario vel hamaxurgo natus fuit, in pago Saxonix, Scheningen dicto, qui Helmstadiensi oppido milliari vno abest: vel, vt alij volunt, è vico Stromingen nomen habente. Admiratio virtutis eius vsque aded præualuit, vt, quam ille in secretiori conclauj appingi, & oculis suis iugiter obuersari voluit, paterni opificij & contemptæ testem originis, ROTAM; eius in Cathedrâ & dignitate Successores, perpetuis impostero temporibus, in hunc vsque diem, Ecclesiæ suæ Metropolitanicæ arma, vt vocamus, & insignia esse iusserint. Cancellariatum Aulicum ultra quadriennium non tenuit; licèt necdum mihi videre contigerit ab illo recognitas literas, præter annorum Christi 973, & 974, inter Priuilegia Ecclesiæ Mindensis, apud Pistorium, pag. 740: Miræum, in Cod. donat. cap. 39,

& in Notit. Eccl. c. 66: Hund. in Metrop. tom. 1. pag. 135. Etsi autem Serarius, lib. 5. rerum Mogunt. pag. 714, tradat in an. 977, principium Præfulatus Willigisi incidere; extat tamen Othonis II Diploma, inter Mindensia Priuilegia sextum, Willigisi vice à Successore eius an. 976 recognitum. Et cum certus sit annus obitus eius; (1011,) non constat sibi tempus, ab ipsomet Serario Pontificati Willigesiano præfinitum, nisi errore hoc correcto. Eodē Willigisi siue Willigisi nomine dictus quoque fuit hoc Archi-Episcopo antiquior, pater S. Willibrordi Episcopi Ultraiectini.

Folgmarius
Episcopus
Ultraiecti;
1116.

Successor Willigisi Folgmarius fuit; qui an. 974, regni Othonis decimo quarto, Imperij septimo, recognouit, siue notauit, vice Willigisi Archi-Capellani Diploma Ecclesiæ Mindensi concessum, apud Pistorium, pag. 738. Mouet mihi dubium adscriptus annus, (974) an Willigisus fortè, antequam Moguntinam Metropolim consequeretur, iam tunc Archi-Capellanus dictus fuerit: quem nodum nunc non soluo, eò duriorē, quòd Prædecessor Willigisi Rupertus ante annum 976 non obierit; & adscriptum Regni & Imperij tempus, omnem suspicionem vitiatæ æræ Christianæ numeri procul abigat: Otho enim II an. 961, Aquisgrani in Regem; an. 968, Romæ in Imperatorem coronatus est. Fortè tamen dicendum sit, ipsos etiam Regalis Palatii Cancellarios, Archi-Capellanos subinde dictos fuisse: cuius rei etiam alia colligi possunt exempla. Certè Serarius, de hoc ipso Willigiso agens, scribit pag. 714, eum, qui ingenio, doctrinâ & virtute polleret, primò Archi-Capellanus Othonis II; postmodum Archi-Episcopum Moguntinum factum esse. Verùm obstat adhuc, quòd Folgmarius, vice Willigisi recognoscens, & ipse disertè Cancellarius vocetur. Quare hæc alijs discutienda dimittamus. Meminit autem præterea Folgmari prædicti Paulus Windeck cap. 12 de Elector. Imp. nisi quòd illic corruptè Folginatus vocatur. Vixit iisdem ferè temporibus Folckmarus, S. Brunonis Coloniensis Archi-Episcopi primùm Secretarius, (ita Dithmarus) deinde in Ecclesiastico regimine eiusdē Vicarius, per Lotharici Regni administrationem, à Diœcesi absentiam. vt Rotgerus in vitâ cap. 45; consequenter Archidiaconus, vt Cratepolius in Catalogo; tandem in Archi-Episcopatu Successor. verùm is ab hoc diuersus fuit; vtpote qui ante Othonis II regni principium dudum obierit, an. 969, cum annos quatuor sedisset. Proprius ad scopum collimârit, qui dixerit esse hunc Folckmarum Episcopum Ultraiectinum: quem hoc tempore vixisse satis arguit, quòd à Tangmaro dicatur S. Berwardi, Episcopi Hildesheimensis, auunculus fuisse; quem etiam, vti gratiofus & potens in regali Palatio, ad aulicam militiam promouit.

Egbertus.

Post Folgmarum Egbertus reperitur, qui anno 976 subscripsit Othonis

thonis Priuilegiū Mindensi Ecclesiæ concessum, & ab eodē datas literas binas Pataviensi ad Danubium Ecclesiæ, in Metrop. Salisb. *part. 1, pag. 319*; in quibus Egvertus scribitur. Nec dubito hunc eundem esse cum illo, qui in eadem Metrop. *part. 2, pag. 588*, Engelbertus vocatur.

Hugo *Cancellarius*, ait in Catalogo Bruschius, Othonis II Imp. *Cancellarius*, ac *supremus intimsq; Consiliarius*, factus est Herbipolensis Episcopus an. 984, in ordine quintus-decimus, seditque quinque annis, mortuus an. 989. Huius rogatu & instantiā Benedictus Papa sextus S. Burchardum, primum illius Sedis Antistitem, Sanctorum numero adscripsit. Hunc Othonis Cancellariorum postremum fuisse inde constare puto, quod quo anno Imperator obiit, ad Episcopatum promotus fuerit.

Hildebaldum nihilominus velideo agmen Collegarum claudere non pigeat, quod hic recognouerit vltima, quæ hæctenus reperire potui, Othonis Diplomata, an. 979, 980, 981, & 983 emissa. Videatur Metrop. Salisb. *tom. 1, pag. 253; tom. 2, pag. 373, 374; tom. 3, pag. 396*: Cod. Donat. Miræi, *cap. 40*: Hist. Leod. *tom. 2, pag. 209*: Not. Eccl. Mir. *cap. 69*. Duos reperio, sub Othone II, huius nominis Episcopos, Curientem in Rhætiâ, & Wormatiensem; quorum posterior est, de quo agimus. Is sedere cœpit ab an. 975, vt Bruschius vult, vsque ad an. 993, per annos 18; ac simul cum Episcopali hanc aulicam curam sustinuit: idque non vno in loco ipsemet profitetur. in anno autem obitûs, Bruschius errat, vt dicam, cum ad tertium Othonem ventum fuerit. Hæssus patriâ fuit, ac à pietate, eruditione & virtute commendatur. Principum familiaritate & gratiâ, ad Ecclesiæ concredita ornatum & emolumentum, vsus fuisse traditur. Hildyardus nominatur alicubi in Metrop. Salisb. *tom. 1, pag. 137*; Hildipoldus, *tom. 3, pag. 396*: multò autem corruptiùs Hildebrandus, *p. 138*; & Hildibraldus, *tom. 1, rer. Leod. p. 210*: Hildebrandus denique, apud Gevvold. *pag. 69, nu 44*. Vix etiam dubitem eundem cum hoc ipso esse, quem Chron. Spirense, *pag. 279*, in literis an. 989 datis, Ludebaldum pari errore nominat. Burchardum de Mangensfeldt, primum Saxonici Iuris glossatorem, huius Othonis II Imp. quoque Cancellarium fuisse; idque vulgò tradi, ait Kirchner. *de offic. & dignit. Cancell. lib. 1, cap. 2, num. 63*. Vocat illum eximium id ætatis Doctorem, qui Quæstoris titulo, & literatâ dignitate in aulâ prædicti Principis floruerit. Fuisse hunc Burchardum Othonis Consiliarium non negauerim; De Cancellariatu eius ampliùs deliberandum censeo: maximè, cum prædictus Auctor & alios in istum ordinem adoptet, citra aliorum mentem & tradita.

OTHO

OTHO tertius Imp.

Hildebal-
dus Episco-
pus VVor-
mariensis.

Qui fuerat sub parente, sub hoc etiam Cancellis Imperialibus præfuit; nempe idem, quem memoravi, Hildebaldus Episcopus, ab initio Imperij huius tertij Othonis, ad annum vsque ad minimum 997. vnde apparet, consistere non posse, quæ alij de morte eius ad an. 993 referunt. Extant Othonis III Diplomata duo, ab Hildebaldo recognita an. 997, tom. 1. *Histor. Leod. pag. 210; & apud Miræum in Not. Eccl. cap. 77.*

S. Ber-
vvardus
Episcopus
Hildeshei-
mensis.

S. Berwardus è Comitibus Saxonix (à quibusdam Palatinos Comites vocari inuenias) de Somerschenburg, decimus-tertius Hildesheimensis Episcopus, à Bruschio dicitur fuisse Othonis tertij Sacellanus; apertius autem à Lamberto Schafnaburgensi, ad an. 992, Regis Cancellarius vocatur. Addit idem, in diuinis pariter & humanis rebus solertissimum fuisse. Sedit annos 31; fundauitque nobile & diues Cænobium S. Michaëlis, intra muros Hildesienfes. Vitæ sanctimoniâ probatissimus fuit; nec minus in vitâ, quàm ab obitu miraculis claruit. Extat Vita eius apud Surium tom. 6; sed longè plenior apud Broverum, in *Sideribus illustrium Germanix Sanctorum*, scripta à Tangmaro, quo in studijs Magistro vsus fuisse putatur: qui inter alia nos docet, Othonem tertium hunc sanctum virum morum & studiorum Informatorem habuisse.

S. Heriber-
tus Archi-
Episcopus
Coloniensis.

Quid mirum, laudatissimum Imperatorem Cancellarios innocentissimos in ministerio habuisse? Sanctum certè, quem vidimus, Sanctus alius subsequitur, Coloniensis Archi-Præsul, Herbertus: de quo id, quod asserimus, Rupertus Tuitiensis in vitâ testatur, & ex illo refert Serar. *Rer. Mogunt. lib. 1. cap. 29; & Cratopolius in Catalogo.* Etsi autem illi dicant Heribertum primum Cancellarium Othonis fuisse; non tamen id de Archi-Cancellario, cui appellatio illa propriè competit, accipiendum est: vti ex diuersis, quæ supersunt, Imperialium literarum recognitionibus constat, quas Moguntini Archi-Episcopi, vti Archi-Cancellarij, vice Heribertus subscripsit. Videantur *Metrop. Salisb. tom. 1, p. 364; & Miræus l. 2 Diplom. c. 26: vbi an. 999 recognouit; & eiusdem Miræi Notit. Eccles. cap. 77, ac lib. 2. Donat. cap. 21: vbi annus 1007 apponitur, qui ad Othonis Successorem pertinet; sub quo deinceps de Heriberto reliqua referentur.*

S. Heriber-
tus Archi-
Episcopus
Coloniensis.

S. HENRICVS Imp. Germanis secundus vocatus.

S. Heribertus Archi-Episcopus Coloniensis, nouo ac solitario, vt puto, exem.

exemplo, iam tunc Metropolitanam Sedem tenens, non minùs sub hoc, quam Othone III. Cancellarium Imperialis Palatii egit, uti testantur subscriptiones in præcedentibus prolatae. Cœpit enim sedere an. 997; & anno 1021, præsulatus quarto & vigesimo, defecit. Incrementa sua debuit Hildebaldo Episcopo Wormatiensi, de quo supra; qui Wangionum maiori Præpositurâ donatum, & in aulam receptum, negotijsque adhibitum, in Othonis tertij vltiorem notitiam produxit, cui vnice carus gratulque fuit. Namque isti iam inde à condiscipulatu familiaris fuisse videtur; eundem enim cum illo & Roberto Gallia Rege Præceptorem habuit, virum doctissimum sui temporis, *Gerbertum*: qui post Remensem & Rauennatem Cathedras, tandem, Gallicæ originis omnium primus, Petri Sedem Romæ tenuit, *Syluester secundus* vocatus. Fundator est Abbatia Tuitiensis Heribertus; cuius loci Abbas Rupertus, notissimus & celeberrimus Scriptor, vitam eius politiori stylo executus est, apud Surium, & Operum eius Tomo altero legendam. Obstitit, Henr. Imp. ad Imperium aspiranti; cum quo tamen deinceps in gratiam redijt, & fidelissimus illi permansit. Natales quod attinet, è Comitibus Rotenburgensibus; ad Tubarum amnem in Franconia, vel Leiningensibus, ortum ducebat, ut Cratepolius in Catalogo refert. Rupertus de stirpe eius nil ampliùs scribit, quàm ut in Wormatiensi territorio, è matre nobilissimi in Alemaniâ (Sueuia) Comitis Regimbaldi filiâ, natum dicat: vnde potiùs, nì vtrumque erroneum sit, è Leiningensibus quàm Rotenburgicis prodijisse dicendus erit.

Engelbertus Cancellarius recognouit S. Henrici literas an. 1002; quæ extant *tom. 1 Metrop. Salisb. pag. 140*; & confirmationem possessionum S. Bauonis Gandauensis, an. 1003, ap. *Miræum lib. 1. Donat. cap. 17*: vbi Egilbertus legitur. Fortè hic fit Frisingensis ille Antistes, qui an. 1005 sedere incepit, seditque an. 34. Is è Comitibus de Morsburg natales suos repetebat.

T a 2 m o, ut Baronius, Raderus & Streuesdorffius; siue **Dago**, uti Trithemius & Crantzius vocant, Cancellarius fuit Henrici Sancti ad annum 1004; quo Magdeburgensibus illum Archi-Episcopum dedit, uti Crantzius in *Metrop. lib. 4. c. 3*; & Trithem. in *libro de Bauaria Ducibus* prodiderunt. De hoc videri possunt, quæ inter Sanctos Cancellarios infra exequor.

Huic Eberardus, quantum hæcenus indagare potui, Successor obuénit; cuius plures supersunt recognitiones de annis 1006, 1007, & 1008, apud *Miræum lib. 1. Diplom. c. 27*, & in *Notit. Eccles. c. 78*, & 79; *Histor. Leod. tom. 1. pag. 213*; *Metrop. Hundij tom. 3. pag. 526*. Hunc fuisse illum ipsum Eberardum,

H

quem

Engelbertus Episcopus Frisingensis.

Tagmo Arthi-Episcopus Magdeburgensis.

Eberhardus Episcopus Bambergensis.

quem Henricus à se fundatæ, an. 1006, Ecclesiæ Bambergensi primum Episcopum præfecit; non video cur dubitare possimus. Quamuis hac in re coniecturis minimè opus sit. Dithmarus enim, Merspurgenſis Episcopus, qui præfens interfuit, narrans, *lib. 6. Historia sue, Synodi Francofurtensis gesta, & erectionem Ecclesiæ Bambergensis*, ita scribit: *Eberhardo tunc Cancellario cura Pastoralis à Rege committitur, & hic à præfato Archi-Præsule (Willigiso) eodem die consecratur. Hunc Wippo, in vita Conradi Salici, vocat virum ingenio & moribus reipub. valdè necessarium. Eberardum Adelboldus excepit, is qui vitam S. Henrici Domini & Benefactoris sui scripsit, Sigeberto teste, de viris illustribus, c. 139; qui Adelbodum vocat. Hunc autem Henrici Sancti Cancellarium fuisse, auctor est Trithemius, in Chron. Hirsaug. pag. 43. Magnum Chronicon Belgicum Pistorij vocat Consiliarium Eximium. Hic Ultraiectinæ Ecclesiæ ab Imperatore præfectus fuit; cui cum laudabiliter præfuisset octodecim annis, sub Conrado Salico, an. 1027 obiit, uti ex *Ultraiectensibus annalibus Chron. præd. Auctor, & Trithemius scribunt. Incidit igitur annus promotionis eius in annum 1009; ut absurdum non sit, si Eberardo, quod fecimus, Successor detur; sequentes enim Henrici annos Guntherius ferè occupat vniuersos. Præter vitæ Henrici scripsisse plura traditur à Sigeberto, quorum aliqua Trithemius recenset. Fuerat antea Lobienſis Clericus, ut idem Sigeb: seu, ut magis specificè Trithemius designat, Monachus Benedictinus: apud quem tamen perperam Bobienſis legitur; nec tam librarij, quàm ipsius, ut suspicor, Scriptoris errore. Est enim Bobiū Italiæ Monasterium, idque Lobienſis, seu Laubiensī Belgico, longè olim celebrius fuit. In illis, quæ ad conspectum meum venerunt, Diplomatis, huius non vidi mentionem fieri. Contra Theodoricum Hollandiæ Comitem, pro Ecclesiasticâ libertate, multa bella gessisse, ijdem Auctores memorant.**

Arifo Archi-Episcopus Moguntinus.

Arifonem, Archi-Episcopum Moguntinum, fuisse prius *magnum Imperatoris Cancellarium*, auctor *Chronici manus. Hildesheimensis* tradit; cuius rei hæcenus testimonia alia non comperi.

Guntherius Archi-Episcopus Salisburgensis.

Tandem igitur Guntherus, siue Guntherius, sequitur; qui an. 1009 recognouit Priuilegium Mindensis Ecclesiæ, ab Henrico concessum, (extat apud Pistor.) & alias literas, in *Metrop. Salisb. tom. ., pag. 38*; anno autem 1010, donationem factam Monasterio Pollingano in Bauaria, in *Metrop. Salisb. tom. 3, pag. 113*; an. 1011, Priuilegium Monialibus in Chuebach datum, apud Hundium *tom. 2, pag. 248*. annos 1018, 1019, 1021, vide apud Gretserum in *Diuis Bamberg. pag. 78*; Notit. Eccles. Miræi *cap. 80; lib. 2. Donat. cap. 22*; *Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 144; tom. 2, pag. 374*. De anno autem 1023, qui fuit Henr. Imp. penultimus,

timus, extant subscriptiones Guntherij apud Goldast. *tom. 2 Constit. Imp. pag. 46*; & in Chron. Laurisheim. Freheri, *pag. 75*. Hic post Henricum, cui in vita & post mortem patrata miracula sanctitatis opinionem obtinuerunt, factus est vigesimus quartus Salisburgensis Præsul, præfuitque laudabiliter annis quatuor; vti non tantum Hundius in *Metropoli*, sed etiam Brunnerus *lib. 5 Boicorum* testantur. Pulchrè autem tempora conueniunt: anno enim 1023 Henricus obiit, & in eodem desinunt Guntheri recognitiones; vt dubitandum non sit, suscepto Archi-Episcopali pallio, Cancellariatui renuntiassè. Fuit tamen, præter recensitos, eiusdem Imperatoris Cancellarius etiam Suidigerus, (aliqui Sindigerum corruptè vocant) natione Saxo, Episcopus Bambergensis; qui postea ab Henrico tertio Cæsare, dicto Nigro, cuius Cancellarium fuisse erroneè tradit Kirchnerus *lib. 2, cap. 1*, amotis tribus in schismate electis Pontificibus, Romanus Papa, Clementis II nomine, promotus fuit an. 1047: & sequenti, non sine veneni propinati suspitione, post nouem mensium Pontificatum interijt, reuectusque in Germaniam, Bambergæ honorificè tumultatus est. Auctor eius rei Bruschius in Catalogo, & Laurentius Beyerlinck in *Theatro tom. 5, pag. 130*. Hunc sagacissimi ingenij fuisse scribit cit. loco Kirchnerus. Reperio præterea apud Gevvoldum *de Septem-viratu, pag. 99, num. 55*, Henricum Cancellarium, ad an. 1014; vbi sequens subscriptio refertur: Henricus Cancellarius vice Euphrardi Episcopi & Archi-Cancellarij. Actum Romæ. Suspiciari autem possumus, Guntherium Cancellarium, proficiscente in Italiam Cæsare, in Germaniâ remansisse; in medios enim Guntherij annos Henricus hic incurrit. Monet autem, ne & hoc præteream, Gevvoldus, pro Euphrardo illic Heribertum Coloniensem, vtpote Italiae Archi-Cancellarium, restituendum esse: quæ interpolatio donec firmioribus aliquibus adminiculis stabilietur, parum satisfacit; maxime cum necdum à quoquam probatum sit, iam tunc S. Henrico imperante, Italiae Archi-Cancellariatum Coloniensibus Archi-Episcopis fuisse hereditario iure concessum; cum potius contrarium in præcedentibus ostensum sit, quò Lector remittitur. Deinde nequaquam probabile est, si illic Heribertus intelligi deberet, scriptusque fuisset, solius Episcopi epitheton illi datum esse; cum inter subscriptores eiusdem Diplomatis, Archi-Episcopali debito titulo honoretur. Certius autem hac de re iudicari posset, si de contentis istius Diplomatis constaret. Hactenus ad minimum suspicor, de negotio aliquo Italico in illo dispositum fuisse; ac propterea Italici Archi-Cancellarij nomine, qui aliquis ex Episcopis Italiae fuerit, illud recognitum fuisse. Verius igitur cenfeo, pro Euphrardo, Euerhardum reponi oportere, vbi cūque tandem is ouilia sua constituerit.

Suidigerus
Episcopus
Bamber-
gensis postea
Clemens II
Papa.

Henricus.

CONRADVS Salicus Imp. eius nominis secundus.

Burchardus Episcopus VVormatiensis.

SVb Conrado, se principe loco sistit Burchardus, qui anno 1024, & 1026, recognouit literas huius Principis, quibus Werdinenſis in Westphaliâ, ad Ruram amnem, Monasterij confirmauit Priuilegia; vt auctor est Gerhardus Kleinsorgius, in *Ecclesiastico suo patrie nostrae Chronico*, aliquoties à me laudato. Vixit adhuc sub initium Imperij prædicti Conradi Imperatoris, (cuius adolescentis Nutritius & Institutior fuerat, vicissim ab illo omni vitâ charissimus habitus) S. Burchardus Episcopus VVormatiensis; decessit enim, vt in *Catalogo* scribit Bruschius, an. 1025, 20 Augusti. Dubito tamen, an sit hic ipse, de quo apud Kleinsorgium; maximè, quòd posteriores anno 1026; atque ita, de aliquorum sententiâ, post Burchardi mortem, quam communiter in annû 1025 cadere scribunt, scriptæ sint: & fortè verisimile non sit, S. Burchardum, eo temporis decrepitum ferè senem, se aulico pistrino addicere voluisse. Accedit, quòd postremis Conradi annis, hoc nomine Cancellarius aliquis in aula eius egerit, quem suspicari possumus cum prædicto eundem esse; licèt medius aliquis, de quo statim, interuenerit: nam eius rei alia etiam exempla in Imperatorum Historia occurrunt. Liberum interim per me Lectori erit, quid de hac re probabiliùs veriusque statuere velit. Quia tamen, quod postmodum prædictis iam scriptis mihi primùm innotuit, præcipuus nodus de an. 1026, qui negotium mihi faceſſiuit, per Cardinales Baronium & Bellarminum solutus est, qui concordantibus suffragijs S. Burchardum non anno 1025, vt plerique priùs voluerant, sed sequenti 1026, obiisse tradunt, ac illius sententiæ veritas ex gestis Conradi Imperatoris abundè apparet; reliqua in contrarium nos vocantia, non perinde magni æstimo; valdeque probabile duco, voluisse Conradum, hunc Educatores & Magistrum suum, vel in extremâ senectâ Aulici Cancellariatûs sublimi dignitate exornare. Ac forte huc non nihil faciat, quòd S. Burchardus, vt vitæ Scriptor refert, iam iam moriturus; se inter ditissimos recenseat. nec puto cuiquam dubium esse, compendiosam ad opum cumulationem, per opimum & pingue Cancellariatûs officium, quàm tenuem Ecclesiasticum censum, patere viam. Videat de reliquis Burchardum concernentibus, cui lubet, Mantissam nostram, cap. 1 de Sanctis Germaniæ Cancellarijs.

Vdalricus.

Vdalricus, siue, vt lectio eius nominis alicubi variat, Odalricus, Oudalricus, vel Vodalricus, ab an. 1024, id est, ipso ferè Conradi imperantis primordio, ad annû vsq; 1029, tanquã Cancellarius Diplomata sui Principis recognouit;

uit; vti videre est, quoad an. 1024, in *Metrop. Salisb. tom. 1, p. 146*; & *tom. 1. Histor. Leod. pag. 264*: quoad annos 1025, ead. *Metrop. Hundij tom. 1, pag. 143*; & *tom. 3, pag. 407*: an. 1026, *Metrop. tom. 3, pag. 346*: an. 1027, *Kleinsorg. in Chron. Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 371*: an. 1028, *ibid. pag. 372*: an. 1029, *Metrop. part. 1, pag. 143*; & *part. 2, pag. 39*. De hoc quod præterea dicam, hæcenus non habeo: necdum enim in omnes & singulos Cæsareanorum Diplomatum subscriptores curiosius inquirere mihi vacuum fuit. nec dubito, de aliquibus frustraneum laborem fore; licet faciliorem eiusmodi venatum faciat, quod liquidum sit, Ecclesiastici Ordinis ad vnum omnes fuisse. Dispiciat autem Lector philomusus & philologus, cum constet Diplomatum fide, memoratos modo, Burchardum & Vdalricum, annis 1024, & 1026 (de intermedio quis idem statuere dubitet?) simul Cancellarios aulicos eodem tempore fuisse; an non de alijs temporibus idem dici possit. Ac velit fortè ad ita opinandum nos inuitare, quod non vno in loco illorum aliqui, quasi ad aliorum eiusdem nominis & officij differentiam, *Summi vel primi Cancellarij* vocentur.

Successor Vdalrici in officio fuit Burchardus; siue is ille ipse sit, de *Burchardus* quo priùs; siue ab illo diuersus, quod magis puto. Is recognouit vice Bardonis *Archicapellani*, an. 1033, Priuilegium Ecclesiæ Mindensi concessum, apud Pistorium, & apud Miræum in *Codice Donat. cap. 47*; licet ibi Bulchardus legatur: deinde in *Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 145*, an. 1034; apud Miræum, in *Notit. Eccles. cap. 84*; *lib. 2. Donat. cap. 23*, an. 1038; *Metrop. Salisb. part. 1, pag. 145*. Inuenio in *Basiliensium Episcoporum Catalogo*, sub Henrico IV, Burchardum de Hasenburg; sed illum hoc Cancellario iuniorem censeo.

HENRICVS tertius, cognom, NIGER.

PRIMO loco Theodoricus referri postulat, qui recognouit Bardonis *Theodoricus Episcopus Constantiensis* Moguntini vice (is in *Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 365*, etiam VVardo & VVartho scribitur) Priuilegium Henrici, datum Mindensi Ecclesiæ, quod inter reliqua edidit Pistorius; idque an. 1039 datū fuit: vti & confirmationem bonorum Frisingensis Ecclesiæ, factam eod. anno: *Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 148*. De anno 1040, vide Miræum in *Notit. Eccles. cap. 87*; *Histor. Leod. Chapeauilli; tom. 1, pag. 280*; *Metrop. Hundij tom. 2, pag. 4*, & *276*: ac *tom. 3, pag. 881*. de an. 1045, (dummodo is non alius Theodoricus, sed hic idem est) vide eandem *Metrop. tom. 1, pag. 365*; & *tom. 2, pag. 15*. Hic, pro more meliorum istorum seculorum, Aulicæ curæ satur, anno 1045 Episcopalem Cathedram conscendit, apud Constantienses, factus eius loci in ordine trigessimus octauus Antistes;

cùm antea Aquisgranensis & Spirensis Præpositus fuisset, vt Bruschius auctor est, qui Cancellarium & Arch-Sacellanum vocat. Fuit Imperatori Henrico longè charissimus; cùm autem valetudine infirmiori vteretur, post quartum assumptionis annum, Successori morte sua locum fecit.

*Euerardus
Archi-
Episcopus
Treueren-
sis.*

Euerhardus vice Balduini (*Bardonis* legi debet) recognouisse legitur apud Miræum in *Notit. Eccles. cap. 47*, anno 1041: quem eundem annum ponit etiã Metrop. Hundij *tom. 1, p. 149; & tom. 2, p. 249*: an. 1044, inter Diplomata Monasterij sancti Maximini, num. 22. Fuit hoc tempore Augustanus Episcopus Eberhardi nomine; quem tamen sunt qui Epponem, vel Gebhardum dictum velint; quem hunc Cancellarium esse, fortè non nemini non absurdum dictu videatur. Is anno 1048 obiit, præfulatus anno decimo octauo; Imperatore & Principibus Imperij præsentibus, honorificè terræ datus. Veriùs tamen crediderim, fuisse hunc Treuirensis eo nomine Archi-Episcopum, in ordine 77; qui Hezelino Sueuiæ Comite natus, S. Popponi successit an. 1049. Hunc enim ab Henrico Imperatore III, Consilijs, rebusque magnis adhibitum fuisse scribit Kyriander *part. 9*, de Augusta Treuer. Fuerat antè Maior Præpositus Wormatiensis.

*Adalgerus
Episcopus
Worma-
ziensis.*

Post hunc Adalgero, siue Adalgerus, sequitur; qui anno 1043 recognouit literas, non Arnulphi, vt malè legitur in Metropoli Salisb. *tom. 2, pag. 506*; sed Henrici tertij. Id enim constat non tantùm ex nomine Archi-Cancellarij *Bardonis*, cui cum anno illic expresso, 896, nihil commune est; sedit enim ab anno 1031, vsque ad an. 1051: sed multò magis ex annotatis ordinationis & regni annis; qui nulli Imperatorũ omnium, præterquã vni tertio Henrico competunt. Ordinationis (ita habet textus) 16 (anno;) regni verò quinto. Vnicum enim in omni Imperatorum nostrorum Augustã historiã, præter alterum Henrici VI, filij Imp. Friderici I, ab hoc non multùm recedens, exemplum habemus, totis vndecim annis, ante obitum Patris, designati & electi Regis, in hoc Imperatore Henrico, qui, cùm anno Chr. 1026, Successor in Imperio paterno destinatus & declaratus fuisset; an. 1040 demum regnare cæpit: ita vt præmissi ordinationis & regni anni non in alium, quàm quem expressi annum (1043) incidant. remanet tamen, pari, vt videtur, librarij mendo, vnius atque alterius anni discrepantia, in aptandis inuicem Imperij & regni Henriciani annis. Cæterum, vt id obiter, pro maiori declaratione eorum quæ dixi, non præteream, non huius tantùm, sed & aliorum Diplomatum fide & testimonio euidentis est, mutatum fuisse istis temporibus morem præsum, qui sub Carolinæ stirpis Monarchis & Othonibus obseruari solitus erat. Illi enim annos regni computabant non à tempore mortis illorum, qui-

bus

bus successerant, sed ab ipsa primæua regij tituli consecutione, in arrham & certitudinem successionis secuturæ, delati: vti Ludouici Regis Germaniæ, Imp. Ludouici Pij filij; Othonis Imperatoris eius nominis secundi, Diplomata ostendunt. E contrario Henrici, tertius, quartus, & quintus, annos ordinationis numerant à primæua electione & Coronatione regia, (hæc enim & in literis antiquis, & ab Historicis passim Ordinatio nominatur;) annos regni à termino cœpti regiminis & administrationis regia. Omnes enim tres, à viuis parentibus in consortium regni assumpti sunt, procerum Imperij assensu. De tertij Henrici annis iam dixi. Quarti annus regni primus incidit in ordinationis tertium; Quinti verò in sextum. Præter autem præmissa, hoc quoque documento est, Diploma præmemoratum pseudepigraphum esse; quòd nullibi reperiat, sub Imp. Arnulpho fuisse Adalgero Cancellarius aliquis: cum vice versa, sub Henrico III, id munus obierit eo nomine Wormatiensis Præsul, vt disertis verbis Bruschius testatur, qui Adalgerum vocat, & præfati Principis Cancellarium supremumque Consiliarium diu fuisse scribit. Nobilis genere fuit, ait idem Auctor, sed virtute nobilior; non tamen amplius quam quinque mensibus Ecclesiastico regimini præfuit, electus Martio mense, Augusto moriens.

VVintherius, siue VVuntherius, qui & alicubi corruptè Win-
 chertus est, vndecim ad minimum annis togatæ militiæ ducatum tenuit, sub
 Henricis III & IV, patre & filio; ab anno 1048, ad an. 1058. Videantur, si cui
 placet, de an. 1048, Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 26; de an. 1049, Priuilegia Min-
 densia, num. 8; Metr. Hundij tom. 1, pag. 367, & 478; tom. 2, pag. 27; de an. 1052,
 Metrop. tom. 1, pag. 150: vbi vice Luitv valdi recognouisse scribitur, qui
 communiùs Leopoldus reliquis in locis vocatur; & pag. 366, an. 1057, i-
 bid. pag. 161; an. 1058, Priuil. Mind. ap. Pistor. num. 20. Hunc eundem esse censeo
 cum Gunthero, quem Lamb. Schaffnaburgens. ad an. 1056, Henrici tertij
 Cancellarium fuisse scribit: nam, vt ex adductis Diplomatum allegationibus
 patet, tam præcedentibus quàm subsequenter annis, id muneris Winthe-
 rius sustinuit; vt valdè verisimile sit, accedente etiam nominis vicinitate, non
 minus intermedio isto, à Schaffnab. designato anno, quàm reliquis, eidem
 intendisse. Nec dubitare quis velit, esse hunc siue Guntherum, siue Winthe-
 rium, Bambergensem Antistitem, in ord. quintum; qui an. 1060, à quarto
 Henrico illam Cathedram obtinuit, ei que sex annis vtilissimè, vt ait Bruschius,
 præfuit. Eloquentissimus fuisse celebratur, ac multarum linguarum cognitio-
 ne illustris. Profectus an. 1064, cum Sigefrido Archi-Episcopo Moguntino,
 Othone Episcopo Ratisbonensi, alijsque Proceribus, septem millium comi-
 tatu,

VVintherius, siue
 Guntherus,
 Episcopus
 Bambergensis.

tatu, religiosâ peregrinatione in terram sanctam, Saracenorum, Iatrocinijs à tot iam seculis hunc in diem vsque infamium, cum reliquis viâ comitibus, manus incidit; ac, ob venustam proceri pulchriq̃ corporis maiestatem, pro præcipuo & honorabiliori totius agminis habitus, ideoq̃ cædi princeps destinatus, opportuna animositate vires resumens, suoq̃ cæteris exemplo animos reddens, è manibus grassatorum generosâ felicitate se liberauit. Bambergam tamen suam non reuisit; sed in Carinthia, dum redire properat, morte iniiciente manus, defecit.

*Henricus
Episcopus
Augustanus.*

Henricum, eius nominis secundum, & in ordine 29 Augustanum Episcopum; quamuis Diplomatum testimonia me hæcenus destituant, eiusdem Henr. Imp. Cancellarium fuisse, Bruschio, è vetustis annalibus tradenti, credere conuenit. Is doctum, robustum, & formosum fuisse asserit, & Henrici quarti Institutorem. Auctor Chronici Augustani, à Pistorio editi, Sigismundus Grossenbrod, religiosus S. Benedicti, conuentûs SS. Vdalrici & Afræ, qui magnæ industriæ virum vocat; ait, per absentiam Henrici tertij in Italia, hunc Imperij gubernacula disposuisse. quod & mortuo illo fecit, puero etiam tunc filio eiusdem Imperatoris prædicti. sed quem gratia & potentia, quâ apud Imperatricem Agnetem pollebat, ad extremum, veteri & solenni consistentium in sublimi loco fato, pessundedit; seu inuidia illa, seu iustus zelus fuit. In causâ tamen persecutionis institutæ, & subsecuti exitij, variant: quæ enim plerique de genitrice Regis tradunt, Auctor prædicti Chronici ad sororem, custodiæ eius creditam, refert. quam rem, sup̃tamq̃ eo nomine, Henrici IV iussu, de illo pœnam, apud alios quàm hîc legi malo.

*Hardouidus
Episcopus
Bambergensis.*

Post Theodoricum, nî fallor, inferendus fuerat **Hardouidus**, siue **Hezelinus**, tertius Episcopus Bambergensis; quem Henrici III Cancellarium fuisse, è monumentis illius Ecclesiæ Bruschijs commemorat. Ad Episcopatum, illum sublimauit Imperator prædictus an. 1047; cui, ad annum vsque 1054, per septennium præfuit, modicâ sanè laude, si credimus laudato Auctori.

HENRICVS quartus, cognom. Senior.

*Guntherus
Episcopus
Bambergensis.*

Cancellariorum, sub hoc bellace & animoso, sed infelici multis nominibus Principe, ille ipse **VVintherius**, siue **Guntherus** agmen ducit; de quo, sub Patre huius, quem Seniorē veteres dixere, & sepulchralis inscriptio etiam nunc vocat, dictum est; de quo alia, quàm quæ retuli, non libet addere. Si quis tamen famosum in historijs, Hierosolymitanum iter eius, nôse
se desi-

se desiderat, Lambertum Schaffnaburgensem adire poterit; qui præ ceteris paulò elegantius & vberius memorabilem istam & vnicam historiam, sub an. 1065 refert. Videatur ibidem præclarum & valdè memorabile huius viri Elogium.

Secundus Gebehardus fuit: extat enim apud Miræum, *lib. 2 Donat. cap. 24, in Notit. Eccles. cap. 89*, Henrici quarti Diploma, quo Niuellensis Ecclesiæ prædia in tres partes diuidit, quod anno 1059, Hebefardus (ita enim illic corruptè pro Gebehardo excusum legitur) Cancellarius vice Luitpoldi Archi-Capellani recognouit. Sine mendo nomen eius scribitur inter Mindensia Priuilegia, *num. 12*, in literis Henrici IV, eodem an. 1059 à Gebehardo subscriptis; cui loco filius, non dubitem pro certo habere, Hebefardi nomen apud Miræum, vt dixi, corruptum esse. Fuit & circa annum 1077 hoc nomine Cancellarius, quem ab hoc diuersum puto; ideoque separatim de illo, suo loco acturus sum. Probabile autem est, illum, de quo hæc retuli, non alium esse, quàm eo nomine Salisburgensem Archi-Episcopum, qui ab Auentino, & ex illo ab Hundio, *in Metropoli*, Henrici IV Scriba vocatur, Auctor autem vitæ eius, quam edidit Ioan. Abbas Lambacensis, appellat summum Aulae regiae Capellanum. quæ inuicem collata, accedentibus insuper præallegatis Diplomatum, vetant deinceps dubitare de Cancellariatu eius. Fuit autem, quod natales attinet, è familia Comitum de Helfenstein, gente Sueuus. Archi-Episcopus factus est anno 1060, (ita Auctor vitæ eius) proximo ab illo, quo relata Diplomata recognouit, anno.

VVichbertum Hundij Metropolis suppeditat; apud quem, *tom. 1, pag. 152*, extat Donatio Henrici, facta Ecclesiæ Frisingensi, de bonis in Histria alibique sitis, anno 1062, quam recognouit Sigefridi Archi-Cancellarij vice Wichbertus Cancellarius. Non est dubium, hunc esse Parmensem Episcopum, quem Itali, more in eiusmodi Germanicis nominibus sibi familiari, Guibertum vocant; qui postea Rauennas Archi-Episcopus factus, ac tandem in Antipapam eleuatus fuit: de quo multa Baronius, alijque Ecclesiasticarum rerum Scriptores. Hunc Italiae Cancellarium Cuspinianus, vt suprâ ostendimus, constituit; cuius opinio hîc à me non impugnabitur: constat interim excitato Diplomate, simul etiam aliquo tempore Imperialis Aulae fuisse Cancellarium. Videtur autem hoc ipso anno 1062, vtroque officio, tam Archi-Cancellariatus Italici, quàm Aulici Cancellariatus, priuatus fuisse. De illo (Archi-Cancellariatu) intelligo, quod scribit Baronius *tom. II, sub ann. 1062, num. 17*, Gregorium Vercellensem in Guiberti locum successisse; in aulico enim munere Fridericus est surrogatus; ad quem transeo.

Guibertum igitur secutus est Fridericus; qui recognouit, anno

I

1063,

Gebehardus Archi-Episcopus Salisburgensis.

VVichbertus Archi-Episcopus Rauennas.

Fridericus Episcopus Monasteriensis.

1063, tertium-decimum Mindenſis Eccleſiæ Priuilegium, Goſſariæ in Saxonia emiſſum. Idem ſubnotauit literas eiſdem Imperatoris, datas Eccleſiæ Patauieſi eodem anno; quas infertas legimus Salisburg. Metrop. tom. 1, pag. 367. Fuit iſto tempore Fridericus è Miſniæ, vt volunt, Marchionibus, Magdeburgenſis Eccleſiæ Præpoſitus: qui cùm Capituli ſtudio, illic Engelhardo Archi-Epiſcopo, hoc ipſo anno 1063 defuncto, Succellor deſtinaretur; Annonis Coloniſis fratri Weçiloni cedere compulſus fuit: ac eodem faciente Annone, rerum eo tempore apud Imperatorem, cuius tunc gratiâ necdum exciderat, potiente, Mimigardeuordenſi Eccleſiæ, quæ circa illa tempora, quod hodieque obtinet, Monafterienſis dicit cœpit, commodum per obitum Roberti vacantem, Antifites datus fuit. Hunc ego, cùm tempora ad amuſſim quadrent, & pro more iſtius æui, quo Epiſcopatum largitionem abſolutâ quodammodo poteſtate ſibi Cæſares uſurpabant, adeoque qui ad eiſmodi culmina anhelabant, curiam ferè ſequebatur, laboribusque aulicæ militiæ, & indiſtriâ ſe iſtis petitionibus præparare & commendabiles facere conſueuerant; prædictum Cancellarium fuiſſe nequaquam ambigo. In uetufiſtis enim & ab hominum memoria remotioribus, quoties firmiora quibus inſiſtamus non ſuppetunt, coniecturis indulgere permiſſum eſt; dummodo ieiunitas uitetur, modusque adſit; nec illæ fundamento ſuo probabili, quale hac in parte non abeſſe oſtendi, deſtituantur. Nolim tamen credulitatē meam Lectori in præiudicium obtrudere, cui iudicium ſuper hac re integrum relinquitur.

*Sigehardus
Aquileien-
ſis Patriar-
cha.*

Sigehardus, ſiue Sigeharius, Laurisheimenſi Chronico Freheri, & Metropoli Hundianæ, uitæ ſuæ, quâ in memoriâ uiuorum tot ſeculis ſuperſtes manet, debitor eſt. In literis enim Henrici quarti, quibus Altmanno Patauieſi Epiſcopo dat villam Tyefnfurt, anno 1067 recognitionem Sigehardus fecit, pag. 368. ubi tamen corrigendum, quod in impreſſo eſt, recognouiſſe Sigehardum vice Godefridi Vice-Cancellarij; reponendumque, Sigefridi Archi-Cancellarij. Nec enim reperiuntur iſtis temporibus aliqui Vice-Cancellarij fuiſſe; ac ſolenne tunc erat, ſi Cancellarij abeſſent, illorum nomine Notarios (hodie Secretarios uocamus) ſubſcribere. Deinde abſurdum nimis ſit, Cancellarios Vice-Cancellariorum vicem non ſubire tantum; ſed etiam illud ipſum publicè in ſolemnibus literis profiteri. Sedit autem prænotato anno 1067: quo etiam in ſacrâ ad ſepulchrum Domini peregrinatione, peregrè abfuit Sigefridus, Moguntinus Archi-Epiſcopus, è Baronibus de Epſtein; qui ab an. 1059, uſque ad 1088, variâ fortunâ præfuit. Huius Archi-Cancellarij expreſſè, & citra mendum, Laurisheimenſe Chronicon nomen ponit, pag. 80; ubi Sigeharij eiſdem ſubſcriptionem vice eiſ factam refert.

Hic

Hic Sigeharius autem, siue, vt à Lamberto Schaffnaburgensi vocatur, Sigehardus, anno sequenti 1068, euectus fuit ad Aquileiensem Patriarchatum, in quo Rauingeri tunc morientis Successor fuit; vti auctor est prænominatus egregius Scriptor, ipsisque Bellarmino & Baronio eximie laudatus, in *Chronico suo*: quod etiam Herm. Kirchnero, Oratori & Poëtæ celebri, *lib. 1. de Offic. & dign. Cancellarij, cap. 3, num. 24*, obseruatum est. Anno 1076, fuit Apostolicæ Sedis Legatus in Concilio Triburiensi. De miserabili exitu eius, memorat Constantiensis Bertoldus, quem Gretserus Bernoldum vocare mauult, ad annum 1077, & ex illo Baronius *tom. 11 Annal.*

Sigehario in Cancellariatu Bibo successit, teste eodem Schaffnaburgensi; de quo hætenus præterea parùm cognoui: nec superest memoria eius in Diplomatum, quæ ad meum peruenere conspectum. Videtur tamen ex Cancellario Imperiali in Tullensem Episcopum prouectus esse. Fuit certè eo nomine istius Ecclesiæ Præsul sub Henrico IV; à cuius etiam partibus contra hostes eius stetit, vt auctor est Auentinus, *lib. 5 Annal. Boic. (mihi pag. 359)*; vbi inter ceteros Henricianarum partium Antistites recensetur. Ioan. Chenu Biturix, in *Catalogo Episcoporum Tullensium*, quem valdè mutilum & lacærum exhibet, hunc cum plurimis alijs præterit.

Bibo Episcopus Tullensis.

Adelbero, qui etiam alicubi Albero vocatur, an. 1070 & 1072, Cancellariatus munus apud Henricum IV obiuit. Extat duplex illius Principis Diploma, *tom. 2 Hist. Leod. à Chapeauillio editæ, pag. 11 & 13*, quæ vice Sigefridi (vtrobique corruptè Sigieridi scriptum est) Archi-Cancellarij Adelbero recognouit; vti etiam *tom. 1 Metrop. Salisburg. pag. 8*. Idem recognouit consensum foundationis Episcopatus Gurcensis, datum prædicto anno 1072, qui extat in *vita Gehehardi Archi-Episcopi Salisburg. eius Fundatoris*. Tenuit hæc temporibus Herbipolensem Ecclesiam Adelbero, Comes à Lambach & Scherdingen, Bauarus, ex illo terrarum tractu, quem hodie Austriam supra Anasum vocant: is enim antiquitus, vsque ad Friderici I Imperium, Bauariæ Ducatus pars fuit; ac dubito, an non illi applicari possint, quæ de hoc Cancellario retulimus. Etsi enim obstare videatur, quòd Episcopus ille anno 1045 ad Pontificalem infulam euectus sit, Albero autem Cancellariatum tenuerit viginti quinque & amplius annis postea; hoc tamen tantopere me non moueret, eò quòd aliquoties actu iam Episcopi hanc Aulicam curam subierint, & Herbipolensis ille Præsul præfatos annos pluribus adhuc annorum curriculis superarit, vtpote qui integros quadraginta annos sessionis sacræ, quamuis exilio interpolatos, impleuerit; nisi maior inde difficultas oriretur, quòd pessimè inter Henricum IV Imp. & Adelberonem Herbipolensem, longo tem-

Adelbero Episcopus Herbipolensis.

pore conuenerit; vsque aded, vt binâ vice Sede suâ exturbatum in exilium miserit. Ita certè Bruschius in *Catalogo*. Auctor tamen vitæ, à Lambacensi Abbate typis Augustanis editæ, posterioris exilij causam aliò reijcit, eiusque prædictum Cæsarem absoluit. Verùm istam obiectionem vicissim eleuat, quòd anno demum 1084, illud Imperatoris cum Episcopo dissidium ortum sit, possitque inde prædictorum conciliatio fumi, ita vt verè affirmetur, inimicitias illas Cancellariatui, vtpote ante decennium & ampliùs gesto, nequaquam obstare. Eliget Lector, quod ipsè melius videbitur. Fuit autem Episcopus Adelbero filius Fundatorum Lambacensis in superiori Austria Cænobij Benedictini; in quò etiam post iteratam eiectionem, licèt tertio reuocatus, quietem amplexus mori maluit, quàm tertia vice fortunæ inconstantiam & mutabilitatem periclitari. Anno igitur 1090 illic obiit, ac honorificè tumulatus est. Fuit eodem tempore Adalbero Episcopus Metensis; qui, vt Lambertus scribit, an. 1072 obiit. Fuit denique tertius, eiusdem nominis, Bambergensis Episcopus, è Comitibus de Pogen, Bauarus, Conradi Imp. è sorore nepos, tertij Henrici consobrini, qui obiit an. 1060.

Egilbertus. Egilbertum Gevoldo debeo, qui illum refert in *tract. de Septemviratu pag. 103, num. 67*: Egilbertus Cancellarius vice Sigefridi *Archi-Capellani* recogn. an. 1073, anno regni Henrici regis XX, Præsidente Romæ Apostolicam Sedem Gregorio VII, qui & Hildebrand. Hæc vltima adiungere volui, quòd aliàs regulariter in solitum sit, in Diplomatis Cæsareis annos Pontificum adiungere.

Adalbertus. Adalbertus recognouit vt Cancellarius, Sigefridi Moguntini nomine, an. 1074, Henrici IV literas, Frisingensi Ecclesiæ datas, quæ extant in *Metropoli part. 1, pag. 153*. Quis fuerit iste Adelbertus, adhuc quæro. Bremensis *Archi-Episcopus*, in aulâ huius Imperatoris diù potès, hic esse nequit; is enim obiit an. 1072. *Lamb. Schafnab.* Nec videtur etiam fuisse Adalbertus I, Moguntinus postea *Archi-Episcopus*, qui aliquantò iunior fuit; ac is, vt postmodum in ordine suo videbimus, sub filio demum Henrico iuniore Cancellariatum assecutus est. Fortè videri non-nemini possit, hunc cum præcedente Adalberone eundem esse. Et est sanè idem nomen Adalberti & Adalberonis, sicuti Bernardi & Bernarij, Wicharij & Wichardi, Engelperonis & Engelberti, &c. Nihil definitio.

Gebhardus Episcopus Constantiensis. Gebhardus, hoc nomine secundus, huius Principis Cancellarius, ad annos Chr. 1077 & 1078 occurrit. Priori recognouit *confirmationem priuilegiorum & regalis libertatis*, vt habent Diplomatis formalia, Henrici IV Regis, datam Monialium Cænobio Chiemsee: *Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 244*. Sequenti,

quenti, eiusdem literas subscripsit, quibus Cœnobium Benedictinorum in Beurn, in antiquam restituit libertatem, & in regalem protectionem recipit; apud eund. Hund. in *Metrop. tom. 2, pag. 145*. In his posterioribus autem Vice-Cancellarius vocatur, siue librarij id, aut Typographi mendum est; seu potius, qui Cancellarij erant, simul indifferenter eo tempore Vice-Cancellarij nomen usurpabant: de qua re difficile est certum quid definire. Fuit sub Henrico, hoc nomine Spirensis Episcopus, prius Argentinensis Canonicus, postmodum Religiosus ac Abbas Hirsaugiensis, è Comitibus de Aurach. Mihi autem magis videtur, Cancellarium hunc, fuisse Constantiensem illum Episcopum, qui eam quadragesimus secundus in ordine Cathedram adscendit; an. 1082. Fuit is Zaringiæ Ducis Bertholdi frater, itidem Hirsaugiensis Monachus, post decennium Henrici Imp. iussu eiectus. Ignoscat tamen Lector benignus, si in coniectando me plus, quàm prober, alicubi audacem iudicet.

Hermannus an. 1089 recognouit Henrici Diploma, quo Scotigenas Benedictinos, Ratisbonæ agentes, in S. Petri suburbano tunc temporis; sed per ciuile sub Carolo quinto Germanicum bellum, nunc à multis annis diruto Monasterio, in protectionem recipit. Extat in *Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 258; & tom. 3, pag. 94*. A quarto Henrico, circa an. 1096, promotus fuit ad Cathedram Augustanam Hermannus Comes à Wittilsbach; quem si quis hunc Herm. Cancellarium fuisse dicat, fortè non multùm aberrauerit. Bruschius illum scribit 38 annis præfuisse: sed qui Simoniacâ prauitate ingressus fuisse culpabatur, à regiminis bonitate simili fato parùm laudis collegit.

Hubertum, siue Humbertum (vtrumque enim apud Miræum legitur) in lucem post tot secula reduxerunt Belgica Diplomata Miræi, in *No-titiâ Eccles. cap. 122*: vbi referuntur literæ Henrici IV Imp. Laubiensi & Andenensi Monasterijs an. 1101 concessæ, quas recognouit. Eodem anno restituit Henricus Imp. fratribus S. Maximini Treuer. duas curtes, datis desuper literis, ab eodem hoc Humberto subscriptis. *Diplom. S. Maximini num. 29*. Meminit denique Gevoldus *pag. 104* Diplomatis Henriciani, quod an. 1086, Patauij, Humbertus nomine Routhardi Moguntini recognouerit, ex Lindenbrogij libro *de Scriptoribus Germania*. Verùm idem Auctor illud supposititium cenlet, & aliquot rationibus euertit, quarum plerisque subscribo; addens & aliud argumentum, ab annis Humberti desumptum.

Otho Episcopus Bambergensis, natione Bauarus, è familiâ Comitum de Andechs, à Bruschio in *Catalogo*, & Fabritio in *Chronico memorabilium*, ad an. 1102, Henrici IV Cancellarius fuisse scribitur. de quo pluribus in

Hermannus Episcopus Augustanus.

Hubertus.

Otho Episcopus Bambergensis.

HENRICVS V Imp. cogn. IUNIOR.

*Albertus
Archi-
Episcopus
Mogunti-
nus.*

Inter illos, qui Henrico V à Cancellis fuerunt, primo occurrit loco Albertus; quem reperio apud Goldast. *tom. 1 Constitut. Imp. pag. 252, & 253*, de pace inter Paschalem II & Hericum V, an. 1110 in ita: & in *Histor. Leod. Chapeauillij tomo 2, pag. 55*; vbi recognouit literas datas an. 1107, quibus confirmatio priuilegiorum Cleri Leodiensis continetur: & an. 1112, inter Diplomata S. Maximini, *num. 30*. Esse hunc Adelbertum, siue Albertum primum, quem seniore dixerunt, Archi-Episcopum Moguntinum, *omnium*, teste Serario, *consensus est*. Otho Frisingensis *lib. 7 Histor. cap. 14*, scribit non tantum *Henrici Cancellarium*, sed etiam *primum inter primos eius praeordiale Consiliarium fuisse*: qui etiam addit ibidem, fuisse an. 1109 Imperatori auctorem, vt à Paschali Pontifice inuestituras Episcopatum extorqueret; cumque repulsam pateretur, vt eum custodiri faceret. quae consulta cum non satis feliciter postmodum cederent, causa fuerunt Alberto triennalis exilij. Fuerat autem an. 1111, in solenni curia, exequijs Henrici IV Imp. ante quinquennium mortui, celebrandis indicta, per baculum & annulum inuestitus, vt scribit Abbas Vrspergensis; qui similiter adiungit, fuisse illum antea Henrici Cancellarium. De inimicitijs, quas deinceps ad vitae vsque finem cum Imperatore gessit; de munitione arcis Aschafneburgensis, alijsque, praeter antiquos, Serarius videri potest. Originem traxerat è Comitibus de Sarbrück, vti ex programme Willigianis, vt vocat, valuis inscripto, astringit idem Serarius.

Arnoldus.

Arnoldum ad an. Chr. 1111 reperio; sed hactenus non alibi, quam apud Salisb. Metrop. Auctorem: qui *tom. 1, pag. 259*, refert literas Imperatoris Henrici V, Scotigenis Ratisbonensibus datas; & *tom. 3, pag. 95*, easdem repetit, quae ab hoc Arnolde recognitae sunt.

*Bruno Epi-
scopus Ar-
gentinensis.*

Brunonem ad an. 1116, & 1119, vel 1125, Cancellarium fuisse, partim è Diplomatum S. Maximini discimus, *num. 31*; partim Miraeus nos docet: apud quem *lib. 1 Donat. cap. 40, & in Codice Donat. cap. 81*, extant literae Henrici V, de decimis *Santflitanis*, in fauorem Monasterij S. *Michaëlis Antverp.* concessae; quas priori in loco, an. 1119; altero, an. 1125, datas esse adnotat. Priorem autem numerum veriore iudico, eò quod alter constare sibi non possit. Nec enim Decembri mense Henricus Diplomata emittere eo anno potuit, cuius mense Maio obierat. Brunonem hunc coniecto Argentinensem, in ordine 52, E-
pisco-

piscopum esse; vel, secundum Guillimanū, 46; qui etiam auctores se habere scribit, illum Henrici V fauore prouectum fuisse: vnde coniecturæ meæ adminiculum conciliatur. Fuit natione Saxo, vt idem auctor est, pulsusque postmodum est à Lothario Imp. eiusdem gentis; contra quem videtur in schismate, pro Sueuis, benefactorum suorum cognatione proximis, stetisse.

LOTHARIUS II,

Quinam sub primis regni, siue Imperij annis, Cancellarij munus sub hoc *Thietmar-* Principe sustinuerint, necdum mihi scire datum est. Primus ex illis, quos *rus.* compererim, ad an. 1131 occurrit, **Thietmarus** nomine, apud Miræum *lib. 2. Diplom. cap. 45, & in Not. Eccl. cap. 141.*

Anselmum eidem Miræo debemus; apud quem *in Cod. Donat. c. 87, Anselmus.* extat Lotharij confirmatio priuilegiorum Ecclesiæ S. Seruatij Traiectensis ad Mosam, ab Anselmo hoc vice Archi-Cancellarij Adalberti, recognita; cui annus 1132 adscriptus est. De Bertholoo idem, quod de Thietmaro & *Bertholous* Anselmo dicendum est; quem, *lib. 2. Diplom. cap. 46, & Not. Eccl. cap. 144,* præ- *Abbas Ful-* dictus Diplomatum Editor refert ad an. 1133. vbi vtrobique pro Voëlberto, *Voëlbertus.* fortè Adelbertus restitui debet. Non sine causa fortè dixi, ac dubitare me in-
nui. Potuerit enim Volberti nomine Lothario Cancellarius fuisse, cuius vicem obierit Bertholous. Suspendo igitur super hac re iudicium meum, donec per aliorum Diplomatum collationem, cuius generis hinc inde diuersa latere vix ambigam, veritas eruatur. Ac videndum etiam est, an nõ dici possit, quòd fuerit hic Bertholous Fuldensis Abbas, siue, vt Brovverus legit, Berthous, (Kirchnerus Bertoldū vocat) qui an. 1133, trigessimus tertius in Ordine successit. Fuit is Italicæ expeditionis Lothario eod. an. 1133 comes, ante mitræ sortitionē S. Bonifacij Ecclesiæ Maior Præpositus: cumque à Brovvero scribatur *integritatis, facundie, & ingenij laude abundans* fuisse; valdè verisimile fit, non defodisse illum, dum curiam sequitur, talentum suum. Fuit autem ortu & prosapiâ nobilis, è familiâ de Slitse, quos etiam Gortios Kirchnerus vocat, *lib. 1. de Offic. Cancel. c. 3;* additque, haberi illos hoc tempore hæreditarios Abbatia Fulden-
sis Mareschallos. Eodem, quo Lotharius anno, (nempe præfato Christi 1133) Romæ coronatus, ipse quoque ab Innocentio Pontifice in Abbatem consecratus fuit; traditurque ab eodem Kirchnero, omnium primus fuisse, qui titulum Primatis impetrarit, & Ecclesiæ suæ intulerit. Insigne igitur hîc exemplum habemus, quid occasio præstet, quoties sibi-met-ipsis homines non
desunt. Inter

S. Norbertus
Archi-
Episcopus
Magde-
burgensis.

Inter hunc & Eckihardum, S. Norbertus, Magdeburgensis Archi-
Episcopus, inferendus videtur. Nam & hunc tempore Italicae expeditionis Lo-
tharij Cancellarium fuisse, vitæ eius, Præmonstratenſi Bibliothecæ infertæ,
Auctor affirmat, cap. 37. De hoc aliquantò fuſius agam inter Sanctos Cancellarios Germaniæ.

Eckihardus.
*virobique
Cancellarius vocatur.

Hunc, aut certè Bertholoum, excipit Eckihardus, ſiue Ekehardus, quem apud Miræum habemus *lib. 1. Donat. cap. 57, & Notit. Eccl. cap. 147;* * vbi confirmationem Priuilegiorum Abbatia Stabulensis recognoscit: cuius formalia recognitionis appono, prout ap. Miræum, cuius industria antiquaria, & in rempubl. literariam liberalitas toties nobis in hoc opere paginam facit, *Notit. Eccles. cap. 148,* leguntur: Ego Eckardus vice Henrici Ratisbonensis Episcopi & Archi-Cancellarij recognoui. Ego Engelbertus Monachus vice Bertolſi Notarij scripsi. Quis fuerit prædictus Eckhardus, inquirere reſtat; nec hætenus de illo, vltra præmiſſa, quicquam comperi. Relata autem ſubſcriptio admonet me vnius atque alterius obſeruatiunculæ. Dixeram paulò antea, videri mihi Bertoloum Cancell. ſeu Notar. eundem eſſe cum illius nominis Fuldenſi Abbate; quæ coniectura, præter temporis rationem, ſtabilitur inde, quòd ex auditâ modò finali literarum Lotharij clauſulâ, intelligamus, antiquitus non è Clericis tantùm, ſed ex ipſis etiam Monachis Imperialis aulae Scribas & Notarios fuiſſe aſſumptos. ac videbimus etiam in ſequentibus duos eiufdem generis Cancellarios, vnum Ludouici Bauari, alterum Ruperti Palatini Imperatorum. Deinde ſingulare etiam & notabile videtur, quòd de Ratisbonenſis Episcopi Archi-Cancellariatu ibidem memoratur; cuius generis non recordor alibi reperiffè exemplum aliud. Nec eſt vt ſuſpicemur textui mendam inhærerè; nam ab Eckardo vice Hentici Episcopi facta recognitio, certos nos facit; eò quòd recognitor, vt vidimus, ipſemet Cancellarius fuerit, non niſi Archi-Cancellarij nomine illam fieri potuiſſe. Sciendum igitur eſt, tempore datarum iſtarum literarum, Sedis vacantiam fuiſſe in Moguntinâ Eccleſiâ, cuius Præful Albertus, ſiue Adalbertus, eius nominis primus, cuius ſuprà meminimus, eo ipſo anno 1137, vt Dodechinus ſcribit, IX Kal. Iul. obierat, nec ante Pentecoſten ſequentis anni Succellorem accepit, vt Otho Friſingensis, & memoratus Mariani Continuator teſtantur: literæ autem Lotharij, cuius clauſulam excerpti, datae ſunt præacti anni 1137 die Kal. Octob. decimo. Videtur igitur dicendum, extra ordinem, & ad interim, vt loquimur, per occaſionem interregni, vt ita dicam, Metropolitanici, ornatum fuiſſe Ratisbonenſem Antiftitem honore & dignitate Archi-Cancellarij; ſiue id ea tantummodo vice, ſine aliquo alio exemplo

Bertolſus.

Henricus
Ratisbonenſis
Episcopus, Archi-
Cancellarius
Imperij.

Hunc, aut certè Bertholoum, excipit Eckihardus, ſiue Ekehardus, quem apud Miræum habemus *lib. 1. Donat. cap. 57, & Notit. Eccl. cap. 147;* * vbi confirmationem Priuilegiorum Abbatia Stabulensis recognoscit: cuius formalia recognitionis appono, prout ap. Miræum, cuius industria antiquaria, & in rempubl. literariam liberalitas toties nobis in hoc opere paginam facit, *Notit. Eccles. cap. 148,* leguntur: Ego Eckardus vice Henrici Ratisbonensis Episcopi & Archi-Cancellarij recognoui. Ego Engelbertus Monachus vice Bertolſi Notarij scripsi. Quis fuerit prædictus Eckhardus, inquirere reſtat; nec hætenus de illo, vltra præmiſſa, quicquam comperi. Relata autem ſubſcriptio admonet me vnius atque alterius obſeruatiunculæ. Dixeram paulò antea, videri mihi Bertoloum Cancell. ſeu Notar. eundem eſſe cum illius nominis Fuldenſi Abbate; quæ coniectura, præter temporis rationem, ſtabilitur inde, quòd ex auditâ modò finali literarum Lotharij clauſulâ, intelligamus, antiquitus non è Clericis tantùm, ſed ex ipſis etiam Monachis Imperialis aulae Scribas & Notarios fuiſſe aſſumptos. ac videbimus etiam in ſequentibus duos eiufdem generis Cancellarios, vnum Ludouici Bauari, alterum Ruperti Palatini Imperatorum. Deinde ſingulare etiam & notabile videtur, quòd de Ratisbonenſis Episcopi Archi-Cancellariatu ibidem memoratur; cuius generis non recordor alibi reperiffè exemplum aliud. Nec eſt vt ſuſpicemur textui mendam inhærerè; nam ab Eckardo vice Hentici Episcopi facta recognitio, certos nos facit; eò quòd recognitor, vt vidimus, ipſemet Cancellarius fuerit, non niſi Archi-Cancellarij nomine illam fieri potuiſſe. Sciendum igitur eſt, tempore datarum iſtarum literarum, Sedis vacantiam fuiſſe in Moguntinâ Eccleſiâ, cuius Præful Albertus, ſiue Adalbertus, eius nominis primus, cuius ſuprà meminimus, eo ipſo anno 1137, vt Dodechinus ſcribit, IX Kal. Iul. obierat, nec ante Pentecoſten ſequentis anni Succellorem accepit, vt Otho Friſingensis, & memoratus Mariani Continuator teſtantur: literæ autem Lotharij, cuius clauſulam excerpti, datae ſunt præacti anni 1137 die Kal. Octob. decimo. Videtur igitur dicendum, extra ordinem, & ad interim, vt loquimur, per occaſionem interregni, vt ita dicam, Metropolitanici, ornatum fuiſſe Ratisbonenſem Antiftitem honore & dignitate Archi-Cancellarij; ſiue id ea tantummodo vice, ſine aliquo alio exemplo

emplo gratiosè indultum; siue pluries simili ratione obseruatum & repetitum sit. Ad posterius videtur, sed ex alio fonte, nempe discordiarum & dissensionum, quæ subinde Cæsaribus cum Archi-Episcopis Moguntinis intercesserunt, inclinare Kirchnerus, quando scribit * : *Nec verò negauerim, tum Henrici IV, tum Friderici & aliorum Cæsarum Imperio, ius vetus esse nonnunquam interpolatum, & ab Episcopis vel ad Decanos, vel etiam ad alios translatum, prout sapius Archi-Episcoporum alienior à rebus Imperatorij animus fidesq; apparuerit; dignitatem tamen, quasi postliminio, ad Sedem suam tandem esse reuersam.* Ita ille. cuius rei vellem exempla addidisset; dubito enim, an quod eius generis in omni historia reperiat. Henricus autem ille, in ordine Reginoburgensium Præfulum, 22 est, è Comitibus de *Wolfrathshausen* oriundus. Inimicitias & bella gessit cum Henrico Superbo, Lotharij Imp. genero, Bauariæ Duce. Fuit comes expeditionis sacrae in Palæstinam, sub Conrado III; ac sub vitæ finem monasticum institutum amplexus, in S. Emmerami Cænobio, quod iuuenis, sub præfultus primordia, varijs persecutionibus vexauerat, cucullum induit. Nunc è diuerticulo in viam redeundum est.

* lib. 1 de
Offic. &
dign. Can-
cell. cap. 3.

CONRADVS III.

Hic sublato æmulo suo, Imp. Lothario, contra quem in schismate electus fuerat, concordibus postmodum suffragijs in Confluentino Conuentu surrogatus, pacificè & absque contradictione regnare cœpit anno 1138: quo tempore Cancellarium aulicum Imperialem apud illum egit *Arnoldus*; octoque minimùm sequentibus annis, adeoque potiori parte Imperij Conradini, id muneris sustinuit. Recognouit autem prædicto anno (1138) donationem Conradi, factam Ultraiectinæ Ecclesiæ, de ditissimis Frisiæ Occidentalis (vt hodie vocatur) pagis, Ostergoâ & Westergoâ. *Mir. Not. Eccl. cap. 149; & lib. 2 Donat. cap. 40.* Recognitiones de an. 1140, *Notit. Eccl. cap. 151; Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 157, 158;* de an. 1142, *Metrop. Salisb. tom. 3, pag. 120;* an. 1145; *Notit. Eccles. cap. 154, & lib. 2 Donat. cap. 45;* ann. 1146, *Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 40; Mir. lib. 2. Diplom. cap. 59, & Notit. Eccles. cap. 155,* suppeditant. Hic fuit postmodum in Coloniensem Archi-Episcopum promotus, cuius Metropolitanæ ædis priùs fuerat Præpositus. cuius rei testes sãt idoneos habemus Gasparem Bruschium in *Catalogo*, & auctorem Colon. Chronici; quorum posterior ait, Friderici I fuisse Cancellarium, quod magis placeret, eò quòd anni regiminis, qui illi tribuuntur, magis ad Friderici quàm Conradi Imperium quadrant; nisi certū esset, eū, qui sub Barbarossa hoc nomine Cancellarius fuit, ad Moguntinum

Arnoldus
Archi-
Episcopus
Colonienfis,

K

tinum

tinum thronum eleuatum esse, vt deinceps videbimus. Authores memorati scribunt, fuisse illum è Comitibus de Altena: vnde miror, Leovvoldum Northouium in Marcanis Originibus suis hunc præterire. nisi fortè, quod magis puto, errant prædicti in indicandis huius Præfulis natalibus. Huius generis enim compluria apud illos sphalmata reperiri, Historia Colonensium Archi-Episcoporum Geleniana suo tempore docebit. Bruschi hoc de Præfule tale elogium est, *fuisse virum omnino religiosum, iusti ac equi studiosissimum, qui violentijs restiterit, & Ecclesiam defenderit.* Annis non nisi quinque sedit, agnoscuntque illum Fundatorem suum Nobiles religiosæ Virgines in Rindorf, prope Bonnam, in Rhèni ripa dexterâ. Frater Conradi Imp. vterinus filius S.

Otto Epi-
scopus Fri-
singenfis.

Leopoldi Marchionis Austriæ, Otto Episcopus Frisingensis, sub hoc etiam Cancellarium egit: ita enim Münsterus lib. 3 Cosmograph. in Catalogo Episcoporum Frisingensium testatur: & idem asseuerant Matthias Castritius de virtutibus &c. Principum German. lib. 4. cap. 2; & Herm. Kirchnerus lib. 1 de Offic. Cancell. cap. 9. idem affirmat alius de Friderico I, vtriusque nepote: putârim autem vtramque sententiam subsistere, & verum scripsisse & hunc, & illos. Administrauit autem hoc officium iam Pontifex; è Monasterio enim ad Cathedralam immediatè transfuit. Comes fuit Conrado Cæsari in illâ parùm felici in Syriam expeditione sacrâ. Fuit etiam in ministerio eiusdem Conradi

Henricus
Archi-
Episcopus
Moguntius.

Henricus Notarius, qui vice Adelberti Moguntini Archi-Episcopi, an. 1141, recognouit Priuilegium Conradi, datum Cænobio *MünchMünster* ad Danubium, in *Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 521.* quem crediderim illum ipsum fuisse, qui sequenti an. 1142, Moguntia, vbi Maior Præpositus erat, rerum potiri cœpit. Fuit is S. Bernardi amicus, solitus consilij eius in negotijs grauioribus vti. Passus calumniam à Canonicis suis, per Legatos Apostolicos, Sedis honore priuatus est, & Eimbeca in Saxoniâ exul; sed ob fortitudinem & æquanimi-
tatem in aduersis, non inglorius obijt. Condemnatores eius, qui magis avaritiam suam, quàm causæ merita respexisse infamabantur, ambo eodem quo Henricus anno obière, in euident vt vulgò creditum fuit, innocentia inuictè condemnati testimonium. Bruschi in *Catal.* scribit præfuisse hunc an. 10. laudabiliter & pacificè, vocatque virum pium & honestum. Coniectura mea est, licèt eius probationes paulò firmiores necdum habeam, post Notariatum, hunc Henricum in Cancellarium promotum fuisse, priusquam ad Archi-Episcopalem Cathedralam sublimaretur. Arbertus Notarius Conradi III, inter subscriptores extat Diplomatis huius Cæsaris, in An-

Arbertus.

Desiderius.

quitatibus Viennensibus Ioan. de Bosco, pag. 83. Ibidem inuenias *Desiderium* Monachum Notarium, illarum literarum Scriptorem.

FRI-

FRIDERICVS primus,

Sub Friderico itidem Arnoldus se sistit, sed à præmissis diuersus. Qui e-
 nim Moguntinam Sedem obtinuit post Henrici depositionem, (contigit
 illa an. Chr. 1153) à Bruschio in *Catalogo*; & ab omnibus, vt Serarius p. 818. scribit,
 Cancellarius Friderici I fuisse traditur. Suspiciatur autè idem Serarius, quia Fri-
 dericus an. 1152 imperare, Arnoldus autem sequenti statim Ecclesiæ Mogun-
 tinæ præesse cœpit; fortè etiam ante Imperium, id officij Arnoldum apud Fri-
 dericum administrasse. Id fortassis factitatum esse, non admodum contradi-
 xerim; sub alio tamen, vt magis puto, nomine, quàm sub Cancellarij appella-
 tione. Nec enim crediderim, è probatis Auctoribus aut documentis ostendi
 posse, morem iam tunc, huius tempore, inferioribus Cæsare Principibus
 fuisse, Cancellariorum operâ vtendi, contentis Notariorum ministerio: qui-
 bus vt non tantùm Episcopi, Comites, &c. sed ipsimet etiam Duces vte-
 rentur; extat antiqua Imperialis apud Goldastum, ni fallor, Constitutio. Vti
 autem prædictum in obscuro est; ita certum habemus, sub initium principa-
 tus Fridericiani Arnoldum Cancellis præfuisse. Extat apud Goldastum *tom. 3*
Const. Imp. pacificatio, inter Eugenium III Papam & Fridericum I Imp. in Co-
 mitijs Constantiensibus sancita, quam recognouit Arnoldus prædictus an.
 1152. Eiusdem anni est donatio Friderici de Monasterio Altahe, siue Altaichij
 inferioris, facta Eberardo II Episcopo Bambergensi, quam refert Gevvold. in
addit. Metrop. Hundianæ tom. 2, pag. 28; vt etiam declaratio eiusdem Friderici, su-
 per iuribus Aduocati Ecclesiæ Marsnensis, ap. Miræum *lib. 2 Donat. cap. 51*, &
Notit. Eccles. cap. 158; itidem ab Arnolde recognita. Idem præstitit an. 1153, IV
 Kal. Ian. in confirmatione prædiorum Ecclesiæ Cameracensis, apud eundem
 Mir. *Notit. Eccles. cap. 55*. Scribit Bruschius, ob acumen ingenij, admira-
 bilem facundiam, & summam prudentiam, maximâ etiam
 mansuetudine & humanitate decoratam, Friderico summè
 carum fuisse Arnoldum. quæ eadem verba Cratepolius de Successore ei-
 us in Cancellariatu Reinaldo Coloniensi vsurpat. Quanta autem fuerit eius
 aliorumque Cancellariorum istis temporibus auctoritas & potentia; inde cla-
 ret, quod ex *Chronico manuscripto Moguntino* refert Serarius, factum esse Ar-
 noldum illustrissimum Imperialis aulæ Cancellarium, &
 quasi alterum Imperatorem. Successit Arnoldus Henrico Archi-E-
 piscopo an. 1153, vt dictum est; cùm priùs fuisset eiusdem Moguntinæ Ecclesiæ

1. Arnoldus
 Archi-
 Episcopus
 Mogunti-
 nus.

Canonicus, & Camerarius, Decanusque Aquisgranensis; (puto eundem esse, quem Diploma Conradi III, inter Antiquitates Viennenses, an. 1146 datum, Maiorem Aquisgranensem Præpositum vocat) in quo vnum hoc culpatur, quòd ab Henrico à Canonicis suis accusato, ad Apostolicam Sedem defensionis obeundæ causâ missus, non satis bonâ fide cum herò suo egerit: sed ambitu maiorum honorum in transuersum actus, magis de successione suâ, quàm innocentis iniustè accusati absolutione sollicitus fuerit, corruptis etiam, quod vtrinque pudeat, Iudicibus causæ Cardinalibus duobus, Apostolicæ Sedis Delegatis. Sedisse scribitur annis 15. sed, vt solet, clausula & exitus, reliquæ vitæ fortunatissimo tenori non admodum respondit. Orta enim Moguntinorum contra illum seditione, in S. Iacobi Cænobio à furente plebe miserè interemptus; & toto triduo cadauer eius fœdè habitum fuit. Imperator autem necem amici sui, & primarij inter proceres Imperij Principis, seuerè vltus est, ipsâ ciuitate quoque destructâ; quæ ad Othonem vsque Imp. IV desolata & destituta per annos 56 permansit. Ortum habuerat ex nobili familiâ de Selenhofen, pagi Moguntini indigena.

2. Ioannes.

Huius, quantum hætenus comperi, Ioannes proximus in Palatino Cancellariatu Successor fuit, qui recognouit an. 1153 Priuilegium Friderici, datum Ecclesiæ S. Emmerami Ratisbonæ, de non infeudandis mulieribus. Extat in Addition. Gevvoldi, tom. 2 Metrop. pag. 377. hunc diuersum fuisse suspicor ab altero Ioanne, de quo postea, num. 9.

3. Otho Episcopus Frisingensis.

Auunculum Imp. Barbarossæ, Othonem Frisingensium Præsulem, apud hunc nepotem suum Cancellarium egisse, auctor est Antonius Albizius; vt infra inter Sanctos Cancellarios ostendo. Istâ stante opinione, ad primos huius Principis annos referendus erit. obiit anno 1159, vel præcedenti. Per Reinaldi Cancellarij, in Italiam cum Othone Palatino Comite Legati præmissi, absentiam, Othonem eius loco munia Cancellariatus obiuisset, ex Radeuico constat, lib. 3 de gestis Frider. cap. 2. ac illò respexit fortassis Albizius.

4. Reinaldus Archi-Episcopus Coloniensis.

Reinaldus in ordine quartus est, quem omnium primò inuenio subscripsisse an. 1156, apud Hund. in Metropoli tom. 1, pag. 113, erectionem Ducatus Austriæ; & apud Auentin. lib. 6, pag. (mihi) 390: eodemque recognoscente confirmauit Fridericus I an. 1157, prædia & possessiones Ecclesiæ S. Mariæ Antverpiens. apud Mir. lib. 1. Diplom. cap. 61; vbi corruptè pro Reinaldo Arnaidus legitur; & Not. Eccl. c. 159. Ad eundem pertinet recognitio de anno 1158, in Metrop. tom. 1, pag. 114; & tom. 2, pag. 178; & inter Priuilegia Archi-Episcopatus Hamburgensis apud Lindenbrog. pag. 182, 184, & seqq. denique de an. 1159, ap. Goldast. tom. 3 Const. Imp. pag. 336. Hic est ille Reinaldus, qui quadragesimus quartus in ordine

ordine euectus est ad Colonienfem thronum: quod factum, fi Cratepolio credimus, anno 1163; licet apud eundem, Typographi forfitan errore, anno 1169 prædeceffor & agnatus eius Fridericus (forte patruus) obijffe tradatur. Non poffe autem nec ipfum 1163 annum fubfiftere, in fequenti Cancellario Vlrico dicam. Fuit vterque è familiâ Nobilium, fiue Comitum de Daffell, quibus Embeca oppidû, hodie Brunfuienfium Ducum, cum circumiecto tractu Söllingano (ita à fyluâ longè lateque ad dextram Visurgis ripam protensâ nominatur) fubiectum fuit; fcripfitque horum Comitum hiftoriam peculiari Chronico Ioan. Letznerus, non vltimus inter Saxonicarum antiquitatum erutores & vindices. Creber est in Friderici I hiftoria Reinaldus hic nofter: fub cuius aufpicijs in Italico commilitio res maximas patrauit; vt omnino gefta illorum temporum bellicofiffimorum legentibus fatendum fit, non fuiſſe ex ipsis militaribus viris, fummiſq; illius maximi & glorioſiffimi Imp. Ducibus, qui cum duobus Sacerdotibus (Colonienſi & Moguntino Præfulibus) iuſtè conferri, nedum veraciter illis anteferri potuerint. Reliqua autem huius viri egregia facta facile ſuperat memorabilis ad Tuſculum de Romanis victoria; quâ quadraginta millia hoſtium, viriliter opitulante prædicto Collegâ eius, Chriſtiano Moguntino, parû Germanorum manu ſuperauit. Expugnato & deſtructo Mediolano, tria SS. Magorum corpora, ſiue Victoris dono accepit, ſiue, vt alij volunt, clam abſtulit; quæ Coloniam ab ipſomet deuecta, magna illic aliquot ſeculis veneratione coluntur. Mortuus fuit prope Romam, an. 1181. Laudes & commendationem huius viri apud Radeuicum lib. 3 de gef. Frid. cap. 18, legere datur. Ortho Friſingenſis libros Chronicorum ipſi inſcripfit.

Progredior ad Vlricum, ſiue Vdalricum; quem in Metropoli Sa-
lisb. tom. 1. pag. 371 & 373, reperiò, nomine Reinaldi Colon. Archi-Ep. Italiae
Archi-Cancellarij recognouiſſe Friderici literas Cumis, *an. 1161: ita enim v-
terque locus vniformiter habet; & an. ſeq. 1162, Papiæ eiufdem vice recogno-
uit, ap. eundem Hund. in Metrop. tom. 2, pag. 243. Hæc autem omnia tria regia Di-
plomata, cum Reinaldi Archi-Epifcopi Colon. vice recognita ſint; facile in-
de colligimus errorem Cratepolij in Catal. & Chronici Colon. à quibus an.
1163 Reinaldus Cathedram conſcendiſſe traditur. Extat Epiftoła huius Vdalri-
ci ad Eberhardum Archi-Epifcopum Salisburg. apud Tengnagel. in Monu-
ment. Antiq. num. 51. Fuit hoc nomine, Friderico I regnante, Halberſtadienſis
Epifcopus; qui an hic ipſe poſſit fuiſſe videri, necdum ſcrupuloſius inquirere
datum eſt. Geſſit Præful ille cum Henrico Leone Duce Saxonie bella graua,
vt lib. 6 Saxon. ſcribit Crantz. quod ſynchroniſmi cauſâ indicatum eſto. Fuit
eiſdem temporibus hoc nomine Spirenfis Epifcopus, è familia nobili Dur-

5 Vdalri-
cus.

*Comum
ad Lacum
Larium in-
telligit.

Nicolaus
Notarius.

6. Christianus
Archiepiscopus
Moguntinus.

müntz, creatus an. 1156. Huic Vrlico Cancellario, & Nicolao eiusdem Friderici I Notario inscripsit historias suas Radeuicus Diaconus & Canonicus Frisingensis, vocans illos viros prudentissimos, pace & militia exercitatos.

Alterum sub Friderico belli fulmen è sacro Ordine, & Cancellariorum numero, Christianus sequitur. Hic licet nec pennæ oblitus fuerit, gladio tamen maiora gessit. Recognouit autem literas Friderici I Cœnobio Benedictino Asbachcensi datas, an. 1166; in quarum subscriptione se vocat Sacri Palatij Cancellarium. Annus ille documento est, errare Serarium aliosque, qui auspicia præfulatus huius Christiani ad an. Chr. 1164 redigunt. Scribit quidem Dodechinus sub dicto anno, quod in locum Conradi, à Friderico expulsi, Christianus fuerit subrogatus: idemque, sub an. 1163, tradit Godefr. Monach. S. Pantal. sed vterque, non quod eo anno successio illa facta sit; satis enim constat duobus ad minimum annis Conradum pacificam tenuisse Sedis suæ possessionem; verum occasione inthronisationis Conradi, quæ circa illud tempus celebrata est: ac contra Christianum tunc temporis Imperator consanguineo isti suo fauit, obtinuitque, vt alter (hic ipse nempe Christianus) in schismate contra Rudolphum Zaringiæ Ducem electus cederet; quamuis Thuringiæ & Hassiæ Lantgrauius, & Respubl. Erfordiensis fauore & ope ipsi adessent. Fuit enim patriâ Thuringus, è Comitum de Buche familia. Socius & consors fuit Reinaldi Coloniensis obtentæ ad Tusculum de Romanis victoriæ, ad omnem sanè posteritatem memorabilis; quamuis reperiantur, qui bellica decora in sacratis hominibus tenuiori laudè prosequantur, ac nominatim Christianum perstringant, quod in castris quàm choro frequentius visus sit. Mihi talium censorem agere propositum non est; ac gnarus præterea sum, prout tempora sunt, ita & mores formandos, ac instituta accommodanda esse. Videantur Serarius in reb. Mogunt. pag. 823, & seq. Albert. Crantz. lib. 6 Metropol. cap. fin. & lib. 7, cap. 1; & quem ille more suo describit, Stadenſis Abbas, Urspergens. Godefr. S. Pantal. &c. Obijt in illà ipsâ Italicâ expeditione (cuius tempore toto quinquennio res maximas effecit, ipsâ etiam Anconâ, portus excellentiâ nobilitatâ vrbe, biennali obsidione expugnatâ) haud procul Româ, ipsomet summo Pontifice Alexandro III, confessionem eius excipiente, & viaticum sacrum ipsi porrigente, an. 1180. Scribit Crantzius citato loco, & ex illo refert Kirchnerus, Christianum hunc se scripsisse Imperialis aule Cancellarium, & Sedis Apostolicæ Vice-Cancellarium: quod posterius vnde habeat dubito. Stadenſis certè, è quo pleraque alia de hoc Christiano mutuatus est, eius nil memorat; sed is tantum Legatum summi Pontificis vocat, & Onuphrius Panuinius, qui accuratissimè enumerat cuiusque Pontificis Cancellarios & Pro-Cancellarios, Christianum reliquis non admiscet. Phi-

Philippus Baro de Hinsberg (Comes vocatur in Catalogo Archi-Episcoporum) quo tempore ad Coloniensem Archi-Episcopatum in Reinoldi locum conscendit, (fuit id. an. 1167) ipse quoque Friderici Cancellarius fuit, ut scribit Godefr. Monachus S. Pantal. in *histor. signati anni*; testaturque idem Cratepolius in *Catal.* Necdū Diplomata conspexi ab hoc recognita; eius generis tamen postmodum, Archi-Cancellariatus eius tempore, ab alijs vicario nomine subscripta, suprā, cū de Italicis Archi-Cancellarijs sermo esset, vidimus. Primus hic est Agrippinatum Antistitum, qui Westphaliæ & Angariæ Ducatus possederit; quos Henrici Leonis Ducis proscriptione & exilio, ab Imperatoris liberalitate obtinuit. Struxit idem illos, qui hodieque Coloniam cingunt, muros. Fundavit etiam Cænobium Cisterciensium S. Petri in Heisterbach; quod Cæsarius postmodum, sui temporis miraculorum luculentus Scriptor, contubernio ac scriptis suis illustravit, celebreque fecit. Mortuus est Philippus sub Henrico VI Imp. quem coronavit, prope Neapolim; quō Cæsarem ob regni negotia secutus fuerat.

7. Philippus
Archi
Episcopus
Colonienfis.

Henrici Cancellarij subscriptiones diuersæ supersunt. Recognovit literas Friderici datas Abbatiae in Tegernsee, an. 1163, apud Gevold. in *Addition. Metrop. Salisb. tom. 3, pag. 410*; & alias eiusdem de Haristallo Ecclesiae Leodiensium confirmato, an. 1171, in *Hist. Leod. tom. 2, pag. 121*; & apud Miræum *lib. 1 Diplom. cap. 64*; ac *Notit. Eccles. cap. 163*. Fortè autem hic ille ipse sit, qui in alijs Friderici literis, an. 1125, apud Miræum *Notit. Eccles. cap. 158*, Notarius vocatur; & in *Chron. Aquisgran. lib. 3, pag. 6*; ac *tom. 2 Const. Imp. Goldasti, pag. 81*. A Notariatu enim ad Cancellariatum promotiones nec absurdæ sunt, nec sine exemplis etiam veterum temporum. Fuit sub Friderico Henricus Herbipolensis Episcopus; verum is alius esse videtur: nam an. 1161 mitram adeptus est, an. 1163 obiit. Fuit præterea circa eadem tempora Henricus, Episcopus Wormatiensis, qui iunior hoc Cancellario fuisse videtur. De hoc sub Henrico VI Imp. videbimus.

8. Henricus.

Ventum iam est, iuxta temporis institutam seriem, ad Godefridum Cancellarium; quem, præ ceteris Friderici I Epistolarum Magistris, omnium diutissimè scripijs præfuisse reperio, per annos ad minimum undecim; nimirum ab an. 1173, vsque ad an. 1183; vtrumque inclusivè, ut vocamus. Extant in Archiu. Monast. literæ Friderici I super cōpositione litis, factæ inter Fridericū Episcopū Monast. & Henricum Comitē de Teclenberg; siue, ut illic scribitur, Tekenenborg, de Aduocatiā Monast. Ecclesiae, quas Godfridus Cancellarius an. 1173 recognovit. Idem fecit an. 1174, in laudatione contractus inter Aquisgran. & Altimontensem Ecclesias, ap. Mir. *l. 2. Don. c. 57*; & an. 1180, in literis Episcopo

9. Godefridus
Episcopus
Herbipolensis.

copo

copo Frising. concessis, ap. Goldast. tom. 1 Const. Imper. p. 285; Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 115; & an. 1182, in Priuilegio ciuitati Spirensi dato, apud Lehem. in Chron. Spir. lib. 5, cap. 64; vti etiam inter Diplomata S. Maximini, an. 1638 excusa, num. 34. Extat denique Constitutio Friderici super pacificatione cum Longobardiæ Ordinibus, & receptione eorundem in Imperialem gratiam, quam Icti vulgò vocant *Pacem Constantiæ*; quòd in illa ciuitate, habità solenni curià, inita & conclusa esset. Extat illa in Iuris ciuilis Corpore, post libros de Vsis Feudorum, annum præferens 1183; eamque subscripsit idem Godefridus prædictus. Obiter indico errorem, qui in annis regni & Imperij Imperatoris Ænobarbi, in omnibus hæctenus editionibus, quas ego viderim, committitur in fine dictæ Constitutionis. ita enim habent verba: *Anno regni eius octogesimo secundo, Imperij verò tricesimo nono.* corrigi verò & legi debet: *Regni tricesimo secundo, Imperij vigesimo nono.* qui numeri dependent ex electionis Principum, & coronationis Apostolicæ annis, nempe 1152, & 1155; attentis simul die erectæ & initæ Pacis, (7. Kal. Iul.) & diebus factæ electionis, & impositæ per Papalem consecrationem coronæ: qui fuerunt 3 Non. Mart. ac 18, alij 28, Iun. Ortum habuit Godefridus è familia nobilium de Pisenberg, (in Constitutione Pacis Constantiæ frater eius Ludouicus vocatur Comes de Olfestre) & an. 1182, si Bruschius in anni assignatione non erret, electus est in Herbipolensem Episcopum; cui loco quadriennium præfuit, ait idem Bruschius. Id si certum sit, necesse est anno demum 1185, vel saltè 1184, quem Münsteri Cosmographia habet, ad Herbipolensem Cathedram peruenisse: nam anno 1189, pro quo Bruschius per errorem 1186 habet; vel certè 1190, quem ponit Godefrid. S. Pantal. interijisse certum est. Fuit enim Comes Asiaticæ, siue sacre in Palæstinam expeditionis, sub Friderico I, & non procul ab Antiochiâ lethali morbo obiit, quem ex nimio & intolerando æstu contraxerat, sepultus in templo maximo dictæ vrbis. Elogium eius apud Bruschium hoc est, *fuisse eximiâ virtute, doctrinâ, & sapientiâ præditum*: cum quo partim cõuenit, partim amplius quid adiungit Arnoldus Lubec. lib. 3, cap. 34, hist. Slauor. scribens, *fuisse virum prudentem & eloquentem; qui etiam, secundum datam sibi gratiam, peregrinationem memoratam ex magna parte rexerit.* Hic summam ædem Herbipolensem è quadrato lapide nouam struxit, eam ipsam, vt puto, quæ hodieque satis magnifica quatuor turribus fastigiata extat. nec enim in sequentium Episcoporum vita quicquam occurrit, quod isti opinioni aduerfetur. Hundius in Catalogo Episcoporum Ratisbonensium, in ordine 26, refert Godefridum, qui fuerit Conradi tertij Capellanus & Notarius, & Friderici Imp. I, eiusque filij Henrici Cancellarius; quem ait an. 1185 sedere cœpisse, sequenti resignasse. qui videtur vel cum hoc idem esse, vel cum illo, vti etiam Godefrido Viterbiensi Historico confundi.

Ioan-

Ioannes extremis Friderici annis Cancellorum curam gessisse vide-
tur: anno enim 1189 hoc nomine Imperialis aulae Cancellarius per Aposto-
licae Sedis Legatum Gofredum Cardinalem (Soffredus vocatur *ab Onuphrio*)
Treuirensibus Archi-Episcopus datus est; eaque ratione octennialibus con-
tentionibus *Volmari* Archi-diaconi, siue, vt *Cratopolus* habet, Maioris Deca-
ni, & *Rudolphi* Maioris Praepositi, in schismate electorum, finis impositus fuit.
Inuestituram ab Henrico VI Rege, viuentem etiam tunc patre, & Syriacae expe-
ditioni intento, consecutus est; vt testis est Godefridus Monach. S. Pantal. *sub*
dict. an. pag. 254, edit. Pistor. Ea sane tempestate, ait *Mersæus* praecit. pra-
stantiorem Pastorem Treuerici habere non potuerunt, ita
praefuit & profuit. Structor est murorum & turrium, quibus hodieque
Treuirorum ciuitas munita est.

Sub eodem hoc Friderico fuit Imperialis aulae Protonotarius *Rudol-*
phus, Canonicus Wormatiensis: qui in subscriptione literarum eius de
iure Ciuitatis Wormatiensis, de anno 1180, apud *Lehm. in Chron. Spir.*
pag. 356, Friderico Sueviae Duci, Ludouico Thuringiae Landgrauio, & Con-
rado Palatino Rheni praepositur. Vide etiam Diplomata S. Maximini, num.
34. Fuit praeterea *Burchardus* Notarius eiusdem Imp. cuius extat Epistola
ad Nicol. Abbatem Sigebergensem, de capto & exciso Mediolano; apud *Fre-*
herum tom. 1. Scriptorum rer. Germ.

HENRICVS VI.

Treuerensis Archi-Episcopus *Ioannes*, quia Friderici anno extremo,
quamuis gubernacula Imperij, dum militiae sanctae se praeparat, iam filio
credidisset, ex Cancellario altiora conscendit; parenti potius, quam filio adiu-
dicare placuit. Illi autem successit *Dieterus*, siue *Dieterius*, qui sequen-
ti anno, (1190) post *Ioannis* Archi-Episcopi promotionem, vt scribit *Godefrid.*
S. Pantal. vna cum Moguntino Archi-Episcopo (*Conrado* Zaeringiae Duce) ab
Imp. Henrico in Italiam vltiorem (Apuliam) missus fuit, *ad explorandum*, ita
addit, *euentum rerum*. Recognouit is anno proximo 1191, confirmationem
Henrici de bonis Abbatiae Gissenianae in Hannonia, vt videre est apud *Mi-*
raeum lib. 2. Donat. cap. 68; & Notit. Eccles. cap. 175. Iisdem literis & sequentia sub-
scripta leguntur: *Datum apud Neapolim, per manus Henrici Protonotarij.* Hunc
Cancellarium fuisse ait *Kirchnerus, lib. 1. de Offic. Cancell. cap. 2.* sed ille Auctor,
vt alibi indicaui, illic Notarios & Cancellarios inuicem confundit. Iste
Henricus trigessimus octauus factus est Wangionum Antistes; nam pra-
citatus

citatus Godefrid. Monach. S. Pantal. de illo, ad an. 1192, ita scribit: *Episcopus VVormatiensis obiit, cui Henricus Protonotarius Imperatoris successit.* Præfuit illic, vt ait Bruschius, bene ac prudenter annis nouem. quo stante, necesse est reliqua erroris inexpertia non esse; quando anno 1196 obiisse addit. Eiusmodi autem erroribus isti Episcoporum Catalogi passim scatent; videnturque primi illorum sarcinatores, quibus de veritate plerisque in locis non admodum constituisse apparet, falsos potius numeros alicubi ponere, quam ignorantiam suam silentio agnoscere & fateri voluisse. Porro Henricus prædictus ex Vltraiectionâ diœcesi prodierat. Sequuntur sub hoc & sequentibus Imperatoribus tres ordine Conradi, Palatij Imperialis Cancellarij; qui fortè tenebras & confusionem passi fuissent, nisi cuique titulus Ecclesiasticæ dignitatis adscriptus (omnes enim diuersarum Ecclesiarum Episcopi fuerunt) interno scendi facultatem præstaret.

Tres Conradi, Imperiales Cancellarij.

Conradus Episcopus Hildesheimensis & Herbipolensis.

Illorum primus est Conradus, Episcopus Hildesheimensis ac Herbipolensis, è nobilium de Rabenspurg, aut Reinstein, familiâ, origine Francus Orientalis, vt ait *Chron. Hildesh. manuscript.* Recognouit hic an. 1196 Diploma Henrici, quo Comitatum Veluæ Balduino Vltraiectione Episcopo confirmat, vocatque se illic Hillensemensem Electum. Extat apud Mir. *lib. 2 Diplom. cap. 57; & Notit. Eccles. cap. 159.* Reliquæ recognitiones eius, quas quidem ego repererim, ad Successorem pertinent. An. 1198, vt Bruschius ait, fauore & auxilio Imp. ad Herbipolensem Ecclesiam translatus fuit, Capitularium electione. Fuit sub Henrico VI comes sacræ expeditionis, quæ morte illius Principis in irritum cecidit: nullis enim precibus proceres Germani, qui magno numero in Palaëstinam transfretauerant, ac agmina cruce signatorum auxerant, auditâ Cæsaris morte, retineri potuerunt; interque ceteros etiam Conradus redijt. Sub Henrico Sexto Protonotarium Imperialis aulae reperio Sigeloum nomine, recognitorem literarum illius Principis, ad an. 1193, ap. *Hund. in Metrop. tom. 1, pag. 379.* ac præter illum, Albertum; cuius supra, inter Diplomata vice Colonienfis Archi-Episcopi, vt pote Italici Archi-Cancellarij, recognita, subscriptionem de an. 1196 retuli.

Sigelous.

Albertus.

PHILIPPVS Imp.

Conradus prædictus.

SVb Philippo, Henrici fratre & Successore, perseverauit in Cancellariatus officio Conradus prædictus: qui sub eodem quoque, non tantum seruitij, sed & vitæ finem fecit; vt dubius sim, quid sibi Münsterus, vel quisquis Catalogi Herbipolensium Episcoporum, qui Cosmographiæ eius insertus legitur,

gitur, Auctor est, velit, quando scribit, Conradum hunc trium Imperatorum Cancellarium fuisse. Id enim si verè asseritur, necesse est idem officium sub Barbarossa obiisse: quod tamen vix videtur. ac propterea suspicor, alterutrum sequentium Conradorum illic cum hoc confundi. Testimonia obiti sub hoc Imperatore officij habemus apud Hundium in *Metrop. tom. 1, pag. 79*, vbi privilegium Adelberto Salisburgensi Archi-Episcopo datum an. 1199, hinc formalibus subscriptis: **Conradus Hildeshaimensis Episcopus, Erbipolensis electus, Imperialis aulae Cancellarius, vice Domini Chunradi Moguntini Archi-Episcopi, totius Germaniae Archi-Cancellarij recognoui.** ita repetitur *tom. 2 Metrop. cap. 181*. Idem, an. 1201, subscriptis Diploma eiusdem Philippi, quo Monasterium Steingaden, à maiore auunculo suo fundatum, recipit in protectionem, quam antiquitus *Mundiburdium* vocabant; ac prædia illius ac possessiones confirmat. Exstat apud eundem Hundium *tom. 3, pag. 352*. Erat iusti æquique, ita Bruschius de illo, amantissimus, raptorum ac latronum, & omnium eiusmodi sceleratè viuentium hominum summus osor: quæ res mortem ipsi acceleravit. Duorum enim Auratorum Equitum conspiratione, Pothonis à Reinstein & Henrici gentis Canum à Falkenberg, quos ob facinora aliquoties acriter reprehenderat, prope summam Herbipol. Basilicam nefariè trucidatus fuit, an. 1203.

Succefforem Conradus habuit Hartvvicum Episcopum Aichstetensem, è Comitibus de Hirsberg; (illi antiquitus Aduocati Aureatensis, siue Dryopolitanae Ecclesiae fuerunt) vel, ut alij volunt, de Sultzbacho, (suspicitur Bruschius maternam hinc originem habuisse) ut ex Ursbergensi, qui scribit Comitis de Tollenstein fratrem fuisse, Hundius in *Metrop. tom. 1, pag. 200*; & Gretferus in *Catal. Episcoporum Aistetens.* referunt. Verba prædicti Abbatis hæc sunt ad an. 1205: *His temporibus Conradus Herbipolensis Episcopus, Imperialis aulae Cancellarius, qui de Hildenshaim illuc translatus fuerat, impiorum gladijs occisus occubuit; videlicet quorundam ministerialium de castro apud Herbipolim, quod vocabatur Rauensburg; quod tamen postmodum à ciuibus Herbipolensibus est destructum. illi quoque homines nefarij de terra sunt expuls.* Huic in officio Cancellarij successit Episcopus Aistetensis, frater Comitis de Tollenstein; quo tamen in breui ab eo officio pulso, Episcopo Ratisponensi illud est collatum. Hartvvicus hic, sub Friderico II, an. 1223 obiit, post vigesimum octauum annum curæ pastoralis suæ. In Diplommatibus antiquis necdum mihi hic occurrit.

Hartvvicus
Episcopus
Aichstetensis.

Conradus
Episcopus
Ratisbonensis.

Conradus Episcopus Ratisbonensis Hartvvico Eistetensi in Cancellariatu

lariatu successit; vti non tantum Vrpergenſis Abbatis iam relatus locus, ſed etiam Hundiana Metropolis tom. 1, pag. 200, fidem faciunt. Fuit hic filius Conradi Comitis de *Frontenhausen* & *Teisbach* in Bauaria; cumque familiae ſuae vltimus eſſet, pleraque bona Ratisbonenſi Eccleſiae ſuae dono obtulit; praeterquam quod *Frontenhausen* Comitatus ad Ludouicum Bauariae Ducem emptione delatus eſt. Hic recognouit confirmationem Philippi ſuper poſſeſſionibus Praepoſiturae *Bercholsgadensis*, an. 1204; apud Hund. tom. 2 *Metrop.* pag. 179. Scribit idem Auctor ex Apulia reuerſum, anno 1226 obiſſe: vnde conijcio, etiam apud Fridericum II forte Cancellariatus honorem geſſiſſe; qua de re certius conſtaret, ſi Diplomata opitularentur.

*Conradus
Episcopus
Metensis &
Spirensis.*

*Conradus
Protonota-
rius.*

Conradum Spirenſem & Metenſem Episcopum, etiam Philippi Cancellarium fuiſſe ait *Leheman in Chron. lib. 4, cap. 46*; & *Bruschius in Catalogo*; ſcribiturque praesens ad fuiſſe in cubiculo, quo tempore ab Othone de *Wittilſbach* Philippus caſus eſt. quae occaſio illi fuit Imperialia inſignia ad ſe recipiendi. de hoc reliqua refera ſub Succellore Othone. A praedictis autem videtur alius eſſe *Conradus Philippi Imp. Protonotarius*, de quo *Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 64, ad an. 1198*. Certi tamen de iſta diuerſitate nil ſtatuerim. Nam & ab *Vrpergenſi Abbate*, ſimiliter non niſi Protonotarij officium apud hunc Imperatorem praestituiſſe, praedictus Spirensis Praesul ſcribitur. quem erronee *Henricum de Scharfenberg* vocat. Forte autem is, hunc Spirenſem Praesulem, regium Cancellarium, cum *Henrico Wormatiensi*, de quo dixi, circa eadem tempora aulae Protonotarium, confundere videri poſſit.

OTHO IV Imp.

**Henrici
Leonis pra-
scripti filius.*

*Herman-
nus Episco-
pus Monaf-
terienſis.*

Electus in schismate contra Philippum Otho Pictauiensis Comes, e Saxoniae Ducum prosapia, *post aemuli sui mortem tandem pacificus Imperij Succellor & poſſeſſor fuit: donec Pontificis gratia excidens, nouus contra illum aduerſarius leuaretur Fridericus II. Huic in ordine primus a Cancellis ſeruiuit *Herman. Comes a Catzenelnbogen, Episcopus Monasterienſis*; quem an. 1201 aliquot Othonis Diplomata recognouiſſe, ſcribit in *Chron. ſuo Kleinſorgius*. Idem anno praeced. 1200, ſubſcripſit eiuldem Diploma, quo Coloniaeſi Archi-Episcopo confirmantur omnia bona, quae Philippus de *Heinsberg* praedeceſſor eius quondam de patre Imperatoris *Henrico Leone* obtinuerat, quod extat apud *Dn. Aegid. Gelenium lib. 1 de vita S. Engelberti*. Fuerat hic *Friderici Aenobarbi* non tantum in bellis Italicis commilito, ſed etiam sacrae in *Syriam* expeditionis comes, & ad Graecorum Imperatorem miſ-

lax

læ ex itinere legationis princeps. Præfuit cum laude & ex dignitate annis cir-
 citer triginta. Annum obitus, Godefr. S. Pantal. 1203 designat; Albertus Sta-
 denf. Abbas sequentem: sed fortè illi de morte ciuili intelligendi sunt. Ingref-
 fus enim est, resignato Episcopatu, Cænobium Cisterciense *Campi S. Marie*
 (Marienfelt) Monast. diœcesis. cuius, tempore suo à *VVidikindo* Aduocato de
Rhede fundati, magnus benefactor fuit. Kleinforgius, cui in nostratibus histo-
 rijs plurimum fido, ad an. 1208 mortem eius refert. Sepultus est in Choro
 Mariæfeldensium ante altare summum. **Conradus Baro à Scharfen-**
eck apud Othonem Hermanno successit: quem iam tunc, sub Philippo
 prædecessore, eandem curam iustinuisse, his verbis Bruschius in Spirensium
 Antistitum Catalogo affirmat: *Conradus III, Baro à Scarfeneck, Episcopus antea*
Metensis, & Philippi Imp. Cancellarius, vir prudentissimus, assumitur in administrato-
rem, & c. paulò post: Præfuit Spira bene & vtiliter annis 22. Erat Imperatoris etiam O-
thonis IV Cancellarius; cui dedit insignia Imperij, que ipse sibi à Rege Philippo commen-
data; in arce Trifels religiosè asseruarat. Scribit Kirchnerus è Chronicis, non prius
 Othoni consignare voluisse Conradum hunc Imperij insignia, quàm & ab il-
 lo in Cancellarium aulæ assumeretur, quod ex *Vrsbergensi* mutuatus est. Hic
 recognouit anno 1209, primo à morte prioris Domini, literas Othonis, datas
 Niuellenf. Nobilium Dominarum Parthenoni, apud *Miræum Notit. Eccles. 6.*
 189. Extant etiam apud Meibomium Diplomata Othonis ab hoc subscripta
 eodem an. 1209; è quibus simul discimus, fuisse illum comitem Italicæ profe-
 ctionis, coronæ ergò institutæ. Horum supra meminimus. Sed & præter præ-
 missos tertium indagavi Othonis IV Cancellarium, **Geruasium Arela-**
tensem; de quo Theodorici de Niem, hominis Westphali, Verdensium ac
 Cameracensium Episcopi, verba referam, è *lib. 2. de Schismate cap. 19,* tractantis
 illic de Balneis Puteolanis: *Et sunt in loco prædicto, vt dicitur, triginta duo balnea*
singularia; habentia virtutes mirabiles & distinctas, quas descripsit in quodam libello
Metrico Geruasius Orator Arelatensis, & Cancellarius Othonis, huius nomi-
nis quarti Imperatoris; de quo fit mentio in Cap. Venerabilem, de Electione; qui fuit
Saxo, sed Pictauia in Francia conuersatus. Ad eius solatium idem Geruasius scripsit et-
iam alium libellum, qui intitulatur: Otia Imperatoris. Citat hunc Spige-
 lius ad lib. 5 *Ligurini,* cuius Auctor est Guntherus, Monachus Elnonensis Bel-
 ga, sui seculi Poëtarum Princeps. Protonotarius sub hoc quarto Othone
VValtherus fuit; quem reperimus in Diplomate Othonis, an. 1209 dato, *VValthe-*
 apud Meibomium in Apologia Othoniana, pag. 35; & reliquis eiusdem, ad fi-
 nem Apologiæ subiunctis literis. In illis mentio occurrit *Walteri à Balden-*
fele & Walteri à Gandersem: dubitò tamen an illorum alteruter hic fuerit.

*Conradus
 Baro à
 Scharfen-
 eck, Episco-
 pus Meten-
 sis & Spi-
 rensis.*

*Geruasius
 Arelaten-
 sis.*

*Stephanus
Canonicus
Mindensis.*

Eidem etiam Notarius inferuiuit Stephanus, Ecclesiæ Maioris Mindensis, & S. Svibertii in Insulâ Canonicus; quem eadem Diplomata Othoniana exhibent pag. 109.

FRIDERICVS II Imp.

*Conradus
idem, Epi-
scopus Spi-
rensis.*

*Bertoldus
de Nifen,
Episcopus
Brixinen-
sis.*

*Seifridus
Episcopus
Ratisbo-
nensis.*

SVb secundo Friderico, principem sibi inter Cancellarios temporis prærogatiuâ locum vindicat Henricus de Parisijs, qui expediuit literas Friderici, an 1212 Basileæ datas, in fauorem Ottocari Bohemiæ Regis, super dynastia Flossensi. *Goldast. in den Böhmisschen Beylagen/ p. 143.* Illum qui secutus est, primus fuit, quem trium ex ordine Cæsarum constat Cancellarium fuisse, idem ille, de quo sub Philippo & Othone dictum est, **Conradus Episcopus Spirensis.** quod idem, post duo secula euoluta, deinceps obligit Gaspari Slickio, Passauni & Weissenkirchæ Comitū progenitori, vt postmodum suo loco patebit. Igitur ille secundi Friderici literas an. 1212 recognouit apud Hund. *tom. 2 Metrop. pag. 397.* An. 1213 subscripsit auream Bullam Friderici II, de libertate Eccles. quæ per manum Bertholdi de Nifen, regalis aulae Protonotarij, data fuit. Idem Bertoldus cōpâret in literis Priuilegij & mundiburdij Berchtolsgadensibus concessis, *tom. 2 Metropol. pag. 191.* Fuerunt isti de Nifen olim non incelebres in Sueuicis oris Barones. Factus autem Bertoldus hic est postmodum quadragesimus tertius Brixinensium Antistes: *Hund. in Metrop.* Apud *Goldast. tom. 1 Const. Imp. pag. 292,* anno 1216, memoratus Conradus recognouit tractatum permutationis vtriusque Cænobij Monialium, hodie Canonissarum, Ratisbonæ: *tom. 2. Metropol. p. 592. An. 1217, & 1218, apud eund. Hund. tom. 1 Metrop. pag. 282 & 283.* An. 1219, recognouit Priuilegia & iura ciuilia Noriberg. Idem inter reliquos testes subscripsit an. 1222, Diploma Henrici Regis, filij Imp. Friderici II; quo Brabantia Ducis, Henrico primo, varia concedit Priuilegia, *apud Miræum lib. 1 Donat. cap. 93.* Mortuus fuit proximè subsecuto anno 1224: & quod Imperialis Cancellarius fuisset, in choro Regum, id est Augustalis sepulturæ loco, humatus fuit. Ex omnibus autem, quos recensui, locis euadit, falli Bruschiū, quando scribit, resignasse prius Metensem Ecclesiam Conradum, quàm de Spirensi confirmaretur: vtramque enim simul tenuit, & non minùs de priori, quàm alterâ, quoad vixit, titulum prætulit.

Huic immediatè successisse videtur Sigfridus, siue Seifridus, qui iam tunc huic prouinciæ præerat, cum an. 1227 Ratisbonensibus Præsul daretur,

etur, si narratis *Hundij in Metropoli* fidi potest. Constat autem ex Matthæi Mare-
schalli de Pappenheim *Chronico Augustano*, an. demum 1230 in Cancellarium
assumptum fuisse. Diplomata ab hoc recognita eodem anno 1230, extant *tom.*
1 Metrop. Salisb. pag. 163. vbi irritat Imp. Fridericus infeudationem ciuitatis Fri-
singenfis, Bauariæ Duci factâ; & *part. 1 Braunschwich. hist. Händell p. 28.* super
erectione Ducatus Brunsvvicensis & Lüneburgensis. Recognitio de an. 1231,
reperitur *in ead. Metrop. tom. 3, pag. 261;* de an. 1232, *in Chron. Spanheim. Tritheimj,*
pag. 272: An. 1236, *in Metrop. Hund. part. 2, pag. 182:* An. 1237, *eod. tom. pag. 551.* Hic
Sedis Romanæ excommunicationem incurrit, quòd in schismate Imperatori,
Domino suo, potiùs quàm Papæ adhereret. Mortuus est an. 1247. Quo
genere & familiâ fuerit, non traditur. Fortè & alij præter recensitos, eiusdem
gradûs & ordinis sub Friderico fuerint, mihi hætenus incogniti; vel etiam
planè ab alijs præteriti, neminiq; proditi. Nam ab anno 1147, quo Sigfri-
dum obiisse dixi, triennium adhuc Fridericus supervixit, ac de facto, ad mini-
mum quoad superfuit, Imperium tenuit; licèt in Lugdunensi Concilio, an.
1245, ab Innocentio IV anathemate percussus, ac Cæsareâ dignitate priuatus
fuisse.

Non est prætereundus Petrus de Vineis Capuanus, (perperam Tri-
themius & Gesnerus Teutonicis inserunt) qui apud hunc eundem Impera-
torem Iudicis Aulici & Cancellarij officia obiuit. Ita enim disertè vocatur à
prædictis Auctoribus, & Simone Schardio: nec dissentiant ab illis Sigonius,
lib. 18 de regno Italia, & Cuspinianus *in Friderico II,* qui epistolarum Magistrum
faciunt; præsertim, cùm à Fulgoso scribatur, *lib. 6, cap. ix,* arcanorum o-
mnium particeps fuisse, & rerum omnium moderationem
obtinuisse: cum quo consentit Thomas Fazellus, *Decade 2 Historiæ Siculæ,*
lib. 8, cap. 2, qui ait, visum esse Imperium & Imperatorem regere.
Hic idem Auctor, officium & dignitatem eius quod attinet, *Imperij Protonota-*
rium vocat, & *regni Sicilia Logothetam,* addens iuris peritissimum fuisse. Inter
præcipua omnium temporum Tragicæ fortunæ ludibria, & aulicæ potentæ
inconstantiam docentia exempla numeratur; ac tantò quidem maiori infeli-
citate, quòd innocentia eius, uti *in vita* ipsemet Schardius fatetur, exigua ex-
tant apud Historicos documenta. Certè prodicionis illum apertè arguunt
Collenutius*, & Sigonius. In oppido Hetruriæ S. Miniati, effossis iam Impe-
ratoris iussu oculis, capitis ad columnam elisione miserè periit. nec diù super-
vixit herus suus, in ipso apparatu sumendæ vltionis de acceptâ ad Parmam
clade, mortuus. Epistolæ huius, quæ supersunt, antiquitatis ergò, in reliquis
non vbiq; probandæ, contemni nequeunt.

Petrus Vi-
nea.

*in Histo-
riâ Neapo-
litana.

Inter

Henricus
de Catalo-
niâ Episco-
pus Bam-
bergenfis.

Inter Notarios huius Principis numeratur Henricus de Cataloniâ, qui à Pontifice, seu veriùs, si in anno introitus mendum non sit, à Collegio Cardinalium constitutus est Bambergensis Episcopus an. 1242; qui totus interregno isti includitur, quod post Cœlestini IV obitum, Innocentij IV Pontificatum præcessit. Præfuit is, vt Bruschius scribit, annis quindecim, moriturque an. 1257. Fortè hic sit idem ille, qui apud Gretserum de munific. Princip. pag. 46, in Friderici II literis, an. 1219 datis, Regalis aulae Protonotarius dicitur.

Sub Henrico Hallsia & Thuringia Landgrauio, qui in locum Friderici, à Papa Imperio exuti, electus fuit; & sub Conrado quarto, Friderici filio, an vnus pluresve Cancellarij, & quinam illi fuerint, inter incomperta numero.

WILHELMVS Hollandus Imp.

Henricus
Episcopus
Spirensis.

Henricus Comes Leiningensis, Spirensis Episcopus, Cancellarium administravit, vt auctor est Bruschius, in Episcoporum Catalogo, sub Wilhelmo; cui se, nouiter aggredienti Imperij curam, addixit an. 1249, vt Leheman scribit in Chron. Spir. pag. 608. Donauit illum postmodum, in compensationem fidelium seruitiorum, arce Kissouienfi, cum attinentijs suis. Idem Henricus, Wilhelmo mortuo, cum Episcopo Constantiensi, & S. Galli Abbate Legatus in Hispaniam iuit, Alphonso regi Castellæ, in schismate in Imp. electo, nuntium nouæ dignitatis publico nomine laturus; redijtque amplissimis muneribus, æquè ac Collegæ, remuneratus. Idem Leheman. Vice-Cancellarium Imperialis aulae, sub eodem Wilhelmo, gessit Lubbertus, Abbas Egmondanus in Hollandiâ, vt scribit Ioan. Gerbrandus, dictus de Leidis, lib. 23 Chron. Belg. cap. 9; vbi virum maturum & egregium vocat; & ex illo Opmeerus in Chronograph. pag. 656, Colon. edit. Idem Gerbrandus refert Wilhelmi Imp. epistolam, ad hunc Vice-Cancellarium suum, post reditum ex Italiâ (iuerat enim secretò ac incognitus, paucis comitatus, Genuam ad Innocentium IV) datam, de honorificâ sui in superiore Germaniâ receptione, lib. 23, cap. 28.

Lubbertus
Abbas
Egmondanus.

RICHARDVS Imp. electus.

IN Wilhelmi à Frisijis (hodie sunt Hollandi Boreales) cæsi locum, discrepantia Procerum vota, cum vnus sufficeret, duos legerunt, Alphonsum Hispaniæ Regem; studijs Astronomicis quàm rebus in Imperio gestis notiorum;

rem; & Richardum Cornubiæ Comitum, Regis Angliæ * fratrem. An Alphon- * Henrici 3.
 so Cancellarius in rebus Germanicis fuerit, necdum reperi: vnicam enim li-
 terarum eius subscriptionem hæcenus inueni, quam statim referam; in qua
 Cancellarij alicuius memoria non est. Apud Richardum id honoris & oneris
 sustinuit Nicolaus, Episcopus Cameracensis, prout videre est apud
 Miræum *lib. 1. Donat. cap. 117*, in confirmatione dicti Regis, super cessione Du-
 catûs Brabantia, factâ in Ioannem fratrem ab Henrico, Henrici II Braban-
 tia Ducis filio, an. 1268. vbi inter ceteros testes de hoc Nicolao sequentia le-
 guntur: *Venerabilis Nicolaus, Cameracensis Episcopus, dilectus Princeps & Cancellarius noster.* Fuit hic quintus eius loci Præsul, è familia de Fontanis, ille ipse, a-
 pud quem Suffraganeatu functus est Thomas Cantipratanus, cuius *de Apibus* scrip-
 tum extat satis celebre *. obiit Nicolaus an. 1275. Doctrinam eius quod atti- * Præerea
 net, scribit in *Belgica Christiana, pag. 136*, Arnoldus Raysius, in *humanioribus ab una atque
 adolescentia eruditum fuisse, ac diuinas quoque literas apprime calluisse.* Alfonsi litera- altera vna
 rum (eæ datæ fuerunt ad Vesontinos) subscriptio, quam modò memorauimus, ita *Sanctarum*
 se habet: *Data Toleti, Rege per Ferdinand. Roderici Abbatem
 Cauerubens, eius Not. imperante. XV Kal. Nouemb. Indiæ.
 3. Petrus Stephani scripsit, Anno Dom. M. CCXXIX.* Extat apud Chiffletium in *Vesontione part. 1, pag. 223*. Porro numerus æræ Christ.
 mendosus est, videturque rescribendus 1269.

RVDOLPHVS Habsburgius.

Rudolphus Austriacæ magnitudinis Conditor, cum præter suam & om-
 nium expectationem, non sine diuino nutu, homo militaris & belli-
 cosus; sed, quod rarum esse putatur, piissimus simul & deuotissimus, ad apicem
 terrenæ dignitatis, an. 1272 concordibus Principum Electorum suffragijs sub-
 limatus fuisset, sequenti anno 1273, Cancellarium habuisse reperitur Otho-
 nem, Præpositum S. VVidonis in Spirensi vrbe, vti constat ex Diplomate
 confirmationis Priuilegiorum dictæ vrbis; quod extat apud Leheman *Spir. S. VVidonis
 Chron. lib. 5, cap. 110*. Subscriptio eius huiusmodi est: *Datum apud Spiram,
 per manum Venerabilis Othonis, Præpositi S. VVidonis Spi-
 rensis, curiæ nostræ Cancellarij.*

Secutus Othonem Rudolphus est; cuius fit mentio in literis Imp.
 Rudolphi, datis an. 1275, in solenni Augustanâ curiâ, apud Goldast. *tom. 1. Const. Imper. pag. 312;*
 & Hund. in *Metrop. tom. 1, pag. 81*. Electus hic fuit concordibus

M

Ca-

Capitularium votis, an. 1284, in Archi-Episcopum Salisburgensem, in ordine 39; ac quinque annis præfuit. SS. Vigilijs & Eberardi, Prædecessorum suorum, corpora transfudit; ac ab Honorio IV, quem ait Hundius Germanos magno honore profecutum esse, palio donatus est. Originem suam repetebat ex Baronum de *Hocheneck* stirpe in Sueviâ, teste Hundio in *Catalogo Archi-Episc. Salisburg.*

Henricus à Clingen-berg Episcopus Constantiensis. Tertius & vltimus, de quo hactenus mihi constet, Rudolphi Cancellarius fuit **Henricus à Clingenberg**, Episcopus Constantiensis, in ordine quinquagesimus septimus; electus in schismate, an. 1294, contra Fridericum Comitem à Zollerem, Præpositum Augustanum; qui tandem quarto post electionem anno, huic, vti potentiore, & Pontificiâ gratiâ subnixo, spontè cessit. Laudat Henricum Brulchius, tanquam *apprimè doctum, ac summâ prudentiâ præditum*. Legum Doctor fuit, cumque lectione historiarum impensè delectaretur, scripsit in gratiam Rudolphi Imp. in cuius flagranti gratiâ perseveravit, libellum de *Habsburgensibus Comitibus*. In vno reprehenditur, quòd Nigromantiæ artis aliquantò studiosior fuerit.

Godfridus Episcopus Patauiensis.

Occurrit sub Rudolpho **Godfridus** etiam Protonotarius, de quo apud Hund. in *Metrop. tom. 2, pag. 183*, in literis Rudolphi de an. 1279. Fuit hic natione Westphalus, & Imperatoris commendatione, anno 1283, à Canonicis Patauiensibus, vnanimibus suffragijs receptus est in 53 eius loci Episcopum; vt *fidei suæ*, ait Hundius, qui Secretarium vocat, *ac laborum pro regno & Rege toleratorum haberet iustam remunerationem*. Præfuit illic biennio piè & fideliter. *Doctrinâ & prudentiâ clarum fuisse*, non pœnitendum huius viri Elogium est. fuerat antea Solienfis Præpositus, vt constat ex tom. 1 *Metrop. Salisb. pag. 320*; vbi *Magister Godfridus Protonotarius* nominatur.

ADOLPHVS Nassouius,

Ebernandus.

Adolphus, qui post sex annorum, & mensium aliquot imperium, acie victus, simul & vitâ & dignitate abiit, Ebernandi operâ vsus est: qui cum prius Vice-Cancellarium egisset, deinceps consuetum Cancellarij nomen assumpsit. Ante hunc enim (præter vnum Lubbertum Abbatem Egmondanum, de quo in *Wilhelmo*) non reperio quenquam, qui Vice-Cancellarium se scripserit, licèt solenniter in subscriptionibus faterentur omnes, se Archi-Cancellariorum, in recognitionum officio, VICES obire. Videantur tamen etiam, quæ suprâ de Gebhardo Constantiensi referuntur. Hic confirmationem Adolphinam Spirensium Priuilegiorum ita subscripsit:

Datum

Datum apud Spiram, per manus Magistri Ebernandi Proto-
notarij & Vice-Cancellarij curiæ nostræ. *Leheman. in Spir. Chron.*
lib. 5, cap. 20. An. seq. 1294, Diploma Adolphi Bertollsgadensibus datum recog-
noscens, sic subnotat: Datum Burnis, per manum Ebernandi re-
galis aulæ Cancellarij, Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 183.

ALBERTVS I Imp.

Eberardus de Lapide vir nobilis, in confirmatione Priuilegiorum *Eberardus*
Spirensibus ab Alberto Austriaco, an. 1299 datâ, reliquorum testium nu- *de Lapide.*
mero insertus est, cum elogio Cancellariatûs Imperialis aulæ. *Chron. Spir.*
lib. 7, cap. 2.

Ioannes Thuricensis apud Heluetios Præpositus, circa annum *Ioannes*
1303, apud Hundium se præsentat; apud quem Diploma Canonicis regulari- *Episcopus*
bus in Berchtolsgaden concessum hac subscriptione finitur: Datum in *Aistetenfis*
Viennâ per manum Gebevini Imperialis aulæ Notarij, ge- *& Argen-*
rentis vices honorabilis viri Magistri Ioannis, Præpositi Ec- *tinensis.*
clesiæ Thuricensis, eiusdem aulæ Cancellarij. Ortum habuit *Gebevini*
è nobilium familia à Dierpheim in Heluetijs; sed extra thorum legitimum *Notari-*
progenitus. Commendatione Alberti, qui prius præfecturam (ita Bruschius, *rius,*
fortè Præposituram intelligit) Thuricensem contulerat, ab Aichstetensi
Collegio Antistes lectus; ac euoluto biennij curriculo, Clementis V liberali-
tate, Argentinensis Ecclesiæ Pastor factus est, vbi quatuor schismatici de Epi-
scopio digladiabantur, omnes illustri loco nati. Fuisse scribitur excellens
iuris Canonici scientiâ, & præpotens Regis Cancellarius.
Præfuit Argentinensi Cathedræ maximâ laude, annis 21. obiit anno æræ
Christ. 1328.

HENRICVS septimus.

Henrici septimi Cancellarium aliquem necdum noui; legimus tamen
apud Bruschiunt in *Spirensium Episcoporum Catal.* Sibothonem à *Sibotho*
Lichtenberg, eius loci Præfulem, intimum Consiliarium illius *Episcopus*
Principis fuisse. quod de Cancellario interpretari, nulla sit absurditas. Ac tan- *Spirensis,*
tò minor ambigendi locus relinquitur, quòd dicat idem Auctor, in Regum
cho

choro sepultum fuisse. de qua sepultura in sequentem modum scripserat idem Bruschius, in Conrado de Scharffeneck Episcopo: *Sepelitur in Regum choro; in quo nullus Episcopus alioquin humari solet, nisi qui Cæsarum vel Regum fuit Cancellarius.* Elogium, quod eidem impertitur, à munere hoc minimè alienum est; vt non gessisse tantum, sed etiam meruisse tam arduos honores sciamus. *Fuit Iustitia & equitatis, verba sunt Bruschi, promotor ac defensor acerrimus; iniquitatis verò, violentia, ac iniustitia tyrannidis hostis etiam ac vindex seuerissimus.*

LVDOVICVS Bauarus Imp.

Hermannus de Lichtenberg, Episcopus Herbipolensis.

Vel primus, vel inter primos Ludouici quarti Cancellarios, numerandus venit **Hermannus Baro de Lichtenberg** Alsatus, nepos, vt coniectate licet, prædicti Episcopi Spirensis Sibothonis; qui Domini sui fauore & commendatione, à parte Canonicorum Herbipolensium, an. 1333, in Episcopum postulatus fuit è Spirensi Canonico; cum in schismate reliqua pars Othonem Wolfskehl, Equitem Franconem & Canonicum Herbipolensem, elegisset. Huic, vti Benedicti XI Pontificis gratiâ, in odium Imperatoris, subnixo, & in dignitate confirmato, post biennium Hermannus spontè cessit. Dynastia Lichtenbergensis hodiè Hanauia Comitum ditionis est. Per huius manum (ista formalia in locum recognitionis antiquitus vsitata postmodum præualuerunt) datum est Priuilegium, quod Berchtolsgadensibus Præposito & Canonicis concessum fuit an. 1323, apud Hund. in *Metrop. tom. 2, pag. 185.* Idem inter reliquos testes subscripsit Diploma Ludouici, an. 1328 Romæ emissum, quo Castrucium Castracantum Lucensium Dominum infeudat & inuestit de Comitatu Lateranensis Romani Palatij, apud Goldast. *tom. 1 Imper. Const. pag. 330:* vbi pro Lichtenberg mendosè legitur *Lintelberg;* alieubi, pari errore, *Litelberg.*

Henricus de Chalem, Ord. Minorum.

Hermannum dubito an non temporis ordine præcesserit **Henricus de Chalem**, Magister S. Theologiae, & Ordinis fratrum Minorum Religiosus Presbyter. de quo id (quod Cancellarius fuerit) affirmat Ioan. 22 Pontif. Max. in quadam Bullâ suâ, an. 1330 publicatâ, quæ inter reliquas Apostolicas literas, pro Sanctissimæ inquisitionis officio, Romæ sedente Gregorio XIII, impressa fuit. In illa inter cetera hæc leguntur: *Nec-non & Henricus de Chalhem, dicti ordinis cuius perfectio inter alias potest percipi, quia Ludouici de Bauaria, se pro Imperatore gerentis, de diuersis damnati heresibus, Cancellarij officium diutius gerere non expauit. Quod quidem officium, quantum professioni illorum, qui se nihil habere asserunt in proprio vel communi, seq̃, Christum pauperem nudos sequi, congruat, potest*

potest promptè prudens quilibet iudicare. Huius putatur esse Informatio super nullitate processuum (ita titulus habet) Ioannis 22 Papæ, contra Ludouicum Bavarum Imp. quam edidit tom. 1 *Monarchie* Goldastus, pag. 18, sub nomine Ioannis de lauduno, siue Gandauo. Hervvartus contra Bzouium, huius cognomen vult Thalheim fuisse. nec addit tamen rationes emendationis ac reprehensionis suæ. Reperiuntur certè Chalemij inter Salisburgensis Ecclesiæ ministeriales, apud Hund. in *Metropol.* Idem voculam diutiùs interpretatur, in alterum annum: quâ stante opinione, successerit prædicto Herm. Lichtenbergio an. 1328; quo ipso Chalemium, cum Michæle Casenate, alijque Minoritis, ad Ludouicum Pisas primùm venisse, idem putat: qua de re tamen non video, quid possit certi definiri. Bzouius eundem Chalemium, Petri etiam Corbarij Antipapæ, qui Nicolai in obedientiâ suâ nomen habuit, Cancellarium fuisse scribit: quo nomine, utpote sine teste & Auctore id affirmans, à prædicto Hervvarto perstringitur.

Tertius, quem sub Ludouico huius generis repperim, Vlricus fuit, *Vlricus Hangenohr.* cognomento Hangenohr, (ita ab Auentino vocatur l. 7. qui Indicem in eius confecit historias, Hagenohr vocat; Pantaleon, & Bzouius Hagenauer) patriâ Augustanus, vir doctus, Decretista Imp. Ludouici, ut à Bzouio nominatur. Hic *Scriniij Imperatorij Magister, sapientiâ,* ait Auentinus, *insignis: cuius operâ, cõsilio domi, foris in pace, ciuilibus rebus, otio, negotio, plurimùm est vsus Imp. Ludouicus.* Fuit an. 1343, cū aliquot alijs, Legatus Imp. ad curiâ Auenionensem; ad quâ pluries, Rebdorffio teste, in negotijs eius iuit. Cū an. 1346 moreretur, testamento cavit, ut scribit idem Henricus Rebdorffius, ne in loco sacro sepeliretur, timens, ne post mortem exhumaretur, ob præstitam hero sub gnauam operam & fidele seruitium. Alièr tamen factitatum ab Augustano Episcopo; qui similiter Ludouico fidus permansit. Hunc indifferenter, modò Cancellarium, modò Protonotarium nominari inuenio; sed fortassis tempora distinguere debent. Adscribam, quæ de hoc narrat Andreas Ratisbonensis, pag. 78 *Chron. sui.* è quo loco simul patebit ordinis Ecclesiastici hominem, & Prælatum fuisse: *Habuit enim quendam Cancellarium, qui vocabatur Magister Henricus Hangenohr de Augusta; cui Sigillum suum, & omnia scribenda & expedienda commenda-uit. Hic de quodam crimine enormi & infami apud Regem est accusatus à quibusdam præpotentibus; quibus ipse Rex iustitiæ complimentum non potuit commodè denegare. Quapropter Rex partibus se interposuit, & per quendam placita ad hoc perduxit, quod prædictus Magister Vlricus deberet se cum QVINQVAGINTA PRÆLATIS expurgare de obiectis. Quod dum factum Nurnberg fuisse, idem Vlricus officio Cancellariæ est restitutus. Ibidem legitur qualiter discordiarum inter Papam & Imperatorem primarius incentor, vindictam spirans, extiterit.* M 3 CA-

CAROLVS quartus.

Contra Ludouicum, etiã tum in viuis agentẽ, Carolus Bohemia Rex, aucto & proauo (Henrico VII & Rudolpho I) Imperatoribus natus, electus fuit: aduersus quem vicissim, post Ludouici obitum, recusantibus tractare habenas Imperij Eduardo Angliã Rege, Friderico Misnia, ac Ludouico Brandeburgensi Marchionibus, Electorum quorundam votis, vno post alium, expetitis, regendas illas recepit Gũtherus, Comes de Svartzenburg; qui modici temporis, & in schismate assumptus Imp. an, & quem Cancellarium habuerit, hactenus inter ignorata numero. Sub Carolo autem sequentes fuere: quos an iuxta successionis seriem, ordinemque temporis exactè referam, nolim pro certo affirmasse videri.

*Pretzlauus
Episcopus
Vratislauiensis.*

Detur igitur, sed citra cuiusquam præiudicium, locus primus Pretzlao, siue Pretislao, Vratislaviensi Episcopo, cuius memoria occurrit ad an. 1355, quo inter alios testes refertur in aurea Bulla Caroli IV, de incorporatione Ducatum Polonia, Silesia, & Marchionatus Lusatia, factã regno Bohemia, apud Goldast. tom. 1 Const. Imp. pag. 347. Videtur hic resignasse Cancellariatum: nam an. 1358, in Diplomate Caroli, tom. 2 Metrop. Salisb. pag. 44, reperitur inter testes, existente tunc Cancellario Ioan. Lithomislensi. superuixit autem ad annum vsque 1476. Grotkouiam emit à Brigenfi Duce, & eò vsque auxit & euexit Parochiam suam, vt deinceps *aureus Episcopus* vocaretur.

*Lambertus
Episcopus
& Abbas.*

Lambertus à Burne, alicubi Bũren, nobilis Alfata, diuersarum Ecclesiarum successiue Antistes, summã fuit apud Carolum IV auctoritate, homo, vt Bruschius vocat, *omnino polypragmaticus, ac ambitiosissimus*. Fuisse hunc Caroli Cancellarium, Bruschius prædictus, in Argentinensium, Bambergensium, & Spirensium Episcoporum Catalogis, ac Hundius in recensione Brixinensium Præfulum, testantur. Fuerat prius ex Professo Benedictino Nevvilerano, adsumptus in Abbatem Gengenbachensem; deinde Caroli IV fauore, Brixinensibus Episcopis datus. vbi cum paucis annis sedisset, eiusdem Imperatoris operã, atque Urbani quinti prouisione, Spirensi Ecclesiã præficitur an. 1363; cuius loci Collegium Canonicorum, Eberhardum à Randeck Decanum, elegerat in Episcopum. Præfuit illic vtiliter annis nouem: ac an. 1371, ad Argentinensem; ab illa, an. 1375, ad Bambergensem translatus est Ecclesiam, iisdem semper subnixus subsidijs Imperialis patrocinij. Illic nactus Sedem stabiliorem, præsedet an. 23: atque an. 1398, vitæ quietioris amore, re-

nuntiatis Episcopali bus curis, ad Cœnobij sui Gengenbachensis dulcem nidum redijt; ac paucis mensibus superstes, ad alteram durabiliorē quietem abijt. Laudatur *ab excellenti doctrinâ, habente sibi summam sapientiam & prudentiam coniunctam.* In Diplomati bus necdum huius nomen reperi. Ex recensitis autem, verum esse apparet, quod non-nemo scribit, *auxilio Caroli illum consequutum fuisse, quicquid voluerit.*

Præcesserit Lambertum, an secutus sit, non facilè dixerim, Bertholdus è Burggrauijs Noribergensibus, Eistetensis Episcopus, qui sedere orsus est an. 1351, obiitque an. 1365. Quibus enim annis Cancellariatum tenuerit, nō satis mihi liquet; tenuisse autem, didici è Catalogo Eistetensium Episcoporum Gretseriano. Fuit comes Imperatori Carolo Auenionē ad Sedem Apostolicā tempore Urbani V proficiscenti; vt idem tradit Catalogus. Isti si in hoc credimus, profectionem hanc in illo ipso Cancellariatu suo peregerit; adeoque dicendus sit, iam tunc Episcopus, & quidem extremis vitæ annis, dicta præfuisse functioni: proximo enim ante mortem anno, si Crantzio * assentiendum, anno nimirum 1364, vel certè sequenti, vt vult Auctor *de vitis Pontificum è Galliâ oriundorum*, quas edidit Franciscus Bosquetus IC. Narbonensis, irer illud susceptum & peractum fuit. Fundator est arcis Willibaldinæ, Dryopolitanæ ciuitati imminentis. Puer tredecennis Teutonicorum Equitū militiæ sacræ adscriptus est; ac in Borussia non minùs quàm Franconiâ, Prouincialem Commendatorem egit, *floridus æuo, corpore spectabilis, industriâ commendabilis*, donec annum agens 30, à Clemente VI, prædictæ Ecclesiæ Antistes præficeretur.

Ioannes Episcopus Lithomislensis (nomen hoc plerisque in locis corruptè scribitur & excuditur) occurrit in confirmatione Priuilegiorum Ecclesiæ Augustanæ de an. 1357, *in Chron. August. edito à Pistorio, pag. 628.* Exstat apud Isacium Pontanum, *lib. 7. Historia Gelrica*, Diploma Carolinum, quo Neomagensis oppidi Priuilegia confirmantur, ab eodem hoc recognitum, hoc ipso 1357 anno; nisi quòd illic perperam Eistetensis vocatur, factâ Ioannis cum Bertoldo quem memorauimus confusione. Idem positus est inter testes Diplomatis Carolini, dati Monasterio Altaichij inferioris, apud Gevvold, in addition. *Metrop. Hundij tom. 2, pag. 44, an. 1358; & ibid. pag. 48, in alijs eiusdem Caroli IV literis.* Idem subscripsit Constitutionem Caroli de Priuilegijs & Immunitatibus Clericorum *apud Goldast. tom. 2 Const. Imp. pag. 93, datam an. 1359.* qui locus tamen omni difficultate non caret. Inter testes enim huic datur Imperialis curiæ Cancellarij titulus, & nihilominus Ioan. Olomucensis Episcopus, istius Priuilegij recognitor, idem sibi adscribit prædicatum.

Etsi

Bertholdus
Episcopus
Eistetensis.*lib. 9 Sa-
xon. cap. 33Ioannes E-
piscopus Li-
thomislens-
sis, & Olo-
mucensis.

Et si igitur præallegatum Diploma non neminem dubium facere possit, an non duo diuersi sint Luthomislensis ille & Olomucensis Episcopus, ac itidem Imperatoris Cancellarius, præsertim adiunctis & alijs illis locis è *Chronico Augusti. & tom.2 Metrop. pag. 48*, modò relatis; euidenter tamen, vnum eundemque esse, ex Catalogo Episcoporum Olomucensium constat. vbi de hoc vigesimo quinto eius Sedis Præsule hæc leguntur: Ioannes de Nouo Foro Episcopus Lithomislensis, ac Caroli Augusti Cancellarius, ad Ecclesiam Olomucensem postulatus, ipsius curam non inuitus suscepit, &c. Moritur anno Christi 380 supra millesimum in Lithomisl, humatus in Monasterio quod ipse fundauerat. Huius, post factam illam ad Olomucensem Cathedram translationem, sequentem subscriptionem reperio. Recognouit enim confirmationem Priuilegiorum Ecclesie Patauiensis de an. 1366, tom. 1 Metropol. Salisb. pag. 404, hoc modo: Ego Ioannes DEI gratiâ Olomucensis Episcopus, Regalis Capellæ Boëm. Comes, & sacre Imperialis Aulae Cancellarius, vice Gerlaci, &c. Est & inter testes concessionis telonei Vdenheimensis, factæ Spirensi Episcopo Lamberto, quondam Cancellario huius Caroli, vt vidimus, & Ecclesie eius, an. 1369; quæ extat apud Leheman in *Chron. Spirensi pag. 368*. Fuerat quoque sub Ioanne Bohemice Rege, Caroli IV patre, Cancellarius illius regni, à prædicto alius & anterior, Ioannes Olomucensis Episcopus, antè Vicegradensis in Pragensi veteri arce Præpositus: de quo Ioan. Dubrauius lib. 20 in fin.

Alius Ioan
Episcopus
Olomucen-
sis Cancellarius
Bohemici
regni.

Nicolaus
Præpositus
Cameracensis.

Rudolphus
de Fridberg
Protonotarius.

Ioannem prædictum sequutus est, nescio tamen an medio nullo interueniente, Nicolaus Præpositus Cameracensis, qui Diploma Caroli IV de libertate Ecclesiasticâ in Mindensi ciuitate an. 1377 datum subscripsit. Extat apud Goldast. tom. 3 Imp. Const. pag. 417, & inter Priuilegia Mindensia à Pistorio edita num. 22. Idem subscripsit Priuilegia prædictæ Ecclesie num. 23, 25, & 28. Apud Isacium Pontanum lib. 8 *Hist. Gelr.* literæ Caroli ad Neomagenfes ita subscriptæ sunt, an. 1372: Nicolaus Canonicus Præpositus: vbi pro Canonicus, Cameracensis reponendum.

Rudolphus de Fridberg siue Fridenberg Protonotarius, vt videtur, Caroli quarti, subscripsit supramemoratam Carolinam confirmationem Priuilegiorum Ecclesie Augustanæ in *Chron. Pistoriano* extantem, idemque præstitit in literis Caroli concessis Altaichio inferiori, celeberrimo Bauriæ ad Danubium Cœnobio, in additam. Gevvoldi tom. 2 *Metrop. Salisb. pag. 45*: vbi Cancellarius vocatur, licet in iisdem literis Ioan. Luthomislensis sacre Imperialis aulae appelletur Cancellarius. Eiusdem familiae fuit Conradus de Friden-

Fridenberg; qui cum Guilielmo quodam, sub Wenceslao Bohemiæ Rege, circa an. 1242, de Episcopatu Olomucensi contendit. Videtur autem familia ista Bohemici generis esse, licet Germanicam è nomine originem, quales in illo terrarum tractu plurimæ, coniectare possimus.

Conradus de Gisenheim, Secretarius Caroli IV, per cessionē Nicolai de Mînâ, Prioris & Lectoris in Conuentu Lipsiensi, factus fuit decimus sextus Lubecensis Episcopus, eique Ecclesiæ annis 8 præfuit, vt scribit Crantzius *lib. 10 Metrop. cap. 12.*

Conradus
Episcopus
Lubecensis.

WENCESLAUS Imp,

Nillâ suâ virtute aut meritis, sed paternis præfationibus & corruptelis euectus ad impar humeris suis Imperialis curæ pondus Wenceslaus, ita gessit malè creditam sibi dignitatem, vt communi Electorum Principum decreto, Imperio tandem priuatus, insuperque, vt scribit Myling. 2 *Decad. conf. 19, num. 6*, omnia eius rescripta & Priuilegia antiquata fuerint. Mirum igitur non est, paucissima eius Diplomata* superesse. Extat tamè *tom. 2 Metrop. Salisb.* commissio eius, ad infeudandum Præpositum Berchtolsgadensem Conradum, dat. an. 1386, quæ ita subscripta est: **Per d. Ducem Teschimens.** Per Ianuren. Hæc ita capio, quòd Dux Teschinensis (ita enim correctio facièda,) vt Cancellarius; Ianurensis autem, in qualitate Protonotarij siue Secretarij subscripserit. Crediderim autem Teschinensem illum Ducem non esse alium quàm Primislaum, eius nominis primum, qui obiit anno 1393. scribit enim Schickfusius *lib. 2, c. 35 Chronici Silesiæ*, præstitisse se illum Regi regnoque Bohemiæ fidum, eoque nomine Falckenbergo donatum esse. Nec refert ille Auctor in recensione Teschinensium Ducum familiæ aliquem alium, cui Cancellariatus ille magis quàm prædicto conueniat. Extremis Imperij annis Cancellariatum sub Wenceslao gessit Antiochenus Patriarcha: Otho enim de Hoia, Episcopus Monasteriensis, ab illo an. 1400, eo ipso quo Electorali decreto priuatus est Imperio, priuilegiorum confirmationem, & Regalium, vt vocamus, infeudationem obtinuit Pragæ XI Maij; quæ ita subscripta: **Per D. VV. Patriarch. Anth. Cancell.** Nicolaus de Gekoltz. *Vide de hoc Patriarchâ Notas.*

*Extant
verò illorū
diuersa a-
pud Lim-
naum & a-
lios.

Primislaus
Dux Te-
schinensis.

VVences-
laus Krj-
lick Patr.
Antioch.
& Episc.
Olomucens.

RVPERTVS Imp.

FRiderici Brunswicensium Ducis, ob breuitatem regiminis, non puto Can-
N cel-

N

cel-

Nicolaus
Provincia-
lis.

Matthæus
Episcopus
Vormati-
ensis &
Cardinalis

Ioannes
Vvein-
heim.

cellarium aliquem reperiri; certè hætenus mihi incognitus mansit. Qui autem illi, quorundam nefariâ machinatione & parricidio, in Hallsiâ prope Friedlariam oppidum interfecto, successit Rupertus, Rheni Palatinus & Bauariæ Dux, Cancellis Cæsareis præfecit Nicolaum, nescio cuius Ordinis Provincialem. In Chronico enim Spirensi Lehenmani pag. 372, ita reperitur subscriptum Ruperti Diploma confirmatorium, Episcopo & Ecclesiæ Nemetensi an. 1401 concessum: **Nicolaus** Prouinc. Sacræ Theologiæ Professor. Heidelbergæ docuisse videtur; Prædicatorij autem an Franciscani Ordinis fuerit (vterque illuc asceterium habuit) fortè aliàs sciemus. Fuit præterea Ruperti Imp. Cancellarius Matthæus gente Polonus, è Cracouiâ vrbe natales repetens, sacrarum Scripturarum Doctor, & Parisiensis ac Pragensis Academiæ Rector; qui Domini sui fauore & commendatione ad Wormatiensem Cathedram peruenit, cui quinque annis magno Ecclesiæ eius bono præfuit: *Brusch. in Catalogo.* Eundem an. 1408, Gregorius Papa XII Cardinalem creauit, vt alibi dicam.

Eiusdem Ruperti literas subscripsisse reperitur Ioannes Weinheim, (qui eius Secretarius, siue, vt antiquitus vocabant, Protonotarius fuisse videtur,) apud Goldast. tom. 1 *Const. Imp. pag. 386;* & *Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 417.*

SIGISMUNDVS Imp.

Ioan. Ar-
chi-Episco-
pus Strigo-
nienfis.

Prinçipe loco sub hoc se sistit Ioannes, primùm Præpositus, postmodum Archi-Episcopus Strigonienfis. Extat apud Goldast. tom. 3 *Const. Imperial. pag. 424,* Sigismundi Cæsaris Diploma, de electione Summi Pontificis, tempore Constantiensis Concilij anno 1415 datum, quod subscripsit præfatus Ioannes tunc temporis Vice-Cancellarius. Idem subsignauit Inuestituram de Regalibus, Othonis de Hoiâ Episcopi Monasteriensis, concessam à Sigismundo Nouiomagi an. 1416, 17. Nouemb. regnorum eius Hungarici tricesimo, Romanorum electionis 7, coronationis 3. Illius Diplomatis eiusmodi subscriptio est: *Ioannes de Strigonio, Præpositus & Vice-Cancellarius Imperialis.* Idem autem an. 1417 adhibitus in consilium cognitionis, super Colonienfis Archi-Episcopi cū Montium Duce controuersiâ, Archi-Episcopus Strigonienfis & Cancellarius vocatur: apud eundem Goldast. tom. 1 *Const. Imp. pag. 394.* an. 1472, vt Bonfinius scribit, Ioan. Archi-Episcopus Strigonienfis obiit, è Sclauonico genere; qui tamen ab hoc diuersus multoque iunior fuisse videtur. Is Successorem habuit Ioan. Alemannum, Regis familiarem postea Salisburg. Archi-Episcopum. Bonfinius *Decad. Histor. Hung. 4. lib. 3.*

Deinde

Deinde Ioannes Zagabriensis, vel, vt Miræus in Notit. Episc. legit, ^{Ioan. Episc. Zagabriensis.} Zagabriensis Episcopus successit, qui confirmationem Priuilegiorum & Iurium Cœnobij Regularium in Rot, Ratisb. diœc. an. 1421 subscripsit, vt habetur apud Hund. tom. 3 Metrop. pag. 263. Idem præstitit in eiusdem generis Diplomate, an. 1425 Conrado Præfuli Patauiensi concessio; tom. 1 Metrop. pag. 419. Porrò Zagabria Croatiae Metropolis est, à Turcis, ni fallor, ab aliquot annis possessa.

Georgius Comes de Hohenlo Episcopus Patauiensis, interfuit anno 1415 Concilio Constantiensi; quæ ipsi occasio fuit, innotescendi Sigismundo Imp. cui cum probaretur, factus est Cancellarius eius, vt testatur Hundius in Catal. Episcoporum Patauiens. tom. 1 Metrop. Salisb. Ab eodem Imp. suffectus est in Strigoniensi Archi-Episcopatu Ioanni eius loci Præfuli, illi ipsi qui in Cancell. præcesserat. Meminerūt huius Georgij literæ Sigismundi, datæ Abbati S. Maximini Treuer. an. 1422; quæ ita subscriptæ sunt: P. D. G. Episcopum Patauiensem Cancellarium Michaël Præpositus Boleslauiensis. Priuil. S. Maximini num. 45.

Temporis collatio prædictarum duarum literarum facit, vt suspicer Franciscum Præpositum Strigoniensem, Protonotarium potius, vel certè Vice-Cancellarium, quàm Cancellarium eiusdem Imp. fuisse; cuius mandato is subscripsit Priuilegiorum renouationem Cœnobij S. Iacobi Scotorum Ratisbon. an. 1422: in præcit. Metrop. tom. 2, pag. 398; & infeudationem Adolphi Ducis Iuliacensis de Ducatu Gelriæ, &c. an. 1425. Extat in Assertione iuris Caroli V super dicto Ducatu, an. 1539 impressâ.

Idem iudico de Michaële Canonico; cuius recognitionem exhibet confirmatio Priuilegiorum Ecclesiæ Spirensis, Rabano Episcopo concessa, an. 1514; apud Lehem. in Chron. pag. 373. vbi sic legitur: Ad mandatum Dn. Regis, Michaël Can. Fortè hic sit Boleslauiensis ille Præpositus, de quo in Georgio Hohenloio Cancellario modò dixi. Hic idem subscripsit saluum conductum Ioanni Hussio datum, vbi legimus: Michaël de Pacest. Canonici Vratislauenensis: Gold. in Append. Docum. ad tract. de iurib. regn. Bohem. Eundem inuenio apud Isacium Pontanum lib. 8 Hist. Gelr. vbi duplex extat Imp. Sigismundi Priuilegium Duci Gelriæ concessum, hâc subscriptione: Ad Relationem D. F. Burggrauij Noribergensis Michaël de Priest.

Nec aliud quod dicam habeo de alijs duobus sequentibus. Iodocus enim Rot, Canonici Basiliensis, subscripsit Sigismundi confirmationem iurium & Priuilegiorum Præpositi & Cœuentûs Berchtolgadensis, in Metrop. tom. 2, p. 187, cuius data est an. 1415.

N 2

Alter

Petrus Kal-
de Canoni-
cus.

Alter illorum fuit Petrus Kalde, & ipse incerti loci Canonicus, qui subnotavit declarationem Imperatoris Sigismundi super firmâ & sincerâ adhærentiâ Basileensis Concilij, apud Goldast. *tom. 3. Const. Imper. pag. 426*; quæ emissa fuit an. 1446. Idem hic subscripsit infeudationem Gerardi Ducis Iuliacensis de Gelriæ Ducatu, an. 1437: vbi Præpositum se vocat Northusanum. Fuit patriâ Iuliacensis, ex oppido Setterich, & occasione procuratorij Ducis Adolphi Iuliacensis in causâ istâ Gelriensi, quod cum ceteris anno 1431 in Cæsareâ aulâ obiit, vti nostrâ memoria Stralendorffius, Imperatori & Curialibus innotuisse, & ad Palatina stipendia sibi aditum fecisse videtur. Videatur *sententia Sigismundi Cæs. contra Arnoldum Egmondanum, in Assertione Caroli V.* Hæc & eius generis alia etsi forte plerisque minutiora videbuntur, ostendunt tamen varietatem & mutationem; quæ vt rebus omnibus alijs, (nihil enim eorum quæ sub sole sunt in eodem permanet statu) ita etiam huic recognitionum & subscriptionum materiæ irrepsit.

Gaspar
Schlick.

Tandem sub hoc Sigismundo sequitur & agmen claudit Gaspar Schlick, nobili loco in Franconiâ natus: qui ob ingenij, doctrinæ, & prudentiæ excellentiam ad sublimiora euectus, conditor factus est Illustrissimæ familiæ Comitum Schlickiorum in *Passaun & VVeissenkirchen*: satis enim scitus & peritus fortunæ suæ faber, aulicæque elegantia & versutiæ sectator prudentissimus, trium ex ordine Imperatorum Cancellarius fuit, vt de eo Æneas Syluius testatur; cui ad summa tendenti & feliciter peruenienti non infimus fuit succollator. Initio autem non nisi Vice-Cancellarius fuit; in formulâ enim iurisiurandi, anno 1433 Eugenio Papæ præstiti, nomine Sigismundi Imper. per legatos, quorum alter fuit, vocatur Vice-Cancellarius & Capitaneus terrarum Egræ, supersunt diuersa eiusdem Principis rescripta Schlickij manu subnotata, quæ videri possunt apud Goldast. *tom. 3. Const. Imp. pag. 436, & seqq. de annis 1432, 1433, & 1434.* nec dubito alibi plura eorum, posterioribus annis emanata, superesse: nam ad finem vsque & mortem Sigismundi duravit in istâ laboriosâ aulicæ militiæ statione. In subscriptione autem literarum Sigismundi ad Patres Concilij Basileensis, de non recipienda appellatione Erici Ducis Saxonie Lavvenburgici, de anno 1434, se Cancellarium & militem nominat: ex quo colligitur, tempore Cæsareæ coronationis, vt etiam nunc moris solennis est, Equitem, vt hodie dicimus, à Sigismundo creatum fuisse. Ioan. Gersius Westphalus Sigismundi Imperatoris Protonotarius fuit, homo prædiues; de quo memorabilem, sed minimè imitabilem narrationem legere est apud Æneam Syluium *ad lib. 1. de dict. & fact. Alphonsi Regis, num. 57.* Ad eundem extant binæ eius epistolæ, in ordine 87 & 88;

Ioan. Ger-
sius West-
phalus.

88; quarum posteriori virum doctum, prudentem, moribusque comprobatum vocat. Superest nostro adhuc tempore apud Mindenses Garfiorum familia.

ALBERTVS secundus.

SVb Alberto secundo Austrio, Sigismundi genero, qui coniugij beneficio Imperialem apicem stabili fœdere suæ restituit familiæ, idem ille, qui sub focero eius fuerat, Imperialis Cancellarius permanfit: cuius rei etsi me Diplomatum testimonia hæcenus deficiant, locupletem testem habemus Æneam Syluium; qui ita scribit ad Martin. Mayr, Moguntinum Cancellarium: *Schlickensis familiæ caput fuit Caspar Schlick, de nobis, vt nôsti, optimè meritus, vir rarissimæ laudis. Nam trium Cesarum, qui sibi inuicem successere, Cancellarius, & quidem acceptissimus fuit, & coniugio Ducali illustratus.* De eodem idem Auctor ita scribit cap. 53 historiæ Bohemæ. *Inter quos (Legatos in Bohemiam) Caspar Schlickius princeps fuit, matre Italicâ ex Comitibus Alti collis agri Taruisini, patre Teutonico natus, ex familiâ Lazanâ, prouincie Franconie, ingenio dextro, facundiâ suauis, doctrinæ cultor ad omnia genitus quæcunque ageret. Quem vsque adeo fortuna & virtus extulit, vt quod prius inauditum, trium Cesarum successiue regnantium Cancellarius presuerit. Vnus ex Ducibus Slesie filiam sibi in Matrimonium tradere non recusauit. Sigismundus illi Egram, & Cubitum, & alia in Franconibus oppida dono dedit; Albertus in Hungariâ Calesium & Alban Ecclesiam; Fredericus in Austriâ Grecium. Versatile profectò ingenium, & nature bonitas singularis, quæ inter tot Imperatores moribus prorsus disparis, pari gratiâ viuere potuit. Nos huius amicitia in curiâ Frederici Cesaris vsi, si quid profecimus, quod scimus quàm tenue est, adiumento eius consecuti sumus. Episcopatum certè Tergestinum, vnde reliquæ dignitates prouenere, ipse nobis primus committi curauit. In huius gratiam conscripsit prædictus Auctor Eurialanam historiam; cuius Mimi ille haud fabulosus Actor fuisse videtur, nisi quod poetica nonnihil pigmentationis admixtum habere vix dubitandum est. Hanc autem postmodum ad summa euectus, datis ad Coloniensem Vniuersitatem solennibus literis retractauit. Mortuus est Gaspar Viennæ ex apoplexiâ, & apud Carmelitas (illis Patres Soc. IESV successere, institutâ in derelicto ab eis Cœnobio Professâ Domo) cum coniuge sepultus.*

Ioannes ab Aich è nobilitate Franconicâ Episcopus Aichstadien-
 fis, Alberti II Imperatoris Cancellarijs à Scriptore Catalogi Præfulum illius
 Ecclesiæ accensetur: post cuius obitum homonymo agnato Principi, Friderici
 III Imp. germano adherens, Dominum quidem sed non Officij gradum mu-
 tauit.

tauit. Fuit vtriusque Iuris Doctor, & ex Professore Canonici Iuris Viennensi ad aulam transfijt. Familiaris & intimus fuit Æneæ Syluius, postea Pio II Pontifici; cuius extant ad illum epistolæ & elegantissimus tractatus de *miserijs Curialium*, siue Aulicorum. In illius inscriptione vocat eum *perspicacem & clarum Iurisconsultum*. Hunc Austriæ, non verò Imperij Cancellarium fuisse suspicor. Videat de hoc lector, si placet, cap. 2 Additamentorum memb. 2, de Cardinalibus Teutonicis.

FRIDERICVS III Imperator.

Caspar
Schlick
qui supra.

Tertius hic Imperator est, sub quo, vt ex Syluius audiuius & didicimus, Gaspar Schlick Cancellarium egit; & quidem post Teschinentem Ducem, de quo sub Wenceslao, omnium primus è Laicorum Ordine: reliqui enim per aliquot secula, vt longâ serie magnam partem in præcedentibus ostensum est, omnes Ecclesiastici instituti homines fuerunt. Successores tamen & hic plerosque ex eodem genere Clericorum habuit, donec sub Carolo quinto seculares firmitus stabiliti, deinceps sacre professionis sectatores à Vice-Cancellariatus aulici Imperialis honore hæcenus excluderunt. Aliquid cum præmemorato affinitatis habere videtur; ac dubito an non ex eo ipso fonte promanarit, quòd sub hoc demum Imperatore seculares Principes cum Ecclesiasticis de sessione & præcedentiâ contendere, ac ex parte etiam ad tempus præualere cœperunt, vt narrat in Historiâ Austriacâ (Australem ipse vocat) hæcenus ineditâ Æneas Syluius aliquoties mihi laudatus.

Conradus
Viennensis
Præpositus.

Viuentem etiam tunc Schlickio alius reperitur Friderici Cancellarius, Conradus Viennensis Præpositus, ad an. 1440: qui subscripsit literas eius datas ad Senatum Spirensis, de electione suâ & futurâ Norinbergenfi diatâ, apud Lehem. lib. 7, cap. 97; & alias ad Carolum VII Gallorum Regem, de indictis Moguntiam Comitibus, apud Goldast. tom. 2. Const. Imper. pag. 407. Credi-derim autem Conradum prædictum Archiducalem fuisse Friderici necdum Imperatoris Cancellarium; rebus autem Imperialibus, sub initium electionis factæ, simul intendisse ante Schlickij ad aulam Friderici aduentum.

Vlricus
VVelzli.

Vice-Cancellarij munus an. 1454 & 1455 Vlricus VVelzli gessit. priori subsignauit literas Friderici, quibus Berchtolsgedensium possessiones confirmantur, tom. 2. Metrop. pag. 189: altero similiter subscripsit Infeudationem, vt etiam Confirmationem Iurium & Priuilegiorum impertitam Vlrico Episcopo Passauensi, apud Hund. in ead. Metrop. tom. 2, pag. 420 & 421.

Vdal

Vdalricus Episcopus Patauiensis, eius nominis tertius, è nobili familia Nufdorffia, patriâ Austriacus, cum aliquamdiu Fridericum III Imperatorem parum propitium expertus esset; utpote contra studium eius, pro Alberto Comite Schaumbergio apud Maioris Capituli Collegas instantis, ad Insulam euectus, sed postmodum Æneæ Syluij operâ eidem reconciliatus, deinceps usque ad eam gratiam eius promeruit, ut suum in rebus Imperialibus Cancellarium constituerit. Eo illum ornat Epitheto, *Romanum* vocans *Cancellarium*, Fridericus ipsemet in literis Patauensi Ecclesiæ elargitis, *rom. 1 Metrop. Salisb. pag. 423 & 425.* vbi *Compatriam* insuper agnoscit, idemque testatur Ederus in *Rektorium Vienn. Catal. pag. 38.* qui S.R. Imperij Cancellarium appellat. Obiuerat prius apud Ladislaum Hungariæ & Bohemiæ Regem idem munus, *vid. ibid. pag. 422;* interfuitque splendidissimæ legationi eius aduehendæ Sponsæ Magdalena Caroli VII filia: ergo in Galliam missa: quo tempore ducentos equos albos, è quo splendorem & magnificentiam hominis cognoscimus, in comitatu suo habuit. Obijt an. 1479. Fuerunt sine dubio præter hos plures Friderico, utpote quinquaginta & amplius annorum Monarchæ huius generis administrationis Cæsareæ adiuuæ; sed prædictos ego hætenus cognosco solos. Protonotarium præterea reperio sub hoc Principe Ioannem Rott Doctorem; qui anno 1466 literas subscripsit Patauensisibus datas: *Metrop. Salisb. tom. 1, pag. 425.* Anno 1442 Confirmationem Priuilegiorum Abbatia Sancti Maximini Treuer. Franckofurti datam, subscripsit Iacobus de Lins, Decretorum Doctor: *Diplomata S. Maximin. anno 1638 edita, nu. 47.* Hermannus Hecht eiusdem gradus & ordinis fuisse videtur, qui subnotauit Confirmationem sententiæ pro Gerardo Iuliacensi Duce in Gelriensi controuersia an. 1442. *Affertio Caroli V.* Apud eundem hunc Fridericum per integros annos 12 Secretarium & intimum Consiliarium egit Æneas Syluius Piccolominus modò memoratus, vir tantæ in aulâ auctoritatis, ut rerum summa, maximè in Italicis negotijs, ei credita, & consilij prudentiâque eius recta fuisse videatur. Constat id tum ex vita eius à Campano & Platinâ descriptâ, proprijsque scriptis suis, tum multò luculentius ex Australi, ut vocat, historiâ eiusdem; quam editam fuisse ipse Auctor (cap. 22 Europæ) scribit, impressa tamen, quod scitur, nullibi reperitur. Certè imperfectam fuisse relictam Platina scribit, & ex ipso met, quod superest, autographo satis apparere videtur. De hoc viro tacere præstat, quàm pauca dicere. Meminit idem Michaelis Pfullendorffij Protonotarij Augustalis; cuius apophtegma refert in suis ad dicta & facta Alphonsi Regis Commentarijs, eique doctrinæ plenitudinem scitâ ad cognomen allusione concedit epist. 126. Etsi autem, ut sunt ferè

Vdalricus
Episcopus
Patauiensis.

Ioannes
Rott Do-
ctor.

Iacobus de
Lins Doctor
Decret.

Æneas
Syluius.

Michaël
de Plena-
uilla.

inter

inter ambitioſæ vitæ ſectatores beneuolentiæ odijque vices, amicitiam illi renuntiet epiſt. 91, mortem tamen eiſdem dolenter deſlet epiſt. 119.

MAXIMILIANVS I Imp.

Cyprianns
Serentanus.

Inter illos, qui Maximiliano laudatiſſimo Imperatori à Cancellis apparuerunt, Cyprianum Serentanum, ſiue à Serentein, aut Serenteiner dictum reperio; cuius meminerunt Cuſpinianus in *diario pag. 503*, & Richardus Bartholinus in *Hodæporico Matthæi Cardinalis Gurcenſis, pag. 351*. Hic cum prius Secretarius fuiſſet, *Goldaſt. tom. 1 Conſt. Imp. pag. 436*, *Metrop. Salisb. tom. 2, pag. 316*; poſtmodum Imperialis Cancellarius effectus eſt: id enim, ni fallor, ſignificare intendit citatus Bartholinus, quando Magnum Imperatoris Cancellarium vocat. Carolus V deinceps, Maximiliano mortuo, Tyrolenſem Cancellarium conſtituit: *Goldaſt. tom. 1 Conſt. Imp. pag. 440*. Ex hac autem prouincia natales ſuos repetebat. Extat illic oppidum Serentein, quod homini lucem & cognomen dedit. Subſcripſit anno 1512 Priuilegium Cœnobio S. Maximini Treuer. conſeſſum, inter Diplomata eius loci, an. 1638 impreſſa, *num. 61*; & Infeudationem Philippi Auſtriaci Regis Hiſpaniæ & Belgarum Principis de Gelriæ Ducatu, an. 1505. *Aſſertio Caroli V*. Ad hunc etiam Principem refero Leonardum Ernauer de Karlsberg virum nobilem; quem Georgius Ederus Imperatoris Cancellarium nominat, & an. 1480 Viennæ literis operam dediſſe ſcribit in *Catalogo Rectorum Vienn. Archigymnaſij*.

Leonardus
Ernauer.

Bertoldus
Hennebergen. Archi-
Episcopus
Moguntinus.

Bertholdum Principem Hennebergen. poſtmodum Archi-Epiſcopum Moguntinum, fuiſſe Maximiliani primi Cancellarium ſcribit *lib. 7 Chron. Saxon. in princ.* David Chytræus: quod ſtare vix poteſt, eò quòd Moguntia ſedere cœperit (an. 1484) priuſquam Maximilianus imperârit. Niſi dicamus antequam patri ſuccederet, Officiarium eum habuiſſe. quod amplectendum videtur, accedente etiam Bruſchio in Archi-Ep. Moguntin. *Catalogo*, cuius verba hæc ſunt: *Fuit Maximiliani Imp. per multos annos Cancellarius aule, aulam nuſquam non ſequens*. Reliqui qui de Cancellariatu tacent, facundiam tamen, prudentiam, aliasque dotes mirificè in Bertoldo commendât. Serarius nil ampliùs dicit, quàm Maximilianum huius prudentiâ in arduis quibuſque negotijs plurimùm fuiſſe uſum. Idem teſtatur Reuſnerus in *Genealogico*. Egre-gium eius rei ſpecimen & immortale monumentum eſt, Camera Iudiciaria Spireniſis, huius conſilio & ſuaſu inſtituta. Alterum huius viri prudentiſſimi fidei & ſapientiæ documentum fuit, erectio Sueuici fœderis, in *hiſtoria illorum temporum celeberrimi*, huius etiam ſuaſu inſiti, quod multis iſto æuo ſalu-

luti

Iuti & terrori fuit.

Iacobus de Banniffis, Tridentinus Decanus Maior, vir magnæ eruditionis & experientia, huic Principi à secretis inferuijt, Erasmi, Birckheimeri, aliorumque doctissimorum virorum amicitia felix & celebris. *Iacobus de Banniffis.*

Præterea tam huic Maximiliano, quam nepoti eius Carolo V, à secretis fuit (Voss. lib. 3 de Histor. Latinis, cap. 10) **Conradus Vecerius** Luceburgensis, cuius extat narratio *de rebus gestis Henrici VII in Italia*, excusa inter Scriptores rerum Germanicarum à Reubero editos. Scripsit idem de duabus Siciliae seditionibus, quæ ortæ feruntur an. 1517, Vossio cit. loc. testante, & Simlero in Bibliothecâ. Hanc scriptiunculam vnâ cum prædicto commentariolo impressit Haganoæ Secerius. *Conradus Vecerius.*

Supereft adhuc alius, qui præmissis iam exaratis mihi demum ad notitiam venit, **Conr. Stanislaus à Buchaimb.** secundum temporis seriem princeps, ni fallor, loco referendus. Refert **Limnatus** lib. 7 Iur. Publ. confirmationem Priuilegiorum à Maxim. I, *Burggrauiō & Burgmannis in Gelnhausen* concessam an. 1494, Regnorum Romani 9, Hungariæ 5, hac subscriptione: *Ad Mandatum Domini Regis in Consilio, Conradus Stentzell von Buchaimb/ Doctor vnd Ritter/ Cansler.* Ibidem an. 1596, subscripsisse reperitur dicti Priuilegij Vidimatam, vt vulgò pragmatici vocant, Copiam **Ambrosius Diterich** Iudicij Camerae Regis Protonotarius, 6. die Maij. *Ioan. Stanislaus à Buchaimb.*

Eiusdem Maximiliani Priuilegium *de non euocando* datum **Wormatiensibus** an. 1514 *Craynburgi*, hanc subscriptionem habet: *Ad Mandatum Sacrae Caf. Maj. proprium B. Zernent.* si in prænomine mendum non sit, diuersus hic fuerit à **Cypriano** prædicto. *B. Zernent.*

CAROLVS V Imperator.

Quinque in præsens Carolo Vice-Cancellarios fuisse inueni; quorum tempore primus fuit, **Nicolaus Ziegler**, qui in Comitij Wormatiensibus, sub initium suscepti regiminis, an. 1521 habitis, literas eius subscripsisse reperitur, *Monasteriensi Capitulo* concessas. Idem præstitit in alijs quas **Noribergenses** obtinuerunt eodem tempore de non appellando, quas vnâ cum **Alberto Archi-Episcopo & Card. Mogunt.** subnotauit. **Aquilgranensium** etiam Priuilegium de non euocando **Bruxellis** hoc ipso anno 26 Iul. euulgatum eundem subscriptorem exhibet. Extant apud **Limn.** lib. 7 de Iure Publ. Fuit hic ex procuratoribus, qui **Caroli** nomine, post factam electionem, Imperij, **Cæsareique** iuris possessionem apprehenderunt, vt videre est apud *Nicolaus Ziegler.*

pub Goldastum in Constitutionibus Imperialibus. Fratrem habuit Paulum Curiensem Episcopum.

*Balthazar
Episcopus
Constant.
& Hildes-
heimensis.*

Balthazar Merckelius Waldkirchensis, humili loco natus, ingenio cum valeret & studijs delectaretur, doctrinam & industriam suam emerfit, susceptoque Legum Doctoratu, Constantiensi Canonatu in summam Aede donatus est. Habitis autem sub Maximiliano I, an. 1507, Constantiensibus Comitibus, occasione illa usus, venit in notitiam Imperatoris; qui Consiliarium allegit, & Waldkirchensi patriam Præposituram donavit. Vixit in aula Cæsareâ ad mortem usque dicti Principis, meminisse illius in *Diario suo* Cuspinianus. Electo autem post Aui mortem Imperatore Carolo, in eius etiam aulam vocatus, ac in Hispanias cum nouo Domino profectus, illic Vice-Cancellarius Germanici Imperij creatus fuit. Missus deinde post aliquot annorum euolutionem Legatus in Germaniam, ad quosdam Imperij Electores, Constantiensem & Hildesensem Ecclesias, utroque Episcoporum per resignationem se Episcopali iure abdicante, Collegiorum suffragijs consecutus est. In celebri autem illo Augustano Conuentu Imperiali an. 1530, à Cardinale & Archi-Episcopo Moguntino Alberto Brandeburgico, Cæsare & Imperij frequentissimis Statibus spectantibus, Episcopus consecratus fuit. Sed breueius regni; solisque mensibus aliquot post solennem illam initiationem gestus est Pontificatus ille geminus. Cum enim an. 1531 ad Cæsarem in Belgium tenderet, Treueris repentinam morte, dum equum prosequendo itinere inscendere parat, apoplexiâ tactus obiit. Vltimus hic, quantum mihi constat, ex sacro Ordine hactenus fuit, qui apud Imperatores nostros hoc munus obierit. Erasmus Roterodamus huic inscripsit Algeri opus contra Berengarium, quod an. 1530 edidit. Excusat in præfatione, quod negotiorum vndis circumuallatum interpellat, aitque pietatem eius magno studio causam Ecclesiæ agere. In fine vocat magnum Patronum suum, optatque sanctissimos conatus eius prosperari.

*Matthias
Heldus.*

Successorem Balthazar, ni fallor, habuit Matthiam Heldum, virum præclarum, sed paulò vehementiorem. Legatus hic fuit Caroli ad Principes Protestantes an. 1537, in causa indicti tunc temporis Concilij; & Sleidanus *lib. 11* pluribus commemorat, quæ inter illos vltro citroque acta fuerint. Ortis autem inter Granuellanum supremum Cæsaris Cancellarium ac Heldum simultatibus, potentior debiliorem facile summouit, ac Ioannem Nauium Heldo successorem substitui obtinuit.

*Ioannes
Nauus.*

Ioannes Nauus, siue, vt Regnerus Vitellius, in Ludouici Guicciardini Belgio à se Latinè verso, vocat, Nauesius (vernaculè enim Naues dictus fuit)

uit) Luxenburgensis, Nicolai Maruillani Senatoris Luxenburgici filius, anno 1540 Heldo successit; ac magna laude & satisfactione officio suo functus est, ad annum vsque 1549, quo obiit, durante etiam tunc Smalcaldico bello. Frequens est huius viri apud Sleidanum memoria.

In Nauij locum Georgius Sigismundus Seldus Augustanus Vice-Cancellarij honoratum onus suscepit: cui ob negotiorum molem & multitudinem sub initium adiancti fuerunt Ioan. Marquardus Badensis & Henricus Hasius, vt Sleidanus scribit *lib. 18.* Huic idem, quod supra de Gaspare Schlickio diximus, contigere potuisset, dummodo ipsemet voluisset; vt triu ex ordine Imperatorum Cancellis praesset. Memorabilis sanè historia est, de facto Caroli, post extremum in multam noctem extractum Flissingæ colloquium & valedictionem, dilapsis famulis lychnuchum discedenti huic praferentis; quod apud Melchiorum Adamum aliosque legere datur. Extat typis impressum, nam & alia scripsit, Adamo, quem citavi, recensita, Consilium eius Ferdinando Imperatori datum, quo tempore Paulus IV resignationem Imperij Carolinam se inconsulto & incio ad Electorum manus factam admittere recusabat. Maximilianus II, cum anno Imperij primo in suburbanum quoddam praedium (Eberstorffium vocant) Viennâ euocasset Seldum; is in reditu, dum infelicem è curru à concitatis equis, nec aurigæ habenas audientibus rapto, saltum facit, illiso ad petram capite miserè interijt, summo sui apud omnes relicto desiderio. *Thuan. lib. 36. Melchior Adamus in vitâ. Henr. Pant. al. de viris Germania illustribus. Georgij Ederi in Catalogo pag. 18.* sequens de Seldo e-logium est: *Fuisse virum pietate grauem, & prudentiâ insignem: summum atque celeberrimum totius Germaniae Oratorem.* Redijt autem post mortem Ferdinandi è Bavarico secessu Maximiliani rogatu & Philippi Hispaniarum Regis instigatu Seldus; sed intimioris Consiliarij honore contentus ad Vice-Cancellariatum non est postliminio reuersus.

*Georgius
Sigismundus
Seldus.*

Atque hi quidem apud Carolum, verè Maximum Imperatorem, Teutonicis negotijs singulariter intenderunt: Supremos autem ille idem, tot regnorum & prouinciarum Dominus, aulicos Cancellarios sibi ordine succedentes aliquot habuit, qui vt summa rerum praepositi, etiam Germanicarum rerum inter alias curam habuerunt. Illorum primus fuit Mercurinus Herborius de Gattinarâ, homo Italus, è Vercellenfi diœcesi oriundus; quem Clemens septimus an. 1529 Cardinalem creauit, mortuusque est sequenti anno Oeniponte, dum Caesarem ad magna illa Augustana Comitia proficiscentem comitatur. hic Carolo mitioris sententiæ auctor fuerat, Guicciardino narrante, de Francisci I Galliae Regis captiuitate; quæ praeualente Carolo Lanoio repudiata est.

*Mercuri-
nus Gatti-
nara Car-
dinalis.*

Nicolaus
Perenottus
Granuellanus.

Antonius
Perenottus
Archi-
Episcopus
& Cardi-
nalis.

* Idem de
Clarissimis
Antonius &
Miraeus in
Elogijs Bel-
gicis.

Secundus fuit Nicolaus Granuellanus Vefontinus, (natus in Ornacensi superioris siue Imperialis Burgundiæ oppido, vt scribit ciuis eius Claudius Clemens Soc. IESV, Profeflor regius Madritensis Academiae, in doctissimo Museo suo,) qui anno 1530 in Mercurini locum assumptus est. Huius crebra apud Scriptores de rebus Caroli mentio. Mortuus is anno 1550, in ipsis Augustanis eius anni Comitijs; ad quæ paucis antea diebus Vefontione, Burgundiæ Imperialis Metropoli, patriâ suâ venerat. Successit illi tertius Antonius Perenottus filius. cuius vtriusque Elogium è Thuani libro *Histor. 6* adscribere lubet: *Vir magnæ prudentiæ (ita de patre scribit) ob idq; arcanorum serè omnium Caesaris conscius, qui post Mercurium Herborium Garinarum Cardinalem, cuius ad eò honorifica apud Francisc. Guicciardinum mentio fit, summum dignitatis locum in aula Caesaris iam totos viginti annos tenuerat. In eius locum ac dignitatem, Antonius filius Atrebatinus Præsul, quod rarè accidit, successit, in illa atate exactam rerum agendarum solertiam sub parente adeptus; sed qui per obliqua consilia, dum nimis obsequiosè Principum suorum magnitudini studet, malè apud suos audijt, & Belgis, ac postremò Neapolitanis inuisus, maxima quæq; negotia sub Philippo in Hispania gessit. Videantur de eodem Anton. Sanderus* in Elogijs Card. & Famianus Strada decad. 1 Belli Belgici. mortuus est anno 1586, in Hispaniâ. Prædictum Cardinalem & Magnum Cæsaris Cancellarium Perenottum solitum quoque esse literas rerum Germanicarum subscribere, constat ex Priuilegio Hamburgensibus dato, de non appellando nisi summa 600 aureos excesserit, quod extat apud Limnæum lib. 7 de Iure Publ. cap. 23, quæ præter ipsum Carolum & Vice-Cancellarium Naues, huius etiam nomen subnotatum continet; An. Perenott. quam in recognitionibus varietatem præterea necdum alibi conspexi. Eiusdem varietatis etiam hoc exemplum est, quod alicubi soli Archi-Cancellarij præter Cæsarem subscripsisse reperiantur, nisi tamen in descriptionibus compendium aliquod factum fuerit. Carolina Confirmatio Priuilegiorum Halæ Sueuicæ de anno 1521, Wormatiæ, &c. non aliam quàm sequentem habet subscriptionem: Carolus. Ad Mandatum Domini Imperatoris proprium, Albertus Cardinalis Moguntinus Archi-Cancellarius. Similiter Priuilegium Maximiliani Augustanis an. 1501 datum, ita subnotatum est: Ad Mand. Dom. Reg. prop. Bertoldus Archi-Episcopus Moguntinus Archi-Cancellarius. Deniq; & aliud in hac subscriptionum materiâ variationis genus conspicitur in literis Carolinis eidem Vindelico. Augustæ an. 1631 datis, de non appellando nisi 400 florenis summa maior sit. quæ præter Cæsarem, eiusque Vice-Cancellarium Naues, & Secretarium Obernburger, etiam hanc subscriptionem habent: Vt. Palatinus. Fuit is Fridericus Comes Palatinus Rheni & Bauariæ Dux, postea temporis à morte Ludo-*

Ludouici fratris Elector & Archidapifer, *qui isto & præcedētibz annis Imperialis regiminis Præses fuit, uti tum ex *Actis* illorum temporum Imperianis *secundis*, tum etiam ex *vitâ* dicti Principis ab *Huberto Thomâ Leodio* conscriptâ, & paucos ante annos publici iuris factâ notissimum est. Allegata hæc tria Privilegia *Limnæus* recenset *lib. 7, cap. 4, & 56.*

FERDINANDVS I Imperator.

Ferdinandi I, non tantum regni Romani, sed etiam Imperij tempore, *Iustus Ionas* (Iacobum vocat, sed erroneè, Ederus) Vice-Cancellarius fuit; de quo præterea quæ referam necdum habeo. Mortuus tamen is fuit, sub ipsa imperantis Ferdinandi primordia, an. 1559, 29 Decemb. Ederus in *Catalogo Viennensium Rectorum* vocat IC celeberrimum, ac fidelissimū illius Academiæ fautorem & Patronum. In eius substitutus locum est ille ipse *Seldus*, qui apud fratrem tenuerat eundem dignitatis gradum, ut dixi. Seldomissionem impetrante, acceptâque rude in Bauariam ad arces suas concedente, Cancellariæ regendæ pondus, quo se ille exonerauerat, *Ioanni Baptistæ VVebero* impositum fuit an. 1564. Fuerat is prius Imperialis apud Spirâ Camera Assessor; *Kirchn. de Cancell.* deinde Bauariæ Ducis in Landshutano regimine Consiliarius; unde Ferdinandus illum, famâ facundiæ & prudentiæ eius motus, exciuit: *Henr. Pant. al. tom. 3, pag. 505.* Extant apud *Goldast. tom. 1, pag. 581 & 582,* literæ Ferdinandi, anni 1564, ab hoc Webero & M. Singmosero subscriptæ: cuius generis plures & alibi passim obuiæ sunt. Supremus huius Cæsaris Cancellarius fuit, sed ante Imperium; obiit enim anno 1539, *Bernardus Clesius* Episcopus Tridentinus, ac postmodum S R. Ecclesiæ Cardinalis: ad quem extant complures Erasmi Epistolæ; eidemque Irenæum an. 1536 à se editum inscripsit. de quo inter Cardinales Germanicos aliqua dicentur. Ab Epistolis Latinis per integrum decennium huic placidissimo Principi inseruijt *Iacobus Spigelius* Wimpelingij doctissimi ac integerrimi Theologi è sorore nepos, qui diuersis scriptis eruditorum ordini probatis, ac inter cetera in *Guntherum & Richardum Bartholinum* commentarijs elucubratis, sibi nomen fecit. Primus fuisse celebratur, qui *Lexicon Iuris* ediderit. In eius dedicatoriâ scribit successisse sibi in isto Secretariatu *Ioannem Maium*, vterinum fratrem suum; cui deinceps successor datus sit *Adamus Carolus*, ille ipse, cui dictum *Lexicon* inscripsit, quemque Ferdinandi Cæsaris Latino Scrinio præfectum appellat.

MAXIMILIANVS II Imp.

*Iohannes
Huldricus
Zasius.*

Iohannes Vdalricus Zasius apud Maximilianum II iam tunc à Cancellis fuisse videtur, quo tempore is viuentis patris Regis Romani titulo decoratus, necdum legitimo regimini se immiscuerat. Atque hanc causam fuisse non dubito, quòd amoto tantisper Webero, Vice-Cancellarius Imperij constitutus sit, cum imperare herus suus cœpit. Fuit hic Magni illius Zasij Constantiensis, qui primarijs Italiae Galliaëque Iuris Cæsarei restauratoribus & interpretibus per doctissima scripta sua accenseri meruit, Professoris Friburgi Brisgoæ filius, cuius etiam postuma quædam euulgauit. Annum mortis Melchior Adamus non adnotat, contentus dixisse, casus Seldiani consortium; licet tunc quidem præsentem necem euaserit, acceleratæ mortis eius causam extitisse. Namque annos haud ita multos superuixit. Huic deinde eundem Weberum, qui sub Ferdinando hanc stationem obiuerat, successisse certum est, qui an. 1572, 1573 & 1575 subscripsit Maximiliani Diplomata, quæ vidi & legi.

** communi
curru ve-
ctus hic est,
cum ille
periret.*

*VVolfgan-
gus Haller.*

Secretarium status, siue Imperialium expeditionum sub hoc & duobus præcedentibus Imperatoribus, eius socero patreque, egit VVolfgangus Haller vir præclarus, in quo candorem, sinceritatem, fidem atque constantiam commendat, ac præterea virtute, eruditione & pietate clarissimum vocat Simon Schardius IC Camera Imperialis Assessor, qui ipsi Epistolas Petri de Vineis an. 1566 editas inscripsit.

RVDOLPHVS II Imp.

*Sigism.
Vieheuser.*

Primus, qui functus sit sub Rudolpho Vice-Cancellariatus officio, Sigismundus Vieheuser haecenus à me repertus est; quem Kirchnerus refert lib. 4. cap. 3. Extat Priuilegium Rudolphi Imp. datum subditis Ducis Iuliacensis, &c. de non euocando an. 1580, hac subscriptione: *Vice ac nomine Reuerendissimi Domini, D. Danielis Archi-Episcopi, Archi-Cancellarij & Electoris Moguntini, Vr. S. Vieheuser.* Ad Mandatum S. Cæs. Maiest. proprium. A. Erstenberger.

*Iacobus
Curtius à
Senfftenau.
Ioan.
VVolfgan-
gus Frei-
monius.*

Iacobus Curtius à Senfftenau v, Vieheuseri, ni fallor, Successor fuit. Hunc Bucholtzerus in *Indice Chronolog.* celebrat omnium studiorum, in primis verò Mathematicorum, amatorem fuisse. Obijt mense Maio an. 1594, cum se ad iter Comitiorum Ratisbonensium præpararet. Ioan. VVolfgangus Freimonius in Oberhausen Ingolstadiensis, an. 1546, 14 Martij, (inci-

(incidit ille hoc anno in Dominicâ Inuocauit) lucem primâ aspexit. Hic vir in iure doctissimus, & scriptis editis clarus, ad Cæsaream sibi aulam aditum patefecit; & ex Imperialis Camerae Spirensis Assessoris ad Palatinam vocatus militiam, ex Consiliario tandem Aulico ad Vice-Cancellariatum conscendit. Extant *tom. 2 Braunsch. Historisch. Händell / pag. 747*, Cæsareæ ab hoc subscriptæ literæ, anno 1595. Edidit præter Auctorum iuris Catalogum, Symphoniam vtriusque Iuris Chronologicam, insigne & necessarium Iuris studiosis opus, Enchiridion Locorum Communium, Observationum Iuridicarum crepundia, libros duos Schematismorum de Processu Iudicarij ordine, &c.

Rudolphus Coraducius Legum Doctor Italus, è Fori Iulij, ni *Rudolphus fallor, eâ parte, quæ Austriacis paret, progenitus, subscripsit vnâ cum Andrea Hannevaldo anno 1604, Decretum Cassatorium in causa Braunsvicensi. tom. 2 Braunsch. Historischer Händell / pag. 495.* *Coraducius.*

Leopoldus à Stralendorff, Eques Megapolitanus, cum vxorem haberet Baltharis à Dernbach Fuldenfis Abbatis, in exilio agentis, germanam, causam ~~seforij~~ ^{seforij} sui in aula Rudolphi Cæsaris tam dextrè & peritè egit, vt *Leopoldus à Stralendorff.* non tantum restitutionem illius obtinuerit, sed etiam plurimorum sibi fauore conciliato, ac in primis Cæsari ipsimet probatus, in Aulici Consilij senatum assumptus, & consequenter proximâ Vice-Cancellariatus vacantiam ad illud togatæ militiæ fastigium promotus fuerit. Filium reliquit Petrum Henricum, paternæ virtutis & dignitatis, vt suo loco indicabitur, heredem.

MATTHIAS Imperator,

Ioan. Ludouicus ab Vlm, è nobilitate Imperiali Rhenanâ, Dominus in Morbach, Wangen, Mittelbibrach & superiori Salmeting, vniuersum ferè Matthiæ Imperium occupat; nec hactenus alios eiusdem officij confortes erui. Summæ rerum sub hoc Cæsare curam & directionem Cardinalis *Ioan. Ludouicus ab Vlm.* Clefelius Viennensis ciuis & Episcopus respexit, magnâ apud plerosque prudentiæ laude; quâ tamen, vt sunt omnia humana fluxa & instabilia, præcauere nequiuit, quin & ipse tandem Fortunæ ludus & humanæ infelicitatis nobile exemplum fieret.

FERDINANDVS II Imp.

Hic ante Imperium Procancellarium habuit Leonardum Gezium, *Leonardus Gezjus.* qui

Ioan. Ludovicus ab Vlm.

Petrus Henricus à Stralendorff.

qui subscripsit cum alijs Pactum de Successione Hungariæ & Bohemiæ anno 1617. Imperatori autem facto inferuijt idem ille ab Vlm, qui sub prædecessore; isque virtutis & meritorum ergò in ordinè liberorum Baronum allectus, cum difficilibus & inquietis temporibus sub hoc etiam aliquot annis negotiorum molem sustinuisset, tandem beato fine ad æternam quietem transiuit, locumque fecit Petro Henrico à Stralendorff, Leopoldi filio integerrimo, & Iuris Consultissimo Viro, Baroni in Goldebe, Prensbergh & Darnheim, Domino in Culmen, Gleischa & Ottovitz. qui licet pedum vsu ob neruorum contractionem iam inde à tempore Mulhusici Conuentûs, cui Cæsaris nomine interfuit, per annos multos destitutus fuerit; magnâ laude tamen Vice-Cancellariatus officium obiuit, gratiam relinquens apud omnes prudentiæ & integritatis suæ memoriam. Ratisbonensibus Electoralibus diæti vtrâque vice, an. 1630 & 1636, interfuit; sequenti autem anno, ipsâ Sexagesimâ Dominicâ, 13 Febr. Ferdinandum Dominum suum, in caelestem patriam euocatum, breui subsecutus est, ne morientem desereret, cui viuo fidus & assiduus itinerum comes, ac gloriosi laboris socius longo tempore constans & indefessus adhæserat. Recordor tempore Electoralis diætæ Ratisbonensis anno 1630, aliquot Cæsareæ aulae Procerum conuersationi interfuisse, datumque esse à virtutum & eruditionis eius scientissimis Stralendorffio hanc laudem, si vllus esset, ipsum ante omnes aptum & idoneum esse, qui reformatione Iuris hodierni vsualis, vastitate & incertitudine passim laborantis, toties ac tantopere à plerisque iustitiæ & salutis Germanici Imperij publicæ amantibus desideratam & expetitam, fructuosè aggredieretur, & feliciter perficeret.

FERDINANDVS III Imp.

Petrus Henricus Stralendorffius. Ferdinandus Comes Curtius.

PRimos hoc tempore regnantis Augustissimi Imperatoris menses, ille idem Stralendorffius, vt dixi, sibi vendicat; quem è mortalis Principis aulâ ad Cælitum curiam anno 1637 abeuntem, Ferdinandus Curtius, Iacobi, ni fallor, è fratre nepos, agnatus certè, Baronis titulo à Ferdinando patre, Comitis deinde, ab hoc filio eius, nec minùs diuinarum virtutum herede, quàm bonorum successore Ferdinando, Cæsaribus Augustis, auctus, excepit. Hic cum priùs in Aulicorum Imperij Consiliariorum ordine consistens, diuersis Legationibus dextrè & fideliter obitis, alijsque impigræ officiositatis documentis industriam fidemque suam superioribus approbâset, statim sub initium suscepti muneris arduo negotio pacificationis Suecicæ adhibitus est;

est; in quo * etiam nunc dum hæc scribo hæret, nullum non mouens lapidem, vt alma Pax afflictissimam Germaniam feliciter reuifcat; quorum laudatissimorum conaminum vt breui publicè salutarem, priuatimque gloriosum exitum sentiamus, omnium patriæ amantium commune & vnanime votum est. Debeatur tamen, moriente Stralendorffio, hæc sublimis Vice-Cancellariatus dignitas, nõ minoribus meritis, & stipendijs numerosioribus Illustris & Generosij Domini Ioannis de Reck, ortu Equitis Westphali, sed Casareâ munificentia gratiaque Liberi Baronis; ni eodem ferè tempore gloriosissimus Casar noster hunc ad maiora vocasset, collato ei, qui per Ioannis Ernesti Comitis Fuggeri resignationem commodum vacabat, Aulici Imperialis Senatus Præsidentum: quem virum, quod vel ipsa fateatur inuidia, Sacrum Palatium & patriam communis inter præcipua decora sua hoc tempore numerat.

Perducto iam ad vmbilicum tumultuario hoc de maiorum minorumque gentium Cancellarijs tractatulo; priusquam ad illa, quæ additamentorum loco attexere proposui, digrediar, non abs re fuerit, recapitulationis loco quædam subnectere, de forma recognitionum subscriptionumque literarum Casarearum, eiusque mutatione & varietate: posteriorum enim temporum Diplomata hac in parte à vetustioribus discrepant. Primis igitur Germanici Imperij seculis, etsi iam inde à primauâ eius institutione, præter Cancellarios Aulicos, mutuato à Francis exemplo, Archi-Cancellarij extiterint, quos longo tempore communis Archi-Capellanos dixerunt, vt innumera testantur Diplomata; rarissimum tamen fuit, ab ipsismet Archi-Cancellarijs recognitiones fieri, vt & in superioribus dixisse memini; eiusque rei vix quatuor aut quinque exempla hæctenus mihi obseruare datum est, vsque ad Imperium Caroli V; sub quo Albertum Brandeburgicum, Cardinalem & Archi-Episcopum Moguntinum, propriâ manu hoc officium executum fuisse non vno in loco reperi: ac refert eius rei exempla aliquot Christoph. Gevvoldus in sæpius mihi laudato Opere de Septem-viratu. Mansisse nihilominus ex illo tempore in præsens vsque, istiusmodi antiquitus receptum, postmodum de anno in annum continuatum morem, non dubitatur, vt quoties vel in Electoralibus, vel generalibus omnium Ordinum Imperij diætiis *, Moguntinus Elector in Casarea aula adsit, non ipsemet suâ, sed Vicariâ Aulici Vice-Cancellarij operâ subscriptiones obeat: liberum tamen eidem est, si velit, & rogetur, vt ipsemet quoque manu suâ Casareas literas subscribat & recognoscat: quod specialis gratiæ loco extra ordinem diuersis à moderno Eminentissimo Domino Electore præstitum & indultum fuisse pro certo comperi. Ita Successor etiam Alberti, Sebastianus ab Heusenstein, subscripsit Recessus Imperij Augustanos annorum 1548, 1551; vt & reformationes Politicæ & Pacis publicæ

* vel quacunque occasione aulicâ.

Constitutionem eod. an. 1448 publicatas. Vidi etiam Maximiliani II, & Matthiæ Diplomata, à Daniele & Ioanne Svickardo Archi-Episcopis subscripta. In prædictis vltimis Ratisbonensibus Conuentibus similiter in plerisque obseruatum fuisse, Diplomata tunc temporis numerosissimè expedita documenta præbent. Præterea antiquitus præter ipsam Imperatorem nemo alius* quàm vnus & solus Cancellarius subscribere solitus est; vel eius absentis, aut quomodocunque impediti nomine, Protonotarius aut Notariorum aliquis: hodie autem à sesquiseculo & amplius, maior circa hanc rem scrupulositas inualuit, vt non Vice-Cancellarius solus, sed regulariter præter ipsum etiam Imperialis Secretarius subscribat. Sed & hoc præter antiquum morem inualuit, vt ipso Archi-Cancellario subscribente, vnà cum illo etiam Vice-Cancellarius manum suam apponat, licet in omnibus vniformiter ita obseruari affirmare vix auisim. E Secretarijs quod dixi præstitère, sub Maximiliano I, sub quo aut patre eius videtur nouus iste Cancellariæ mos introductus fuisse, Iacobus de Bannissis Decanus Tridentinus, Ioannes Carondoletus, (Hermolaus Barbarus *in epist.*) Nicolaus Ziegler, Imperialis tandem, vt vidimus, Vice-Cancellarius, & Phinzingerus. (Diplom. S. Maximini Treuer. num. 61.) Sub Carolo Quinto Alexander Svveis, & Ioannes Obernburger; ac præter illos Hannartus, & Alphonsus Valdesius, vir egregius, ac Erasmi etiam, vt alia taceam, epistolis notus. Sub Ferdinando Primo L. Kirehschlager (*Gold. tom. 3 Imp. Const.*) & M. Singmoser. Sub Maximiliano II idem ille* Haller, qui sub Carolo & Ferdinando, vt dixi, fuerat. Sub Rudolpho II Andreas Hannevvaldt, Erstenbergerus, Ioan. Baruitius, &c. Sub Matthiâ Ioan. Rudolphus Pucher. Sub Ferdinando II Matthias Arnoldinus à Clarstein, è Mosellanico tractu oriundus, creatus Liber Baro, & Illustribus Ordinibus Bohemicis infertus, diuersis legationibus, ac præcipuè Polonicis, industriè & feliciter peractis nobilitatus; Ioannes Soldner Iurium Doctor, vterque deinceps inter Consiliarios Aulicos cooptatus; & in Latinis Hermannus à Queftenberg Colonienfis, postmodum similiter Aulicus Imperialis Consiliarius & Liber Baro creatus; cui successit alius, ei que breui mortuo Ioannes Walderodius, qui cum Doctore Soldnero etiam nunc sub Ferdinando III Imperatore à Cæsareis epistolis est. Hæc enim differentia seruatur, quod & * aliàs datâ occasione retuli, vt quamuis ad vnus Vice-Cancellarij curam spectet, vtriusque generis Diplomatum & Literarum expeditio, non attento Latini & Teutonici idiomatis discrimine, vnicuique tamen singuli præsent Secretarij, habeantque separatos, pro linguarum diuersitate, officiorum suorum limites. Huius generis cum in superioribus, ob recognitiones, quas Cancellariorum vice fecerunt, aliquot recensuerim, quid vetat hos pauculos eisdem addere? Car-

loman-

* De communius fieri solitis hac intellige: Nam & præcedentium temporum exempla occurrunt, sed rarsiora.

* supra pag. 110.

* supra pag. 42.

Iohannus Notarius * Ludouici Germaniæ Regis apud Hundium superest, * nec ta-
 tom.2,pag.18. Gebevvinus Imperialis Aulae Notarius apud Albertum I Imp. me- men certò
 moratur Hundio ad an.1303, in Metrop.tom.2,pag.184. Idem nobis conferuauit constat,
 Hermannum Hecht, de quo iam diximus, Friderici III Secretarium, ad an. Cancellari-
 1442,eod.tom,pag.311. Qui tamen ad Sigismundi etiam Imperatoris tempora rius hic, ap-
 pertinet: subscripsit enim illius Principis infeudationem Theodorico de Reck, fuerit.
 Domino in Drensteinsfurt & Heessen concessam de Frigrauiatibus & Vafallis Io-
 annis de Volmesteen, an. 1437. Et si autem quos hodie communiter Secreta-
 rios vocamus, priscis seculis magis vsitate Notarij ac Protonotarij dicti fue- De anti-
 rint; antiquior tamen Secretariorum appellatio est, quàm fortè aliquibus per- quitate &
 suasum sit. Apud Sigebertum Gemblac. enim sub.an. 1039 reperio Conradi significatio-
 Salici Imper. Secretarium; & Dithmarus Merfburgensis lib.2,pag.20, Volcma- ne vocis
 rum Archi-Episcopum Colon. S. Brunonis Secretarium fuisse scribit. Fortè Secreta-
 tamen adhuc superfit perpendendum, in eodem illi quo nos, an alio significa- rius.
 tu hac voce vsi sint. Ac persuasus ferè sum, tum vtriusque loci iam memorati,
 tum magis tertij, qui, aliquantò plenius referendus, sequitur, auctoritate in-
 ductus, istis temporibus Secretarios non alios fuisse dictos, quàm quos hodie
 communiter receptâ voce Confessarios vocamus. Radenuicus Frisingensis lib.3 de
 gestis Friderici I, cap.14: Instabat iam tempus, inquit, quo Reges ad bella proficisci
 solent, ipseq; in proximo ad Transalpina exercitum ducturus, priuò omnium in Deo
 spem suam reponens, adscitis religiosis & probatis in sanctitate viris, tanquam diuinum
 eos oraculum consultabat, atque illorum persuasionibus, Ecclesijs Dei multa donaria
 Imperiali largitate dispergebat. Quibus in negotijs specialem habebat preceptorem, &
 SALVTIS ANIMÆ suæ fidum SECRETARIVM Hartemannum Brix-
 nensem Episcopum, virum, qui tunc inter Germania Episcopos, singularis sanctitatis
 opinione & austerioris vitæ conuersatione præminebat. Hoc ad se adscito de secretis
 suis, p; se Pontificis submitit deuotè consilijs, religiosi ac Christiani Principis officium exer-
 cens, quatenus iturus ad bellum, spiritualibus armis antè munierit animam, quàm cor-
 pus; antè celestibus se disciplinis prastrueret, quàm ad pugnam iturum militem militari-
 bus instruere disciplinis curaret. Superest & alia vocis Secretarij significatio,
 apud Hervvartum in Ludouici Bauari Imp. defensione; à quo Auctore p.638 referun-
 tur literæ dicti Cæsaris ad Benedictum XII Pont. Max. in quibus Ludouicos,
 Seniore & Iuniore, Comites de Oetingen, Henricum de Siphingen, Ord.
 Teutonicorum Commendatarium, Eberardum de Thummou Archidiaconum,
 Marquardum de Randeck & Vdalricum de Augusta Protonotarium,
 vocat Secretarios suos speciales. Quo prædicato, ni niimiùm fallor,
 non alios intelligit, quàm quos hodie in vulgari, **Schayme Rächte** Sanctioris

De Diplomatum Cæsareanorum subfignationibus & sigillationibus. Consilij Senatores vocamus. Deniq; nõ abs re fuerit de solennibus subfignationum & sigillationum, vt vocamus, obiter aliquid indicasse. Forma igitur & solennitas eiusmodi subfignationum, præter illa quæ de Archi-Capellanis, Cancellarijs, & Protonotarijs, siue Secretarijs, illorumque recognitionibus & subnotationibus diximus, in sequentibus ferè consistunt. 1. subscriptione ipsorummet Cæsarum, 2. signi illorum appositione, 3. sigilli appensione,

1. *Subscriptio.*

4. Bullâ aureâ. Subscriptionis frequentissima in Diplomatum Cæsareis mentio est, satisque constar plerumque illam interuenisse; quamquam & plurima reperiuntur Diplomata, in quibus eius memoratio prætermittitur, vt videatur ferè arbitraria fuisse, maximè pro subiecti & materiarum differentiâ, quod etiam nunc obseruatur. Hactenus certè non memini reperisse, vnum pluresve Imperatorum scribendi ignaros; eamque rem in causa fuisse, quare subscriptiones alicubi omiserint. De Carolo tamen Magno, quod de doctissimo illo & ingeniosissimo Principe ferè miraculi & monstri instar sit, eiusmodi quid suspicari possimus ob sequentem locum è vitâ eius ab Eginhardo compositâ: *Tentabat & scribere, tabulasq; & codicillos ad hoc in lectulo sub cervicalibus circumferre solebat, vt, cum vacuum tempus esset, manum* effigiendis literis assuesceret; sed parùm prosperè successit labor preposterus ac serò inchoatus.* Hactenus Eginhardus;

* *effigendis, vel effigiendis.*

cui quantum hac in re fidendum sit, altioris, ni fallor, indaginis res est. ac refert è Thegano Baronius, inter cetera sacra exercitia, solitum Carolum libros corrigere, id est, Criticis se curis oblectare; quod genus exercitamenti longè ab illo abesse necesse est, qui nec literas formare nõrit. Sed quicquid eius sit, cum passim in Carolinis, quæ supersunt, literis occurrat, propriâ eas manu ab illo subscriptas, seu firmatas esse; nemo dubitauerit, quin ad minimum nomen suum scribere nouerit. In hac subscriptionis materiâ, illud etiam singulare mihi occurrit, & obseruatu non indignum visum est, quod Wenceslai Imp. literæ inter Diplomata S. Maximini, num. 43, ita subscriptæ sint: *Ad mandatum Regis & totius Consilij.* Nouitatem istius rei non mirabitur, qui vitam & gesta illius hominis considerauerit. Secundo loco posui signi appositionem. Hic mos antiquissimus, ac ipsismet Merouingia stirpis Francorum Regibus vsurpatus, hodie exoleuit. Supersunt autem passim in Cæsareis literis cuiusque signa, quæ etiam in prioribus Sebastiani Münsteri Cosmographiæ editionibus, Imperatorum vitæ & effigibus adnotata fuerunt, in sequentibus malo consilio omiffa. Durasse videretur illorum vsus ad Fridericum vsque tertium, Maximiliani I patrem, cuius signum prædicti ritus prisca, in *Metropol. Salisburgensi* conspicitur. Eiusmodi autem signum à subscriptione pariter & sigilli appensione diuersum & separatim quid fuisse persualus sum quâ tamen de re, qui autographa inspexerit, sincerius & infallibilius æstimabit. Tertio loco di-

2. *Signa Imperialia*

cere

cere institueram de sigillo, cuius appensionis seu impressionis memoracione, ^{Sigilla Im-} nil frequentius est in antiquis literis; quamuis earum reperiantur plurima, ^{peratoria.} quæ illarum non meminerint, vt ferè suspicari possimus, prædicta Imperatorum & Regum signa, si ipsam originem inspiciamus, quandoque Sigilli, quandoque etiam subscriptionis loco fuisse. Fuerunt autem Constantinopolitanis Imperatoribus quatuor sigillorum genera; quorum tria in nostro Occidentali orbe à Pontificibus & Cæsaribus vsurpata antiquitus reperimus, eaque etiam nunc vsurpantur. Vel enim in cera, vel plumbo, vel argento, vel auro signabant, vti testis est Iulius Cæsar Bulégerus, *lib. 2 de Imperatore Romano, c. 10*, ita scribens: *Decidente Imperio bullæ Imperatorū fuerunt quatuor generū: aurea, argentea, cerea, plumbea. Aurea vtebantur cū scriberent ad Reges, &c. Idē vsus argentea, &c. Cerea bullā scribit ad matrē, vxorē & filios, &c. Ad despotas, patriarchas, & reliquos magistratus honoratiores per plumbeā bullam.* Citat in illā rem Codinū Curopalata, Luitprandū Ticinensem, Georgiū Phrañzen: quos qui desiderat, illic & in ipsis fontibus adire potest. Argenteæ bullæ, quantum compererim, Latinis in vsu non fuerunt, hodie certè non sunt. Cera Pontificibus (in Breuibus, quæ vocant, sub annulo Piscatoris expediri consuetis) & Cæsaribus communis est; vtrisque coloris rubri. Plumbo peculiariter Romana curia vtitur: auro Romani Principis palatium; de quo deinceps iam quarto loco, vbi de Bulla aurea, dicam. ^{4. Bulla aurea.} Hæc nil aliud est, quàm ira dictum à formâ & materiâ sigilli genus, communi & tralatitio nobiliter & exquisitius; & ab illo ipsamet Imperatoriæ literæ, quibus appensum est, nomen sortiuntur. inter quas per excellentiam, vt omnium celeberrima & sacratissima, ita vocatur Caroli IV Constitutio solennis de Electione Imperatoris Romani, & Iuribus ac officijs Electorum, &c. Hac necdum vti desierunt Cæsares nostri; sed sub aureo eiusmodi sigillo, quod ipsum quoque characterem siue aposphragisma suum habet, adhuc expediuntur de rebus grauioribus Augusta Diplomata, maximè si ita à supplicantes & gratias obtinentibus petatur. Et nominatim in hac forma confectum est Priuilegium Cæsareum Ferdinandi II gloriosissimæ memoriæ Imperatoris, super erectione generalis studij Academici, quod vulgò Vniuersitatem vocamus, in Episcopali ciuitate hac Monasteriensi in Westphaliâ. Antiquissimam originem eiusmodi Aurearum Bullarum necdum puto satis exploratam esse. Vix autem dubitandum videtur, à Constantinopolitanis Imperatoribus ad nostros promanasse. Apud veteres Francorum Reges, *quod quidem ob-^{* Vnde tamē} seruârim & meminerim, in vsu non fuerunt: nec etiam à Romanis Pontificibus Maximis eas mutuati sumus, à quibus alias, vnâ cum Christianismo & ^{cet, nosas nostras.} ciuiliori cultu, diuersa ad nos propagata sunt; ac speciatim pleraque ab illis, cetera

ria, vt modò dixi, plumbaturas, quibus etiam-nunc vtitur, ab vltimâ vsque memoriâ frequentauit. Apud Græcos autem hoc genus literarum seu sigillorum vsurpatum fuisse, præter relati Bullengeri aliorumque testimonia, constat è Bullâ Andronici Imp. Brunsviceni Duci Henrico concessâ, quam Henricus Meibomius edidit, & Commentario illustrauit. Ab Imperatoribus nostris Germanicis vetustissimis, puta Francicis siue Carolingis, & Othonibus, quique intermedij fuerunt, non reperio bullas aureas appensas esse; vel si quæ eorum sunt, mihi vel non repertæ, vel certè per incuriam neglectæ fuerunt. Antiquissima, quæ hac vice mihi in memoriâ est, S. Henrici fuit. In vita enim S. Meinverci Paderbornensis Episcopi pag. 32 habetur, prædictum Imperatorem confirmâsse quædam bona isti Ecclesiæ, *Regiæ auctoritatis præcepto*, id est, Imperiali Diplomate aureo sigillo bullato. Verisimile igitur duco, contracto inter Othonē II & Theophaniam Constantinopolitanâ matrimonio, hanc & eius generis pompas alias ad nos emanâsse. Nec tamen simul reliquum in vniuersum Græanicum & Orientalem luxum eiusmodi traduce ad nos propagauimus. Solebant enim Constantinopolitani Imperatores iam inde à S. Gregorij Magni æuo subscriptiones nominum suorum, & crucium in capite siue fronte literarum appiçtiones, cinnabari peragere, quas literas rubras siue purpureas vocari legimus. Id genus scribendi in locum encausti veteribus vsitati successit; de quo vtroque *Pancirolos* lib. 1 memorabilem cap. 2, & ad illum Salmuthus. Imperatores nostri eius loco, quoties auro non scriberent (de hoc statim dicâ) communi atramento vti perseuerârunt. Auræ Bullæ vsus extremis temporibus etiam despotis Orientis Cæsares concessisse, ex Georgio Phranze lib. 2, cap. 10, Bullengerus obseruat. Imperatoribus nostris sub Fridericis alijsque, ac maximè sub Carolo quarto, promiscuus illius & frequentissimus vsus fuit. Conradus III, an. 1147, Corbeiensibus concessit Priuilegium non tantum Bullâ auræ signatum, sed etiam totum aureis literis scriptum, vt auctor est Kleinsorgius in *Chron. VVestphal. Eccles. lib. 6*; cuius generis an Græcis in vsu fuerint, necdum reperi. mirum tamen sit, si in hoc nostrates, molliculos illos & arrogantes magnificentiâ superârint. His vsos fuisse antiquos Romanos, è Macrobio, Suetonio, Sidonioque ostendit Hugo de *Orig. & antiq. scrib. cap. 12*, illarumque postea in sacris libris describendis magnus vsus fuit. quod probat è vitâ S. Nicolai, cui Constantinus Magnus Euangelium aureis scriptum literis transmisit. Ac superest adhuc *Codex Euangeliorum VVitikindi Saxonum Regis*, inter reliquas rariores antiquitates, apud *Collegium Canonicorum SS. Ioan. & Dionysij in oppido Imperiali VVestphalia Heruordensi*, è loco Regiæ sepulturæ *Angariâ*, siue *Enger*, illic dudum translatus. Alibi eius-

Auræ litera.

Codex Euangeliorum VVitikindi aureis literis scriptus.

eiusdem generis alia superant. *Fridericus I, vt ad propositum regrediar, Her-
 bipolensis Ecclesiæ priuilegia itidem sub aureâ bullâ confirmauit. *Bruschius in*
Catal.num.31. Fridericus II Carolinum priuilegium Aquisgranensibus con-
 cessum, eiusque factam per auum Imperatorem confirmationem confirma-
 uit an.1244, sub eodem sigillo aureo. *Noppius in Chron. Aquisgr. part. 2, pag. 7.*
 Eodem munita est retractatio alienationis Frisingensis ciuitatis factæ ab Epi-
 scopo in Bauariæ Ducem *Geyboldus in Metrop.tom.11,p.163.* Eiusdem generis li-
 terarum ab Henrico Nigro Imp.an.1047, Richerio Cassinensi Abbati data-
 rum meminit è Leone Ostiensi Baron. *annal. tomo 11.* Formam istius bullæ
 quod attinet, ab vnâ parte continet Imperatoris imaginem Imperialibus in-
 duti & in throno sedentis, ab alterâ insignia Cæsarea. Ab vnâ parte antiquitus
 sequens circumscriptus legebatur versus: **R O M A C A P U T M U N D I R E G I T**
O R B I S F R E N A R O T U N D I. Hic non in Caroli quarti tantum, sed antiquo-
 rum etiam Principum Bullis reperitur, ac nominatim Conradi III in literis,
 quas paulò antè memorauit. Hodie non amplius vsurpatur, ac Imperatoris no-
 men tituliq̃ue vtriusque superficiæ, seu planisphærij orbem occupant & ab-
 soluunt. Bulla Andronici, quam dixi, ab vnò latere Saluatoris effigiem cum
 inscriptione nominis **IC XS**, ab altero ipsius Imperatoris habet*, hoc titu-
 lo addito, Græco sermone & literis: **ANDRONICUS DESPOTES PALÆOLO-**
GUS. Magnitudine, ne & hoc præteream, hæc Græci Imperatoris bulla inter
 duplicem aureum Hungaricum, & Imperialis vnciarij argentei nummi (Tale-
 ros vulgò vocamus à Valle Ioachimica, quæ omnium primos percussit) qua-
 drantem media est. maiores sunt Caroli quarti, quæ integrum plus minùs
 Imperialem exæquant. omnium maximæ nouissimorum Principum. Certè
 Ferdinandi II bullæ quadruplo ferè maiores Carolinis apparent. Ab illis bul-
 larum typis siue impressionibus, frequentissima occurrit in antiquis Cæsarum
 Diplomatum memoratio *typarij*; quo nomine instrumentum illud di-
 ctum fuit, quo ad incidendam in ipsis bullis Principis imaginem & arma ute-
 bantur. Longè scrupulosior est Apostolicarum literarum, quas vulgò Bullas vo-
 camus, Cæsareis subscribendi ritus, tot requirementibus, à tergo, & nul-
 quam non, diuersorum manus, quas tamen nec Pontifex ipsemet, nec Vice-
 Cancellarius Cardinalis subnotat; sufficitque reliquorum cura & sedulitas,
 ad excludendas eas fraudes, quas olim ab avaris & petacibus beneficiorum am-
 bitoribus identidem commissas fuisse indubium est. His enim deinceps præ-
 cauendis, consultum putarunt, vt multos prius subirent Officiariorum
 oculos, manusque transfirent Apostolicæ bullæ; ac præterea, ipse stilus & lite-
 rarum characteres peculiare & separatum quid sapiunt produuntque, vt dein-
 ceps

*Codice
 aureo Noui
 Testamenti
 Regina
 Ma gare-
 ta Au-
 striaca, v-
 sus est Era-
 smus Rote-
 rod.

Forma sine
 typus aurea
 bulla

*trabeati
 & stantia.
 Magnitu-
 do.

Typarium.

De Bulla-
 rum Apo-
 stolicarum
 & Breuiū
 subscri-
 ptionibus.

Secretarij
Apostolici,

ceps, nisi omnino stupidi, decipi nequeat. Sed nec Breuia, quæ dicuntur, à Pō-
tifice subnotari mos est, præterquam ad Reges magnosque Principes, aut ma-
gnis ac grauibus ex causis, quæ vñ Secretariorum Apostolicorū subscriptione
firmantur. Illos enim ex primarijs eruditione, eloquentiâ, & probitate viris
affumere curant: ac compluribus exemplis constat, non rarò ex illo ordine,
qui aliàs etiam per omnem Italiâ honoratissimus est, ad Cardinalatū euectos
fuisse; inter quæ auctorum memoriâ valde illustria contigerunt in *Iacobo Sadole-
to & Petro Bembo*, & nostro hoc æuo in *Scipione Cobellucio Viterbiensi*, qui
Gregorio XV mortuo, parùm ab ipso Papatu abfuit. Hæc habui, quæ de Can-
cellarijs, & illorum ad materiam Diplomatum expediendorū spectantibus re-
bus, quantum instituti ratio poscere visa est, in medium afferrem. Videbor, vt
vereor, in plerisq; ita sunt varia multorū iudicia, prolixius debito immoratus,
& minutias plus satis curiosè confectatus fuisse; ex aduerso in aliquibus, quæ
memorari & referri debuissent, negligentior me præstitisse. Prius iam nūc
Lector emēdare poterit, vt vel ex toto à lectione sibi temperet; vel protritiora
quæque prætereat. Alterum vt aliàs sarciat, mihi curæ erit; nec facilè reper-
tus est, cui primâ vice in talibus omnia simul eruta & præstita fuerint. Si quis
etiam sit qui etymologiam Cancellarij & Capellani requirat, nec hac in parte,
in gratiam illius præposteris ordinis censurâ subire defugiam: quamuis Can-
cellariorum à Cancellis deducta nominatio tam sit inculcata & obuia, vt nec
indicari debere videatur. Circa quam tamen vocem hoc notandum incurrit,
quod in Lexico Iuris suo Spigelius à Cancellando potius dictum fuisse arbi-
tretur; cum quo consentit quoque vetus Pœta, cuius distichon est, de Can-
cellario scribentis:

*Hic est qui leges regni Cancellat iniquas,
Et mandata Pij Principis equa facit.*

Capellani autem & Archi-Capellani, qui antiquitus, vt toties hinc inde inge-
stum est, cum Cancellarijs ijdem fuerunt, à Capellâ ita dicti sunt. Cuius ety-
mon nihil obfuerit è Beato Rhenano, quem præmemoratus Auctor refert,
cognouisse. Quod enim Canonici Iuris Glossa habet de caprarum siue ca-
pellarum pellibus, iure optimo repudiandum videtur. Suum autem ex anno-
tatione codicis cuiusdâ peruetusti mutuatus est; qui, referente illo, tradit, à cu-
cullo *S. Martini, is enim linguâ Germanicâ, quâ Fræci, qui Gallias occupârūt,
vfi sunt, cappa, & per diminutionem capella dicitur, hanc denominationem
deriuat. Quod enim illius Sancti auxilium præsens saepe experti essent in du-
bijijs rebus Francorum Reges, venerationis ergò cappam illius circumferre, &
ad præsentiam eius sacris operari instituerunt. Videatur de hac re, quam loci
huius angustia non patitur latiùs extendi, idem ille, quem antea laudavi, Spi-
gelius.

*Cucullam
vocare ma-
liunt poste-
riorum
temporum
Religiosi.

AD-

ADDITAMENTORVM

CAPITA ALIQVOT,

SIVE

LIBER II

totius Operis.

Quæ hæcenus in Cancellariorum Germanicorum materia leui brachio raptimq; perstrinxi, vnâ atque alterâ mantiſſâ locupletare non piguit; eò magis, quòd pleraque ſequentium capitum eiusdem ſubiecti vel pars eſſe, vel ~~cauſa~~ multum cognationis cum illo ^{ſaltem} habere videantur. Equè certè hæc ac præcedentia ad Germanicæ hiftoriæ elucidationem ſpectant. In vno tamen contra decorum videbor impēgiſſe, quòd dignatione præcipua, de Sanctis, ſummis Pontificibus & Cardinalibus, reliquorum acceſſionem fecerim. Hanc ſubitarij conſilij ataxiam Lectoris humanitas benignè condonabit. Vrceus inſtitui cœpit, qui corrente roſâ ferè in amphoram exiuit.

CAPVT I.

DE SANCTIS AC BEATIS
GERMANIÆ CANCELLARIIS.

- I. S. Cunibertus Coloniensis.
- II. S. Bonifacius Moguntinus.
- III. S. Hildebertus Coloniensis.
- IV. S. Hildebaldus Coloniensis.
- V. B. Rabanus Moguntinus.
- VI. S. Bruno Coloniensis.
- VII. B. Villigisus Moguntinus.

Q

VIII. S. Bern-

Catalogus Sanctorum

- VIII. S. Bervvardus Hildesheimensis.
 IX. S. Heribertus Colonienfis.
 X. B. Tagmo, siue Dago, Magdeburgensis.
 XI. B. Burchardus VVormatiensis.
 XII. B. Bardo Moguntinus.
 XIII. S. Clemens, siue Svvidigerus, Episcopus Bambergensis & Pontifex Rom.
 XIV. S. Anno Colonienfis.
 XV. B. Adalbero Herbipolensis.
 XVI. S. Gebehardus Salisburgensis.
 XVII. B. Altmanus Pataviensis.
 XVIII. S. Otho Bambergensis.
 XIX. S. Nortbertus Magdeburgensis.
 XX. B. Otto Frisingensis.
 XXI. S. Engelbertus Colonienfis.

ET si ab initio mihi propositum non fuerit, de Germaniæ Cancellarijs sanctitatis opinione, publico Ecclesiæ aut pio fidelium eius testimonio, illustribus, separatim agere; quia tamen dum superius opus sub manu est, maior sese obtulit huius generis Sanctorum numerus, quàm sub initiũ susceptæ lucubrationis suspicari potuerim; piaculum arbitratus sum, si non ad minimum peculiarem recensionem & nomenclaturam illorum instituerem, tum vt communis patria tam illustrium siderum splendore tantò luculentius illustraretur; tum etiam, vt si quis fortè ad exemplum Francisci Lanouij è Religiosis Ordinis S. Francisci de Paulâ, quibus Minimorum cognomen est, qui an. 1634 Syntagma Historicum in lucem emisit, de octo Sanctis Franciæ Cancellarijs, idem in nostris præstare constituat, hac qualicumque ansâ præbitâ, ad illud duplici nomine pijsimum opus eò magis iustitetur. Nec offendetur quispiam, si vnus atque alter intercurrat, Fastis publicis & Martyrologio Romano non adscriptus: nam & Lanouius eius generis duos recenset, Landericum Parisiensem, & Godezrandum Metensem Episcopos; ne quid de Wione, Molano, Rayfio, Ferrario, Chrysofomo Henriquez, Hugone Menardo, similibusque de Sanctorum vitâ Scriptoribus dicam.

Ordinem temporis, quem in præcedentibus secutus sum, & hîc tenebo; quo seruato, se principem in hac serie offert Sanctus Cunibertus, Episcopus Colonienfis; quem & Germanos sibi vindicare, indignari Gallos non oportet. Nam & Franciscis parentibus eo tempore natus est, quo illi Germanicos mores, sermonem, indolem, exotici & peregrini aëris diuturniori haustu

Sanctus
Cunibertus
Episcopus
Colonienfis.

haustu necdum exuerant; & in Mosellanâ regione in lucem editus est, quæ hodierno adhuc æuo Germanici iuris & ditionis est, ac non minùs ipsius Cuniberti illic nati tempore fuit, quàm pluribus antea seculis fuerat; & in Vbiorum à Germanis conditâ, iisdemque olim & hodie per tot secula subditâ urbè Præsulem egit; & apud illos Reges Cancellariatùs munus obiuit, qui non tantùm magnæ Cisthenanæ Germaniæ parti dominabantur, sed & ipsimet sanguine, institutis, loquelâ meri & genuini Germani erant: denique non alibi quàm apud nostrates Sancti huius viri religiosior cultus & sacrator memoria est. Nec tamen Lanouium propterea reprehenderim; qui Francicis Cancellarijs suis meritò hunc inseruit, ac ex lege propositi sui vitam eius retulit, notisque illustrauit. De sanctitate huius viri nemo dubitauerit; nam Colonia non tantùm magnifica Collegiata Basilica, in honorem eius, extructa est: sed etiam per totam Agrippinatem prouinciam, ac alibi, ad diem Nouemb. 12, publico Ecclesiastico Officio colitur, & Martyrologio Romano, quod præcipuum & maximum apud Catholicos est sanctitatis testimonium, nomen eius adscriptum & insertum est. Ac præterea Surius, apud quem extat incerti Auctoris vita eius, sed quæ tamen fidem, vt ille ait, & nemo contradixerit, meretur, refert illustre miraculum, quod Henrico IV Imp. tempore Seguini Archi-Episcopi, ad S. Cuniberti patratum est reliquias. Cancellarium hunc fuisse non solius S. Sigeberti Regis, cuius præterea institutor & nutritus fuit) vt videtur innuere voluisse Lanouius in Schediasmate; sed etiam patris eius Dagoberti Magni ac Clodouæi Regum, idem Lanouius in suis ad vitam S. Cuniberti Notis sufficienter probat. & extat præterea apud Miræum *lib. 2 Donat. c. 1*, Donatio Regis Dagoberti facta S. Landelino, circa annum 638, vt Aubertus Miræus sentit, in quâ non Cancellarius tantùm, sed etiam Archi-Cancellarius nominatur. Omnium igitur primus, quem hætenus Archi-Cancellarij prædicatõ vsus fuisse mihi constat, S. Cunibertus est. ita autem habet subscriptio, quam indigitauit: Anso Cancellarius vice Cuniberti Archi Cancellarij recognouit.

Sanctum Bonifacium, siue VVarnefridum, quamuis in Angliâ, id est, transmarinâ Saxoniâ natum, iure meritoque dudum Germania sibi ex asse toto vendicauit propriumque fecit; vt sine ingenti flagitio dissimulari præteriri que nequeat. Pipini Regis hunc Archi-Cancellarium fuisse, suo loco dictum & ostensum est. De vitâ autem tanti viri tacere præstat quàm pauca dicere. Plures eam scripserunt; quos inter Fuldenfis Monachus Othlonus, ni fallor, primas meruisse creditur, vtpote Willibaldinæ scriptiois exeges & explanator. Edidit illum in *Tomis suis* Surius; sed more suo, stylum, vbi

S. Bonifa-
cius Mo-
guntinus.

visum fuit, interpolauit; & cōptiorem reddidit. Edidit etiam Canisius, sed sincerum & absque mangonio, in antiquis Lectionibus, ac post illum Serarius in Mogunt. rebus suis lib. 3, additâ capitum distinctione & Notis. Reliqui qui S. Bonifacij vitam scripserunt, hi sunt: S. Willebaldus Episcopus Eichstatensis, quem emisit Wicelius in Hagiologio suo, & Canisius in Lectionibus citatis: Rothardus B. Rabani discipulus, Hirsaugiensis Cœnobita, versu Heroico Martyrium S. Bonifacij executus est: Radbodus Episcopus Ultraiectinus, ut Trithemius testatur: & S. Lüdgerus primus Antistes Mimigardeuordensis, qui ab alijs prætermissa attextuit. Ne quid autê de Petro de Natalibus dicam, & Martyrologiorum Scriptoribus, Bedâ, (seu veriùs locupletatore eius) Vsuardo, Adone; &c. de sanctissimi Præfulis huius gestis Baronius omnino videndus est, tomo Annalium nono.

S. Hildebertus.

Sanctus Hildebertus secundus Agrippinatum Archi-Episcopus, quem Annales Francici Hildegarium, Chronicon Colonien. Hildegerum vocant, (vtroque nomine dictum fuisse hoc disticho docet Æg. Gelenius:

*Hildegari vittas rubefecit purpura sacri
Sanguinis, Hilberti nomen habebat idem,*)

à Petro Mersæo Cratepolio Franciæ Cancellarius fuisse scribitur, quo tempore Colonien. Ecclesiæ regimen illi commissum est. Elogium viri hoc apud eundem legitur, fuisse multis magnisq; animi dotibus ornatum, & maioribus vitæ meritis suscipiendum. Hic leuauit ossa S. Sviberi in Cæsaris insulâ, cuius precibus ac meritis à periculoso lapsu restitutus fuerat, Comes Pipino Regi contra Saxones profectus, pro constantiâ fidei & regni, ut Mersæus ait, ab hostibus casus fuit; quod contigit in monte Wedegonis, (Viburg vocant Annales, vernaculè Wedenberg) spatio horarij itineris supra Mindam, an. 753: Adelm. in Annal. Inquirat & disputat de anno obitus Dn. Gelenius in Hierothecâ sua Engelbertinâ p. 39 & 41. Relatum defuncti Corpus Coloniam, ad aureos Sanctos in Ecclesia S. Gereonis tumulatum est.

S. Hildebaldus.

Fuit post hunc tertius ab illo Archipræful Hildebaldus, Caroli Magni, ut dixi, Cancellarius, quem similiter sanctitate conspicuum fuisse Cratepolius testatur; neuter tamen illorum hæctenus in Colonien. Fastis locum inuenit. Agit de hoc aliquantò, quàm reliquorum aliquis, prolixius in prædictâ Hierothecâ idem Gelenius. Caroli Magni fauore ac studio, niueo candore & sanctâ hominis simplicitate capti, à Clero populoque in Pastorem electus fuit; qui etiam assumptionis eius tempore; an. 781 vel 782, præfens Coloniam Agrippinam adfuit. Quam Monasteriense Chronicon de Wilhelmo Episcopo historiam narrat, petiti à venatore è ceruino corio cinguli, eandem de

de hoc Hildebaldo referunt. S. Sviverti Canonizationi à Leone Pontifice in Caroli Magni præsentia factæ interfuit; Carolo morienti adfuit, & Christiano ritu ad cæleste iter instruxit & muniuit. Quæ superius de Ludouico ab Hildebaldo coronato ex alijs retulimus, Dom. Gelenius vero conformia non censet; qui etiam suspicatur, an. 818 obiisse. Sepulturam ad S. Gereonis consecutus est. Refert prædictus Auctor monumenti inscriptionem, quæ vncialibus literis illi incisa hodierno adhuc tempore legatur, quæque illi *Sancti* prænomen adscribat. Sacrorum librorum studiosissimus fuit, eosque magno numero ex illis ipsis, quos Leo Pontifex Imperatori Româ miserat, describi fecit. Basilicam Metropolitanam à fundamentis nouam erexit, eaque sterit usque ad tempus, quo illa, quæ hodie superest, ab Archi-Episcopo Conrado de Hochstaden ædificari cœpta est. Familiam quod attinet, ostendere laborat Gelenius, è Comitibus Thuringiæ ortum fuisse.

B. Rabanus, Abbas Fuldensis primùm, deinde Moguntinus Antistes, *B. Rabanus* Ludouici Germaniæ Regis Archi-Cancellarius fuit, vt vidimus. Fuldam patriam habuit, si Possuino, Sixto Senensi, Trithemio, Serario, alijsque credimus. Verùm Operum eius Editor Georgius Coluenerius, Doctor Theologus Duacensis, cui sacra historia tantùm debet, accuratè & verè ostendit Moguntia natum fuisse. Vitam Rabani Rudolphus, Fuldensis Monachus, discipulus eius scripsit, & longo post tempore Trithemius Abbas libris tribus, quibus quartum de translatione eius adiecit; qui hæctenus non comparuerunt, non sine doctorum hominum querelâ. Illustrium Scriptorum hæc de Rabano elogia sunt, vitæque ac doctrinæ testimonia. Bellarm. de Scriptor. Eccles. ait, *fuisse æquè doctum ac piùm*. Brovverus in Antiq. Fuldens. *vt cælestis ingenij ornamentis & immensitate scientiarum, sic administrandi ratione, & ea percolendi, quæ præclare maiores inchoarant, clarum vti sidus inter Abbates emicuisse*. Bruschius & Merfæus: *Vir vitæ innocentia & morum sanctimonia clarissimus*. Sixtus Senensis: *Vir omnium disciplinarum cognitione clarissimus, cui nullum parem eo seculo Germania, ac ne Italia quidem habuit*, vt Merfæus addit; ante quem idem verissimè enuntiârat Trithemius *de Scriptoribus Eccles. & Viris Illust.* qui verissimè insuper affirmat, *suo æuo in omni Christi Ecclesiâ parem non habuisse*. Baron. tom. 10 Annal. ad an. 856: *Emicuit planè Rabanus, vt fulgentissimum sidus; cuius quæ extant scripta, tanquam lucis radij, excellentiam demonstrant Auctoris, vt & iisdem illustrata Germania gloriatur, suum haud aded imparè magnis habuisse Doctorem*. Ad sanctitatis probationem pertinet, quòd Arnoldus Wion, *Ligni vitæ lib. 5*, Ordinis sui Martyrologio inferendum moneat; quòd etiam præstitum ab Hugone Mercardo ad diem 4 Febr. illo enim obiit, vt testatur incertus Annalium Scriptor

à Pithæo editus, ad an. 856. Omnes enim, verba sunt Serarij, non sine sanctitatis opinione calo receptum autumant. quâ de re ita Trithemius in Chron. Hirsaug. sub an. 856: Eodem anno Rabanus Archi. Episcopus Moguntinus moritur, & in Monasterio S. Albani non sine sanctitatis opinione sepelitur. Vir in pauperes misericordissimus. Menardus vocat Eximium Ecclesie Doctorem. Ossa B. Rabani Albertus Cardinalis Brandenburgicus, Archi-Episcopus Moguntinus & Magdeburgensis, Moguntia è S. Albani templo in Saxoniam ad oppidum Halam deuecta, in Basilicâ Castri S. Mauritij solenni Processionis officio collocavit. Ita ex Chron. manu sc. Serarius scribit.

S. Bruno
Archi-
Episcopus
Colonienfis.

Et si B. Brunonis, Saxonie Ducis & Archi-Episcopi Colonienfis, sacrique Palatij, vt suo loco ostensum est, Archi-Capellani nomen neque Martyrologio Romano inscriptum sit, nec ipsimet Colonienfes Ecclesiastico illum pleno Officio honorent; inseruit tamen vitam eius, à Rotgero Ordinis S. Benedicti Monacho Cœnobij, vt videtur, S. Pantaleonis Colonienfis, conscriptam, Tomis Sanctorum suis Laur. Surius: nec non Sanctus vocatur à Guilhelmo Eisengrein, in Catalogo testium veritatis, & Cratopolio, in Catalogo Colon. Episc. ac præterea anniuersariâ festiuitate in diœcesi Tornacensi colitur, denique Colonia etiam in Martyrologium receptus est. Libet de hoc adscribere verba Ioannis Molani è Natalibus Sanctorum Belgij ad diem 11 Octobris: Nos enim, inquit ille, hic Belgica tantum commemoramus; ad que illud etiam spectat, quod Tornacensis Ecclesia hunc Præsulem in Sanctorum numerum inscripserit. Id enim restatur proprium illius diœcesis Breuiarium, quod S. viri historiam nouem Lectionibus complectitur, XVI. Kal. Aug. Colonienfis verò Ecclesia Canonum hac in parte obseruantior, quia ab Apostolica Sede non est Sanctis adscriptus, natalem eius, seu diem depositionis propriè non celebrat; sed annuè omnium Canonorum Colonienfium Collegia ad S. Pantaleonem conueniunt, & ad B. viri honorem celebrant sacrificium de Æternâ Sapientiâ. Quia tamen memoriam eius alibi coli sciunt, hinc non tantum libro obituum, sed & Martyrologio verbis supra à nobis citatis, apud eos est inscriptus. Agit de S. Brunone Arnoldus Wion in Ligno vite pag. 907. Dithmarus lib. 2 Chron. aliqua refert de S. Brunone, à Rotgero prætermissa; qui etiam, vt ait Baronius, magnopere illum laudat, eumque intercessione S. Pauli Apostoli receptum tradit inter Beatos in cælum. Nihil igitur impedimenti video, propter quod, licet fortè solenni istâ Canonizationis pompâ hætenus nullo suo merito careat, inter Sanctos cenferi S. Bruno non debeat; præsertim cum iam dudum non obijisset tantum, sed etiam pro Sancto habitus cultusque fuisset ante Alexandri tertij Constitutionem*. Sed audiamus etiam de hoc locum è Dn. Gelenij Hiero-

* cap. 1 ext.
de reliq. &
vener. Sact.

Hiero-

Hierothecâ Engelbertinâ , de petitiâ huius Sancti Viri Canonizatione: Vnde non immeritò Serenissimus atque Eminentissimus Archi-Episcopus noster & Princeps Elector, Ferdinandus Bauariæ Dux, S.R.E. & I. Archi-Cancellarius, & c. apud Sedem Apostolicam instat, vt B. Bruno, quem Tornacensis diœcesis publico prosequitur cultu, & Officio, vt loquimur, nouem Lectioſum honorat, toti Ecclesiæ Dei venerandus solenni renuntiatione proponatur. Impetrabit, vt speramus, id Sua Serenitas, de quo dudum iam laborauit; ne in posterum reprehendatur, quasi ciues minùs pietatis impendantus Diuo Tutelari, quàm exteri Tornacenses.

B. V Villigifum Antistitem Moguntinum, vt & Successorem eius B. Arnoldum Martyrem, sunt qui in hoc albo proponant. quibus etsi libens subscribam, vitandæ tamen suspitionis ergò, ne nimis ambitiosè hunc Sanctorum patriæ nostræ Germaniæ Cancellariorum constipâsse videar Catalogum, liberum de illis transcribo Lectioſum iudicium, contentus illorum nomenclaturam ad minimum non omisisse. Iſtis autem fortè Prædecessorem Arnoldi Henricum præterea adiunctum aliqui velint, qui meminerint innocentie eius datum per vindictam diuinam (ita certè tunc temporis creditum fuit) de iniustis persecutoribus testimonium. De illis omnibus Serarius, & quorum ille vestigia legit, videri possunt.

S. Bervvardus Hildesienſis Præsul, Othonis tertij, vt suo loco probatum est, Cancellarius, Deo hominibusque, ait Crantzius *lib. 3 Metrop. cap. 49*, commendatus fuit, talemque se præbuit in vitæ sanctimoniam, vt viuus & mortuus coruscaret miraculis; quocirca in Sanctorum numerum magno est suo merito relatus, & ab Ecclesia inter Diuos Confessoſes honoratur. Vitam Bervvardi à Tangmaro scriptam Surius refert *tom. 6, ad diem 20, Nouemb.* sed longè pleniùs Brovverus in *Illustribus Germaniæ Sideribus*.

S. Heribertus Archi-Episcopus Colonien. Othonis III & Henrici Sancti Cancellarius, vitæ sanctimoniam & gloriam miraculorū clarus Martyrologio Romano inferi meruit ad diem 16 Martij. Miracula eius descripsit Lambertus Leodiensis Monachus S. Laurentij, vt Baronius, Arnoldus Wion, & Ioan. Gerard. Vossius testantur. de Ruperto Tuirienſi vitæ eius Scriptore supra dixi. Videndus de eodè Ægidius Gelenius in Hierothecâ Engelbertinâ, vbi etiam promittit Annales Heribertinos p. m. fratris sui Ioan. Gelenij, SS. Theologiæ Doctõris, Gymnasij Montis quondã Regentis, Presbyteri Canonici Metropolitanæ Ecclesiæ & in Spiritualibus Generalis Vicarij. A Gregorio VII Sãctorum numero S. Heribertus adscriptus est, vt Gelenius auctor est cit. loco, Bullam Canonizationis referens ex Archiuo Collegiatæ Ecclesiæ SS. Apostolorum.

B. Tagmo

B. Tagmo
Archi-
Episcopus
Magdebur-
gensis.

B. Tagmo, siue Dago, Canonicus Ratisbonensis, S. Wolfgangi discipulus, Aulae Praefectus & Vicarius fuit; cuius commendatione S. Henrico innotuit, eique, ut suo loco dixi, à Cancellis inseruivit. Exoptauerat sibi hunc vir Sanctus ille in sua Cathedra Successorem; sed ad maiora euectum iri, in spiritu prophetiae praeuidit & praedixit. Habuit autem filij instar carum, eique moriens spiritum suum, ut olim Elisæo Elias, insufflauit, ut Dithmarus Mersb. Tagmonis familiaris & domesticus narrat. Agit is paulò fufius de Tagmonis rebus, eumque prolixè satis Raderus tom. 2. *Sancta Bauaria* exscripsit. A. B. Willigiso Archi-Episcopus consecratus est, ipseque vicissim consecrauit S. Brunonem Ruthenorum Archi-Episcopum & Apostolum. Mauritanæ Basilicæ, quæ apud Magdeburgenses Metropolitana est, struendæ finem imposuit, ab Othone I inchoatæ. In Francosurtenfi Concilio reliquos Episcopos, renitente multum Herbipolensi, permouit, ut in erectionem Bambergensis Episcopatus consentirent. Obijt an. 1011, postquam 8 annos & menses 4 sedisset, & à Cardinale Baronio sanctitate conspicuus, imò sanctissimus vocatur.

S Burchardus
Vormatiensis.

B. Burchardum Vormatiensem etsi paulò timidius Cancellarijs accensuerim; præterire tamen hoc loco nolui, sed sine aliquo Lectoris præiudicio, cui quid ea de re sentire velit per me liberum est. Sanctitatis sanè eius sat luculenta accepimus documenta. Hugo Menardus illum his verbis Martyrologio Benedictino inserit: **V**Vormatiæ B. Burchardi eiusdem ciuitatis Episcopi, **D**ecretorum **D**octoris **E**ximij; sunt enim in manibus libri 20 sacrorum Canonum ab hoc collecti; quibus etiam vita eius præfixa est. Bruschius in *Episcoporum*, & Wilh. Eisingrein in *testium* verit. *Catalogo*, Sancti nomen eius nomini præscribunt, quod idem facit Bellarm. Cardinalis *de Scriptoribus Ecclesiasticis*, addito e-logio, obijisse an. 1026 *sanctè & religiosè, ut semper vixerat*. Conditor & restaurator fuit diuersorum Monasteriorum & Collegiorum; & inter reliqua Conradi Sapientis Franconiae Ducis Bruschellense, in Brurenia Spir. diæc. regionculâ, Palatium, in Collegiatam Ecclesiam commutauit. Videndus de eodem Arnoldus Wion ad diem 20 Aug. nam & ipse Martyrologio sui Ordinis hunc Beatum virum inscripsit. Ioan. Molan. qui Sanctis Belgij, utpote Lobienfis Cœnobij Professum, annumerat, ita de illo agens finit: **P**orrò sicut ex **D**ecreto eruditio eius agnoscitur; sic adiuncta vitæ historia, ad quam **L**ectorem remittimus, sanctitatem declarat.

B. Bar-

B. Bardo Moguntinus Archi-Episcopus, ex nobili Wedderauia de Oppershouen familiâ, Monachus prius Fuldenfis, & Abbas Hirsfeldenfis, tempore Conradi II & Henrici III, ab an. 1031 vsque 1051, Cathedram & annexum eidem Archi-Cancellariatum tenuit. De huius gestis Serarius alijsque vetustiores adeundi sunt. Absoluit Moguntini templi summi, quod etiam nunc superest, structuram. *Tantus*, ait Serarius, *in predicando, concionibusq; ad populum habendis eius animi ardor & eloquentia extitit, vt Chrysostomus vocatus sit: tanta verò vitæ sanctitas, vt in Celitum numero habitus & cultus sit.* Sanctus enim vocatur non tantum à Mariano Scoto, sed etiam Abbate Trithemio, ac ipso met Annalium Eccles. conditore Baronio ad an. obitus 1051; qui *virtutibus clarum*, Trithemius *sanctissime conuersationis fuisse* testantur. Sigebertus auctor est, *sanctitatem eius per multam miraculorum gratiam patuisse*; sepulchrum enim eius hoc cælestis gratiæ genere coruscasse, Serarius in vitâ Bardonis refert. quorum miraculorum illustre specimen & exemplum refertur, in vitâ S. Annonis Colonienfis. Videndus de eodem *Auctor vitæ S. Gothardi* Hildesheim. *Herm. Contractus & Lambertus Schaffnab.* Exitit olim vita B. Bardonis, nescio à quo conscripta, vt testis est ex Chron. m. scrip. Moguntino Serarius; verum illa hæctenus nullibi comparat, vt parum spei supersit aliquando lucem reuisuram esse.

B. Bardo
Mogunti-
nus.

Suidegerus Episcopus Bambergensis, qui ad Pontificatum euectus Clementis II nomē adsumpsit, S. Henrici, vt supra retuli, Cancellarius fuerat. Hunc Catalogo Sanctorum Cancellariorum iure infero, quòd Bambergæ, quòd ipsana eius reuecta sunt, Sanctus habeatur, & anniuersario officio honoretur, vt Serarius scribit *in rebus Mogunt.* si rectè memini.

S. Suidegerus,
sive
Clemens II.

S. Anno Archi-Episcopus Colonien. iure meritoque Sanctorum Germaniæ Cancellariorum numerum auget; licet eius tempore, quod constat, Italicus Archi-Cancellarius necdum Agrippinatum Præsulum proprius, continuus ac perpetuus fuerit. De hoc autem agere differo, donec ad Caput 6 de S. Rom. Ecclesiæ Cancellarijs deuentum fuerit.

S. Anno
Archi-
Episcopus
Colonienfis.

Vigesimus in Herbipolensium Præsulum ordine B. Adalbero, quem per coniecturam eidem Henrico IV Imperatori Cancellarium dedi, iure optimo Sanctorum se cœtui immiscet, tum ob vitam inculpate sancteque peractam, tum ob accedentem miraculorum virtutem. Vtriusque documentum & testimonium est libellus de vitâ & miraculis huius Sancti viri, quem ex vetustis Codicibus manu scriptis Bibliotheca Lambacensis in superiori Austriâ, an. 1619 Augustæ Vindelicorum excudi curauit Ioannes prædicti loci Abbas, quò Lectorem remitto. Raderus hunc Bauariæ suæ Sanctæ sine controuersia inseru-

B. Adalbe-
ro Herbipo-
lensis.

R

isset,

isset, nisi hodiernis potius quam antiquis Boicæ terminis se & opus suum inclusisset. suscepisse autem B. Adalberonem unà cum ingressu Monasterij, Episcopali curâ dimissâ, Ordinis nigri habitum, Paulus Langius in Chron. auctor est; qui sui, id est, Benedictini instituti Monachum vocat. Fortè tamen etiam iuuenis ante Episcopatum Monasticam vitam amplexus fuerit; qua de re hæcenus nil certi affirmare possum, & vitæ Auctor nil explorati affert.

B Gebe-
hardus
Archi-
Episcopus
Salisbur-
gensis

B. Gebhardus Helfenstenius, (Raderus de familiâ subdubitat, aliof- que secutus, non nisi generatim Equestri apud Sueuos loco ortum tradit) Salisburgensis Archi-Episcopus, quarti Henrici Imp. Cancellarius, *Admontensis* in Carinthiâ, S. Blasii dicati, Monasterij & Abbatia Conditor, sanctitatis suæ præcones nactus est eiusdem Cænobij Religiosum, à quo scriptam Gebhardi vitam cum Adalberonis & Altmanni in publicum dedit prædictus Lambacensis Abbas Ioannes; & Matthæum Raderum *tom. 2 Bauaria Sanctæ, pag. 213*. Stetit constantissimè pro Gregorio VII Papâ contra Schismaticos excommunicato Regi adhærentes Episcopos; quæ causâ fuit, vt eodem quo ipsemet Gregorius fato, in exiliam pelleretur nouennale; hæcenus tamen mitiore, quòd ille Salerni exul obierit, hic Sedi tandem restitutus fuerit. Sancti titulo honoratur, non tantum à prædicto vitæ Editore, sed etiam à *Sebastiano Tengnagel* Cæsareo Bibliothecario, (seu potius Patre *Gretsero hæreticorum nostri temporis malleo*) qui inter vetera monumenta alia *epistolam Gebhardi ad Herman. Metensem Episcopum* publicauit; Raderus præterea, quò dixi loco. Sed & ipsemet *Baron. tom. 11 Annal. sub an. 1062, num. 118*, Sanctum Episcopum vocat. Henricus Canisius *tom. 2 Antiq. Lect. S. Eberhardi* discipulum refert, qui inter reliquos Salisburgenses Antistites S. etiam Gebhardi vitam scripsit, illic legendam. Promeruit à Sede Apostolica constantis & intrepidæ obedientiæ præmium, titulum & officium Legati Nati; quo omnes deinceps Successores eius, in præsentem vsque diem, perpetuo! & hereditario priuilegio gaudent. Corporis exuuia in Admontensi ab illo condito Asceterio recondi memorant: vbinû anniuersariâ festiuitate erga Benefactorem suum sacri illius loci Sodales grati sint, quæ hæcenus inspexi monumenta disertè quidem non indicant; vix tamen de eiusmodi pietatis exercitio dubitare velim. Socios & commilitones vt iuuenilium studiorum, ita etiam sanctæ conuersationis, & erga Sedem Apostolicam venerationis, fortunæ denique, virtuosæ actionibus vt plurimum aduersantis, consortes habuit B. Alberonem, quem retuli, & B. Altmannum, quem breuibus deinceps referam. Omnes enim hi tres Parisijs, eodem tempore familiarissimè coniuncti, studijs operam dederunt; omnes

omnes

mnēs ad Episcopales Cathedras prouecti sunt; insignia Monasteria à singulis structa & dotata sunt; in schismate sacrorum Principi concorditer & constanter omnes communicarunt; eaque de causâ, præualentibus aduersariorum partium viribus, à sua quique Sede pulsi sunt. Reliqui enim Germaniæ Præsules, tribus præmissis & Hermanno Metensi ac Meginuardo Frisingensi solis demptis, Imperatori adhærebant vniuersi.

Igitur B. Altmannum, quamuis fortassis ad hanc classē propriè non pertineat, vix sustineo à dulcissimo duorum, quos recensui, amicissimorum eius contubernio auellere; ac dubito tamen, an non plerique pronuntiare velint, proprio potius quàm familiaritatis iure, illi inter Sanctos Germaniæ Cancellarios locum deberi. Etsi enim mihi propositum sit, non de alijs quàm Imperialibus, vt in ipso Opere principali, ita hoc eiusdem accessorio tractare; quia tamen Princeps Romanus, Augustæ eadem illa Priuilegia tribuit, quæ ipse habet, *l. 31, ff. de legib.* quis improbet vnum hunc Imperatricis Sacellanum reliquis Cæsareis admisceri? Sacellanus, inquam, Agnetis Augustæ fuit, Henricorum tertij coniugis, quarti genitricis; quod nomen de illo capio, qui non ab epistolis minùs quàm sacris fuerit, pro illorum temporum solenni consuetudine. Natione, seu natali saltē loco, Westphalus fuit, è Putinensium Comitum familiâ, occasione Aulæ Cæsareæ, quam parens cum familiâ sequebatur, istis in oris in lucem editus. ita certè, quæ de patriâ & familiâ Altmanni memorantur, apud Gevvoldum in *Metropoli Hundianâ*, conciliari memini. aliâs enim Putina in Bauariæ partibus fuit, de quâ Auctor vitæ Adelberonis pag. 81: *Putina vrbs inclita & famosa, quæ quasi Metropolis & mater ciuitatum versus Pannoniam ad Australem plagam.* Nam quod Wernerus Roleuinck *l. b. 2 de Westphal. cap. 8*, Magdeburgum antiquitus Putenam dictum fuisse scribit, non puto ad rem nostram facere. Sed & Salisburgum, præter Iuuuuiâ, etiam Petenæ antiquitus nomen habuit, testante Leone III Sum. Pont. in Metropolis illic primitus erectæ diplomate; de quâ an præmissus è vitâ B. Adalberonis locus intelligendus sit, non vacat modò pluribus expendere. Dubito tamen, an non duos Altmannos inuicem confundant, Tridentinum & Patauiensem, qui hunc Westphalum Putinensi stirpi inserunt; quam rem impræsentiarum itidem non perquiro. Potuerit autem Altmanni prænomen Putinensibus Comitibus familiare & gentilitium fuisse, sicuti olim hodieque Egones Fürstenbergicis, Alvici Sulzensibus, Emichones Leiningensibus, Eitelfrederici Zollerensibus, Simones Lippiensibus, Ennonēs & Ezardi Frisiæ Orientalis Comitibus, Sittici Baronibus Altempfijis, alia prænomina alijs familijs frequentantur. Vita Altmanni cum Adelberonis & Gebhardi vno li-

B. Altmannus
Patauiensis
Episcopus.

bello conclusa & edita, vt dixi, circumfertur, eandemque legere est, præter Hundij Metropolitim, apud Tengnagelium in *Monumentis antiquis*, & Raderum in *Bauariâ Sanctâ tom. 3, pag. 138*. Hunc Baronijs gloriosum meritis Confessorem appellat; Bertholdus, siue Bernoldus Constantiensis sanctæ recordationis Episcopum; Lambertus Schaffnaburgensis *Virum Apostolicæ conuersationis & magnarum in Christo virtutum*. Fuit pietate, ait Hundius, literis, consilio, auctoritate magnus; tantæ in Aulâ Cæsareâ gratiæ, vt etiam absens, Episcopus declaratus sit; in luxuriantem Clerum acerrimus animaduersor. Fuerat autem prius Aquisgranensis Ecclesiæ ac summi templi Colonien. Canonicus; in illâ etiam Præpositus. Comes fuit celeberrimæ illius sub Henrico IV in terram sanctam peregrinationis, cuius princeps erat Sigefridus Moguntinus Archi-Episcopus. Ex illâ redux, in itinere Patauiensi Ecclesiæ præfectus fuit. Legatione Apostolicâ in Germaniâ functus est, & præter alia Cænobia, Patauij aut alibi, vel structa vel restaurata, Fundator est celebris & ditissimi Monasterij Gotvicensis in inferiori Austria, è regione Cremsæ & Stainæ contiguorum oppidorum siti; vbi & lipsana eius, postquam anno 1091 aut sequenti obiisset, in crypta quiescunt, miraculisque olim claruisse feruntur, prout Hundius testatur, & ex illo refert Raderus. Nunc ad Cæsareos reuertor Cancellarios Sanctos.

S Otho
Episcopus
Bamber-
gensis.

S. Othonem Bertoldi *Andechsensis* Comitis filium, Henrici IV Cancellarium fuisse, suo loco non præterij. Hic anno 1102, in octauum Bambergensis Ecclesiæ Antistitem assumptus, mittitur cum alijs ad Pontificem Legatus, pro Henrici V coronatione, eaque occasione Anagninæ à Paschale II consecratus est. Modestiâ suâ HVMILIS cognomen promeruit, multorumque Cænobiorum Fundator aut Instaurator habetur. Pomeranos ad fidem conuertit; quorum Apostolus ex re dicitur. Obijt an. 1139, ætatis 70; & an. 1189, à Clemente III in Sanctorum numerum receptus est. In Martyrologio locus ei datur ad diem 2 Iulij. Festum autem eius agitur pridie Kal. Octob. Vita huius Sancti Othonis habetur apud *Surium tom. 4*, vbi in fine legitur, eandem libris quatuor scriptam esse ab *Andreâ Abbate Bambergensi*, circa annum 1500; quæ illa ipsa est quam legimus apud Gretserum in *Diuis Bambergen*. Raderus etiam de *Sanctis Bauariæ tom. 1, pag. 112*, de S Othone agit; & edidit de eiusdem gestis anonymi narrationem *Henr. Canis. tom. 2 antiq. lection.* ne quid dicam de *Crantzio*, ac *Bambergensium & Pomeranorum* Chronicis. Meminit etiam Baron. in *Martyrol.* vitæ eius duobus libris scriptæ. Stetini, quæ Pomeraniæ Metropolis est, ædem habet (habuit certè) honori suo consecratam. Reliquiæ eius in S. Michaëlis Benedictinorum Ecclesiâ, cuius Cænobij Restaurator fuit, Bambergæ

gæ quiescunt & coluntur. Cancellarium hunc S. Othonem Henrici IV fuisse, præter alibi adductos, etiam prænominatus Andreas Abbas *lib. 1, c. 3*, testatur; vbi simul **intimum Secretalem**, & custodem capitis eius nominat; Secretarium explicat in margine Gretserus. videtur autem potius Secretalis * pro Confessario; reliquum pro Camerario intimo, siue primo & summo, vt hodie vocamus, accipi oportere: quæ enim de custodiâ capitis adijciuntur, Cubiculariorum principi magis, quàm scribarum primicerio conuenire videntur. Nam ad militiam hoc loco trahi nequeunt, cum certum sit, S. Othonem nunquam arma tractasse; adeoque dubius sum, an Auricularius, quem idem Andreas vocat, potius pro admissionum magistro, Referendario, Auditore, supremo Camerario; quàm pro Confessario, vt hodie vocamus, accipi debeat.

* vide quæ
suprà de
Secretarij
veteri
significatio
scripsi. pag.
115.

S. Nortbertus Archi-Episcopus Magdeburgensis, qui Lotharij Imp. si Præmonstratensi Bibliothecæ, & in illâ comprehensæ Nortbertinæ vitæ nouitio Auctori, seu Interpolatori credimus, Cancellarius fuit. Hic à quibusdam Colonienfis, ab alijs Lotharingus, denique à reliquis Xantensis patriâ fuisse dicitur; qui omnes verè scribunt & conciliari possunt. Est enim Xantense in agro Cliuensi oppidum, è quo sidus hoc effulsit, Colonienfis diœcesis, veterisq; Lotharingiæ, multò latius olim quàm nuper & hodie extensæ, terminis continetur. Huius vitæ plures scripsere, quorum antiquissimus est Hugo, primus assecla & discipulus eius, Successorq; proximus in Præmonstratensi Prælaturâ; è quo pleraque desumpta sunt, quæ in *Biblioth. Præmonst. de S. Nortberto lib. 2* referuntur: nam & ex alijs veteribus & recentioribus non pauca admiscetur. Diuersa est, quam Surius *tom. 3* exhibet. Nuperimè anno 1628 edidit eiusdem S. Nortberti vitæ *Martinus Mertz*, Prior Cænobij Rothensis in Sueuiâ, scriptam occasione translationis reliquiarum S. Nortberti, in Bohemiam factæ. Ac memorabile sanè est, nec casui adscribi debet, Magdeburgum inclytam quorundam Germaniæ urbem non prius à Cæsareanis exercitibus, olim Caroli V, * postmodum nostro tempore Ferdin. II * Imperio expugnari potuisse, quàm huius tutelaris Diui reliquiæ, vt vocamus, è S. Mariæ Præmonstratensium templo ad eiusdem Ordinis sacram *Ædem Pragensem montis Sion*, vulgò *Srahoff* dictam, transferrentur.

S. Nortbertus Magdeburgensis Episcopus.

* Mauritio Saxone obsidente.
* Ducis Fridlandici ductu.

Beatum Othonem Frisingensem, Friderici I, sui è fratre vterino nepotis, ac prius Conradi III fratris sui, Cancellarium fuisse, suis locis non subticui. De hoc tamen, Fridericum quod attinet, hætenus alijs non sum instructus testimonijs, quàm Antonij Albizij nobilis Florentini in *Stemmatibus*. sic enim notat in *Arbore veterum Marchionum & Ducum Austria: Otto Epi.*

Beatus Otho Frisingensis.

scopus Frisingensis Cancellarius Friderici I Imp. Obijt anno 1158. Reliquos qui Córado Cancellarium adfoctant suprà recensui. Filius hic fuit S. Leopoldi Austriae Marchionis, ex Agnete filiã Henrici IV Imp. susceptus, scriptisque & vitæ sanctimoniam per omnem Christianitatem deprædicationissimus est. Hunc Matthæus Raderus generali Catalogo trium Tomorum de Sanctis Bauariæ inseruit; vitam tamen eius quarto demum Tomo, qui Bauaria Pia inscribitur, exhibet; vbi in ingressu se illius nomen in nullis Fastis, ac ne ipsius quidem Frisingensis Ecclesiæ legere scribit. Retulit tamen illud Hugo Menard. in Martyrolog. Ord. S. Benedicti, ad diem 23 Septemb. cum hoc in Observationibus Elogio: *Beatus Orho fuit S. Leopoldi Marchionis filius. Patris missus, sacris & humanioribus literis apprime eruditus, Ordinem Cisterciensium professus est in Cœnobio Morimundi; inde ad Ecclesiam Frisingensem postulatus, eam optime rexit. Cum Conrado Sueuo Imp. eius nominis secundo, in Græciam, & Syriam profectus, omnibus bellis interfuit quæ cum Turcis & Saracenis gesta sunt. Consilijs & armis rem Christianam iuuuit. Hierosolymam & sacrum Christi sepulchrum adiit. in Iordane lauari meruit. Chronicum ab ortu mundi vsque ad sua tempora deduxit. Tandem dimisso Episcopatu Morimundum redijt, & inter manus Fratrum beatam animam exhalauit an. 1158, in procastino S. Mauritij, miraculis post mortem clarus.* Videndi de hoc etiam Hundius & Gevvoldus in Salisb. Metrop. sed in primis Raderus dicto loco, & Radeuicus Frisingensis, ac Vitus Arenbeck, quorum vtrumque ille prolixè refert. Iacobus Manlius & Ioan. Stabius, eodem Radero teste, hunc inter Sanctos Austriae tutelares referunt. Cardinalis quoque Baronius Sanctum in suis Annalibus appellare non dubitauit. *Beatum prædicauit modò relatus Vitus Arenbeckius: Pium Virum Scriptores melioris notæ omnes. hæc Raderus; qui postea pergit: facile eum inter Germaniæ Præsules vel principem vel inter principes doctorum virorum habitum esse.* Obijt autem non 1158, vt Hund. & Menard. volunt, sed sequenti anno. Magni cognomen illi passim dari ex Salisb. Metrop. cognoscitur: nec tacet illud prædictus Sanctorum Boicorum Scriptor. Agit de eodem B. Othone Chrysofostomus Henriquez in Fasc. Sanctorum Ord. Cisterc. lib. 2, distinct. 10, c. 7, & in Menologio eiusd. Ord. ad diem 7. Septemb. quem posteriore locum in laudem incomparabilis viri huc transcribo: *Morimundi in Gallia, depositio B. Othonis, admiranda sanctitatis Viri, qui nobilitatem generis & seculi delicias contemnens, ibidem habitum religionis assumpsit; & postmodum in Abbatem illius loci electus, veræ humilitatis & perfectionis Monasticæ se exemplar exhibuit. vnde in Episcopum Frisingensem assumptus, doctrinâ, pietate, morum grauitate totam Europam mirabiliter illustrauit, & post multa sanctitatis opera in proprio Monasterio feliciter vitam finiuit. Ad sepulchrum eius miracula patrata esse scribit in Hundiana Metropolis additionibus Gevvoldus.*

* Huius rei
hanc causam
suspici
cari possu
mus, quod
resignatione
factâ, non
illuc, sed a
libi mortu
us fuerit.

* adde et
iam Albiz.

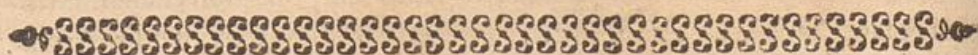
Tan-

Tandem hoc sacrum agmen claudat, vnius temporis, non etiam merito-
 rum & sanctitatis ordine postremus, S. Engelbertus Colonienſis Archi-
 Episcopus, S. Romani Imperij per Italiam Archi-Cancellarius, ac Friderici II
 tempore Imperij Germanici Administrator, Moderatorque iuuentutis
 Henrici Regis, eiusdem Friderici Filij. Agrippinas enim Præſul S. Cunibertus,
 vti feliciffimis auspicijs huius Aulæ Sanctæ ducatum tenet; ita eiusdem tergi-
 ductor, non minor Vbiorum Metropoleos, simulque, quæ maximam par-
 tem illi subiecta est, fulgidumque hoc sidus protulit. Westphaliæ honor &
 gloria est. Huius vitam à *Cæsario Heisterbachensi* libris tribus luculenter descri-
 ptam *Surius tom. 6* inseruit, & eandem occasione leuatorum ossium eius anno
 1633, doctiffimis Commentarijs auctam & illustratam denuo emisit *Ægidius*
Gelenius SS. Theologiæ Licentiatus & ad D. Andrea apud Agrippinates Ca-
 nonicus. adiunctâ an. seq. Hierothecâ Engelbertinâ. Origo ipsi fuit è stirpe
 Comitum de Monte & Altena, ac pro tuendis Eßendienſis Ecclesiæ Iuribus
 à Friderico Comite de Isenberg agnato suo, vtpote patruelis filio, Eccle-
 siasticæ libertatis, sub Aduocatiæ larvâ, oppressore, post expletos regi-
 minis annos decem, prope Svvelmam Markensis ditionis pagum, loco *Ge-
 uelsberg* dicto, nefariè trucidatus, Sanctorum Martyrum Catalogo adscribi
 meruit. Ista canonizatio sub Honorio III, sub eodem quo passus fuerat,
 Max. Pont. facta est anno 1226, per Conradum Episcopum & Cardinalem
 Portuensem, Sedis Apostolicæ à Latere Legatum. Memoria eius in Roma-
 no Martyrologio & Colonienſi Calendario incidit in septimum Nouem-
 bris diem.

Saluete, religioso pietatis cultu à me salutata & implorata, Sanctæ
 Deoque cohabitantes animæ: ac Germaniam nostram, cuius salutem, digni-
 tatem, gloriâque, dum vixistis & viguistis, salutaribus consilijs & gloriosis
 gestis vestris magnificare, sartamque ac rectam conseruare vnice studuistis;
 nunc votis precibusque vestris, laborantem dudum intestinis dissidijs & ex-
 ternis inuasiõibus, iamque sub continuis duùm supra viginti annorum bel-
 licarum calamitatum pressuris fatiscentem, agrèque spiritum trahentem; a-
 pud communem Dominum, Romani conseruatorem Imperij, Deum Opt.
 Max. commendatam facite, incolumemque præstare.

CAPVT

C A P V T S E C V N D V M,
 quo continetur
 C A T A L O G V S P O N T I F I C V M
 M A X I M O R V M & S. R. E C C L E S I Æ
 C A R D I N A L I V M è G E R M A N I S.

CVM Germanicorum Cardinalium synopsis dare constitutum haberem, visum fuit eiusdem originis & patriæ Maximos Pontifices præmittere, quamuis vulgò satis obuios, ac alijs, Cratepolio in primis, iam olim separatim recensitos. Nec tamen sperârim, in superuacuo me laboraturum, dum illos refero; eò quòd ab alijs non nemo prætereatur, aliqui etiam huc non pertinentes admisceantur. Talium autem meritorum tantarumque virtutum fuerunt ad vnum omnes, vt duplici nomine de illis Germania sibi gratulari possit, non gentis minùs, quàm ipsorum Principum intuitu; à quibus plerique, accedente tamen cleri populi que assensu & electione, Apostolico throno impositi fuerunt. Magna enim Teutonici soli gloria est, tam insignes genuisse & erudisse summis honoribus dignè obeundis Heroas; nec minor ipsorum Cæsarum Teutonicorum laus est, ad cleri populi que Romani preces & instantiam, non alios quàm dignissimos Ecclesiastico vniuersali regimini capeffendo legisse Præsules. Nam ne illi quidem, qui Græcorum, auctore Tacito, instar, *sua tantùm mirantur*, aliquid in illis desiderare & reprehendere potuerunt aliud, quàm quòd trans Alpes nati essent. Verùm ipsos videamus.

Pontifices Maximi Teutonici.

I. *Stephanus VIII.*

Primus Germanorum, qui in Petri Cathedrâ sederit, *Stephanus octauus* est, quem Baronius & Panuinius nonum dici oportere scribunt, electus à Romanorum clero & populo, posthabitis Cardinalibus, an. 939, operâ Othonis Regis, eius nominis I. Is à factiosis, Alberico, qui tunc principatum in Vrbe obtinebat, adhærentibus malè habitus est, vsque ad eò, vt in seditione & tumultu, in facie tã grauitè læsus fuerit, vt diù publicè abstinuerit: *licet reue-*

ra,

ra, vt Baron. ait tom. 10, an. 940, non dedecori, sed ornamento sint queq; stigmata, propter iustitiam à Sathana ministris illata, & eò pulchriora, quò magis perspicua spectantibus sunt. Memorabilia sunt, quæ ibidem de hoc Pontifice eiusque iniuriâ sequuntur: Quòd verò Germanus, ita ille pergit, natione, electus Pontifex ad eò malè habitus à Romanis fuerit; Ottonis Regis excitauit animum in eos vlciscendi, agendiq; vt eiusmodi vis tyrannica in promotione Pontificum auferretur. quamobrem factum est, vt immiscendi se ipse in electione Romanorum Pontificum, occasionem aliquam cæperit cogitare. Hic missio Damaso Legato Ludouicum Franciæ Regem in regno stabiluit, anathematis comminatione rebellibus Principibus ad obedientiam eius compulsi. Dispari euentu inter Hugonem & Albericum in Italiâ concordiam tentauit. Obijt an. Christi 943, Pontificatûs III, mense 5 inchoante. Platina scribit ita à Romanis seditionibus vexatum fuisse, vt nil memoriâ dignum ab illo geri potuerit. Cratepolius hoc Stephanum elogio ornat, omni genere literarum ac morum excultum fuisse, mirabileq; eius virtutes effecisse, vt omnium Principum ac Regum facillè sit assecutus fauorem. Consentit cum illo Papyrius Massonus, qui scribit: Atque hic Pontifex, in Germania natus, & omni literarum genere excultus dicitur, pacis studia bellis præferens. Commendat autem Cratepolius prædictus ab insigni mansuetudine, & quòd per varios dignitatum gradus ad summum ascenderit fastigium. Atque hætenus de Papâ Stephano. Dubitauit autem, an & Prædecessor eius LEO VII in hoc Albo proponendus esset: quem licet Platina & Onuphrius Romanum dicant patriâ fuisse, Sanctus tamen Thomas de Aquino ^{lib. 3 de regim. Princip. c. 19,} genere Aleman-

* Sunt tamen, qui libros hos pseudepigraphos & supposititios arbitrentur.

Gregorius quintus, Bruno antè dictus, natione Saxo (Onuphrius ex oppido Wangiâ prodijisse scribit) Othonis III Cæsaris, cuius operâ anno 996 Pontifici Ioanni 17 successit, cognatione proximus fuit. Dithmarus Merzburg. nepotem eius vocat, Platina affinem; neuter propriè. Fuit enim sobrinus eius: quâ in re Franc. Guillimanus & Aubertus Miræus, cum Wippone in vitâ Conradi Salici Imper. & Scriptore Genealogiæ S. Arnulphi consentiunt, licet in personis, non in ipsi gradibus, hi non nihil discrepent. hinc in Epitaphio, Francorum regia Proles vocatur: Germanis enim per aliquot secula, quod plurimis veterum Scriptorum locis probari potest, Francorum nomen adhæ-

2. Gregorius V.

fit. Idem Epitaphium patrem Gregorij *Othonem*, genitricem *Iudith* vocat. Hic coronauit *Othonem III*, vnaque cum illo Constitutionem fecisse traditur de Imperatoris Romani electione; de qua multi plurima scripserunt, repetuntque inde vulgò *Electorum Originem*. de qua're *Onuphrius*, *Baronius*, *Belarminus*, alijque videndi. In sequentibus de isto negotio ipsemet etiam aliqua libare constitui. *Iuuenis Wormatiæ*, quæ *Vangionum* vrbs est, studuisse videtur; ita enim *Vvangianus*, cuius idem Epitaphium meminit, interpretor: quod malè intellectum, *Onuphrio* præbuit errandi occasionem in designandâ Gregorij patriâ. *Ioan. Letznerus* auctor *Chron. Corbeiensis*, in *Saxonicâ Corbeia* Gregorium educatum & institutum fuisse scribit; aitque idem Auctor, fuisse ante Pontificatum, *Verdensem* in *Saxoniâ* Episcopum. Fuit sanè isto seculo illic *Brunonis* nomine Episcopus, in ordine sextus-decimus, vt *Crantzius* ait *lib. 3 Metrop. cap. 36*; quem *Bruschius* etiam in Catalogo hunc ipsum fuisse disertè affirmat, licèt apud *Crantzius* non admodum quadrent tempora: nisi quod is de *Othone I* scribit, qui *Erponem Brunonis* Successorem *Sede suâ* depulerit, nepoti eius, tertio nimirum *Othoni* adscribi debeat. *Theodoricus de Niem Verdensis*, idemque postea *Cameracensis* Episcopus, *lib. 2 histor. schism. cap. 34*, auctor est, hunc vocatum fuisse **MINOREM Gregorium**, (tanquam solo Gregorio Magno inferiorem) propter largas eleemosynas & alia bona opera quibus claruit. Fuisse autem magnum *Eleemosynarium* etiam ex citato Epitaphio constat, cuius pars est sequens distichon:

Pauperibus diues per singula sabbata vestes

Diuisit numero cautus Apostolico.

Multa & hic à Romanis, exteri hominis dignitatem indignantibus, passus, ac tandem in exilium extrusus est, quod partim in *Hetruriâ*, partim *Germaniâ* tolerauit; reductus & restitutus deinde ab *Othone*, qui illatas summo Præsuli iniurias seuerè vltus est. Sedit Gregorius annos duos, menses octo. Mortuus & sepultus *Romæ* anno 999. *Cratepolius omnibus virtutibus eum ornatum* fuisse ait.

Syluester II.

Gregorio *Syluestrem II* subijcit *Cratepolius*, qui è *Belgio* oriundum credidit: verùm illi inter *Germanos* locus non debetur; ad *Gallos* suos sessum mittendus. *Aquitanum* ortu fuisse *Onuphrius* scribit, & ante illum, referente *Papyrio Massono*, *Ademarus Lemouicensis*. Hunc licèt magiæ absoluat, *Sede tamen Romanâ* indignissimum *Baronius* iudicat. Idem, patriam quod attinet, de *Innocentio V*, & *Calixto II* *Burgundis* dictum esto: nam & hos errore simili *Mersæus* inter *Teutonicos Papas* recenset. Nec enim in *Comitatu Burgundico*, quod sciam, vllibi *Germanicè* loquuntur; ac præterea

Innoc. V.

Calixtus II.

terea

terea an ex Imperiali, vel regiâ Burgundia natales suos illi repetant, hætenus mihi non satis constat.

Clemens II, qui voluntate Imp. interueniente, tribus schismaticis A-
postolicæ Sedis inuasoribus Synodali auctoritate depositis, Successor datus
est in Sutrino Concilio, Saxo patriâ æquè ac Gregorius fuit, *ex illustrinatus*
familiâ; & bonis literis ac disciplinis optimè institutus, in eum euasit virum, qui
eximiâ doctrinâ, sapientiâ & virtute præditus fuisse celebratur. E S. Hentici
Cancellario ad Bambergensem Cathedram, eius loci secundus Præsul perue-
nit, donec ille, quem dixi, Ecclesiastici honoris summus apex accederet. Crea-
tio eius secundum Baronianam, id est, veriore computationem, in annum
Christi 1046 incidit, sequenti obiit. nec enim, licet dignissimus longiori regi-
mine, nisi nouem sedit menses. Huius laus & perpetua gloriâ est, vetitæ &
exturbatæ Simoniacæ labis, quæ nimium tunc temporis, *arte*, vt Baronius ait,
Schismaticorum & intrusorum Pontificum, eiusmodi forde Romanam Ecclesiam
inquinantium, præualuerat; cuius vestigijs deinde præclarè institit S. Leo non-
nus, popularis & Successor eius. Recedente autem Henrico III, cui Nigri
cognomen fuit, Clemens similiter in comitatu eius, Româ in patrium solum,
vt ait Ostiensis Leo, abiit. *Quod enim*, verba sunt Baronij, *deposito Gregorio, &*
subrogato Germano homine in Romanum Pontificem, Romanos non mediocriter offen-
disset, timens ei quem elegisset Clementi, ipsum secum in Germaniam duxit. Hac igitur
occasione, vt idem Leo testatur, ultra montes, id est, in Germaniâ defun-
ctus est; quo in loco, hætenus non inueni. Verùm nec illic sine veneni suspi-
cione mortuum esse scribit, nescio quo auctore, Cratepolius. Relatus Bam-
bergam inter Cælites multis seculis in præsens vsque illic colitur. Testis eius
rei Nicol Serarius lib. 5 rer. Mogunt. pag. 740. Dies anniuersariæ solennitatis
eius est 9 Octobris, S. Dionysio sacra.

Huic Successor ab Imperatore, ex Concilij, vt Hundius in Metropoli
ait, decreto, datus est post aliquot mensium Sedis vacantiam Damasus II,
qui prius Brixinensium in Alpibus Tyrolensibus Episcopus, & Aquileien-
sium Patriarcha fuerat: quod posterius tamen Baronius, eumque secutus in
Pontificum Catalogo Theodorus Petreus Carthusianus, non admodum pro-
bare videntur. Massonus perperam & erroneè Treuirorum Archi-Episco-
pum vocat. Bauarum patriâ fuisse Platina scribit, qui & cognomen addit,
Bagniarij; cui de vtroque crederem, si constaret quo auctore ista traderet.
quæ enim deinceps de eodem, non sine manifestis vestigijs vernaculi liuoris
erga Germanum hominem, attexit, fabulosissima sunt, vt statim dicam. De
patriâ tamen & progenie eius hætenus certiora non percepi. igitur *ex Ger-*

maniâ, vt Leonis Ostiensis verba habent, *Damasus transmissus, Romæ suffragiis omnium electus & comprobatus fuit, consecratusq;*, Baronio ad annum 1048 testante; cuius grauissimi & iudiciosissimi Ecclesiasticarum rerum Scriptoris auctoritas, vtique facienda pluris est intelligenti Lectori, maximè accedente Hermanni Contracti illius temporis historici consensu, qui honorificè susceptum esse scribit, quàm quæ Platina sine teste, sine auctore obtrudit. cuius verba appono: *Damasus II, Pontificatum per vim occupat, nullo Cleri populiq;*, consensu. *aded enim inoleuerat hic mos, vt iam cuiq;*, ambitioso liceret Petri Sedem inuadere. *Sed obstitit DEVS iustus vindex, &c.* Consent nonnulli hunc inter Pontifices nequaquam numerandum esse; cum non rectè Pontificatum adeptus sit, miranturq; cur Romani, tantâ rei indignitate moti, contra iusurandum Henrici iussu habitum, abdicare se magistratu hominem statim non coegerint. Ita ille contra omnium reliquorum tradita; vt mirari possimus, quinam fuerint illi nonnulli, quorum meminit. Verùm tot ac tanti sunt illius hominis in historiâ Pontificum errores, vt in Teutonico homine falsitatem istam commissam fuisse magnopere mirari nemo possit. Hundius in *Metrop.* hunc Damasum, *virum sapientem ac pietatis studio, um* vocat: cuius rei locupletiora sine dubio documenta haberemus, si diutiùs in Pontificatu superuixisset. Nam Præneste post dies 23 quàm in Urbem venisset obiit, & quidem è veneni propinatione, dolo Stephani ab Henrico depositi, tertium Apostolicæ Cathedræ inuasoris, si Bennoni Cardinali credimus; cui tamen, vt in plerisque alijs fabuloso & mendaci, Baronius fidem adhibendam negat. Sepultus est in æde S. Laurentij suburbanâ, duorum præcipui nominis in Catholicâ Ecclesiâ Leuitarum cineribus venerabili. Memoria & relatu dignum est, quod de hoc & decessore eius ceterisque eiusdem temporis Germanis Romanæ Cathedræ Episcopis scribit Papyrius Massontus, ideoque & hic legi meretur: *Quod si curiosi scire cupiunt, qui Pontifices vsum insignium argumentorum in Italiam tulerunt, sciant à Clemente & Damaso id factum; postea à Leone, cuius insigne erat leo niger in scuto octo lilijis exornato. Leonem secutus est Victor, deinde Stephanus; qui cum & ipsi propria insignia in Italiam detulissent, hunc morem Successoribus reliquere. Veteres namque Pontifices eiusmodi rebus caruere.*

5. Leo nonus.

LEO nonus inter Germanicos Pontifices magno suo iure primas tenet, vt pote qui virtutum & miraculorum laude insignis, Sanctorum Catalogo, solenni ritu & publico Catholicæ Ecclesiæ cerimoniarum apparatu adscribi, ac Martyrologio Romano ad diem 19 April. inferi meruerit. Hic proximus in Damasi locum anno 1049, ab Henrico Imp. III delectus; ad quem ea de causâ Romani legationem miserant. Fuit prius Tullensis in Leucis Episcopus; quam Sedem etiam in ipso Pontificatu quoad vixit non dimisit: quod exemplum

emplum Successor eius Viëtor imitatus est. Merfæus ante Tullensem Cathedralam, etiam Argentinensem tenuisse scribit; sed erroneè. Arnoldus Wion *lib. 2, cap. 1*, Ord. S. Benedicti Monachum facit, Tullensis Cœnobij, è Cluniacensi Congregatione. Oriundus fuit ex nobili Francorum prosapia, vt ait Ocho Frisingensis, Comitum nimirum Dachspurgensium, siue Egisheimiorum in Alfatia familiâ, ac ipsummet Imperatorem cognatione contingens, ita enim interpretor Scriptoris Rhemensis, sub hoc ipso Leone habiti, Concilij verba, quando ait, fuisse illi *sanguinis affinitate proximum*. Huc etiam Leo Ostiensis respexit, quando scripsit *lib. 2, cap. 82*, regia stirpe progenitum fuisse. Longum sit præclarissima huius Pontificis gesta referre velle; quare breui eius Elogio contenti erimus. Auctor modò dictus scribit, *ætatis maturitate, morumq; ac scientiæ claritudine conspicuum fuisse*: Raderus *tom. 1 Bau. Sanctiæ, virum in paucis eruditum, iurisq; omnis humani & diuini prudentissimum* dicit: Platina, *virum bonum* vocat & *simplicis ingenij*: Merfæus, *sanctimoniâ & innocentia celebrem*. Sed & Baronium audiamus: *Vir planè erat meritis insignis, & homo licèt, interius Angelicam vitam ducens, consortio Angelorum dignus est habitus, quorum cultum propensiori studio frequentarer*. Idem fatetur hunc *maximo Catholice Ecclesie bono Pontificem creatum fuisse*. Leo Ostiens. *lib. 2, cap. 88*, vbi sancto fine Leonem quieuisse, & ad tumultum eius plurima tunc temporis signa Christum effecisse scribit; sequentem de illo historiam narrat: *Hic Sanctus Pontifex inter innumera sue bonitatis insignia, quam diù Romæ remoratus est, omni tempore tribus per hebdomadam diebus, à Lateranensi Ecclesiâ vsque ad S. Petrum, priuato habitu nudisq; pedibus, cum duobus aut tribus Clericis, noctu psallendo & orando pergebat*. Res gestas eius è Baronio alijsque promere obuium est. Sedit annis 5, mensibus 2; quibus Romæ, Rhemis, & Moguntia Synodos habuit, & aliquoties ad Imperatorem iter in Germaniam instituit, scripsitque itinerarium eius Anselmus Monachus Rhemensis, teste Sigeberto *de Viris Illustr. cap. 153*. De miraculis in vitâ & post mortem ab eo pattatis, Desiderius Abbas Cassinensis (huic postea Pontifici Victoris III nomen fuit) *in libris Dialog.* & qui illum refert Baronius Cardinalis, Raderus *tom. 1 Bau. Sanct. fol. 151*, alijsque videndi sunt. Præterea Leonis vitam resque præclare ab illo gestas (inter illas refertur iure optimo celebris illa ad Græcos legatio, de qua prolixè Baronius, & elegantissimâ breuitate Sigebertus *in Chron. ad an. 1054*), scripsit Anonymus aliquis, quem in monte S. Gerardi extare ait Ioan. Molan. *in addition. ad Vsuardi Martyrolog.* & ex illo refert Baron. *in Notis ad Martyr. Roman. die 19 April.* qui S. Leonis natalis est. illo enim ad Angelorum beatorum consortium abiit, anno 1054. Namque Romam reuersus, ex infelici expeditione contra Nortmannos in Apuliam, vbi ignauia Italorum, fugâ se conflictui subtrahentium, quamuis fortissimè di-

micantibus Germanis & in vestigio concidentibus, amisso exercitu in hostium potestatem venit; indeque, quamvis libertati restitutus, per mœrorem animi contracto morbo viuendi finem fecit, sepultus ad S. Petrum. Alia, ni fallor, à præmemoratâ huius sancti viri vitâ, Auctorem præferens Wiberum Archidiaconum, edita est Paris. anno 1615. Placet etiam Papyrij Massoni Elogium adscribere: *Non impar Leoni magno ad Episcopatum Urbis Leo IX ascendit, &c. Henricus itaq; honoraturus Apostolicam Sedem, & ingenti beneficio Italiam, in orbem affecturus, cum Romam ire iussit. quò cum venisset, cognitâ sanctimoniam & integritate vitæ eius, cœpit clero ac populo acceptus esse: quinquennio autem tantum rem Ecclesiasticam administravit; sed ita, vt immortalẽ ex rebus gestis laudem atque gloriam sit assecutus: idq; epistola eius satis ostendunt, plena grauitatis, plena eruditionis ac scientiæ rerum diuinarum.*

6. Victor II.

Vltimus Pontificum, quos Henricus Niger Imp. Romanæ Ecclesiæ, in orbem vniuerso dedit, Victor II fuit. vnico enim in omni Ecclesiasticâ antiquitate exemplo, hæc singularis eius Principis felicitas fuit, quatuor nominasse, ac Imperiali auctoritate (ita enim clerus populûsque Romanus petebant, ac vel consensu suo nominationi Cæsarea applaudebant, vel nominatim sibi aliquem dari, vt hunc ipsum, postulabant) euexisse Catholicæ Ecclesiæ Episcopos, eosque viros primarios & laudatissimos ad vnum omnes, nec alios quàm Teutonico sanguine cretos. quæ res, accedentibus etiam alijs, facit vt credam, Germanici Imperij fastigium vix alio quàm hoc tempore altiùs euectũ fuisse. Nam nec Victor Præcessoribus suis in aliquo concedit, præter reliqua decora sua vitæ sanctitate promeritus, tum ab alijs honorificis præconijs celebrari, tum à Radero Bauariæ Sanctis inferi. Ortum trahebat Gebhardus, (hoc prænomen eius necdum Pontificis fuit) vt communior & verior opinio est, è Comitibus Calbensibus in Sueniâ: nec immeritò Raderus, licet Leo Ostiensis etiam gente Noricum dicat, illorum opinionem rejicit, qui ex Hirfbergensium in Bauariâ Comitum stirpe illum repetebant; hinc enim eius nominis secundus Aistetensis Ecclesiæ Antistes progenitus legitur; quem suspicatur laudatus modò Auctor ab Hundio cum hoc priori confundi. Duodecimum & ampliùs iam annum Wilibaldinæ Ecclesiæ præsidebat, quando Hildebrandus Cardinalis Romanorum Legatus nuntium tulit de Leonis obitu. qui cum nominatim Gebhardum in Pontificem expeteret, indicto eius rei causâ Moguntinæ Concilio, de communi Ecclesiæ Germanicæ procerum consilio, petitioni & desiderio eius Imperator acquieuit, quamvis inuitus & contristatus. Ægrè enim à se patiebatur auelli virum fidei & prudentiæ præclarum, & cuius consilijs res Germana eo tempore potissimùm nitebatur. De hoc ita Bruschius in *Catal: Iuuenis quidẽ ætate*, (intellige, quo tempore in Episcopum

pura

pum Aistadij electus) sed doctrinâ, sapientiâ & morum grauitate prudentissimis senibus comparandus. Leo Ostiensis: Vir singulari prudentiâ, gerendarum rerum peritissimus. Raderus: Henricum Imp. ab eius spiritu dum viueret pependisse, refert: Idem vocat bonum Episcopum, optimum Pontificem. Acer & seuerus morum Cleri censor & reformator fuit; ac non ipsemet modò tam salutari curæ promouendæ Florentiæ in Imperatoris præsentia (ipsemet enim Romam honoris causâ deduxit) Synodum celebrauit; sed præterea etiam Tholosæ, Simoniacis coërcendis, per Galliæ Archi-Episcopos aliquos aliam haberi curauit. Euocatus ab Henrico III in Germaniam, eidem morienti adfuit, filioque eius quinquenni, sibi specialiter commendato, indiçto habitoque Colonia conuentu, Imperium stabiliuit. Memorabile est, quâ ratione insidias Subdiaconi, qui ipsi venenum in Calice diuinis operanti propinauerat, miraculosè euaserit. In Italiam reuersus, & Româ in Tusciam profectus, illic moritur an. 1057; sepultus Florentiæ, vti ex Leone Ostiensi Baronijs refert: verùm Anonymus Scriptor Hasenrietanus, apud Gretserum & Raderum, iuxta Arctiam mortuum fuisse scribit; cumque corpus eius Eistadium deportari deberet, à Rauennatibus ex itinere raptum & interceptum, apud eos in suburbanâ S. Mariæ Virg. Ecclesiâ inhumatum esse.

Fridericus Lotharingæ Ducis Godefridi, eius qui ab Henrico III Duca-
tu exactus, in Italiâ exilium tolerauit, frater, Gozelonis filius, S. Leonis IX Pa-
pæ Cancellarius fuit, missus ab eodem cum reliquis Legatis, Humberto Syl-
uæ Candidæ Episcopo, & Petro Amalphytano Archi-Episcopo, Constanti-
nopolim, pro tollendo Græcorum Schismate. Inde rediens suspiciones & i-
ram Cæsaris declinaturus (huic suspectus erat, quasi allatis è Thraciâ aulâ
pecuniarum thesauris, vnâ cum fratre, quem Beatricis matrimonium ex-
profugo potentissimum Italiæ Principem fecerat, res nouas moliretur) ha-
bitum S. Benedicti in Cassinensi Cœnobio induit, factus breui eius loci Ab-
bas, mox Victoris beneficio Cardinalis; cui etiam, post duos annos & menses
tres regiminis expleti, in Romanâ Cathedrâ successit; assumpto, Romanis ita
volentibus, Stephani nomine, nonus vocatus est, cum decimus, vt Onu-
phrius & Baronijs censent, dicendus sit. Aliorum autem præterea istius tem-
poris Pontificum exemplis notum est, non penes electos, vt hodie & aliquot
retro seculis, sed electores stetitisse, quo nomine deinceps Papalia munia ca-
pessentes vocandi essent. Hunc etsi aliqui Gallum faciant, disertè tamen ab
Othone Episcopo Frisingensi, lib. 6, cap. 33, natione Teutonicus voca-
tur, ideoque non videtur rectè prætermisus à Mersæo esse. Sedit mensibus
duntaxat octo, mortuus anno 1058, 4. Kal. April. Florentiæ, ibidemque in

7. Stephani IX.

Ca-

Cathedrali sepultus. Ad eius sepulchrum plurima signa Christum ostendisse, Leo Ostiensis auctor est. Hic Mediolanensem Ecclesiam dudum Romanæ Sedi minùs obedientem, Petri Damiani operâ, quem Episcopum Ostiens. & Cardinalem creatum, eò miserat Legatum, ad reuerentiam Summi Pontificis feliciter reduxit. Eadem de Græcis cogitata eius, destinata in illam rem Constantinopolim legatione, præfestina mors irrita fecit. Auctor est Posseuinus, scripsisse hunc contra Constantinopolitanum Patriarcham de veritate corporis Christi. Erroneum est, quod de illo Platina refert, incusati hæreseos Henrici Imp. Nam tertius eius nominis (Itali secundum vocant) viuo adhuc decessore obierat; & filij eius, admodum pueri, ætas illius criminis Stephano sedente incapax erat.

8. *Hadrianus VI.*

Post Stephani obitum trecenti & sexaginta vnus transierunt circiter anni, cum, qui hæctenus è gente nostrâ S. Petri Successorum vltimus fuit, absens & omnia alia cogitans, Papa lectus est. Hunc enim, vt sæpe aliàs, discordia Cardinalium, sed non sine diuino nutu, Pontificem fecerat, tunc temporis in Hispaniâ consistentem; quam per Caroli Imp. ad coronam Cæsaream suscipiendam, & Imperij habenas capessendas in Germaniam profecti absentiam regebat. Natus fuerat in ciuitate Vltraiectionâ, inter nobilissimas Belgij censitâ, parentibus modicis, ideoque post Deum, sibi, & excellenti ingenio suo, studiosæ industriæ, & eximiæ probitati debuit, quod per varios honorum gradus ascendens gloriæque iter emetiens, ad vltimum ipsam supremæ inter homines dignitatis arcem tenuit. Louanium studiorum suorum matrem ac nutritiam habuerat, vbi etiam nunc pietatis & munificentia eius magnifica vestigia supersunt; & ex Decano S. Petri Doctoreque S. Theologiæ publico, ac Academia Cancellario, studijs Caroli Imperatoris, tunc admodum adolescentis, præfectus est; cuius fauore ac commendatione, cum à Ferdinando Catholico Hispaniarum Rege Dertusensem Episcopatum, & pileum Cardinalitium à Leone X Pont. Max. consecutus esset, statim adiecta est, quæ vna supererat, Papalis dignitas. Exortum erat sub Leone Decessore eius breui antea Lutheranum incendium, cui extinguendo totus imminabat, misso in eam rem Nuntio in Germaniam Francisco Cheregato, & consultis passim doctissimis viris; inter quos etiam Erasmus Roterodamus fuit, quem Louanij familiariter cognitum plurimi faciebat ob ingenium, doctrinam, & virtutem. Verùm perficiendæ rei vsque adeò salutari & necessaria, reliquisque præclaris cogitatibus eius breuitas Pontificatus, & mors præpropera obstitit. Obijt enim necdum expleto integro post electionem biennio, sæpe cōquestus, quod promptissimæ voluntati suæ, ad succurrendum labenti passim & periclitanti ab hæreticis, à Turcâ, & alijs hostibus Christianitati, reliqua nõ respon.

responderent. Hinc siue ipsius, siue Cardinalis Enckeuordij iussu, in Epitaphio eius operoso & splendido etiam nunc legitur: *Nihil infelicitas ipsi in omni vitâ accidisse, quàm quod imperauerit, & alterum hoc æquè emphaticum, quod dum viueret, crebrò in ore habuerat: Mirum referre, in quæ tempora vel optimi cuiusq; virtus incidat.* Obijt 15 Kal. Octob. an. 1523, non sine veneni, vt aliqui voluere, suspicione; tumulatus post annos aliquot in templo B. Mariæ Virginis Germanorum. Sui temporis Curialistis correctionum non admodum amantibus parùm gratus fuit, eò quòd, cum insigni modestiâ & morum grauitate venerandus esset, non obscurè præ se ferret, Ecclesie reformationem ab ipsa Pontificiâ aulâ incipi oportere, si fructuosè deberet institui. Et fecit sanè maiorem, quàm dici aut credi possit, Ecclesia Catholica morte eius iacturam; non dubitantibus temporum, personarum, & rerum peritis, potuisse per illum, aspirante superni fauoris diuini aurâ, si diutiùs superuixisset, restingui necdum adultam illâ huius tempore flammâ, quâ postea immensum præualente & excrecente, pridem tot florentissimæ Europæ prouinciæ miserabiliter deflagrârunt. Cessante igitur per mortem inuidiâ, aucta est in omnium animis viri admiratio; ac alias non minas in vitâ quàm post fata eius, optimus ac doctissimus quisque inuidendis illum honestârunt elogijs. Bellarminus de Script. Eccles. *Virum vocat æquè doctum ac pium, qui merito doctrinæ & pietatis, ex humili loco & pauperrimâ domo, adscenderit ad magnas opes, & maiores honores.* Laurentio Surio est, *vir tum insigni doctrinâ, tum morum integritate, & singulari prudentiâ.* Valerius Andreas illi tribuit *incredibilem vitæ integritatem, & doctrinæ præstantiam;* Card. Enckeuortius in Epitaphio, *incomparabilem sacrarum disciplinarum scientiam, ac propè diuinam castissimi animi moderationem.* Erasmus Roterodamus* se vocat integritatis eius admiratorem, & boni Pontificis verissimis laudibus cumulatè* insignit. Lib. 23, ep. 2, *Mundum vnum Adrianum spectare scribit, qui rebus humanis serenitatem reducat.* In gratulatoriâ de Pontificatu ait rerum humanarum tempestatem talem requisuisse nauclerum. Apud Franc. Sÿveertium in Belgicis Athenis extat hæc sepulchralis inscriptio, quæ in Vaticano legebatur priusquam corpus transferretur:

Quo Romanorum SEXTVS Pater atque Sacerdos,

Hoc etiam PIETAS conditur in tumulo.

Ad illud re ipsâ etiam videntur alludere voluisse, qui, vt inter duos PIOS, II & III, pijsissimus Pontifex temporariâ tumulatione deponeretur, auctores fuere.

Nonus his addi potuisset Conradus Episcopus Portuensis, de quo subsequenti huius capituli membro agetur, modò ipse voluisset. Exortâ enim inter Cardinales vacante Sede discordiâ,* cum in tres, è quorû numero Conradus* post mortem Honorij III. erat,

T

erat,

*in Dedicatoriâ Arnobianâ.
*Ibid. in fine.

erat, compromitteretur, duo reliqui hunc tertium elegerunt; verùm hic renuit dicens: *Abfit vt dicatur quòd me ipse elegerim.* Ita è Chron. Villariensi Miræus, & Chrysoftomus Henriquez. Possè aliàs plures Compromissarios è suo numero æquè ac è reliquis aliquem eligere, extra dubium est apud Canonistas pariter & Legistas, vsque adeò, vt etiam suo ipsius voto tali modo electus alijs ipsum eligentibus accedere possit, *cap. 33, ext. de Elect.*

DE CARDINALIBVS S. ROM. ECCLESIAE GERMANIAM agnoscentibus matrem.

Necdum vacauit mihi paulò diligentius inquirere in hæc reliqua communis patriæ ornamenta, quæ etiam maiori sine dubio se offerrent scrutantibus numero, ni Germanica modestia iam inde ab antiquo minus ambitiosa fuisset in sacrae purpuræ procreatione; ac Præfules nostri, contra ac alibi fieri cernimus, præter Episcopalem dignitatem, Imperij Principum gradu contenti, reliquam illam sacri honoris accessionem plerique non admodum curassent. Sit documento, à Pontifice Romano Urbano VI, tribus Ecclesiasticis Electoribus, duobus Episcopis, & vni minorum gentium Prælato, vnâ simultaneâ Patrum allectione, Cardinalatum ultro oblatum fuisse, & ne vnum quidem de sex acceptasse, quamuis nullus illorum non fuerit de offerentis obedientiâ. Nam subiecta habilia ad eam rem nobis defuisse, historiæ superiorum seculorum satis superque refutant. Dubito interim, licet meum non sit de tanti momenti re qualecunque iudicium interponere, an è dignitate sit nominis Germanici, vti olim & hodie ARMIS & FIDE supra omnes orbis nationes, nec ipsâmet in florentissimo vigore suo contradicente *ROMA, incliti, ita longo iam tempore, nec literarum & eruditionis gloriâ cuiquam prouinciarum habitati orbis concedentis; quòd, cum Galli & Hispani communiter numero plures è suis in Cardinalium Collegium cooptari carent, è Teutonicis vix vnus & alter pro tempore illum orbis Christiani Senatuum confessu suo honestent. Certè, si auitum Imperij decus, & Imperialem Aquilam, tot iam seculorum decursibus, nec quicquam Teutonicæ gloriæ æmulis ringentibus, in solo nostro feliciter nidulantem, tueri nobis, vt æquum & honorificum est, voluntas & animus suppetit; nullius omnium Apostolicæ obedientiæ partium pluris interest, quid rerum Romæ geratur & concludatur, ac in primis quem habeat Vrbs & Orbis Pontificem, quàm principis Europæ

*Tac. lib.
33 Annal.

ropæ prouinciarum Germaniæ, ac Itatorum pariter & Teutonum Imperatoris, omniumque Monarcharum Primicerij, Cæsaris Augusti. verum hæc prudentioribus consideranda dimittimus. Qui igitur huc usque aliud agenti se spontè obtulerunt, ferè hi sunt.

Amalarium Fortunatum Treuerensem Archi-Episcopum & Ecclesiasticum Scriptorem, cuius supersunt libri 4 de diuinis officijs & alia, sacra Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuisse, non Merfæus in *Catalogo Antistitum Treuir.* tantum, sed etiam Guil. Eifengrein in *Catal. test. verit.* & Constantinus Caëtanus in vitâ *Amalarij* affirmant. Est tamen de patriâ nonnihil difficultatis, an nimirum Gallis, vel Germanis accenseri debeat. Trithemius sine aliquo dubio Teutonem facit; de quâ re Caëtanus in vtramque partem disputat: quem, qui cupit, inspicere, & quæ vtrinque afferuntur, ponderare potest. Nec video tamen, cur Trithemij fides eleuanda sit, præsertim cum vitæ citatus Scriptor, non sedisse tantum Treueris Amalarium, sed & primam illic lucem vidisse fateatur. In sano igitur sensu, & secundum respectus diuersitatem, vtrumque verum esse potest, & Gallum, & Germanum fuisse. In editione Sigeberti de *illustribus viris Suffridi Petri*, Attalarius corruptè vocatur. Bellarminus illum vocat *sui temporis disertissimum*. Ludouicus Pius Imp. cui de officijs libros inscripsit, hoc Legato vsus est tum ad Gregorium IV Pontificem, tum ad aulam Constantinopolitanam. Obijt, secundum Caëtanum, an. 833; qui Beatis annumerat: quâ in re ipsi reliquisque, Cochlæo, Wionni, &c. facillè assentior. Hugo tamen Menardus Benedictinus hunc præterit in sui Ordinis Martyrologio. Quæ de libris officiorum dixi, qui communiter huic tribuuntur, Iacobus Sirmondus in *Notis ad tomum 2 Concill. Gall.* & Miræus in *Notis ad Regulam Canonicorum*, cognomini & synchrono eius Merensî Diacono adiudicant, sequuti auctoritatem Ademari Engolifinensium Annalium Scriptoris; de quâ controuersia, ipso Auctore non inspecto, difficile est æstimare. Hactenus igitur Fortunatum possessione suâ frui permitto.

Altvvinus, siue Adovvinus, Brixinensis Episcopus, qui Damaso II ad Apostolicam curam translato successit, in ordinem primæ illius Sedis Cardinalium à Decessore suo allectus fuit, vt testatur illius loci Episcoporum Catalogus, & ex illo Hundius in *Metropol. Salisb.* interfuit an. 1080 Conuentui Episcoporum Brixinensi, contra Georgium VII depositionis sententiam promulgantium. viuebat adhuc an. 1090, quo consecrauit Monasterium Sonnenbergense in Carinthiâ.

Fridericum Lotharingum, qui Pontifex Stephanus IX dictus fuit,

T 2

Victor gus.

1.

Amalarium
Fortunatum

Archi-

Episcopus

Treueren-

sis.

2.

Altvvinus

Episcopus

Brixinensis.

3.

Fridericus

Lotharin-

gus.

Victor II Cardinalem creauit; cuius non-nisi obiter hîc meminisse volui, cum inter summos nostræ gentis Antistites de illo iam dictum sit. Solus autem hic, & Iustus Adrianus, è Teutonicis Pontificibus ante Papatum Cardinales fuere.

4.
B. Gerhar-
dus Ratis-
bonensis.

Gerhardum, è ciuitate Ratisbonensi cunabula repetentem, qui variante apud Auctores scripturâ, etiam *Giraldus*, *Geroldus*, & *Geraldus* nominatur, Matthæo Radero debeo; qui illum refert *tertio Tomo Bauar. sanctæ* è Ciacconio, *Chron. Cluniac.* Arnolde Wion, Bertoldo Constant. & Schaffnaburgensi. Hic cum Sancto Walderico Romam profectus, Cluniacum se cõtulit ad Sanctum Hugonem Abbatem; à quo in Ordinem receptus, cælestibus disciplinis institutus est, ac breui eos in pietatis scholâ progressus fecit, vt loci Prior constitueretur: ita enim capio Raderi verba de proximo ab supremo loci Præside loco. Famâ autem hominis ad Alexandrum II delatâ, in S. Petri Damiani locum, Ostiensis Episcopus allectus est; à quo, & Successore eius, septimo Gregorio, in Galliam, Hispaniam, Germaniam, ac nominatim ad Henricum IV Imperatorem Legatus maximis de rebus missus est. Meminit Ciacconius quartæ eius Gallicæ & Germanicæ legationis, quæ malè ipsi vertit: nam ab Henrico Imp. interceptus, & diù in custodiâ detentus est, quòd ad Saxones, hostes eius, vltimam legationem præcipuè obiuisset. Ita Ciacconius scribit, & ex illo Raderus. Aliter Scriptor vitæ S. Anselmi Lucensis, qui in Italiâ, & Mediolanensi legatione, à militibus Imperatoris comprehensum memorat. Dicit nihilominus Raderus, illum, contra fidem publicam & iusiurandum, ab Henrico IV vinculis constrictum fuisse; quòd nescio quo auctore dicat. Dimissus tandem ad Gregorium redijt, & breui post obiit non. Decemb. anno 1077; cum diù, vt Schaffnaburgensis addit, *seculo viuus, mundo crucifixus fuisset.* Magna huius viri laus est, quòd Bertoldus Constantiensis illum *scripturarum scientiâ insignem, & S. Petri Damiani*, cui anno 1072 in Ostiensi Pontificatu successerit, *moribus non imparem fuisse* affirmat. Videndus etiam de hoc Baronius in *Annalibus.*

5.
Theode-
wvinus.

Theodevvinus, (Baronius Theodinum vocat) Innocentij II creatura, vt loquuntur, fuit, secundâ creatione, anno 1134, in Portuensẽm & S. Rufinæ Episcopum assumptus. Solebant enim antiquitus, aliter ac hodie & aliquot retro seculis seruatur, pro libitu Pontificum, & qualitate promouendorum, qui Cardinales creabantur, subinde statim in Episcopos assumi: quòd in B. Gerardo Ratisbonensi iam vidimus, & in Conrado Moguntino statim, Oliuerioque Westphalo postmodum monstrabitur, præter Petri Damiani & exempla alia hinc inde obuia. Legatus fuit à latere Apostolicæ Sedis pro Inno-

Innocentio II, quo tempore, an. 1139, Confluentia Conradus III electus est. Functus est apud eundem Apostolicâ legatione in bello sacro, anno 1147 ad sepulchrum Domini in Palastrinam suscepto, Eugenij III missu. Vixit adhuc Theodevvinus an. 1153, videturque sub Anastasio IV obiisse. Alius ab hoc Theodevvinus est, 53 Leodiensium Episcopus, qui sub Gregorio VII, an. 1075, obiit. Porro quæ de Confluentinâ legatione dixi, è Frisingensi sumpta sunt; qui addit Summi Pontificis, totius Romani populi, urbiumque Italiae assensum promississe. *Otho Frislib. 7, cap. 22.*

Sequitur Benno, is qui de vitâ Hildebrandi, postea Gregorij in Pontificatu dicti, acerbissimæ amarulentia scriptum reliquit. Hunc prætermittere poteram, nisi Onuphrius illum relatu dignatus esset; qui nec illos præterit, qui Antipapis adhæserunt, aut ab illis creati sunt. Hic tamen ante Clementinum schisma iam tunc Cardinalatum tenuit, creatus ab Alexandro secundo. Huius autem de Gregorio sanctissimo Pontifice, ac diuersis alijs, commenta acriter insectatur, & solidissimè refellit in Annalibus suis incomparabilis Catholicæ fidei & historicæ veritatis propugnator Baronius Cardinalis.

6.
Benno
Schismaticus.

Cuno Presbyter Cardinalis S. Anastasiæ à Gregorio VII creatus fuisse scribitur ab Onuphrio. Is postea Prænestinum Episcopatum consecutus est, videturque obiisse sub Gelasio secundo. scribit idem, prout excusum est in Aubrianâ Francofurtensi editione anni 1614, pag. 266, Chronici Chroniconum part. 1, pag. 266, fuisse Cunonem eremitam Trunciberenger Ordinis Arrosum; quæ mera monstra sunt. Arnold. Wion hunc scribit Eginonis Dynastæ de Vrach filium fuisse, quod Onuphrius & Raderus ad Conradum Portuensem, ab Honorio III, vt videbimus, creatum referunt. Idem tradit, Cunonem hunc à Paschale II assumptum esse; sed potior Panuinij est fides, in Pontificum & Cardinalium historiâ versatissimi.

7.
Cuno Eremita.

Dietericum refert idem Onuphrius Panuin. inter XIII Presbyteros Cardinales, ab Urbano II allectos; de quo apud alios, si qua extant, plura inquirere superest.

8.
Dietericus.

Conradus frater Othonis Comitis Palatini de Wittelsbach, con sanguineus Friderici I Imp. (ita Serarius) vel, vt Onuphrius tradit, è familiâ de Stophen, natione Sueuus, prædicti Imp. affinis, (prius magis placet) electus in Arnoldi à Moguntinis ciuibus trucidati, locū, anno 1160; ortâ inter ipsum & Imp. similitate & inimicitia, eò quòd Octavianum Antipapam recipere & agnoscere abnueret, Sede suâ pellitur, fugitque ad Alexandrum III Pontif. Max. in cuius gratiam incurrerat illam fortunæ malignitatem. Ab hoc benigne

9.
Conradus
Moguntinus
Archiepiscopus

gnè exceptus, in solatium acceptæ ignominia, Episcopus Cardinalis Sabinus creatus fuit primâ Cardinalium lectione, anno 1163. Onuphrius hunc etiam Saltzburgensem vocat Archi-Episcopum : quod licet Trithemio quoque memoratum sit, erroneum tamen est, uti Serarius *l. 5 rer. Mogunt. p. 822* indicat. Fuerunt certè circa eadem ferè tempora duo eius nominis Iuuuuienses Archi-Episcopi; verùm istorum neuter ad hunc pertinet : prior Baro Abensbergensis; alter ex Austria Marchionibus, frater Frisingensis Othonis. Hic autem Moguntinus, post Christiani I, qui suffectus ipsi fuerat, obitum, anno 1180, redijt ad Cathedram suam, & sedit viginti de nouo circiter annos, mortuus anno seculari 1200, sedente Innoc. III; cùm non ita diù antea è terræ sanctæ expeditione, quam Henrici VI iussu cum multis alijs Germaniæ Principibus susceperat, domum reuersus fuisset.

10.
Sigefri-
dus II, Ar-
chi-Episco-
pus Mogun-
tinus.

Sigefridus, eius nominis secundus Moguntinus Antistes, è Baronibus de Eppenstein, eodem quo prædecessor fato, Sede suâ pulsus, Romam ad Pontificem, cuius obedientiâ, in deponendo Brunone Colonensi Archi-Episcopo, loco suo exciderat, refugium sumpsit. Erant enim duo tunc temporis in schismate electi Imperatores; Otho & Philippus: ac prioris partes Innocentius eo tempore tutabatur, eaque de causâ, iussis eius obtemperans Sigefridus, à Philippo Imperatore Sede suâ deturbatus est. Assumptus ergò in Collegium Cardinalium, titulum S. Sabinæ obtinuit; uti non Serar. tantùm è Moguntino Chronico, sed etiam Godefridus S. Pantal. Monachus ad annû 1208 testantur. Verisimilius tamen iudico, potiùs Sabinorum Episcopum, quàm S. Sabinæ Presbyterum fuisse. Moris enim illo æuo necdum fuit, ex Episcopis & Archi-Episcopis Presbyteros Cardinales facere. Sedit à reditu, expulso Leopoldo, cui cedere coactus fuerat, annos circiter 17, obiitque anno 1225.

11.
Simon
Limbur-
gicus.

Ad hæc etiam tempora referendus videtur Simon, è Limburgensium Ducum stemmate, Henrici IV filius, Walrami II, qui an. 1226 obiit, frater; quem Gelenius *lib. 2 histor. S. Engelberti, pag. 168*, Cardinalem Leodiensem vocat. Hunc Onuphrius omittit. Cur autem Leodiensis à Gelenio dicatur, non percipio; nec enim in *Catalogo Episcoporum* Simon aliquis compareret. Fortè Canonicatum illic possederit.

12.
Conradus
Portuensis
Episcopus

Conradus filius Eginonis, Comitis de Vrach in Sueuia, siue, ut Onuphrius scribit, Sutionum Dynasta (magna enim Heluetiæ pars, Thurgouia, eique vicina terræ, olim Sueuiæ accensebantur) ab Honorio III creatus, Monachus & Abbas Ordinis Cisterciens. de cuius progressibus Cæsariû Heisterb. audiamus *lib. 3, cap. 33: Quàm sublimis persona factus sit postea, (Conradus)*

non solum in Ordine, sed & in Ecclesiâ, nouimus omnes. Primò Prior factus est in Villariâ, (eius loci Nouitius fuerat;) & deinde ibidem electus est in abbatem Cisterciensem. Nec in illo gradu stare potuit; sed à Domino Honorio Papâ vocatus est in Cardinalem, & Episcopum Portuensensem: quid adhuc futurum sit de illo, ignoramus. Scripsit enim illa Cæsarius anno 1222, tertio post assumptionem in Collegium sacrum Conradi anno. Refert de hoc memoranda Thom. Cantiprat. lib. 2, c. 9; vbi & Alemannum nobilissimè natum testatur. Discrepant autem Auctores de familiâ, voluntque è Bauariâ Ducibus prodijisse Arnoldus Wion, & Abraham Bzouius; (addit illis Panuinium Raderus, qui in meâ editione contrarium asserit) quos refutat in Bauariâ sanctâ modò dictus Auctor. Atamen illis assentitur, qui post Raderum scripsit, Chryostomus Henriquez lib. 1, disti. 26, Fasciculi de Sanctis Ord. Cisterc. Functus est Conradus Apostolicâ legatione contra Albigenes in Galliâ hæreticos; quâ finitâ in terram sanctam profectus est, & aliquanto tempore in vastâ quâdam eremo sanctissimo alicui eremita adhaesit: sed cum ob naturæ suæ imbecillitatem (verba sunt Wionis) vitam illam ferre diutius non valeret, redire ad patriâ disposuit; quod cum faceret, morbo correptus est, & in ciuitate Barenfi obiit, anno 1225, (Pigna habet 1226,) & ibidem honorificè sepultus est. In vtroque dissentit Henriquez; qui anno 1129 obiisse, & in Clara-valle requiescere scribit, Chronico & Epitaphio sua firmans. Hæc vltima sententia vero proximè accedit. Anno enim 1226 in Germaniâ fuit Apostolicus de latere Legatus; vbi tunc temporis, celebrato Moguntia Concilio, Sanctorum numero adscripsit B. Engelbertum Colon. Archi-Episcopum, præcedenti anno martyrio coronatum.

Oliuerius Saxo, siue VVestphalus, vir doctissimus, Metropolitanæ Colonienfis Ecclesiæ Scholasticus, & Prædicator facundissimus S. Crucis per Brabantiam, Flandriam, Frisiam, gentesque conterminas, socius fuit expeditionis in terram sanctam sub Innocentio III, quâ Damiatâ firmissimum Ægypti propugnaculum à Christianis captum fuit. Absens in Palæstinâ, ad Ecclesiam Padibornensem in Episcopi Bernardi defuncti locum vocatus est; ac biennio circiter exacto, ab Honorio III, an. 1220, creatus est Episcopus Cardinalis Sabinus. Albertus Stadenf. vocat Presbyterum S. Sabinæ. Mortuus videtur sub Gregorio IX. Is enim Episcopatum Sabinum contulit Gaufrædo Castillionæo Cardinali S. Marci, suo in Pontificatu postmodum Successori, Cælestino IV vocato. Videndus de hoc, præter antiquiores, Albert. Staden. & Cæsar. Heisterbachensem, Bongarsius in Prolegomenis præclari Operis, Gestorum DEI per Francos. Extat in illo complurium Auctorum volumine Epistola Oliuerij de captâ à fidelibus Damiatâ, ad Engelbertum Archi-Episcopum

13.

Oliuerius
Episcopus
Paderbor-
nensis.

pum & Capitulum Metropolit. Colon. sed mutila. Reliqua eius de Orientalibus rebus historia, haecenus inedita, in pergamento, ipsius Oliuerij auro, vel circiter, vt characteres indicio sunt, scripta, extat apud Doctorem Medic. Monaster. Bernardum Rottendorpium iuniorem, qui editionem prope diem adornabit.

14. Inter reliquos, quos Nicolaus V Anti-Papa, Ludouico Bauaro imperante, anno 1327 creauit Cardinales, fuit etiam Fuldenfis eius temporis Abbas, teste Onuphrio in epitome: qui non alius esse potest quàm Henricus de Hohenberg, Abbas Fuldenfis, in ordine 52; qui ab anno 1314, per annos ferè 40, Fuldenfis praefuit.

15. *Matthæus Brixinensis* *Contzman* Athesinus, Episcopus Brixinensis, anno 7350, cum duodecim alijs Onuphrio memoratis, (hunc unum subicit) ad purpuram vocatus est: sed ille, vt Hundius in *Catalogo* scribit, modestè renuit, neque titulo vnquam vsus est.

16. *Ioannes Pragensis* Bohemiam Germanici Imperij prouinciam & insigne membrum esse, publicè constat; ipsosque Bohemos verè Germanos esse, satis validè, vt omnino assentiri oporteat, Goldastus probat in *libris de regni Bohem. iuribus*. Iure igitur *Ioannem* Pragensem Archi-Episcopum, anno 1379 ab Urbano VI in Senatum Cardinalium allectum, hic recensimus; cui titulus assignatus fuit SS. XII Apostolorum. Fuit hic ortus de clarâ Procerum de *Wlassim* familiâ, cogn. *Oczko*, initio Olomucensis in Morauia Episcopus, nu. 24; scribitque in illius Ecclesiae Praesulum *Catalogo Augustinus Morauus*, huic in arce Raudnick Beatam DEI Genitricem *MARIAM* visibiliter apparuisse.

17. *Sex Germani ab Urbano VI creati.* Idem Pontifex Urbanus, anno 1385, quartâ creatione Cardinalium, creauit octodecim; è quibus *Germani* sex fuerunt: quorum tamen nullus acceptauit oblatum honorem. Placet hæc *Theodorici à Niem* coætanei illorum temporum historici in medium proferre, qui *lib. 1 de Schism. cap. 43*. scribit: Die verò sequenti post festum Epiphaniæ Domini, me presente, ad pronuntiationem multorum nouorum Cardinalium, ipse in praefato castro in publico Consistorio exorsus est sermonem; & quem tunc fecit hic erat: *Latere Germania, & nominans eos, inter quos erant Coloniensis adhuc uiuus, & Moguntinensis atque Treuerensis Archi-Episcopi, & Arnoldus Leodiensis defuncti, nec non Venceslaus Vratislauenfis Episcopi, ac Dominus Petrus de Rosenberg, nobilis genere & honestæ conuersationis Presbyter, de regno Bohemia natus: qui tamen vnanimiter, post longam deliberationem inter se habitam, omni ambitione semotâ, huiusmodi Cardinalatus honorem acceptare noluerunt. Fuerunt autem Cardinales illi è Teutonicis ab Urbano creati, vt Onuphrius scribit, Ludovicus de Misna, siue è Marchionibus Misniae, prius Episcopus Bam-*

ber-

bergenfis, à Gregorio XI contra Adolphum Nassouium prouifus, Moguntinus; Fridericus de Sarverden, Colon: Cuno de Falckenstein, Treuerenfis Archi-Epifcopi; & Arnoldus de Horn, Leodiensis Antiftes: reliquos ex Niemio audiuius; quorum Venceslaus è Ducibus fuit Lignicenfibus. *Catal. Epifc. Vratisl. apud Schickfufum.*

Ioannem Aegidij Rotæ Auditorem & Doctorem vtriusque Iuris, Præpositum Leodiensem, Innocentius VII anno 1405 creauit Diaconum Cardinalem SS. Cosmæ & Damiani. Mortuus est sub Gregorio XII, an. 1407, in Italiâ, & cadauer eius Leodium deportatum, ibique sepultum fuit. Hunc Onuphrius non vno in loco Germanum vocat. Auctor verò Nomenclaturæ Cardinalium, anno 1614 Tolosæ excusæ, pag. 184 Gallum facit; atque vulgò dictum fuiffe Leodiensem Cardinalem.

Matthæum Cracouiensem, licet ortu Polonum, iure Germanis annuero; tum quia Ruperti Imperatoris Orator & Cancellarius fuit; tum quia Wormatiensem Ecclesiam aliquot annis bonus Pastor vtiliffimè rexit. Creauit eum Cardinalem tit. S. Cyriaci in Thermis Gregorius XII an. 1408. Obijt anno 1410, 5 Martij; Wormatiæ in chori medio humatus. Multa scripsisse traditur, quæ afferuentur & ostendi soleant in Franckenthalensi Cœnobio. Sunt & inter Felicis V Anti-Papæ Cardinales Alexander Masouia Ducis filius anno 1440, & Vincentius Archi-Epifcopus Gnesnensis creatus anno 1443; Quos Onuphrius & Polonos, & Germanos vocat. Verùm illi huc non pertinent. Nam cum Basileensis Concilij Patres in quatuor nationes distribuenter, sub Germanis Poloni cum aliquot alijs prouincijs comprehensi fuerunt; quæ occasio Onuphrio fuit illius appellationis.

Tridentinum Epifcopum, Georgium nomine, (familie nomen non additur, apud Ianum Pyrrhum Pincium, qui de Tridentinis Epifcopis libros duodecim scripsit & edidit, fortè inueniendum) Ioannes XXIII, anno 1411, inter Purpuratos cooptauit, teste Onuphr. Panuino; de quo plura hoc tempore quæ dicam non habeo.

Ioannes, cogn. de Pragâ, è Lythomiflenfi Sede ad Olo mucensem postulatus, aduerfante sibi Imp. Wenceslao, agrè præualere potuit; obtentâ tamen ad vltimum electionis suæ approbatione à Constantienfi Concilio. Ita Morauus in Catalogo. Panuinius addit, etiâ Pragensem Archi-Epifcopum fuiffe; de quo prædictus filet. Martinus Papa V hunc Cardinalem titulo S. Cyriaci in Thermis creauit anno 1426. Naturæ debitum perfoluit anno 1430 Strigonij in Hungariâ; sepultus Vacie, eiusdem regni Epifcopali ciuitate. Elogium ipsius apud Morauium tale legitur: *Hic non Pontificem modò gessit, sed fortiffimum*

& militem & Imperatorem, hereticorum copijs illius auspicijs saepe fuis: cum in cataphraeto etiam equo insidens, instructis eorum aciebus identidem occurrere non dubitauerit, ob id vulgò FERREVS nuncupatus.

22. *Urbanus electus Traiectensis* Urbanus, electus Traiectensis, anno 1440 à Felice V Anti-Papa inter Purpuratos fuisse allectus ab Onuphrio traditur, quem in Catalogis Episcoporum istius loci, apud Auctorem Magni Chron. Belgici, Barlandum, & Nouiomagum frustra quaesui.

23. *Ioannes Episcopus Argentoratis* Inter Cardinales eiusdem Felicis V refertur etiam à Panuino Ioannes Episcopus Argentoratis, qui tit. S. Sixti, anno 1440, in Collegium sit adoptatus. Fuit is Ioannes de Ochsenstein Praepositus Maior, senex decrepitus, electus an. 1439 in schismate contra Conradum Baronem de Tufnanch Turgouium, vt Guillimanus & Bruschius testantur. verum neuter Cardinalatus meminit; de quo tamen Onuphrio, utpote in foro suo versanti, facile credo.

24. *Ioannes Grienvvalt Episcopus Frisingensis* Eadem Cardinalium creatio ad purpuram vocauit alterum Ioannem, cognom. Grienvvalt, Frisingensem Episcopum, filium nothum Ioannis Monachiensis Bauariae Ducis. Fuit hic Doctor Decretorum, ac disputauit cum Ioanne Huslo in Constantiensi Concilio. Contra hunc Nicodemus de Scalà è Veronensium Principum familiâ se in Episcopatum ingessit; cui etiam per totos viginti annos vi se tuenti Ioannes cedere coactus fuit, donec illo mortuo denuo per decennium Sedem postliminiò teneret; quamuis ne tunc quidem sine dissidijs & contradictore. Imperialis enim aulae Cancellarius Gaspar Schlick, Henricum fratrem suum, potentiâ suâ & Caesareâ gratiâ intrudere sategit, qui totos annos 7 hunc Frisingensem litibus & earum impensis fatigans, se aliosque multum inquietauit; sed non praualuit. Mentio huius controuersiae est in diuersis Aeneae Syluij epistolis. Ceterum Cardinalatus huius Ioannis, ipsius Felicis abdicatione & schismatis abolitione, finem accepisse videtur; nec meminit eius Hundius in Catalogo, uti nec Panuinius in Nicolai V Purpuratis. E Cardinalibus enim Felicianis non nisi tres factâ reconciliatione locum tenuerunt.

25. *Petrus Episcopus Augustanus* Inter praecipua omnis aui lumina Germanicae nobilitatis memorari meretur Petrus de Schouvenberg Equestri loco apud Ostro-francos, quos vulgò Francones nominamus, ortus, Augustanus Episcopus, vir eximie doctus, inquit Bruschius, eloquentiâ & prudentiâ summâ nemini secundus. In Bononiensi Academia literis operam dederat, praefuitque Episcopatu Augustano, qui Martini V Pontificis sententiâ, anno 1420 ipsi commissus fuit, vt Bruschius ait, annis 45, seu veriùs 49: anno enim 1469 obiit. Cardinalis creatus est non an. 1439, ab Eugenio IV, vt scribit in Epitome Panuinius; sed, vt veriùs tradit

dit Bruschius, anno Iubilæi 1450, à Nicolao V allectus. Obstat enim Onuphrio Epitaphium, in quo octodecim annis purpureum galerum gestasse legitur. Friderico III in primis charus fuit; qui eius utebatur consilio in maximis Imperij negotijs expediendis. Composuit & redegit in gratiam disceptantes & discordantes inter se Gallia & Angliæ Reges & Burgundionum Ducem; sed & Bauariæ Duces concordauit. Erga pauperes liberalissimus fuit. Dilinga obitûs, Augusta sepulturæ eius locus est.

Sequitur doctissimus omnium, qui vnquam è Germanis Cardinalitiam purpuram vestierunt, Nicolaus de Cusa, ad Mosellam amnem modico vico cognomine ortus. Hic cum Decanus esset S. Florini apud Confluentinos, occasione Eugeniani schismatis, cui abolendo Thomas Sarzanensis Bononiensis Episcopus, ac postmodum Cardinalis S. Susannæ, Nuntius Apostolicus in Germaniam missus erat, ad prædictum honorem sibi gradum fecit. Contractâ enim, Treuerensis Archi-Episcopi nomine tractatibus prædictis adhibitus, cum Sarzanensi amicitia, viro doctissimo, & quod verè docti, id est, virtutem cum eruditione coniungentes solent, eruditorum amantissimo; ab illo, sequenti statim anno in Eugenij locum, Nicolai V nomine, succedente, Cardinalis creatus est, anno 1448, tit. S. Petri ad vincula. Onuphrius in Epitome scribit fuisse illum prius Canonicum Regularem, deinde Leodiensem Archidiaconum. Fuit autem non Iuris tantum vtriusque Doctor, sed etiam summus Theologus, & excellens insuper Mathematicus. Datus anno 1450 Brixinensibus à Nicolao Episcopus, grauem illic aduersarium, quoad vixit, expertus est, Sigismundum Austriacum, illius Ecclesiæ Aduocatum, fauentem & assistentem Capitulo, quod Ducis illius Cancellarium Leonardum Wismayr elegerat. Hinc Cardinalis captiuitas, & Ducis Sigismundi facta à Pio II excommunicatio. Turbæ istæ per Fridericum Imperatorem utcunque sopitæ sunt, tenuitque deinceps ad mortem vsque Nicolaus Sedem suam. Functus postmodum Apostolicâ legatione per Germaniam, plurimis in locis reliquit zeli & prudentiæ suæ vestigia, quæ longum sit speciatim enarrare. Vnus autem tunc est, in Cleri & Religiosorum reformatione, consilijs Dionysij Rickelij Carthusiani, qui in comitatu Germanicam istam legationem obeuntis aliquamdiu circumiit; ad quem etiam Cusani literas extare, ait Auctor vitæ Dionysij Theodoricus Loërius à Stratis; quarum tamen nulla reperitur inter impressas. Obijt anno 1464 Tuderti in Umbriâ, cuius loci itidem Antistitem agebat; sepultus Romæ in titulo suo: Cor autem delatum est Cusam in patriâ, vicum è regione arcis *Berncastel* situm, in hospitali, quod in honorem S. Nicolai copiosis reditibus & locuplete bibliothecâ dotatum, illic fundauit. Elogia

26.

Nicolaus
de Cusa
Episcopus
Brixinensis.

huius viri planè inuidenda, nec ad vnius hominis, sed vniuersæ Germaniæ verissimam laudem facientia (maiori enim gloriâ patriam suam docti & excellentes viri coronant, quàm olim Græcorum hieronica) apud Trithem. *de Scrip- torib. Eccles. & viris Germ. illustribus*, videri & legi digna sunt. Opera huius doctissimi viri, eadem quæ tot alia præclara volumina, dedit Henric-Petrina Basileensis officina, an. 1565, excusa tomis tribus.

27.
Ioannes
Episcopus
Aichsta-
ensis.

Ioannes de Aich Episcopus *Aichstetensis*, inter Cancellarios mihi dictus, nec hîc immemoratus abibit. Nam in aliquem alium quàm hunc ipsum non conuenit, quod Onuphrius in *Epitome* habet, Pium II, tertiâ Cardinalium creatione, anno 1462, inter ceteros Aichstadiensium Episcopum galeri oblatione honorasse, qui tamen beneficium remisit. Sedit enim eo anno prædictus Præsul, obiitque anno 1464. Theologiæ & Canonici Iuris Doctor fuit; ac præterea, vt Bruschius scribit, **vir eloquens & sapien- tissimus**. Ac quamuis, vt ait Tacitus, *fastiditi odisse soleant*; mansit tamen hic ad mortem vsque in Pij Pontificis gratiâ & admiratione. Est enim memorabile, quòd audiens ille Ioannem ex hac mortali vitâ emigrasse, dixit Romæ in publico Cardinalium confesso: *Ecclesiæ meritò deplorandam esse mortem huius Episcopi; quæ verè iam amisisset auream sui corporis columnam in Germaniâ*. Et forte ipsâ reculatione existimationem suam apud oblatorem Cardinalatûs non parùm auxerit. Duplex enim laus est, mereri honores & contemnere: ac dignitatibus indignus est, qui æquo illis animo carere nequit. Fusiores de huius viri vitâ enarrationem apud Gretserum habemus, in *Catal. Episc. Aistetensium*.

28.
Burchardus
Archi-
Episcopus
Salisbur-
gensis.

Burchardus de *VVeispriach*, Archi-Episcopus Salisburpensis, ab eodem Pio, eadem quâ præcedens creatione, ad honorem summi in Ecclesiâ fenatûs euectus est. Onuphrius illum Præpositum vocat; verùm adoptionis in Collegium tempore, iam ad Cathedram è Præposituræ stallo, vt vocant, ascenderat, anno 1461, circa anni finem. Titulum habuit SS. Nerei & Achillei; quem nostrâ memoriâ Cardinalis Baronius plurimum illustrauit. Quâ solennitate galerum receperit, in Principum, ac nominatim Ludouici Bauariæ Ducis, præsentia, *Chron. Salisb.* pluribus exponit. obiit anno 1466, 16 Febr.

29.
Georgius
Hasler.

Georgius Hasler, Friderici III Consiliarius, ciuis & Episcopus (ita Onuphrius scribit) Herbipolensis, Protonotarius Apostolicus, Cardinalis creatus est à Pontifice Sixto IV, anno 1477, tit. S. Luciæ in silice. Quod de Episcopatu ille scribit non intelligo; sedit enim in Herbipolensi Cathedrâ eo tempore Rudolphus de Scherenberg, ab anno 1466 ad an. 1495. Suspiciari tamen possumus, Apostolicè prouisum; sed à Capitulo & Statibus receptum

non

non fuisse. Obijt Georgius anno 1482, Septemb. mense, obrutus Danubij aquis, dum paratâ lintre annem trajcere cogitat. Fallitur sine dubio Hieronymus Platus, qui *cap. 34 de offic. & dignit. Cardinal.* ab Eugenio IV allectum scribit. Addit ibidem, omnibus ferè Cardinalibus contradicentibus, creatum fuisse, quod militariibus magis quàm Ecclesiasticis moribus esset. Meminit huius Ederus in *Catalogo Viennensis Gymnasij Rectorum*; qui *Georg. Has* vocat, aitque Colonensem Canonicum & V. Iuris Doctorem fuisse. Anno 1479 Patauij ad Danubium, in schismaticâ electione, Friderico Imp. cui acceptissimus fuit, adnitente, ad mitram Episcopalem vocatus fuit, vt Hundius in *Metropol. suâ* narrat: apud quem euentus istius contentions, mors, & sepultura hominis videri possunt, *Tom. 1, pag. 325.*

Brixinensis Ecclesia videtur præ alijs Germaniæ hac prærogatiuâ gaudere, vt à pluribus, quàm quæquam alia, Cardinalibus recta sit. Offert enim se rursus Melchior à Meckavv; & sequuntur adhuc plures, Clesius, Madrutius, Austrius. Huic Onuphrius cognomen dat *Copis*; nec scio quid illo velit, aut vnde habeat. Filius hic fuit Caspari à Meckavv Cubicularij & Consiliarij Maximiliani I Regis Romanorum, Coadiutor primùm, deinde Episcopus Brixinensis factus anno 1490. Ab Alexandro VI postea, nouem Cardinalium creatione, inter Purpuratos allectus est, S. Stephani titulo in monte Cælio. Obijt Romæ, anno 1509, legatione pro Maximiliano I Imperatore fungens; vbi & sepultus est ad S. Mariam in *Arâ cali*, siue *Capitolio*, Monasterio Fratrum S. Francisci de Obseruantia.

Sequuntur duo Cardinales synchroni, communi Matthæi prænomine, amboque rebus togâ sagoque fortiter ac prudenter gestis celeberrimi: quæ res Paulo Iouio occasio ac causa fuit duos inuicem confundendi, *lib. 5 Elog. pag. 162.* Illorum prior Valesianus patriâ fuit, Episcopus Sedunensis, cognomento *Scheiner*. Successit illic patruo suo Nicolao, viro primario; qui in nepotem suum, dum adhuc viveret, Valesianum vtriusque fori principatum transferri obtinuit: quod factum anno seculari 1500. Huius gesta probant verissimum esse Iouij de hoc homine Elogium: *Inter exacta virtutis Imperatores potius, quàm inter Senatores numerandum.* Iulius Papa II, anno 1511, in honorem gentis Heluetiæ hunc Cardinalitio galero donauit; apud quem, vt & Maximilianum Imp. summè gratiofus fuit. qui etiam huius, apud populares suos rerum potentis, operâ res maximas effecerunt; eiectionis non Mediolanensi tantùm Ducatu, sed omni Italiâ, nec simplici vice, potentissimis hostibus Gallis; quibus omni vitâ infestissimus fuit. Auditus est Franciscus Rex conqueri, auscultante, qui refert, Iouio, *plus sibi sumptus & periculi Sedunensis facundia indomitam*

30.

Melchior
Episcopus
Brixinensis.

31.

Matthaus
Episcopus
Sedunensis.

mitam vim, quàm tot legionum eius gentis cuspides attulisse. De vitâ huius viri Henricus Pantaleon videri potest lib.3 *Illust. Germ. viror. pag. 25*; & Ioan. Stumpf. *Chron. Helueticæ lib.11, fol.358*; Sanderus in *Elogijs Cardin. dec. 9*: sed in primis Francisc. Guicciardinus in *sui temporis historiâ*: Factione Gallicâ apud Valesios Duce Georgio super Saxo (ita Pantaleon; Stumpf. *auff der St*) tandem prævalente, Romam concessit; vbi Hadriano sedente obiit anno 1522, 6 Non. Octobris: sepultus ad *S. Mariam de animâ* nationis Germanicæ. Huic Erasmus inscripsit Paraphrasin Epistolarum SS. Iacobi & Iudæ.

32.
Matthæus
Langus
Archi-
Episcopus
Salisbur-
gensis.

Matthæus Langus de *VVellenburg*, Patritius Augustanus, magni vir ingenij, ornamenta sua Maximiliano I Cæsari debet, cuius Camerae Secretarius fuit, indeque fortunæ suæ incrementa auspicatus est. Factus postmodum Augustanus ac Salisburgensis Præpositus est, Gurcensis deinde Episcopus, tandemque Cardinalis, & Salisburgensis Archi-Episcopus. Cardinalatum, cum Maximiliani in Italiâ locum tenens generalis esset, Iulius II, vnâ cum locupletissimis reditibus Ecclesiasticis annuis, Matthæo obtulit; sed adiectæ erant conditiones grauiores, quibus res in irritum tunc temporis cecidit. Recenset nihilominus Onuphrius Langum inter istos, quos anno 1511, sextâ creatione, Iulius Cardinales fecit; qui tamen ne quidem sub Leone, qui ad Urbem aduentanti Cardinalatûs insignia obuam miserat, ijs vti voluit ante ingressum suû. Sub Maximiliano, cuius *intimus summusq; Consiliarius* fuit, in Italiâ ac alibi res magnas & præclaras gessit; de quibus Guicciardinus in *historiâ*, & Schrenkius in *Armamentario Oenipontano*, alijque consulantur. Huius industriæ fideique præcipuè adscribitur, celebris ille Imperatoris & duorû Regum conuentus Viennensis, quem descripsere Cuspinianus in *peculiari eâ de re opere*, & Bartholinus in *Hodæporico*, apud Freherum tomo 3 rer. German. Princeps fuit legationis Caroli V, in locum Maximiliani aui eligi petentis; cuius rei feliciter obtentæ ergò, Coronationis tempore, Electorali Collegio Imperatoris nomine solenni oratione Aquisgrani gratias egit. Salisburgensem Archi-Episcopatum ab anno 1519 vsque 1540, per annos ferè 21 tenuit; duo enim menses tantùm defuere, eumque, post vnâ atque alteram seditionem oppressam, quietè administrauit, fructum capiens in senili ætate laborum & molestiarum, quas annis melioribus sustinuerat. Obijt dicti anni Martio mense, ætatis 72; sepultus in Cathedrali ante altare S. Rudberti.

33.
Guilielmus
Croius,
Archi-
Episcopus
Toletanus.

Croiorum familia diù in Belgicâ in præsens vsque illustris & celebris, apicem felicitatis sub Carolo V Imp. tenuisse videri potest, florente Guilielmo Croio *Ceruiæ Marchione*; cuius crebra in rebus Caroli mentio honorifica: nec reticet illum Hubertus Thomas in *vitâ Friderici Palatini*, cui paulò iniquiorem

quiorem fuisse non semel conqueritur. Nullibi tamen illustrius viri Elogium occurrit quam apud Lipsium *lib. 3 de Louanio, cap. 10*, quod in vtriusque gratiam & hic legi volo: *Ille est, inquit, qui pro Carolo V, postea Augusto, in sacro fonte spondit; ille, qui eiusdem iuuenta rector & moderator datus; ille, qui Hispanijs praesuit; ille, qui pace & bello omnia apud magnum hunc Cesarem fuit. Prudentia & virtute insignis, sed & felicitate notabilis, quod ad extremum vita equabili gratia vel auctoritate viguit: neque vel alienus liuor, aut Principis frigus, minuit vel detraxit. Itaque magnas opes vel relictas à maioribus, vel partas à se habuit: sed neque ijs, neque potentia, nisi in publicum bonum vel ornatum usus, hic atque alibi egregia monumenta reliquit.* Hic igitur praecipua apud Dominum suum gratia & potentia, facile & pro suis quae voluit obtinuit: inter quos primo loco agnatum (prole enim ipsemet caruit) & cognominem eius numero, cui admodum adolescenti Cameracensem Episcopatum (hunc in fratrem Robertum postea resignauit) breuique post Cardinalatum, & ditissimum in Hispania Toleranum Archi-Episcopatum impetrauit. Cardinalem illum Leo decimus creauit Diaconum D. Mariae in Aquiro anno 1517; ac eodem anno, si Sanderus in *Card. Elogijs* credimus, Toletana mitra eidem obtigit, & quidem, vt Raysius vult, ante Cardinalatum. Sed fuit ille caducus flos, & de stipula flamma. Wormaticensium enim Comitiorum tempore venatum profectus & generoso equo excussus, è venae rupturâ obiit Wormatia, anno 1521, postrid. non. Ian. aetatis anno 23. Ossa in patriam relata, condita fuerunt in templo Cælestinorum Heuerleano, prope Louanium. Extant adhuc Epistolæ Erasmi, & vna eiusdem ad illum; quæ tamen Viuem auctorem sapit, etiam Erasmo id tectè inuente. Meruit tamen ob hanc ipsam Nomenclaturæ Cardinalium Tolosæ editæ inferi. Onuphrius hunc etiam ciuem Cameracensem facit, vocatque Guilielmum Iacobum. Iacobi autem prænomen habuit decessor eius in Cameracensi Sede & patruus.

De Hadriano Florentio *Ultraiectino*, ab eodem Leone X, anno 1517, Cardinale creato, nihil hinc addo illis, quæ suprâ inter Pontifices Maximos dixi.

34.
Hadrianus
Episcopus
Vertusensis.

Albertus *Marchio Brandeburgicus*, Archi-Episcopus Magdeburgensis ac Episcopus Halberstadenensis, deinde in locum Vrielis à Gemmingen electus etiam Moguntinus Antistes & Elector anno 1514, à Leone X Cardinalis creatus est anno 1518; ac in Comitibus Augustanis eiusdem anni, quæ sub Maximiliano vltima sunt habita, quique Electores omnes interfuerunt, per Cardinales, Thomam Caietanum ac Matthæum Langum Episcopum Gurcensem, solenni cerimonia inauguratus fuit. Huius Principis res gestæ notiores sunt quam

35.
Albertus
Brandenburgensis
Electo Moguntinus.

quàm vt hîc pluribus referri debeant. Primarius auctor fuit Carolinæ electionis, publicæ pacis inter Catholicos & Protestantos primarius sequester, in vno hoc, sed citra culpam suam, infelix, quòd Indulgentiarum prædicatio, pro redemptione Archi-Episcopalis pallij eius, occasionem præbuerit funestissimo Lutherano incendio. Fundator fuit castri & Basilicæ Mauritianæ Hallæ Saxonicæ ad Salam, cui etiam reliquias B. Rabani Moguntini Archi-Episcopi intulit. Elegantissimam descriptionem eius præbet Georgius Sabinus in Itinerario suo. Mortuus est Albertus anno 1545, 8 Kal. Octob. in summa Æde Moguntinâ ad primarij altaris basin sepultus.

36.
Erardus de
Marcâ,
Episcopus
Leodiensis.

Erardus de Marcâ, Episcopus *Leodiensis*, è præcipuis ac intimis Caroli V Consiliarijs, ab eodem Leone Cardinalis creatus est anno 1521, 5 Idus Aug. tit. S. Chrylogoni. Videndus de hoc Suffridus Petrus *apud Chapeauillum tom. 3 rer. Leodiens.* Anno 1533 constitutus est à Clemente VII Legatus de late-re; quâ auctoritate suffultus Cleri exempti in diœcesi suâ reformationem aggressus est. Struxit magnificentissimum illud Episcopale palatium Leodij, quod etiam nunc visitur. Obijt anno 1538; sepultus Leodij in medio chori, vbi viuus sibi ex ære Monumentum erexerat, hac memorabili inscriptione, quæ omnium mortalium animis insculpi digna est:

Decipimur votis, & tempore fallimur: atras

Mors ridet curas; anxia vita nihil.

Gratissimus hic fuit Carolo V Imp. qui præcipuum illum Consiliarium, id est, senatûs sanctioris præsidem tandem constituit.

37.
Guilielmus
Enckenort,
Episcopus
Dertusensis
& Ultra-
iectinus.

Vnicum Cardinalem Hadrianus sextus nominauit Guilielmum Enckenort Syluæducentem, (ita Suerterius, Sanderus perperam Traiectensem ad Mosam vocat) familiarem suum, conferens illi titulum, quem ipse habuerat, SS. Ioannis & Pauli, an. 1523, vndecim ante mortem diebus. Resignauit eidem Dertusensem Episcopatum; & Datarium iam antè constituerat. Accessit deinde Protectura Germaniæ, & Clementis VII beneficio Episcopatus Ultraiectinus, quem per Procuratorem absens rexit. Erexit Hadriano Benefactori suo, egregium & sumptuosum è marmore monumentum, in B. MARIE Teutonicorum Ecclesiâ. Carolum V Bononiæ à Clemente VII coronatum inunxit. Mortuus est anno 1534, ætatis 70; in eodem quo Hadrianum condiderat, templo sepultus S. Mariæ Germanorum.

38.
Bernardus
Clesius
Episcopus
Tridentinus.

Ferdinandi I Imp. Consiliarius intimus & magnus Cancellarius fuit Bernardus Clesius, siue de Glôs, Baro Tyrolensis, Tridentinus Episcopus, & Brixinensis Administrator; qui anno 1529 à Clemente VII ad sublimiorem purpuræ honorem tit. S. Stephani in Cælio monte vocatus est. Tenuit Tridentinâ Sedem annis 25, Brixinensem non nisi mensibus aliquot: eodem

eodem enim anno 1539, quo electus Ianuario mense fuerat, Julio obiit, ætatis 54, mense 4. Tridenti, quò Brixinâ reuectum corpus erat, in Cathedrali terræ commissum est. Obiit autem apoplexiâ, dum inter cænandum melopeponè libat. Hic struxit Tridenti è lapide, nouum dictum, verè regale palatium; castrum vetus restaurauit; ac Episcopatum, vetustate ac temporum iniuriâ propemodum labentem, in integrum restituit. Symbolum ipsi fuit VNITAS; quod cum septem spiculorum emblemate, omnibus ferè saxi columnisq̄ue prædictæ arcis nouæ insculpi curauit. Septem fratres ad vnum omnes violentâ morte amisisse fertur.

Apud Clementem VII interioris potentie principatum tenuerunt Io-
annes Matthæus Gibertus Episcopus Veronensis, & Nicolaus à Schön-
berg equestri apud Misnicos loco natus, ordin. Prædic. religiosus & SS.
Theologiæ Magister. Ex illis posteriorem Cardinalium Collegio adscripsit
Paulus III, anno 1535, tit. S. Sixti. Capuanum Archi-Episcopatum à Clemen-
te, ni fallor, obtinuerat. Videndus præter alios de hoc Guicciardinus. Mor-
tuus est Romæ anno 1537, 5 Id. Septemb. sepultus supra Mineruam in Æde B.
MARIE Virg. quæ est fratrum S. Dominici.

39.
Nicolaus à
Schönberg,
Archi-
Episcopus
Capuanus.

Gens Madrutia, vt olim Romæ Curionum familia tres continuâ serie
Oratores, ita maiori felicitate quatuor dedit proximè sibi succedentes Tri-
dentinos Episcopos & Romanæ Ecclesie Cardinales, Christophorū, Ludouicum,
Carolū, & Emmanuelem. Christophorus, Ioannis Gaudentij filius, eius
qui primus suæ familiæ à Carolo V creatus est Liber Baro, (ita Reusnerus in
Opere Genealog. alij volunt è Baronis gradu ad Comitiam dignitatem con-
scendisse) ob nauatam strenuam operam contra Gallos Papiensî prælio; Tri-
denti Præsul electus fuit anno 1539, & Brixinensis anno 1542; à Paulo III deinde,
anno 1544, Cardinalis factus tit. S. Cæsarei in Palatio. Fuit Caroli V apud
Pontificem Legatus anno 1555. postmodum à Philippo Rege Mediolano præ-
fectus fuit; cui maxima cum laude præfuit. Obiit Tibure senex, ibidem iuxta
Cardinalem Estensem sepultus. Primarij huius viri sequens mihi elogium
suppeditauit vir doctus & amicus è nostratibus, qui multis annis in Madrutia-
nâ Cardinalitiâ aulâ ab epistolis secretioribus fuit, cui etiam quæ de Clesio
Cardinale retuli, quæque de reliquis Madrutie gentis Purpuratis relaturus
sum, magnam partem debeo: Vir rerum gestarum gloriâ celeberrimus, qui-
que cum omnibus Germaniæ Principibus summam coluit amicitiam, dictus-
que est: Il gran Cardinal di Trento. Numerosissimam habuit familiâ,
& in illâ Comitum, Baronum, & aliorum Equestris ordinis adolescentiū co-
piosam manum, quos ad maxima quæque obeunda institui curauit, & ma-
gnam partem promouit. Ter in Hispaniam partim suâ sponte, partim Maximi

40.
Christopho-
rus Madru-
tius, Episco-
pus Tridenti-
nus.

Imperat. Caroli vocatu arduis ex causis profectus est; in componendis Principum dissidijs, & conciliandis inter eosdem affinitatibus felicissima dexteritatis.

41. Eodem anno, sed non eadem Cardinalium allectione, Purpuratis adscriptus est **Otho Truccesius**, *Baro de VValpurg*, Episcopus Augustanus; ubi Christophoro Stacioni successit. Is Bononiæ Iuri operam dedit; cuius Hugonem Bon-Compagnum, postea in Papatu Gregorium XIII dictum, Magistrum habuit. Audiuit Papiæ Alciatum; ne quid de Tubingâ, Dolâ, Patavio dicamus. Fuit prius Decanus Tridentinus, ac Pauli III Cubicularius; qui anno 1543 hunc Nuntium in Germaniam misit ad Conuentum Noribergensem. sequenti, vt dixi, anno Cardinalis, & qui dem absens, factus est, accepto Wormatiæ in generali Conuentu galero. Plurimos exantlauit in Germaniâ pro Catholicâ fide labores, plurimas sustinuit molestias, maximo laborans eo nomine, apud Protestantes, quos vocamus, odio. Conditor hic est Academiae Dilinganæ ad Danubium, & Collegij ibidem; in quo trecenti aliquando alumni numerati sunt. Tenuit præter Augustanam Cathedram Præposituras Elvvangensem & Herbipolensem; ac in locum Cardinalis Compostellani, anno 1558 Protector Germaniæ datus est. Reliqua apud Sanderum, in Elogijs Cardinalium, aliosque videri possunt. Obijt Romæ anno 1573, sepultus in B. Virginis Germanorum templo. Huius ex fratre nepos & alumnus fuit, Gebhardus Coloniensis Elector; cuius turbæ, in diœcesi illâ excitatæ, plus satis notæ sunt; nec respondit ille ad vltimum sanctissimæ nutritoris patriuque sui disciplinæ.

42. Doctissimis sui temporis Theologis accenseri meruit **Ioannes Gropperus**, è Susato, Westphaliæ præcipuo & maximo post Monasterium oppido, ortus; quod parens, illic consulatu functus, hæresibus ingrauescentibus reliquit, & Coloniæ cum familiâ migravit, exilio suo felix; vtpote qui quatuor filios, Coloniæ ac alibi studijs felicissimè excultos, Doctores reliquerit. Summæ ædis illic Ioannes Canonicus fuit; * pro fide præclara multa scripsit, egit, disputavit; Hermanno Archi-Episcopo nouatoribus fauenti acriter resistit; Bucerum, cuius operâ is sectarium virus introducere illic satagebat, solidissimè refellit: quamuis omni ex parte declinare & euadere non potuerit insidiatricem magnorum ingeniorum, Calumniâ. Meritorum igitur & virtutis ergò nil tale cogitans à Paulo IV galero anno 1555 donatur, cum frustra se modestiæ causâ excusâisset. Romam tamen veniens contradictiones & obloquia passus est, & ad plenam dignitatis collatæ possessionem non peruenit, breui illic mortuus anno 1559; * ac ibidè sepultus ad pedes Pontificis Hadriani VI.

* *Surius in eom. p. 535.*

* *Scholasticus præterea Geronis & Præpos Bonniensis.*

Ioannes Gropperus, Canonicus Coloniensis.

ni VI. Videantur de hoc Cornelius Callidius, Sanderus, Mertæus, Suerius, alij. Vtriusque Iuris, pariterque Theologiæ Doctor fuit.

Gerhardus à Grosbeck Leodiensis Episcopus, Princeps cordatus, prudens, patriæ & fidei studiosissimus & intrepidus propugnator, per initia Belgicorum motuum, difficillimis temporibus, laudatissimè suis præfuit, ipsique reliquisque virtutibus suis meruit Cardinalium Collegio aggregari à Gregorio XIII summo Pontifice, anno 1578. sed nouis honoribus non diu gauisus, obiit sub finem anni 1580. *S. Veert. in Chron.* Excesserat annū 63 ætatis; sedecim Leodiensibus præfuerat: nam ineunte anno 1564, Roberto de Bergis successerat. De tempore obitûs alij paulò aliter.

43-
Gerhardus
à Grosbeck.
Episcopus
Leodiensis.

Ludouicus Madrutius, Christophori è fratre nepos, anno 1578, patruo in Tridentinâ Ecclesiâ regendâ successit; cui in Brixinenſi Sede substituebatur nepos alius è sorore, Ioan. Thomas Liber Baro à Spaur & Valerio. Ludouicus hic, Cardinalis à Gregorio XIII, ni fallor, creatus est; * qui anno 1582 ad Rudolphi Imp. prima Comitia Ratisbonensia eum misit de Latere Legatū. Alteri deinde eod. loco habito an 1594. Ordinum Imperij Conuentui, in eadē qualitate Clem. VIII mittente interfuit, tantæ Romæ ac alibi existimationis, vt summo sacerdotio dignissimus iudicatus sit: quam dignitatē tamen magis meruisse, quàm ambijſſe vel optâſſe laudatur. Magnæ huic similitates fuere cum Ferdinando Austriaco, Imp. Ferdinandi filio, quæ Tridenti nouum etiam, contra Principem & Antistitem suum, secum traxere motum. Quatuordecim igitur annos continuos ab Episcopatu suo, Romæ agens, absuit, sequestribus interim regiminis curam sustinentibus; donec tandem Ferdinando mortuo res omnis Rudolphi II Imp. auctoritate componeretur.

44-
Ludouicus
Madrutius
Episcopus
Tridentis.
*iii S.
Laur in
Lucinâ.

Antonium Perenottum Vesontione, Imperiali in superiori Burgundiâ vrbe, natum, iure videor Germanis Cardinalibus accensere, non vnâ de causâ. Nam & è Germanici Imperij prouinciâ & ciuitate oriundus; in Germaniâ Belgioque diu multumque versatus; Germani Imperatoris (Caroli V) supremus Cancellarius multis annis fuit, eaque occasione Germanicarum rerum, quarum peritissimus fuit, curam sustinuit; Germanicam denique linguam exactissimè nouit, ac elegantissimè locutus est. De eo pluribus hic non dicam, quodd inter Cancellarios iam memorari debuerit. Creatus fuit à Pio IV Pont. Maximo. Post Belgicam & Neapolitanum regnum pro-Rege administratum, obiit septuagenarius in Hispaniâ, sub Sixto V, anno 1586. Atrebatensem & Vesontinam Cathedras tenuit; ac præterea primus fuit in Belgio Mechliniensis Archi-Episcopus. *In omnibus, ait Sanderus, Casaris expeditionibus*

45-
Antonius
Perenottus.
Archi-
Episcopus
Mechli-
niensis &
Vesont.

comes & affecta; in quibus non semel, nec indecenter, tiaram, epomidem, pedum, sacrumq; codicem galeâ, thorace, gladio, umbone, dexter utrobique, commutavit. Eadem laus Pompeio Columnæ Cardinali à Iouio datur. Miræus in Belgicis Annalibus hunc vocat seculi sui Mæcenatem: uti enim ipsemet doctissimus fuit, ita doctos viros mirificè fouit, eorumque contubernio vnicè delectatus fuit, Lipsio, Pighio, alijsque eius rei testibus.

46.
*Marcus
 Sitticus ab
 Altaemps,
 Episcopus
 Constan-
 tiensis.*

Marcus Sitticus è Baronibus de Hohenembs, Pij IV Papæ sorore genitus, relictis Martialibus exercitijs, quibus iuuenis cum laude vacauerat, ab auunculo inter Patres purpuratos adscriptus est, dictus Cardinalis ab Altaemps, eoque Pontifice, vnâ cum S. Carolo Borromæo consobrino suo, pro antiquo illius curiæ more, uti nepos Papæ, rerum summæ intendit, ac Tridentinæ Synodi ad aliquod tempus cum ceteris Præses fuit. Præter reliquas dignitates Ecclesiasticas, Constantiensi etiam Ecclesiæ aliquot annis Episcopus præfuit. Ex huius filio, matre Genuensi, matronâ nobili, ante susceptum Clericatum nato, descendunt Duces Altempfij & Galesij Principes, inter Romanæ vrbs Barones illustri satis loco. Struxit hic idem Cardinalis Romæ prope S. Apollinarem magnificum à fundamentis palatium, cuius præcipua ornamenta sunt Sacellum, S. Aniceti Papæ reliquijs venerabile, & Bibliotheca omnis generis librorum copiâ instructissima.

47.
*Andreas
 Austria-
 cus, Con-
 stantiensis
 & Brixin-
 ensis Epi-
 scopus.*

Andreas Austriacus, Ferdinandi è Philippinâ Velsêrâ filius primogenitus, Ferdinandi Imp. nepos, creatus est Diaconus Cardinalis tit. S. MARLÆ Nouæ an. 1576, à Gregorio XIII, decimo-octauo ætat. an. (*Stemmata Anton. Albi 7ij.*) ac præterea Constantiensis & Brixinensis Episcopus, Abbasque Richenouiæ & Murbachensis fuit. Belgium per agnati Principis patruelis Alberti absentiam aliquamdiu non infeliciter rexit; quo tempore firmissimum illud S. Andree propugnaculum in insulâ Bomelensi extruxit, quod Hispanorum prodicione breui post in Confæderatorum manus venit. Anno seculari Romam deuotionis ergò visitans obiterque Neapolim excurrens, postquam inde in Urbem redijt, febre ardenti obiit, Idib. Nouemb. anno 1600; sepultus ibidem in tituli sui Ecclesiâ. Videatur de hoc Schrenckius in *Oenipontano Armamentario.*

48.
*Albertus
 Austria-
 cus, Archi-
 Episcopus
 Toletanus.*

Albertus Maximiliani II Imp. filius, Archi-Episcopus Toletanus, Cardinalis creatus fuit à Sixto V. Hic Ecclesiasticis dignitatibus se postea abdicans, anno 1599, duxit Isabellam Claram Eugeniam Hispaniarum Infantem, Philippi II Regis filiam, cum quâ Belgium, quod à socero in dotem acceperat, multis annis, belli & induciarum tempore, laudatissimè rexit, non minori pietatis quàm prudentiæ, mansuetudinis, ac magnanimitatis famâ. Eius

us gestis Chronicorum & Historiarum libri pleni sunt; nec hinc è dignitate perstringi possunt. Obijt vitæ satur & cælestium desiderij plenus anno 1621, 13 Julij; sepultus Bruxellis. Funebri oratione illum laudauit Aubertus Miræus, & alij.

Franciscus à Ditrichstein, Episcopus Olomucensis, Rudolphi II Imp. commendatione, à Clemente VIII Collegio Purpuratorum insertus est. Pro restituendâ & propagandâ Catholicâ fide in Moraviâ vicinisque locis, plurimum diuque sollicitus fuit; multaque & magna eum in finem haud infeliciter molitus est, & perfecit. Varijs functus fuit pro Sede Apostolicâ in Germaniâ, ac præcipuè Austriacis prouincijs, legationibus; quorum vltimam obiens anno 1631, Ferdinandi III Imp. & Mariæ Augustæ, Coniugis eius, matrimonio, inter absentes in Hispaniâ iam contracto, vtrisque contrahentium præsentibus, Viennæ in Augustinianorum Ecclesiâ Apostolico nomine benedixit. Obijt anno 1636, ac post proximi Successoris breue regimen, Cathedra eius hoc tempore feliciter præest Serenissimus Archi-Dux Leopoldus Wilhelmus Austriacus, Imperatoris Ferdinandi III germanus, secundi filius, Halberstadiensis, Argentinensis & Passauensis Episcopus.

Felix prolibus Bauarorum Dux Guilieimus, sanctissimæ conuersationis, & rarissimi exempli Princeps; inter masculæ stirpis liberôs secundo-genitum habuit Philippum, Episcopum Ratisbonensem & S. Rom. Ecclesiæ Cardinalem. Episcopus admodum puer, & ferè in cunis adhuc vagiens, electus fuit, grauibus de causis, & ipsimet Summo Pontifici Gregorio XIII probatis, anno Chr. 1579: nec ante annum 1597 ipsemet ad regimen admissus est, Feliciano Episcopo Scalensi Apostolico Nuntio, alijsque * interim administrationis curam sustinentibus. Cardinalatum Clemens VIII haud longo ante obitum Philippi tempore adiecit. Obijt enim anno 1598, 18 Maij, ætatis anno 22, in arce Bauaricâ Dachau, sepultus Monachij, in Collegiatâ B. MARIE Virginis Ecclesiâ, Maiorum suorum Conditorio: vbi Serenissimus Maximilianus Bauariæ Dux & S. Imp. Princeps Elector Ludouico Bauaro Imp. Augusto, tritauî sui proauo, magnificentissimæ elegantia, si quod in omni Germaniâ aliud, erexit Mausoleum. Idem Sereniss. Elector, exemplar laudati Principis, & seculi nostri decus, memoriæ huius fratris sui, immaturâ morte prærepti, spectabile erexit in mediâ nauî, vt vocant, Cathedralis Ratisbonensis Ecclesiæ ex ære marmoreque Cenotaphium artificiosi operis. Gevvoldinum Philippi hoc Elogium est: *Fuisse Principem summae expectationis, & verè nature miraculum; siue sapientia eius spectetur rerum tam diuinarum quàm humanarum, siue humanitas, mansuetudo, clementia, &c.*

51.
*Carolus
 Madru-
 cius, Epi-
 scopus Tri-
 dentinus.*

Carolus Gaudentius Madrucius, tertius suæ familiæ conti-
 nuatâ successione Tridentinus Episcopus, à Paulo V Pontif. Max. in sacrum
 Collegium allectus fuit Presbyter Cardinalis tit. S. Thomæ in Parione, anno
 1603. Natus hic matre Sabaudâ, Comitissâ in Chialandt & Boffremont, Gal-
 lico potius quàm Germanico ingenio fuisse traditur; cumque Italis, & maxi-
 mè Venetis, vicinis suis, amicissimus esset, Teutonicos non admodum ama-
 uit, magis tamen pravis quorundam suggestionibus, quàm propriâ culpâ,
 vtpote qui naturâ mirè bonus esset. Passus autem eo nomine non leuia fuit à
 Maximiliano Austriaco, Rudolphi Imp. fratre. Comitijs Ratisbonensibus
 anni 1613, de Latere Legatus interfuit, mortuus ante decennium plus mi-
 nus.

52.
*Melchior
 Clefelius,
 Episcopus
 Viennensis.*

Melchior Clefelius, ciuis & Episcopus Viennensis, ac Neosta-
 dianus præterea Antistes; Matthiâ Imp. petente, à Paulo V galerum consecu-
 tus est. Fuit apud dictum Cæsarem, vtpote Præses & director Consilij sanctio-
 ris, in præcipuâ gratiâ & auctoritate magnâ; qua cum abusus fuisse apud
 agnatos Principes suspicionem incurrisset, illorum iussu anno 1618 compre-
 hensus & custodiae datus est. Traditus deinde in summi Pontificis, viri pur-
 purati capturam non satis æquo ferentis animo, manus, Romam deductus
 fuit; vbi in pristinâ libertate aliquot absoluens annos, Viennam deinde redijt
 ad Episcopalem curam, ibique, dum diæta Ratisbonensis agitur, anno 1630,
 autumnali tempore mundo valedixit, dato ipsi in Viennensis Ecclesiæ regimi-
 ne, successore Reuerendissimo ac Illustrissimo Domino, Antonio Wolfra-
 dio Agrippinate, Abbate in Cremsmünster, ac Camera rationum olim
 magnæ laudis Præsides, è primarijs Cæs. Maiest. Ferdinandi II gloriosissimæ me-
 moriæ Consiliarijs, & Ecclesiasticæ dignitatis prærogatiuâ omnium primo.
 Is quoque hoc anno 1639, 1 April. eundem tenens apud Augustæ Maiestatis
 successorem filium honoris gradum, ad meliorem vitam transijt, cum vix
 mensibus tribus magnificum Episcopale palatium, quod magnis impensis à
 fundamento erexerat, inhabitare cœpisset, ac certus iam tunc Cardinalitij ga-
 leri, indies expectaret auctæ dignitatis lætum nuntium.

53.
*Itelius
 Fridericus
 Zolleranus,
 Episcopus
 Osnabru-
 gensis.*

Itelius Fridericum Comitem Zolleranum, Coloniensem, Sa-
 lisburgensem, Argentinensem, & Magdeburgensem, &c. Præpositum, &c. Fer-
 dinando II Imp. ac Maximiliano Bauaro alijsque intercedentibus, Paulus V,
 tit. S. Laurentij in Palispernâ Presbyterum Cardinalem esse iussit, anno 1620.
 Qui tamen honos, non magis maximorum illorum Principum precibus,
 quàm meritissimis viri virtutibus datus, videri potest. Singulari enim huma-
 nitate, & mitissimi animi egregiâ moderatione, omnium amorem sibi

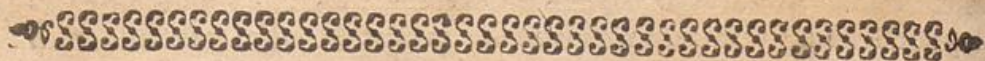
con-

conciliarat. Ingenium eius excellens, præclarissimè excultum, optimisque artibus ac disciplinis, tum rerum experienciâ instructissimum, maximis illi quibusque negotijs parem fecerat: nec faciliè repertus est è nostratibus rerum Curie & Imperij magis callens aut studiosior. Postquam Romæ annis aliquot Cardinalitia mûnia cum laude & multorum admiratione obiisset, eiusq; qui hodie Catholicæ Eccl. præsidet, Urbani VIII electioni interfuisset, dum illic hæret, à Collegio Canonorum Ecclesie Osnaburgensis Episcopus postulatus est absens; obtentisq; facili negotio cõfirmatione & regalibus, residentiam, quam vocamus, faciendi ergò, anno 1623 ad Ecclesiam suam profectus, ac collapsam fidem Catholicam in diœcesi, quantum tempora permetterent, restabilire, vnicè satiq; fructuosè studens, non admodum diù supervixit; morte laudatissimo Præfuli, in medio ardore Germanici Danicique belli, inevitabilis iniiciente manus anno 1625. Veris multorum patriam & virtutes pijssimi Antistitis amantium lacrymis defletus est; sepultus in Cathedrali Ecclesiâ suâ ante altare summum.

Emmanuel Madrucius Renati Emmanuelis fratris Ludouici ^{54.} Cardinalis, qui sub Parmensi Duce in Belgio militavit, ac in Gallijs postmodum obiit, filius, Monachij in Bauariâ aliquamdiu literis operam dedit, assumptusque à patruo in Coadiutorem Tridentinæ Cathedralis, Cardinalatus etiam honorem, eodem adhuc viuente, ab Urbano VIII adeptus est. Hic Societatis Iesv Patres Tridentum primus vocavit, agitque ætatis annum, dum hæc scribo, 42 plus minùs.

Ventum denique est ad **Ernestum** Comitem de Harrach, Caroli aulæ Cæsareæ magni, cum viueret, Magistri siue Præfecti filium; qui ex alumno Germanici apud Romanos Collegij, ad Pragensem Archi-Episcopatum, & Cardinalitiam dignitatem, Papali & Imperatoriâ beneficentiâ ac operâ euectus, feliciter hoc tempore sacræ functionis stationem suam gnauiterque obit. Hunc anno 1620, etiam dum in dicto Collegio, corâ summo Pontifice & Collegio Cardinalium, in publico ac solenni Consistorio, habito in aulâ regiâ Vaticani Palatij, perorantem audiui, quo tempore Paulus Princeps Sabellus, Cæsareus Orator, Ferdinandi II Imp nouiter electi nomine, consuetarum cerimoniarum solennia apud Paulum V Pontif. Max. obibat.

C A P V T T E R T I V M,
 DE OFFICIIS SECVLARIVM
 ELECTORVM, ET DE ORIGINE
 Electoralis Collegij.

QVoniam in superiori Tractatu, quæ haberi potuerunt dicta sunt, de Archi-Cancellariatibus Sacri Romani Imperij, Ecclesiasticorum nempe Electorum officijs & dignitatibus: non abs re, neque à præsentis proposito alienum fuerit, nonnulla etiam inquirere, & in medium afferre, de officijs Electorum secularium, quæ sunt, vt publicè nouimus, Archi-pincernatus Regis Bohemiæ, Archi-dapiferatus Comitis Palatini ad Rhenum ac Ducis Bauariæ, Archi-marscallatus Ducis Saxonix, denique Archi-Camerarius Marchionis Brandenburgici. Præterquam enim, quòd eiusmodi rerum cognitio & tractatio per se iucunda est, non parùm etiam luminis affert ad elucidandam illam, quæ Politicorum nostrorum non parùm hucusque fatigauit, ac deinceps exercebit ingenia, de origine Septem-viralis in S. Romano Imperio Principum Electorum Collegij. Ac tantò magis ad rem facit, hæc laicorum Principum ministeria simul ad examen vocare, quòd hæc præmissis, illaque his vicissim collata, & simultaneâ trutinazione expensa, se inuicem egregiè illustrent, vt à sequentibus aliquâ ex parte (ita spero) patebit. *Sed* Othonum imperio, ac sub sequentibus Cæsaribus, ad Henricum vsque quintum, Colonensem; ad Fridericum autem secundum, Treuerensem Archi-Episcopos necdum Archi-Cancellariatus suos obtinuisse, superius puto sufficienter ostensum esse: idemque de officijs secularibus, de quibus hic tractare cõstitui, obtinere puto: nempe nec illa à præsentis illius sub tertio Othone Electorum institutionis exordio, sed longo tempore post, ad illas, à quibus per duo ad minimum secula hodie possidentur, familias, vel illarum prædecessores magnâ ex parte peruenisse. Nam satis ex historijs constat, quod etiam alijs ante me obseruatum est, antiquis illis temporibus, quibus penes Saxones rerum summa consistebat, primaria ista officia necdum certis familijs, prout hodie ab aliquot seculis obtinet, annexa & hereditario iure concessa fuisse.

fuisse. Refert Witikindus Saxo, & ex illo Ioan. Paulus Windeck, de Elect. r. Imperij cap. 14; ac Melchior Goldastus lib. 3 de iuribus regni Bohem. cap. 8, in Othonis I Imperatoris facta anno 936 inauguratione & coronatione, hos quatuor sequentes Principes ista suprema munia siue officia antea obiuisse hac ratione, vt Giselberto Duci Lotharingia mandata fuerit Aula praefectura, (rectius illum vocari Camerae Praefectum ait citato loco Goldastus, cuius sententiam probo) Eberhardo praepotenti Franconiae Comiti Dapiferatus commissus fuerit; Hermannus Sueviae Dux Pincernam egerit; Arnoldus Bauariae Dux Mareschallatum obiuerit. Praedicti Corbeiensis Witikindi hac de re verba ista sunt: *Lothariorum Dux Gisbertus omnia procurabat, Eberhardus mensa praerat, Hermannus Franco Pincernis, Arnoldus equestri ordini locandisq; Castris praerat.* Hactenus ille: discrepat nonnihil de Eberhardi personam a Windeccio; de Hermanno vero ab ipsomet Witikindo Goldastus: quod hic latius non tracto, nec facit ad rem nostram. Deinde Otho tertius celebrans festum Paschatis Quedlinburgi, instituto illic regio conuiuio, sequenti modo quatuor primarijs Ducibus summa Palatij Imperialis secularia officia distribuit. Bauariae Dux, (Henricus) Dapifer esse iussus est; Conradus Dux Franconiae, Cameraarius; Enzelinus, siue Hezilo, Palatinus, Pincerna; Bernardus, siue Benno, Dux Saxoniae, Mareschallus, siue Stabularius. Ita ex Dithmari lib. 4 alij referunt; cuius verba adiungo: *Celebrata prima Paschatis solennitas in Quedlinborg a Rege, vbi quatuor ministri abant Duces, Henricus ad Mensam, Conradus ad Cameraam, Hezilo ad Cellarium, Bernardus Equis praesuit.* Ex illo tempore vult Goldastus penes Bauariae Duces Dapiferatum mansisse: quod vti refellere non constitui, ita maiori fiducia recipi posset, si non solis coniecturis niteretur. Idem enim pari ratione de Saxonico Mareschallatu dici posset; cui ramen nonnulla obstare videntur, de quibus statim dicam. Volunt praeterea idem Goldastus, Gevvoldus, Windeckius, alijque, eundem Othonem Imperatorem, instituto vna cum Gregorio quinto Papa Septem-virali Collegio, officia illa secularia, eod usque temporanea & ambulatoria, quatuor laicis Electoribus deinceps hereditaria & perpetua fecisse. cuius assertionis subsistentia & veritas dependet ab illa ipsa plurimis mediae aetatis Scriptoribus memorata & prodita opinione, erecti abs Gregorio & Othone Electoralis Collegij; de qua postmodum aliqua proferam. quae pariter seruire poterunt, ad instituendum examen & inquisitionem de praedictis officijs. De illis autem hic obiter quae sequuntur adiungo, eaque ad duo capita reuoco. 1. Quo iure officia illa antiquitus cense-ri consueverint? 2. Quae obstare videantur, quod minus videri possint ab Othone III secularium Electorum maioribus & praedecessoribus hereditario nexu appropriata esse? Quoad prius dubius sum, ipsam originem quod atti-

net, an talia officia aulica per ipsos regni primores & suprema capita obeundi, Germanicum commentum & inuentum sit, quodque sub Othonibus omnium primò introduci & vsurpari cœperit; an verò à Francis, aut Longobardis maiores nostri acceperint. Certè à Romanis nequaquam manauit; quamuis Adrianus & Constantinus Impp. Palatina officia multùm immutârint, vltraque veterem morem splendoris plurimum illis adiecerint. Namque priùs per libertos præstari solita, Hadrianus postmodum per Equites Romanos obiri voluit; Constantinus autem ad multò honoratiores pleraque deinceps transtulit. Sed nec à Constantinopolitanis Imperatoribus mos iste mutuatus videtur, licet à Græcorum luxu & fastu quædam ad nos traducta fuerint; inter quæ numero Aureas Bullas Imperialium Diplomatum, Cæsareum paludamentum, aliâque eius generis. Nihil tamen istâ de re temere pro certo definiuerim; sed altiori perscrutationi reseruare satius putârim. Tantò magis tamen pro mero Teutonico inuento hæc Archi-Officiorum solennia reputo; quòd Bodinus, mordax & iniquus in plerisque Germanorum censor, sine dubio parciùs hæcæ cerimonias & magnificentiam arrosurus fuisset, si aliunde potiùs mutuatas, ac præsertim à popularibus suis ad nos profectas & propagatas, quàm domi apud nos natas credidisset. Videatur is *lib. 1 de repub. cap. 9.* Præterea autem valdè videtur verisimile, vsque ad eò antiquissimis illis temporibus temporaria fuisse prædicta officia, vt ne quidem ad vitam, certis Principum personis credita & assignata fuerint; sed quotiescunque illa in solennibus Conuentibus Imperialibus, quas Curias nostri Scriptores vocant, obiri debuerint; de nouo è præsentium numero honoratioribus mandari consueuerint. Huius opinationis hoc fundamentum habeo, quòd rarissimè singulis Cæsarum, quas vocauit, Curijs omnes in vniuersum maiorum gentium primores magnatesque interfuisse reperiantur; sed plerumque ex illis modò hi, modò alij, pro locorum diuersitate & variorum impedimentorum superuentu, absuerint. Hinc vt singulare, & ferè eò vsque inauditum narant de Conuentu Moguntino, in quo Henricus IV Imperio priuatus, & filius homonymus in locum eius suffectus fuit, ex omni Principum numero, non nisi vnum Saxoniz Ducem Magnum, ob grauioris ætatis infirmitatem, desideratum esse. Licet igitur ita communiter euenisse certum sit, non reperitur tamen alicubi annotatum, loco huius vel illius absentis, alios in sobeundis solennibus illis Palatinis officijs vicariam operam præstitisse; quod aliàs, si diuersimodè id seruare moris fuisset, vix præcaueri potuisset. Verùm hoc, vt obscurius & abstrusius, facillè in medio relinquo. Vsque ad eò autem verum est, per honoratissimos, quotque, & omnino præsentium in Aulâ Principum primos, officia illa administrari esse solita; vt nec ipsimet Germanico Imperio obnoxij

obnoxij Reges præteriti fuerint. quod ut hodieque in Bohemo obtinet, ita olim in Polono, Dano, Vngaro idem obseruatum fuisse, per sequentia ex aliqua parte patebit, ex reliqua valde verisimile est. Alterum quod attinet de tempore cæptæ hereditariæ detentionis caput, vix mihi verisimile fit, illud cum tertij Othonis Imperio aliquam communionem habere: quod quò magis credam, sequentia me inducunt. Ac primò si verius & certius est, uti Auentinus, Onuphrius & Baronius censent, egoque hisce incomparabilibus antiquariæ scientiæ & historicæ eruditionis Triumuiris facilè assentior, Septem viros non Othonis æuo, sed posteriori exortos esse, uti post pauca examinare decretum habeo; ansam aliquam non video, cur coniectare velimus, sub Othone magis quàm postmodum, seculares Electores hereditariâ proprietate officiorum suorum possessores esse factos. Scribit de Lothario Imperatore Otho Frising. lib. 7. cap. 19, quòd Regem Dacia (Dania) in signum subiectionis, ad decorem Imperialis reuerentiæ, gladium sibi sub coronâ deferre fecerit. Functus igitur est Rex ille Archimarschallatûs officio: quod fieri non poterat aut debebat, si Saxoniam Dux iam tunc hereditarius Archi-Marschallus, à ceterum & quadraginta circiter annis, cõstitutus erat. De Frederici primi Imp. Curiam, in campis, haud procul Moguntiam, an. 1182 celebratâ, ita scribit inter alia, Arnoldus Lubecensis, lib. 3. cap. 9: *Officium Dapiferi, eu Pincerne, Camerarij seu Marscalci, non nisi Reges, vel Duces, aut Marchiones administrabant.* An ad solum tunc nouiter creatum Bohemiam Regem arctari debeat, quod Arnoldus de REGIBVS ait, dispiciant lectores iudiciosi. Hactenus sanè hic locus omnia alia mihi indicare videtur, quàm fuisse eo tempore, in suâ quaque familiâ, statuta ac firma ista, ut ita vocem, Archi-officia Imperialia. Accedit prædictis, quòd non facilis repertu sit, siue in documentis ac diplomatibus antiquis, siue apud Historicos aliòsve Scriptores, illiusmodi Officiorum mentio, extra casum solemniū, quales retuli, Curiarum, ante Frederici secundi Imperium: vnde probabile argumentum sumitur, antiquis illis seculis necdum apud quenquam illa fixas ac immotas sedes statuuisse; sed potiùs, uti sub Othonibus, ita etiam sub Henricis alijsque sequentibus longo tempore Imperatoribus, motoriam, ut in prouerbio est, egisse fabulam. Fateor tamen paulò aliter hac de re sentiendum fore, si certum & exploratum esset, quod de Bambergensi Ecclesiâ diuersi referunt, nimirum ex primauâ illius Ecclesiæ factâ per S. Henricum fundatione, secularia ista Electorum laicorum officia, ab illius loci Episcopo in feudum recognosci, & per certos Franconici Ducatûs Nobiles substitutorio & vicario nomine deferri. Ac certè vel ex illius Ecclesiæ tabulario hæc differentia tolli, & obscuritas illu-

strari, vel nulliunde potest. Satis tamen mirum videatur, tanto tempore latitare & supprimi, si quid illic ad rem faciens supersit, & non in apertum protrahi luceque donari. Variant autem nonnihil, qui Bambergensium eiusmodi feudorum meminerunt. Alij enim, vti Bruschius, Peucerus, Cyriacus Spangenberg, Theod. Reinkinck, Matthias Stephani, Matthæus Dresserus, ipsamet Imperialia Electorū officia, puta Archi-Pincernatū, Archi-Mareschallatum, &c. ab eius loci Præsule in beneficium accepi docent: quorum opinionem reliqui, quales sunt Ioachimus Cluten, Windeck, Goldastus, vti absurdam nimis reijciunt & improbant; potius ducentes, ab Henrico Sancto, in honorem & maiestatem à se fundatæ Ecclesiæ, ita constitutum esse, vt illi ipsi, qui Officiarij Imperij sunt, eadem officia Bambergensi Antistiti præstent, illaque tantum non etiam ipsamet Imperialia, beneficij seu feudi titulo suscipiant, alijsque vicissim per subinfeudationem concessa, per Procuratores obiri curent. Videtur nihilominus prædictus Goldastus sibimetipsi nonnihil contrariari hac in re: nam cum scribat *lib. 3, cap. 8*, se ita, vt modò dixi, sentire, ideoque se retractare addat contrariam opinionem, quam olim in præfatione Roderico Zamorensi præfixâ erroneè secutus fuerit: præcedenti tamen 7 capite disertè tradit, ciuitates Electorales (*die Chür Stätte*) Pragam veterem & Witenbergam, à Bambergensi, feudi iure dependere; quo stante, de reliquis duabus (Ambergâ siue Heidelbergâ, & Custrino) probabiliter idem dicendum sit; ac per consequens ipsa Electoralia officia, feuda Bambergensia haberi dicique debeant. De Pragâ testem citat Ioannem Baptistam Eisen IC, qui affirmauerit, se vidisse & legisse Diplomata inuestiturarum. De Witenbergâ nititur fide Ludouici Personæ Consiliarij Electoralis Saxonici, qui in oratione de Witenbergâ scribat, Saxoniam Electores à Bambergensibus Episcopis petere inuestituram Witenbergæ & Trebicij. Hæc si ita sint, vti asseuerantur, multum dederint hisce caliginosis difficultatibus lucis. Ego quidem, donec certiora & pleniora resciscam, ad veterem formulam: *Non liquet*, prouoco, & eò-usque reliqua, quæ præmittuntur, in suo statu relinquo. Vnum tamen hoc tenere & affirmare non verear, quòd si omnino fatendum sit, & ex Bambergensi Archiuo sufficienter probari possit, illos qui hodie sunt, & aliquot retro seculis fuerunt Imperij Archi-Officiales, Henrici Sancti beneficio, illo priuilegio & honore frui: non tamen exinde sequi & concludi simul posse, quòd eo ipso ab eodem Electores, cum ceterorum Principum exclusione, priuatiuè sint constituti. Superest igitur, vt prædicta obiter & in transcurso applicemus ad illam nobilem, tritissimam, & variè discussam quæstionem, de origine Septem-viralis Electorum Collegij; de quâ multi multa, ac hæctenus ferè plerique certi ac veri parum. Dignissima sanè materia est, quæ plurimorum

De origine
Collegij
Septem-viralis
Principum
Electorum.

rum exerceat industriam & fatiget ingenia. Maiora enim sunt horum Archi-Principum de Imperio Romano & Germanicâ natione merita, quàm vt digna illis gratia haberi ac dici, nedum referri vnquam possit; quam rem vix integro libro comprehendendam, præteriri à tacente satius est, quàm ieiunè & tenuiter deteri. Si tamen vel suspicari possem, ad Augustissimè illius Confessûs vilipendium & contemptum spectare, si à Gregorio V & Othone III, originem suam non repetat; manum de tabulâ tollerem, & ad magis plausibilia me conuerterem. Persuasus autem sum, siue ad decimum Gregorium, vt Panninius & Auentinus; siue ad quintum, vt communiter plerique; siue ad Innocentium IV, vt Baronius, eumque secutus in retractationibus Bellarminus; siue tacitam & occultam originem, vt aliqui, Principum Electorum Septemviratus referatur; omnium confessione, quadringentis circiter ad minimum annis, in præsentem vsque horam feliciter floruisse; vt mera absurditas fuerit, illius existimationem & fundatissimam prærogatiuam, ex huius dissensionis & discrepantiæ euentu, metiri velle. Nec maior, me iudice, huic gloriosissimo vniuersi orbis Collegio honor & reuerentia exhiberi potest, quàm si quis operam det, vt quàm verissima & probatissima de illo prodat & proferat. Omnem autem hanc quæstionem ad certa capita siue subdiuisiones redigam, maioris perspicuitatis ergò; ita tamen, vt nec ipse absolutè & finaliter aliquid conclusurus sim, indicato tantùm, quid in qualibet parte magis probabile minusque absurdum mihi videatur, dimissoque iudiciosis lectoribus & Germanicarum antiquitatum non vsquequaque imperitis, pronuntiandi & definiendi honore. Aliqua igitur in hac Electorali materiâ certa habentur, vel saltèm reliquis aliquantò minùs incerta sunt; aliqua vicissim sunt, quæ ceteris obscuriora apparent; in quibus ita, ni fallor, versari & progredi oportebit, vt ex illis quæ planiora & expeditiora sunt, etiam reliqua aliquid lucis & illustrationis participent, ac, quantum fieri potest, magis magisque enodentur. Quæstionum prima esse poterit; an Gregorius V Papa & Otho III Cæsar, vel iunctim, vel alteruter illorum, Constitutionem, legem, Canonem, Diploma, Ordinationem, vel quo alio nomine dici debeat, fecerint & publicârint, de Electione Regis siue Imperatoris Romani; & circa illam, abolito veteri ritu, noui quid introduxerint; ac nominatim & in particulari, an illi eligendi Cæsarem ius ad septem Principes restrinxerint? Secunda: si ad Gregorium & Othonem non referenda sit origo Septem-virorum, ad quem tandem illa pertineat? Tertia: an vno eodemque tempore modernorum Electorum maioribus officia Imperialia & ius electionis, an verò diuersis collata fuerint; & vtra de illis priùs aut posteriùs? Quarta denique erit: an illis ipsis ab initio hæc dignitates & priuilegia obtigerint, à quorum posteris hodie possidentur; an

*Quæstiones
quatuor de
origine Ele-
ctorum.*

1. *Quaestio.*
Electores
Septem-
viri an à
Gregorio V
& Othone
III originē
habeant?

verò primitus ex parte, vel toto, alij fuerint? Circa primum de hisce quatuor quaëritis, olim communis & passiva longo tempore opinio fuit, Gregorij V & Othonis III tempore legem fuisse conditam, datumque Germanis privilegium, de non assumendo deinceps per hereditariam successionem Imperatore, eoque non nisi è Germanis, & à Germanis eligendo; cui rei ex omni procerum numero septem Principes delectos, eosque è re Electores dictos fuisse; ita vt plerique Auctores, quos longo ordine apud Goldastum, Ioachimum Cluten, aliosque videre est, in hisce quatuor conveniant: 1. Tempore præsignato hanc Ordinationem factam esse. 2. Solis Germaniæ Principibus datum esse eligendi ius. 3. Nomine omnium, id septem Electoribus creditum & commissum esse. 4. In Imperatorem non nisi Germanum eligi posse. In quinto parùm conveniunt, sed sectas faciunt: alij enim soli Gregorio adscribunt; alij vtrique tam Gregorio quàm Othoni; alij denique, qui ferè recentiores, & è Sectariorum huius & superioris seculi numero sunt, Othoni tantùm. Mihi autem non videtur dubitandum, si quid eo tempore, quod necdum satis expeditum esse videtur, in hoc Augustæ electionis negotio novatum sit, id vtriusque auctoritate & operâ factum esse: de quo nec Baronius & Bellarminus dissentiunt; cui rei pluribus non insisto. Frustra enim scrupulosius inquiritur, quomodo, & à quo quid actum sit, priusquam, an omnino actum quid fuerit, constat: quod iam expediam. Numerus & auctoritas Auctorum, qui affirmatiuam tuentur, terrere quem possent, ni antiquissimi Scriptores, adeoq; omnes illi, qui Martino Polono vetustiores sunt, altùm de tam magnâ re sileret, & è recentioribus emunctissimæ naris & præcipuæ in historiâ Ecclesiasticâ & Germanicâ antiquitate eruditionis, negatiuâ suscepissent propugnandam: ni etiam, absq; Auctore quos dixi sit, & communi illâ quâ inuexere persuasione, omni probabilitate affirmatiua sententia destitueretur: ni denique illi ipsi, qui contra Neotericos illos, in genere iam indigitatos, moxque nominati producendos, affirmatiuæ insistere perseverarunt, ita illam rem tractasse reperirentur, vt potius absterrere lectores voluisse videantur ab astipulatione & assensu, quàm ad illam eosdem allicere, vt in suo ordine videbitur. Istæ rationes allegatæ, & in sequentibus probandæ, obtinebunt, vt confido, à lectoribus iudicio valentibus, & à præiudicio liberis, ne vitio vertant, me potius cum paucis verum amplecti, quàm cum pluribus communiorum errorem, omni verisimilitudine destitutum, sectari voluisse. Sunt igitur illi, quorum in hoc contrariantium sententiarum conflictu opinionem sequor, Ioannes Auentinus Boïcorum Annalium Scriptor, vt in aliquibus non probandus, ita Germanicarum rerum & antiquæ historiæ peritissimus, & duo alij, in historiâ Ecclesiasticâ illustrandâ & eruendâ omni laude maiores,

Onu-

Onuphrius Panuinius, & Caesar Baronius S.R. Ecclesiæ Cardinalis; qui etsi in aliquibus ab inuicem discordent, in hoc tamen vnanimiter conueniunt, Collegium Septem-virale aliquantò recentius esse, quàm vt origo & institutio illius ad Gregorium & Othonem prædictos deferri possit. Ac tantò quidem magis isti recentiori quidem sed verissimæ doctrinæ fidi posse persuadeor, quòd Cardinalis Bellarminus, qui priùs in tertio suo de translatione Imperij libro contrarium sustinuerat, tandem & ipse in hanc sententiam transitum fecerit, & Baronio assensus sit; idque in Operum suorū recognitionibus publicè, irreuocabiliter, & perpetuùm testatum esse voluerit. Occasionem igitur & primordia erroneæ illius opinionis, de instituto à Gregorio V & tertio Othone septem Electorum Collegio quod attinet, probanda omnino est Cardinalis Baronij sententia, qui è loco Martini Poloni malè intellecto illam enatam coniectat. Cuius tantò verisimilior opinio est, quòd nullus de omnibus Italiae aut Germaniæ Scriptoribus, siue in historico is, siue quouis alio verfatius sit argumento, ante Martinum, vel in minimo mentionem aliquam de illà re fecerit. Verba Consentini illius Archi-Episcopi hæc sunt: *Et licet isti tres Othones per successionem generis regnauerint; tamen postea fuit institutum, vt per Officiales Imperij Imperator eligeretur, qui sunt septem; videlicet primi tres Cancellarij, Moguntinus Germaniæ, Treuerensis Galliæ, Coloniensis Italiae; Marchio Brandeburgensis Camerarius, & Palatinus Dapifer, Dux Saxonie ensẽ portat, Rex Bohemus pincernam agit, &c.* In hunc Martini locum ita scribit tom. 10 Annal. sub anno 996, num. 70, Baronius: *Martinus primus omnium Auctor, qui septem meminit Electorum, in Othone III referens, quæ postea suo tempore facta essent. Vnde irrepsit error, vt sub Othone tertio, sub quo id ab eò scriptum inuenerunt, multi putauerint septem fuisse creatos Electores, scripserintq; à Gregorio factum, quod scriptum repererant sub eodem Gregorio Papa V; nimirum ab ipso eosdem septem constitutos fuisse Electores, cum tamen illud, quod Martinus ait: tamen postea fuit institutum, vt per Officiales Imperij, &c. ad sua ipsius Martini tempora sit referendum.* Ita Baronius, qui statim eruditè & neruose explicat, quomodo intelligendum sit, quòd S. Thomas lib. 3 de regim. Princip. cap. 19, eadem de re scribit. Vbi tamen sciendum quoque est, cum nullus ferè omnium è veteribus Auctoribus locus, Baronianæ de origine Electorum sententiæ fortiùs obstet, quàm hic è cit. tract. de regimine Principum, aliã præterea ratione illi satisfieri posse. Gerard. Ioan. Vossio lib. 2 de Histor. Latinis, cap. 34 Idem Baron. paulò post ita concludit: *Verùm amphibologia Martini, Scriptores illos omnes fecit errare, qui Constitutionem septem Electorum Gregorio V tribuerunt, qui tantum auctor videtur fuisse, vt electio Regis in Imperatorem promouendi, ad omnes Germaniæ Principes & Prælatos Imperij feudatarios pertineret. At hæc his satis, qui puram diligunt veritatem. Cum igitur verissimum sit,*

Martini
Poloni lo-
cus.

* Tractatũ
de Regi
Princ. S.
Thoma
vulgò sed
falsoribus
ait.

ex mero

ex mero errore istam enatam fuisse opinionem, facile est animaduersu, quid tribuendum sit quamuis numerosis Auctoribus, qui perperam Gregorio tribuunt, quod posteriorum temporum esse certo certius est. Nam non in historijs tantum scribendis, sed in iuris etiam prudentia, alijsque artibus & disciplinis frequentissimum est, ut errantem aliquem alij bona fide sequantur; & errorum alienorum, per facti ignorantiam, vel alios lapsus, ac imprimis praestitam alijs credulitatem, se participes faciant: cuius assertionis veritas infinitis exemplis ostendi & probari posset. Hinc enim, quod exempli loco fit, apud ICtos enatae sunt communes illae erroneae opiniones, quae postea, re melius a recentioribus perpensa, per contrarias communiores eneruatae & profligatae reperiuntur. Atque hac ratione ille ipse Martinus plurimos per aliquot secula, adeoque ipsos de Pontificum vitis Scriptores, Ioan. Stellam & Baptistam Platinam seduxit fabulam suam de Ioanne VIII, donec Onuphrius, Ciacconus, reliquique sagaciores, ac praeter ceteris Cardinalis Baronius, illius falsitatem usque adeo in apertum protraxerunt, ut etiam Sectariorum ipsorummet aliquibus deinceps sordere coeperit, prout exempli causa apud Sethum Caluissium in Chronologia videre est. Vltimus tamen Martini Editor, quod obiter non praeterierim, Colonienfis Religiosus, ex antiquis & sincerioribus (ita ipsi quidem visum) codicibus, ante annos non ita multos, eius hac in parte innocentiam asserere laborauit. Porro vetustissimos Scriptores nostros quod attinet, ad quos, contra praedictorum ab vno ad alium per manus traditum deriuatumque errorem, confugiendum & prouocandum esse dixi, non est huius loci, illos longiori serie recensere; quod etiam pridem magna ex parte ab Onuphrio Panuino, in *libello de Comitibus Imperij, cap. 6*, praestitum est; vbi ex illis, omnium & singulorum Imperatorum electiones ordine suo referens, verissime monstrat, usque ad Fredericum eius nominis secundum, nullum ex omnibus esse, qui non cunctorum Imperij Principum suffragijs electus fuerit. Quid contra tam valida & euertere nescia Geuoldus alijque moueant, suo loco, pro instituti breuitate, non praeteribitur. Improbabilitas igitur opinionis praedictae, ex historica veritate omnium illorum sat grandi numero Germanicarum rerum Scriptorum, quos generatim indigitauimus, praecipue dependet; quorum dicta & narrata eodem usque firma & immota consistere necesse est, donec ab alijs, qui se antagonistas profitentur, euerfa & prostrata dentur: quo in conamine hactenus parum profectum esse, statim patebit. Augetur autem praeterea impossibilitas ex illis, quae in superiori Tractatu, & hoc ipso capite, de Ecclesiasticorum & secularium Electorum officijs deducta sunt. Si enim Gregorij V & III Othonis tempore, quod partim probabiliter, partim firmis historiarum & Diplomatum testimonijs verè & solidè

solidè ostentum est, aliquot illorum necdum officia illa, quibus Electorum esse annexū, nec aduersarij negant, obrinuerūt; simul sequi necesse est, ipsam Electoralem dignitatem, necdum illo æuo penes eos resedisse. Id pluribus de-
 nuo exequi non attinet, ac vel indicasse sufficit. Iam quod ad prænominatos
 recentiores Scriptores spectat, qui primi in hac materiâ cornicum oculos, vt
 in prouerbio est, confixerunt; illorum certè ea est auctoritas & existimatio, vt
 licet numero hactenus longè sint inferiores, reliquis tamen, ob præmissa, non
 tantum non cedere, sed præualere etiam, ac instar omnium magno merito
 suo esse debeant. Nec dicam iam pluribus de Auentino; quamuis gratulari
 possimus communi patriæ, Germanum hominem in huius rei veritate eru-
 endâ Italis præluxisse, viamque ad plenioram indagacionem faciendam non
 infeliciter strauisse. Panuinius autem, Baronius, & Bellarminus eius sunt, tan-
 quam omni maiores exceptione, apud vniuersos, qui literas & puriorem veri-
 tatem amant, nominis & opinionis, vt neminem, quantæcunque is doctrinæ
 sit, pudere debeat, magistros illos agnouisse illisque submisisse, in hoc litera-
 rio negotio & Ecclesiasticâ historiâ, eruditionis suæ fascēs. Nec longius versa-
 bor in faciendâ eorum, quæ dixi, de tantis viris probatione; & fieret illis iniu-
 ria, si quid tale meditarer: quis enim hæc lumina ignorat? Afferam solum-
 modo Bellarmini è suprâ citatis recognitionibus locum, vt constet, virum
 hunc primarium, pro reliquâ singulari ingenuitate suâ, post veritatem è Baro-
 nij, cui in Ecclesiasticis Antiquitatibus plurimum detulit, scriptis agnitam, ad
 nostras, vt, potiores, transisse partes; quod Gevvoldo in tractatu de Septem-
 viratu vel ignoratum, vel dissimulatum reperio. Ita igitur ille sub titulo, Re-
 cognitio Opusculi de Translatione Imperij: lib. 3, cap. 2. Dixi Electores Imperij
 constitutos fuisse à Gregorio V; sed decretum eius Pontificis fuisse quidem continuè ex-
 ecutioni mandatum, quatenus constituerebat vt Rex eligeretur à Principibus Imperij, sed
 non fuisse, nisi post ducentos annos & amplius, vsu receptum, quoad restrictionem ad nu-
 merum septenarium: sed postea Cardinalis Baronius, cui multum omnino Ecclesia debet,
 ob immensos labores quos pertulit toto ferè vitæ suæ tempore, in historiâ Ecclesiasticâ vn-
 dique colligendâ & literis commendandâ, inuenit librum cuiusdam Matthæi Parisiensis
 Monachi S. Albani in Angliâ, qui Anglicanam historiâ scripsit ab anno domini 1066
 vsque ad annum 1250; atque ex eo Auctore haberi scripsit, ab Innocentio IV, in Concilio
 Lugdunensi generali, quod celebratum est anno Domini 1245, restrictum fuisse nume-
 rum Electorum Imperialium ad septem, videlicet ad Ducem Austriae, Ducem Bauariae,
 Ducem Saxonie, Ducem Brabantie, Archi-Episcopum Coloniensem, Archi-Episcopum
 Moguntinum, & Archi-Episcopum Salisburgensem: sed videtur omnino vel in eodem
 Concilio, vel pauld post in locum Salisburgensis substitutus fuisse Archi-Episcopus Treue-
 rensis; & in locum Ducum Austriae, Bauariae & Brabantie substituti Rex Bohemus,
 Marchio

Locus è Bel-
 larmini re-
 cognitioni-
 bus,

Marchio Brandeburgensis, & Comes Palatinus Rheni. Hos enim septem nominat Martinus Polonus, qui fuit Pœnitentiarius eiusdem Innocenti IV Pontificis, Sanctus Thomas, Augustinus Triumphus, & Henricus Ostiensis, qui eodem ferè tempore floruerunt, & omnes alij posteriores. Et quamuis nemo Historicus tradat, quis auctor fuerit, vt illa mutatio & substitutio fieret: tamen certum omnino haberi debet, factam esse vel ab eodem Innocentio, vel aliquo eius successore. Non enim decretum summi Pontificis Innocenti in Concilio generali factum, vllus, Pontifice Maximo inferior, mutare ausus fuisset, vel iure potuisset. Hactenus Bellarmini retractatio; cuius modestiam, humilitatem, & candorem in eierandis erroribus & suscipiendâ veritate, etiâ reliquos imitari æquum est, qui in illis, quos ille rectiora docentem secutus euasit, adhuc hærent irretiti laqueis. Poterimus autem tantò tutiùs prædictis fidere & subscribere, quòd præter rationes & testimonia veterum, quibus insistent, diuersi adhuc alij in plerisque, maximè principali puncto, illis assentiantur, vel saltè de Gregorianâ & Othonianâ ordinatione Septem-virorum plurimùm dubitent; quales sunt, ne quid de recentioribus, quos necdum particulatim excussi, iam dicam, Sabellicus, Blondus, Crantzius, Spigelius, Stabius, Hermannus Comes Nuenarius, & Peucerus, quos omnes Nicolaus Cisnerus refert in oratione suâ de Othone III, in quâ mordicus tuetur communem de origine Septem-virorum opinionem.

Progredior autem iam ad illos, qui post Baronium in hoc argumento versati sunt, & veterem illam ex Poloni Chronico perperam haustam & imbibitam persuasione ita tutari instituerunt, vt simul nouam Baronij & veterem sententiam impugnare fategerint, quos inter, ni fallor, principem locum, citra cuiusquam iniuriam, assignare licebit Christophoro Gevoldo Franconi, Consiliario Bauarico, viro aliàs doctissimo, ac non minùs de Germanicâ historiâ & antiquitatum patriarum studiosis, quàm Serenissimo Principe suo eruditis scriptis suis singulariter promerito. Edidit enim is anno 1616, ac denuo anno 1621 recudi fecit, peculiarem Tractatum, siue Commentarium De Sacri Romani Imperij Septem-viratu; in quo inter cetera præcipuè probare & ostendere laborat, Augustum illud Collegiũ, iam inde ab Othonis III & Gregorij V tempore originem suâ repetere, multusque est in refutandis quæ contra doctrinam, quam illâ de re sequitur, ab alijs scripta & publicata fuerunt; nominatim autem Christophori Lehemanni (Lechmannum ipse vocat) Spirense Chronicon sibi refellendum proposuit, dissimulato Baronij nomine, cui vel in primis responderi debuisset, tanquam aduersariorum eius antesignano, & eminentissimam præ alijs omnibus huius argumenti Tractatoribus auctoritatem & existimationem obtinenti, cuique nullo

nullo colore illud, quo tanquam Palladis Gorgone ad hostes prosternendos præcipuè fidere videtur, *Nouatoris* conuitium intentare potuisset. *Nouatores* enim dici non debent, qui veritatem, quantumuis illa diù latuerit & oppressa fuerit, in lucem reuocare & dignitati debitæ restituere curant. Hactenus tamen, ac semel duntaxat, si rectè recordor, *Baronij* quoque meminit, quòd illi, uti extero, hunc in Germanicâ historiâ errorem & lapsum benignè condonari oportere dicat: quo iure autem, & quo fundamento, istâ minimè necessariâ ac parâ ei, cui offertur, honorificâ ciuilitate vtatur, mox planû fiet. Quia autem hic non nisi compendiosè agere institui, ac iam nunc verendum mihi sit, ne additamentorum angustias excefferim, breuissimè indicabo quid de isto *Gevoldino* Opere mihi videatur; quod nec *Auctor*, si viueret, improbare posset; nec quisquam alius agrè ferre debet. Qui enim libros in publicum dant, aliorum libera de illis iudicia, si insultatio & proteruia absint, nec modestia, quæ in omnibus & maximè literariam rem & Musica sacra tractantibus requiritur, negligatur, ferre & admittere tenentur. Integri aliàs & quidem proxi ac ingentis *Commentarij*, res sit, singula minutarim & per partes, ad trutinam iudiciosi examinis & exactioris censuræ, expendere velle.

In genere igitur affirmare non formido, non admodum feliciter *Gevoldum*, præsentem quæstionem quod attinet, in isto versatum esse argumento. Primò enim, argumentis ipsi contradicentium, quæ passim commenta vocat, *cap. 3*, longo ordine, nec tamen satis plenè & integrè relatis, nil ferè solidi respondet. Secundò, *Auctores*, quibus opinionem suam firmare nititur, vel sunt *Martino Polono*, quæ potissima illorum classis est, iuniores, & ex eius *Chronico* malè intellecto communem istum errorem, ut *Baronius* ostendit & conqueritur, hauserunt; vel in genere de electione, non addito, à septem vel omnibus facta sit, loquuntur; vel etiam nihil quod ad rem faciat proferrunt; aut aliquo alio, ut infra attingitur, vitio laborant: ad sex enim classes *Auctores* isti *Gevoldini* in sequentibus rediguntur, earumque nullam *Baronio* & sectatoribus eius obstare ostenditur. Tertio, numerosæ illæ, quas assertioni suæ stabiliendæ apponit, *Cæsareanorum Diplomatum* subscriptiones ipsummet producentem iugulant; eaque præterea, quæ ego de initijs *Germanici Imperij Archi-Cancellariatuum* supra posui & firmaui, magis magisque stabiliunt. Quarto, licet nunquam in animum inducere, mihi que persuadere possim, voluisse *Gevoldum*, virum notæ integritatis & fidei, studiosè & scienter fictitiorum *Scriptorum* commento lectoribus illudere, & existimationem suam prostituere; iudicium tamen & acumen tanti in literis, & præcipuè historiarum cognitione, viri desiderare cogor, quòd adductis *Welberti* & *Amandi*, nescio vnde erutis, fragmentis & excerptis, omnium ipsi contrarian-

Quatuor
que Ge-
voldo in-
ste obijci
posse viden-
tur.

* cap. 6 de
Septem-
viratu, pag.
78 & 79.

Primum
obiectum
contra Ge-
uoldum

1.

2.

3.

4.

antiquioribus

5.

*vide su
prà pag. 175

6.

7.

tium veterum historicorum nostrorum auctoritatem & testimonia eludere se posse speravit. Horum quatuor Geuoldo à me obiectorum in singulis specimen aliquod dandum est. Ad primum igitur quod attinet, principio negatam ab alijs decreti Gregoriani existentiam, non alijs quàm Neotericis testibus probare studet; quorum testimonijs illa minimè eneruari & retundi possunt, quæ Baronius, Panuinius, & alij è longè vetustioribus obiecerant. Utitur deinde Bellarmini testimonio, è libro tertio de translatione Imperij; qui locus, ob factam, vt superius refertur, retractationem, deinceps obstare illis nequit, quorum sententiæ ille accessit & subscripsit. Tertio, frustra Paulum Bernritensem pro se citat, qui omnia contraria dicit, quàm quæ producens inde elicere contendit; nec se aliter inde ipsemet Geuoldus expedire potest, quàm vt ad Welbertum & Amandum suos confugiat. Quarto, minus subsistens & frigidusculum est, quòd, quæ apud Othonem Frisingensem habentur de regni primoribus, à quibus omnibus Fridericum I electum fuisse, lib. 2 de gestis eius, cap. 1, dictus Auctor scribit, ad solos septem Electores restringere intendit; nec de alijs Othonem sensisse affirmat. Per primores enim, Principes in genere & vniuersum significari, omnis antiqua Germanicorum Scriptorum historia clarissimè euincit: nec debuit in re ignotâ, obscurâ, nemini ex proditâ, demonstrandâ & asserendâ, ambiguis & dubij intellectus locis vt; sed claris potiùs, perspicuis, irrefragabilibus. Quinto, de intellectu loci S. Thomæ Aquinatis*, qui lib. 3 de reg. Princip. c. 19, scribit, historicos tradere, per septem Principes electionem Imperatoris fieri; plàs credendum est peritissimè illum explicanti Baronio (tom. 10, sub ann. 996, num. 70,) quàm ariolanti Geuoldo, qui diuinat potiùs, quàm iudicat & asserit, omnes illos, de quibus S. Thomas sensisse coniectat, interijisse, & ad nostram memoriam nullum de omnibus peruenisse. Addit etiam de suo vocem antiquas, cum S. Thomas in genere historicorum mentionem faciat. Nec habet ista ariolatio quicquam verisimilitudinis, eò quòd omnes illi, qui ad nos peruenerunt, veteres historici omnia contraria scribant; nec facillè nominari alicuius nominis & fidei ex illorum temporum Chronographis quis possit, quem à temporis iniuriâ interceptum interijisse, pro certo affirmare liceat. Et cuius frontis sit, si quis sustinere non vereatur, omnes illos, qui de hac ambiguitate vera scripserant, perijisse; qui falsa & erronea, superstites solos mansisse? Sexto, frustra Baronio, licet subtrito nomine, contradicit Geuoldus, Martinum Polonum omnium primum esse, qui septem Electorum meminerit. id enim negans, antiquiores, idem tradentes, nominare & sistere debuit; quod Geuoldus non fecit, nec facere potuit. Septimò, Albertum Stadensem Abbatem in anno 1240 Chronicon suum finijisse, atque adedò ante Lugdunense, sub Innocentio IV celebratum,

Con-

Concilium scripſiſſe, pariter erroneum eſt: perduxit enim illud ad minimum
uſque ad annum 1256, vti conſtat ex editione Witebergenſi anni 1608; ac
prætereà Gevoldus non probauit, perduxiſſe Albertum ſcriptionem ſuam
præciſè ad illud uſque tempus quo ſcripſit. Solent autem ſapiffime hiſtorici
aliqua ſcriptis ſuis inferere, quæ ad poſteriora tempora pertinent, non ad il-
la, quæ ſub manu illis verſantur. cuius generis, vt alios taceam, non pauca apud
Baronium in Annalibus occurrunt, etiam illa hinc inde inferentem, quæ
ſuo ſeculo paulò illuſtiora, quæque ad poſteros perennare, ſeculi, Eccleſiæ, &
humani generis intererat, contigiſſent. Longum ſit ſingula, quæ eiufdem no-
tæ reliqua ſunt, recensere & refellere. Ac pace doctiſſimi viri dictum ſit, ſoli-
diora & firmiora ſunt Onuphrij ac Baronij fundamenta, quàm vt à Gevoldi
reſpõſionibus vel in minimo commota & labefactata videri poſſint. Eiufdem
enim ſunt cetera omnia, quæ breuitatis cauſâ præmitto, ponderis, cum
paucis illis, quæ in ſpecimen produxi & diſcuſſi. Iam Auctores quod attinet,
quibus vititur ad ſtabiliendam ſententiam ſuam Gevoldus, illi ſex generum
ſunt, quorum nullum eſt quod Baronianæ ſententiæ quicquam noceat. Ad
primam claſſem, quo recentiores & à Martini Poloni malè intellecti, loco ſe-
ductos redege, pertinent Trithemius, Nauclerus, Egnatius, Irenicus, Platina,
Bonfinius, Wernerus Rôleuing, Auctor Chronici Noribergeniſis, Nicolaus
Cuſanus, Aluarottus; & ex parte Baldus, Albericus de Roſate, Auguſtinus
Triumphus Anconitanus, Marſilius Patauinus, Ptolemæus Lucenſis, S. Tho-
mas de Aquino, Auctor magni Chronici Belgici, Aquileienſia monumenta:
quibus omnibus tandem ipſe Polonus, qui alijs occaſionem errandi amphi-
bologicâ ſcriptione ſuâ dedit, adiſciendus videtur. Atque huius quidem no-
minatim meminerunt, illumque ſequi ſe profitentur, Lupoldus de Baben-
berg, & S. Antoninus. Secundæ claſſis ſunt impertinentes, & ad quæſtionis
ſtatum nil facientes, quæ continentur Conradus Vecerius, Iacobus Philippus
Porcius, Ioan. Stella, Bartholomæus Salicetus, Iacobus de Ardizone, Anto-
nius de Roſellis, Philippus Corneus, Aeneas Syluius, Bonifacius de Vitalia-
nis, Baldus (hic in plerique ſolemnem more ſibi ipſi contrarius, nec in hac
quæſtione multum ab ingenio ſuo) Franciſcus Zabarella, Caroli IV Bul-
la aurea, Bartolus, Ioan. Andrea, Henricus Rebdorffius, decretum electionis
Ludonici Bauari, literæ Clementis V ad Ducem Rudolphum, Alberti I Imp.
literæ ad Bonifacium VIII Papani, Diploma Rudolphi I, Albertus Argenti-
nenſis, literæ Electorum ad ſummum Pontificem poſt Rudolphi I electio-
nem datæ, eiufdem atteſtatio anno 1275 in Comitibus Auguſtanis facta, Ale-
xandri IV literæ ad Archi-Epiſcopum Moguntinum, Innocentij IV Decretalis,
Auctor Chronici manuſcripti tempore Friderici II cõpoſiti, Petrus de Vineis,

*Secundum
obiectum.*

Albertus Stadenſis, Henrici VI Diploma, Innocentij III Diploma ad Zarin-
giæ Ducem, eiufdem literæ ad Conradum Moguntinum Archi-Epiſcopum,
Friderici I confeſſio apud Radeuicum, Guntherus Ligurini Scriptor, Sigeber-
tus Gemblacenſis, Marianus Scotus, Annales Mediolanenſes, Dithmarus &
Adelboldus. Tertiam claſſem, ipſimet Gevoldo contrariorum, faciunt Mat-
thæus Paris, Arnoldus Lubecenſis, Abbas Vrſbergenſis, Auſturiarum Aqu-
cinctinum, Otho Friſingenſis & Anſelmus Gemblacenſis. Sub quartâ claſſe
continentur Amandus & Welbertus, de quibus mox ſeparatim dicitur. Præ-
ter recenſitos, quintam conſtituere claſſem fortè poſſint Matthæus Palme-
rius & Donatus Boſſius, qui præterquam quòd non de numero quicquam
definiunt, etiam Pannoniæ Principes in ſuffragia mittunt, tantùm abeſt vt le-
ptè eligendi actum reſtringant. Sexto loco numero testimonia aliquot, quæ
vel non niſi obiter, & ne locis quidem, vbi quærenda ſint, additis adducun-
tur, vel minùs plenè & periculoſè referuntur; quæ probare aliquid nequeunt,
donec clariùs & plenius indicentur, illaque ſub numeris 61, 63, 64, 67, 74, &
77, continentur. Exempli loco afferã illa, quæ num. 61, è Brovveri lib. 1. *Antiq.*
Fuldens. c. 16 producit. Verba Crantzij lib. 6 *Saxon. cap. 46*, pro ſe citat, prout à
Brovvero referuntur; ſed non addit, quod debebat, marginalia eiufdem Bro-
vveri notata, quæ illius testimoniij efficaciã eneruant. ita autem ad illa Crantzij
verba, Princeps Elector, Brovverus: *Nouitium & non eius cui γνώρισμα.*

*Tertium
obiectum.*

Tertium, in quo Gevoldum intentionis ſuæ fundamentum minùs re-
ctè poſuiſſe, in ſuperioribus dicebam, ſunt numeroſæ illæ Imperialium Di-
plomatũ ſubſcriptiones, ex quibus quid elicere voluerit, præſtat ipſiſmet ver-
bis eius referre; ad quid autem ſeruiant, breuibus ego poſtmodum ſubiun-
gam. *Manifestam quoque* (ita ſcribit pag. 84) *Electorum antiquitatem reddunt, &*
originem illorum, temporibus Henrici II Imp. vendicant Diplomata Regum & Impera-
torum. Quamuis enim retroactis temporibus eiufmodi regales ſiue Caſareas literas ſub-
ſcribere ſolerent aula Cancellarij, vice Archi-Capellanorum, quos pro arbitrio ſuo Caſa-
res Regeſq; ſacro ſcrinio præſciebant: tamen inſtitutis tandem Septem-viris, & ſanctio-
ne de eligendo Romanorum Rege in electione Henrici Sancti vſu receptã, deinceps per ali-
quot ſecula obſeruatum fuit, vt vel ipſi Electores ſeu Officiales Eccleſiaſtici, &c. ſeu vice
& nomine eorundem, aula Caſarea Cancellarij, eiufmodi literas, Diplomata ac priuile-
gia Caſarea regiaq; ſubſcriberent: Ac Moguntinus quidem, tanquam Germaniæ Archi-
Cancellarius, aut nomine eius, &c. Si Rex vel Imperator in Germaniã tunc ſubiſteteret,
Treuerenſis. Dicitur autem nequaquam poteſt, neque exemplis comprobari, à tempore
Caroli Magni vſque ad Orthonem III incluſiue, Archi-Capellanum eiufmodi Caſaris
Regiſve Romani, vno & altero exceptis, Archi-Epiſcopum fuiſſe vel Moguntinum, vel
Colonienſem, aut denique Treuerenſem; ſed officium illud pro libitu ac beneplacito ipſo-
rum

rum Imperatorum ac Regum concessum fuisse cuicumque illi vellent. Verum post Lat. m. de Septem-viris sanctionem, & Henrico sancto designato Rege Romano, distributa semel inter tres Ecclesiasticos Principes commemoratos officia fuere Electoralia; id quod ipsa praxis & ad nostra vsque tempora perdurans viridis obseruantia testatur. Hac ille; cum quibus tamen subscriptiones 78 subiectæ non vbique conueniunt. Etsi enim inter Archi-Capellanos, quorum nomine quinquaginta priores recensitæ literæ recognitæ sunt, vsque ad Imperium Henrici sancti exclusiue, ego non nisi vnum Coloniensem (Hildebaldū) hactenus reperiam; (reliqui enim, vt Hildebertus siue Hildegarius, & S. Bruno, atque etiam Treuerenses Radbodus, Rutgerus & Rupertus, à Gevoldo prætereuntur;) è solis tamen Archi-Episcopis Moguntinis sex ad minimum inferuntur, Luidbertus, Hildebertus, Fridericus, Wilhelmus, Hatto & Willigisus. Atque inde constat & euidens est, contrà quàm prædicti Auctori visum est, etiam ante S. Henrici Imperium, præterquam quod vnus atque alter Salisburgensium Præsulum intercurrat, ordinariè è Rhenensium Archi-antistitum numero, Imperij Archi-facellanum assumi consueuisse. Secundò probabile non est, à primi Othonis tempore & præfulatu filij eius Wilhelmi, deinceps arbitrarium fuisse, cuius Archi-Episcopalis Cathedræ præfulem quisque pro tempore Cæsar in Archi-Cancellarium assumere vellent; cum ex illis, quæ in superiori Tractatu, hac ipsâ de re, infallibili veterum diplomatum fide asserimus, satis probetur, ab illo tempore nullos alios in Imperij Archi-Capellanos assumptos fuisse, præter solos Moguntinos; donec deinceps institutis Italico & Gallico similiter hereditarijs & perpetuis Archi-Cancellariatibus, in partem istius sollicitudinis & dignitatis Colonienfis etiam ac Treuerensis adoptarentur. Tertiò verissimum est, quod suprâ dicebam, subscriptiones illas Gevoldum in probatione intentionis suæ nihil iuuare, sed potiùs ipsi aduersas & obstantes esse, planeque per eas verificari & astrui, quæ de initijs istorum sacri Imperij Archi-Cancellariatuum suo loco pluribus deduxi. Neque enim, vt Gevoldo placet, origines Germanici, Italici, Gallici Archi-Cancellariatuum, ab Othone III & Henrico II repeti debent; verum Moguntinus, iam inde ab Othone I, in genere se Archi-Cancellarium siue Archi-Capellanum scripsit, ac talis in Imperiali aulâ & Cancellariâ, continuâ & nunquam interruptâ serie, habitus est: Colonienfis autem Archi-Episcopus, sub IV. Henrico necdum Italicum Archi-Cancellariatuum tenuit; an autem sub Henrico V, vel potiùs sub Friderico I, illum hereditario iure consecutus sit; saluâ istâ, quam suo loco in medium protuli, coniecturâ, indecisum relinquo; quamuis illis, qui priùs præferent, contradicere non intendam: Treuerens denique, ante eiusdem Friderici tempora, Arelatenfis, id est, Burgundici regni

ci regni. Archi-Cancellariatum verifimiliter tenere nequijt. nec superfunt, vel saltè ab aliquo hætenus necdum producta sunt, quæ contrarium astruant & persuadeant, testimonia. nec hætenus, quod sciam, ex Diplomati-^{is} bus vel Auctoribus aliquid productum est, quod aureâ Bullâ Caroli IV multò antiquius sit; cuius generis Gevoldus inter inscriptiones suas vnicam refert num. 74. Superest iam vltimo loco expendere, quid tribuendum sit auctoritati & dictis citatorum à Gevoldo Welberti & Amandi; quorum illum Conradi II Capellanum, hunc Friderici I Secretarium facit, ac de electione Lotharii ac primis Friderici in Imperio actis scripsisse addit. Dicam prius de personis; deinde ijs quæ ex scriptis eorum excerpta proferuntur. Personas quod attinet, nullum dubium esse potest, nemini omnium vel antiquorum vel recentium Scriptorum prædictos Auctores, vni Gevoldo citatos, notos esse; apud neminem illorum memoriam & nomen extare; nec etiam post factum de illis à Gevoldo indicium vniquam prodijisse; aut vbi reperiantur, à quoquam indicatum esse. Altum de illis silent Trithemius *de illustribus Germaniæ viris & Ecclesiasticis Scriptoribus*, Possuinus *in sacro Apparatu*, Guil. Eifengrinus *in Catalogo testium veritatis*, Ioan. Gerardus Vossius *de Historicis Latinis*; ne quid dicam de Bellarmino *in Script. Eccles.* Gesneri, Simleri & Frisij *Bibliothecis*, alijsque Scriptorum & bibliothecarum Catalogis & Nomenclaturis. Acquirebat, ni fallor, negotij gravitas, vt, qui obscuros & omnibus ignotos Scriptores illos non tantùm allegare, sed etiam totius negotij cardinem in illis constituere intendebat, simul indicaret, vbi gentium isti extarent, è quâ bibliothecâ in lucè protracti essent; cuius deniq; fide illorû testimonia ciceret, penes ipsum vel alios reperirentur, ipsemet illos inspexisset, vel aliorum interuentu copiam excerptorum nactus esset. Nec attinet eâ de re pluribus se extendere. Miror interim virum doctissimum, qui Bauaricum Gevoldi Electoratum satis feliciter & magnâ laude post obitum eius defendendum suscepit, istorum etiam meminisse. Iam dicta illorum vt expendantur, stylus, ni fallor, vtriusque satis prodit, ab vno homine vtrumquæ excerptum esse profectum, de quo Critici paulò sagaciores viderint. Sed & ipsamet narrata eiu modi sunt, vt genuina necne sint, nimis pateat. Dicere igitur non vereor, quamuis liquidò constaret, fuisse & scripsisse illos, quæ sub nomine eorum edita sunt, nullam tamen eis fidem deberi. Primò enim, quis vnquam audiuit, aut apud quemquam Auctorem legit, solitos fuisse, vt Amandus scribit, è *Lombardiâ, Tusciâ, Ianuensi & alijs Italiae dominijs* ad Imperatorum electionem *Illustres Herodas* conuenire? Fieri aliquando potuit aliquos, vel spectandi vel alia negotia expediendi causâ, præsentis fuisse: Electioni interfuisse, & vnâ cum Germanicis Principibus, pro alicuius electione, apud Electores instituisse;

nemo

De Wel-
berto & A.
mando.

nemo scripsit, nemo legit aut vidit. Et pugnat omnino cum asserto Gregoriano decreto, quo, ut soli Germanici Principes eligant, statutum fuisse asserunt. Secundò, omnis historia testatur, antiquitus, usque ad Caroli IV Imperium, & decantatissimam illam, quam de Electione Imperatoris publicavit, Bullam auream, electiones fieri solitas in patentibus campis sub dio, non, ut Amandus scribit, *in arcano Curia regalis loco*; in quo Officiarios regni electionis negotio intendentes sedere facit. Exempla eius rei obuia & in promptu sunt, ac valde memorabile est, quòd, cum sub Innocentio IV, ut statim videbitur, ac à Baronio principe loco obseruatum est, quaedam circa personas & caerimonias formamque electionis innouatio introduceretur, ac inter cetera, tanquam *conclau* alicui Electores deinceps includi debere, ordinatio fieret; ne tunc quidem alibi, quàm sub aperto celo ac puro Ioue, locus caperetur. Sed nec ipsamet Aurea Bulla Electores cubiculo, diata, aut cœnaculo alicui, siue secretiori secessui, (Sacristia, quam vocamus, usus postmodum primùm introductus, videtur,) includit; ac in genere tantum Francofurtense oppidum deinceps in electionis faciendæ solemnem locum constituit & ordinat. Tertio, quid sibi vult, quòd alternatiuè, tanquam dubius & incertus, scribit, Officiatorum Imperij, quibus electio iam tunc, Friderici I Imperio incipiente, priuatiuè competisset, sex aut octo fuisse. Sed non difficulter causa sciri potest, quare in aliquibus non nihil errans introducat. Nam eodem pro quarto retulerim, quòd Lotharius Imp. quem Lutherarium nouè & peculiariter nominat, à Welberto scribitur sub Henrico V in Gallijs res magnas cum Imperatore gessisse; cum satis constet, expeditionem Henrici Gallicam, ob Wormatiensium rebellionem ac tumultum, progressum non habuisse. sed longum sit persequi singula. Totus vtriusque contextus, narrata ferè singula à reliquis, qui extant, historicis longè discedunt & plurimùm dissentiunt: ac propterea frustra est prædictus istos Care quouis obscuriores citans Auctor, quòd omnium aliorum sibi obstantium & contradicentium historicorum scripta & narrata ex Amandi & Welberti traditis explicari, restringi, & declarari debere contendit; quæ interpretationes plerisque in locis nimis violentæ sunt, nec possunt omnino ad aliquam harmoniam & consonantiam reduci noti ac celebrati Scriptores nostri, cum istis nouiter exclusis ac non nisi vni Gevvoldo proditis. Quintò, quid sibi vult, quòd Amandus Fridericum non alio cognomine quàm de Stauffa & Weiblingen designat, cum tamen certum sit auo patreque Sueuiæ Ducibus natum fuisse, eumque ipsum ante Imperium eiusdem gradus & dignitatis extitisse. Atque hæcenus de primâ quæstione dictum esto. Possit circa illam & hoc quæri, an in genere saltè, sub Gregorio & Othone, de Cæsareâ electione noui aliquid decretum & ordinatum sit? quod

A a

præter

2. *Quaestio.*
Cui adscri-
benda sit E-
lectorum
institutio,
si ad Gre-
gor. V & O-
thonem III
referenda
non sit?

præter alios ipsemet Baronius affirmare ac docere noscitur. Illud autem tum breuitatis, tum alijs ex causis intactum prætereo, vnum hoc cursim indicasse contentus, nullam me causam videre, cur credant Baronius alijque Gregorium V & Othonem III de Imperatoris electione quicquam statuisse, si Martino Polono eiusque sequacibus hac in parte fidi non debeat. Altera propositarum quaestionum erat, cui ergo accepta ferenda sit Electorum institutio, si ad Gregorium V & Othonem III, vt hactenus deduximus, non spectet? Ad hanc paucis respondeo, etsi primo intuitu valde videri possit probabile, quod in libello de Comitibus Imperij siue Imperatoris electione Onuphrius scribit, eundem illum Gregorium X, qui modum eligendi summum Pontificem interpolauit, & conclaue primus commentus est, etiam hanc alteram ad aliam redegisse formam; nec tempora valde ab inuicem recedant: esse tamen quæ hanc opinionem elidant & conuellant. Bellarminus enim diuersorum historicorum scriptis abundè Onuphrium refellit, ostenditque plures fide dignos Auctores ante Gregorij X Pontificatum, septem Electorum expressè meminisse. Ita igitur, aliorum hac de re iudicio saluo, sentio, de Septem-virali Collegio Electorum à nemine hactenus magis verisimilia ac probiliora in medium adducta fuisse, quam à Cardinale Baronio, *tom. 10. Annal. sub anno 996*, qui Innocentio IV attribuit, nixus testimonio Matthæi Paris. Monachi Angli, grauis & veracis, si quæ à Baronio notata sunt demantur. Historici, qui dictum Pontificem Maximum in Lugdunensi Concilio, anno 1245, decretum promulgasse scribit de faciendâ deinceps Regis Romani in Cæsarem promouendi electione, per certos ac paucos vtriusque ordinis Principes. Extant quæ Parisius hac de re vnicè refert *pag. 655 edit. Tigur.* & quidem in medijs Lugdunensis Concilij actis; vt nemo dubitare possit, verissima esse quæ Baronius asserit, quæque ipsius Matthæi verbis satis firmanur, in Concilio isto à IV Innocentio nouam Constitutionem & ordinationem factam, conclusam, & promulgatam esse, quomodo deinceps in Imperatorum electionibus procedendum esset. Sic igitur Auctor prædictus, cuius verba, vt tantò certius & infallibilis de omni re lector aestimare & statuere possit, & hic legi, pretio opere non caret.

Magna-

Magnates Alemaniae non tamen Electores Imperatorum.

- Rex Bohemiae.
- Dux Lothoringia.
- Dux Brunesvvikia.
- Dux Suavia.
- Landgravius Thuringia.
- Dux Lemburgia.
- Dux Carinthia.
- Dux Saxonia.
- Comes de Gelria.

Electores Imperatorum.

- Laici,
 - Dux Austria.
 - Dux Bavaria.
 - Dux Saxonum.
 - Dux Brabantia, qui & Louania.
- Prælati,
 - Archi-Episcopus Colonienfis.
 - Archi-Episcopus Moguntinus.
 - Salsburgenfis.
- Principales.

Isti ducentur in insulam quandam Rheni, & dimittentur soli in ea, & amovebuntur impes nauicula, & ibi tractabunt de electione Imperatoris, nec adueniet aliquis ad eos, donec omnes sint concordēs. Huic negotio præerit Archi-Episcopus Colonienfis, secundus Moguntinus, tertius Salsburgenfis.

His à Domino Papâ directâ est diligentissima admonitio, cum supplicatione, ut sibi alium Imperatorem eligerent, promisitq. eis sui & totius Ecclesie consilium & auxilium, & principio sub spe potioris successus, quindecim millia librarum argenti. Prauenit autem & præualuit Friderici dissuasio, qui eis, & maxime Duci Austria, vinculo affinitatis est confœderatus, vnde monitis aut precibus Papalibus Electores minime paruerunt. Hanc Parisij locum Baronius in Ecclesiasticâ historiâ versatissimus, quemque nec in Germanicis Antiquitatibus quicquâ ad argumentû pertinens, intactû & inexcussum reliquisse, locupletissimi annales eius irrefragabili documento sunt, inter omnes præcipuum & primarium inuenit, è quo de Septem-viralis Collegij origine certi aliquid eliceret; cui libens volensque subscribo. Ac quemadmodum tantus Auctor & vir sanctissimæ conuersationis, Sanctæ Apostolicæ Sedi, erga quam, si quis alius, optimè affectus eique tenerrimè deditus fuit, magis honorificum & gloriosum putauit, si de illis, quæ ad digna-

tionem & maiestatem eius pertinent, ea potius scriberet, quæ certis probatorum Scriptorum testimonijs, & solido fundamento niterentur, quam quæ vulgò sine sufficienti probatione spargerentur, & ex alicuius non optimæ notæ Auctoris malè intellectis narratis originem suam haberent, à ceteris omnibus antiquioribus vnanimiter & solidissimè refutata; ita confido nec mihi vitio verti posse, quòd eadem ratione, ad maiorem gloriosissimi Electoralis Collegij honorem, existimationem, & decorem, firmis potius & solidis, quam fluxis, controuersis & incertis insistere voluerim. Hac enim ratione, nisi nimium fallor, magis rerum veritati & Septem-virorum dignationi consulitur, licèt aliquot annis recentiores constituantur, quod non multum ad rem facit: quandoquidem, vt & in superioribus dicebam, etiam secundum hanc Baronianam sententiam, à quadringentis circiter annis viguisse reperiantur. Gevvoldus relato Matthæi loco quod opponat aliud non habet, quàm vt dicat, illum rerum Germanicarum non satis peritum fuisse: quod, ni fallor, alienè ipsi & impertinenter obijcitur. Nec enim prædicta ad res nostras propriè & principaliter pertinent; sed ea concernunt, quæ in generali Concilio, id est, totius orbis Christiani luce & speculâ gesta sunt: cuius generis quæ sunt, etiam ad vltimas terrarum, & remotissimas regiones emanare solent; nec vnius gentis aut populi alicuius propria sunt, sed ad omnes singulasque Christiani orbis & Apostolicæ obedientiæ prouincias ex æquo pertinent. Ac cum prolixè satis Lugdunensis illius Synodi acta ab illo referantur, quæ absque hoc esset, planè periissent, nec alibi præterea hætenus reperta sunt; nemo dubitare potest, pro vt gesta fuerunt, apud eum, vtpote publicorum monumentorum studiosissimum peruestigatorem, quorum etiam haud exiguam manum nullibi præterea inueniendam historijs suis passim inseruit, ea integrè extitisse: vt potius ingentes eo nomine ipsi gratiæ debeantur, quàm vt ignorantia, lapsus & erroris accusandus veniat. Nec est etiam in Teutonicâ historiâ tam rudis hic Parisius, vt videri vult Gevvoldus, quam plurimis locis Anglicanis rebus appositè & veraciter admiscet, idque diuersis experimentis, si locus pateretur & opus esset, facillimè probari posset. Difficultatem tamen fortè nonnemini videatur habere, quòd non illi in singulis à Matthæo ponantur Electores qui hodie sunt; id enim, ni fallor, inter alia ipsi obijcitur, ad conuincendum illum obiecti in historiâ nostrâ erroris. Quid alij iudicent, nescio; mihi quidem id vel præcipuum argumentum videtur, tunc temporis omnium primò, de restringendo Electorum Principum numero ad septenarium, cogitatum & decretum esse; eo que animaduerto ipsum etiam Baronium inclinare. Nec enim facilè in vna eademque tēpora initia rerū & perfectiones incurrunt & coincidunt. Mansit igitur postmodū, designatus tunc tēporis

nume-

numerus; in personis mutatio aliqua secuta est: cuius rei etsi causas & annū ignoremus, de re tamē & facto ipso dubitari non potest. Ingenuē autē etiā ipsemet Baroniū hac in parte fateretur, se plenius quæ deinceps cōsecuta sunt, necdum eruere potuisse, quando scribit: *A quonam autem, retento Electorum septenario numero, facta fuerit ista mutatio; num ab eodem Innocentio, vel alio aliquo ex Successoribus eius, hoc fatemur nos latere.* Subijcit tamen paulō pōst, num. 68, aliquam istius variationis causam: *Quod verò qui ab Innocentio electi Principes Electores, Dux Austria, Dux Bavariae & Dux Brabantia cesserint alijs, inde prouenisse videri potest, quòd magis cuperent eligi quàm eligere Imperatores, sicq; inter eligendos potius quàm inter Electores locum habere maluerint.* Hactenus Baroniū: possunt tamen etiā aliæ causæ interuenisse, quas ariolando curiosius inuestigare nil opus est. Non dubito autem aliquos, non tam ambitionis ergò, quàm molestiarum vitandarum & rēdij declinandi causâ, refugisse honorem, plus inuidiæ tunc temporis & periculi, quàm commodi & emolumentum secum trahentem, quiq; non tam gratiam & beneuolentiam apud vnum, quàm offensam apud multos causaretur. Et si verum est quæ de Officialibus Imperij ab alijs traduntur, verisimile sit, præteritos ab Innocentio Bohemum, Palatinum, Brandeburgicum, Austriam, Bauaro, & Brabanto cedere noluisse. Sed nec Tregerensem, ob antiquitatem Sedis & ius vetustissimum Primatūs Belgici, Salisburgensi locum dare dignatum esse, similiter probabile est. Quamquam quod de Bauaro & Palatino dixi, fortè paulō aliter se habeat: & videtur omnino validissimum argumentum, quo à parte Bauaricâ fulciri & defensari possit illa inter Geuoldum & Freherum disceptata controuersia, hinc formam, ac verè dici posse, iam inde è primauâ Electorū ordinatione, Electoratūs dignitatē Bauariæ, nō verò Palatinatū obtigisse, licet postea istis familijs connubio, vt fit, in vnam coalescentibus, statimque fraternâ diuisione denuo ex parte separatis, longo tempore, ac in tertium vsque seculum, penes Palatinam familiam resederit. Circa textum Parisij superius è Concilij Lugdunen-sis decretis relatum, adhuc dubium superesse videtur, dignum quod indiscussum non prætermittatur. Parisius enim non solos Electores recenset, sed illis reliquorum Alemanniæ Magnatum aliquot, qui Electores non sint, apponit, quod otiosè factum fuisse, dicendum non videtur. Quæri igitur potest, an sequentia verba: *Isti ducentur in insulam, &c.* de solis septem Electoribus, an simul de reliquis nominatis Principibus, non Electoribus, accipienda sint; ita vt tamhi, quàm illi, simul in dicto loco conuenire debuerint? Saluo aliorum iudicio, mihi non videatur absurdum dictu, si vtriusque ordinis Principes statuas simul congregari debuisse. Primò enim id videtur ex ipso contextu & connexitate colligi. Secundò, si propositum fuisset Parisio Procerum Ger-

maniae recensionem generalem instituere, non solum quos nominauit, sed & reliquos referre debuisset; cum multos praeterierit, parum vel etiam nihilo inferiores & infirmiores illis, quorum nomenclatorem egit: quales fuerunt Dux Pomeraniae, Dux Megalopolis siue Meklenburgi, Dux Meraniae, Marchio Istriae, Marchio Misniae, Comes Holsatiae, Comes Hollandiae, Cluensis, Iuliacensis, Montensis, Marchio Brandeburgensis, Burggrauus Noribergensis, Comes Luceburgensis, Anhaltinus, Badensis, ac alij multi. Videtur igitur illos solos è reliquis selectos producere voluisse, qui eadem Pontificis & Concilij ordinatione, qua Electores creati erant, praeliminari electionis tractatu habendo, simul destinati fuerant. Nam egregie haec declarantur, quod tertio loco dictum sit, ex illis quae scribit Albertus Abbas Stadenfis, septem Electores *ex praetaxatione Principum & consensu* eligere Imperatorem. Nam licet forte dici possit, istam praetaxationem potuisse per Electores cum Principibus institui, priusquam in insulam se conferrent; tamen quod de consensu additur, aliter accipi vix potest, quam ut ipsius electionis tempore illis praesentes adesse debuerint: maxime cum decreti textus habeat, quod nemo ad illos accedere debeat, donec concordēs sint. Posset tamen ex aduerso dici, non videri verisimile, omnes Episcopos & Praelatos Imperij ab illo praetaxationis actu fuisse exclusos: quod sine dubio dicendum erit, si Matthaei Parisij verba eo modo, quo fecimus, explicentur. Sed reponi vicissim potest, videri illorum partes hac in re tres Archi-Episcopos, qui tractatu interfuerunt, sustinuisse. Haec utcumque coniectando eruere tentamus, firmi aut certi aliquid de re obscura & confusa non definiētes. Sunt & alia, quae circa textum Parisinum strictim attingere placet. Duplicem refert Parisius Saxonum Ducem, unum inter Electores, alterum inter reliquos Principes; cum tamen illo tempore vnus tantum fuerit Saxoniae Dux, non, ut hodie, duae distinctae, nullo agnationis se inuicem vinculo attingentes familiae, uti sunt Wittebergica siue Electoralis, & Lavenburgica. Hunc nodum nisi vel ad librarij aut excusoris mendam, vel ad ipsius Auctoris errorem confugere liceat, non aliter sciam dissoluere, quam ut dicamus, per alterum Saxoniae Ducem, quem inter Principes non Electores refert, Marchionem vel Palatinum Saxoniae intelligendum esse. Nam de Brunsvicensi, & vetustis Saxoniae Ducibus, Otto, qui à Friderico II, decem ante Lugdunense Concilium annis, (anno 1235) isto & Lüneburgensium Ducis titulo in Ducum ordinem allecti & creati fuerant, accipi non potest; quos aequè ac alterum Parisius nominatiōem exhibet, in

Coloniensi Archi-Episcopo primas in electionis actu eiusque directorio partes Innocentius concedit: quae praerogatiua sine dubio Italico Archi-Cancellariatu honoris causā data fuit; licet Moguntinus, ut aurea Bulla & co-

mu-

munis veteris nouique temporis obseruantia testantur, loco cedere detrecta-
rit, ac fortassis nec ipsemet Colonienſis nouo honore, contra antiquiſſimam
Collegæ poſſeſſionem & iura notoria, vti voluerit. Quæri etiam poteſt, quæ
fuerit iſta Rheni inſula, de quâ Pariſius, vel potiùs Concilium loquitur? Ve-
riſimile autem eſt, intelligi illam, quæ eſt ſupra Confluentiam, haud procul
oppidulo Rens, in cuius viciniâ antiquitus Electores conuenire eſſe ſolitos,
ibidemque Rupertum Imperatorem electum fuiſſe, hiftoriæ loquuntur; ac
in hodiernum vſque diem, in ſiniſtrâ Rheni ripâ, in prato, illic ſuper eſt ſtru-
ctum è lapide Monumentum, quod vernaculè *Kayfers Stuell* vocant. Si cui
tamen magis videatur, eſſe inſulam, quæ iuſtra Moguntiam, ferè è regione Pa-
latij regalis & oppidi Ingelheim, Ringauia adiacet, in quâ Ludouicus Pius
Imp. obiit, cum illo pugnare nolim. Quamuis autem ſuprà è Baronio retu-
lerim, incertum eſſe, an ipſemet Innocentius, vel aliquis Succèſſorum eius,
in perſonis Electorum, in Concilij decreto nominatorum, illam quæ hodie-
que durat mutationem fecerit; valdè tamen probabile duco, ab ipſomet In-
nocètio, ſiue proprio motu, ſiue ad vnus alteriuſque inſtantiam, in hanc po-
ſtteriorem formam redactum eſſe hoc ſeptem-virale negotium: nam integro
nouennio poſt Concilium ſuperuixit & Albertus Stadenſis ſuprà citatus, qui
ſe ſub Fridèrico II vixiſſe & ſcripiſſe, ipſemet non vno loco prodit, illoſ ipſos
Electores qui hodie ſunt ad amuſſim enumerat pag. 215, vbi ſcribit: *Ex præſta-
tione Principum & conſenſu eligunt Imperatorem Treuerenſis, Moguntinus & Co-
lonienſis, & c. Palatinus eligit, quia Dapifer eſt; Dux Saxonie, quia Marſcalcus; &
Margravius de Brandenburg, quia Camerarius; Rex Bohemie, quia Pincerna eſt, non
eligit, quia non eſt Teutonicus.* Ex Alberto, vt videtur, hæc eadem refert Auctor
hiftoriæ de Archi-Epiſcopis Brèmenſibus apud Lindenbrogium. Poſtrema
autem Alberti verba Goldaſtus de iure regni Bohemiæ, alijsque refellunt;
quos prædiſſentientibus, nam nec contraria ſententia pluribus propugnato-
ribus caret, ſequi malo. Mutatio autem iſta, & nouarum aliquot perſonarum
loco quarundam priùs poſitarum ſubſtitutio, ſine notabili aliquâ contradi-
ctione, ac ſine ſtrepitu aut motu, in Apoſtolicæ Sedis honorem, facta videtur;
eamque vel præcipuam cauſam habeo, quòd de Electorum primæuâ origine
tam pauca aut veriùs nulla apud noſtros Scriptores reperiantur. Conten-
tiones enim, diſſidia & bellici apparatus, quæque illa vel præcedere vel ſequi
ſolent, præcipuam & ſolemnem ſubminiſtrant Hiftoriographis commentan-
di materiam. Ex prædeductis, vt hanc quæſtionem aliquando finiam, appá-
ret, quo colore Baronio, de origine Principum Septem-virorum veriſimilli-
ma omnium, quæ hactenus de illis haberi potuerunt, ſcribenti, rerum Ger-
manicarum ignorantia obiecta fuerit; cum vice verſâ multo iuſtiùs noſtro-
rum

rum hominum magnæ parti exprobari possit, quòd de rebus Ecclesiasticis, id est, Sanctorum Conciliorum vniuersalium decretis satis probabilia scribentibus, fidem adhibere tantoperè se difficiles præbeant, in illis præsertim punctis, de quibus apud domesticos Auctores silentium est. Ac tantò minùs sperari debuit Eminentissimum Cardinalem Baronium, si vixisset, & quæ Gevvoldus ex Amando & Welberto profert, legisset, mutatâ priori sententiâ in eius placita concessurum fuisse, quòd ipsemet Cardinalis Bellarminus, qui editionem Gevvoldinam superuixit & legit, licet priùs eiusdem cum illo opinionis fuisset, nihilominus in semel factâ retractatione, & Baronianæ elucidationis assensu constans perstiterit. Verba Gevvoldi hæc sunt pag. 145: *Quòd si monumenta VVelberti & Amandi ad manus Illustrissimi Baronij peruenissent, lapsus hunc, homini non Germano & Germanicarum rerum minùs gnaro condonandum non exprobrandum, pro suo candore emendasset.* Super sunt duæ de propositis quatuor Quæstionibus, quas breuissimè, utpote in superioribus bonâ ex parte iam discussas, expediam. Tertio loco quærebatur, an vno eodemque tẽpore Electoribus officia Imperialia & ius eligendi concessa fuerint, an verò diuersis? Hæc ex illis maximam partem resoluitur, quæ suprà de Archi-Cancellariarum & Electorum secularium officiorum origine dicta sunt. Ac certum habeo, Moguntini & Colonienfis Archi-Episcoporum Archi-Cancellatus antiquiores esse, quàm dignitas & præeminentia electorise facultatis: aliter autem, licet non omni ex parte exploratum sit, de Treuerensi cenfeo. De secularibus autem officijs res est paulò obscurior, nec habeo vel per coniecturam, quòd illâ de re affirmem. Expectandum igitur erit, an cum tempore ex Bambergico & lijsve Archiuis plenius & certius quid proditurum sit. Illud interim firmiter amplector, Electoratus non esse in familijs Septem-vitalibus ipsis Archi-officijs secularibus priores: uti nec de hoc dubito, officia Imperij in genere considerata, longè esse ipsis electoribus, quibus annexa sunt, antiquiora. Quarta quæstionis resolutione, an nimirum illis ipsis ab initio hæc dignitates & priuilegia Archi-officiorum Imperialium hereditario ac perpetuo iure collata fuerint, ab quorum posteris hodie possidentur, an verò ab alijs, demum ad illos deuenerunt, Saxone & Brandenburgico dempris? (horum enim initia satis clara & nota sunt) æquè inter abstrusa & minùs cognita numero; quâ de re, eâ ipsâ de causâ tacere consultius arbitror, quàm nudis coniecturis & diuinationibus aërem verberare. Quoad veteres autem vtriusque Electoratus prædicti possessores, quibus hodie eorum maiores successerunt; eadem res æquè ac in Bohemo & Bauaro incerta & obscura est. Igitur huius etiam quæstionis obscurum eandem quam præcedens lucem præstolatur; & ni Archiuorû adyta & abdita nobis opitulentur, inanis & frustraneus est omnis labor, omnis industria & curiositas.

CAPVT QVARTVM.

DE PRIMATV TRIVM EC-
clesiarum Metropolitanarum Germaniæ.

TRes reperio in regno Teutonico Metropoles Primatûs dignitate, partim antiquissimis, partim recentioribus, atque ad eò nostris etiam temporibus gaudentes, Treuerensem, Magdeburgensem, Moguntinam; sed in differentiâ triplici. Prima enim antiquitus hunc titulum vsurpauit, aliquot seculis verò illo abstinuit; secunda hodieque isto prædicato vitur & honoratur; tertia neque olim, neque nuper illud vsurpauit, cum tamen verè per omnem Germaniam, quoad dignitatis gradû & ordinem sessionis, primatum teneat; reliquorum Patriarchatus particulares fuerunt, ac etiam nunc sunt. Dicam de singulis ordine suo, factò à Treuerensi, vti antiquissimo, tractandi initio. Hanc Ecclesiam iam inde à plurimis seculis Gallia Belgicæ primatum tenuisse, ex ipsomet constat Canonico Iure; in quo *caus. 11, quest. 3, cap. 10.* Taugwaldus (rectius Thietgaudus, seu, vt apud Baronium, Theutgaudus) Primas Belgicæ Prouincia nominatur. Vixit prædictus Antistes tempore Lotharij Regis, filij eiusdem nominis Imperatoris, & à Nicolao I, an. 863, Archi-Episcopatu priuatus fuit. Quod igitur in Catalogo Archi-Episcoporum de Brunone, octuagesimo primo huius loci præfule, Merfæus ait, illum à Paschale 2 Pont. Max. *Gallia Primatem deputatum fuisse*, de confirmatione potiùs antiquissimi priuilegij, quàm notî Iuris elargitione intelligendum est. Eiusdem Primatûs Fridericus I Imp. in Constit. quâdam meminit apud Goldast. tom. 1 Imp. Const. pag. 265, vbi ita alloquitur eius temporis Treuerensem Antistitem, (Hellinum, structorem arcis Erenbreitstein, siue, vt D. Gelenius in antiquis literis inuenit, Petræ Eriberti;) *Igitur quia vos Primas estis cis Alpes, & cor regni, & metropolis illa vestra, Treueris, inquam, in dicitur, &c.* Commemorant eundem primatum Merfæus in *Catalogo*, & Lupoldus de Babenberg in *dedicat.* ad Balduinum Archi-Episcopum, præfixâ *Tractatui de Iuribus Imperij.* Mouent autem dubium præcitata Fridericiانا Constitutio, & à præcitato diuersus Merfæi locus, de terminis finibusque Treuerensis Patriarchatûs. Merfæi enim hæc verba sunt in S. Agricio, Episcoporum

* de quartâ
 Colonien.
 si vide in-
 frâ suo loco.

L.
 Treueren-
 sis. Prima-
 tus.

porum vigesimo septimo, vel, vt alij volunt, vigesimo quarto: Fuit hic primas Treuironum Archi-Episcopus ac totius Germaniæ primus Patriarcha. Verius autem est, Primatum istum ab hac Rheni parte non fuisse extensum; ideoque textum Canonici iuris, cui etiam Lupoldus prædictus inhæret, sequendum esse non dubitem. Nec enim Otho I Imp. à Sede Apostolicâ pro Magdeburgensi Archi-Episcopo Primatum obtinere potuisset, si Magna Germaniâ (ita Cisrhenanâ nostrâ antiquitus vocabatur) ad Treuericum Patriarchatum pertinisset. Igitur Merfæus de Primâ & Secundâ Germaniâ, trans-Rhenanis Romanorum Prouincijs, intelligendus erit, quas vnâ cum Primâ & Secundâ Belgicâ ad præfatum Treuironum Primatum spectauisse, nulla absurditas est dicere. Friderici I locutio nimis generalis est, & restrictionem desiderat. Cis Alpes enim, quæ non minùs Galliam, quàm Germaniam ab Italiâ diuidunt, plures præter Treuerensem fuerunt suntque hodiè Primatus; *Bituricensis* in Aquitaniâ, *Lugdunensis* in Celticâ, *Viennensis* in Allobrogibus, *Senonensis* in Galliâ Aquilonari, *Magdeburgensis* in Germaniâ. Initium & originem Treuerensis Primatus, vt audivimus è Crætopolio, ad S. Agritium, Magni Constantini coætaneum, qui prius Antiochenus Patriarcha fuerat, referunt; licet eius non meminerit in illis, quæ de ipso refert è *Pontificum Treuironum Catalogo* Auctor magni Chronici Belgici; Nec etiam magni videntur faciendâ, quæ Guil. Kyriander in *Annalibus siue Commentarijs Augusta Treuironum, parte 3*, contra communem doctrinam, de tempore cœpti huius Primatus disputat, qui Auctor in hoc & similibus, quarum partium fuerit nimium, prodit. Meminit Primatus Treuerensis etiam Serarius in *reb. Mogunt. lib. 1, c. 21*; vbi tamen improbat Beati Rheniani sententiam, qui *lib. 3 rer. Germ.* asserit, Moguntinum & Coloniensem Episcopos ante S. Bonifacium sub Treuerensi Archi-Episcopo fuisse. Nec addo hac vice de hoc plura, & audivissimè exoptans Christophori Brovveri de rebus Treuirenibus eruditissimum Opus, in quo, vt cetera, hanc materiam non dubito ab illo luculenter & plene pertractatam esse, propediem in lucem publicam ex immeritis tenebris protrahi. Ab aliquot autem sæculis intermisere Treuirensem Præsules titulo Primatis vti, contra ac si à Magdeburgensi, ad quem transeo. Hunc Archi-Episcopum Germaniæ Patriarcham siue Primatem esse omnes fatentur, ipseque solemniter in titulaturs, vt vocant, suâ profiteretur. De hoc autem primatu duo quaeruntur: 1. Quando cœperit? 2. Quò usque se extendat? De priori, circa originem eius, ita scribit Martinus Mertz Canonicus Ord. Præmonstr. & Cœnobitæ Rothensis in Suetiâ, qui an. 1628, occasione reliquiarum S. Norberti Magdeburgo Pragam translatarum, vitam illius Sancti, sub titulo Norberti Triumphantis, in lucem dedit, lib. 3, cap. 16: *In hac porro sacrâ expeditione, ubi*

2.
Primatus
Magdebur-
gensis.

Innocentio II Pontif. Max. & Lothario Imp. Norbertus, ob sanctitatis merita, Labo-
resq; pro Ecclesiâ Dei exantlatos, Primatûs honore tituloq; fuit condecoratus. atq; ad eod
Ecclesiâ Magdeburgensîs Primatum suum, quo inter reliquos Germaniæ Sacros Proceres
Principesq; eminent, Sancto Patri Norberto, eiusq; candido Ordini in acceptis referre de-
bet. Ita ille per errorem: multò enim antiquior est ista Parthenopolitani
Præsulis præeminentia, quod agnoscit alius ille Norbertinæ vitæ suæ Scri-
ptor, siue interpolator, quæ extat lib. 2. Bibl. Præmonstr. Is enim cap. 39 ita
scribit: *Et quippe Primatu, seu supremâ inspectione ac iurisdictione in omnes Germa-
niæ Archi-Episcopos, olim Otho Imp. nomine primus, de assensu & consilio Pontificis
Summi & Ravennatis Concilij, Magdeburgensem Ecclesiâ ornari fecerat, &c. De-
cretum istius Concilij de erectione Magdeburgensîs Metropolitanæ Sedis
refert Meibomius ad calcem Widikindi Corbeicîsis à se editi, pag. 108; in quo
tamen Primatûs nulla fit mentio. De eo tamen aliqua refert idem Meibomius
ex Chronico manuscripto Magdeburgensî, ut statim infra videbimus, vbi de
terminis Magdeburgici Patriarchatûs inquiritur. De eodem sequentia le-
gantur dicto cap. 39 vitæ Norbertinæ: *Vt ex literis Benedicti Pape VI, ad Ger-
maniæ Episcopos de S. Pilgrino & Passaviensî Ecclesiâ An. 973 liquet, vbi Albertus Ec-
clesiæ Metropolitanæ Magdeburgensîs Archi-Episcopus, primus Patriarcha Germaniæ
nominatur.* Dubitat tamen de hoc primatûs honore Crantzius, cuius locum
statim in sequenti quæstione, de terminis huius Primatûs, referam; illi enim
Ravennatis Concilij decretum, & Benedicti VI Pontificis privilegium igno-
tium fuit. Altera igitur de Parthenopolitano primatu quæstio, in quâ etiam
præcipuus nodus consistit, ipsos fines limitesque eius respicit; quæ tantæ vîs
fuit difficultatis Alberto Krantzio, ut inde ductâ argumentatione Primatum
hunc omnem in dubium reuocauerit: hæc enim eius verba sunt, lib. 3 Me-
trop. cap. 28: *Quomodo verò & unde consecuta sit hæc Ecclesiâ, (Magdeburgensîs)
ut Primas dicatur Germaniæ Archi-Episcopus eius, necdum comperi, sciens tamen non-
nullos Archi-Episcopos illi non cedere in honore. Nam Saltzburgeris cum eo contendit
de paritate, nec Archi-Episcopi Electores illi cedunt locum. Vnde ergo, & in quo Prima-
tum habeat, alicunde mihi ostendi velim.* Verùm non obstat ista Crantzij obie-
ctio, licet vera sint, quæ ille de tribus ad Rhenum Archi-Episcopis memorat.
Fines enim huius Primatûs, Germaniæ Magnæ (ita veteres, ut dixi, illam vo-
cabant) terminis continentur, adeoque Rheni ripas non transgrediuntur;
quæ causa est, ob quam prædictos ille non concernat & comprehendat. Extat
apud Meibomium excerptum Chronici vetusti Magdeburgensîs, in quo Mo-
guntinûs, Colonienis, & Treuerensîs Archi-præsules nominatim excipiuntur,
ijsque Magdeburgensîs non præfertur, sed exæquatur. Eius Auctor, nar-
rans Adelberti, eius loci primi Archi-Episcopi, factam à Ioanne XIII ordi-
nationem,*

nationem, reliquis hæc adiungit: *Et ipse nimirum dilectione communitus, xv Kalend. Nouemb. id est, in festo S. Lucae Euangeliste, ordinauit, & privilegio Apostolica auctoritatis sanxit & confirmauit, eum in omni ordine Ecclesiastico Primatum habere omnium Ecclesiarum Archi-Episcoporum, qui in Germania sunt ordinati: In Gallia quoque Colonienfi, Moguntinenfi, Treuerenfi Archi-Episcopis per omnia HONORE SIMILEM esse.* Ita ille; cuius postrema verba manifestissimè probant quod dixi: longè enim differunt, dignitate priorem, & honore similem esse; ac præterea per expressum ab inuicè distinguuntur Trans-Rhenani illi Archi-Episcopatus à Germanicis. Multum igitur à verò recedit prædictus vitæ Norbertinæ Auctor, quando scribit: *Est igitur Magdeburgensis Ecclesia præ ceteris Moguntinâ, Colonienfi, Treuerenfi, Salisburgensi, Bremensi, & Rigenfi Germania Archi-Episcopalis Ecclesijs, per vniuersam Germaniam iam olim honorata.* Salisburgensem autè quod attinet, probabiliter dici possit, si se non extendat ultra ripas Rheni Primatus antè dictus, eundè nec Danubium transgredi. Germania enim propriè & strictè sumpta, secundum vetustissimam prouinciarum limitationem, vtriusque illius fluuij decursu coercetur; nec magis ultra hunc, quàm illum se extendit, vti tum è Cornelij Taciti Germania, tum aliunde patet; cui accedit Crantzij supra relatus locus de Salisburgensis oppositione. Potius tamen arbitror, cum hæcenus, quod meminere, mihi repertum non sit quicquam, de speciali & expressâ Salisburgensis æquè ac Rhenanorum exceptione, si statuatur, Magdeburgensem Patriarchatum supra Iunauensem istum, iam inde à primariâ erectione se extendisse, nec minus hodieque se extendere; ac contentionem illam de sessione & præcedentiâ, de quâ Crantzius scribit, quæque in hodiernum vsque diem indecisa permanet, eo primùm exortam esse tempore, quo Salisburgensis perpetuo & hereditario iure Sedis Apostolicæ Legatus Natus fuit creatus; quod contigit sub Gregorio VII, in personâ S. Gebhardi, eius loci Archi-Episcopi. Vt enim Crantzij obiectionem effugiamus, necesse est aliquot Archi-Episcopos, & * duos ad minimû, nouo isti Primati subiectos fuisse; Salisburgensem nimirum & Bremensem; quibus postea temporis Rigenfis & Pragenfis accesserunt. Nam & hunc postremum huc referendum, & Germanicis accensendum esse, inde constare puto, quòd Bohemia Germaniæ pars sit: id enim acriter propugnat, & solidissime probat Goldast. *lib. 1 de Iuribus regni Bohem. per tot.* Cessat igitur obiectionum Crantzianum, & de veritate Parthenopolitani Primatus probabiliter dubitari nequit. Valdè autem verisimile iudico, vel ideo gratissimum fuisse Salisburgensibus Præsulibus Legati Apostolici Nati perpetuum & hereditarium honorem, quòd deinceps, hac gaudentes prærogatiuâ, Magdeburgicis gradu cedere non tenerentur. Satis enim constat de Latere Legatos non esse Primatibus

* hoc tamen
sequenti-
bus annis
non itz ac-
curatè at-
tentum
fuit.

matibus dignitate minores, licet in præsentem vsque diem Parthenopolitani-
 nus Iuuatienſi, utpote temporis antiquitate longe potior, cōcedere grauetur
 & abnuat. Atque hæcenus de duobus illis particularibus Primatibus per o-
 mnem Germaniam, cis & ultra prædictos fluuios sitam, se non extendentibus
 dixi. Antequam nunc ad Moguntinum veniamus, paucis inquiretur, an Co-
 lonienſis etiam prædictis annumerandus veniat? Agrippinatem enim Metro-
 polim, antiquitus etiam Primatiali dignitate ornatam fuisse, videtur Rupertus
 Tuitienſis tradere *lib. 1 de Offic. diuin. cap. 27*; citaturque is in hunc sensum à
 Serar. *lib. 1 rer. Mogunt. cap. 21*. Rupertus verba eà de re hæc sunt: *Sed Primatum
 Colonia Metropolis obtinuit, eà maxime causâ, quia Crescens prædictus, Colonia quo-
 que Apostolicam verbi Dei visitationem primus intulit.* Quia autem de hoc Prima-
 tu apud alios silentium est, ac verba Ruperti videntur dubij intellectus esse,
 manum de hac tabulâ in præsentiarum tollo, præstolans quid in Tractatu suo
 de *Prærogatiuis Archi-Episcopi Colonienſis*, cuius breui typis edendi spes facta est,
 hac de re publicaturus sit, Dominus Ægidius Gelenius Ecclesiastica Historiæ
 Germanicæ, ac in primis Colonienſis, egregius illustrator, cui ad perficien-
 da, quæ sub manibus habet, omnia felicia & dies longos voueo. Placet refer-
 re locum è literis Leonis IX, quibus Colonienſis Archi-Episcopi & Ecclesiæ
 priuilegia confirmat, quibus inter reliqua, quæ sequuntur, inserta sunt: *Sicut
 neminem Archi-Episcoporum tibi subycimus, ita sub nullo Primatu te agi decreuimus.*
 Cogitatum quoque ante secula aliquot fuit, de erigendâ Sede Bremensi siue
 Hamburgensi Metropolitanâ in Patriarchatum; superueniens autem ambi-
 tiosi hominis mors, ac fortè aliæ quoque difficultates, negotium illud suffla-
 minantes, irritos fecere conatus illos. Auctor enim Historiæ Archi-Episco-
 porum Bremensium ab Erpoldo Lindenbrogio editæ, postquam recensuif-
 set duodecim Episcopatus, in quos prouinciam suam partiri & extendere de-
 creuisset Albertus præpotens eius loci, tempore Henrici IV, Archi-præsul,
 ita subiungit: *Postremo autem in Hamburg aperte laborauit Patriarchatum efficere.*
 Idem totidem verbis tradit M. Adamus Bremensis, egregius Scriptor, ac ipſi-
 met Scafnaburgensi conferendus; è quo alter ille hæc sua, ut pleraque alia,
 mutuatus est, *pag. 57*. qui idem *pag. 49* de assentatoribus, & iuxta Æneam Syl-
 uium, *Placentinis* huius Antistitis, sequentia ponit: *Porro ita mendaces apud nos
 præualuerunt, ut vera dicentibus non crederetur, etiamsi iurarent. Talibus igitur per-
 sonis plena fuit domus Episcopi. Quibus accesserunt quotidie alij Gnathones, parasiti,
 sumniatores, & rumigeruli, quibus ea, quæ ipsi confinxerant, nobis placitura rebantur,
 iactabant sibi per Angelos reuelata, iam publice diuantes, Hammaburgensem
 Patriarcham (sic enim vocari voluit) cito Papam futurum. Sed de Moguntinâ
 Sede,*

Colonienſis
Primatus.Bremensis
Primatus.Mogunti-
nus Prima-
tus,
Sede,

Sede, quæ sola superest, verè affirmari potest, si qua sit in omni Germaniâ Ecclesia, quæ Primatialis dici mereatur, ante omnes hoc nomen dictam Protometropoliticam mereri. Quamvis vel in primis laudè maximâ vèhendi sint illius throni Archi-Antistites, quòd re ipsâ contenti, de inanibus titulis non admodum solliciti fuerint. Faciunt ad hanc rem, quæ supra pag. 31 scripsi, Moguntiam ab aliquibus Scriptoribus, antiquis pariter & recentioribus, modò *Francia*, modò *Germaniæ* per excellentiam *Metropolim* vocari, ipsamque loci Archi-præsulem à vetustissimo Scriptorè Witikindo Saxone *Summum Pontificem*. Eòdem pertinet Conradi Abbatis Urspergensis locus, qui etiam PRIMATVS expressam mentionem facit. Is tractans de Adelberto I, Archi-Ep. Mogunt. sic scribit: *His auditis Præsul Adelbertus, totam Saxoniam, vbi tunc manebat, commouet; & quia legationem Apostolicam ab ipso Papa dudum acceperat, hac auctoritate Pontifices & Principes istius prouinciæ, pro vtilitate matris Ecclesiæ frequenter conuocat: vbi vir eloquens & primatum in Cisalpinis partibus multiformiter tenens, ad defensionem totius Germaniæ Metropolis, animos omnium Catholicam obedientiam profitentium accendit.* Lambertus Schaffnaburg. sub anno 1073: *His accensus Archi-Episcopus Moguntinus, cui potissimum, propter Primatum Moguntinæ Sedis, eligendi & consecrandi Regis auctoritas deferebatur, &c.* Synodus Moguntina habita eodem an. 1073, sic incipit apud *Sebastianum Tengnagel*, Bibliothecarium Cæsareum, in Monumentis antiquis pag. 191: *Imperante super omnia æternaliter Regum rege Domino nostro Iesu Christo, & sub eo regnante temporaliter Serenissimo Henrico Rege huius nominis quarto, Venerabili quoque Sigefrido, Moguntinæ Ecclesiæ Primatè & Apostolicæ Sedis Legato, &c.* Plura huius generis congerere opus non est. Ipse enim Moguntini Archi-Episcopi in Collegio Electorali Decanatus, eiusdem rei probatio est; nec negare aliquis volet, omnium Germaniæ Principum esse primum, omniumque Præsulum maximum, qui inter illos, quos Imperij Primores sui corporis Primates agnoscunt, principem locum teneat. Extant literæ Principum Electorum ad Papam Benedictum XII, quas Freherus inseruit Chronico Henrici de Rebdorf, pag. 427: in illorum capite siue principio, Henricus Archi-Episcopus Moguntinus se vocat *Electorum Principum Decanum*. Hac de re testantur etiam Onuphrius Panuinius *de Comitibus Imp. cap. 7, pag. 117*, & Io. Paulus Windeck *de Electoribus Imp. cap. 22*. Hinc non conuocatio tantum Electorum ad Moguntinum pertinet: *Otho Fris. lib. 1 de gestis Frid. cap. 16*, & *Guntherus in Ligu.* sed etiam in electione Cæsaris ipsâ, primæ sunt eiusdè partes; qui antiquitus etiam votum ante omnes alios enuntiabat. *Otho Frising.* & ex illo, vt solet, *Guntherus*
in Li-

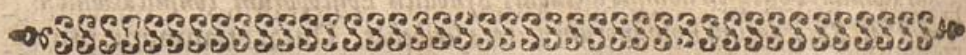
Decanatus
Electoris
Moguntini

in Ligurino; cuius loco posterioribus temporibus, Collegarū vota, ex Aureæ Bullæ præscripto, exquiri & recipi, suum deinceps vltimo loco reliquis adiungens. Atque hæc de Primatibus Germanicis sufficiant; quibus coronidis loco subiungo exempla aliquot Primatum extra Germaniam, & textum Canonici Iuris, de iure eiusmodi Primatum, e *Cap. conquestus 9, quest. 3.* quo potestas Primatum, vt inter limites se continere meminerint, satis arctè constringitur. *Primates enim, ait Nicolaus Papa, vel Patriarcha, nihil priuilegij habere præ ceteris Episcopis, nisi quantum sacri Canonis concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus contulit, desinimus: ita vt secundum Nicenas regulas, sua priuilegia seruentur Ecclesijs: præterquam si Apostolica Sedes aliquam Ecclesiam vel ipsius rectorem, quolibet speciali priuilegio decreuerit honorare.* Exempla autem primatum aliorum habemus omnium antiquissima in quatuor, post Romanum, vetustissimis in Ecclesiâ Christi Patriarchatibus, Antiocheno, Alexandrino, Constantinopolitano, & Hierosolymitano; de quibus Baronius alijque vetustiores Ecclesiastica historia Scriptores & Conciliorum Tomi consuli possunt. His quatuor postea Aquileiensis & Gradensis (hodiè Venetus) in Italiâ accesserunt. Hispaniarum primas Toletanus Archi-Episcopus est; antiquitus Bracarensis fuit, cum Toletum adhuc Mauri tenerent. Hinc olim inter Archi-Episcopos illos acres & diuturnæ de Primatu lites, quæ nec hodiè finita esse videntur; retinetque nostris etiam temporibus Bracara Primatus honorem. Paulus enim de Palatio Salazarius, magni inter Hispanos Theologos nominis, in Dedicatoriâ Commentariorum in XII Prophetas minores, Ioan. Alphonsum Menesium, Bracarensem Archi-Episcopum, appellat Hispaniæ Primatè: quo etiam nomine Henricū (postea Lusitaniæ Regem) Cardinalem, eiusdem loci Archi-præsulem honorat Antonius Vasconcellius. Gallia plures habet. Aquitaniæ Primas est Archi-Episcopus Bituricensis; cui longæ & molestissima lites desuper fuerunt cum Burdigalensi, vt in Catalogo Archi-Episc. Bituric. Ioan. Chenu legere est. Celticæ Primas Lugdunensis habetur; cui tamen pro vetustissimâ illarum urbium, iam inde à conditi Lugduni tempore, ad inuicem emulatione, Viennensis * saepe mouit status controuersiam. Sed & Senonensis Cathedra ab antiquo Primatus honore gaudita est; contra quam tandem, circa an. 1426, pro Lugdunensi in Parisiensi Parlamento, vt vocant, pronuntiatum est. Vide Ioan. Chenu in Archi-Episcopis Senon. De Treuerensi Archi-Episcopo dixi, cui, ni fallor, in Belgicâ, Rhemensis vel successit, vel additus est. Hic primus est inter Franciæ Pares, Regisq; inunctio, cuius honorificentissima prærogatiua est, ad illū pertinet. Rhemos vocat Strabo *ditissimarū & feracissimarū Galliarū Metropolitim.* Apud Anglos Cantuariensis fruitur primatus honore, cui tamen Eboracensis se olim acriter opposuit; apud Scotos

San-

* atque
huic vicif-
sim Ara-
latensis.

Santandreas Archiepiscopus; apud Hungaros Strigoniensis; Armachanus apud Hybernos. Daniæ Primatum ab Hadriano quarto olim obtinuit Archiepiscopus Lundenfis. Poloniæ Primatus ad Gnesnensem pertinet. Italia, quatenus Aquileiensi & Gradenfi non subest, non alium agnoscit, quàm summū Urbis & Orbis Pontificem, omnium ubiuis consistentium Primatum caput, & Patriarcharum Patriarcham. Orientalis Indiæ à Paulo IV Goanus constitutus est; in Occidentali Indiâ siue Americâ, ab eiusdem nominis Pontifice III, Mexicanus. Ad Primates etiam referendus videtur Moscuitarum Metropolita, licet Constantinopolitano Patriarchæ subfit; nam alicubi à Patriarchis Primates diuersos esse, licet communiter pro iisdem capiantur, vix dubium esse videtur.

CAPVT QVINTVM,
DE CANCELLARIIS S. ROMANÆ ECCLESIAE.

QVAM sit antiqua in Apostolicâ curiâ Cancellarij appellatio, necdum à quoquam, quod equidem cognouerim, proditum est; nec ego facile determinauerim, nisi quòd qualemcunque coniecturam infra sum prolaturus. Munus tamen ipsum illic quoque antiquissimam esse, dubio caret; ac parùm abest quin credam S. Hieronymum Damasi Papæ Cancellarium fuisse, quem in scribendis Ecclesiasticis epistolis adiuuisse, vitæ Scriptores non reticent, ac ipsemet sanctus vir alicubi fatetur. Maiori certè id verisimilitudine affirmatur, quàm quod ab aliquibus Ecclesiæ Romanæ Cardinalis fuisse asseritur; nisi quòd isto æuo tam Cancellarij, quàm Cardinalis appellatio necdum videatur vsu recepta fuisse. Hunc vetustissimis temporibus Notariorum Primicerium, ac deinceps Protoscriniarium dictum fuisse, probabile est. Vsurpata olim apud Romanam Ecclesiam ea nomina fuisse, ex Onuphrij Pantiniij libello, *de vocibus Ecclesiasticis obscurioribus*, & aliunde constat; ac testatur ille, se obseruasse, prædictum Primicerium aliquando Cancellarij munus obijisse. Sic apud Lindenbrogium inter Priuilegia Hamburgensia, Nicolai primi Diploma subscriptum reperitur, sequentem in modum: *Scriptum per manum Leonis Notarij, Regionarij & Scriniarij, &c. Datum Kalend. Iul. per manus Tiberij Primicer.* *Sancta Sedis Apostolica.* Postmodum inualuit, Cancellaria-

cellarium obeuntes Bibliothecarios vocari, eò quòd Pontificij armarij cura simul illis concredita esset; quo munere inter alios functi sunt Anastasius & Guilielmus, qui vitas Pontificum scripserunt. Sequentibus annis longo tempore utroque vsi sunt titulo, ut iunctim & Cancellarios & Bibliothecarios se scriberent. Intermisso deinde hoc posteriori, prior aliquamdiù mansit, donec & illi nouus, qui etiam nunc perdurat, Vice-Cancellarij succederet. De huius officio Panuinius peculiari Opere egit, ut ipsemet testatur, quod necdù vidi. De Cancellarij autem, secundum vetustum morem, munere sic scribit alibi: *Omniùm igitur Scribarum, Notariorum & Scriptorum Sacra Romana Ecclesia Princeps, Cancellarius vocabatur: quod munus diù in Ecclesiâ amplissimum fuit, & non nisi summæ auctoritatis Presbyteris, & sæpissime Episcopis, concedi solitum, &c.* Hic epistolæ Romani Pontificis nomine dictabat, Synodis Episcoporum consultationibus respondere, Sacerdotum Romanorum decreta scribere. Durat etiam nunc primaria illa dignitas, nec nominis imminutione ipsi rei derogatum est. Nam hodieque, post vnum summum Pontificem, maxima & honoratissima est Vice-Cancellarij in Curia præminentia. Pleraque tamen hoc tempore ad aliam formam reducta sunt, & ad Congregationes Cardinalium magnam iam partem curiales expeditiones & Papalia negotia pertinent: deinde dudum etiam ante erectiones Congregationum prædictarum, vel per Camera, vel Secretariæ viam, quarum neutra ad Vice-Cancellarij curam spectat, non pauca olim transisse reperiuntur, hodieque peraguntur: quibus de rebus consulendi sunt, qui de Romanæ Curie praxi scripserunt. Vice-Cancellarij autem officium in regimine Cancellariæ proprie consistit, ubi per bullata Diplomata negotia effectum suum consequuntur, eiusque subsunt iurisdictioni diuersa illa & compluria Officiorum Curialium corpora, *Scriptorum Apostolicorum, Secretariorum, Abbreuiatorum duorum generum, maioris nempe & minoris, ut vocant, Parc, Registratorum, Plumbatorum, Sollicitatorum literarum Apostolicarum, quos Ianizeros vocant, Correctorum earundem, Collectorum plumbi, Cancellaria Notariorum, &c.* Cur autem qui Cancellarius prius vocatus fuerat, postea temporis Vice-Cancellarij titulum assumpserit, causam reddit Zabarella in cap. Ne Romani. de Election. in Clement. quæ communiter à sequentibus Canonici Iuris interpretibus recepta fuit. Repudiat autem illam Gomezius ad regulas Cancellariæ in proæmio, & fabellæ loco habet, reddens hanc aliam; ideo nimirum isto dici nomine, quòd solus Pontifex in Ecclesiâ Dei Cancellarius sit. Hæc ratio si vera & subsistens sit, malè fecerint antiqui, apud quos ad annum Christi vsque 1187, Cancellarij nomen in ipsâ etiam Curia & Ecclesiâ Romanâ mansit. Magis igitur placet opinio Onuphrij Panuini, in Romanâ, non minus sacrâ quam profanâ, Historiâ versatissimi; cuius præmaturus in viridi æuo obi-

Nominis
Vice-Can-
cellarij in
Rom. Cur-
riâ ratio.

tus Ecclesiasticæ antiquitatis æstimatoribus perpetui luctus causa est. Is igitur Auctor in suâ de Pontificibus & Cardinalibus Romanis Epitome scribit, Albertum de Morâ Beneventanum tit. S. Laurentij in Lucina S. R. Eccl. Cardinalem, postea in Papatu Gregorium VIII dictum, ultimum fuisse omnium, qui Cancellarij appellationem obtinuerit. *In eius locum*, verba sunt Onuphrij, nullus Cardinalium factus est Cancellarius, nec aliquis susceptus, qui pro Cancellario ad tempus esset; sed Dominus Moyses quidam Lateranensis Canonicus Regularis, S. R. Eccl. Subdiaconus, ad id munus assumptus est; qui quod Cardinalis non esset, non Cancellarius, ut Cardinales se consueverant appellare, sed Cancellarij vicem agens dictus est; quia Cardinalis non erat: cum tamen re ipsâ ipso Cancellarij munere fungeretur, prouentusq; & regalia omnia Cancellarijs dari solita, à Pontifice haberet: Fuitq; hic primus, qui post longa tempora, cum non esset Cardinalis, Cancellarij Romane Ecclesie functus sit munere; antea enim non nisi Cardinalibus officium illud demandari consuetum erat, qui (ut diximus) cum non esset Cardinalis, non Cancellarius, ut Cardinales solebant, sed Cancellarij vicem agens dici voluit. Hinc Vice-Cancellarij origo manauit. Haftenus Onuphrius, qui ista refert sub Papâ Gregorio VIII; constat autem ex Constitutione decessoris eius Urbani III, eundem Moysen etiam sub ipso Cancellarij vices egisse. Bullarium Roman. tom. 1, pag. 30. Idem Panuinius in prædictâ Epitome, iam inde à Leonis IX Pontificatu, Cancellariorum, Pro-Cancellariorum, & deinde Vice-Cancellariorum seriem intertextit. Ac suspicari libet, cum non altius illos repetat, sub eodem S. Leone, aut veriùs decessorū eius proximorum aliquo, Clemente II aut Damaso, (certè Petrus Diaconus sub hoc posteriori Cancellariatum obijisse reperitur) primitus introductum fuisse Cancellarij nomen; rem ipsam enim longè antiquiorem esse quis tandem neget? Nil tamen hac de re pro certo & firmo temere affirmauerim. Reperio enim apud Lindenbrogium, inter Priuilegia Hamburgensia, Leonis quarti literas, his verbis subscriptas: *Data per manum Stephani Cancellarij Sancte Romane Ecclesie.* Amplius igitur deliberandum censeo; aliàs fortè certiora proditurus. Sed quicquid sit de Cancellariatu; illud quidem satis exploratum, quod idem Pontifex S. Leo IX, Hermannum II, Archi-Episcopum Coloniensem, S. Rom. Eccl. Archi-Cancellarium creauit. Id constat è Bullâ Apostolicâ prædicti Leonis; quam in vetustis Ecclesie S. Seuerini Colon. tabularijs inuenit, indeque transcripsit, ac perhumaniter mihi communicauit Dn. Agidius Gelenius indefessus antiquitatum tum matris Ecclesie, tum patriæ Germaniæ indagator & vindex, quæ inter reliqua illius Ecclesie Priuilegia, sequentia continet: *Confirmamus quoque tibi per hanc præceptionis nostræ paginam, Sancte &*

Aposto-

Archi-
Episcopus
Colonienf.
S. R. Eccl.
Archi-
Cancellarius.

Apostolicæ Sedis Cancellaturam, & Ecclesiam S. Ioannis Euangelistæ ante portam Latinam: vt te Petrus Cancellarium habeat, Ioannes hospitium præbeat. Quod autem de Cancellaturâ & Cancellario ait, de Archi-Cancellariatu intelligendum esse, clausula istius Diplomatis probat, quæ hoc modo se habet: *Data Nonas Maij, per manus Friderici Diaconi, S. Romanae Ecclesiae Bibliothecarij, atque Cancellarij, vice Domini Hermannii Archi-Cancellarij, & Coloniensis Archi-Episcopi, anno Domini Leonis IX Papæ IV, Indictione quintâ.* Fuit S. Leo Archi-Episcopi huius consanguineus, vt ex archiuis præfatus Gelenius obseruauit; quæ fortè inter alias causâ fuerit prolixioris istius exhibiti fauoris; voluntque sororem eiusdem Papæ fuisse Gepam Nouesiensem Abbatissam, quæ S. Quirini Martyris reliquias ad Ecclesiam suam detulit. Duo autem videntur circa prædictum Leoninum Diploma quæri posse. 1. An à Leone, vel præcedentium Pontificum aliquo, Coloniensis Ecclesia primitus Archi-Cancellariatum illum obtinuerit? 2. An personalis illa gratia fuerit, vel perpetua, & ad successores prorogata? Primum quod attinet, videtur dubium facere vocula **confirmamus**: ita vt dicendum sit, veteris potius Prærogatiue stabilimentum, quàm noui largitionem fuisse. Magis tamen placet, potius à Leone, quàm quoquam alio cœpisse, propter illa, quæ iam dixi; & quòd de priorum Pontificum aliquo vix suspicari quid tale possimus. Ac respicit fortè Leo, quando se confirmare Archi-Episcopo Hermannio Cancellariatum Ecclesiae scribit, ad suam ipsius potius gratiam, anteriori tempore desuper indultam. Eodem enim anno, quo Papa creatus fuit, post Pentecostea venit Coloniã; vt absurdum dictu non sit, tunc præsentem præsentem hæc & alia concessisse, quæ postea Romam veniens, maioris firmitatis ergò, in solenniori formâ denuo stabilauerit. Fuisse autem iam tunc Archi-Cancellarium ante hoc, quod retuli, Leonis priuilegium, ex subscriptione, infra positâ, quæ in Conciliorum Tomis extat, euidens est. Ad alteram quaestionem sine hæsitacione aliquâ respondendum est, licet ipsum Leonis Diploma expressè id non dicat, non pro solo tunc temporis Agrippinensium Archi-præsule Hermannio, sed in vniuersum pro omnibus simul Successoribus eius in perpetuum, Archi-Cancellariatum concessum fuisse. Refert Kyriander *par. 11. Commentariorum de Augustâ Treuirorum*, Diploma confirmatorium Victoris II Papæ, quod ita subscriptum est: *Datum die vii Kalend. Maij, per manus Arebonis Diaconi, vice Annonis Sancto Romanae & Apostolicæ Sedis Archi-Cancellarij, sanctæ Coloniensis Ecclesie Archi-Episcopi, anno 3. Domini Victoris Papæ 2, Indictione 10, mense Aprili, die 25.* Præterea auctor mihi est prædictus Dn. Gelenius, Ciacconium, (ipsum enim hunc Auctorem necdum vidi) non vnâ, sed centum

S. Anno
Colon. Ar.
chi-Episco-
pus, S. Rom.
Ecc. Ar-
chi Can-
cellarius.

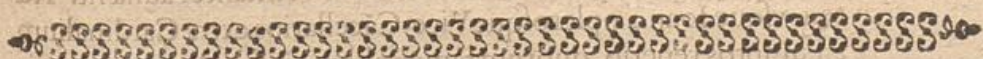
vicibus idem dicere, & exempla Papalium Diplomatum referre, quæ vice N. Coloniensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij subscripta & recognita fuerint. Tomo Concil. 3, part. 1, edition. Colon. Biniana pag. 205, in Appendice literarum Leonis IX, num. 4, extat epistola eius ad Salernitanum Archi-Episcopum hac subscriptione: *Datum xi Kalend. Augusti, per manus Friderici Diaconi, Sanctæ Apostolicæ Sedis Bibliothecarij & Cancellarij, & Domini Hermannii Coloniensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij. Anno Domini Leonis IX Papæ tertio, Indict. 4.* Præter Diplomata, etiam ex Historicis testata sunt, Coloniensis Ecclesiæ, hæc tum Archi-Cancellariatûs, tum Presbyterorum Cardinalium priuilegia. Wibertus enim Archi-Diaconus, antiquissimus Historicus, in vitâ S. Leonis IX, cui coæuus fuit, hac de re sequentia refert; quæ propterea etiam appono, ne quis dubitet Leonis potius quàm alterius alicuius Pontificis beneficio, istis præminentijs donatâ esse Agrippinâ, & quidê primitus secundâ eius in Germaniam profectio; ter enim intra Papatûs sui quinquenniû Teutones suos inuifit: *His sanctis insudans studijs, antiquam repetit patriam, suscipiturq; à totius gentis Nobilissimo atque Reuerendissimo Archi-Episcopo Herimanno apud Coloniâ, CUIVS PETITV concessit Dominus Papa hoc Priuilegium Sedi Ecclesiæ Coloniensis, vt ad altare S. Petri septem Presbyteri Cardinales quotidie diuinum celebrarent Officiû in sandalijs. Dedit ei quoq; officium Cancellarij Sanctæ Romanæ Sedis, EIVSQVE SUCCESSORIBVS, tribuens illi Ecclesiâ S. Ioannis ante portam Latinam.* Teutonici igitur Pontifices usum Cancellariorum in Romanam Ecclesiâ vel introduxisse, vel certè frequentiore & magis celebrem illic fecisse videntur; antea enim communiore appellatione Bibliothecarij, vt dixi, maximam partem longo tempore vocabantur. Ac fortassis obseruatione dignum sit, quod ista appellatio, postquam Sedes Apostolica Italicis restituta fuisset, à diuersis proximè in illâ dignitate succedentibus intermissa fuerit. Tomo 3 Concil. par. 1, pag. 223, Nicolai II literas ab Humberto Syluæ Candidæ Episcopo ita subscriptas legimus: *Per manus Humberti, &c. Episcopi, & Apostolicæ Sedis Bibliothecarij.* Errat igitur Onuphrius, quod in transcurso monere liceat, quando scribit, Nicolaum II sine Bibliothecario fuisse. Ibidem pag. 261, Gregorij VII Constitutionem sequentibus subnotauit prædicti Humberti Successor: *Ego Petrus Cardinalis Presbyter & Bibliothecarius S. R. E. interfui & subscripsi.* A multo tamen iam tempore distincta sunt Cancellarij & Bibliothecarij officia; nec minùs hoc, quàm illud è Cardinalium Collegio, & quidem præ reliquis doctissimorum alicui committitur. Olim etiam alij admitterebantur, è quorum numero fuerunt Platina, Raphaël Volaterranus, &c. E Purpuratis Guilielmus Sirletus, M. Antonius Amulius, Antonius Carrassa, Cæsar Baronius, Scipio Cobellucius, alijque hanc Spartam ornandam

fulce-

fulceperunt, ac insigniter excoluerunt. Sed ad Cancellarios reuertor; quorum omnium primos recenset Panuinius sub nono Leone, Petrum & Fridericum Lotharingum; quorum vtrumque Diaconum Cardinalem vocati prætermittit autem, qui inter vtrumque medius fuit, *Vdonem Tullensem Primicerium*, quem refert Zyllesius in Diplomatum S. Maximini num. 23; (primicerius illic corruptè legitur) vnde suspicari quis possit, nec reliquos duos Cardinales fuisse. Petrum certè nec apud Biniam in Tomis Conciliorum; nec apud Chapeauillium in Notis, siue additione ad Historiam Leod. tomo 2; nec à Kyriandro in Commentarijs Treuerensibus aliter, quàm simpliciter Diaconum vocari reperio; idemque obtinet de Friderico: vt suspicari quis possit, isto seculo Cardinalitium titulum necdum Presbyteris cum Diaconis communem fuisse. Nam & aliàs plurimis, tum Conciliorum, tum Papalium Diplomatum vetustis subscriptionibus eadem sententia stabilitur; quorum paucas in medium proferam. Igitur ita videre est in Concilio Romano, sub Ioanne XV, an. 993 habito, in quo de S. Vdalrici Canonizatione actum est; tom. 3 Concil. part. 2, edit. Biniana, pag. 163: similiter in Concilio Lateranensi sub Paschali II, an. 1112, in quo Henricus V Imp. anathemati subiectus, & concessio inuestiturarum, tanquam per vim extorta, reuocata est. ibid. pag. 445. Circa hoc autem tempus vsus, qui hodieque obrinet, inualuisse videtur, vt Diaconis quoque Cardinalitius titulus adscribatur. Eiusdem enim Paschalis Papæ Constitutio, quâ Lateranensem Basilicam Canonicis Regularibus concedit, extat in Bullario Rom. tom. 1, pag. 16, à Cardinalibus subscripta; inter quos Diaconi quoque, non minus ac Presbyteri, Cardinales vocantur. Fortè igitur dicendum sit, non minus Diaconos ac Presbyteros antiquitus, quàm posterioribus seculis, nostroque hoc tempore, Cardinales fuisse; sed non æquè illis, quàm his promiscuè istum titulum adscribi consueuisse. Eius rei sequentia etiam veterum Papalium Bullarum fragmenta præbebunt documentum; è quibus eadem operâ constabit, non solam Ecclesiam Romanâ prisco illo æuo, sed & aliquot alias insigniores Metropolitanas ædes, Cardinales suos ex speciali Sedis Apostolicæ indulgentiâ habuisse. Refert Meibomius narrationem vetustam foundationis Metropolis Magdeburgensis; quâ inter reliqua Priuilegia eidem indulta, etiam hoc sequentibus verbis continetur: *Præterea duodecim Presbyteros, septem Diaconos, viginti quatuor Subdiaconos Cardinales, ad morem S. Rôm. Ecclesiæ ordinare, qui ad principale altare ministrantes, quotidie, excepto ieiunio, Dalmaticis, festis verò sandalijs uterentur.* Ita illic: nec iam longiùs euagabòr in excutiendis quæ de more Romanæ Ecclesiæ, circa numeros cuiusque generis Cardinalium prædictos, ac præcipuè de Subdiaconis Cardinalibus refert, alio fortassis loco trutinanda: fateor interim me de

Cardinalibus Subdiaconis præter hunc locum, necdum apud alios quid reperisse. Priuilegium Papæ Leonis IX, Coloniensi Ecclesiæ concessum, cuius in superioribus memini, inter cetera hæc habet: *Concedimus etiam atque perpetuo largimur, vt maius altare Ecclesiæ tuæ Matris Virginis honori dedicatum, & aliud ibidem Apostolorum Principi addictum, reuerendo ministerio procurent septem idonei Cardinales Presbyteri, Dalmaticis induti; quibus etiam cum totidem Diaconibus & Subdiaconibus ad hoc ministerium prudenter electis, vt sandalijs vtantur concedimus & constituimus.* Differentia vtriusque relati loci, præter numeri discrepantiam, in hoc præcipuè consistit, quod Leoninum Diploma Diaconos & Subdiaconos non vocet Cardinales, quorum vtrumque reperitur in Magdeburgensi. Sed abrumpenda tandem est occasione Diaconorum Cancellariorum facta euagatio. A tempore igitur suprædicti primi Rom. Eccl. Vice-Cancellarij Moysis, longo tempore ad illud officium promiscuè vel Cardinales, vel alij assumpti sunt, quos ordine suo in Onuphriana Epitome legere est. Ac quidem proximi illius Successores duo, vterque Cardinales fuerunt, vocaturque *Pro-Cancellario* reliqui *Cancellarij vices agentes* dicti sunt, vsque ad Honorij tertij Pontificatum; sub quo Rainerius de Castro veteri Canonicus Regularis & Prior. S. Fridiani Lucensis, primus fuit, qui commodiori vocabulo *Vice-Cancellarius* dictus fuit, veteri *vices agentis* dimisso, quod tamen postquam in Antiochenum Patriarcham consecratus esset resumpsit; Successoribus autem eius in præsentem vsque diem prius illud & recentius constanter adhaesit. Ad tempora autem vsque Ioan. 22, plerosque Vice-Cancellarios extra Cardinalium Collegium adsumptos reperio, quorum tamen aliqui eiusmodi promotionis occasione & adiumento ad purpuram ex post facto vocati sunt. E Cardinalibus fuit Hugo de S. Caro Ord. Prædicat. notissimus Bibliici textus interlinearis Glossator. A ducētis autem circiter annis hæc Vice-Cancellariorum Apostolicorum successio est. A Pontificatu Calixti III, Rodericus Borgia nepos eius è sorore hoc officium tenuit ad an. vsque 1492 quo & ipse Papa creatus est, per annos ad minimum triginta quinque. Successit illi Ascanius Sfortia, præpotens & ipse inter purpuratos & præcipuus Alexandrinæ electionis auctor; cui sub Iulio II, Galeottus Franciottus de Ruuere successit, Pontificis è sorore nepos, idemque sedente adhuc auunculo morte fratri vterino Xylto Garâ de Ruuere locum fecit. Hunc sub Leone X, Iulius Medices patruelis Papæ excepit, à quo in locum Hadriani Cathedram Apostolicam conscendente, Pompeius Columna conciliati Papatûs præmium Vice-Cancellarij dignitatem obtinuit. Hoc sub eodem Clemente viam vniuersæ carnis ingresso, ad Hippolytum Medicen Clementis agnatum, (genitus enim fuit patruelis eius, Iuliano Leonis X fratre,) Pontificio dono transfuit. Hippolytus anno 1
Ponti-

Pontificatus Pauli III, Christi 1535, veneno perijt, & Pontificis è filio nepotem Alexandrum Farnesium successorem accepit; qui diutius quàm quisquam alius Papalibus Cancellis præfuit, per annos circiter quinquaginta quatuor: tantæ, quamdiu in viuis egit, in Curiâ Rom. & Cardinalium Collegio potentie & auctoritatis, vt audita morte eius, Sixtus V, sub quo tandem defecit, exclamauerit: Nunc deinum se Pontificem esse. Huius viri, inter cetera, illustriora monumenta sunt, Caprarolæ magnificentissimum in eâ Tusciæ parte Palatium, quæ S. Petri patrimonium dicitur; & augustissimum Romæ Patrum Soc. Iesu templum, in quo etiam mortui ossa cubant. Obijt autem an. 1589, 6. Non Mart. & Sixti è sororis filiâ pronepos, decessori homonymus, Cardinalis Montaltus, vacantem morte eius locû occupauit; quem etiam multis annis tenuit, ad annû vsque 1623, quo viuere desijt, statim post Urbani VIII, qui hodiè Ecclesiam Christi moderatur, electionem. Successit illi Franciscus Cardinalis Barberinus Suae Sanctitatis è fratre nepos, isq; dũ hæc scribo superest. Cùm enim hæc Vice-Cancellarij dignitas maxima sit, & proxima in Curiâ post Pontificiam maiestatem, non faciliè cuiquam alij, quoties vacat, quàm Pontificum nepotibus ad illam aditus patet: Ac satis præterea memorabile est à tribus vltimis, licet qui hodiè est necdum ita diù præfuerit, ultra centum annos detentam esse. Omnes enim admodum iuuenes, ac potissimam partem statim sub assumptæ purpuræ primordia fuerunt promoti.

CAPVT SEXTVM.

DE EPISCOPIS, VARIORVM
Regum, & Principum Cancellarijs.

Quoniam Germanici Imperij Cancellarios, ad vsque tempora Caroli V, id est, scissam per exortas eo tempore sectas Teutonium, ex Ecclesiasticorum ordine omnes ferè allectos fuisse superiori Tractatu vidimus; quid noceat paucis indicare & ostendere, idem superioribus seculis per omnia ferè Europæ apud Christianos regna, vniuersalis & tralatitij moris fuisse? Nam & hodiè plerisque in locis idem obtinet, vt de Gallia, Polonia, Hungaria, &c. mox videbimus; nec fuit antiquitus frequentior ferè & certior ad insulas & tiaras sacras, quàm per hosce aulicæ industriæ gradus conscensio. Ac quod attinet Seculares in Germaniâ Principes nostros, passim inuenias, nihil illis iam ab anti-

ab antiquo, ex quo magnificentiâ glifcente, Cancellariorum operâ vti cœperunt, magis curæ & in votis fuisse, quàm vt illos Consilij sui Primicerios, tanquam emeritæ militiæ donatiuo honorantes, ad vacantem aliquam in viciniâ Cathedram, studio & gratiâ suâ eueherent. Nam nec grauiſſimas cum potentibus, adeoque ipsismet Summis Pontificibus inimicitias eo nomine exercere formidârunt; vti in præcedentibus de Sigismundo Austriaco Tyrolensi regulo, eiusque Cancellario Leonardo Wisnair, electo Brixinensium Episcopo, & detonantibus contra vtrumque Pij II fulminibus cognouimus. Nec spiffiùs fortè alicubi huius generis Præsules, eorumque incathedrationes, vt ita vocem, occurrere crediderim, quàm in istâ Inalpinâ veterum Sabionensium Sede. Inueniuntur enim in eius Ecclesiæ Episcoporum Catalogo Vdalrici duo, secundus eius nominis ac tertius; quorum ille Leopoldi iunioris Ducis Austrij, hic Putschius cognomine, è Suetiâ Donauerdâ ortus, Friderici, agnati eiusdem, Sigismundi patris Cancellis præfuerunt: illorumque Successor illic fuit Georgius, qui eodem honore apud Albertum II ac Fridericum III Imp. functus est. Illis antiquiores fuerunt Ioannes à Platzheim Bohemus, LVI in ordine, & Ioannes Schaldefman Lentzburgenſis Sueuus, LVIII eius Sedis Episcopi, è quibus hic Gurcensem priùs Ecclesiam rexe- rat. Rudolphus IV Austriacus hoc Cancellario vsus est, meminitque eius præter Hundium in *Metropoli*, etiam Gevoldus de *Septem-viratu pag. 113.* Addo recensitis Fridericum, Leopoldi à Suitensibus cæsi Protoscrinarium, qui priusquam Brixinam transferretur, eâdem, quâ illic, Austriæ domûs præpotenti gratiâ, Curia etiam in Rhætis pastorale pedum tenuerat. Nam hæc quoque Sedes non hunc modò, sed & alios dictorum Principum clientes ac ministros, suos accipere & agnoscere Dominos dignata est; è quorum numero se offerunt, præter iam dictum Fridericum à Neutzingen, LXIV eius loci antistitem, illius Successor Ioannes quem ex eodem ordine Albertus sacro eius loci Collegio feliciter commendauit & promouit. Secutus ibidem est in ordine Præsulum LXX Leonardus, æquè ac recensiti Habsburgicæ stirpis Principum à Cancellis, qui ijdem alibi quoque, in obtinendis suorum sublimationi Ecclesiasticis dignitatibus, gratiosi fuerunt. Nam præter Vdalricum, Pataviensis, ad Danubij & Oeni confluentem, Ecclesiæ Episcopum, quem Duces Austriæ veteres è S. Leopoldi profapiâ è Cancellario ad sacra militiæ ducatum euexerunt; Constantia quoque inter suæ Sedis Præsules, in ordine LXII numerat Ioannem Windloch Schafhusensem, Alberti Claudi Cancellarium: ac Tridentum post obitum Vdalrici à Lichtenstein, an. 1505, Septemb. mense Episcopum accepit Georgium à Neideck Austriacum, vtriusque Iuris Doctorem, ac Archi-Ducatûs Austriæ Cancellarium. Nec tantum Austriaci,

Auftriaci, led & alij nostrarum partium Principes, Bauari, Saxones, &c. hac in parte erga suos officiosi fuerunt. Ioannis Bauariæ Ducis Monachienfis Cancellarium, Sixtum à Tanberg, Frifinga Pastorem allegit; factumque idem petente & obtinente Georgio Duce eiusdem gentis, de Georgio Maurkircher, à Patauiensi ad Danubium Cathedrali Capitulo. Inter Merfburgenses ad Salam fluuium Antistites, Nicolai de Lubeca sat celebris superest memoria, qui fuerat Friderici, suæ stirpis & nominis primi Saxoniz Ducis & Electoris Cancellarius, progenitoris eius, quæ hodieque Septem-viratûs & amplissimarum ditionum heres ac domina est, Serenissimæ familiae. Ex alterâ eâque vetustiori Saxoniz Ducum stirpe, quam à gentilitiâ primariâ arce Lavvenburgicam vocant, proauorum æuo vixit Magnus, qui Henricum Bergmeyer, Cancellarium suum, Raceburgensibus Episcopum præfici curauit. Factitarunt idem in Germaniâ nostrâ seu vicini seu immixti nobis Reges. Nec iam dicam, Bohemum quod attinet, de Pragensibus aut Olomucentibus, contentus vnum nominasse Nicolaum Ratisbonensem Antistitem, quem è Bohemiz Regis Cancellario, Canonici eius Ecclesiæ vacanti apud se Cathedra imposuerunt. E Dania Regibus Fridericus primus, ac filius eiusdem Christianus tertius, apud vicinos suos Lubecenses, Andreae Barbo, & Dethleuo Reuentlo Nomophylacibus suis Episcopalem dignitatem impetrarunt. Dies me & charta deficiant, si eiusdem generis exempla accumulare perrexero; quare ad Ecclesiasticos transeo, qui nec ipsi hac in re infeliciores fuisse recensitis inueniuntur. Iodocus enim Hœtfilter, humili loco apud Onaburgenses nostros natus, sed solerti ingenio ac fidâ industriâ impiger fortunæ suæ faber, cum præter plurima alia Romanæ Curiz officia laboriosè, nec sine laude obita, Laurentij Campegij Cardinalis Notarium egisset, tandem & ipse Lubecensi Ecclesiæ, quam absens rexit, Pastor datus est. Archiepiscopus etiam Magdeburgensis, Conradus de Sternberg, ante illum honorum suorum tropicum, decessori suo Ruperto Mansfeldio à Cancellis inferuierat. Huiusmodi similibusque exemplis Italia præcipuè frequens & inclyta est, quæ vel eius vel aliorum locorum pluribus referre conari infinitum sit. Quæ autem in medium adducta sunt, eius ferè generis pleraque esse noscuntur, quando per laboriosissimam Cancellariatûs functionem ad sacros illos honores sibi aditum conciliant, dimissâ deinceps post nouæ sollicitudinis susceptionem priori eaque profaniori sarcinâ. Illis autem illustriora sunt, & ad magis notabilem eius officij splendorem faciunt, quando cum ipso Episcopatu, simultaneâ & duplicatâ curâ, Palatij quæsturam legumque custodiam administrant; quod qui faciunt, vix alijs, quàm Regali aut Imperiali Maiestate præfulgidis operam suam studiumque impendunt. Ac iâ inde à remotissimâ

vetustate apud plerosque orbis Christiani Reges vix alij, quod & suprà re ita poscente obiter indicandum fuit, quàm aut Episcopi, aut breui ad Episcopatus prouehendi, hoc munus subibant. De Gallicis Cancellarijs è Lanouij Syntagmate & Schediasmate, alijsque eiusdem argumenti elucidatoribus, quod diximus, euidens est, licèt intra seculi spatium plerique seculares fuerint. A tempore enim Francisci primi, qui an. 1547 obiit, ad hæc vsque tempora, ac nominatim ad Petrum vsque Siguierium, inter viginti plus minus tum Cancellarios, tum Regij Sigilli Custodes siue Pro-Cancellarios, quinque vel sex ad summum Sacri ordinis homines fuerunt, interque illos Cardinales tres, de quibus mox separatim agetur, Episcopi duo, Ioan. Mortillerus Aurelianensis, sub Carolo IX, & sub hodierno Rege Guilielmus Varius, Lexouienensis sub vitæ finem Episcopus, quibus sextus fortè addi debet Carolus Albispinius, non tam Abbas, quàm pro inueteratâ illius regni corruptelâ vnius atque alterius Abbatiarum secularis administrator. In Angliâ primus, ni fallor, è secularibus hominibus Thomas Morus, Magnus illius regni Cancellarius extitit. Vir autem tanti nominis, taliumque virtutum fuit, vt non vitæ minus integritate, quàm mortis innocentiâ obitæ constantiâ, vix vllò suorum temporum sacratio viro minor fuerit. Antè illum Guilielmus Waramus Cantuariensis Archi-Episcopus, licèt medio alio interueniente, eundem gesserat honorem: quod & præcedentibus successiue seculis plurimi alij fecerant è maiorum gentium Clericis, inter quos ingenij, eruditionis & virtutis laude non facile cuiquam Collegarum concedit Richardus de Burijs, Episcopus Dunelmensis. Non placet hæc vice reliqua tum Aquilonis, tum Occidentis regna curiosioris nomenclaturæ ergò peragere, contentus generatim indicasse, proferri non posse in omni, quàm latè extenditur, Christianitate, vel vnum de omnibus, quod vsque ad auorum tempora, & infelix illud superius seculum, hæresium progerminatione plus satis fecundum ac luxurians, hosce in regnandi onere primarios parastatas, è sacro ordine non assumpserit. Atque seruat etiamnum eundem morem, quæ à Catholice fidei vnitæ necessum defecerunt Prouinciæ. In Poloniâ cum duo ordinatè præsent huiusmodi Diplomatum negotijs, quorum alter Cancellarij, alter Pro-Cancellarij nomen gerit, ita seruari solet, vt alteruter assumatur è regni Episcoporum corpore, prout in illius regni descriptione Martinus Cromerus testatur. Hungarorum quoque, qui Turcico necdum sub iugo gemunt, non alijs quàm Episcopali mitrâ tectis vtuntur Cancellarijs; è quibus sub Rudolpho II Imp. fuisse reperio Ioannem Kutassium Episcopum Iaurinensem, & Georgium Drascouitium Archi-Episcopum Colozensem, (vtriusque meminit Pontanus à Braitenberg in Bohemiâ piâ) qui idem S. Romanæ Ecclesiæ si-

mul

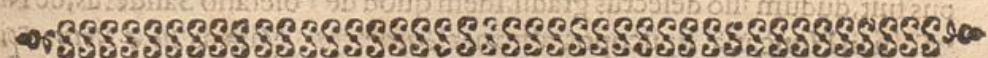
mul Cardinalis fuit. Nam & ex Purpuratorum sacro Collegio, non vnus hunc, sed & plures alios huiusmodi primariæ dignationis honores obiuisse indubium est. De Bernardo Cardinali Tridentino, Ferdinandi I Imp. Cancellario, dixi supra, pag. 160: nec puto Perenottum, post Caroli V mortem, à Pio IV demum pileo donatum, huc pertinere. Anglia ante seculum pauloque amplius, huius generis vidit Eboracensem Cardinalem Thomam Volsaum, Henrici VIII post Warani Cantuariensis eiurationem Cancellarium; cuius generis ante eundem, agmen hoc inibi claudentem, complures alios in regno isto Cancellarios fuisse à non vno proditum est. Apud Galliarum Reges eiusdè ordinis diuersi, ac longè plures quàm vllibi præterea reperiuntur. Falli nihilominus Andegauensem Scriptorem puto, qui se triginta Cardinales, qui Cancellariatum Gallicum tenuerint, ex antiquitatibus commemorare posse alicubi affirmat. Illorū autè princeps videri potest Ioannes Algrinus Archi-Episcopus Vefontinus sub Ludouico sancto Rege, quamuis de illo non admodum certa habeamus. Minus dubitari potest de Iacobo de Ossà Ludouici X, cui Hutini cognomen fuit, Cancellario, postea ad summam vsque Pontificatū Ioannis XXII nomine euecto. Eius sub eodè Rege ac fratribus, eius Philippo Longo, & Carolo Pulchro, successor fuit Petrus de Reblaic, què inter Cardinales ille ipse Ioannes allegit. Sub Philippo Pulchro Rege ac filio eius Ioanne, Petrus à Foresta Cancellarius occurrit, què ex Monacho atq; Abbate S. Dionysij, ad Tornacensem & Parisiensem Episcopatus, deinde Rhenensè Archi-Episcopatū, virtus & fortuna leuauit, ac Clemens tandè VI Cardinalè creauit. Secutus est sub eodè Rege Ioanne, Ioannes de Dormanno Belouacensis Episcopus, què Urbanus V Papa Cardinalitiâ purpurâ vestiuit. Ludouicus Luxenburgius ex Episcopo Teruanensi Rothomagensis Archi-Episcopus, Regis Angliæ Henrici V, quo tēpore Galliaë dominatus est, Cancellarius extitit, huc tamen vix pertinere videtur, eò quòd anno demum 1439, ab Eugenio IV inter purpuratos Patres conscriptus fuerit, quo tempore pridem ad legitimum dominum suum Carolum VII Gallia redierat, cessante Henrici regno & officiatorum eius ministerio. Superfunt quatuor, qui aliquantò propius nostra attingunt tempora, Antonius à Prato Archi-Episcopus Senonensis, creatus Cardinalis à Clemente VII, qui sub Francisco primo supremam turis Gallici præfecturam tenuit, sub cuius filio Henrico II, Ioan. Bertrandus Tholosas, è primariò Curiaë Tholosanaë, postea Parisiensis Parlamenti, vt vocant, Præside, Senonensis Archi-Episcopus, eodem constitit ciuiliū dignitatum vertice, non tamen Cancellarij nomine, sed sigillorum Custodis, eò quòd adhuc in viuis superesset Franciscus Oliuarius, qui etiam sub sequente Rege postliminò redijt. Bertrandum autem Paulus IV Collegio Cardina-

Valesio

Caesari
me

lium ad sociavit. Carolo IX, & Henrico III Regibus, Renatus Biragus Insu-
ber siue Taurinas, Reginae matris ~~Mariae~~ Mediceae gratia & fauore, ait La-
nouius, ad Pro-Cancellariatum siue figillorum custodiam perductus est, do-
nec post adeptum Cardinalatum pleno iure illud Gallicae dignitatis culmen
consequeretur. Tandem Cardinalis Vindocinus, Carolus Borbonius sequi-
tur, qui sub Henrico IV figillorum regionum custodiam, Birono Collega, fi-
dei suae concreditam administrauit. Transeo ad hereditarios diuerforum
Antistitum Cancellariatus, vt tandem huic capiti colophonem suum non in-
uideam. Inter illos facile primas obtinent Ecclesiastici Romani Imperij E-
lectores, de quibus suis locis, quantum satis visum fuit, egimus. Praeter illos
autem rari admodum occurrunt perpetuarij huiusmodi iuris dicendi Praesi-
des. Scribit autem in Elogijs Cardinalium Antonius Sanderus, sub Guiliel-
mo Croio, Archi-Episcopos Toletanos Regni Castellae hereditarios Cancel-
larios esse; quo iure antiquitus Gnesnensis quoque in Polonia Archi-Episco-
pus fuit, dudum illo deiectus gradu. Idem quod de Toletano Sanderus, de Ni-
trientiensi in Hungaria Episcopo, affirmat | Aubertus Miræus lib. 4 Notit. Epi-
scop. cap. 18; qui eodem loco addit, Vespriniensem in eadem Hungaria Praesu-
lem Reginae esse Cancellarium, quam & coronare soleat. Istum honorem in
Germania nostrâ obtinet Fuldensis Abbas, de quo per occasionem capite se-
quente nonnulla proferre constitui. Fortè autem isti in Hispania ac Hunga-
ria hereditarij Cancellarij ab aulicis diuersi sunt, prout idem in Imperio circa
Ecclesiasticos Electores obtinet, non minus quam de his quotidianâ praxi, et-
iam de praedictis istis hoc attestante. Praeter recensitos supersunt Cancellarij
Academici, è quâ tribu Eisterensem Praesulem atque aliquot alios exempli
loco refero. Iste perpetuus est è primariae fundationis Diplomate vicina In-
golstadiensis Vniuersitatis, tamquam ad suum spectantis Episcopatum, Can-
cellarius: quo honore alibi partim Episcopi, partim inferiores Praelati, vt
Louanij & Witebergae; partim secularium Principum Consiliarij, vt de
Marpurgo suo testatur Kirchnerus; partim etiam Professorum aliquis, quem-
admodum in Giessensi quamdiu superfuit, Academia seruatum fuisse memi-
ni, funguntur. Vti enim Ingolstadij dictus Antistes Dryopolitanus, ita Basi-
leae eiusdem vrbs Praesul, Francofurti ad Oderam Episcopus Lebussensis,
Rostochij Suerinensis Antistes, Lipsiae Merseburgensis Cancellarios Acade-
micos agunt; quo officio in Erfurtensi Vniuersitate, quam Iacobus Wim-
phelingius scribit suâ aetate principem inter Germanicas Academas locum
tenuisse, ipsemet Moguntinus Archi-Episcopus & Elector fungitur. Loua-
niensis autè ac Duacena Vniuersitates vtrobique; naetae sunt Cancellarios S. Pe-
tri Collegiarum Ecclesiarum Praepositos, vt etiam Witebergensis Academia
Prae-

Præpositum Lichtenbergensem. De Marpurgensi scribit Kirchnerus, illic primum fuisse Cancellarium Academicum Ioannem Ficinum IC, qui apud loci Principem idem in aula munus obibat. Putatur tamen, quamuis dictus modò Auctor id de hoc patriæ suæ Principe satis dubiè referat, per ipsas foundationis literas Hirsfeldensis Abbas, istius Scholæ Cancellarius fuisse constitutus. Atque ad Ingolstadiensis ac Basileensis, aliorumque studiorum exemplum, breui introducendæ (ita sperare & bene ominari liceat) Monasteriensis Vniuersitati, ipsemet etiam loci Episcopus à Ferdinando II. gloriosissimæ memoriæ Imperatore, Cancellarius datus est. Clausula huius capituli esto, quamuis huc, uti nec præcedentia de Academicis Cancellarijs, propriè non spectet, quod uti singulare, nec alibi quod sciam obseruatum, notasse nil obfuerit, Ordines Ducatus Bauarici suum quoque Cancellarium habere. Hunc enim titulum in Ludouicianâ suâ contra Bzouium Apologiâ præfert Ioan. Georgius Herwartus. Consiliarius Bauaricus & Syvabæ Præses.

CAPVT SEPTIMVM.

DE ARCHICANCELLARIATV

Abbatis Fuldenfis.

Inter Archimandritas Christiani orbis uti Benedictini dignitate, opulentiâ, antiquitate principes sunt: ita inter illos post vnum Cassinensem, propter S. Benedicti, non minùs illius Monasterij, quam ipsius Ordinis Institutio-
Fuldenfis
Abbatis
splendor.
 ris ac proto-plastæ prærogatiuam, tum ditioe, opibus, magnificentiâ, tum sessionis ordine & honoris gradu, hic primus ac summus est; ipsum etiâ Cassinatè hoc ipso superans, quod nò æquè iste ac ille, Principis Imperij dignitate, licet fortè olim aliter fuerit, resplendat. Certè antiquitus longè maior quam hodiè sit, fuit illius Italici Archi-Cœnobij splendor ac potentia; nec sine admiratione legi expressas in claustralis templi valuis æreis, vrbes, castella, arces, &c. quas copiosissimo numero olim loci istius Abbas legitimâ possessione tenuisse alleritur: nisi fortè pleræque è Iustiniani Diuali, ut vocatur, Constitutione, quæ ad calcem Cassinensis Chronici refertur, à Baronio autè Cardinale uti spuria & supposititia reijcitur, depromptæ sint. Sed ad Fuldensem reuerto Ecclesiâ, quæ non minùs ac Moguntia, post Deû S. Bonifacio

sanctissimo Germaniarum Apostolo, fortunæ suæ incrementa debet. Huius loci ac Præfulum eius antiquitates ac gesta, luculento Opere Christophorus Brovverus sub Fuldensium Antiquitatum titulo executus est, quem virum inter illos, qui ex Soc. Iesu ad illustrationem Historiæ se contulerunt, nemini secundum esse censeo. Is igitur quamvis de gemino isto Fuldensis Abbatis honore, quantam instituto suo sufficere iudicavit, in isto præclaro scripto suo, pleraque in medium attulerit: superest tamen spicilegij non nihil, quod post messem adeò copiosam, quam tamen ex parte quoque vti publici iuris dudum factâ, delibare, & ex vsurâ sortem facere constitui, non videatur contemni posse. Nec agam tamen pluribus de Primatu huius loci Abbatis, cuius primordia, vt in præcedentibus (pag. 71) dictum est, ad Lotharij I Imp. tempora referuntur. Non autem Brovveri fides in dubium vocanda est, qui *lib. 1, Antiq. Fuld. cap. 15*, ex ipsis, vt credere possumus, eius Ecclesiæ monumentis, scribit, à *Siluestro* (eius nominis secundo) iuribus & priuilegijs *additum fuisse nominatim, vt Abbas Fuldensis inter cuncta Germaniæ Cænobia, publico conuentu, primum ordinem sedendo, iudicando, consilium habendo tueatur*. Possunt autem ista non vno modo in concordiam redigi, si vel dicamus, vetus Monasterij illius Buchonij ius, temporis tractu, vt solet, imminutum ac interpolatum, nouâ Pontif. Maximi Constitutione renouatum & in vsum reuocatum fuisse; vel etiam ipsi rei, quæ pridè competierat, altero dono Papali, ipsius etiâ tituli splendorem accessisse; vel denique primatum istum, qui eò vsque vnus Germaniæ terminis per Siluestrinum priuilegium concluderetur, à secundo Innocentio, etiam per Galliam dilatatum fuisse. Arbitratur tamen Brovverus, quæ de Fuldensi per Galliam prædr. a dicuntur, ad instar Treuerensis Archi-Cancellariatus, non nisi de Imperiali Galliâ, regno nempe Arlatensi & Burgundiâ capienda esse, quod in medio relinquo; licet causam non videam, ob quam de omni Galliarum regno intelligi nequeant. Nec enim toto illo latissimo tractu, quamuis ditium Abbatiarum passim refertissimo, Monasterium aliquod reperire est, quod cum Fuldensi æquo Marte videatur de selsionis honore contendere posse. Sed ad alteram Fuldensium Abbatum prærogatiuam, de quâ vnâ hic agere propositum erat, transitum facio, quâ iam tunc *ante quadringentos annos, vt Brovverus scribit, istius Ecclesiæ Antistes emicuit, vt Augustæ Archi-Cancellarij titulum gerat*. De re ipsâ dubitari nequit, estque præcipua de temporis antiquitate difficultas, longèque altius, ni fallor, quam à Brovvero fit, origines istius honoris repetendæ sunt. Ac videtur eo loci dictus Auctor ad Lotharij II Imp. tempora oculos intendisse, à quo tamen cum dicat, *istam Sedis huius prærogatiuam Berthoum Abbatem ceu à maioribus olim acceptam vindicasse*; ipsemet sine dubio fatetur & consentit, ad anteriora tem-

tempora primordia eius honoris reuocari debere. Annum autem, vel saltè in Imperatorem sub quo cœperit, frustra quis tentet vestigare; obstantibus veritatis caligine, & Scriptorum silentio. Ad minimum igitur suspicari, si non affirmare, licebit, ad Othoniana felicia tempora initium huius Archi-Cancellariatus redigi posse. Admodum enim verisimile duco, quamprimùm Moguntina Sedes sibi proprium & hereditarium fecit ipsius Augusti, Imperijque per Germaniam Archi-Capellanatum, quod sub primo Othone contigitur suo loco expensum & ostensum est; etiam de Fuldensi Ecclesiâ non absimili honore sublimando, cogitatum fuisse. Atque omnino Brovvero assentior, *lib.1 Ant. Fuld. cap.16*, scribenti de causâ prædriæ Fuldensis, *non vereri se asserere tam eminentis fastigij splendorem, beati Bonifacij memoria, aut meritis tot Præsulum, qui ex Fuldensi Monasterio ad vrbes Moguntiaci Cathedram Germania primam euecti, olim datum fuisse.* Sed quæ ille disiunxit, rectius, ni fallor, copulentur, & gemina eius rei causa statuatur. Diuersi namque ex Fulden-sibus Abbatibus, ad Sedem Moguntinam, vt Brovverus alijsque tradunt, translatis; quos inter etiam Hatto II fuit, proximus Wilhelmi Archi-Episcopi, filij Othonis I successor, quos dulcem retinuisse pristini in sanctioris vitæ cultu domicilij memoriam, eiusque gloriæ & commodis propagandis impense studuisse probabile est; ac tantò feliciori successu in isto honorum fastigio cogitata sua perficere poterant, quòd pro illius loci exaltatione solliciti essent, cuius non minùs ac ipsius Moguntinæ Ecclesiæ, Apostolus Germaniæ Bonifacius, sanctissimus Præsul & Martyr, ac præcipuæ apud Imperatores ac Principes omnemque Germanorum populum venerationis, Conditor & Fundator esset. Hactenus tamen doctissimi, quem dixi, viri coniectura minùs perfecta est, quòd propioris causæ indagationem præterierit. Nec puto vel olim in omni antiquitate repertum esse, vel hodiè, quàm latè patet, Christiano in orbe superesse exemplum Abbatis, Episcopis & Archi-Episcopis in ordine & honore sessionis prælati, solius intuitu monasticæ prælaturæ; quæ etiam res in hierarchico Ecclesiæ statu non minimam paritura esset confusione, & Episcopalis status vilipendium. Omnino igitur dicendum erit, non alio respectu iam inde à seculis multis, Fuldensem Abbatem non nisi vni Moguntino celsisse, reliquis omnibus, ne ipso quidem Coloniensi Archi-Episcopo, nec etiam Magdeburgensi, quamuis Germaniæ inter Episcopos & Metropolitanos Primatè exceptis, præcedentiâ & sessione potiore fuisse, quam quòd Imperatricis Archi-Cancellariatum gereret. Ac recorder historias lætando obseruasse, ne priscis quidem illis seculis, vel ipsummet Cassini montis Abbatem, cum vel maximè auctoritate & potentiâ vigeret, cuiquam Episcoporum prælatum fuisse, quamuis ipse *S. Germano*, quæ ciuitas destru-

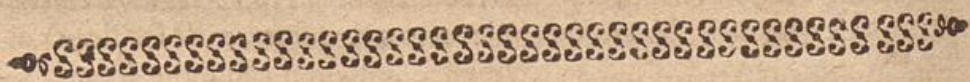
destrueto dudum Casinatium oppido, ad montis radices vicinas è cineribus eius surrexit, Episcopali iure præsit & imperet. Ac tantò firmiùs, quam dixi, opinionem amplector, quòd repererim Herm. Kirchnerum, *lib. 1 de off. & dig. Cancell. cap. 3*, eiusdem sententiæ esse. Quæ igitur dixi suprà de dignitatis & præminentia Buchonici Antistitis huius vetustate, antiquissimi rerum nostrarum Historici testimonijs suis firman; indeque ob causam præallegatam tantò verisimiliùs apparet, ijdem temporibus ipsummet Archi-Cancellarium, utpote sine quo tam altus & insolitus Abbatis Archi-Episcopis prælati honos, nullo colore consistere & defendi possit, simul cœpisse. Illi enim Auctores cum suis demum temporibus, ab vno atque altero è primarijs Ecclesiastici ordinis Principibus Fuldensi Abbati statùs quæstionem fuisse motam commemorant; de vetustissimo eius iure & longissimi temporis possessione ac obseruantia non reticent. Factum eius rei initium est sub Henrico eius nominis quarto Imperatore, tunc admodum adhuc puero, nec alià quàm eà ipsà pueritiæ eius occasione, uti iam alijs rectè obseruatum est, non addita tamen, quam compèri, verà eiusmodi contentionis causà, quæ etiam non nisi obscurè admodum, & ut sine aliunde accersitâ luce vix intelligi, quæ scribuntur, possint, ab Auctore huius rei proditur. Lambertus igitur Schafnaburgensis scribens ad an. Christi 1063, qui fuit regni Henrici IV septimus, ætatis eius duodecimus, plus minùs: *Consuetudo erat in regno, inquit, per MVLTOS retro maiores obseruata, ut semper in conuentu Episcoporum, Abbas Fuldensis Archi-Episcopo Moguntino proximus affideret. Sed Episcopus causabatur neminem sibi intra diocesin suam post Archi-Episcopum debere præferri, animatus ad hoc & opum gloria, quâ antecessores suos longè supergrediebatur, & temporis opportunitate, quia Rege adhuc in puerilibus annis constituto, singuli quod sibi animus suggessisset facere impune poterant.* Hæc à Lamberto, in laudes sui instituti hominum aliquantò proniore ita narrantur, ut satis appareat, si uti referuntur vtrunque gesta sint, Episcopi fuisse causam peiorem, egisseque illum paulò iniquiùs cum Abbate Widerado. Mihi, uti propositum non est, cruentas istiusmodi de loco & gradu conflictationes, de quibus longè magis lugubria & abominanda in sequentibus idem Auctor pluribus commemorat, probare & propugnare: ita non dubitem Episcopi causam ex parte coloratiorem credere, ac sustinere, non vsque ad eò absurdam fuisse prætensionem eius. Fuit enim is tunc temporis Hezilo nomine, magnus Parochiæ suæ pauperumque benefactor, adeoque præclarus & insignis vir, qui non ita temere incusandus sit excitatæ sine probabili fundamento controuersia. Nam quas Lambertus commemorat allegationes, opum nimirum & regiæ pueritiæ irritamenta, non ita nudè admitti posse videntur, licet familiæ splendor & iunctus sanguine præpotens
Saxonix

Saxonix Marchio Echbertus, ipsius Regis patruelis, grande prætereà momentum esse potuerint, ad capescendos maiores spiritus. Verum fuit, ultra præmissa, incitamen longè acrius & validius, quòd ad annum præcedentem, quo Rex puer è sinu & disciplinà matris infelici consilio abreptus, in procerum deinceps potestate fuit, ita narrat idem Auctor: *Episcopus* (Anno Coloniensis) *vt inuidiam facti mitigaret, ne videlicet priuata glorie potius, quàm communis commodi ratione hæc admisisse videretur: statuit vt Episcopus quilibet, in cuius diocesi Rex tunc temporis moraretur, ne quid detrimenti respublica pateretur, prouideret, & causis quæ ad Regem delata fuissent potissimum responderet.* Hanc ego veram causam iudico, ob quam tunc temporis Hildesheimensis Episcopus vti Imperij administrator, & Regiæ pueritiæ rector, indecorum censuerit, Abbati loci prærogatiuam, iuxta veterem, ad præsentem casum eius iudicio non extendendam, consuetudinem permittere: atque eò referenda sunt, quæ antea è Lamberto, ab Episcopo de diocesis suæ finibus allegari audiuimus. Aliàs enim si quouis tempore, Episcoporum vnusquisque eiusmodi obiectionem Fuldensi mouendam censuisset, nullibi præterquam in solâ Moguntinâ diocesi iure suo potuisset vti. Ac videtur sanè eò respicere & restringere Abbatis hanc præminentiam Arnoldus Lubecensis, de quo mox dicitur, qui non nisi de Moguntinâ vrbe loquitur; sed potior est fides & auctoritas prædicti grauis & veracis Scriptoris, qui ait SEMPER in conuentu Episcoporum Fuldensi prælationem competiisse, loci alicuius exceptione non additâ. Secundum, cuius memoria ad nos delata est, de Fuldensi sessionis iure litis exemplum, in ipsâ Romanâ Vrbe contigit, quo tempore Lotharius II Imp. ab Innocentio Papa II. Imperiali coronâ insignitus est, anno Christi 1132. Narrat hoc, quem in antiquis Fuldensis Ecclesiæ monumentis Christophorus Broverus reperit, sequentibus verbis antiquus atque, vt videtur, domesticus Scriptor: *Ipsa eodem die consecrationis Imperatoris & Imperatricis, Domino Apostolico & ipsis confidentibus, orta est dissensio inter ministros ipsius Abbatis & Archi-Episcopi Magdeburgensis de Primatu sedendi: cumq; pro hac re vicissim propè vsque ad effusionem sanguinis altercarentur, superueniente Abbate, & iustâ defensione pro huiusmodi rationem reddente, fauente sibi Imperatore, vt ab initio Fuldensis Ecclesiæ omnibus antecessoribus suis concessum erat, Primatum sedendi inuito Archi-Episcopo obtinuit.* Hactenus ille. Fuit autem eius loci Archi-Episcopus tunc temporis S. Norbertus Præmonstratensis Ordinis inceptor; quem ab huiusmodi contentionibus plurimùm abhorruisse, eoq; haud difficilem fuisse istius motûs sedationem, facile mihi persuadeo. Nec potuit tamen eidem valdè absurdum videri, si Abbatum Primas, Primati Archi-Episcoporum loco cessisset: ac prætereà deerant fortasse, vel parùm memoriæ obuersabantur habita-

aliquando extra Germaniæ limites, atque aded in ipsâ Curiâ Romanâ, in oculis summi Pontificis, inter contemptores mundanæ vanitatis, scandalosa ludæri honoris & vanæ gloriæ certamina. Porrò quod Scriptor ille, quem audiui-
 uimus, de initio Fuldenfis Ecclesiæ dicit, duriusculum apparet & non v-
 nâ de causâ reiiciendum, quas tamen in præsentiarum attingere abstineo.
 Tertia denique contentio Moguntia contigit sub Friderico I Imp. Barba-
 rosâ ab Italis dicto, an. 1182, (ita Arnoldus Lubecensis; Crantzius, eumque
 secutus Brovverus, an. 84 designant, quibus Mariani & Lamberti conti-
 nuatores ceterique vetustiorum consentiunt,) quo tempore Henricus VI,
 filius eius, in celeberrimo Imperij conuentu, pro illorum temporum more,
 solennibus cæremonijs militia nomen daturus erat, per gladij accinctionem.
 Ibi enim Fuldenfis Abbas (fuit is Conradus II) de Philippo de Hinsberg
 Coloniensi Archi-Episcopo sequentem in modum conquestus legitur apud
 Arnoldum Lubecensem, *lib. 3 Histor. Slauiorum, cap. 9*, è quo Crantzius &
 Münsterus, quos Brovverus citat, sua hausert: *Diù est quod Dominus Colo-
 niensis qui assidet, Fuldensem Ecclesiam siue Cænobium, quod gratiâ Dei & vestrà
 munificentiâ regimus, quodam suo iure priuat, &c.* mox addit: *Fuldenfis Ecclesia hanc
 habet prerogatiuam ab ANTIQVIS Imperatoribus traditam, vt quotiescunque Mo-
 guntia generalis Curia celebratur, Dominus Archi-Episcopus huius Sedis à dextris sit
 Imperatoris, Abbas Fuldenfis sinistram eius teneat; & quia DIV Dominus Coloniens-
 sis, nos in hac parte supplantat, rogamus vt vestro interuentu hodiè locum nobis debi-
 tum non vsurpet.* Quod de Moguntia hic Auctor particulariter tradit, iam re-
 icimus, Lambertum secuti; ac vidimus præterea è præcedenti exemplo, non
 in omni tantum Germaniâ, sed etiam in ipsâ Italiâ Fuldenfes istum sessionis
 primatum sibi asseruisse, ac Imperatoris etiam decreto integrum conseruâsse.
 Causam autem quod attinet, ob quam videantur Colonienses Antistites,
 vt priùs longissimo tempore factum fuerat, præcedentiam Fuldenfi deinceps
 permittere noluisse, non videtur alia à quoquam dari & ostendi posse,
 quam Imperij per Italiam Archi-Cancellariatus, quem Philippi prædecessores
 ante seculi circiter lapsum consecuti erant. Eò enim pertinere credide-
 rim illud Arnoldi DIV, quod etiam vltèriùs protendi posse vix videtur. Igi-
 tur indignum iudicârunt Agrippinates Archi-Episcopi, postquam ipsius
 Principis Romani, Archi-Cancellarij effecti essent, deinceps gynæceo appa-
 rentibus cedere. Hæc autem litigia, vt fieri assolet, variæ interpretationis
 res fuerunt, ac non rarò contra Religiosos iniquioris, conquerente iam tunc
 suo æuo Lamberto Schafnaburgensi, Wideradum Henrico IV Imp. Abbate
 multum grauâsse odium nominis Monachici, quod inueteratâ malitiâ homines seculi
 semper obfuscare atque opprimere conati sint. Conqueritur etiam Brovverus pa-
 trum

trum auctorumque memoriã honorem eum (proëdriã) bonis artibus sumptum, primos fugillare aulos esse Sebastianum Münsterum, & Albertum Crantziũ, quem *precipitis censura Scriptorem* vocat. Quam autem Crantzius inuectiuam instituit, ex Arnolde Lubecensi (*lib. 3 Chr. Slav. cap. 9.*) mutuatus fuerat; apud quem multò prolixior & acrior extat. Dignus tamen fuit, vel hoc nomine perstringi alterius vice Crantzius, quòd passim veterum loca, quasi sua, historijs inserat, ac bonã fide ad longum describat, nec tamen aliquem illorum vel solã nominatione dignetur; oblitus illius Pliniani: *Ple-num ingenii pudoris esse, sateri per quos profeceris.* Sed mitto hunc, & ad institutum regredior. Quicquid igitur de istiusmodi agonibus, quorum censorem me non fero, quisque iudicare eligat; prisca certè modestiã hoc insigne specimen illa ipsa, quantumuis contentiosa, arena exhibet, quòd ante Wolfgangi Theodòrici ab Eufickheim Abbatis tempora, non temere repertus sit decessorum eius aliquis, qui titulos suos Archi-Cancellariatũs adscriptione auctiores fecerit, ad annum vsque, vt ait *Auctor de officio & dignit. Cancell. 1559.* Nec puto superesse Diplomata Augusta, Fuldenfis Abbatis subscriptione insignita; quorum hactenus apud Auctorem aliquem, qui publicè prodierit, memoriã superesse non comperi. *Neque annalis, ait is, neque diaria, eius (Archi-Cancellariatũs tituli) vsquam mentionem faciunt; neque annotatum est in Decretis (Recessus vulgò vocant) Imperij, quemquam ad annum vsque 59, ex Abbatibus Fuldenfis eo titulo vsurum fuisse.* Nec tamen inde rectè quis inferat, malè fecisse prædictum Wolfgangum, eiusque Successores, quòd vt cœperunt & perseuerant ijs honorum titulis, quibus præcedentes vel per modestiam, vel pro temporum simplicitate abstinerant; eò quòd probabile sit, non minùs illis fuisse legitimas nouitij instituti sui causas, quàm hi vetusti moris sui habuerint. Simili enim ratione & modo, Episcopi Herbipolenses, cum per secula aliquot Ducis Franconiã titulo, quamuis iam inde à veterum Ducum intermorta stirpe, dono Cæsareo ipsum Ducatum possiderent, vt abstinuissent; sub Friderico demum tertio, Maximiliani I patre, illum assumere consultum putarunt. Albertus enim Brandeburgicus, Burggrauis Noribergensis, quem ob bellicam virtutem, resque fortiter gestas *Germanicum Achillem* vocarunt, heros equidem intrepidus & magnanimus, sed minimè iucundus in propinquo colentibus vicinus, eò quòd plurima teneret passim in Franconiã loca, à Pio II Pontif. Max. cui gratus & estimatus fuit, testantibus id diuersis Scriptorum eius locis, Conuentũs Mantuani tempore, istius Ducatũs titulum petierat & impetrauerat; quem vt aliena iura inuadentem tantò validius repellerent, publicã præscriptione suã profiteri coacti sunt Herbipolenses Antistites, quæ eò vsque magis dissimulauerant, quàm neglexerant. Me-

moriâ huius rei, nescio an alibi præterea obuia, Continuator Chronici *Andree Ratisbonensis* conseruauit. Verùm, vt ad Fuldensem reuertar, quamuis antiquitus, vt non semel repetere debui, eadem fuerit Archi-Cancellarij & Archi-Capellani in hac materiâ nostrâ significatio; videtur tamen cum tempore, vt dignitatum communicatio inter plures tantò commodiùs institueretur, discrimen successisse. Non obstante enim, de quo egimus, Fuldenfis Imperatricis Archi-Cancellariatu, reperio S. Maximini etiam apud Treueros suburbanum ditissimum Abbatem, eiusdem Augustæ Archi-Capellani officio & titulo honoratum esse. Auctor mihi eius rei est Ioachimus Cluten in *Sylloge rerum quotidianarum*, num. xxiv, lit. K; qui tamen nec auctorem eius rei laudat; nec quo tempore, quo largitore ista gratia obtenta sit, addit. Fuldenfi autem (quo relato finiam) Carolus etiam IV Imp. non parcus talium, veteres honores nouo priuilegio accumulatum iuit, assignatis illi in Augustæ coronatione partibus suis, quæ successoribus eius, contra ac de sessione pridem factum est, quoties res ita exigit, intactæ permanēt. Erant quæ de Comitibus & Ordinibus Imperij, de Nobilitate etiam Germanicâ tum Imperio immediatè, tum præter Cæsarem Principibus præterea, alijsve subiectâ præmissis adiungerem: visum tamen fuit, non vnâ de causâ, ista eiusque generis alia in aliud reseruare tēpus, ac scripturienti calamo, hac quidē vice, ferias indicere.

QVÆ SEQVVTVR PARTIM
Notarum, partim Additamentorum, suis
quæque locis inseri postulantium, no-
men profitentur.

Paginâ 4, lin. 10 à fine. De Cancellarijs vide etiam Iul. Cæsarem *Bulengerum*, lib. 2 de Imper. cap. 23; Stephan. *Forcatulum*, de Imperio & Philosophiâ Gallorum, lib. 7, pag. 1081; *Conradum Lancellottum*, lib. 1 de Iure publ. person. cap. 1, §. 4, pag. 351; *Christoph. Leheman*, *Chron. Spir.* lib. 2, cap. 7; *Besoldum*, in *Thesauo practico*, pag. 151; *Speidelium*, in *Notabilibus*, pag. 169; *Chassan.* in *Catalogo Gloriæ mundi*, part. 7, confid. 7 & 8; *Petrum Gregorium Tholosan.* in *Syntagm. Iuris vniu.* lib. 47, cap. 29.

Rud'ertus
Archi-E-

Pag. 8. fin. De hoc Ruiberto sequentia scribit *Kirchnerus* lib. 2 de off. Can-

Cancell. c. 4: *Suprà quidem Caroli Magni nostri Cancellarium Rubbertum audiimus, quem tanta Martis gloriâ & felicitate contra Nortmannos Imperij hostes emicuisse, vt Machabei nomen meruerit, Annales eius temporis celebrant.*

Pag. 9, lin. 16. Vixit Caroli auo Amalbertus Episcopus Virodunensis; quem signato an. 773, adhuc in viuis egisse, inde puto constare, quòd successor eius Petrus Italicus ad seq. annum 774 repositus legatur apud Ioan. Chenu in *Catalogo eius loci Episcoporum.*

Pag. 10, lin. 6. Corrigendus hic error; fuit enim Argentinensis, non verò Curiensis Antistes. Deinde re accuratiùs perpensâ, huc Cancellarium, illũ ipsum Episcopum fuisse fatius habeo. Vix enim abest vt credam hunc esse Abbatem illum Vallis S. Gregorij in Alsatiâ, quem Carolus Magnus inde euocatum, Argentinensi diœcesi vigesimum sextum in ordine Episcopum præfecit. Præfuit illic annis octo, ac mortuus est an. 812; vt temporis ratione nil fingi concinnius possit.

Pag. 16, ^{laucni} *lib. 1.* dicit & alius Lothario Archi-Cancellarius, Agilmari nomine; cuius apud Guiliman. *de rebus Heluetiorum, lib. 3, pag. 338,* memoria superest. Eius nomine subscriptum est Lotharij Diploma confirmatorium, factâ à patre Ludouico donationis Monasterio Luciaræ. Verba subscriptionis hæc sunt: Richardus ad vicem Agilmari recognoui. Datum VII Kal. Anno Christo propitio Imperij II Lotharij Pij Imp. XI. Indiæ. III. Actum Strasburg ciuitate, &c. Huius Imp. tempore Agilmarus Archi-Episcopus Viennensis in ordine quinquagesimus tertius, S. Adonis, cuius Historiam habemus, proximus decessor, sedit & præfuit; qui etiam Romanensi Abbatia suæ diœcesis rescriptum impetrauit, quod refert in *Antiquit. Vienn.* Ioan. à Bosco, pag. 51: è quibus etiam Ioan. Chenu videtur mutuatus esse, quæ in *Catalogo* de hoc memorat. Hunc vix dubitem esse Archi-Cancellarium illum, cuius è Guilimano meminisse visum fuit.

Pag. 16. Gauzlenus fuit Abbas Cœnobij S. Vincentij & S. Germani, vt constat ex Auctore *libri V Historiarum* Aimoino ante-hac perperam attributi, cap. 34. Videtur præterea etiam S. Dionysij Abbas fuisse; vt colligo ex cap. 37 *eiusdem libri.* Interfuit expeditioni Caroli Calui contra Ludouicum Iuniorem Germaniæ Regem, & acceptâ ad Andernacum clade, cum multis Procerum alijs captus fuit. *Eod. cap. 34.* Hac occasione contractâ familiariori cum prædicto Rege Ludouico amicitia, qualiter post Ludouici Balbi obitum contra pupillos eius conspirationem inierit, sed prudentiorum solertiâ fraudulentos conatus suos eludi viderit; idem Auctor cap. 39 eleganter enarrat, & quidem eo ipso, quo gesta sunt; anno.

**Ernestus
Cancellarius.**

Pag. 20, lin. 4 à fine. Guilim. lib. 2 de rebus Helvet. pag. 239, refert Paginam Ingenuitatis, siue literas Manumissionis eiusdem Imp. Ludouici, quam Teodmari Archi-Capellani vice idem Ernestus recognouit an. 906, regni Ludouici VII, in Rotvila; è quâ subscriptione comprehenditur Ernestum, qui superioribus annis Notarius fuerat, eo tempore Cancellarium extitisse.

**Theodophilus
Curiensis
Episcopus.**

Pag. 21, lin. 23. Vixit isto æuo Episcopus hoc nomine Curiensis, qui sedere cœpit an. 887, & peruenit ad annum 913. Dubito autem an probabiliter is cum Notario Ludouiciano idem statui possit; eò quòd necdum inuenerim apud quenquam, Episcopos Notariorum siue Secretariorum munus illis temporibus obiuisse.

**Brunoldus
Episcopus
Argentinen-
sis.**

Pag. 22, lin. 12. Argentinenses circa hæc tempora Episcopum habuerunt in ordine 32, quem Bruschi in *Catalogo* ab aliquibus Grimoldum, ab alijs Brunoldum dici scribit, quem planè cum hoc Ludouici Cancellario primum, postmodum Archi-Cancellario, eundem cense-

**Villibertus
Archi-
Episcopus
Coloniensis.**

Pag. 22, lin. 23. Parùm abest, quin mihi persuadeam, esse hunc Wilbertum illum (parum enim in nominibus discriminis est) qui gratiofus in aulâ Ludouici senioris vixit, ac postmodum ad Coloniensem Archi-Episcopatum euectus fuit; quem honoris gradum sub Arnolphi Imp. regimine præcipuè tenuit. A Carolo enim Crasso, populo Agrippinensi, ait Merſaus, diligenter commendatus, consecutus est Pontificatum per legitimam electionem, obiitque an. 889. Fuit priùs Coloniensis Presbyter, doctus præter, ait idem Auctor, ac pius. Fuit Legatus Ludouici Regis ad Carolum Caluum fratrem, vt legitur lib. 5 *Amor-
ni, cap. 33*, seu potius Appendice illius Chronographi: nam quintus liber ille isti Scriptori erroneè tribuitur, vt Frehero, Vossio, alijsque rectè obseruatum est.

Pag. 23, lin. 16. Hunc eundem Rabanum Ludouici Pij Secretarium fuisse scribit Christoph. Brovverus lib. 1 *Antiq. Fuld. cap. 17*.

Pag. ead. lin. 19. Extat integrum diploma apud Guilimannum de *Rebus Hel-
ueticis lib. 3, pag. 347*, hac subscriptione: *Comeatus Notarius ad vicem Rabbani re-
cognoui. Data XII Kal. Aug. Anno Christo propitio XX regni Domini HLudouici Sere-
nissimi Regis, in Orientali Franciâ, Indictione 1. Actum in Regensburg, in Dei nomine
feliciter, Amen.*

**Hildenus
Episcopus
Augustanus.**

Pag. 26, linea 5 à fine. Fuit sub Henrico Aucupe Augustanus Episcopus Hildenus, qui tamen cum hoc Notario idem censei non potest. Diploma Henrici Imp. quod Hilduinus scripsit, annum habet adscriptum 952: Hilduinus autem Augustanus obiit anno 923. Fuit etiam hoc nomine circa hæc tempora Archi-Episcopus Mediolanensis, Stephani IX familiaris, qui coronauit

Hugo-

Hugonem Ludouici III filium, Burgundiæ Ducem, in Regem Italiae. Is Monachus Gallus fuit.

Pag. 29, lin. 12 à fine. Reperio tamen iam tunc præcedenti anno 952, Brunonem Cæsaris Archi-Capellanum fuisse, in literis Imperialibus ap. Christoph. Hartm. in *Annalibus Eremitæ Helueticorum*, pag. 57.

Pag. 29, lin. 21. Eiusdem generis sunt *Archi-Abbas*, quem titulum sibi competere prætendit Abbas Hersfeldianus, siue, vt vulgò vocatur, Hasfeldiensis in Archi-Episcopatu Bremensi: *Archi-Typographus*; quam appellationem à Philippo II Hispan. Rege obtinuit Christophorus Plantinus: (ipse in editione Bibliorum Reginorum, se Proto-Typographum vocat:) *Archi-gymnasium*; quam prærogatiuam præ alijs generalibus studijs obtinuit à Friderico III Imper. Academia Viennensis ad Danubium, vt Georgius Ederus testatur in *Catalogo Rectorum Vienn.* pag. 25: & apud veteres, Deæ Cybeles Sacerdotum princeps *Archi-gallus*. Inuenio etiam apud Sirmondum *tom. 3 Concil. Gallic.* in subscriptione Synodi Ticinensis, an. 876, sub Carolo Caluo celebratæ, Bosonem Ducem vocari *Archi-ministrum* Sacri Palatii, qui mihi non videtur alius esse posse, quam quem Franci olim Maiorem domus vocabant, hodie supremum aulae Præfectum nominant. Deinde Leonis X tempore *Archi-poëta* appellatione vsurpari cœpit: quo nomine tamen per aulicos sales magis, quam seriò dictus fuit Camillus Quernus, Calaber extemporaneus versificator, inter illius aulae ludibria primi ferè nominis. Iouius in *Elogijs*. Eiusdem denique generis sunt *Archiatri* alijs Proto-Medici dicti; *Archimandrite*, *Architecti*, *Archiguberni* (*Trebellio*,) &c. Atque ne putemus solius honoris intensiorem esse, *Archimimi* apud Sueton. & *Archipirata* apud Ciceronem.

Pag. 33, lin. 16. Petrum Episcopum Papiensem, qui sub Othone III factus est Romanus Pontifex, Ioannes XIV dictus, (Platina XV numerat) Othonis II. Archi-Cancellarium fuisse, auctor est Seuerinus Binius *tom. 3 Concil. part. 2, pag. 160*, in vitâ illius Pontificis; quod non de alio, quam Italico Archi-Cancellariatu intelligi potest; Germanicum enim, vt perpetuâ ac continuâ successione eius Sedis Præsulum sufficienter ostensum est, iam tunc Moguntini hereditario iure tenebant.

Pag. 36 ante finem. Non intermiserim de hoc Italico Coloniensis Archi-Episcopi Archi-Cancellariatu referre locum Godefridi Monachi, qui de Philippo Archi-Episcopo tractans ita scribit, ac si is iam ante electionem istum honorem obtinuerit. Verba eius hæc sunt pag. 242 edit. *Freherianæ*, sub an. 1167: *Ecclesia Coloniensis Philippum maioris Ecclesie Decanum & Sacri Imperij per Italiam Archi-Cancellarium, cum adhuc in Italia teneretur, Pontificem sibi elegit. Satius autem puto, Godefridum illic aliquid præposterè commississe; præsertim cum*
in præ-

Petrus Episcopus Papiensis.

De Archi-Cancellariatu Italico.

in præcedentibus sub illo ipso anno eundem Philippum simpliciter Cancellarium vocasset.

Engelbertus
Coloniensis
Archi-
Episcopus
Archi-
Cancellarius
Italiae.

Pag. 40, lin. 10. Apud Sigonium etiam lib. 2 de Episcopis Bononiensibus, huiusmodi subscriptio extat in fine literarum, quibus Bononiensis Ecclesiae privilegia confirmantur à II Friderico: Ego Conradus Spirensis & Metensis Episcopus, Imperialis aulae Cancellarius, vice Domini Engelberti Coloniensis Archi-Episcopi & totius Italiae Archi-Cancellarii recognoui, &c. an. 1220, &c. In Monte Malo prope Urbem.

Pag. 44, lin. 11. Meminit Kyriander, de rebus Treuer. parte XV, Diplomatis Ludouici Bauari Imp. quo inter cetera Treuerensi Archi-Episcopo, Archi-Cancellariatus Gallici ius confirmavit.

De Archi-
Cancellariatu
& Regno Arelaten-
si.

Pag. 46. In literis Electorum ad Benedictum XII Papam, ap. Freher, tom. 1 rer. Germ. p. 427, Balduinus Archi-Episcopus Treuerensis simpliciter se Galliae scribit Archi-Cancellarium, nullam factam Arelatenfis regni mentionem. Arelati, tanquam regni Burgundici Regiae, meminit etiam Ortho de S. Blasio in appendice ad Othonis Frising. libros Chronicorum, cap. 21; ubi semel atque iterum Burgundiae Archi-solium vocat. Hanc ciuitatem, iam inde à Flauij Constantini Tyranni tempore, eius qui contra Honorium res nouas molitus est, eminentia suae primordia repetere, & ab illo in Imperij Sedem, Prouinciarum, quibus exinde Septimaniae nomen inditum fuit, caput ac metropolim erectam & electam fuisse, scribit Iosephus Scaliger in Lectionibus Ausonianis lib. 1, cap. 24. Verum Constitutio illa, quam Scaliger dicto Tyranno; Card. Cusanus, lib. 3 de Concord. Cathol. cap. 35, ipsi Constantino Magno tribuit; Honorio ac Theodosio veriùs adscribit Theophilus Raynaudus de patria S. Ambrosij, puncto 7, ex Hincmari epist. 6, cap. 17, & veteri Codice Arelatenfi. Mirum igitur non est, si deinceps etiam, multarum instar urbium aliarum, in Ecclesiastica dignitate augmentum consecuta sit, & ad altiora conscenderit. Antiquitus enim Episcopum habuit Viennensi Archi-Episcopo Suffraganeum, postmodum in Sedem Metropolitanam sublimata reperitur; ac non pallio tantam Archi-Episcopali honorata est, sed diuersi etiam Praesides ipsi subiecti sunt. De re inter omnes constat; de tempore non item. Etsi autem illud minus certum sit, longè tamen antiquius est Metropolitanum Arelatenfis Antistitis ius, quam à Iosepho Scaligero asseritur, in Epistolis ad Carolum Labbæum, lib. 4, Epist. 345 & 346; quamuis videatur sententiam eius amplecti Aubertus Miræus in Notit. Episcop. orbis Christiani lib. 5, voce Arelate. Scribit citatus Scaliger, se Aquis Sextijs vidisse Notitiam Episcoporum Galliae, ante trecentos annos scriptam, in qua adhuc Arelatenfis Praesul non Archi-Episcopus, sed Episcopus sub Metropolitanâ Viennensi censitus fuerit. Parum autem fidei meretur ista Scaligeriana

geriana Notitia, eò quòd vel manifestè erronea sit; vel in Viennensis Ecclesiæ gratiam composita, partium studium nimis prodat. Fuisse antiquitus inter Viennam & Arelatum, de iurisdictione & superioritate contentionem, non ambigitur; sed dudum decisa & definita fuit controuersia ista, vt statim referam, adeoque certum est, iam inde à Caroli Magni æuo, Arelatensem Archi-Præsulem inter reliquos Galliarum Archi-Episcopos Sedem ac gradum suum tenuisse. Ab Eginhardo enim, in vitâ prædicti Caroli & relato illic testamento eius, inter Metropolitanas Regnorum illius Sedes decimo-quinto, adeoque proximo ante Viennam loco, Arelatum recensetur. Extat etiam Tomo 3 Conciliorum Gallia à Sirmondo editorum, Concilium Valentinum 3, sub Lothario I Imp. an. 855, cui Rodlandus Arelatensis inter reliquos interfuit, & Archi-Episcopis accensetur. Ad eundem superest Nicolai I Papæ Epistola, in quâ itidem Archi-Episcopi titulo decoratur. Sed & in Francofordiensi, habitâ sub Carolo Magno Synodo, an. 794, Canon extat in ordine octauus, qui non tantùm Metropolitanici iuris Arelatensis meminit; sed etiam diuersis veterum Pontificum pro illo datis decretis & sententijs insistit, denuoque illud stabilit & confirmat. Eius verba huc transcribo: *De altercatione Vrsonis Viennensis Episcopi & Elifanti Arelatensis Episcopi lecta sunt Epistola Beati Gregorij, ZoZimi, Leonis & Symmachi, qua desinierunt, eò quòd Viennensis Ecclesia quatuor Suffraganeas habere Sedes deberet, quibus illa quinta præmineret, & Arelatensis Ecclesia nouem Suffraganeas habere deberet, quibus ipsa præmineret.* Extant præcitatarum literarum aliqua in Antiquitatibus Viennensibus Ioan. de Bolco; è quibus colligere videor, Arelatensem Metropolim iam inde à S. Leonis Papæ tempore origines suas repetere. Hadrianus enim Papa inter alia hæc scribit Berterico Viennensi Archi-Episcopo: *Habeat vnaqueq; Metropolis ciuitates sibi subditas, quas Beatissimus Leo post Chalcedonensem Synodum singulis Metropolitanis distinxit.* Extat illa S. Leonis ad Arelatensis Metropolis Episcopos Epistola Tom. 1 Conc. Gallia Sirmondi, p. 91, vnà cum Episcoporum ad ipsum; & apud Baron. Tom. 6, Annal. Omnium autem antiquissima inter contendentes de primatu Arelatensium & Viennensium Præsules ordinatio Taurinensi Concilio anni 397 continetur, apud eundem Sirmondum, pag. 28.

Pag. 46, lin 10 à fine. Neapoli & Granatæ adde etiam Hispanicam Valentiam Omnes tamen illæ à ciuitatibus inditæ regnis denominationes, recentiores sunt & antiquissimis seculis incognitæ.

Pag 51, l. 6. Post Brunonem hic inferendus est Hugbertus, qui vice Brunonis Archi-Capellani recognouit Othonis Diploma an. 952, Eremitis siue Monachis in Einsideln in Heluetiâ datum, apud Christoph. Hartmannum Chronici Eremitici pag. 67.

Hugbertus
Othonis I
Cancellarius.

Ludolphus
Archi
Episcopus
Treuerēsis.

Pag. 51, lin. 7. Sub Othone III, Treuerensi Ecclesie Antistes præfuit Ludolphi nomine; quem an- cum hoc Magni Othonis Cancellario eundem cenſeam, animi pendeo: Sedere enim is cœpit, secundum Bruschianum Catalogum, an. 989; obiit sub Henrico Sancto, an. 1008, vt Herm. Contractus auctor est. Ab anno igitur 948, quo prædictus Ludolphus Sacellanus Concilio Treuerensi interfuit, ad annum vsque 1008, sexaginta anni sunt; vt necesse sit admodum decrepitum obiisse, si cum Archi-Episcopo idem fuerit: Certè Saxonem fuisse hunc Præsulem, & Bruschius & Kyriander scribunt; possitque videri, occasione legationis præactæ, loci amœnitate, ac Ecclesie splendore captus, tum hominum notitiæ & fauori insinuatus illam concupiuisse & meruisse Cathedram.

Folginatus
Cancellarius.

Pag. 45, lin. 12. Folginati tamen nomen reperitur etiam in binis Othonianis literis anni 975, apud Christoph. Hart. in *Annalibus Eremiticis Helveticis*, pag. 86 & 87.

Egbertus
Archi-
Episcopus
Treuer.

Pag. 54, sub fin. Fuit istis temporibus Egbertus Archi-Episcopus Treuerensis è stirpe Hollandiæ Comitum, frater Arnulphi: qui, secundum Bruschium, 72 in ordine, Theodorico an. 970 mortuo successit, obiitque anno 989. vocat illum *virtute & eruditione insignem*, & sanctitatis ei laudem tribuit. Si hic fuerit ille, quem textus exhibet, Othone II Cancellarius, necesse sit in ipso Archi-Episcopali statu ei præfuisse officio; nisi potius in anno ingressus apud Catalogi Auctorem mendum, aut error sit.

Pag. 56, lin. 10 à fine, ibi, *Primum Cancellarium*. Superest apud Rupertum in *vitâ S. Heriberti* Laconica ad illum Othonis III gratulatoria epistola & familiariter iocosa, quâ Archi-logothetam vocat; quod eadem ratione intelligendum est.

Heribertus
Aichstetensis
Episcopus.

Eadem pag. lin. vlt. Si cui fortè non probetur, quòd S. Heribertum, Coloniensem iam tunc Archi-Episcopum, aulico Cancellariatu præfuisse dixi, per me non stabit quòd minùs ad *Heribertum Episcopum Aichstetensem* factas sub S. Henrico per Heribertum subscriptiones deferamus. Hoc tamen èo timidiùs facio, quòd qui illius loci Episcoporum Catalogos scripserunt, eius rei non meminerunt. Scriptor interim anonymus Hafnietanus, apud Gretserum, testatur hunc iuniorem Heribertum Sancti illius prædicti homonymi, seu, vt ipse vocat, æquiuoci cognatum fuisse; vnde non improbabile videatur ab illo aulæ infertum, & regio seruitio eius commendantis operâ traditum fuisse. Fuit, vt idem Auctor addit, *nobilis genere, nobilior moribus, vir eleganter literatus, &c. egregiâ dictandi dulcedine in tantum enituit*, vt tunc temporis hac in arte nulli secundus fuerit. Huius in istâ stili parte negotij non potuit alibi clario-
ra docu-

ra documenta exhibere, quàm in Cancellariatus aulici munere; eoque crederim anonymum istum, sed non spernendum, Auctorem respexisse.

Pag. 57, lin. 8. Ne quis putet me hac paginâ contraria scripsisse illis, quæ præcedenti posui, quando hic Othonem Heriberti condiscipulum facio, quem illic eidem præceptorem dedi; meminisse lectorem oportet, sapius contigisse, ut quis alicui in disciplinam se dederit, cum quo prius communem præceptorem aliquem tertium habuerat. Vnico Theophrasti Eresij exemplo isti rei probandæ contentus ero; qui cum sub Platone Aristotelem habuisset Symmatheren, post illius obitum non est hunc dedignatus agnoscere sectarique magistrum.

Pag. 57, lin. 9 à fine. Hunc Tagmonem Albertus Stadenfis ad annum Christi 1010 Daganum vocat, pag. 113.

Pag. 59. Nobili profapia Stuidgerum fuisse ortum Albertus Stadenfis auctor est, ad an. 1032; qui ibidem addit, antequam Bambergæ Cathedram conscenderet, Herimani Bremensis Archi-Episcopi Capellanum fuisse.

Suidgerus
Episcopus
Bamber-
gensis.

Pag. 59 fine. Inferendi Henrici Sancti Cancellarij sunt, quos imprudens prætermisi, duo Leodienses Episcopi, & Volbodo & Durandus. Prior sanctitatis opinione claret, scripsitque vitam eius Reinerus, hætenus, quod sciam, necdum editam, legendam suo tempore in Tomis de Vitis Sanctorum Heriberti Rosveidi Ultraiectini, & Ioannis Bollandi Antverpiensis Soc. Iesu Sacerdotum, qui, dum hæc scribo, iam nunc præla exercere feliciter cæperunt. Aegidius Aureæ Vallis hunc simpliciter Imperatoris Capellanum, vocat; sed expressius Petrus Mercatus in Catalogo, Magnum Chron. Belgicum pag. 106, & Meierus lib. 2. Annal. Flandria, Cancellarium dicunt. Fuserat prius Monachus Stabulensis, ac Decanus summæ Aedis apud Traiectum. Composuit controvertiam inter S. Henricum Imp. & S. Heribertum Colon. Archi-Episcopum exortam. Quantâ fuerit apud Imperatorem auctoritate, ex sequentibus Reineri verbis comprehenditur: Imperator enim quamvis Archi-Episcoporum suorum multâ esset auctoritate, & scientiâ suffultus, nihil tamen erat firmiter; nihil stabile aput eum, nisi S. Volbodonis corroboratum esset consilio & sanctitate. Durandi Can-

B Volbo-
do Episc.
Leod.

Durandus
Episcopus
Leod.

cellarium Historia Episcoporum Leodiensium quidem subtracet; disertè autem eius testes sunt Cratopolius in Episcoporum Catalogo, & Magni Chron. Belg. Auctor pag. 101. Faciunt tamen etiam hæc, quæ Aegidius Aureæ Vallis Monachus, his verbis narrat: Hunc (Durandum) propter vitæ modestiam & scientiæ prærogatiâ, Volbodo benignus habebat gratissimum, atq; ad eum Imperatori Henrico, Clericum querenti habentem scientiam literarum, assignauerat eum & summopere commendauerat. Fuit originis infimæ, Scholasticus olim, Imperatoris missione, Bambergensis nouellæ Ecclesiæ. Scripsit contra Berengarium Andegauensem

Archi-Diaconum nouæ tunc sectæ Sacramentariæ, quæ nostro seculo passim inualuit, fabricatorem.

*Dithmarus
Episc. Hil-
desheim.*

Pag. 60. Dithmarus, siue Thiadmarus, Episcopus Hildesheimensis in ordine quintus decimus, Conradi Salici Sacellanus ac intimus Consiliarius fuisse, scribitur Bruschio in *Catalogo*; quem etiam Crantzius (*lib. 4 Metrop. cap. 19*) vocat carne animoque nobilem. Auctor *Chronici manuscripti Hildesheim. secretissimum siue intimum & supremum prædicti Cæsaris* dicit fuisse **Consiliarium**; vnde vix dubitem, illius Cancellarium fuisse. obiit an. 1038, & sepulchrum eius miraculis illustre fuit; indeque relatus in numerum Sanctorum, vt Crantzius auctor est. Ossa eius leuata sunt, teste Alberto Stadenfi, an. 1132. Patriâ Danum fuisse Bruschius, reliquis tacentibus, scribit.

*Burchardus
Episc. Halberstad.*

Pag. 61, lin. 23. Magis mihi placet hunc eundem credere, cum Burchardo Episcopo Halberstadiensi, qui natione Bauarus fuit, è Comitibus (siue Marchionibus) de Vohburg. Electus is fuit an. 1036. obiit expletis in Sede annis 23, an. Chr. 1059.

*Adeolus
Episcopus.*

Pag. 61. Sub finem Imperij Conradini adeoque vltimo eius anno Cancellarium apud Leonem Ostiensem inuenio *Adeolum* Episcopum; nisi forte potius sit, illum Italiæ Archi-Cancellarium, non Logothetam aulicum credere: quod etsi facile in medio relinquam; exinde tamen probabilius puto, quod eodem anno, vt dixi, Burchardus præmemoratus Cancellariatu Palatino functus sit. Leonis verba hæc sunt: *Hic Conradus Imp. an. 1038, quo Sanctus Abbas Richerius ordinatus est, precibus Gisla coniugis filijq; Henrici & Adeoli Episcopi Cancellarij sui, apud Bencuentum præceptum aureo sigillo bullatum, iuxta priorum Augustorum morem, de vniuersis Monasterij (Callinensis) iuribus fecit.*

*Guido Ar-
chi-Episc.
Mediolan.*

Pag. 64. Guido Valuasorius septuagesimus quintus Antistes Mediolanensis, Henrici III Secretarius fuit, vt testatur *Catalogus Archi-Episcoporum illius Ecclesiæ*, cuius etiam auctoritate & gratiâ, reliquis competitoribus reiectis, ad Cathedram peruenit.

*Guibertus
Archi-
Episcopus
Rauennas.*

Pag. 65. Opinionem & coniecturam meam de Parmensis Guiberti Aulico Cancellariatu firmissimè stabilit Nicolaus Aragonensis in suis *de Gestis Romanorum Collectaneis*, apud Baron. *tomo 11 Annal. sub an. 1061, n. 3.*

*Fridericus
Episcopus
Monast.*

Pag. 66. Fundator est hic *Fridericus* suburbanæ Ecclesiæ Collegiæ S. Mauritij, apud Monasterienses; in cuius nauis, vt vocant, mediâ eleuato sepulchro quiescit. Ad illud feria tertia Rogationum statio & memoria quotannis habetur, in ipsâ anniuersariâ vrbici Cleri processione.

*Sigehardus
Aquilens-
is.*

Pag. 66, lin. 22. *Sigishardus* vocatur apud Christoph. Hartman. in *Annal. Eremi*

Eremit Heluet. pag. 139: è quo loco simul constat, quòd Friderico sine intermedio successerit. Diploma enim, quod illic recognoscit, datum est an. 1064.

Pag. 67. De Bibone Cancellario coniectionem meam testimonio suo, *Bibo Episc. Tullensis.* quod postmodum animaduerti, iuuat & confirmat Lamb. Schafnab. *ad an. Chr. 1069,* his verbis: *Tolose* (ita hic & alibi Tullum in Leucis vocat) *Episcopus obiit; cui Bibo Cancellarius successit: pro quo Adelbero Canonicus Metensis Cancellarius est substitutus.* Idem autem locus vice versâ quæ de Herbipolensi Adelberone per coniecturâ protuli, euertit; ideoq; *hæc & 129 paginâ* de illo relata, interpolanda sunt. Metensis igitur Canonicus Adelbero, non eiusdem nominis Herbipolensis Præsul, Henrici IV Imp. Cancellarius aulicus fuit. Non videtur autem dubitandum esse, non alium hunc fuisse, quàm qui illo æuo hoc nomine Metensis Episcopus fuit; licet Lambertus inthronisationis eius, ad quâ per Palatina, vt sæpe aliàs plures, stipendia sibi gradû fecisse, credendus est, non meminerit. Obitus eius incidit in annum Christi 1072, eodem referente Lamberto; vt omnino pauculis annis sedere potuerit. Ioan. Chenu, *in Ordine eius loci Episcoporum,* duos refert Adalberones, 48 & 51: sed parùm cum Schafnaburgensi in annorum introitus & regiminis designatione illi conuenit.

Pag. 68, lin. 15 à fine. Duo fuerunt sub hoc Quarto Henrico Spirensis Ecclesiæ Episcopi hoc Adelberti nomine: quorum prior an. 1070 obiit, ideoque huc non facit; alter, qui illi proximè successit, è Saxonix Ducum stemmate prodijisse traditur; quem tamen Bruschius in veteri aliquo Nemetensis Basilicæ peristromate Alibrandum vocari scribit. Sedere cœpit an. 1070; obiit an. 1108.

Pag. 68, lin. 17, Egilbertus. Nequaquam ambigendum est, non alium hunc fuisse, quàm eo nomine Treuerensem Archi Episcopum, quem Merfæo Auctore, an. 1079, Imperatore præsentem, Cleri concordantia vota Præsulem adoptarunt, & quidem Romæ in Imperatoris negotijs absentem. Laudes eius apud memoratùm Merfæum, aliosque legi possunt; obiit an. 1101. Natione Bauarus fuit, Maiorq; ante inthronisationem Treuirorum Præpositus.

Pag. 70. Gundekardus octauus decimus Aisterensis Episcopus, Gebhardi siue Victoris II Successor, ab Auctore *Catalogi Episcoporum* Gaspare Bruschio, Agnetis Imperatoris Sacellanus, & Henrici IV præcipuus Consiliarius vocatur. De posteriori tacet Gretserianus Catalogus, qui memorabilia de virtutibus & sanctitate huius Præsulis, quem Gundakarum vocat, refert.

Pag. 70, lin. 4. Albertus hic an. 1111, sub initium Archi-Præsulatus sui, ipse met reperitur, vti Archi-Cancellarius, subnotasse Henrici V Diploma apud Christoph. Hartman. pag. 173.

Arnoldus
Episcopus
Spirensis.

Eadem Pag. lin. 12 a fine. Coniecturamea est, hunc esse 37. Spirensis Episcopum, quem Bruschius in *Catalogo* Arnolphum vocat; facile enim, ut aliàs quoque dixi, hæc vicina nomina confunduntur. Sic 30. Episcopus, Wormatiensis Arnoldus, ut Bruschius illum vocat, Lamberto Schafnaburgensi Arnolphus est; ac ipsummet Arnolphum Imperatorem, sunt qui Arnoldum nominent. Fuerat autem hic noster prius Corbeiensis in Westphalia Abbas; vnde ab Henrico V Imp. cui ut plurimum utilis, ita longe etiam charissimus fuit, Lauris hemum translatus, & in Abbatem constitutus fuit, adiectis haud longè postea Weissenburgensi & Lymburgensi Abbatibus, ob bene merita: ad Episcopatum an. 1123 peruenit, post quatuor regiminis annos mortuus.

Eadem Pag. lin. 8 a fine. Hic idem Bruno apud Christoph. Hartmannum, in *Annalibus Eremi Heluetice* (des Fürstlichen Klosters Einsidelen) pag. 178, literas Cæsareas an. 1114 subscriptit.

Dithmarus
Episcopus
Verdensis.

Pag. 71, lin. 7. Hunc Dithmarum Lotharij II, (Tertium se vocat in literis, quæ apud Lindembrogium extant inter Priuilegia Ecclesiæ Hamburgensis) Cancellarium, suspicor esse huius nominis eo tempore Verdensis Episcopum.

Pag. 71, lin. 12 a fine. Eodem Berroldi nomine vocatur apud Christophorum Hartmannum in *Annalibus Erem. Heluetice* pag. 193; vbi Alberti Archi-Cancellarij vice Lotharij literas an. 1136 recognoscit.

Wicboldus
Abbas Strabulensis &
Corbeiensis

Pag. 74, fine. Wicboldus Abbas Strabulensis, indeque translatus ad Corbeiensis Abbatiam, quod factum an. 1146, à Kleinforgio in manuscripto Westphaliæ Chronico, Conradi III & Friderici I Cancellarius; siue, ut simul explicat, præcipuus Consiliarius, maximæque apud illos auctoritatis fuisse scribitur; quæ mediante etiam insignia aliquot Monasterio suo an. 1147, & 1152, impetrauit ab illis Priuilegia.

Amadeus
Episcopus
Lausannensis.

Pag. 75. Amadeus nobilis Allobrox, è Monacho & Abbate Cisterciensis Episcopus Lausannensis, Friderici I Cancellarium egit, ut auctor est Aubertus Miræus in *Chron. Cisterc.* pag. 312: vbi refert, solitum esse dictum Principem in sequentem modum illi scribere: *Carissimo Cancellario nostro Amadeo Lausannensi Episcopo: qui genere & nobilitate nec non & fidelitate nobis addictus, cognoscitur.*

Pag. 79, lin. 22. post verba Goldasti, pag. 81, (rectius 8,) adde: vbi vice Christiani recognouit priuilegium Aquisgranensibus datum an. 1166, vti Sacri Palatij Protonotarius.

Pag. 81,

Pag. 81, lin. 13. Idem Rudolphus an. 1180 subscripsit priuilegium Friderici I datam Wormatiensibus super immunitate vectigalium in diuersis regionibus.

Pag. 82. Huius Conradi Hildesheim. Episcopi extat epistola ad Arnoldum Abbatem Lubecensem in Chronico Sclanor. ab hoc scripta, lib. 4, cap. 19, de Italico itinere suo, quâ tamen plurima fabulosâ continentur. Scripsit illam cum esset ab Henrico VI eò missus, ideoque se vocat Sicilia Legatum. Frater fuit Burggrauij Magdeburgensis, si eidem Arnoldo Lubec. credimus lib. 7, cap. 2.

Pag. 83, lin. 20. Libet de hoc Conrado Episcopo Herbipolensi adscribere locum ex Appendice Othonis de S. Blasio, cap. 42; eò quòd ab alijs præterita, partim ad laudem, partim ad vituperium eius pertinentia complectatur: Sed statim eodem Conrado Cancellario repatriante, emenso mari ad Wirzburg Sedem suam redijt, ibiq; postmodum contra regnum conspirans, & montem S. Mariae in ipsa vrbe pro castello muniens, publicè rebellauit, rebus Ecclesie multisariè dilapidatis; à quibusdam ipsius Ecclesie ministerialibus, quos in guerrâ cum ipsis habitâ admodum iniuriauerat, in ipsâ ciuitate occiditur. Dicitur tamen de eo, quod in corpore ipsius quaedam castigationis indicia reperta sunt, quibus districtæ conuersationis ipsius penitentia sit ostensa.

Pag. 84, lin. 22. Sub Philippo etiam Sifridus quidem Protonotarius fuit, cuius meminerunt literæ eius an. 1204 datæ Adolpho Colonienfi Archiepiscopo, super allodio in Salueli apud Gelen. in Histor. S. Engelberti, pag. 32. Dubito an non hic sit idem ille, qui sub Friderico II Cancellarius & Episcopus Ratisbonensis fuit.

Pag. 86, lin. 15. Hic Bertoldus è Protonotario ad Cancellariatum conscendisse videtur. Refert enim Goldastus in den Böhmisschen Beylagen / pag. 143, Auream Friderici II Bullam confirmationis super electione Wenceslai Bohem. Regis de an. 1226, mens. Maij, ita subscriptam: In oppido Ulmensi per manum Bertoldi de Norff Imperialis aulae nostræ Cancellarij. Pro Norf enim sine dubio Nifen legi debet; nec superest difficultas aliqua, nisi fortè Goldastus, qui Diploma illud Germanicè edidit, seu quis alius translator, Protonotarium perperam Hoffcansler verterit. Hervvartus tamen, & præter illum alij, Cancellarium cum Protonotario vnum & eundem censent. vide Defens. Imp. Lud. Bauari pag. 634. Certè illos qui Vice-Cancellarij essent, promiscuè quandoque etiam Protonotarij titulum vsurpasse supra, pag. 91, in Ebernando sub Adolpho Cæsare vidimus.

Pag. 88. Fuit etiam Protonotarius Friderici II Henricus de Tanna, per cuius manus datum est Diploma eius, quo recipit Ecclesiam Bononiensem in Mundi-

Mundiburdium suum, & confirmat bona & priuilegia eius, apud Sigon. lib. 2 de Episcopis Bonon. pag. 162.

Arnoldus Protonotarius. Pag. 88, lin. 11. Inter priuilegia Mindensia, num. 18, Wilhelmi Imp. literæ leguntur, quibus Mindensem Episcopum Widekindum de Hoia infeudat de liberâ Comitiâ in Steenvvede; in quibus non tantum huius Cancellarij, sed etiâ Protonotarij Arnoldi memoria conseruata est. Datæ illæ sunt an. 1254, in castris, post depopulationē VVestfrisiæ. Subscriptionis illius, quatenus ad præiens institutum facit, hæc formalia sunt: Venerabilis H. Spirensis Princeps & Cancellarius, & c. Magister Arnoldus Protonotarius Regalis aulæ. Hinc constat Henricum etiam Wilhelmi Cancellarium fuisse.

Nicolaus Episcopus Cameracensis. Pag. 89, lin. 5. Idem Nicolaus occurrit in priuilegio Wilhelmi dato Coloniensibus super immunitate vectigalium in diuersis Rheni fluminis teloneis, de an. 1257, hac subscriptione: Datum Coloniae per manus Domini N. Cameracensis Episcopi dilecti Principis & Cancellarij nostri vice (vices) gerentis Venerabilis Principis Gerardi Moguntini Archi-Episcopi per Germaniam Archi-Cancellarij Lymn. lib. 10. de Iure publ. cap. 10.

Bertoldus Episcopus Aistetenfis. Pag. 95, lin. 7. Tantum abest Bertoldum Lamberto priorem fuisse, ut etiam post Ioan. Olomucensem ponendus sit. Diploma enim concessionis Nundinarum datum à Carolo IV Hamburgensibus, anno regnorum 19, Imperij 10, ita subscriptum fuit: Et ego Bertoldus Dei & Apostolica Sedis gratiâ Eystetensis Episcopus, Sacræ Imperialis aulæ Cancellarius, vice Reuerendi in Christo Patris Domini Gerlaci, & c. Per Dominum Imperatorem, Petrus Iamne. Lymnæus lib. 7 de Iure publ. cap. 23.

Lithomisla. Pag. 95, lin. 23. Lithomisla, siue Leuthomisla, Bohemiæ oppidum est ad Morauia confinia, in circulo Chrudinensi; Episcopalem Sedem accepit sub Carolo quarto, quo tempore Pragensis Sedes in Archi-Episcopalem erecta est, uti testatur Ioan. Bertoldus Pontanus in Bohemiâ Pia, & Miræus lib. 5 Not. Episcop.

Ioan Episc. Olomucens. & Archi-Episcopus Pragensis. Pag. 96, lin. 20. Hic ille idem est, quem Ioan. Bertoldus Pontanus in Bohemiâ Pia, pag. 45, Caroli Cæsaris Consiliarium & Secretarium vocat, estque ex Olomucensi Episcopo translatus ad Pragensem Metropolim. Dixi de hoc inter Cardinales, num. 13. Probabile igitur est Ioannem hunc Bohemiæ Cancellarium & Imperij Protonotarium simul fuisse; quod idem suspicor de Rudolpho de Fridenberg, de quo actum eadem hac pag. 96 in fine.

Petrus Praepositus Olomucensis. Pag. 96, lin. 22. Ante Nicolaum, qui hic Ioannem sequitur, inferendus est Petrus Praepositus Olomucensis, cuius subscriptio occurrit in literis Carolinis super teloneo Selzensi, concessis Petro de Wartenberg, Baroni Bohemico & Curia

& Curia Imperialis Magistro, an. 1371. apud Goldast. in den Böhmschen Verlagen / pag. 202.

Pag. 97, lin. 7. Ianurensis Hundij, Goldasto in den Böhmschen Verlagen / pag. 204, vocatur Ioan. I Lauren-
 gen / pag. 204, vocatur Ioan. I Lauren-
 Teloneo in Seltz, de an. 1376. Posterior hæc lectio priori præstat; Iaurinum
 enim, unde isti nomen esse videtur, Episcopalis vrbs est Hungaria, Germa-
 nis Raab / munitissimum contra Turcas propugnaculum.

Pag. 97, lin. 8. Extremis Carolini Imperij annis Protonotarium Cæsare-
 um egit, Nicolaus de Resenberg, qui subscripsit Priuilegium Monasteriensi &
 Osnaburgensi Ecclesijs datum, & sub Bullâ expeditum aureâ, quo diuersa
 Laicorum statuta contra Libertatem & Immunitatem Ecclesiasticam tendē-
 tia erecta, cassantur & abrogantur. Eius hæc subscriptio est: Et ego Nicolaus
 de Resenberg Ormericensis (sue Damericensis) Magdeburgensis diocesis Cæsaris Pro-
 tonotarius, vice & nomine Reuerendissimi in Christo Patris ac Domini, Domini Lu-
 douici Archi-Episcopi Moguntini Sacri Roman. Imp. per German. Archi-Cancell. re-
 cognouit.

Pag. 99, lin. 24. Michaël hic, apud Goldast. in den Böhmschen Verlagen /
 se vocat Pragensem Canonicum, in subscriptione literarum Sigismundi ad
 Ordines regni Bohemici in Czaflauiensibus Comitijs congregatos,
 an. 1421. Potuerint tamen diuersi fuisse.

Pag. 101, lin. 7 à fine. Retractionis istius Bulla non ad hanc historiam, sed
 dialogum de potestate Basiliensis Concilij pertinet, quem ad vniuers. Colo-
 niensem in minoribus agens composuerat. Videatur autem de hoc historiae io-
 cularis negotio, Epistola 395; cuius loco mihi altera ista lucubratio per erro-
 rem in memoriâ erat.

Pag. 102. Scribit Georgius Ederus, in Catal. Rectorum Archi-gymnasij Vien-
 nensis, pag. 10, Albertum III Austriae Ducem, Fundatorem Viennensis Gym-
 nasij, ex consensu Innocentij VI & Urbani V Pontificum Roman. statuissē, vt
 quilibet Præpositus Viennensis esset Archi-Cancellarius Austriae, Princeps & Præ-
 latus insulatus. Idem, pag. 38, sub an. 1478 tradit, cum illo tempore ductu & au-
 spicijs Friderici III Imp. (is certè ab Apostolicâ Sede ita obtinuit) Præpositu-
 ra & Collegiata Ecclesia Viennæ in Episcopatum erigeretur, Præpositum
 Viennensem deinceps titulum Archi-Cancellarij Austriae amisisse.

Pag. 102, lin. 11. Huius asserti veritas per præcedentium seriem comproba-
 tur; scribit nihilominus Kirchnerus lib. 1 de off. Cancell. cap. 12, in sequentem mo-
 dum. Nam & in Imperiali aulâ, pro antiquis Capellanis, Diaconis, reliquisq; Clericis
 ac Sacerdotibus, Iuris periti atque Politici homines ex seculari ordine huic muneri
 à tempore Rudolphi I vt plurimum adhibiti, excepto Archi-Cancel-
 lariatu.

lariatu, &c. Error iste ex ijs quæ de Cancellariorum aulicorum successione retulimus, elucet & conuincitur.

Pag. 102 sine. Hunc non dubito illum esse Vlticum, de cuius erga se auerso animo & malignitate, Æneas Syluius tum temporis Senensis Eccl. Episcopus & Cardinalis conqueritur *Epist. 296, 300, 302, & 306.* Is modò Cancellariæ Rectorem, (*Epist. 300;*) modò Cancellarium, (*Epist. 296,*) vocat. De eodem narrat *Cap. 21 Europa,* qualiter in vrbe Ciliensi, exorto, contra Imperatorem nocturno ciuium tumultu, in hostium manus & vitæ præsens periculum inciderit.

Pag. 103, lin. 26. Ipse tamen Æneas Syluius modò dictus, *Epist. 306,* scribit se quindecim annos Cæsari seruiisse.

Pag. 110, lin. 6. Mors huius viri incidit in annum 1587, teste Bucholtzero in Indice Chronol. cuius verba utpote honorifici elogij monumentum retineo: *Sigismundus Viesseuser* (obiit,) *vir omni eruditionis genere præstans, & multis natura donis excellens, Imperatoriæ Maiestatis Pro-Cancellarius, 13 April. atatis 56, Pragæ Bohemorum.*

*Freimonius
Vice. Can-
cellarius.*

Pag. 111. Hunc Freimonium Herm. Kirchnerus *lib. 1 de Cancell. cap. 10,* humanissimum vocat doctissimumque virum; addens, tum in prosâ tum ligatâ oratione facundum fuisse, ut cuius etiam expeditissimo respondere ex tempore in utroque genere potuerit, quique Musis, præcipue Poëticis suis, omnem suam, quamuis lautissimam, fortunam acceptam retulerit.

*Supplices
libelli ab
Archi-
Cancellario
in scribis
soliti.*

Pag. 114, lin. 5. Etsi regulariter non omnia subscribantur ab Archi-Cancellario Moguntino Cæsarum Diplomata, ita tamen seruetur, ut quoties in aulâ præsens existit supplicantium libelli ipsi exhibeantur; quibus si deferendum sit, & literæ desuper concedi & expediri debeant, prædictus Elector manus suæ appositione facultatem illam largiri consuevit, eiusmodi, quæ pro exemplo sit, subscriptione: *Anselmus Casimirus Archi-Episcopus Moguntinus.*

*Ioan. Car-
ondeletus*

Pag. 114, lin. 15. Hunc citatus à me Aquileiensem Patriarcha Hermolaus, *apud Politianum lib. 12 Epist.* supremum vocat Romanorum Regis Secretarium, eundemque reperio à Francisco Haræo, *in rebus Brabant.* Maximiliani Cancellarium dici. Fuit autem Brabantiae siue Belgicarum rerum Cancellarius, ut ex Erasmi ad illum epistolis constat, hâc insignitus ab illo titulaturâ. Brugenses tempore illius rebellionis, quâ commerciorum principatu se exuerunt, ob iniectas ipsi Domino, quem dixi, manus, etiam hunc, cum primarijs aliquot reliquis ministris regijs, in vincula coniecerunt.

*Plumbeorū
sigillorum
origo,*

Pag. 116, lin. 1. Polyd. Virgil. *lib. 8 de rer. Inuent cap. 2,* auctor est antiquissi-

1115

mis temporibus sigillum non reperiri plumbeum; Stephano autem III, ac Hadriano II, qui an. 772 sedere cœperit, placuisse, vt Diplomata diuturniora forent, tabulas Apostolicas plumbo obsignari.

Pag. 117. Sigillum Friderici II Imp. sequentibus verbis describit Gelen. *Friderici II sigillum.*
in S. Engelberti Historiâ, pag 114: Infra Diploma ex sericis, rubei, viridis & flauï colorum filis contextis, dependet Sigillum magnum rotundum, referens in solio Imperatorem togatum, dextrâ sceptrum, sinistrâ tenentem globum cruce insignitum; in capite gestantem coronam, à quâ velut in sulcâ vitæ ab vtrâque parte, duo lilia desluunt. Subscriptio eius hæc est: Fridericus Dei gratia Imperator semper Augustus.

Pag. ead. Auream Bullam Philippi Imp. describit Gelen. *Aurea Bulla Philippi Imp.*
in vitâ S. Engelberti, pag. 32, his verbis: In fine dependet ex filo serico Sigillum aureum, ab vnâ parte habens templum tergemina insignitum turri. Porta templi inscriptum: AVREA ROMA. Epigrapha est: ROMA CAPVT MVNDI TENET ORBIS FRENA ROTVNDI. Ab alterâ parte sedet Imperator in solio regio tenens dextrâ sceptrum, sinistrâ orbem mundi cum hac inscriptione: PHILIPPVS DEI GRATIA ROMANORVM REX ET SEMPER AVGVSTVS.

Pag. 117, lin 5 à fine. Polydorus Virgil. lib. 8 de rer. Inuent. cap. 2 ait: *Aurei sigilli antiquitas & origo.*
Constat ante Carolum Magnum Imp. literas auro obsignasse Principum Romanorum neminem. Is igitur tacite, & oblique saltèm, ad illum Germanici Imperij Conditorem referre videtur Aureæ Bullæ apud nos primordia.

Pag. 117. Præter Imperatorem an Orbis Christiani Reges alij promiscuè *Aurea sigilla an alijs præter Imperatorem in usu?*
 Bullis aureis vñ fuerint & vtantur, hæctenus pro certo non norim affirmare. Neapolitanos tamen Reges solenni ritu in more habuisse Reuersales, quas vocamus, *literas*, tempore infeudationis Apostolicæ Sedi dari consuetas, hoc sigilli genere munire, pluribus exemplis & præiudicijs ostendit & confirmat Cardinalis Baronius in *Tractatu de Monarchiâ Siciliæ*; quem separatim Parisijs excusum habemus, ac præterea vndecimo Annalium Tomo insertus est. Refert etiam *Ostiensis Leo*, accuratus rerum Cassinensium Scriptor, lib. 2, cap. 66, Guaimarium Principem Capuanum præceptum (Diploma confirmatorium) fecisse S. Benedicto, cum aureâ Bullâ, de omnibus Monasterij Cassini montis pertinentijs.

Pag. 118. fin. Extant etiam in Concil. Tomis literæ Othonis primi, quibus *Othonis I literæ aureis literis scriptæ.*
 iura Romanæ Ecclesiæ confirmantur; quæ, vt ibidem Epigraphæ refert, aureis scriptæ literis asseruantur in Castello S. Angeli. In fine fit mentio impressionis Bullæ; quæ an debeat de Aureâ intelligi non diuino. Autographi inspectio hoc dubium dissoluere potis est.

Pag. 119, lin. 11. Addi debuit, quoad formam antiquam Bullæ aureæ; ab eodem illo latere, quo versus ille: *Roma caput, &c.* continetur, portam cum trigeminâ turri in medio locari, hoc addito lemmate: Aurea Roma. Nam Carolina Bulla, hæc in parte cum Philippi Imp. de quâ retuli, conuenit.

Pag. 119, lin. 33. Erratum nonnihil est in designanda iustâ quantitate: Nam Carolina Bullæ, si exactè mensurentur ad Matheseos regulas, duplicem circiter orbiculari circumferentiâ Imperialem exæquant; diametro enim quartâ circiter parte vel tertiâ huius dimetrum excedunt.

S. Ber-
wardi
Canoniza-
tio.
Pag. 127, lin. 22. Canonizatio, vt vocamus, S. Berwardi facta est à Cœlestino III Papâ, tempore Henrici VI Imp. an. 1194; sacram eo nomine Legationem obeunte, & Pontificem exorante S. Michaëlis Abbate Theodorico, vt Arnoldus Lubec. scribit *lib. 4, cap. 23*; & ex illo refert Baron. *tom. 12, sub an. predicto, num. 17.*

S Ber-
wardus
Hildesh.
Pag. 127, lin. 25. Sancto Berwardo, cuius vitam aliquantò strictiùs transmissi, reliquis pauca hæc quibus placet addant. Controuersia exorta est inter hunc & B. Willigifum Moguntinum de iurisdictione super Illustrium Dominarum *Cænobio Gandersheimensi*: cuiusmodi inter hos aliosque Sanctos, nõ semel enatas fuisse mirari nequit, qui & inter ipsos Dei Angelos concertationes interuenisse recordatur*. Sedatum ad tempus fuit istud dissidium, succedente in Willigifi locum Erkenbaldo, qui S. Berwardum cognatione attingit. Obijt hic non an. 1024, vt *Bruschius & Chron. Hildesh.* sed, vt è vitâ *S. Gothardi, tom. II, sub an. 1022, num. 19*, Baron. tradit, an. 1022; sepultus in Ecclesiâ noui Monasterij sui *S. Michaëlis*. Epitaphium ipsi scripsit S. Benno Misnensis Episcopus; qui vel contubernalis eius fuit, vt ait *manuscripti Chronici Hildeshheim*. Auctor; vel discipulus, vt alij. Id versibus Leoninis, pro more rudium illorum seculorum scriptum, apud *Bruschium in Catalogo*, aliosque legere est.

Puttenses
Dynasta
in Velatiâ,
Pag. 131, lin. 19. Fuerunt etiam antiquitus in eâ Gelrici Ducatûs Tetrarchiâ, quæ Velatiæ nomen habet, *Puttenses* præpotentes Dynastæ; de quibus tractat *Isacius Pontan. lib. 8 Histor. Gelricæ, pag. 303, ad an. Chr. 1373.*

Pag. 135, lin. 18. Locus Canonizationis S. Engelberti, Moguntia fuit; vbi in eum finem Synodus congregata fuit.

Pag. 135, lin. 4 à fine. Annus inchoatus hic pro pleno positus; qui vtinam feliciùs finiendus sit, quàm cœptus est!

Azorius de
Germanicis
Pont. Max.
Pag. 136. In numero Pontificum Maximorum è Germanis, longiùs, quàm quisquam reliquorum, dissentit Ioan. Azorius *tom. 2 Instit. Moral. lib. 5, cap. fin.* qui non nisi quatuor nobis relinquit. Præterquam enim quòd Hadrianū VI, vt Bel-

vti Belgam, à reliquis Teutonicis segregat, subicit Stephanum VIII: Leonem autem IX, & Stephanum IX Gallia adscribit. Satis autem sibi constat ratio calculi nostri, vti suis quodque locis videri potest.

Pag. 140, lin. 23. Quæ de origine Insignium apud Romanos Pontifices Massonus refert, è Fulberti Carnotensis Epistolâ, 50 deprompta sunt.

Pag. 140, lin. 7 à fine. Nonum Leonem quod Gallis, vt dixi, inserit Ioan. Azorius, errore facit euidenti & perquam leui seductus argumento, quòd arma, vt vocamus, gentilia eius, Leonis effigiem in liliato scuto praeferrent. Nec enim solius Gallici populi sunt liliorum insignia; potuissetque eadem operâ, ni claudicet ista argumentatio, regiae stirpi inferere; quam si fortè cognatione aliqua contigerit, necdum Germanicæ origini res illa obstiterit.

Pag. 141, lin. 6 à fine. Verisimile puto vitam Leonis IX, quam in monte S. Gerardi Molanus extare scribit, esse illam ipsam, quam à Wichberto scriptam Parisienses excuderunt. Duobus enim hæc libris constat; quod idem de alterâ affirmat prædictus Auctor.

Pag. 146, in fine. Ne quis putet me hîc inter Germaniam & Italiam temere voluisse comparationem instituere; sciendum est, me hoc in loco ad veterem præcipuè respexisse morem. Antiquitus enim Italiâ Prouincijs non accensebatur.

Pag. 147, lin. 20. Videndum an non Hermannus II cogn. Nobilis, Archiepiscopus Colon. inter Cardinales S. Rom. Ecclesiæ referendus sit, ob locum è priuilegio Leonis IX, quem supra, pag. 203, retuli. De hoc quæ infra ad paginam 167 notantur videri possunt.

Pag. eadem. Wernerum Abbatem Fuldensem, qui Othone II Imp. præfuit, & in luctuosissimâ illâ Germanorû ab Italis desertorum, in Apuliâ acceptâ clade, quâ à Græcis & Saracenis Imperatorius exercitus internecone cæsus & deletus est, cum reliquis occubuit, Ecclesiæ Romanæ etiam fuisse Cardinalem, scribit Broverus lib. 1 *Antiq. Fuldensium, cap. 19.* Id si verè traditur, fuerit post vnum Amalarium Wernerus iste antiquissimus omnium, de quibus mihi compertum sit, Germanicæ originis Cardinalium.

Pag. 151. Quæ supra, pag. 145, de Electione Conradi in Papam retulimus stare nequeunt, si Wionem aut Pignam sequimur in anno obitûs eius. Istâ enim ratione, tempore Cardinalatûs eius nulla contigisse potuit Sedis vacantia. Quare verisimum censeo quod de tempore mortis Henriquez scribit.

Pag. eadem in fine. Hunc Conradum reperio omnium primum ab Apostolicâ Sede fuisse creatum hæreticæ prauitatis Inquisiorem; quæ cura, exortis eodem tempore Mendicantium Religiosorum familijs, breuî pòst ad S. Domi-

Italia olim Prouincia non erat.

Herman. Archiepiscopus Colon. an Cardinalis?

Wernerus Abbas Fuldensis, S. R. Eccl. Cardinalis.

Annus mortis Conradi Portuensis.

Inquisitio hæreticæ prauitatis quo tempore cœperit.

Domini fratres translata fuit; è quibus princeps hoc munere functus est Conradus Marpurgenfis S. Elifabethæ Confessarius, vt vocant, eodem, quo Collega & Synadelphus eius S. Petrus Veronenfis, fato interceptus.

Pag. 164, lin. 5 à fine. Non à Sixto, sed decessore eius Gregorio XIII Albertus Austrius galerum obtinuit; quod factum an. 1577, ætatis Alberti circiter decimo octauo. *Aubertus Miræus in Elogio Albertino.*

Bohemia
Rex officio
Archi-
Marschalli
functus.

Pag. 171, lin. 15. Eodem modo coronationis Imperatoris Philippi Sueui tempore, Rex Bohemæ *gladij regalis Baiulus fuisse*, id est, Archi-marschalli officio functus esse scribitur ab Arnolde Lubec. *lib. 6 Chron. Slauiorum, cap. 2.*

Seuerinus
Binius de
Origine E-
lectorum.

Pag. 175, princ. Baronio in hac de Origine Electorum quæstione subscribit etiam Editor Conciliorum luculentus & accuratus, Seuerinus Binius; qui Tomo 3, part. 2, ipsum Baronij hac de re è *lib. 10 Annal.* locum ad longum refert & approbat.

Thomas
Anglicus
Auctor li-
brorum est,
de regimine
Principum.

Pag. 175, lin. 6 à fine. Iacobus Tirinus in Auctorum Indice, quem cum Commentarijs Biblicis suis excudi fecit, libros de Regimine Principum scribit à Thomâ Anglico, cognomine Walleis siue Gualenfi, scriptos esse. Vixit is circa an. 1333, sub Anglorum Rege Eduardo III, vt præter alios affirmat Ioan. Pitseus de *Illustribus Angliæ Scriptoribus pag. 430* Tribuuntur autem & alia opera Angelico Doctore, quæ huius Anglici sunt; vt sufficienter probat contra Antonium Senensem memoratus Tirinus post Sixtum Senensem & Antonium Posseuinum. Mirum igitur non est, in libris de *Regimine Principum*, integro ferè seculo post Innocentium IV scriptis, septem Electorum speciatim memoriam esse.

Senonensis
Archi-
Episcopi
Præmatus

Pag. 199, lin. 8 à fine. Non Galliæ tantum, sed & Germaniæ simul primatum Senonensis Archi-Episcopus olim affectauit; ac sub Carolo Caluo, an. 876, in *Concilio Pontingonensi*, productæ & publicatæ fuerunt Apostolicæ literæ, Ansegiso eius temporis Antistiti eum honorem renouantes & confirmantes. Contradictum autem fuit in eadem Synodo; nec nisi saluis aliorum Sedium iuribus, prædictis literis assensus datus est. *Vide Concilia Gallicana Sirmondi, Tomo 3.*

Episcopus
Cassinensis
origo.

Pag. 216, lin. 2. Montis Cassini Abbatiam in Episcopatum, mirè delectatus eius generis innouationibus, Ioan. XXII Summus Pontifex erexit. *Auctor vite Ioannis à Bosquet o, Parisijs editus, pag. 25.*

Suauius Pro-
tonotarius.

Pag. 11, lin. 6. Huius Erkenbaldi vice Carolinum Diploma recognouisse legitur, SVAVIS quidam, apud Kyriandrum *part. 9 rer. Treuer. p. 79.*

De Hirmi-
maris &
Amelbertis.

Pag. 14, lin. 21. Dubito an non Dubletius, quando Hirmimarum ad Ludouici Pij tempora refert, Pium cum abnepote eius Ludouico III confundat;

dat, quâ de re, Auctore & Diplomate, cuius hic fide illum refert, nō inspectis, dispici nequit. Eademque me suspicio incessit de duobus Amelbertis; quorum priorem Carolo Magno, alterum Crasso assignant. Interim nulla absurditas est, Imperatores cognomines etiam homonymos ministros in seruitio habuisse.

Pag. 47. lin. 11. Ad quæstionem de finibus Archi-Cancellariatus Gallici *De finibus Treuerensis Archi-Cancellariatus.* pertinet etiam subscriptio Diplomatis Caroli IV apud Kyriandrum *parte 15 rerum Treuer. pag. 196,* quæ sic habet: Datum Bacharach, anno Domini 1376, prædict. 14, 2. Kal. Iun. Regnorum Caroli 30, Imperij 22. Recognouit Nicolaus Camera-censis Præpositus, vice & nomine Reuerendissimi Domini Cunonis Archi-Episcopi Treuerensis, Sacri Romani Imperij per Galliam, & Arelatense Regnum Archi-Cancellarij, Imperialis aulae Protonotarius. Argumento hic designati loci videor colligere, diœcesin Treuerensem, atque ad eam vniuersam eius Prouinciã, ad Gallici Archi-Cancellarij districtum pertinuisse.

Pag. 97. lin. 3 à fine. Fuit hic Wenceslaus in ordine Præsulum Olomucensium XXXI: nec valdè honorificè illius meminit Auctor *Catalogi Episcoporum.* Obijt an. 1416, (perperam illic legitur 1426,) durante etiam tunc Constantiensi Concilio, coram quo, qui in locum eius Schismaticè electi fuerunt, litigia agitârunt. *Wenceslaus Episc. Olomucensis.*

Pag. 102. Memorabile ac rarum est, quod de Iacobo Barone de Sirck *Iacobus de Sirck Treuerensis Archi-Episcopus.* Archi-Episcopo Treuerensi scribit Kyriander *parte xv rerum Treuer. pag. 204,* illum Friderici III Imp. quo tempore is sub Imperij primordia in Rheno partibus egit, Moguntino consentiente, (fuit ille Theodoricus de Erbach) Cancellariam rexisse; quod omnino de supremo regimine, Archi-Cancellarium concernente, intelligi debet. Fuerat Iacobus ante Archi-Episcopalis throni conscensum Renati Siciliae Regis Cancellarius. *Id. Kyr. dicto loco.* Aptitudo eius ad tale officium inde testata est, quod Scriptor *de gestis Treuerorum* Schekmannus scribit. *fuisse illum multæ eruditionis & memorie singularis, qui consuetudinem habuerit in Cancellariâ suâ copiosè pluribus dictandi.*

Pag. 109. sine. Fuit præterea Ferdinando I Secretarius Guilielmus Putschius; cuius affinis sui meminit Cuspinianus *in Friderico Pulchro Austriaco, vocans antiquitatis studiosum.* *Guilielmus Putschius.*

Pag. 121. Cancellarijs Germanicis opinionem sanctitatis obtinentibus *B. Wobodo Leod. Episcopus.* B. Wobodo Leod. Præsul, quem *in Noris ad pag. 58* retuli, addendus est. * Fuit is natione Flander, & ex Capellano ac Cancellario Imperiali, ab Henrico II Cæsare, pro illorum temporum more, in locum Baldrici, quadragesimus octauus Tungrorum Antistes successit. Præfuit laudatissimè, uti apud Anselmum *Historia Chapeauilly, Tomo primo, videre est,* *ro Episc. Hildesh.* *eiuf-*

eiusdemque vitam plenius enarrat *Renerus Cœnobita Laurentianus*, quæ an lucem hæcenus aspexerit dubito; fragmenta ex illâ aliquot dictus de Leodiensibus Episcopis Historiæ Editor refert. Sanctissimè obijt Præfulatus sui mense trigesimo, ac celebre pietatis & munificentiæ suæ reliquit monumentum diues Cœnobium Benedictinum S. Laurentij propè Leodium. Ioan. Molanus hunc *Catalogo Sanctorum Belgij*, ad diem Aprilis 21 indit, sequentia, inter alia, de illo tradens: *Debet autem maioribus nostris multum fuisse celebris; quia plus, quàm in triginta manuscriptis Ecclesiarum Martyrologijs, depositionem eius annotatam observavi; in quibus tamen non facile alium Sanctum reperias, cuius Natalis alicubi non celebretur.* Subdit idem epitaphium eius versibus Leoninis, gestorum eius summam luculenter recensens. De miraculis eius vid. *Ægidius*.

*Clemens II
Papa an re-
ste Sanctis
accensa-
tur?*

Pag. 129, lin. 20; & pag. 139, lin. 25. Quæ è Serario de Clementis II huc Suidigeri Sanctitate retuli, admonitus sum fortè non satis firmo inædificata esse fundamento, eò quòd Typographicum apud illum videatur subesse mendum. Id si sit, meum non fuerit album Sanctorum denigrare; quamvis vel ipsum, quo vixit, seculum, quod plurimos in Germaniâ produxit Sanctissimos Præsules, iunctis laudatissimis gestis eius, & inculpata vitæ innocentia, Clementi, ad tenendum quem illi assignavi locum, suffragari videatur.

*Leo IX
quando di-
miserit
Tullensem
Sedem.*

Pag. 140, lin. fin. Non toto, ad mortem vsque, Papatûs tempore S. Leo IX Tullensem Ecclesiam sibi retinuit; sed annis tantum aliquot. Tandem enim, ante tertiam suam Germanicam profectioem, Othonem primicerium sibi successorem elegit, missoque in eam rem Legato, Imperialem assensum desuper obtinuit, ut *Wichbertus in vitâ S. Leonis* scribit *lib. 2, cap. 8.*

*De Colon.
& Treuer.
Archi-
Episcoporu
hereditario
Cardina-
latu.*

Pag. 167. Coronidis vicè subeant huius de Teutonicis Purpuratis membri sequentia; fuisse olim peculiare quoddam Cardinalium genus, quod non facile alicubi, præterquam in vnâ Germaniâ occurrat. Auctor enim mihi est sat locuples *Ægidius Gelenius*, antiquitus Colonienfes Antistites hereditario quasi iure, & perpetuo quodam illius Sedis privilegio, Ecclesiæ Romanæ Cardinales fuisse. Originem illius eminentiæ & prærogatiuæ è S. Leonis Diplomate repetit; cuius fragmentum *pag. 202* retuli; vbi *Hermanno Archi-Episcopo*, præter *Archi-Cancellarium principis in orbe Christiano Sedis*, Ecclesia etiam *S. Ioannis ante portam Latinam* confertur; quam gratiam ille de Cardinalatu interpretatur; nec dubito illi, uti indefatigabili, nec infelici Antiquitatum scrutatori & vindici, eius rei plura eruta esse documenta. Annexam igitur illam Archi-Episcopali dignitati hereditariam purpuram, inter reliqua illius Sedis iura & priuilegia, de quibus Tractatum paratum habet, eiusque editionem breui instituet, referendam esse probat. Obstare fortè non nemini videbitur, quòd vetustis illis temporibus Ecclesia S. Ioannis ante por-
tam

ram Latinam nunquam redacta fuerit inter titulos, quos vocant, Cardinalitios. Nam, ut auctor est Onuphrius Panuinius in libello *de Episcoparibus, titulis & Diaconijs Cardinalium, pag. 21*, Leo X Pont. Max. omnium primus in magnâ illâ Cardinalium vnus & triginta creatione, quam fecit an. 1517, cum decem alijs nouem titulis, etiam prædictum S. Ioannis nouiter erexit. Non putârim tamen id magnopere attendendum esse argumentum, eò quod Onuphrio, quantumuis Ecclesiastica historiae peritissimo, præfatum S. Leonis IX Diploma ignoratum fuisse suspicer: qui fortè aliàs, si cognitum illud habuisset, contrarium amplexaturus fuisset. Ac mouet me non parùm ad recipiendum illum Colonienfis Archi-Episcopi Cardinalatum, quod de Treuerensî simile quid traditur; qui iisdem ferè temporibus Ecclesiam SS. *Quatuor Coronatorum* à Sede Apostolicâ obtinuit, & ad Successores transmisit. Hanc autem Ecclesiam iam inde à S. Gregorij Magni tempore titularem fuisse extra dubium est; extat enim inter subscriptiones Cardinalium, quæ *lib. 4 Epistolarum* eius sub Romanâ Synodo reperiuntur, *Fortunatus* SS. Quatuor Coronatorum Presbyter; & Onuphrius ad eiusdem tempora Pontificis primordia illius tituli redigit. Cùm igitur ante tot sæcula eo iure fuerit, & hodiè permaneat, nec etiam de tempore intermedio diuersum quid habeatur compertum; consequens sane est, nec Treuerenses olim quoquam alio intuitu, quàm titulari ac Cardinalitio iure, Ecclesiam illam SS. *Quatuor Coronatorum* possedisse. Atque hoc præsupposito nil superest obstaculi, quare de Colonienfium Archi-Episcoporum Cardinalatu magis, quàm Treuericorum dubitare debeamus.

Pag. 196, lin. vlt. Quæ hoc loco de Legatis de Latere dicta sunt, propriè de illis, quos *Legatos Natos* vocant, intellecta volui. Illi licèt his potiores sint, est tamen horum quoque super Archi-Episcopos Legationis suæ iurisdictione, nisi speciali Apostolico priuilegio eximantur, quale Treuerensî Bruno-
ni concessum esse à Calixto II Papâ refert Kyriander parte xi.

*De Legatis
Natis.*

Pag. 197, lin. 2. Quæ hîc dicuntur de temporis antiquitate, non de ipsâ Archi-Episcopali dignitate, sed pro subiecta materiâ de Primatu Bremensis & Legatione Salisburgensis Archi-Episcoporum intellige. Ille sub Othone I, vnâ cum Archi-Episcopatu cœpit; hæc sub Henrico IV: Salisburgensis autem Metropolis à Caroli Magni æuo originem suam repetit, in cuius testamento inter Archi-Episcopales Sedes octauo loco ponitur.

*De Salisb.
& Brem.
Archi-
Episcopis.*

Pag. 201, lin. 19. Camera & Secretariæ tertia addenda est Pœnitentiaria Apostolica; quæ & ipsa negotiorum suorum ad conscientiæ præcipuè forum pertinentium expeditionem obtinet.

*Pœniten-
tiaria Rom.
expeditio-
nes.*

- Cardinales Presbyteri Eccl. Treuer.** Pag. 205, lin. 10 à fine. Eiusmodi Presbyteros Cardinales Treuerensis etiam Archi-Episcopus Ecclesiæ suæ pro se & successoribus suis obtinuit à Victore II; cuius Diploma Kyriander refert parte xi.
- Lambertus Episc. Spirensis.** Pag. 94. Hic Lambertus Episcopus, Aistetenfi & Lithomiflenfi, quos per temporis ignorantiam illi post posuimus, videtur postponi oportere. Anno enim 1370, (sequenti Spirensis Ecclesiæ ad Argentoratensem translatus reliquit) Cancellarius fuisse reperitur in literis Carolinis Monasterio Monialium in Steinheim datis (extant inter Wirtenbergicorum Cœnobiorum Monumenta an. 1636. Tubingæ impressa) quarum subscriptio est *Per Dominum Spirensis Episcopum Henricus de Elbingo.*
- Henricus Elbingensis.** Pag. 96. Eidem Carolo ad an. 1360. Nicolaus de Chirmsir à recognitionibus apparuit, cuius memoria est in *Documentis Wirtenbergicorum Monasteriorum*, inter quæ Mundiburdium, vt olim vocarunt, siue Protectorium Cœnobio Wilerano datum ita subnotatur *Per Dominum Cancellar. Nicolaus Chirmsir.*
- Ioan. Rot, siue Rhoda.** Pag. 103. Vix dubito hūc Ioan. Rot eundem esse ad quem extat Æneæ Syluij, Senensis eo tempore Cardinalis, Epistola, in ordine 212, qui Rhodam vocat. Videtur is tunc (an. 1457) Ladislai Hungariæ & Bohemiæ Regis Secretarius fuisse, quo illo ipso anno in medio nuptiarum apparatu per medicati poculi propinationem sublato in Imperatoris deinceps familiam receptus videtur.
- Vlricus Episc. Gurcensis.** *Ibidem.* Reliquis Friderici recognitoribus poterit etiam Vlricus Sonnenbergius addi, cuius subscriptio habetur inter memorata documenta Wittenbergica hoc tenore. *Ad mandatum Domini Regis (Friderici) Magistro Vlrico Sonnenberger referent.* Fuit Vlricus iste Consiliarius Imperatoris, cuius multis Epistolarum suarum locis Æneas Syluius amicè meminit. Eiusdem ad illum familiaria extant eodem in Opere scripta, in ordine Epist. 240, 261, 300, 316. Nec enim hic ab Episcopo eius temporis Gurcensi Vlrici prænominis alius est, cuius Ecclesiæ regimen, postquam Patauiensis ambitæ spe excidisset, postmodum assecutus est.
- Balthasar Merckelius.** Pag. 107, pr. Vnicum in præsens Diploma conspexi huius Balthasaris subscriptionem præferens datum an. 1530, Augustæ Comitiorum tempore, quo Prædicatorij Ordinis Priuilegiorum confirmatio & protectorium continetur. Subscriptio illa, hæc est: *V. Weltkirch.* Puto autem Typographi vel descriptoris mendū esse pro *Waltkirch.* Extat inter documenta Monasteriorū Wirtebergicorū, p. 468. Mercklin cognominatur à Cuspiniano in *Diario.*
- Durandi Leod. Episc. Epist. contra Berengar.** Pag. 227, à fine. Durandi Episcopi Leod. contra Berengarium Epistola ad Henricum Francorum Regem, refertur à Chapiaullio Tomo I rerum Leo-

Leodiensium pag. 261, prætermisiss tamen SS. Patrum & Conciliorum pro veritate Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistiæ sacratissimo Sacramento, quibus ille usus fuerat, testimonijs. Possuinus in Apparatu hunc cum Meldensi Episcopo & sacri Palatii Magistro Durando de S. Portiano Ord. Prædicatorum Theologo confundit.

Pag. 20, sine. Salomonem Constantiensem Episcopum eius nominis tertium in Grimaldi locum Archi-Capellanium esse promotum Ekehardus Minimus Scriptor vitæ Notkeri Balbuli Auctor est; sed potior videtur Ekehardi iunioris dicti in Casibus Monasterij sui fides, qui iuuante Grimaldo, non nisi Capellanium factum esse scribit. Fortè tamen tempora distinguenda, & relati auctores ita conciliandi sint, vt posterior hic de primâ in regium ministerium receptione, alter de subsecuta vltiori post annorû aliquot intercapedinem promotione intelligendi sint. Verùm obstat isti Conciliationi quod expresse dicit prædictus vitæ Notgeri Scriptor Ludouici Regis, is Pij Imp. filius fuit, Archi-Capellanium esse creatum. Constat autem ex pag. seq. allegata Salisb. Metropoli sub Ludouico III Imp. Senioris Ludouici pronepote Salomonem adhuc Cancellarium fuisse, nec verisimile est, si iam tunc sub proauctore Archi-Capellanus fuisset, sub hoc iterum ad inferiorem aulicæ militiæ gradum descendere sustinuisse. Quæ autem de Ludouico Secundo scribit Bruschius, non de eius nominis Imperatore, sed dicto Germaniæ Rege Pij Ludouici Imp. filio intelligenda sunt. Quatuor Imperatores, quibus post illum seruasse ab eodem narratur, fuerunt Carolus Crassus, Arnolphus, Ludouicus III & Conradus I, mortuus enim fuit post Christum 919, eo ipso quo & Imp. Conradus anno.

Salomon
Episcopus
Constant.

Pag. 203, sine. Sub hoc capite de S. Annone me dicturum pag. 129 promisi, paràm pollicitorum memor, quare strictim hic vel alieno loco eius meminisse iuuabit. Vitam eius scripsit Anonymus Religiosus Benedictinæ apud Sigebergenses familiæ, qui ingenuis tantum parentibus natus, (licet alij Comitum profapia è Sonnenbergicâ Sueuiæ Dynastiarum familiâ fuisse tradiderint,) & secundum seculi dignitatem, non aded celebribus scribit. Idem Auctor de studio eius in Bambergensi celeberrimâ tum omnium inter Germanicas Scholâ deq; Scholastici obito ibidè officio, de aulicâ inter Clericos Palatii militiâ, de Coloniensi Legatione, & subsecuta statim eiusdem Ecclesiæ inthronisatione, digneque administrato Episcopalis curæ munere pluribus commemorat; nec reticet foundationes ab illo factas trium Canonici instituti Collegiorum, totidemque nigri Ordinis, qui eo tempore vnus etiamdum in Ecclesiâ Occidentali florebat Monasteriorum. Inter illa loci amœnitatem & ditissimorum prouentuum abundantiam Sigeberga longè eminet,

S. Anno
Coloniens.
Archi-
Episcopus.

quam etiam frequentiori, dum inter viuos adhuc ageret, incolatu celebriorem factam, sacris ossibus suis post mortem longè sacratiorem fecit. Quà vixerit in aulâ Principum nostrorum gratia, auctoritate, potentiâ longum sit recensere: nam vt Henrici Nigri tempora præteream, quarti Henrici filij eius nutritius & excultor, Imperijque sub illo, vt supra quoque dicebam, multis annis dignissimus Rector & Administrator fuit. Nec minuit Sanctissimi viri existimationem, sed potius gloriam eius auget, quod alternantibus temporum vicibus apud patrem pariter ac filium modo flagranti gratiâ floruerit, modo æmulum liuore prævalente amore eorum exciderit. Hoc enim commune ferè illorum fatum est, qui constantia inculpatæ vitæ & Iustitiæ intemeratæ cultu intrepido, sinceræ denique conscientiæ libertate, se non minùs superioribus, quam æqualibus conspicuos & notabiles fecerunt. Accerrimus fuit Ecclesiasticæ libertatis, nec minus Apostolicæ Sedis, pro quâ contra Imperatorem infractâ & inflexibili peruiaciâ semper stetit, propugnator & vindex. Obijt non 1064, vt Mersæus, sed vt è vetustis Baronius ait 1075. anno vigesimo primo præfulatus fuit, & post mortis annum octauum & centesimum per Petrum Lunensem Episcopum & Cardinalem, Apostolicum de Latere Legatum, ossa eius leuata, seu, vt Mersæus vocat, translata fuerunt, nec reperio quid aliud de Canonizationis solemnibus.

Grimaldus
S. Galli
Abbas.

Pag. 222, lin. 12. Si ab autographis & archetypis per vitiosam descriptionem non aberrant, quæ è Ludouici Regis literis Grimaldi & Brunoldi nomina referuntur, non est quod dubitemus, duos diuersos fuisse. Ac vt maximè id deinceps dubio non careat, illud tamen certum habeo, Grimaldum, hunc fuisse S. Galli Abbatem in ordine nonum. Hunc non Ratpertus tantum in Castibus Monasterij sui cap. 8, *sepius regalibus fuisse occupatū negotijs* scribit, sed disertis verbis Ekehardus in *vitâ Notkeri Balbuli cap. 14*, Archi-Capellanum vocat; non tamen, vt is refert, Ludouici Pij Imp. sed homonymi filij eius Germaniæ Regis, qui itidem Pij cognomen meruit, vt legere est in *Hepidanni Annalibus* ad an. 876. De Archi-Capellatu huius Abbatis etiam Ekehardus iunior testatur casuum suorum cap. 1, vterque *Canonicum Abbatem* vocat, ed quoddam habitu & professione Monachus non esset, sed in Clericali statu persisteret. Huic Grimaldo an. 872. Brunoldus successisse potuerit, qui an. 875. Argentinensibus præesse cœpit, obiitque an. 883. quem licet Guilimanus itidem fuisse dictum Grimaldum tradat, Bruschius tamen in nomine variat, nec

Brunaldum reticet, cuius nomen, verisimile crediderim cum Synchroni Abbatis haud multum abluente, confundi cœpisse.

IN-

I N D E X.

A.
Abbatiola siue Capella Eresbergensis. 13
Academiarum Cancellarij. 212
Adaldagus Hamburgensis Archi-Episcopus. 51
Adelbertus Babenbergensis Comes ab Hatone proditus. 21
Adelbertus Episcopus Spirensis. 229
Adelheidis prior Friderici I vxor. 37
Admontensis Monasterij fundatio. 130
Adolphi Imp Cancell. 90
Ægidius Geleuius. 202
Eius vita S. Engelberti. 150.197
Æneas Syluius. 102
Eius historia Australis. 102.103
S. Agitius Archi-Episcopus Treuerensis. 193.194
Ainardus Abbas Blandiniensis. 12
Aistetenensis arx structa. 95
Aistetenensis Episcopus Ingolstadiensis Vniuersitatis Cancellarius. 212
Agnes Imperatrix. 131
Abericus Romanorum Tyrannus. 136
Albero Bambergensis Episcopus. 68
Albero Metensis Episcopus. ib.
Albertus Austriacus Belgarum Princeps. 164.
Albertus Bremensis Archi-Episc. 68.197
Albertus Brandenburgicus obtinet Ducatus Franconici titulum. 219
Albertus Crantzius magnus plagiarus. 219.
Pæcipitis censuræ scriptor. ib.
Albertus de Mora vltimus Roman. Eccl. Cancell. 202
Albertus Schaumbergius Comes. 103
Alberti I Cancellarij. 91
Alberti II Cancellarij. 101
B. Alcuinus Præceptor Caroli Magni. 25
Alexander Farnesius Roman. Eccl. Vice-Cancellarius. 207
Eius auctoritas & sepultura. ibid.

Alexander Masouia Ducis filius Cardinalis. 153
Alexander Montaltus Roman. Eccl. Vice-Cancellarius. 207
Altempfij Duces. 164
Altempfianum Palatium. 164
B. Altmannus Parauiensis Episcopus. 131
Amandus à Gevoldo citatus qualis scriptor. 179.184
Amelbertus Virodunensis Episcopus. 227
Andreas Balbus Episcopus Lubec. Christiani III Dania Regis Cancell. 209
S. Andreae propugnaculum in Belgio. 164
Andreae Ratispon. Chronicon. 39
S. Aniceri Sacellum. 164
S. Anno Rom. Eccl. Archi-Cancellar. 203
Annus Christi in Ludouici Pij literis rariis adscriptus. 24
Annos regni à quo tempore Imperatores olim numerare soliti. 62.63
S. Ausberti Rhotomagensis Antistes. 6
Antiphonarum Amalarij. 13
Antonij Albizij Stemmata. 76.133
Antonius Perenottus Card. Archi-Episc. Vefontin. & Mechlin. Caroli V Cancellarius. 108.136.211
Antonius à Prato Card. Archi-Episc. Senon. Gallia Cancellarius. 211
Antonius Wolfradius Episcopus Vienn. & Abbas in Crembs Munster. 266
Aquileia sub Germania antiquitus Archi-Cancellario fuit. 47
Aquilienfis Patriarchatus. 199
Aquisgranense Chron. Noppij. 119
Archi Abbas. 223
Archi-Cancellariatus S. Rom. Eccl. 202
A quo Colon. Archi-Episc. concessus. 202.203.
An perpetuus vel personalis fuerit. 203
Archi-Cancellariatus Imperatricis. 213 & seqq.

H h 3

Archi-

Index.

Archi-Cancellarij titulum quis primus gesserit.	6.7	Arnoldi Lubecensis contra Monachorum superbiam inuectiua.	219
Archi-Cancellariorum vnde ad nos vsus manarit.	5.6	Arnulphi Imperatoris Cancellarij.	19
Archi-Cancellariorum successio à Carolo Magno vsque ad Othonem I.	7.& seqq.	Aschafnaburgensis arx.	70
Archi-Cancellariatus Germanici & Italici quæ fuerit Othonis I, &c. tēpore differentia.	34	Audoenus Rothomagensis Episc.	5.6
Quæ tēpore Friderici I, & deinceps. ib.		Aureæ bullæ.	117.118
Archi-Cancellarij è solis ferè Archi-Episcopis in Germania assumpti.	38	Aurea bulla Caroli IV,	ib.
Archi-Cancellarij Italici ex Episcopis Italiciis assumi soliti.	35.36	Aurea bulla Andronici Palæologi à Meibomio edita.	118.119
Archi-Cancellarij rarius ipsimet recognouerunt Cæsareas literas.	9	Aurei sigilli antiquitas.	235
Archi-Cancellarij honorarij an olim fuisse reperiantur.	11	Aurea sigilla quibus præter Imperatorem in vsu.	235
Archi-Cancellarij quatenus extra Provinciæ suæ fines officium exercent.	40.48.	Auricularius.	133
Archi-Capellani.	7.14.28	Australis siue Austriaca historia Æneæ Syluij.	235
Archi-Capellanus Imperatricis Abbas S. Maximini.	220	Austriæ Archi-Cancellariatus hereditarius.	233.
Archiducalis tituli origo.	29	B.	
Archi-Episcopi sub Friderico I bellicosissimi Duces.	77.78	Balthasar à Dernbach Abbas Fuldenfis.	111
Archi-gymnasium.	223	Baronij de origine Electorum sententia.	175.& seqq.
Archiminister & similia.	223	Baronij tractatus de Monarchia Sicilia.	235.
Archinotarius.	29	Basilea antiquitus Burgundici regni vrbs.	46.47.
Archipoëta.	223	Basileensis Academia Cancellarius.	213
Archi-Præpositus.	29	Basileense Concilium in quatuor nationes diuisum.	253
Arelatense regnum an à Burgundico diuersum.	45	Bauaria Sancta Matthæi Raderi.	141.&c.
Arelatensis Archi-Episcopatus.	224	Baudinus Turonensis Antistes.	5
Arelas Burgundici regni regia siue Archisolum.	46.224	Beatrix altera Friderici I vxor.	37
Argentæ Bullæ.	117	Beatrix Comitissæ Mathildæ mater.	143
Argentineses Episcopi Guillimani.	15.22.&c.	Beijerlingj theatrum.	51
Armachanus Archi-Episcopus Hyberniæ primas.	200	Bellarmini de origine Electorum sententia.	177
Arno Salisburg. Archi-Episc. frater B. Alcuini.	25	Benno Cardinalis qualis scriptor.	140
Arnoldus de Horn Episc. Leodiens.	135	S Benno Episcopus Misnenses.	236
		Berengarius Archi-Diaconus Andegauenfis hæreticus.	237
		S. Bernardus Clareuall.	74
		Bernardus Clesius Card. Episc. Tridentinus, &c.	109.215
		Bernardus Rottendorpius Medicus Monasteriensis.	152
		Benedictinum Martyrologium Hugonis Menardi.	122.125 147
		Ber.	

Index.

Bernoldus Constantiensis.	36.148	Burchardus Halberstad Episcopus.	228
Bertholoi Abbatis Fuldenfis contentio cum Magdeburg Archi-Episcopo de sessione.	217	Burchardus de Hasenburg Basil. Episcop.	61.
S. Berwardi Hildesheim. Episc. Canonizatio.	236	S. Burchardus Herbipolensis à Benedicto VI Canonizatus.	55
Bibliothecarij Romanæ Ecclesiæ à Cardinalium Collegio assumpti.	201 204	Burchardus de Mangenfelt primus Glossator Iuris Saxonici.	ibid.
Bibliothecarij Rom. Eccl. non Cardinales.	204	Burgundicum Regnum an cum Arelatenfi idem sit.	45
Bibliotheca Cardinalis Cufani.	155	Burgundici regni limites.	46
Altaemsiانا.	174	C.	
Bituricensis Archi-Episc. Aquitanix primas.	199	Cæsar Baronius Cardinalis.	156
Bobium Italiæ Monasterium.	58	Cæsarius Heisterbachensis.	79
Bodinus Germanis parum æquus.	170	Cæsarea aula plures Cancellarios habet.	9
Boëthij laus & virtus misericordix.	2	Calixtus II an Germanus.	138
Idem Iustitiæ Martyr.	ib.	Camera Apostolica.	201
Bohemja Germaniæ pars.	152.196	Camera Spirensis iudiciaria cuius Consilio instituta.	104
Bohemix Rex Philippo Imp. gladium prætulit.	238	Camillus Quernus Archi-poëta.	213
Borkero pagus diœccsis Monasteriensis.	23.	Cancellarij Romanæ Eccl. 200. & seqq. Illorum munus.	201
S. Bonifacius Moguntinus.	6.7	Quinam Cancellario Curix Rom. subsint.	ibid.
Eius de Pipino Rege merita.	6	Cancellarij nomen.	1
Eius vitæ scriptores.	124	Officium.	1.2.4
S. Bonitus Aruernorum Episcopus.	6	In Cancellario quæ requirantur.	1.2
Boso Dux, Archi minister sacri Palatii.	221.	Cancellarij partes in Republ. administranda.	2.3.4
Bracarenfis Archi-Episcopus Hispanix olim primas.	199	Cancellariorum potentia & auctoritas.	75
Brenia Apostolica.	117.120	Cancellarij Imperatorum regulariter ad Episcopatus promoti.	55
Brixinensium Episcoporum, complures Austriæ Ducum Cancellarij.	208	Cancellarij Cæsarum olim Imperialis aula dicebantur non Imperij.	49
Bruchfellenfis Collegij fundatio.	128	Cancellarios aulicos alicubi reperiri Archi-Capellanos dictos.	54
S. Bruno Colon. Archi-Episcopus.	29.126	Cancellarij Francici.	5
Græcè non minus quam Latine doctus.	30	Cancellarij antiquitus Principibus non erant sed tantum Notarij.	75
Brunonis IV. Colon. Archi-Episcopi depositio.	150	Cancellariatus ordinum Bauariæ.	213
S. Bruno Ruthenorum Apostolus.	128	De Cancellarijs & officio eorum quinam scripserint.	4.210
Bruno Episcopus Verdensis an sit Gregorius V Papa.	138	Canonizatio S. Engelberti.	155 236
Bullarum Apostolicarum subscriptiones.	119.	Cantuariensis Archi-Episc. Angliæ primas.	199
Earum stilus & characteres.	ibid.	Cappa, Capella.	120
		Capellani vnde dicti.	ibid.

Index.

Caprarolæ Palatina.	207	Christianus Archi Episcopus Moguntinus, an fuerit Roman Eccl. Vice-Cancell.	78
Cardinales S. Rom. Eccl. Germanici.	146.	Christophorus Broverus Soc. Iesu Historicus & Antiquarius præclarus.	214
& seqq. vide Syllabum specialem.		Christophorus à Stadion Episc. Augustanus.	164
Cardinalatus hereditarij S. Rom. Eccl.	240.	Colon. Archi-Cancellariatus initium.	36, 37.
Cardinalatus à sex Germanis vno tempore recusatus.	146, 152	Colon. Archi-Episc. necdum sub Henrico IV Archi-Cancell. Ital.	42
Cardinales Episcopi olim immediatè electi.	148, 150	Colon. & Treuir. Archi Episcopi æquè hodiè ac olim verè & propriè Imperij Archi-Cancellarij.	41, 42
Cardinalium Congregationes.	201	Colonienfis Archi-Episcopi nomine factæ recognitiones.	39 & seqq.
Cardinalium Bibliothecariorum exempla aliquot.	204	Colonienfis Archi-Episcopi Cardinalatus hereditarij.	240
Cardinales Gallia Cancellarij.	211	Colonienfis Ecclesiæ Cardinales.	206
Cardinales aliarum præter Romanam Ecclesiarum.	205, 206	Colonienfis Ecclesia an Primatum obtineat.	197
Cardinalium Nomenclatura Tholosa excusa.	153	Colonienfis Conuentus.	143
Carimerus Episc. Virodunensis.	5	Commentariensis Imperij.	11
Carolus Magnus patriâ & genere Teutonicus fuit.	8	Commiseratio virtus sit an vitium.	2
Caroli Magni Cancellarij.	7. & seqq.	Conradus Abensbergius Salisb. Archi-Episcopus.	150
Carolo Magno an plures fuerint eodem tempore Cancellarij.	9	Conradus Austrinus Salisb. Archi Episc. ibid.	
Carolus Magnus an scribere nouerit.	116	Conradus de Fridenberg.	96
Idem libros emendare solitus.	ibid.	Conradus Fuldenfis Abbas eius nomine II, contendit de sessione cum Colon. Archi-Episc.	218
Caroli Calui Cancellarij.	16	Conradi Imp. I Cancellarij.	26
Caroli Crassi Cancellarij.	17	Conradi II Salici Cancellarij.	60
Caroli IV Cancellarij.	94	Conradi III Cancellarij.	73
Caroli V Cancellarij.	107	Conradus Moguntinus Archi-Episc. à ciuibus cæsus.	76
Carolomani Regis Cancellarij.	25	Conradus Marpurgensis Ord. Prædic. 238	
Caroli Crassi Diploma de Expeditione Romana.	18	Conradus Portuenfis Episcopus Cardinalis.	150
Carolus Alaspineus Gallia pro-Cancellarius.	210	Recusat Papatum.	145
Carolus Borbonius Vindocinus Cardinalis sigillorum regionum custos.	212	Canonizat S. Engelbertum.	135
S. Carolus Borromæus.	164	Primus fuit inquisitor hæreticæ prauitatis.	237
Cassinense Cœnobium & Abbatia.	213	Conradus de Sternberg Magdeburgensis Archi-Episc. decessoris sui Cancellarius. 209.	Con
Cassinensis Abbas Episcopalem Iurisdictionem habet.	216		
A quo illam consecutus sit.	238		
Chalemij Salisburgensis Eccl. ministeriales.	93		
Chislerij Vesontio.	37. 44		
Christianus Archi Episcopus Moguntinus bellator magnus.	78		

Index.

Constantinopolitana aula quænam nos
docuerit. 117
Constantinopolim missa à S. Leone IX
Legatio. 141.143
Constantini Caetani vitâ Amelarij For-
tunati. 147
Cremsa & Steina contigua Austriæ op-
pida. 132
Cuculla S. Martini Francis apprimè vene-
rabilis. 120
S. Cunibertus Colon. Episc. 67
S. Cunibertus Gallis an Germanis accen-
sendus. 122.123
Cuno de Falkenberg Archi-Episc. Tre-
uer. 153
Cusa vicus Mosellanus. 155
Cynabari scribere soliti Imperatores
Græci. 118.

D.

Damasus Stephani VIII Legatus. 137
Damiatæ expugnatio. 151
Dapiferatus Imperij à quo tempore Baua-
riæ Ducum fuerit. 169
Decanatus Moguntini Archi-Episc. 193
Dethleuus Reventlo Episc. Lubecens.
Frider. I Dania Regis Cancellarius. 209
Diaconi Romanæ Ecclesiæ antiquitus
non dicti Cardinales. 205
Difficile esse Iustitiam cum Prudentia
coniungere. 3
Dillingana Academia. 162
Dionysius Rickelius Carthusianus. 155
Diplomatum Cæsareanorum recognitio-
nes & subscriptiones. 113
Dreni siue Drena Westphaliæ pagus seu
regiuncula. 23
Duacensis Academiæ Cancellarius. 212
Durandi Episcopi Leodiensis Epistola
contra Berengatum. 227.

E.

Eberardus Augustanus Episcopus. 62
Eberardus à Randeck electus Spirensis.
94.
Eckbertus Marchio Saxonix. 217
Edgitha Orthonis I vxor. 31
Eduardus Rex Angliæ electus Impera-
tor. 94

Egbertus Archi-Episcopus Treuer. 226
Eginhardus an fuerit Caroli Magni ge-
ner. 12
Legatio eius ad Ponr. Max. ib.
Fundator est Monasterij Salingsta-
diensis. ib.
Eiusdem sepultura. ib.
Egino Vracensis Dynasta. 149
Electoralis Collegij Origo. 171. & seqq.
Electiones Imperatorum olim in campis
sub Dio factæ. 185
Electores septem quinam è primæua In-
stitutione. 187
Electores civitates quænam sint.
Electorum Secularium officia. 168
Encaustum. 218
Engelbertina hierotheca Gelenij. 135
Episcopatus Moguntinæ Prouinciæ. 32
Episcopalis residentix rigida apud anti-
quos obseruatio. 10
Episcopi Regum & Principum Cancellarij.
207. & seqq.
Epistolæ Petri de Vineis. 87
Epistola Conradi Episcopi Hildesheim.
ad Arnoldum Lubecensem de Anti-
quitatibus Italiæ. 231
Epitaphium Hadriani VI. 145
Erasmus Roterodamus cui Algerum in-
scripserit. 106
Paraphrasin Epistolarum SS. Iacobi &
Iudæ. 158
Eresberg celebris in Annalibus Westpha-
licæ Saxonix locus. 14
Erfordiensis Academiæ Cancellarius. 212
Eribertstein arcis fundator. 193
Erpo Episc. Verdensis. 138
Erpoldi Lindenbrogij scriptores rerum
septentrionalium. 14.76
Eberardus Episc. Bambergensis. 36.

F.

Fabula Ioannis VIII. 176
Felicianus Episcopus Scalensis. 165
Ferdinandus Archi-Dux Austriæ Tyro-
lensis Regulus. 163
Ferdinandus II Imp. 165
Ferd-

Index.

Ferdinandi I Cancellarij. 109
 Ferdinandi II Cancellarij. 111
 Ferdinandus III Imp. 165
 Ferdin III Cancellarij. 112
 Flavius Cabillonensis Episcopus. 5
 Florentina Synodus. 143
 Floriacensis Bibliotheca Ioannis à Bosco. 159
 Francisci Cancellarij ex parte recensiti. 9
 Francisci Regis Gallia de Cardinali Sedunensi querela. 157
 Franciscus Barberianus Cardinalis Rom. Ecclesie Vice-Cancellarius. 207
 Francisci Bosqueti vitæ Pontificum qui Auenione resederunt. 95
 Franciscus Cheregarus Nuncius Apostolicus in Germania. 144
 Franciscus Lanouius de Francia Cancellarius. 67. 11. 13. 19. &c.
 Franciscus Oliuanus Gallia Cancellarius. 211
 Francorum regibus an olim aurearum bullarum vltus. 117
 Francofurtensis ad Oderam Academia Cancellarius. 212
 Francofurt Concil. 1058. 128. 225
 Freculphi Lexouiensis Chronicon. 13
 Freculphus Lexou. Helisacharis discipulus. 113
 Friderici I Constitutio de Pace Constantia. 80
 Friderici I Cancellarij. 75
 Friderici II Cancellarij. 86
 Friderici II Sigillum. 235
 Friderici III Cancellarij. 102
 Fridericus Brixinensis & Curienfis Episcopus Austria Cancellarius. 208
 Fridericus Brunsvicensis Dux electus Imp. 97
 Fridericus Comes Palatinus & elector eius nominis II. 108. 158
 Fridericus Misnia Marchio electus Imp. 94
 Fridericus Zoleranus Comes Præpos. August. electus Constant. 190
 Fridericus I Archi-Episcopus Colon. pri-

mus suæ Sedis in Italia Archi-Cancellarius. 41
 Fridericus Comes de Isenberg. 133
 Fridericus de Saruerden Archi-Episcopus Colon. 133
 Fuldenfis Abbatis Archi-Cancellariatus. 213. & seqq.
 Fuldenfes quando cœperint titulo Archi-Cancellariatus vti. 219
 Fuldenfium Abbatum non pauci in Moguntinos Archi Episc. assumpti. 215
 Fuldenfis Abbas quo sensu dicatur esse Gallia primas esse. 214
 Fuldenfis Abbatis quæ partes in Imperatricis coronatione. 220
 Fuldenfium Abbatum diuersa cum Archi-Episcopis, &c. de sessione cœramina. 216. 217. 218.
 Galeottus Franciottus de Ruete S. Rom. Eccl. Vice-Cancellarius. 206
 Gallicus Imperij Archi-Cancellariatus. 36. & seqq. 224.
 Eius fines. 47. 219
 Gallicana Concilia Sirmondæ. 17. 147. &c.
 Gallomagus Episcopus Tricastinus. 5
 Gandersheimense Cœnobium. 236
 Gaufridus Castilionæus Cardinalis. 115
 Gebhardus Trucessius Archi-Episcopus Colon. 162
 Gebhardus Spitenfis Episcopus. 69
 Georgius Drascouitius Archi Ep. Colontensis & Card. Hungaria Cancell. 210
 Georgius Maurkircher Episc. Pataviensis. 209
 Bauaria Ducis Georg Cancell. 209
 Georgius à Neideck Episc. Trident. Archiducatus Austria Cancell. 208
 Georgij Sigismundi Seldi scripta. 107
 Gepa Abbatisa Nouemensis. 203
 Gerbertus Rhemenfis & Rauennas Archi-Episc. postea Papa Syluester II. 138
 S. Germani oppidum ad radices montis Castini. 215
 Germanica nationis laus. 144
 Germanicorum Papatum laus. 136
 Germanicum Imperium quando florantissimum. 142. Ger-

Index.

Germani rex vno tempore Cardinalatu
 reculant. 146. 152
 Germani longo tempore Franci vocati.
 137.
 Germanorum in contrahendis nomi-
 nibus mos. 24
 Illorum exempla. 24. 25
 Gernasij Arclaiensis sive Tilberienfis liber
 cui titulus: Oria Imperatoris. 85
 Gervoldi sententia de origine Electo-
 rum. 178
 Refutatur. 179. & seqq.
 Giesens Academia Cancellarius. 212
 Gnesius Archi. Ep. primas Poloniae. 209
 Goanus Archi. Ep. Indiae primas. ib.
 Godefridus Episcopus Ratisbonensis. 80.
 Godegranus Episcopus Metensis. 6
 Gortij sive de Slirfe hereditarij Fuldenfis
 Abbatiae Marschalli. 71
 Gotovicense Conobium in Austria. 132
 Gozelo Lotharingiae Ex Dux. 143
 Gradensis Patriarchatus. 149
 Gregorius V Papa Othonis III. sobrinus.
 137.
 Minor Gregorius dictus. 138
 Magnus Eleemosynarius. ibid.
 Gregorius V antimus septem Electores
 instituerit. 173
 Gregorius X an Collegij Electoralis fun-
 dator sit. 176
 Grotkavia Vratislaviensi Episcopatu ac-
 quiritur. 94
 Guaimarius Princeps Capuanus. 231
 Guilielmus Bavariae Dux. 161
 Guilielmus Croius Ceruiae Marchio. 158
 Guilielmus Vairus Episcopus Lexouienfis
 Galliae Prae Cancellarius. 210
 Guilielmus Waramus Archi. Episcopus Can-
 tuar. Angliae Cancellarius. 210
 Guntherus Ligurini Auctor. 85
 Guntherus Comes de Svartzenburg ele-
 ctus Imp. 94
 H.
 Habsburgensium Comitum historia Hen-
 tici de Clingenberg. 90
 Halleensis arx & templum S. Mauritij. 160

Hamburgensis Primatus. 197
 Hartmannus Brixinensis Episcopus. 115
 Hattonem II Moguntinum Archi. Episc.
 an mures comederint. 32
 Heisterbachensis Conobij fundatio.
 79.
 Helisachar versuum Antiphonarij resti-
 tutor. 13
 Eius discipulus Freculphus Lexo-
 uienf. ibid.
 Hellinus Treuer. Archi. Episcopus. 197
 Heluetia Rheno vicinior olim Suevia
 pars. 150
 Henrici Aucupis Cancellarij. 26
 Henrico Aucupi Caesarem titulum de-
 beri. ib.
 Henrici sancti Cancellarij. 56. & seqq.
 Henrici III Cancellarij. 61
 Henricus III quatuor creauit Papas. 142
 Henrici IV Cancellarij. 64. & seqq.
 Henrici V Cancellarij. 70
 Henrici VI Cancellarij. 81
 Henrici VII Cancellarij. 91
 Henricus de Chalem. 92
 Henricus de Clingenberg de Comitibus
 Habsburgicis. 90
 Henricus Moguntinus Archi. Episcopus. 74
 Henricus Bergmeyr Episcopus Racheburg.
 129.
 Henricus Hatus Consil. Caesareus. 107
 Henricus Herbipolensis Episcopus. 79
 Henricus Meibomius. 26
 Eius Apologia pro Othone IV. 85
 Henricus Slick Schismaticus Frising. E-
 piscopus. 154
 Henricus Episcopus Ultraiectinus. 48
 Eius pugna cum Dominis de Amstel &
 Woerda. ib.
 Henric. Petrina Basileensis officina Ty-
 pographica. 156
 Herbipolensis Episcopus Franconiae Dux.
 219.
 A quo tempore vsi sint Praesules Her-
 bipol. Ducis Franc. titulo. ib.
 Herbipolensis Cathedralis Ecclesia a quo
 constructa. 80
 Herti-

Index.

Heribertini Annales Ioan. Gelenij.	127	Jacobus Wimphilingius	109
Hermannus Bremenſis Archi-Epiſcopus.	227.	Imma filia Caroli Magni ux. Eginharti.	112.
Hermannus II Colon. Archi-Epiſc. an fuerit Cardinalis.	237. 240	Ingelheim natalis locus Caroli Magni.	8
Hermannus Merenſis Epiſcopus.	131	Innocentius Van Germanus.	138
Herman de Wida Colon. Archi-Ep.	162	Inſignium uſum quinam e Pontificibus introduxerint.	237
Hezilo Epiſcopus Hildesheim.	216	Inſula Rheni in qua obiit Ludouicus Pius.	194
Eius conflictus de ſellione cum Abbate Fuldenſi.	ibid.	Inſula Rheni in qua electiones Caſarum faciendae e Lugdun. Concilij ſtatuto.	187. 191.
S. Hieronymus an fuerit Damuſi Cancellarius.	200	Ioan. Alemannus Archi-Epiſc. Strigon. & Salisburg.	198
An Cardinalis Rom. Eccl.	ib.	Ioan. Algrinus Archi-Epiſc. Veſontin. & Card. Ludouici Sancti Cancell.	211
Hierosolymitana expeditio ſub Friderico I.	80. 84	Ioan. Azorij error de numero Pontificum Germanorum.	236
Sub Henrico VI.	150	Ioan. Bertrandus Archi-Epiſc. Senon. & Card. Henrici II Gall. Reg. Pro-Cancell.	211.
Sub Conrado III.	149	Ioan. Bodini error de numero Cardinalium Franſia Cancellarium.	ibid.
Hildebaldus Epiſc. Curienſis.	55	Ioan. Curienſis Epiſcopus Austriae Ducum Cancellarius.	208
Hildebrandus Cardinalis Romanorum Legatus.	142	Ioan. de Dormanno Epiſc. Bellou. & Card. Ioan. Regis Cancell.	211
Hildenus Epiſc. Auguſtanus.	222	Ioan. Fleipus Haſſia Dandgr. Cancellarius. primus Marſpurg. Acad. Cancell.	213
Hilduini Areopagitica.	15	Ioan. Georgius Helvartus ordinum Bauaricorum Cancellarius.	213
Hippolytus Medicus Roman. Eccl. Vice-Cancellarius.	206	Ioan. Kutaffius Epiſc. Laurinenſis Hungariae Cancell.	210
Hirſfeldenſis Abbas Marſpurg. Academiae Cancellarius.	213	Ioan. Lambaenſis Abbas.	69. 129. 130
Hispanica Legatio Henrici Epirenſis Epiſcopi.	88	Ioan. Letzleri Chronicon Comitum Daſſienſium.	77
Honorius IV Papa Germanorum amans.	90	Ioan. Mattheus Gibertus Epiſcop. Veronenſi.	161
Huberti Thomae Leodij uita Friderici I Palatini.	109. 158	Ioan. Motuillerus Epiſc. Aurelian. Gallia Pro-Cancellarius.	210
S. Hugo Abbas Cluniacenſis.	148	Ioan. a Platzheim Epiſc. Brixin. Austriae Ducum Cancellarius.	208
Hugo de S. Caro Card. Rom. Eccl. Vice-Cancell.	206	Ioan. de Reck Liber. Baro, Praefes iudicij aulici.	113
Hugo & Albericus Italiae Tyranni.	17	Ioan. Schaldefman Epiſcop. Gurcheſis & Brixinenſis, Rudolphus V Austriae Ducis Cancell.	208
Humbertus Syluae Candida Epiſc.	143		
Hungariae Cancellarij.	210		
Hungerus Epiſcopus Ultraiectinus.	23.		
Jacobus de Oſſa Card. Ludouici Hurrini Gall. Reg. Cancellarius.	211		
Jacobus Sadoletus Card.	120		
Jacobus de Sirek Treuer. Archi-Ep. Cancellariae Imperialis regens.	239. ibid.		
Jacobus Tirinus quem faciat auctorem tractatus de Regimine Principum.	238		

Index.

Ioannes Slauonius Archi-Ep. Strigon. 98
 Ioan. Thōmas Liber Baro à Spaur Episc.
 Brixin. 163
 Ioan. Windloch Constantiensis Episc. Al-
 berti Claudi Austria Ducis Cancell. 208
 Ioan. Wolfgangi Freimonij scripta. 111
 Ioan. XXII bulla contra aliquot Minori-
 tas. 92
 Iodocus Hoetfilter Episc. Lubecens. No-
 tarius Cardinalis Campegij. 209
 Isabella Clara Eugenia Hispaniarum In-
 fans. 164
 Italia antiquitus non erat Prouincia. 237
 Italicus Archi Cancellarius. 35, 223
 Italia Archi Cancellarij olim ex Episcop-
 is Italiae assumpta. 42
 Italicus Archi Cancellarius limites. 47
 Italicorum Archi Cancell. exempla. 35
 Italicarum rerum Diplomata à Mogunti-
 no an Italice Archi Cancellario olim
 Cis-Alpes recognita fuerint. 36, 42
 Iulius Medices R. Eccl. Vice. Cane. 206
 Iusti Iosephi Scaligeri de Arclatensis Me-
 tropolitico Iure error. 124
 Iustitia eor & anima publici regiminis. 2
 Iustitia speciem stultitiae habet. 3
 Iustitia cum prudētia difficilis sociatio. 3
 Iustitia negligentes sibi ipsis sapientes vi-
 deti. 3
 Kayfersstul prope oppidum Rens. 195
 Kirchaeri error de Cancellarijs Caesareis.
 233.
 Lambachensis Conuobij Fūdatio. 168, 129
 Laubiense Monasterium in Belgio. 58
 S. Laurentij Ecclesia Roma. 140
 S. Laurentij Conuobium Leodij. 240
 Legatio pro Henrici V. Coronatione. 132
 Leo VII an Germanus fuerit. 137
 S. Leo IX. 140, 202, 203
 Quā familia. 141
 Pius Episcopus Tullensis. 140
 Pontifex factus quousq; priorem Se-
 dem non dimiserit. 141
 Non fuit Gallus. 237
 Fuit Cluniacensis Monachus. 141
 Elogiā eius. 141

Synodi sub illo habita. 141
 Profectiones Germanicae. 141
 Vitae eius scriptores. 141
 Legatio ad Graecos. 141
 Leodienfis Historia Chapeauillij. 18, 21.
 &c. 141
 Leodienfe Episcopale palatium. 160
 Leonardus Curienfis Episc. Austriae Du-
 cum Cancell. 208
 Leonardus Pauholtz continuator Chro-
 nici Andreae Ratisbonensis. 220
 Leonardus Wislmayr electus Brixinensis.
 155, 108.
 S. Leopoldus Austriae Marchio. 114
 Leopoldus Wilhelmus Archi-Dux Au-
 striae. 165
 Leovvoldi Northovij origines Maxicanae.
 74.
 Lexici Iuris primus scriptor. 109
 Libri sancti a Leone Papa Carolo Magno
 missi. 145
 Lichtenbergenfis Baronatus. 141
 Lipsij & Baronij de Eginhardo dissentio.
 12.
 Lithomisa vrbs Episcopalis. 132
 Litera aurea. 118
 Lotharij I Cancellarij. 115
 Lotharius I ex Imperatore Monachus. 16
 Lotharij II Cancellarij. 171
 Louanjenfis Academia Cancellarius. 112
 Ludolphus Archi-Episc. Treuerensis. 226
 Ludouici Pij Cancellarij. 133
 Ludouici II an & quis Cancellarius. 146
 Ludouici III Cancellarij. 20
 Ludouici Senioris Germaniae Regis Can-
 cellarij. 142
 Ludouici Iunioris Regis Cancellarij. 24
 Ludouici IV Bauari Cancellarij. 192
 Ludouici Bauari ad Papam Legati. 115
 Ludouici Bauari sepulchrum. 165
 Ludouicus Balbus Caroli Galij filius an
 fuerit Imp. 17
 Ludouicus Iunior Rex German. quo an-
 no regnare coepit. 24
 Bius Aquitanica expeditio. 141
 Ludouicus Brandenburg Marchio electus
 Imp. 94. li 3

Index.

Ludouicus Transmarinus Rex Gallia. 137
 Ludouicus de Misna Episc. Bamberg. &
 Archi. Ep. Mogunt. 152
 Ludouicus de Luxenburg Archi. Episc.
 Rothomag. Henrici V Anglia Regis in
 Gallia regno Cancellarius. 211
 Ludouicus Comes de Olfest. 80
 Lugdunensis Archi. Episcopus Celticae
 primas. 199
 Lundensis Archi. Episcopi Primatus. 200
 Lupoldi de Babenberg tractatus de Iuri-
 bus Imperij Balduino Arch. Treuer. in-
 scriptus. 44
 Lutheranae haeresis exortus. 44
 Madrutij quatuor Cardinales & Episcopi
 Tridentini. 161
 Magdeburgum olim Putena dictum. 131
 Bis sinistra obfessum. 133
 Expugnari non potuit nisi auctis prius
 S. Norberti reliquiis. 14
 Magdeburgensis Primatus. 144
 Magdeburg Eccl. priuilegia. 145
 Cardinales. 146
 SS Magorum corpora Coloniae deu-
 ota. 177
 Maria Augusta Ferdin. III Imp. vxor. 165
 Marschallatus Imperij a quo tempore
 penes Saxoniae Duces fuerit. 169
 Margaretha Austriae codex aureus noui
 testamenti. 119
 Marpurgensis Academiae Cancellarij. 122
 Marquardus Badensis Consiliarius Casa-
 reus. 108
 Marquardi Freheri Commentarius in
 Constitutionem Caroli IV. 118
 Martinus Magerus de Aduocacia armata.
 139.
 Martini Merz vita S. Norberti. 133
 Matthaeus Paris qualis scriptor. 188
 Matthias Imp. Cancellarius magnificus. 111
 Maximiliani I Cancellarij. 104
 Maximiliani II Cancellarij. 110
 Maximilianus Bavariae Dux & Elector.
 165.

S. Maximini apud Treueros Abbas Impe-
 peratricis Archi. Capellanus. 20
 S. Melanius Episcopus Rhedonensis. 117
 Mexicanus Archi. Episcopus Americae
 Primas. 100
 S. Michaelis Monasterium Bambergae. 131
 S. Michaelis Monasterij apud Hildesheim
 mensis fundatio. 56
 Mirae diplomata Belgica. 117
 Moguntia Germaniae Metropolis. 198
 Moguntinus primatus. 110
 Moguntinae Sedis pra. alijs Archi. Episco-
 patibus Germaniae pra. rogatum. 104
 Moguntinae Prouinciae amplitudo. 12
 Moguntinus Praeful olim cis Alpes solus
 Archi. Cancellarius. 107
 Moguntini Archi. Episcopi a quo tempore
 Imperij C. Alpini Archi. Cancellari-
 atum priuatiue possederint. 134
 Moguntina Synodus. 142
 Moguntini Archi. Episcopi complures
 id Fuldeni Conuicij. 20
 Moguntini Archi. Ep. quando se scribere
 ceperint Germania Archi. Cancell. 38
 Moguntia a Friderico I solotenus destru-
 cta. 176
 Moguntinae Sedis Metropoliticae stru-
 ctura. 119
 Monasteriensis Vniuersitatis Priuilegi-
 um Ferdinandi II. 117
 Monasteriensis Vniuersitatis loti Episcopus
 Cancellarius datus. 113
 Monasteria duodecim sub vno Abate. 71
 Monasterium S. Petri olim Ratibona
 suburbanum. 69
 Monachi non minus ac Clerici alij Can-
 cellariae Imperialis adiuua. 72
 Moscovitarum Metropoli. 200
 Moyses Lateranensis Canonice primus
 Rom. Eccl. Cancellariae vicegerens.
 120
 Nicodemus de Scala Episc. Frisingens. 154
 Nicolai Cusani Cardinalis opera. 116
 Nicolaus Lubecensis Episc. Mersburg.
 Frider. I Elect. Saxoniae Cancell. 109
 Nicolaus de Misna Theologus Lipsensis.
 Electus Lubecensis. 97. Nico-

Index.

Nicolaus Ratisbon, Episcopus Regis Bo-
hem. Cancellarius. 209
Nitriedsis Episcopus Hungarici regni
Cancellarius. 212
Nominum Germanicorum contracto-
rum exempla. 242
S. Norberti Archi-Episc. Magdeburgen-
sis patria. 133
Eius contentio cum Abbate Fulden-
si de sessione. 217
Sacra ossa eius Pragam translata. 133
Vita eius Scriptores. ib.
S. Norbertus an Primatum Sedi suae pri-
mus obrinuerit. 194
Normanni Italiae graues. 141
Notariorum Vicaria literarum Casarea-
rum recognitiō. 63
Notiogi Episcopi Legatio Romana. 16
Numerus Cardinalium. 205
Octavianus Anti-Papa. 149
Oenopontanum Armamentarium Iacobi
Schrenkij. 164
Oettingana vetus Capella S. Mariae Vir-
ginis. 21
Officiales Imperij sub Othone I. 169
Officiales Imperij sub Othone III. 169
Officia Secularium Electorū. 68 & seqq.
A Francis accepta; an à Germanis in-
uenta sint. 170
An olim ad vitā saltem concedi solita ib.
Officia Imperij quando & quo auctore fa-
cta hereditaria. 169
Officia Electorum Laicorū an sint Bam-
bergensis Episcopi Feuda. 172
Omphrij Pausanij sententia de Origine
Electorum. 186
Oppershouen familia. 129
Othlonus Scriptor vitæ S. Bonifacij. 123
Othonis I Cancellarij. 27
Othonis I Diploma aureis literis scri-
ptum. 235
Othonis I Diplomata à Meibomio edita.
26
Otho I Imp. quo coronatus. 137
Thorsfuit injuriam Stephano VIII il-
litarum. 137

Othonis II Cancellarij. 13
Othonis III Cancellarij. 16
Othonis III S. Heribertus primum con-
discipulus, deinde Præceptor. 27
Otho III an Auctor Electoralis Collegij.
173. & seqq.
Othonis IV Cancellarij. 84
Otho Wolfskehl Episc. Herbipolensis. 92
P.
Patriarchatus quinque antiqui Ecclesie
Catholicæ. 199
Paulus Princeps Sabellus Orator Cæsa-
reus. 167
Paulus Zigler Episcopus Curiensis. 106
Peregrinatio celebris in terram Sanctam
Sigefridi Archi-Episcopi Moguntini &
aliorum. 63. 64. 68
Petrus Amalphantus Archi-Episc. 143
Petrus Bembus Cardinalis. 120
Petrus Damiani Cardinalis Stephani IX
Legatus. 143
Petrus à Foresta Card. Philippi Valesij &
Iohannis Regum Cancell. 11
Petrus Papiensis Episcopus postea Papa.
22
Petrus de Reblaiō Gallie regum Can-
cellarius. 11
Petrus de Rosenberg designatus Cardi-
nalis. 155
Petrus Seguerius Francie Pro-Cancella-
rius. 210
S. Petrus Veronensis. 238
Petrus De Vincis Protonotarius Imperij
& Sicilie Cancellarius. 87
Eius Epistolæ. 87. 110
Pharamundus Paris. Episc. 11
Philippi Imp. Cancellarij. 82
Philippina Velfera. 164
Philippi Imp. bulla aurea. 137
Philippus de Huisberg primus Colon.
Archi-Episcoporū Westphalie Dux. 79
Eius litigium cum Fuldenf. Abbate de
essione & præcedentia. 218
Pisenberg familia. 80
Pij II bulla retractationis. 101
Pius II dat Alberto Brandeburgico titulū
Ducatus Franconie. 219. Pla-

Index

Platina falsitatis notatus.	139	Ramsvragij Barones.	21
In historia Pontificum saepe errat.	140.	Ratio status vera quænam sit.	2
144.		Rauingerus Aquileiensis Patriarcha.	67
Plumbatura Papalium Bullarum.	117.118	Raynerius de Castro veteri primus Rom.	
Plumbeorum sigillorum origo.	234	Eccl. Vice-Cancellarius.	206
Politica Ars Artium.	3	Recognitiones & subscriptiones Imperialium Diplomatum.	113
Aliarum artium tutela & defensio.	ib.	Referendarij.	57
Poloniæ Cancellarij & Vice-Cancellarij.	210.	Ita Cancellarij olim dicti.	ibid.
Pomeranorum conuersio.	132	Reges Imperatorum olim Officiales.	170.
Apostolus.	ib.	171.238.	
Pompeius Columna Cardinalis.	164	Regna ab urbibus nomen sortita.	225
Romanæ Eccl. Vice-Cancellarius.	206	Renatus Biragus Cardinalis Galliæ Cancellarius.	212
Pontifices Maximi Teutonici. 136. & seqq.		Rerum publicarum euersio & inuersio è Iustitiæ neglectu.	4
Videatur Syllabus specialis.		Rhevi Insula in qua olim Electiones Imperatorum fieri iussit.	191
Pontificibus Romanis olim ab eligentibus nomina indita.	143	Rheni ripam Gallicam ab antiquo Germani populi tenent.	8
Poppo Episcopus Slesuic.	50	Richardus Imp. Cancellar.	88
Prædicatorum siue Dominicanorum ordini hæreticæ prauitatis inquisitio committitur.	237.238	Richardus de Bury Episc. Dunelmensis Angliæ Cancell.	210
Præmonstratensis Bibliotheca.	133	Rinaldi Archi. Episc. Colon. virtus bellica.	77
Prænomina certis illustribus familijs frequentata.	131	Rittershusius in Guntheri Ligurinum.	18
Primatus aliquot Germaniæ Ecclesiarum.	193. & seqq.	Rodericus Borgia Vice-Cancell. Roman. Eccl.	206
Primatus Fuldenis origo & antiquitas.	71.214.	Rodlandus Arelatensis Archi-Episc.	225
Primicerius Notariorum.	200	Romana Curia quæ nos docuerint.	117
Principum secularium cum Ecclesiasticis de sessione contentio.	102	Romanæ Eccl. Cancellarij. 200. & seqq.	
Protoscribarius.	200	Romanorum elades prope Tusculum.	77
Prudentia oculus boni regiminis.	2	Romanorum Legationes Pontificis petendi causa.	140.142
Prudentiæ cum Iustitiâ difficilis iunctura.	3	De Romanâ expeditione (Römerzug) Constitutio Caroli Crassi.	18
Pseudopolitici.	ibid.	Rostochiensis Academia Cancellarius.	213
Putina.	131	Rosvitha Poëtria Gaudersheimensis.	30
Putinenses Comites.	ibid.	Eius Carmina à Meibomio edita.	ib.
Puttenses Dynastæ.	236.	Rosa vnde facta sit Moguntinorum Archi-Episcoporum insigne.	53
Q		Rotgerus Scriptor vitæ S. Brunonis Colon.	ibid.
Quæstores Cæsaris.	1	Rupertus Imp. vbi electus.	191
Quatuor Papæ ab Henrico III creati.	142	Eius Cancellarij.	97
R.		Rudolphi I Cancellarij.	89
Rabani patria.	125		Ru-
Vitæ eius Scriptores.	ib.		
Reliquiæ in Saxoniam translatae.	160		

Index

Rudolphi II Cancellarij. 110
 Rudolphus de Scherenberg Episc. Herbi-
 pal. 136
 Rupertus Abbas Tuitiensis. 57
 Scripsit S. Heriberti vitam. 56. 57

S.

Salingstadium ab Egiahardo fundatum.
 12.
 Eius primus Abbas ipse fundator. ib.
 Illic ipse etiam sepultus. ibid.
 Salisburgum olim Innauia & Petena di-
 ctum. 131
 Salisburgenses Archi-Episcopi quando
 facti Rom. Eccl. Legati Nati. 130. 196
 Sancti Germani Cancellarij. 121
 Vide Catalogum Specialem.
 Santandreas Archi-Episcopus Scotia
 Primas. 200
 Sebastiani Tegnagel Monumenta anti-
 qua. 77
 Secretalis. 133
 Secretarij appellatio. 115
 Quid olim significarit. ib.
 Secretarij Apostolici. 110
 Secretaria Apostolica. 121
 Secularium Electorum officia. 168. 169
 Seculares aduersus Monachos iniquiores.
 218.
 Seguinus Colon. Archi-Episc. 113
 Selenhofen familia nobilis. 76
 Senonensis Archi-Episcopi primatus. 238
 Severinus Binius Baronio de Electorum
 Origine subscribit. 238
 Sigefridus Archi-Episcopus Moguntinus
 an fuerit Episcopus Sabinus, an verò S.
 Sabinæ Presbyter-Cardiu. 150
 Sigilla Imperialia. 117
 Sigillorum quatuor genera. ibid.
 Sigilli publici quæ custodia requiratur. 4
 Sigismundus Imp. Cancellarij. 98
 Sigismundus Austriae Dux. 155. 208
 Signa Imperialia literis Cæsareis subno-
 tata. 116
 Silihem & Stoekem loca diocesis Mona-
 str., 23

Silvester II Germanis male annumeratus.
 138.
 Simoniam quinam Pontificum Romæ e-
 liminauerint. 139
 Simoniaci in Gallia coerciti. 143
 Sixtus à Tanberg Episc. Frising. Ioan. Ba-
 uariae Ducis Cancell. 209
 Societatis Iesu templum Romæ. 1207
 Sommerchenburg Comitatus. 56
 Sonnenbergense Monasterium in Carin-
 thia. 147
 Starberg olim Bressberg. 14
 Sterinense S. Othonis templum. 132
 Streueldorffij Archi-Episcopi Magdebur-
 genses. 57
 Subdiaconi Cardinales. 205
 Subscribendi & subsignandi mos anti-
 quissimus. 5
 Subscriptio manus Cæsareæ. 116
 Subscriptiones Bullarum Apostolicarum.
 119.
 Sueuici fœderis quis Maximiliano I Sua-
 sor. 104
 S. Svriberti ossium lenatio. 124
 Eiusdem Canonizatio. 125
 Supplicatioarum inscriptio per Archi-
 Cancellarium fieri solita. 234
 Sufarum Westphaliae. 162.

T.

Tangmarus scriptor vitæ S. Berwardi. 55.
 56.
 Taurinense Concilium. 226
 Theodevinus Episcopus Leodiensis.
 149.
 Theodorici à Niem Historia schismatis.
 85. 152.
 Theodoricus à Reck Dom. in Heessen &
 Steinfurt. 115
 Theodulphus Episcopus Curienfis. 222
 Theuraus Presbyter. 5
 Thietgaudus Archi-Episcopus Treue-
 renfis. 193
 Thomas Anglicus auctor libri de Regi-
 mine principum. 238
 K k S. Tho-

Index.

S. Thomas Aquinas an sit libri de Regimine Principum auctor.	137	Viennenses Archi-Episcopi antiquitus Burgundici siue Arelatensis regni Archi-Cancellarij.	43. 44. 45
Thomas Morus Angliæ Cancellarius.	210.	Viennensis Archi-Episcopi cum Arelatensi lites.	225
Thomas Sarzanensis Episcopus Bonon. postea Cardinalis & Pontifex.	155	Viennensis ad Danub. Præpositus Austriæ olim Archi-Cancellarius.	233
Thomas Volsæus Archi-Episcopus Eboracens. & Cardin. Angliæ Cancellarius.	211	Viennenses Antiquitates Ioan. à Bosco.	44. 225.
Toletanus Archi-Episcopus Hispaniæ Primas.	199	Vincentius Gnesensis Archi-Episcopus Cardinalis.	155
Tolosana Synodus sub Victore II.	143	Virtutes Cancellario necessariæ.	2
Torneamentorum fabulosus scriptor.	27.	Vita Sanctorum Heriberti Rosveidi & Ioan. Bollandi.	227
Treuerensis Archi-Cancellariatus initium.	36. 37. 43. 44	Vlricus II Brixinens. Episcopus Leopoldi Iunioris Austriæ Ducis Cancell.	208
Eius fines.	47. 239	Vlrici Cancellarij Frid. I Epistola ad Eberhardum Salisburg. Archi-Episcopum.	77
Treuerensis quatenus dicatur Galliæ esse Archi-Cancellarius.	38	Vlricus Halberstatensis Episcopus.	ib.
Treuerensis nomine factæ recognitiones cur ratiotes occurrant.	ib.	Vlricus Hangenohr.	93
Treuerensis Primatus.	193	Vlricus Spirensis Episcopus.	77
Eius Limites.	194	Vlricus Putschius Brixinensis Episcopus Friderici Austriæ Ducis Cancellarius.	208.
Tridentum ad Italiæ Archi-Cancellariatus districtum pertinuit.	47	Vriel à Gemmungen Archi-Episcopus Moguntinus.	159
Tridentinum Episcopale Palatium.	161	Vratislaviensis Episcopatus olim aureus dictus.	94
Tridentum quis primus vocarit Soc. Iesu Patres.	167	Vrbanus VIII Pont. Max.	207.
Typarium.	119.		
		W.	
Vdalricus Pataviensis Episcopus Austriæ Ducum Cancellarius.	203	S. Waldericus Cluniacensis.	148
Vdo Tullensis Præmicerius Roman. Eccl. Cancellarius.	205	Wedegonismons prope Mindam.	124
Vespriniensis Episcopus Regiæ Hungariæ Cancellarius.	212	Welbertus Gevoldi qualis scriptor.	179. 184.
Vice-Cancellariorum appellatio.	49	Wenceslai Imp. Cancellarij.	97
Eorum in Imperio antiquitas.	ib.	Wenceslaus de Lignitz Episcopus Vratislau.	153
Vice-Cancellarij Rom. Eccl.	201. 206	Westphalia S. Engelberti patria.	131
Cur ita dicti.	201	Westphaliæ Ducatus ad Colon. Archi-Episcopum defertur.	79
Vice-Cancellariorum Roman. Eccl. successio à Pontificatu Calixti III.	206	Wichberrus Archi-Diaconus scriptor vitæ S. Leonis IX.	204. 237
207.		Wideradus Abbas Fuldensis.	216
Vice-Cancellarij Romanæ Eccl. qui non Cardinales.	206	Bius	

Index.

- Eius cum Hildesheimensi Episcopo de
 sessione contentio. *ib.*
 Widikindi Saxonum regis Codex aureus
 Euangeliorum. 118
 Wilhelmi Imp. Cancell. 88
 Eius profectio Italica ad Innocentium
 IV. *ib.*
 VVilhelmus Archi-Episcopus Mogunti-
 nus qua matre natus. 31
 VVilhelmus Episcopus Monasteriensis.
 114
 VViliberus Colonien. Archi. Episcopus.
 122
 VVilligifus an fuerit primus Moguntinus
 Elector. 33
 Eius natales & Patria. *ib.*
 VVindeck Ioan. Paulus de Electoribus.
 18172
 VVipponis vita Contradi Salici. 58
 VVitebergensis Academia Cancellarius.
 212. 213.
 VVirigoyvo Abbas Augiensis. 12
 VVitikindus Saxo a Meibomio editus.
 26. 30. 35.
 VVlassim Illustris familia Bohemica.
 152.
 VVolfgangus Theodoricus ab Eusigkeim
 Abbas Fuldenfis. 219
 X.
 Xantense oppidum. 133
 Xystus Gaza de Ruuere Vice-Cancella-
 rius Romanæ Eccl. 206.
 Z.
 Zuendebaldus Rex Lotharingæ. 21.

Sequuntur notata quedam superioribus Addi-
 tamentis socianda.

Pagina 16. Superest adhuc alius Caroli Calui Archi-Capellanus, non
 minus Lanouio, quam mihi in superioribus præteritus; **ROGERVS**
 Archi-Episcopus (Sedem illius hæctenus frustra quæsiui) quem sequens il-
 lius Principis literarum, Theodorico primo Hollandiæ Comiti concessa-
 rum, subscriptio suppeditauit: Hagano Notarius ad vicem Rogeri Archi-Episcopi
 summiq; Cancellarij recognouit. Datum an. Domini 873, 17. Kal. Iul. Indictione vn-
 decimâ. Extat Tom. 1. rerum Belgic. Francisci Syvertij, pag. 372.
 Pag. 47. lin. 20. De Aquisgrano addo sequentem locum è Narratione
 Hartmanni Mauri de Caroli V coronatione; apud Bzouium Tomo Annal. 19
 sub an. 1530, num. 34. Tamen si Treueri contenderent Aquisgranum esse Archi-Can-
 cellariatus Gallici.
 Pag. 85. Hoc opus, cui *Otia Imperatoris* titulus fuit, Gerh. Ioan. Vossius
 Geruasius Tilberien-
 sis.
 lib. 2. de Historicis Latinis cap. 56. Geruasio Tilberienfi homini Anglico adscri-
 bit, qui locus mihi anfa fuit vltioris inquisitionis. Igitur inspecto etiam Io-
 anne

Nota.

anne Pitseo de scriptoribus Anglicanis, (auctor Tomum primum vocat *Relationum Historicarum de rebus Anglicis*;) comperi Tilberiensem Geruasium vnum eundemque esse cum Niemij Arelatensi. Fuit enim Othonis IV beneficio Arelatensis regni Mareschallus, vti vterque, quos retuli, auctor tradunt, indeque illi cognomen illud hæsit. Alterum à patriâ nomen habuit, quæ ipsi obrigit Tilberia, Angliæ ad Tamesis ripam oppidum, in Prouincia Estfæxia, siue vt posteriores vocant, Essæxia. Dicto Imperatori mirè carum fuisse, summisq; in Imperio muneribus functum esse, idem Pitseus addit, respiciens sine dubio inter cætera ad Cancellarium, de quo speciatim Niemius. Traditur Henrici II Angliæ Regis nepos fuisse, nec additur è filia vel sorore natus, aut alio significatu, ita dictus fuerit. Inde tamen colligas Othoni Imperatori consanguinitate iunctum fuisse.

Pag. 89, lin. 1. Admodum verisimile est, quamuis expressa eius rei testimonia hæcenus non reppererim, Henricum Episcopum Spirenses, quem sub Guilielmo decessore gesserat Cancellarium, sub Alphonso, obita ad illum publicæ legationis occasione, deinceps administrare continuasse. Obijt autem an. 1272 adeoque, quamdiu Alphonso titulum Augusti vsurpauit, ferè super fuit.

Pag. 97, lin. 19. Si minus probabile videatur, quod de Ducis Teschinenfis Cancellariatu protuli; fortè dicendus sit, tanquam Consilij Cæsarei Præses, ignaui illius Principis vices, subscriptiones faciendo, suppleuisse.

Pag. 108, lin. 7. Petrus Nannus in *Dedicaroria operum S. Athanasij* an. 1555 excusorum, hunc Anton. Perenottum vocat *Sigillorum Custodem & Consiliarium status & rerum primarium*.

Pag. 106, lin. 8 à fine. Hunc Spiegelium Abraham Bzouius lib. 19. *Annal.* sub an. 1518. n. 11. eximium Iuriconsultum vocat, è quo loco simul didici, tantum Maximiliani I tempore, Cæsareum Secretarium & Consiliarium fuisse.

Pag. 115, lin. 2, & pag. 133, lin. 3. Godefridus Pantaleonita in *Annalibus* (an. 1208.) agens de Innocentio III Papa, itidem de rebus grauioribus, Consiliarios eius hac voce indigitauit scribens: *Formam etiam pacis & compositionis, pro qua præfati Legati (Philippi Imp.) aduenerant, cum suis CONSECRETALLBVS approbans, &c.*

Pag. 139, lin. 5. Suidigerum siue Clementem II Papam è familiâ nobili Saxonica de Merendorff, quæ etiam nunc in Magdeburgensi Archi-Episcopatu, & vicinis tractibus superest, natales suos repetijisse, Auctor est, post alios, Herm. Kirchnerus lib. 1. de *Off. & dign. Cancell.* cap. 6.

Adrianus
R. f. hinc S.
Galli Ab-
bas.

Pag. 152, lin. 12, & pag. 156, lin. 11. Exemplum aliud hinc oblato, inde recu-
lato Cardinalatus, reperi etiam apud Henricum Pantaleonem part. 2. de *Illustri-*
bus

bus viris German. pag. 443. Refert enim is è *Ioannis Stumpfsj Historia Helueticâ*, à Pio II Pontifice, Huldricû Reschium S. Galli apud Heluetios Abbatè, ad Ecclesiasticam purpuram vocatum fuisse, hunc autem certis de causis acceptare renuisse præsentatos honores. Fuit aliàs Abbas ille summi ingenij, maximique animi vir, Cœnobij sui restaurator & locupletator singularis, vsque ad eò, vt alter eius audire fundator meruerit, omninoque dignus censendus sit, quem laudatissimus Pontifex, acerrimusque ingeniorum censor & æstimator, ad maiora inuitarit.

Pag. 176, lin. 18. Religioso huic Chronici Martiniani editori nomen est Ioan. Fabricius Cæsar Gladbachensis, fuitque in Knechtstedenfi prope Nouesium Cœnobio incliti Præmonstratensium Ordinis Canonicus. Chronici illius editio memorata, Coloniae prodijt an. 1616, typis Greuenbruchianis.

Pag. 199, lin. vlt. Hanc de Primatu litem, in Guilielmi Warami Cantuariensis Archi-Episcopi odium, resuscitauit Thomas Cardinalis Volsæus, Eboracensis ante seculi lapsus Archi-Præsul. Erasmus certè in Dedicacione Paraphrasium in Paulinas Epistolas aliquot, hunc infatiabilis ambitionis hominem, inter reliquos titulos *Angliæ Primatem* salutat.

Pag. 204, lin. 2 à fine. Sub Hadriano VI Vaticanæ Bibliothecæ præfuit Hieron. Hieronymus Aleander Archi-Episcopus Brundusinus, sub Clemente VII in Germaniam Nuncius Apostolicus, ac deinceps à Paulo III Cardinalis creatus. Fuit is vir doctissimus, ac linguarum trium, qua eruditi præcipuè censentur, præ coæuis suis ad miraculum vsque gnarus, sed seu iudicio, seu pigritiâ ab omni scriptione, se continuit.

Pag. 207, lin. 13. Error in designando tempore obitus Cardinalis Montalti commissus corrigendus est; Mortuus enim is fuit, non post Urbani Pontif. Max. sed decessoris eius Gregorij XV electionem, atque adeò Ludouicus Cardinalis Ludouisus, qui ante Barberinum Montalto successit, malè omissus est. De Ludouisij autem Vice-Cancellariatu tum aliunde, tum è Guinifij eloquentissimis Allocutionibus & Poësi constat. Interim vera manent, ac per hic relatam exemplum ex parte confirmantur, quæ de Pontificum nepotibus, deque detento à tribus vltra seculi integri spatium Ecclesiastico Cancellariatu scripti.

Pag. 212, lin. 3. Louaniensis Vniuersitatis Cancellarios apud Vernulatum lib. 1, de Acad. Louan. c. 7, videre est. Inter illos tertio loco refertur Nicolaus Ruterus Episcopus Atrebatensis, quem Magni epitheto dignatur. Fuit is ex Erasimicis amicis, legunturque illius inscriptæ nomini, sub dicto Cancellarij elogio, aliquot versiones *Libanij Declamationum Tomo 1, Operum Erasmi*.

Ludonicus
Cardin.
Ludouisus
S. Rom.
Ecll. Vice-
Cancell.

Nicolaus
Ruterus E-
pisc. Atre-
bat.

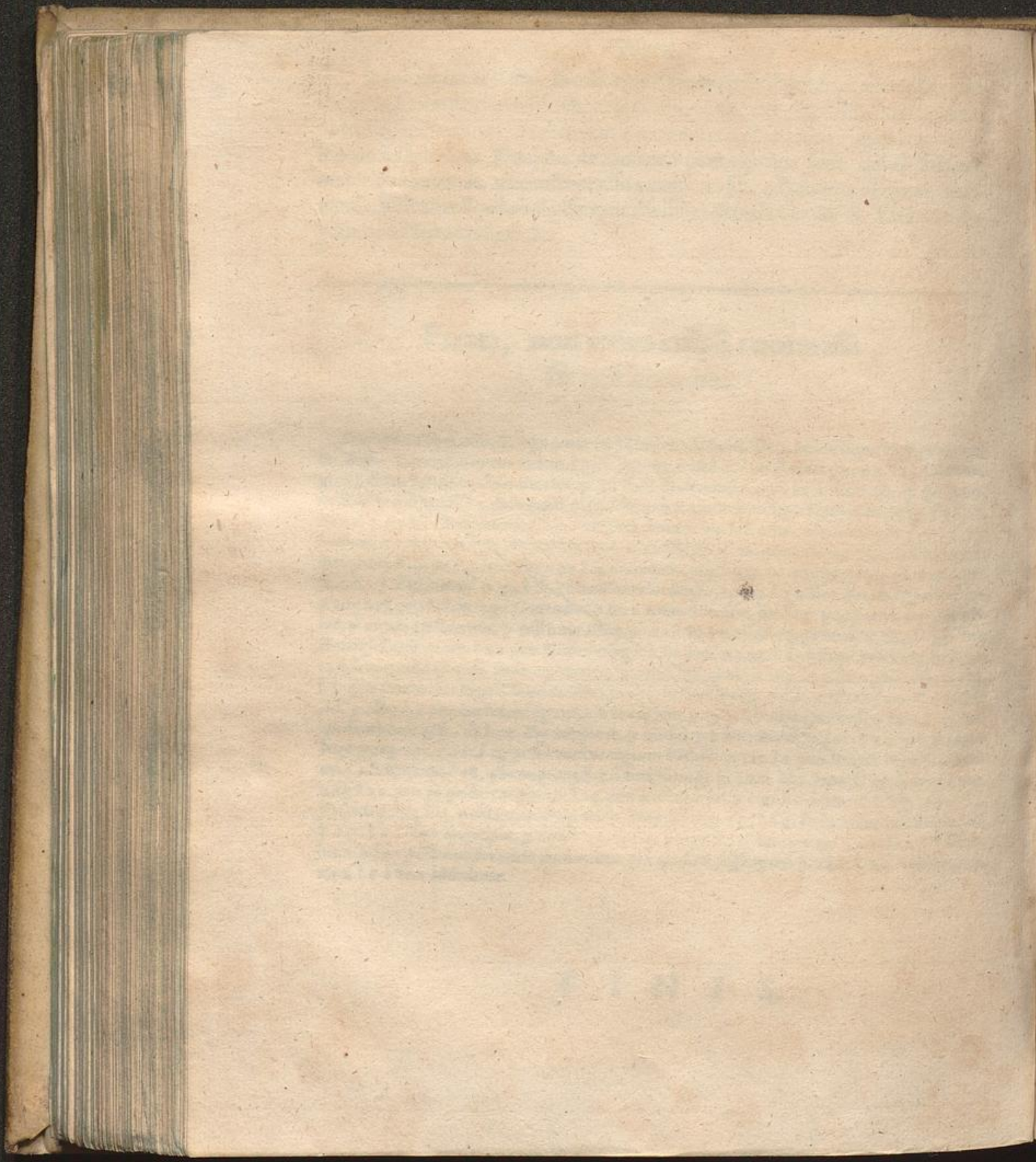
Nota.

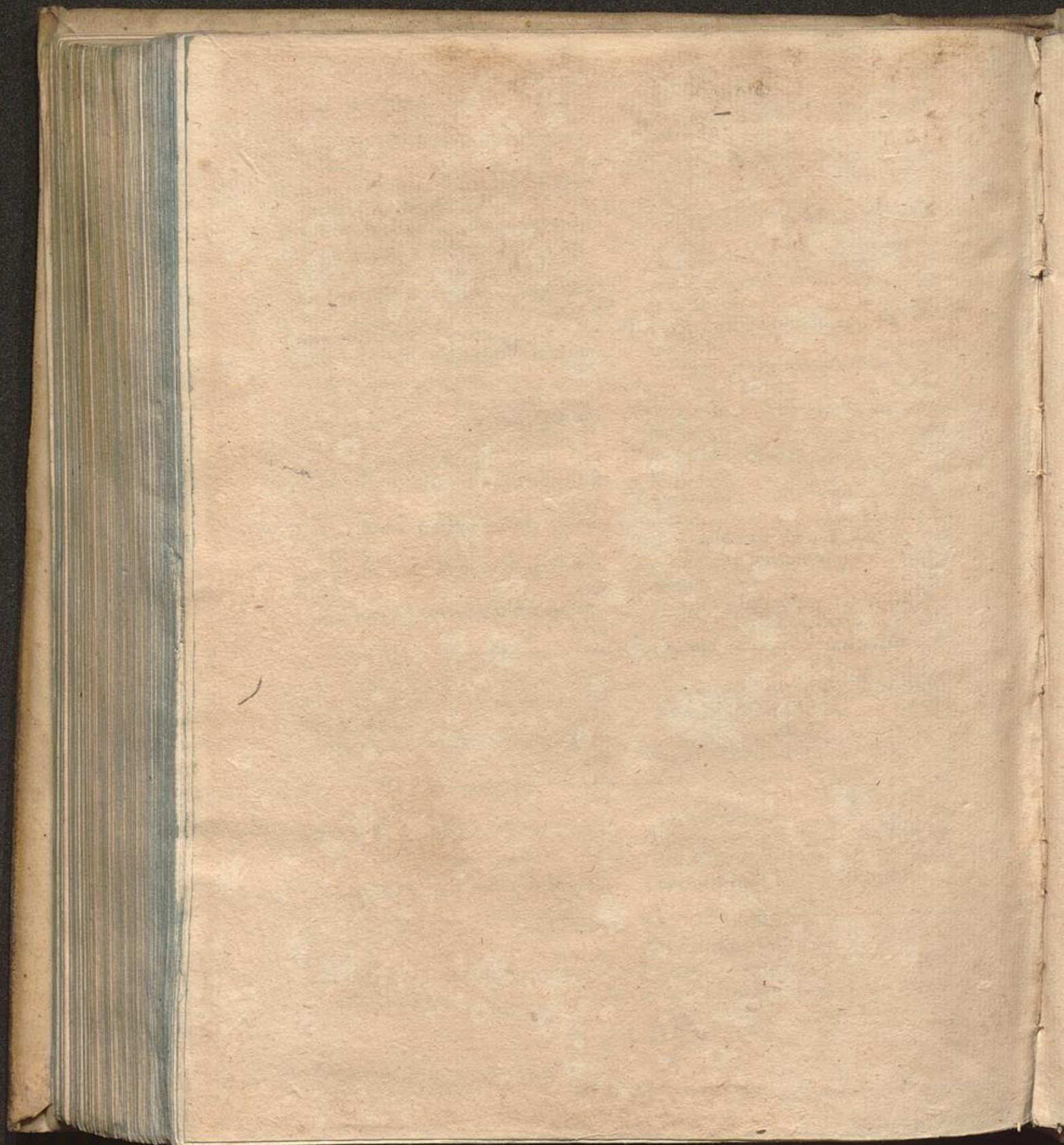
Pag. 224, lin. 11 à fine. In afferendâ Viennensis Ecclesiæ, quæ olim obtinuerit, super Arelatensem superioritate, vt vocant, Scaligeri fidem parùm prouidè secutus sum. Ferè autem è vero nil amplius trahit, quam quod olim sytriusque loci Præsules de honoris prærogatiua satis calidè subinde certarint inuicem, prævalente aliquando, vt fit, ad tempus aliquod Viennensi. Videatur Epistola Episcoporum illius Prouinciæ ad S. Leonem Papam apud Sirmondum, &c.

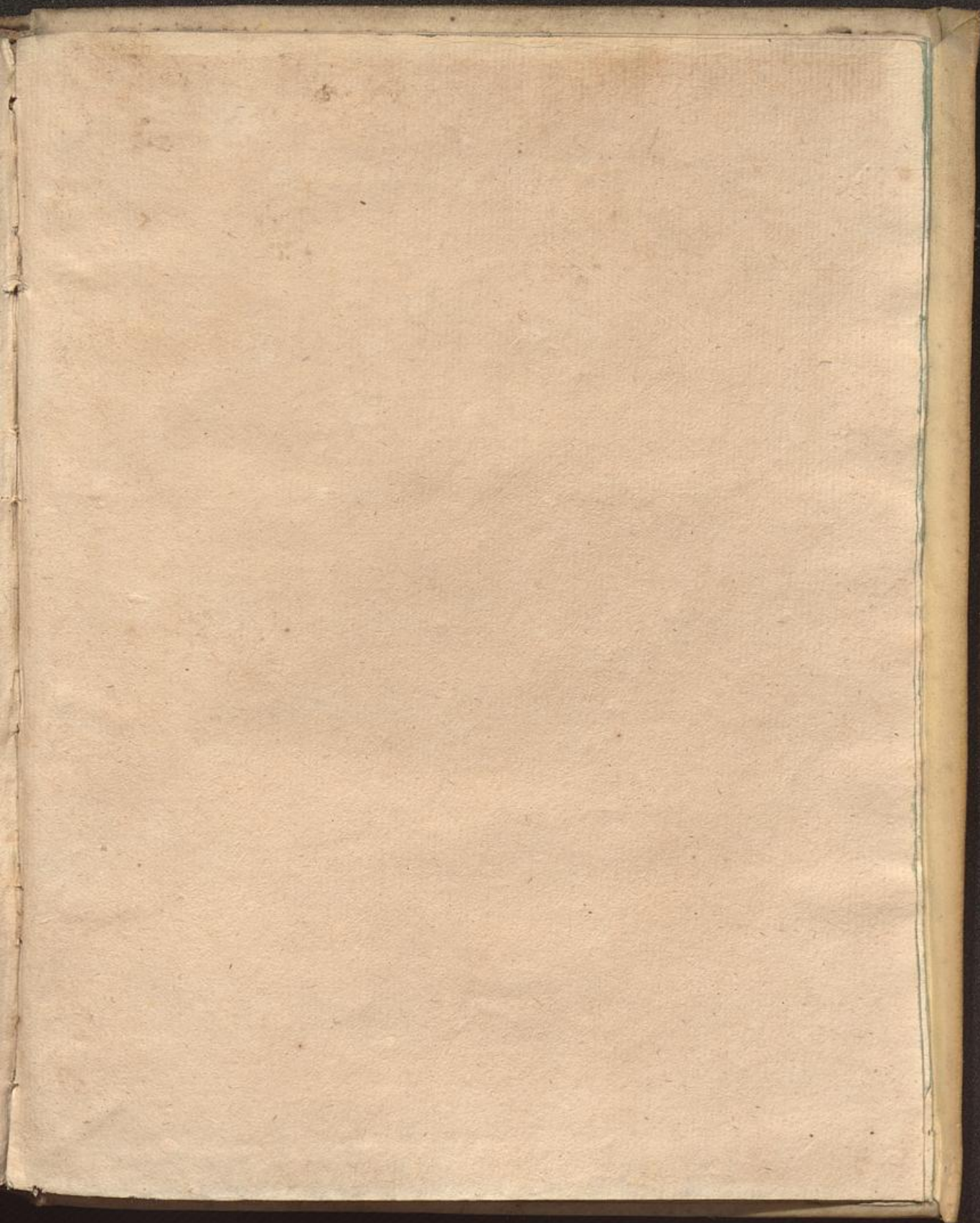
Errata, non vnus culpâ commissa,
sic restituantur.

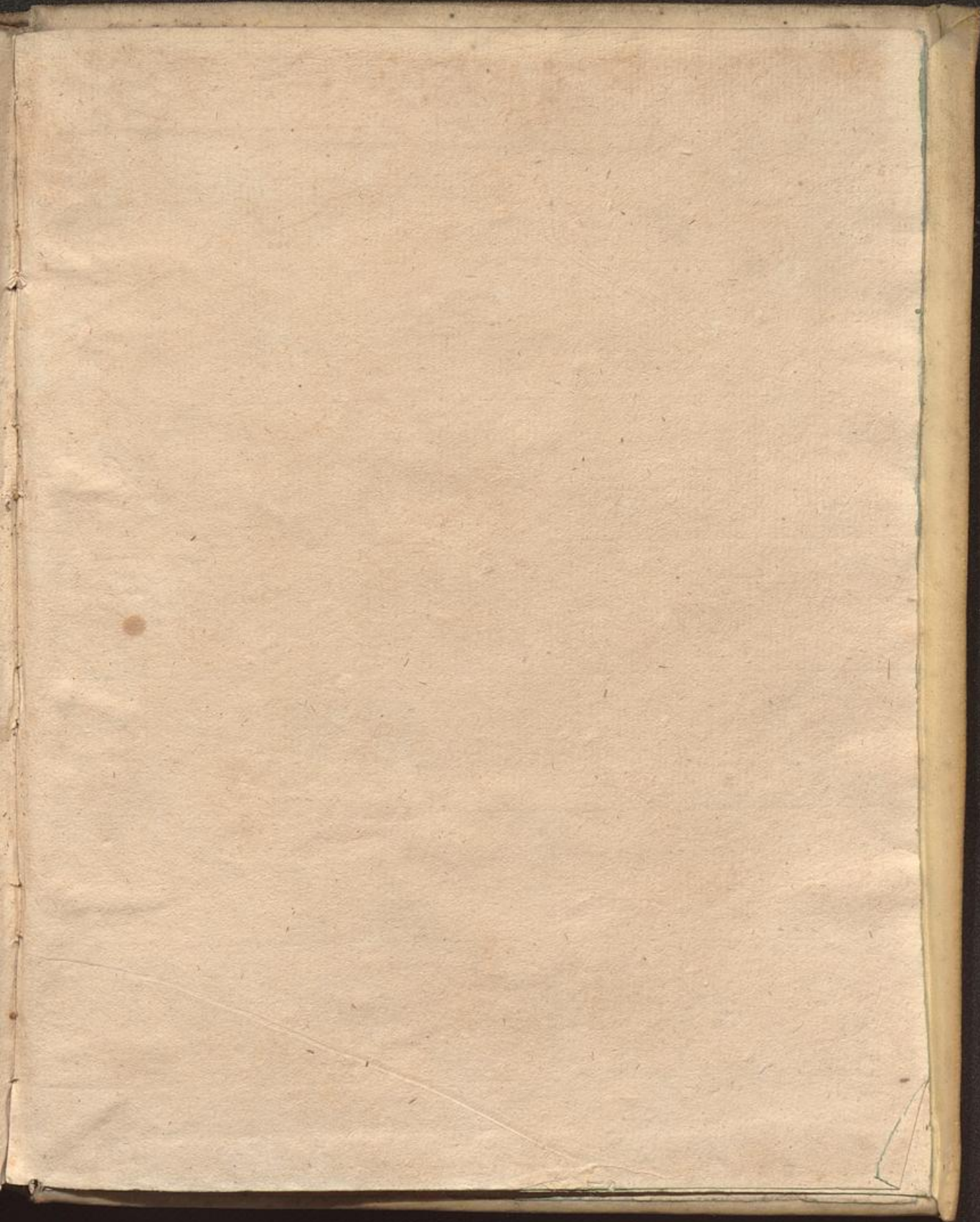
~~Præf. ad Lectorem lin. 8. lege penult. in Hendecasyllabo V. 17. Miraculum, v. 35. gemiscens, in Archi-Cancellariorum indice, (:): (:): (:): (pag. 1 col. 1. l. 14. Brixienfis, p. 5. l. 2. 3. Clodouei, p. 15. l. 6. post Roberti dele comma, p. 26. l. 18. Ludouico, p. 43. l. 12. à fine. 48. p. 46. lin. 2. indicaturam, p. 48. l. 5. dele quod, p. 50. l. 13. pro Engelbertus lege Egilbertus, pag. 57. l. 13. 1002, p. 63. l. 3. Imperatoris, p. 64. l. 22. sumptam, p. 69. l. 6. à fine Lindenbrogi, p. 77. l. 19. Victoris, p. 78. l. 10. à fine Anconâ, p. 89. l. 8. 1268, ib. l. 10. pro quintus lege quinquagesimus primus, p. 92. l. 7. iniuste, p. 93. l. 4. Gandauo, p. 96. l. 11. à fine Pistorio, p. 97. l. 13. Mynsing. l. 17. Teschinens. p. 99. l. 8. à fine Vratislaviensis, p. 102. l. 5. à fine Berchtoldgadenfium, p. 105. l. 13. pro Iohan. lege Conradus, p. 111. l. 8. Enckiridion, ib. l. 17. pro sororij reponere affinis, p. 117. l. 3. à fine eas, p. 118. l. vlt. illuc, p. 121. l. 8. pro certè lege saltem, p. 128. l. 7. à fine Bruchsellense, p. 130. l. 22. pro Raderus lege à Raderò, p. 146. l. 13. à fine iudicium, p. 152. l. 11. à fine post historici, inferre, verbis. p. 153. l. 20. quos, p. 159. l. 3. à fine quibusq;, p. 163. l. 8. pro Soverius lege Chapenauillius, p. 175. in fine marg. falsò. p. 182. l. 11. post vt adde ad, p. 184. l. 3. pro hætenus lege etiam hucusque, p. 190. l. 7. Brunsvicensi, p. 197. l. 19. pro quibus pone ijsq;, ib. l. 25. Bremensium, p. 206. l. 7. à fine morte, p. 210. l. 24. pro peragere lege peragere, p. 211. l. 19. pro Pulchro reponere Valesio, p. 212. l. 2. pro Maria lege Catharina, l. 16. Episcopo, l. 18. quam, p. 213. l. 4. à fine pleraq;, p. 220. l. 15. intacte permanent, pag. 223. l. 25. pro 35. pone 53, p. 229. l. 14. pro aut lege vt, p. 230. l. 6. à fine dele ep. p. 231. l. 5. scripta, p. 233. l. 13. post Resenberg, adde Præpositus, p. 234. l. 14. & in margine Vicheuser, p. 235. l. 4. à fine epigraphe, p. 236. l. 22. 1024, p. 237. l. 22. hoc, p. 239. l. 5. à fine VValbodo, lin. 2. à fine post antistes adde nominatus, p. 240. l. 18. suffragari, p. 242. l. 24. referente, p. 244. l. 2. à fine ablutente.~~

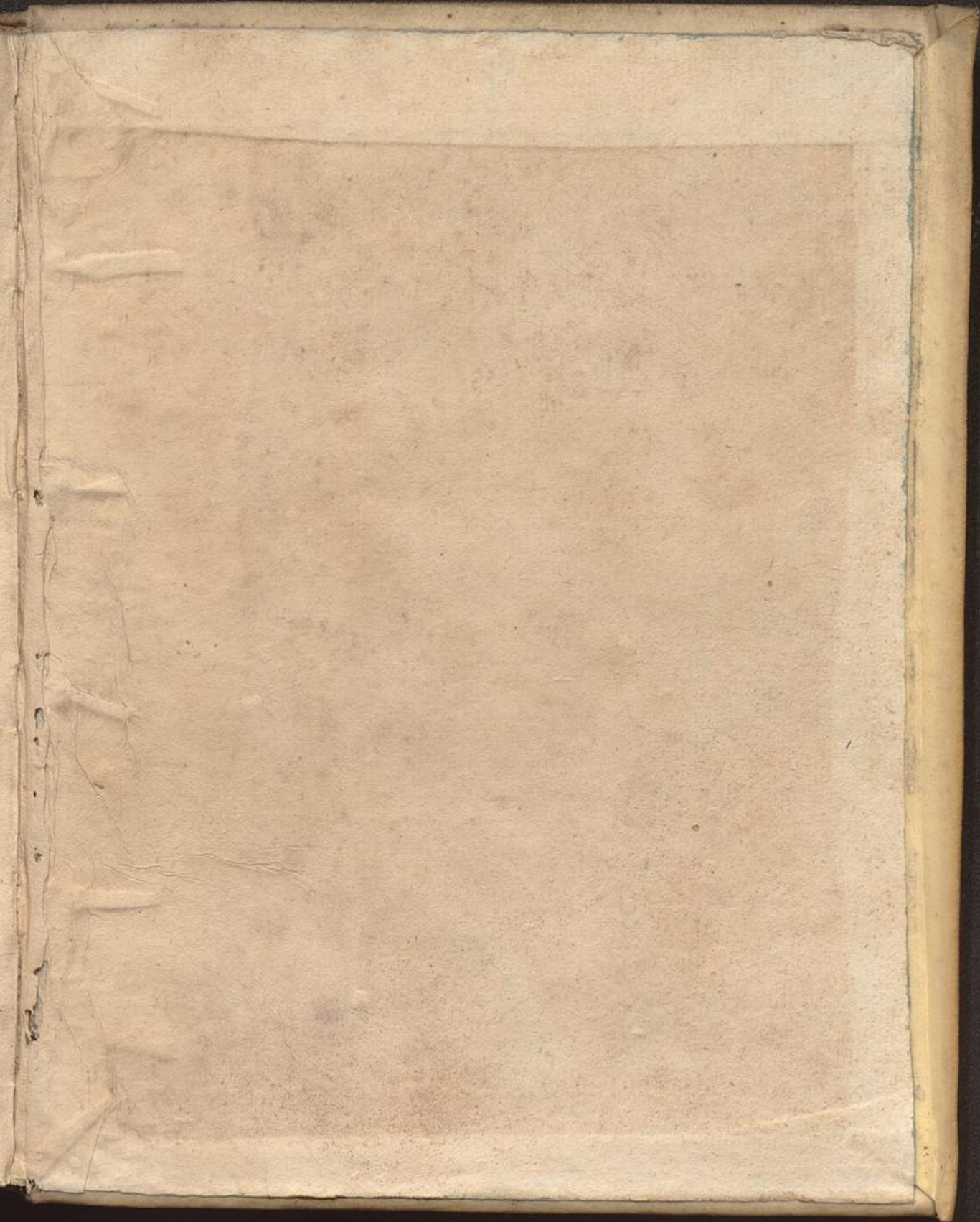
F I N I S.

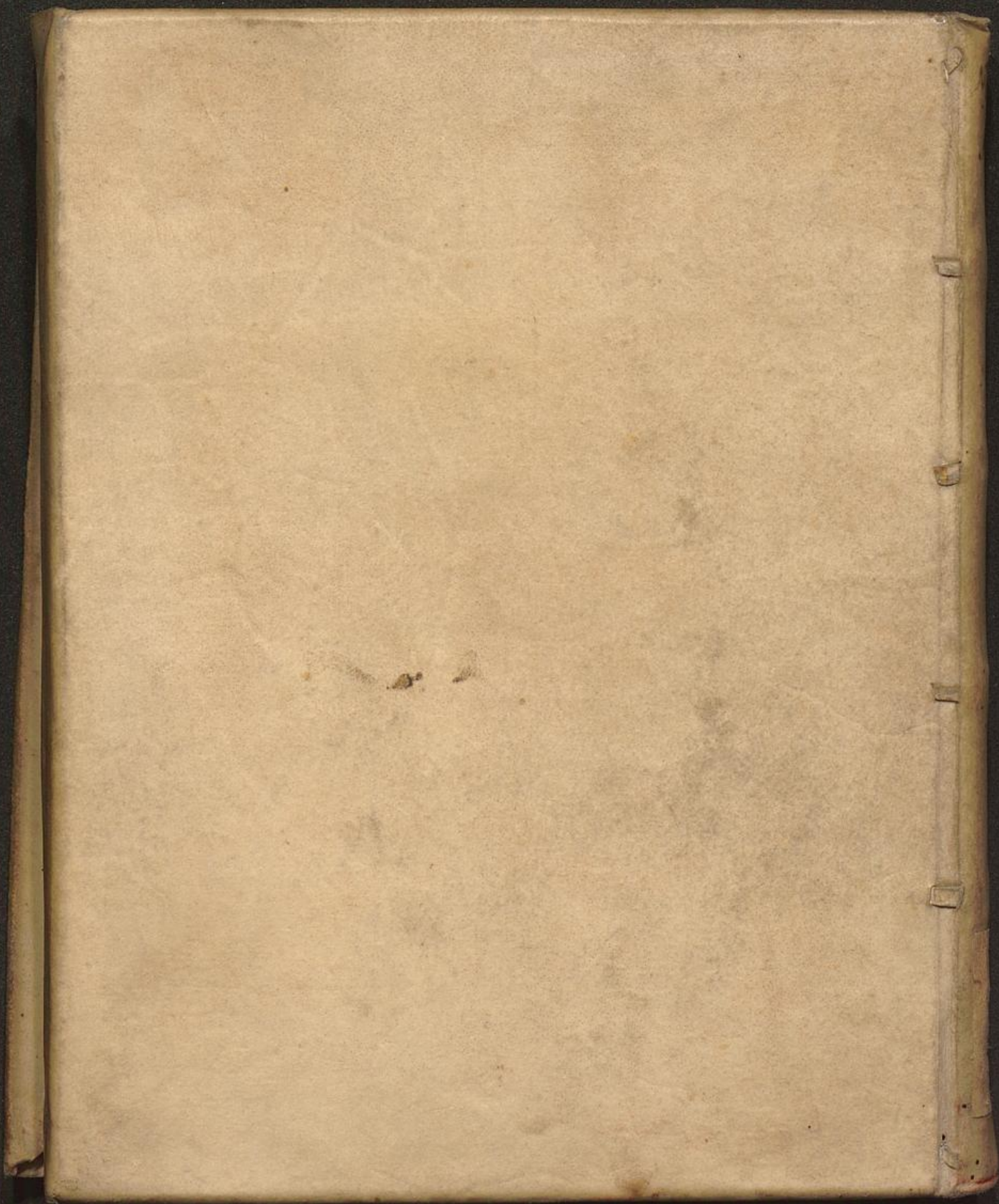

María
Mallinckro
tii

Th

5112